

Grace Amadou

Celtic Paschal Controversy

THE CATHEDRAL, OR ABBEY CHURCH
OF
IONA.

A Series of Drawings, and Descriptive Letterpress of the Ruins,

BY THE MESSRS. BUCKLERS, ARCHITECTS,

OXFORD;

Buckler, Charles Alban

Buckler, John Chessell

AND SOME

Account of the Early Celtic Church, and of the Mission of St. Columba.

BY THE RIGHT REV.

THE BISHOP OF ARGYLL AND THE ISLES.

Ewing, Alexander

"CHE TILL MA TUILLE."

DAY AND SON,

LIMITED

LITHOGRAPHERS, PRINTERS, AND PUBLISHERS,
GATE STREET, LINCOLN'S INN FIELDS, LONDON.

1866.

THE LIBRARY
OF CONGRESS

signed with his hand or blessed with his mouth. Great attention was also paid to their exhortations, and on Sundays the people flocked eagerly to the church or the monasteries, not to feed their bodies but to hear the word of God; and if any priest happened to come into a village, the inhabitants flocked together forthwith to hear from him the word of life. For the priests and clerks went into the villages on no other account than to preach, baptize, visit the sick, and, in few words, to take care of souls; and they were so free from the curse of worldly avarice, that none of them received lands and possessions for building monasteries unless they were compelled to do so by the temporal authorities.*

CHAPTER XIII.

Usages and Customs of the Celtic Church.—The Paschal Controversy.

WE now propose to treat briefly of the usages and customs of the Celtic Church, not only in reference to the history of Iona, but also because they have some bearing upon the theological questions of the present day.

The customs of the Celtic were at variance with those of the Roman church on certain important particulars, viz. as to the time of celebrating Easter, the celibacy of the clergy, the tonsure of the head, and other subjects. Among many attempts to bring these churches into union with Rome on these points, perhaps the most remarkable was that at the Synod of Whitby, A.D. 664,† when the Celtic churches were represented by Colman of Lindisfarne. The question was, as to the proper period for the celebration of Easter? The Celtic churches celebrated Easter from the 13th to the 20th day of the moon; the Roman from the 15th to the 21st (both terms included), which fell next after the 21st day of March.‡

The Eastern churches, or those called 'Quartodecumans,' celebrated the Passover on the 14th day of the moon, whatsoever day of the week it fell. But the Celtic and Roman churches always celebrated Easter day on the first day of the week, on the Sunday, or Lord's day, which fell between their respective terms.

At the Synod, the Celtic churches claimed to follow the practice of the East, and of the Apostle John, from whom they said their forefathers had derived their custom. The Roman church responded, that the custom of the East was different from theirs, for the

* Bede, *Ecc. His.* iii. 26.

† Wilkins' *Concil.* i. 27; tom. vi. Conc. p. 491.

‡ Usher *On the Religion of Ancient British and Irish*, c. 9. Palmer's *Orig. Liturg.* vol. i. p. 176. Grub's *Ecc. His.* book v. c. 19.

East did not always celebrate on a Sunday. Both parties broke up without coming to any agreement. The king, however, decided that he would follow the Roman party. Colman and his friends, who declined to do this, returned to Iona.

The explanation of the controversy is somewhat difficult; but it is important, and, with the light which we at the present day have, it is not impossible. The cause of the difference seems to have been as follows, viz.—the Celtic churches appear to have received their Christianity (from whatever quarter it came) at a date when no general agreement had been come to on the subject of Easter. When that settlement took place at the Synod of Nice, and with it the correction of the calendar, the remoteness of the situation of the Celtic churches prevented any general knowledge or reception of the settlement or the change. And when this was made known to them, their partial knowledge did not lead to any general desire to relinquish the customs of their fathers; and they thought that these customs had been derived from St. John. The origin of their church seems to have been Oriental, and if so, their non-desire for, and dislike to change, was very natural and very pardonable.

The origin of the Irish and British churches is a question which has been long discussed, but has never admitted of a fair settlement until our own times. Now, we think, it may be said that it is set at rest, and that the verdict is in favour of their Eastern descent. Fragments of Liturgies have been discovered within our own time, which, we may say, make the fact certain; for whence the liturgies came, thence the founders of the churches must have come likewise.

In the Introduction to the *Missal of Arbutnott*, lately published by the Bishop of Brechin, there is a discussion of the point, based on the proofs afforded by these liturgies, which appears to be decisive of the matter at issue. These fragments, or 'books' (as they are called), of Moling, Diuna, and of Deer, contain portions of liturgies in the Celtic language, of not later date than the 4th or 5th century, and bear unmistakable evidence of their Eastern origin. They seem indeed to be parts of those primitive liturgies which were in existence in the Eastern churches before the present Rites and Uniformity prevailed. That they existed before the adoption and use of the Great Oriental Rite which now obtains, is certain; and, probably, they are all that remain of the original Eastern liturgies. In the beginning local or special liturgies seem to have been common, and they, no doubt, spread from the mother churches to their offspring in distant quarters, where they would still linger, in all probability, after the mother church had complied with the uniformity, which had become the rule in more central regions. Those fragments of the Oriental liturgies which are still preserved, coincide with what is known of the liturgy in the churches of Phrygia and Ephesus, over which St. John presided. The probability is, therefore, that they came from that quarter; and if so, an explanation is afforded of the belief which assuredly prevailed among the Celtic

churches, that they had their customs from the East, and followed the example of St. John. When they claimed, at the Synod of Whitby, to follow the Apostle's example, the Oriental customs were not such indeed as they supposed them to be; but it does not follow that they were not so in the beginning: rather, it is probable that they were. It is evident that these churches had some connexion with Asia Minor; that from thence they derived their liturgy; and if their liturgy, their origin also. For it is unreasonable to suppose, that if they had received an origin different from their customs—from Rome, for instance—they would have gone back from her customs to those of an obscure quarter in the East.

In discussing the question of the origin of the Celtic churches more than thirty years ago, Mr. Palmer observes,*—

‘It were much to be wished that we might be relieved from the necessity of doing this (*i. e.* conjecturing from whence the early Celtic or British prelates derived their orders), by the discovery of some MS. containing British Rites. It is by no means impossible that some such monument may yet be discovered, as the British churches did not for a long time submit to the authority of the Saxon Archbishops.’

The wish and prediction of Mr. Palmer has been abundantly fulfilled; the discovery of the books above alluded to, and of other monuments containing portions of the early Celtic liturgies, have realized all that Mr. Palmer hoped, and even more than he expected.

CHAPTER XIV.

Transit of Christianity from the East to the West.

THE means by which Christianity was conveyed from the East to these Western regions is pretty evident. The Gaelic tribes of Britain and Ireland are portions of that great Gaelic family of Europe whose head-quarters were Gaul, and whose colony of Galatia, in Asia Minor, retained a natural connexion and intercourse with its mother-country. Eusebius preserves a letter from the churches of Vienne and Lyons, addressed to the Christians of Asia Minor, which contains a detailed account of their own sufferings during the persecution under the Emperor Aurelius, A.D. 177. Their bishop, Pothinus, a venerable man upwards of ninety years

* *Orig. Lit.* i. p. 176.

of age, who was put to death in this persecution, was a disciple of Polycarp; as Polycarp was of St. John. Irenæus, the successor of Pothinus (who, writing in Greek, complains of being unable to understand the Celtic still spoken by some persons in his diocese), was also a native of Asia Minor.* Vienne was, with Lyons, in that portion of *Gallia Celtica*, or *Lugdunensis*, nearest to the Eastern churches. That these churches of Gaul had their origin and liturgy from Oriental sources is unquestionable. It is probable that from them their Celtic brethren of Britain and Ireland received also their Christianity. Indeed the identity of the Gaulish, Irish, and British liturgies (which remain), make this certain.

But it is necessary to bear in mind, that with the fragments of Oriental liturgies found in Ireland and Scotland there have also been found in Ireland some portions of at least one liturgy of early date, which appears to have a Petrine or Roman origin. In that which is called the *Stowe Missal*, described by Dr. O'Connor and referred to in the Preface to the *Arbuthnott Missal*, p. 24, the arrangement is similar to that of the Western, or so-called Petrine liturgies.

Again; in the *Book of Armagh*—supposed to belong to the year 807—allusions to a connexion with Rome are manifest; and the names of St. Patrick, Palladius, and Ninian, are unquestionably associated with the Roman See. Yet none of these documents bear marks of the same antiquity, or have such proofs of their authenticity, or absence of speciality, as the Oriental memorials; and the preponderance of evidence is clearly in favour of the Eastern argument.

In the *Book of Armagh* the reference to Rome is only such as would be natural in speaking of a higher and more powerful neighbour, and involves no claim of *right*. There is no claim of that sort made or alluded to, and it is evident that the modern claims of the Church of Rome were unknown and unthought of. Such claims, and the right supposed to be derived from origin, had not the place in early Christianity which many now-a-days are in the habit of supposing, and which, if involving the consequences now contended for, it is indispensable that they should have had. While all churches dated and started from Jerusalem, it is manifest that, in subordination to this primary rule, there was great diversity of secondary origin and of customs; and that these were in no way supposed to affect the question of fundamental union or integrity. The Saints of the Celtic churches are canonized by the Church of Rome, while at the same time we see them uniformly and persistently opposing the rites and claims of that communion. Bishop Daganus of the British Church is described, by Venerable Bede, as refusing to eat with those of the Romish obedience; while at the same time some Celtic prelates we see hold office both in England and on the Continent, in connexion with the Church of

* Cf. Euseb. *His. Ecc.* lib. v. § 1, and Burton, *Ecc. His.* ii. 172, ed. 1833.

BR 65. E 65 1662

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝ- ΤΕΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

SANCTI PATRIS NOSTRI
ΕΠΙΡΗΑΝΙΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑΕ,
SIVES ALAMINIS IN CYPRO, EPISCOPI,
OPERA OMNIA.
in duos Tomos distributa.

DIONYSIUS PETAVIUS AURELIANENSIS,
Societatis Jesu Theologus, ex veteribus libris recensuit, Latine
vertit, & Animadversionibus illustravit.
CUM INDICIBUS NECESSARIIS.
Editio Nova

juxta Parisinam ANNI MDCXXII adornata;

Cui accessit Vita Dionysii Petavii ab **HENR. VALESIO** Oratione descripta,
ET APPENDICES GEMINÆ

pro vindicandis Animadversionibus, altera adversus **MATURINUM SIMONIUM**, altera adversus
CLAUDIUM SALMASIUM, ab ipso **DIONYSIO PETAVIO** antehac emissæ in publicum.

B. fol.

COLONIAE,

Sumptibus **JEREMIAE SCHREY,** & **HEINR. JOH. MEIERI.**

MDCCLXXXII.

Audiani. Eium id omnino faciamus: quemadmodum per sepe nobiscum celebrare illi solent. Cum interim & ante æquinoctium confectum id ab illis peragatur, cum videlicet foli Pascha suum obeunt. Quod si nos una celebremus, in eundem annum duo Paschata nobis incurrent, ante videlicet, & post æquinoctium. Tum anno sequente ne unum quidem celebrabitur: eoque modo institutum omne nostrum summo cum errore conjunctum à veritate penitus abhorrebit. Etenim ante æquinoctium nondum annus impletus est: neque legitimum circuitionis illius tempus, quod à Deo hominibus præstitutum est, confectum putatur, nisi æquinoctium præterierit.

Æquinoctium anni initium est.

Pascha xiv Lunæ minimè celebrandum.

Exo. 12. 5.

Hebdomada sancta.

XII. Qua de re plura à nobis commemorari possent; ex quibus constaret majores nostros saluberrimo consilio, si ve potius Deum per illos religiosissimi illius ac sanctissimi diei celebrandi accuratissimam tradidisse rationem, ut nimirum post Æquinoctium iniretur, quoties lunæ decima quarta dies incideret, non ut ipsa decima quarta peragatur. Nam Judæi quidam unicam diem observant; à nobis verò non vnius, sed integræ hebdomadis habenda ratio est. Ob id lex ipsa velut tempus diffundens. Accipietis, inquit, vobis agnum anniculum, immaculatum perfectum, à decima die mensis, quem vos servabitis usque ad decimam quartam: Et immolabitis illum ad vesperam decima quarta die mensis, hoc est Lunæ. Proinde id Ecclesiæ consuetudo retinet, ut Paschatis festum, hoc est hebdomadem ab Apostolis in illa Constitutione præfixam, à secunda Sabbatorum celebrare incipiat; quæ dies agni est emptioni dicta. Quod si xiv Lunæ dies in i Sabbatorum incidat, indidem agni immolandi tempus incipit: si ve in iii Sabbatorum; si ve in iv, si ve in v, si ve in Parasceven; si ve in Sabbatum ipsum: quandoquidem vi omnino dies ei negotio destinantur. Nam neque à xvi Lunæ die, neque à ix Xerophagiæ ac Paschatis hebdomadem, quæ sancta dicitur, inchoare possumus; sed à x ad illucescentem usque xv, quæ est duos inter cursus lucis ac noctis interie-

μερίαν καθώς κἀκεῖνοι ἄγασιν πολλάκις τε, καὶ ἡμεῖς. πάλιν δὲ περὶ τῆς τελεσθῆναι τῆν ἰσημερίαν, ὡς κἀκεῖνοι ἄγασιν, ὅτε μόνον ἄγασιν. εἰάν ἐν καὶ ἡμεῖς ἴσημερίᾳ συμβέβηκεν ἡμῖν, ἐν ἐνὶ ἐνιαυτῷ δύο Πάσχα ἐπιτελεσθαι, μὴ ἰσημερίαν, καὶ περὶ ἰσημερίας τῷ ἴῳ ἄλλω ἐξῆς ἐνιαυτῷ, γὰρ ὅλως ἐπιτελεσθῆναι Πάσχα. καὶ διρεθῆσεται τὸ πᾶν πλάνης εἶναι ἔργον, ἥπερ ἀλήθεια. περὶ γὰρ ἰσημερίας, ἔ πληρωθῆσεται τὸ ἔτος, ἔτε πληρυνται τὰ κύβη τὰ δρόμικα ἐκ Θεῶ τοῖς ἀνθρώποις τεταγμένω ὁ ἐνιαυτός, εἰάν μὴ παρέλθῃ ἰσημερία.

Καὶ ἦν μὲν περὶ τῆς τεττὰ πολλά λέγειν, ὡς καλῶς ποιήσαντες οἱ Πατέρες, μάλλον δὲ δι' αὐτῶν ὁ Θεὸς καταίρωσε τῆ Εκκλησία τὸ πᾶν ἀκρίβασμα τῆ ἀληθείας τῆς πανσεβάσεω ταύτης ἑορτῆς καὶ παναγίας, μὴ ἰσημερίαν μὲν ποιείσθαι, ὅτε ὑποπῆ πῆ ἢ τῆς τεσσαρεσκαυδεκάτης κατὰ τῆς σελήνης ἡμέρας ψηφῶ. ἔχ ἴνα ἐν αὐτῇ τῇ τεσσαρεσκαυδεκάτῃ ἴσημερίᾳ μίαν γὰρ ἡμέραν παρ' ἐκείνοις ζητεῖται. παρ' ἡμῖν δὲ ἔ μία, ἀλλὰ ἐξ ἑβδομάς πληρεσάτη.

διὸ καὶ αὐτὸς λέγει Ἰσηπλατύνων τὸ λήψετε ἑαυτοῖς περὶ εἶδον ἐνιαύσιον, ἁμῶμον, τέλειον, διπὸ δεκάτης τῆ μῆνός. καὶ ἔσαι ὑμῖν διατετηρημένοι ἄχρι τῆς τεσσαρεσκαυδεκάτης. καὶ θύσατε αὐτὸ πρὸς ἑσπέραν τῇ τεσσαρεσκαυδεκάτῃ ἡμέρᾳ τῆ μῆνός, τετῆσι τῆ σελήνης. ὡς αἰρηθεῖται δὲ ἡ Εκκλησία ἄγειν τὴν ἑορτὴν τῆ Πάσχα, τετῆσι τὴν ἑβδομάδα τὴν ὀνεισμαίνην, καὶ ἀπ' αὐτῶν τῆ Αποστόλων ἐν τῇ διατάξει, διπὸ δευτέρω σαββάτων, ὅπωρ ἐσιν ἀγορασμός τῆ περδάτη. καὶ εἰάν μὲν ἦν τεσσαρεσκαυδεκάτῃ τῆς σελήνης, τῇ δευτέρᾳ τῶν σαββάτων, * μέσον ἄγεται τὸ θυμα τῆ περδάτη. εἰάν τε τρεῖτη σαββάτων, εἰάν δὲ τετάρτη σαββάτων, εἰάν τε πέμπτη σαββάτων, εἰάν τε ἑξαββάτων, εἰάν τε ἑπταββάτων, τῶν ἐξ ἡμερῶν πρὸς τὴν τριαύτην ὑπόθεσιν ἔχουσῶ τὴν διοίκησιν. ἔτε γὰρ ἐξ ἑκαυδεκάτης δινώμεθα, ἔτε ἀπὸ ἐνάτης σελήνης δινώμεθα ἀρχαοθαι τῆς ἑβδομάδος τῆς Ἐρηθραγίας, καὶ Πάσχα καλεμένης ἁγίας, ἀλλὰ διπὸ δεκάτης

Cornarius legit eis meson.

ἕως Ἰσηφωσκίσης πεντεκαυδεκάτης, μεσαζέσης τῆ δύο δρόμων, κύβη τε καὶ ἡμέρας.

καὶ συναλαμβανομένης ὅ αὐτῷ χειθμῶν, ἢ δέκα τεσσαράων ἡμερῶν τῆς σελήνης, καὶ τε
 ὡς ἀπλήγαι εἰς Ἰησοῦσιν τῆς πεντεκαδεκάτης,
 διατ' ἐξ ἀνάγκης ἀκριβείαν ὅ τε ἡλιακῶν δροῦ
 μιν μὲν τῆς ἰσημερίας, καὶ ὅ σεληνιακῶν δροῦμα
 διὰ τὴν τεσσαρεσκαδεκάτην, καὶ τῆς ἑβδομά
 δ' ὡς πλῆρες διὰ τῆς κυριακῆς, καὶ τῆς ἀπο δε
 κάτης ἡμέρας σελήνης χειθμῶν, ἢ τις ἐστὶ
 σύλληψις ὅς περὶ αὐτῶν, καὶ ἀκριβοῦς τὸ ὄνο
 ματ' ὅς τῆς ἰσοῦς, ἐπειδὴ τῶ ὀνομασθῆναι αὐτῶν τῶ
 ἀντίτυπον αὐτῶν περὶ αὐτῶν ἐλαμβάνετο, ὅσοι
 δεκάτης ἔτος ὀκτωβρίων τῶν ἐστὶν Ἰησοῦ
 σκῆσης ἑκκαδεκάτης, ἔτε ὀδο ἰνῶν τε σελή
 νης διωάμεθα τὴν δόξην ἔχειν, ἢ τὸ τέλ' ὅ
 οἱ ἴδ' ἐνιαυτοὶ, ἀνθυπερβάτως ὑπερέντες διὰ
 ὅσον διαλλαγμένους περὶ ἀλλήλων δροῦμας,
 ἢ ἴσως τε καὶ σελήνης ταύτην τὴν ἀνισότητά ἐκ
 τελέσῃν ὅ * σκάνδαλον ὡς ὅ Θεῶ ἀρισμέ
 νων, ἀλλὰ τῆ ἀκριβείας ταύτης ἐκ Θεῶ τέτα
 γμένης, ἢ τῆ πάνσοφον αὐτῶ διοίκησιν, ἢ ἐ
 χαρίσαστο τῶ ἰδίῳ αἰῶνι, ὅσον ὀρισμὸς τάξας
 Φωσῆρων τε, καὶ κραιῶν, καὶ μιλῶν, καὶ
 ἐνιαυτῶν, καὶ τριῶν, καὶ * ὡς ὀνομασθῆναι
 ἀνθρώποις ἐκ τῆ αὐτῶ Φιλανθρωπίας Ἰη
 μελείας.

Τῶ γὰρ ἐνιαυτῶ ἢ τὸν ἡλιακὸν δροῦμον
 ὡς ὡς ἐκκαδεκάτης ἐξήκοντα πέντε
 ἡμέρας, καὶ ὡρας πρῶσι, συμβαίνει διὰ τὸ
 τὴν σελήνην ποιεῖν τὸν ἐνιαυτὸν ἡμέρας τ
 πεντήκοντα τέσσαρα, λείπεσθαι τῶ μὲν ἢ
 τὴν σελήνην δροῦμα ἑνδεκα ἡμέρας, καὶ ὡ
 ρας γ. καὶ τῶ μὲν πρῶτῳ ἐνιαυτῶ γίνονται
 αἱ καλῶν ἐπακτῶ ἑνδεκα, καὶ ὡρας πρῶσι
 δευτέρῳ ἔτε ἡμέρας ἑκοσι δύο, ὡρας ἑξ. τρί
 τῳ ἐνιαυτῶ ἡμέρας τριακονταπέντε, καὶ ὡρας
 θ. καὶ τέμνεται ὁ εἰς μὴν ἐμβόλιμος κα
 λῶν ὅ. ἐμβόλιμοὶ γὰρ αἱ τριακον
 τα ἡμέρας, ὑπολείπονται δὲ ἡμέρας πρῶσι, ὡ
 ρας θ. αἱ τινες προσθετέμεναι τῶ ἑνδεκα
 τῶν ὀδο τετάρτη ἔτος, καὶ ὡρας τρῶσι
 γίνονται ἡμέρας ἰδ, ὡρας ἰδ. ἄλλων ἑνδεκα
 προσθετέμενων, καὶ ὡρῶν τριῶν, γίνονται κε
 ἑπακτῶ, καὶ ὡρας ἰε. καὶ τῶ ἕκτῳ ἐνιαυ
 τῶ προσθετέμενων ἄλλων ἰα τῶ ἔτος, καὶ ὡ
 ρῶν γ, γίνονται ἡμέρας λς, καὶ ὡρας ιη, αἱ ποιεῖ
 σιν ἐμβόλιμον μῆνα ἑνα, καὶ ἐνεβολεύθη
 σαν καὶ κατὰ τρία ἔτη μῆνες δύο. τοῖς
 πρῶτοις τρισὶν ἔτεσι μὴν εἰς, καὶ ὅ τοῖς ἄλλοις
 τρισὶν ἔτεσι μὴν ἑτέρ' ὅ.

Ita XIV Lunæ dierum ille ipse nu- Audiani.
 merus observatur; tametsi illoccidentem Hæresis.
 quoque xv una comprehendat: propter
 & exactam Solaris cursus ab Æquinoctio
 rationem; & Lunaris perinde cursus, ob
 ejus xv, ac plenæ insuper hebdomadis,
 Dominicæ dici gratiâ: tum verò ut à x Lu
 næ die numerandi ducamus initium; quæ
 est agni delictus, & nominis Jesu litera
 prior: quoniam quidem ipse nomine,
 qui ejus similitudinem referret agnus, cap
 pi solebat, à x Lunæ die hoc modo præ
 scriptus. At neque illuscens xvi; neque
 ab xv Lunæ die, aut initium repetere pos
 sumus, aut finem statere. Etenim anni
 Solis, ac Lunæ, cum ob disidentes mu
 tuo cursus vicissim sese superent, inæqua
 litatem illam afferunt: Non quod aliquid
 à Deo, quod offensionem habeat, consti
 tutum fuerit: sed quod ab eo potius ac
 curata ista ratio comparata sit, atque ab
 sapientissima illius moderatione profecta,
 quam in mundum introduxit suum; cum
 siderum, tempestatum, ac mensium, an
 norum, solstitorumque ratas vicissitudi
 nes descripsit: id quod summa ejusdem
 in humanum genus curæ ac providentiæ,
 quæ ex illius benignitate proficiscitur, de
 bet ascribi.

XIII. Nam cum annus secundum
 Solis cursum CCCLXV diebus, atque ho
 ris tribus compleatur: inde fit, ut, quo
 niam Luna CCCLIV diebus annum suum
 absolvit, dies ei xi, atque horæ tres super
 sint. Itaque primus annus Epactas, quas
 vocant, habet xi, cum horis III: Secun
 dus dies xxii, horas v: Tertius præter
 dies xxxiii horas ix. Quæ ex dierum
 summa intercalaris mensis unus deduci
 tur, ac tricenari dies inferuntur. Reliqui
 sunt dies III, horæ ix. Qui cum xi
 anni iv diebus, horis III conjuncti, dies
 conficiunt xiv, horas xii. Additis de
 inde aliis xi diebus, horisque tribus,
 Epactæ xxv, & horæ xv confurgunt.
 Sexto demum anno xi annuis diebus,
 atque horis III accedentibus dies con
 flantur vi, & xxx, cum horis xviii.
 Ex iis intercalaris alter mensis existit.
 Ad hunc modum tertio cuique anno
 attributis singulis, duo menses inferun
 tur. Nam priori triennio suus mensis
 accedit; posteriori perinde suus. Re

Cycli Lu
 naris, atq
 Epactar
 um ratio.

ἢ παρὰ
 τὸν αἰ
 ἰσότητος.

ἢ ὡς ὀνο
 μασθῆναι
 ἀνθρώποις.

ἢ ὡς ὀνο
 μασθῆναι.

Audiani
Hæresis
L X X

stant ex Epactis illis dies vii, horæ xviii; quibus vii annus undenos dies, horas tres adjicit. Fiunt Epactæ xviii, horæ xxi. Tum viii anno xi rursus diebus, horisque tribus adjunctis, viii, & xx dierum, atque horarum xxi v Epactæ colliguntur; horæ dies conficiunt duos, qui xxviii illis annumerati xxx dies solidos complent. Quare v iiii anno xxx dies intercalantur; & biennium istud mensum habet unum: adeoque tota illa Periodus Octaëterica dies sibi vendicat xc, qui menses solidos efficiunt lvi; nimirum primis duobus trienniis singulis mensum unum, biennio itidem sequente mensum unum. In his tribus intercalariis mensibus, qui triplici illa dierum collectione constant, Judæorum Pascha, à Christianorum, cæterorumque Paschate diversum est.

XIV. Hæc sunt in quibus Audiani ab Ecclesia dissentiant; quem in errorem viros perinde ac mulieres inducunt; dum hac in parte gloriantur, veteri se traditioni, & Apostolorum decretis insistere: cum interim nihil hoc in negotio castigatum accuratumque teneant, nec sedulam illam Apostolorum in hac constitutione diligentiam intelligant, quam eo consilio adhibendam illi putarunt, non quod Judæi optime, ac sine errore in illa celebritate versarentur: sed ut eorum pertinaciam excluderent, qui communi consensione spreta, suæ quisque voluntati, ac consuetudini servire mallent. Et enim Christus unum Pascha ab omnibus observari cupiens hujus unius rationem ducit: & eum approbat, qui omni contentione posita cum iis celebrat, qui certissimam illius rationem incunt: hoc est cum Ecclesia Catholica, quæ variis modis festum illud indicit. Jam verò si à Constantini temporibus Episcopus omnium de istiusmodi celebritate conflata forent dissidia, nonnullus istorum calumniæ locus esse videretur. Sed cum ante Constantinum eadem illa divorcea vigerent, & gentiles tantam Ecclesiæ discordiam non sine ludibrio nobis exprobrarent; tandem verò sub Imperatore Constantino conspirantibus Episcopis diffidium illud pacificatum, & ad concordiam reductum fuerit: quid tandem utilius, aut jucundius est, quam ab extremis terræ finibus Christianos omnes populos in honorem Dei festi illius celebritate defungi, ac communi consensione vigilias obire? Eosdem inquam & æquales dies pernoctando, precandoque traducere summa concordia,

καὶ ὁμοίως ἑπαικτῶν ἡμερῶν ἔξ, καὶ ὥραι σι. προσθεμένων δὲ τέτων τῶ ἐξδὼ. μὴ ἔτει ταῖς ια, ταῖς δὲ τὸ ἔτος, καὶ ὥραις τρεῖσι, γίνονται ἑπαικτῶν ιη, ὥραι κα. τῶ δ ὀγδοῶ ἔτει προσθεμένων πάλιν τῶ ια ἡμερῶν, καὶ ὥρῶν γ, γίνονται ἡμέραι κη, ἑπαικτῶν καὶ ὥραι κδ, αἱ ποιεῖσιν ἡμέρας β. ἐκ τέτων τῶ ὥρῶν προσθεμένων ταῖς κη ἡμέραις, γίνονται ὁμοίως λ, καὶ συμβαίνει κη τὸν ὀγδοὸν ἐνιαυτὸν ἐμβολιμύεσθαι τὰς λ ἡμέρας, τὸν ἕνα μῆνα εἰς τὰ δύο ἔτη. καὶ ἔτιως κη παρῶσθον ὀκταετηρίδῃ ἐνενηκόντα ἡμέραι, οἱ τινὲς εἰσι

πληρέστατοι ἐμβόλιμοι μῆνες τρεῖς, οἱ γίνονται κη τρία ἔτη μὴν εἰς, καὶ κη δύο τὰ ὑσέρα ἔτη μὴν εἰς. Ἐν τέτοις τοῖς τελῶσιν ἐμβολίμοις τῶ τριῶν συστάσεων διαφανεῖ τὸ Πάχα ὡς Ἰσθαίσις τε καὶ Χριστιανῶσι, καὶ τοῖς ἄλλοις.

Ἐν τέτοις ἡ διαλλαγή ὡς αἰ τοῖς προεξηγημένοις ΑΥ διανοῖς γίνεσθαι, καὶ πλανῶσιν ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ἐν τέτῳ τῶ μέρει σεμνωμένοι κατὰ τῶ ὡράσθιν τῆς ἀπαρχῆς Ἰππελαγμένω, καὶ κη τῶ διατάξει τῆς Αποσόλων, * μηδεμίας ἀκριβείας προσέχοντες, μηδὲ Ἰππῶσθινοι τὸ κριβεῖν. Cor. μηδὲ μῆ α- κριβεία.

Ἐν τῶσιν ἡ διαλλαγή ὡς αἰ τοῖς προεξηγημένοις ΑΥ διανοῖς γίνεσθαι, καὶ πλανῶσιν ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ἐν τέτῳ τῶ μέρει σεμνωμένοι κατὰ τῶ ὡράσθιν τῆς ἀπαρχῆς Ἰππελαγμένω, καὶ κη τῶ διατάξει τῆς Αποσόλων, * μηδεμίας ἀκριβείας προσέχοντες, μηδὲ Ἰππῶσθινοι τὸ κριβεῖν. Cor. μηδὲ μῆ α- κριβεία.

Cor. μηδὲ μῆ α- κριβεία.

Leg. χα- ριέσθιν.

καὶ ὁμονοία, καὶ λατρεία, νηστία τε, καὶ ἑεροφιλία, καὶ ἀγνεία καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς καὶ τὴν πανσεβάσμιον ταύτην ἡμέραν ἀγαθῆς Θεῷ εὐαρεσθήσεω. ἰκανῶς δὲ ἔχεν νομίζω τὴν τῆτο τὸ τάγμα τῆς ΑΥ διακονίας διαφωρίας.

Υπέστη δὲ καὶ ἐξορίαν αὐτὸς ὁ γέρον ΑΥ διὰ εἰς τὰ μέρη τῆς Σκυθίας, ὑπὸ τῆς Βασιλέως ἐξοριθεὶς, διὰ τὸ ἀφηνιάζειν λαοὺς, καὶ ὑπὸ τῆς Ἐπισκόπων τῶν βασιλεῖ ἀνηνέχθη. ὁμοίως δὲ μάλιστα διακρίων χρόνον ἐτῶν, σὺν ἔχω λέγειν, καὶ εἰς τὰ πρόσω βαίων, καὶ εἰς τὰ ἐσώτατα τῆς Γοθίας, πολλὰς τῆς Γότθων κατήχησεν, ἀπὸ ἧς ἔπαρε καὶ Μοναστήρια ἐκ τῆς αὐτῆς Γοθίας ἐγένετο, καὶ πολιτεία, καὶ παρθενία τε καὶ ἀσκησις ἐχὴ ἡ τιχῆσα. ἐστὶ γὰρ τῶν ὄντι τῆτο τὸ τάγμα παντὶ ἐν ἀναστροφῇ θαυμαστῇ, καὶ τὰ πάντα αὐτῶν ἐν τῆς αὐτῶν Μοναστηρίοις καλῶς φέρεται, πλὴν τῆς Φιλονεικίων τῶν τε παλαιολογίας δὲ Πάχια τῆς τε καὶ τὸ ἰδιωτικὸν ἐγνευμένης τῆς κατ' εἰκόνα ὁμολογίας.

Τὸ δὲ δεινότερον πάντων καὶ φοβεράτερον, ὅτι σὺν εὐχρονται μετὰ τινος καὶ τῆς δοκίμων Φάνη, καὶ μηδὲν εἰς κατηγορήσιν ἐχόντων μηδὲ μέμψιν πορνείας ἢ μοιχείας, ἢ πλεονεξίας, ἀλλ' ὅτι ὁ τῆς ἐκκλησίας σιμάγεται. καὶ τῆτο ἐστὶ τὸ φοβερόν, τὸ παλαιολογίας ὄνομα Χριστιανῶν τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας, τῆς μὴ ἐχρήσης Ἰησοῦ τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ μόνον ὄνομα Χριστοῦ, καὶ Χριστιανῶν, εἰς ὄνομα ΑΥθὶς καλεῖσθαι, σιμάγεται τε, καὶ ἀπαυτεῖσθαι σιμάγεται ἀνθρώπων πίνης φύσεως, εἰ καὶ Ἰησοῦ τὸ ἀκρωφινὲς εἶη τῶν βίων, καὶ πάση δικαιούσῃ τὸ τάγμα σεμνωσύμῳ. πολλοὶ δὲ καὶ μὴ τὴν ἐκείνην τελευτήν γεγόνασι σὺν αὐτοῖς τε καὶ μετ' αὐτὸν τῆς τάγματ' αὐτῆς Ἐπίσκοποι, ΟΥράνιος τις τῆς Μέσης τῆς παλαιολογίας, καὶ ὁμοίως τῆς Γοθίας δὲ ἔχε τινὰς, καὶ κατέστησεν αὐτοῦ Ἐπισκόπος, ἀλλὰ καὶ Σιλβανός τις, καὶ ἄλλοι τινές, ἃν συμβέβηκε τινὰς τῆς βίαις παύσασθαι, μάλιστα ΟΥράνιον. ἡλικία γὰρ ἔστ' ἀναμέσον τοῖς τῆς τάγματ' αὐτῆς.

Ac divini numinis obsequio, jejuniis, ariditatem usu, castimonia, aliisque pietatis officii, quibus religiosissimum illum diem frequentare ac venerari solent? Sed hæc satis esse arbitror de Audianorum diffidio hæctenus disputata.

Cæterum idem ille senex Audius in Scythiam ab Imperatore relegatus est; quod populos passim ab Ecclesia obsequio retraheret, cum eo nomine ab Episcopis esset ad Imperatorem delatus. Cumque in ea regione versaretur (quod autem annis ibidem vixerit certò asseverare non possumus) in interiora Gothica penetrans, barbaros multos Christianæ religionis rudimentis instituit. Ex quo Monasteria in Gothia nonnulla propagata sunt; in quibus religiosa vivendi ratio, & virginitas, arctissimaque disciplina floruit. Est enim hominum iste coetus vitæ ratione & instituto cum primis admirabili. Atque in illorum Monasteriis nihil non præclarum, & eximium est; si præfractam illam contumaciam excipias, quæ & in Paschate celebrando, à communi consuetudine discedunt: & illud de Dei imagine simplici quædam ratione interpretandum putant.

XV. Sed illud reliquis omnibus ad horrorem, & atrocitatem majus est, quod cum nemine precantur, tamen honestis atque integris moribus esse videatur, neque quicquam habeant quod illis objiciant; non stupri, non adulterii, non avaritiæ crimen ullum, nisi hoc duntaxat, quod Ecclesia communique continetur. Est hoc verò, uti diximus, horrendum, Christianorum commutare nomen, qui in sancta Ecclesia censentur, quæ sola Christi, & Christianorum appellatione contenta, adscititium omne nomen respuit. Pro illo, inquam, nomine Audianos appellari, coitiones inter se facere, ac tesseram meri hominis nomine inscriptam exigere. Hæc, inquam, minimè ferenda sunt, quamvis alioqui integerrimus sit hominum ille conventus; atque omni se probitate justiciæque venditet. Post illius verò mortem ad eundem illum coetum adhæserunt complures Episcopi: sed imprimis Uranius in Mesopotamia. Quin etiam ex ipsa Gothia sibi aliquos adjunxit, & Episcopos constituit. Præter quos etiam Silvanus & alii quidam extiterunt; è quibus nonnulli mortui sunt, & inter alios Uranius, qui se in illa turba præ cæteris efferebat. Verum post Ura-

Eusebii Pamphili
THESAURUS TEMPORUM,
EVSEBII PAMPHILI
CÆSAREÆ PALÆSTINÆ
EPISCOPI,
CHRONICORUM CANONUM

Omnimodæ historiæ libri duo, interprete HIERONYMO:
ex fide vetustissimorum Codicum castigati.

ITEM

Autores omnes derelicta ab Eusebio & Hieronymo continuantes.

EJUSDEM EUSEBII

Utriusque partis Chronicorum Canonum reliquæ Græcæ, quæ
colligi potuerunt.

OPERA ac STUDIO

JOSEPHI JUSTI SCALIGERI,
JULII CÆSARIS à BURDEN F. F. H.

EDITIO ALTERA;

In qua

EJUSDEM JOSEPHI SCALIGERI

TERTIA FERE PARTE AUCTIONES

Notæ & Castigationes in Latinam Hieronymi interpretationem & Græca Eusebii,
suprema Autoris cura emendatæ.

EJUSDEM JOSEPHI SCALIGERI

*Isagogicorum CHRONOLOGIÆ Canonum libri tres ad Eusebii Chronica & doctrinam
de temporibus admodum necessarij:*

CVM

Duobus Indicibus RERUM & AUTORUM.

AMSTELODAMI,

Apud JOANNEM JANSONIUM.

MDCLVIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

JOSEPHI SCALIGERI,
JULI CÆSARIS A BURDEN FILII,
ANIMADVERSIONES
IN
CHRONOLOGICA
EUSEBII,

Tertiâ propemodum parte auctiores atque emendatiores.

oratores fuerunt. Vellejus de hoc : C. Curio Trib. pl. subjecti facem, vir nobilis, eloquens, audax, sua, alienaque & fortuna & pudicitia prodigus, homo ingeniosissime nequam, & facinus malo publico.

Ibid. Qui deinceps. Nimirum C. Julio Casare III, M. Aemilio Lepido Cosl. Numero MDCCCCLXXI.

Ibid. Pudore amissi exercitus maluit mori, quam evadere. Hujus viri strenuam mortem & dignum Romano homine exitum habes Commentario secundo de bello civili. Sed & Florus argute ac rotunde more suo: In Africa quoque par & virtus & calamitas Curionis fuit, qui ad recipiendam provinciam missus, pulso fugatoque Varo jam superbus, subitum tuba Regis adventum equitatumque Maurorum sustinere non potuit. Patebat victo fuga, sed pudor suavit, ut amissum sua temeritate exercitum morte sequeretur. Vide Lucanum in fine IV.

Ibid. Virgilius sumpta toga. Hisdem Consulibus, quibus natus, Cn. Pompejo II, M. Licinio Crasso II, numero MDCCCCLXXI. Unius anni metachronismus. Nam iste erat annus xvii injens, quo mos erat togam puram sumere. Hieronymus respexit non ad Consules, sed ad annum xvii completum, & xvii in euntem. In vita Virgilit: Initia etatis, id est, usque ad septimum annum, Cremonae egit, & xvii anno virilem togam cepit illis Consulibus iterum, quibus natus erat. Vitiosa & ridicula sunt. Lego, Initia etatis, id est, a xv, usque ad sedecimum annum Cremonae egit, & xvii anno virilem togam sumpsit. Sedecimum pro sextodecimo in veteribus libris legi, sciunt, qui in illorum lectione aliquem usum habent. Supplevimus illa a xlii, ex Hieronymo, qui ad numerum MDCCCCLXXI apponit: Virgilius Cremonae studiis eruditur. Initia etatis vocat, pubertatem.

MDCCCCLXV. Simulacrum Olympii Iovis taedium fulmine. IV περὶ θεοσκωπίας pag. 81. ἀμφὶ τῆς Ἰσθμίου τῆς Καίσιου τὸ μέγα τῆς Ἑλλήνων ἑξ Ολυμπιακοῦ ἀγάλμα τὸ ἐν ἀντικείνῳ Ολυμπίασιν κεραιῶν πρὸς τὴν θεοῦ βληθὲν ἀναγράφεται.

MDCCCCLXVI. Casar Germanos & Gallos cepit. Galli non potuerunt eo anno omnes domari, quo Germanis bellum intulit Casar, Rheeno ponte juncto, quod accidit anno superiore, Cn. Pompejo, M. Crasso Cosl. Quare est metachronismus manifestus anni unius. Sed fortasse intelligit secundam Rheini trajectionem: de qua Commentario vi. neque dubito verum esse. Tunc enim fere omnes Galliae pacatae erant.

MDCCCCLXVII. Principium belli civilis. Imo anno sequenti, M. Claudio Marcello, L. Cornelio Lentulo Cosl.

Ibid. Diodorus Siculus. Si sequendus erat Diodorus, non convenit hic locus ejus mentioni. Diodorus enim paulo ante finem Proemia scribit se historiam terminasse suam, quam Bibliothecam vocat, principio belli, quod Casar gessit cum Gallis. μέγας τῆς δεξιῆς ἐς στυγνὸν πλέμα Ρωμαίοις πρὸς Κελτῶς. Bellum autem Gallicum, ut vulgo compertum est, cepit L. Calpurnio Pisone, A. Gabinio Cosl. anno tertio Olympiadis clxxx, numero MDCCCCLXIX. Ibi igitur statuenda erat mentio Diodori. Neque dubium est, quin hoc fuerit Eusebii propositum, sed, ut non raro solet, erraverit metachronismo vli annorum. Longe vero puerilius hallucinatur Diodorus ipse. Scribit enim principium belli Gallici convenire anno primo Olympiadis clxxx, Ἡρώδης ἀρχόντων: quum Consulatus Calpurnii Pisonis & Gabinii, quo bellum Gallicum motum, inciderit in annum tertium ejusdem Olympiadis. Pergit: διὰ τὴν ἑξ Ολυμπιαδος, ἅς τὸ δεξιὸν τῶν Κελτικῶν πλέμα, ἢν τελευτῶν

πεποιήμεθα τῆς ἰσορίας, ἐπιανθῶσα καὶ τριάντων. Ait à prima Olympiade, ad principium belli Gallici, esse annos DCCXXX. quae sunt Olympiades absolutae CLXXXII, anni duo solidi. Ergo bellum Gallicum inivit anno tertio Olympiadis CLXXXII. qui tamen erat annus, quo Scipio, & Iuba in Africa bellum cum Casare infeliciter gesserunt. Postremo adjicit, ab excidio Ilii, ad finem Bibliothecae suae, intercedere annos MCCCXV. de quibus si detrahantur CCCCVIII, quot annos ipse Diodorus ait esse ab excidio Ilii, ad primam Olympiadem, supererunt iidem anni DCCXXX, ne quis forte à librario peccatum putet in priore numero. Itaque insignis est hallucinatio praestantissimi scriptoris, principium belli Gallici cum annis belli civilis confundentis. Sed Deum immortalem, quanta jactura historiae facta est amissione librorum illius Bibliothecae, praesertim quinque illorum, qui sequebantur post quintum. Nam in illis erat memoria totius vetustatis regnorum Orientis, quae multum historiae factae allucebant. Nunc de tot praclaris monumentis nihil nobis, praeter desiderium, superest. Vixisse autem admodum senem, usque ad medium Augusti imperium, fatis ex eo constat, quod bifexti Romani meminit: quod nomen videtur in usum receptum post reformationem Faistorum ab Augusto factam. Verba ejus: ἡ δὲ ὀλυμπιάς ἀρχοῦται καὶ τῆς ἰσορίας ἐξ ἧς ὁ πρὸς οἱ Ρωμαῖοι καλῶς βίσκετον. Nam à primo anno Juliano, ad xxxvii, constat bifextum intercalatum fuisse post triennium. Atqui ait Olympiadem constare annis solidis, quot bifextum. Hoc non contigit anno Juliano, nisi post correctionem ab Augusto adhibitam.

MDCCCCLXVIII. Catus Julius Casar primus apud Romanos singulare arripuit imperium. Omnes PR. ita habent: Ex hoc loco continua Romanis nascuntur imperia in diem vite Principalis: & regnat apud Romanos primus omnium Catus Julius Casar, qui primus apud Romanos singulare arripuit imperium. Quae sine dubio non sunt Eusebii, neque POST. agnoscunt, neque Editiones.

Ibid. Singulare arripuit imperium. Ausonius: Imperium binis fuerat soleune quod olim Consulibus, solus Julius arripuit.

Sic Corn. Nepos elegantiss. scriptor singulare imperium dixit in Timoleone, singularis potestas in Dione.

MDCCCCLXIX. Pompejus praelio victus. Recte tempus assignatum.

Ibid. a Spadonibus Alexandrini Regis occiditur. A Pothino, pro quo male apud Casarem Photinus, & apud Martialem:

Antoni Phario non concessure Pothino. Ποθῖνός, non Φωτῖνός. Etiam Regi Aegypti Πύσκωνι filio Cleopatrae alterum cognomentum fuit Ποθῖνός. Apud Juvenalem Satyra quarta:

Debetur magnus Patina, subitusque Prometheus. Ridiculum Glossema ibi appositum est. Figuram hic dicitur posuisse propter Magnum Pompejum, quoniam Patina dictus est, qui sustulit caput ipsius. Quid puerilius excogitari potuit, quam inter patinas mentionem Pompei injicere, & de Pothino Patinam facere: Claudianus I in Eutropium:

— an alio ledor graviore Pothino Et patior majus Phario scelus — ubi idem error, Photino. & apud Lucanum lib. viii.

Ibid. AB HOC LOCO ANTIOCHENI SUA TEMPORA COMPUTANT. De Era Antiochensium fatis superq. dictum à nobis in Canonibus Ifagogicis. Ejus creberrima mentio apud Euaigrium; à quo vocatur ζημαλισμός τῆς Ἀντιοχείας. Ante-

Antecedit epocham Christi Dionysianam XLVIII anni. Huic anno Christi MDCLIV adjectis XLVIII, confurgit annus MDCLII τῶς ζημαλισμοῦ τῆς Ἀντιοχείας. & in autumno ejusdem anni inivit annus MDCLIII, à Kal. Octobris. Est indictio Casariana, in qua, ad indictmentem primam Constantinianam, intersunt anni CCCLX, praecise, hoc est indictmentum cycli XXIV. Et quia diximus à Kal. Octobribus hujus autumni inivisse annum MDCLIII τῶς ζημαλισμοῦ τῆς Ἀντιοχείας, divisus illis annis per xv, remanebit indictio III Casariana. Euaigrius libro secundo, cap. XII, scribit anno Antiocheno DVI, Septembris xiv, die Dominica, ingentem terrae motum contigisse. Si abjeceris XLVIII annos, remanebit annus Christi Dionysianus CCCCLVII, cyclo Solis XIX: ita ut xiv Septembris fuerit Dominica. Rursus Euaigrius dicit fuisse in Ἀντιοχείαν, id est Indictionem XI. Partire DVI per xv. Remanebit Indictio XI. Itaque quum hoc Euaigrii testimonium munitum sit duobus certissimis characteribus, cyclo Solis XIX, & Indictione XI, de hac Era non est quod dubitemus recte ab Eusebio positam numero MCCCCCLXX. Sed vide quae amplius diximus de hac Indictione, libro v de Emend. Temp. item in Canonibus Ifagogicis. Quod autem Chronicon Casanbonianum, quos Fastos Siculos vocant, initium hujus Indictionis & monarchiae Casaris capiat à Consulatu Planci & Lepidi, id est post sex annos, hoc mirum non est in eo auctore, qui sequitur Eusebium in Consulibus, quod & facit Orofius, & Cassiodorus: ut aliquando sex, aliquando pauciorum annorum intervallò anticipent epocham Regifugii, aut Palilium Urbis. Sed imperii, sive, ut Graeci vocant, τῆς μοναρχίας Casaris, illustre argumentum extat in vetere inscriptione, quae est Romae in loco ad septem Lucernas. Ejus exemplum infra subjeci.

S. P. Q. R.

CEJONIUM. RUFUM. ALBINUM. V. C. PHILOSOPHUM. RUFUM. VOLUSIANUM. IUD. ORDINARIUM. CONS. FILIUM. SENATUS. CONSULTO. SUO. Q. . . . EJUS. LIBERIS. POST. CAESARIANA. TEMPORA. I. POST. ANNOS. CCCCLXXX. ET. I. AUCTORITATEM. DECREVIT. FL. MAGNUS. JANUARIUS. V. C. VII. STATUARUM. LOCUS. ADSIGNATUS. A. NIGRO. ET. CASTONIANO. CUR. OPERUM. PUBLICORUM.

Epocham Casarianam, sive ζημαλισμὸν τῆς Ἀντιοχείας, vocat Casariana tempora. Itaque deducis XLVIII de Era Antiochena annis CCCCLXXX, per perpetuam Regulam, superest annus Christi Dionysianus CCCXXXI, quo iste honor habitus Cejonio Ruffo Albino, cujus pater Rufus Volusianus Consul fuerat annis xvii ante hoc marmor incisum, anno Christi CCCXLIV. FL. autem Magnus Januarius itidem Consul fuerat IV annis antea, anno Christi CCCXXXIII. Haec luculenta inscriptio effugit diligentiam oculatissimi & accuratissimi viri amici nostri Onufrii Panyinii. quod non mirum. Haec enim ignotus fuit ζημαλισμὸς τῆς Ἀντιοχείας.

Ibid. M. Calius Prator, & T. Annius Milo. Historiam, fuisse habes apud Dionem libro xliii. & Vellejum. Tempus recte assignatum. Sunt Hieronymi, qui accipiunt à Casare, Commentario tertio de bello civili: ab Hieronymo autem Paulus Orofius.

Ibid. in Thuriano Brutioque agro. Ita scripti Codices: & historia sic postulat. Editionum lectio hic vitiosa est. Milo oppugnans Compfam in Hirpinis

ictu lapidis, patricae, quam armis petebat, poenas dedit. Vellejus.

MDCCCCLXX. Ptolemai cadaver cum lorica aurea in Nilo inventum. Hieronymus ab Eutropio: Ipsi quoque Ptolemaeus parare voluit insidias. quia Cassia Regi bellum illatum est. Vicinus in Nilo perit. inventumque est corpus ejus cum lorica aurea. Eadem verba repetit Orofius, sed ex Hieronymo, ut solet, lib. vi, cap. xvi.

Ibid. Casar in Aegypto regnum Cleopatrae confirmat ob stupri gratiam. Hieronymus ab eodem Eutropio: Casar Alexandria potitus, regnum Cleopatrae dedit Ptolemai sorori, cum qua consuetudinem stupri habuerat, quae postea regio comitatu urbem ingressa est.

MDCCCCLXXI. Roma Basilica Julia dedicata. Basilicae Juliae mentio apud Quintilianum lib. xli. Plin. in Epistolis, Suetonium Caligula, xxxvii. Scholion Iuvenalis in Satyram IV: Crispus municeps * Visellenses tirocinio suo in senatu ita cepit: P. C. ET. TV. CAESAR. propter quod simul oratione plenissime à Tiberio colaudatus plurimas sponte causas apud C. Vnos egit. Pro qua re in Basilica Julia statua ejus posita est. Nescio an eadem cum Porticu Julia. de qua Martial. lib. vi. Epigr. xxxviii.

— & infanti Juliae rella placent. Nam ibi recitabant ut ex Quintiliano constat Glosae Perlii: Feneratores ad Puteal Scribonis Licinii, quod est in porticu Juliae, ad arcum Fabianum convenire solebant. Eam porticum vetustate collapsam à Verrio Probiano V. C. Praefecto Urbis instauratam fuisse, testis Inscripção Romana:

GABINIUS. VETTIUS. PROBIANUS. V. C. PRAEF. URB. STATUAM. QUAE. BASILICAE. JULIAE. A. SE. NOVITER. REPARATAE. ORNAMENTO. ESSET. ADJECIT. &c.

Augustus in suo Indice: FORUM. JULIUM. ET. BASILICAM. QUAE. FUIT. INTER. ADEM. CASTORIS. ET. ADEM. SATURNI. CAEPTA. PROFLIGATAQ. OPERA. A. PATRE. MEO. PERFECI. In alia inscriptione: T. FLAVIUS. GENETHLIUS. NUMUL. DE. BASILICA. JULIA. NATIONE. BESS.

Ibid. Decretum Senatus & Atheniensium ad Iudaos. Et Decretum Senatus, & Psephisma Atheniensium extat apud Josephum pag. 429. Sed Josephus non definit tempus, quo tam Decretum Senatus Romani, quam Psephisma Atheniensium data sunt. Itaque divinavit Eusebius, tanquam praecise Josephus notarit tempus, ac praeterea tanquam eodem tempore haec facta sint. Omnia incerta. neque illa scire potuit Eusebius, quum Josephus nihil expresserit. Ac vereor, ne Josephus Hyrcanum pro filio Alexandriae acceperit: quum illud Decretum videatur potius pertinere ad Iohannem Hyrcanum Ionathae fratrem. neque aliter animum meum inducere possum. Suspicionem augent legati Numenius Antiochi, & Alexander Iasonis filii, qui illud Decretum reportarunt. Nam iidem à Ionatha missi fuerant Romam. Quomodo igitur illi vitam extendissent ad pronepotem Hyrcani Iohannis Hyrcanum cognominem proavo suo? Nam istius Hyrcani posterioris non ita magnam notam fuit, neque ejus admodum habita ratio, ut qui ex infelicitate sua notior sit, quam ex Pontificatu aut ethnarquia.

MDCCCCLXXII. Cleopatra regio comitatu Urbem ingressa. Hieronymus ex Eutropio, cujus verba proxime citavimus MDCCCCLXX. Quare quia tempore conjunctum

PERSAR.	MACED.	CONSULUM.
	XLIX.	
OL. LXXIV.	XVIII.	L. Censu Romæ agitato, inventa sunt hominum \overline{cxxx} milia. Nono anno post exactos Reges nova dignitas est creata, Dictatura scilicet, & Magister equitum, qui Dictatori obsequeretur. Dictator primus LARGIVS. Magister equitum SPVRIVS CASIVS fuit. Macedonum decimus ALEXANDER ann. \overline{xliv} .
	XIX.	I.
	XX.	II.
	XXI.	III.
OL. LXX.	XXII.	IV. Hellanicus Historiographus, & Democritus Philosophus, & Heraclitus cognomento Tenebrosus, & Anaxagoras Physici clari habentur.
	XXIII.	V.
	XXIV.	VI.
MDXX.	XXV.	VII. Pythagoras Philosophus moritur. Volsci Coriolos perdiderunt.
OL. LXXI.	XXVI.	VIII. Æschylus Tragoediarum scriptor agnoscitur.
	XXVII.	IX. Latini contra Romanos rebellaverunt.
	XXVIII.	X. Romæ Populus à Patribus facta seditione discedit.
	XXIX.	XI. Marcius, qui Coriolos cœperat, interventu matris Veturiæ, & uxoris Tolumniæ ab oppugnatione Urbis removit exercitum.
OL. LXXII.	XXX.	XII. Bellum, quod in Marathone gestum est, & ea, quæ de Milriade scribuntur, & Aristide, qui cognominabatur Justus.
	XXXI.	XIII.
	XXXII.	XIV.
	XXXIII.	XV. Panyasis Poëta habetur illustris. \overline{ccc} Nobilis Fabiæ familiæ à Veientibus cæsi. Quum in Algido monte Romani milites obsiderentur, à Dictatore Quintio Cincinnato liberati sunt.
OL. LXXIII.	XXXIV.	XVI. Ægyptus recessit à Dario.
MDXXV.	XXXV.	XVII. Gelo obtinuit Syracusas.
	XXXVI.	XVIII. Pindarus & Simonides Lyrici Poëtæ insignes habentur.
		PERFARUM quintus XERXES filius Darii ann. \overline{xx} .
		XERXES.
	I.	XIX. Romæ virgo Pompilia deprehensa in stupro viva defossa est.
OL. LXXIV.	II.	XX. Xerxes Ægyptum capit. Aristides cum ignominia ejicitur.
	III.	XXI. Chœrilus & Phrynichus illustres habentur.
	IV.	XXII. Diagoras agnoscitur, & sectatores ejus Physici Philosophi.
	V.	XXIII. Xerxes, quum Athenas venisset, incendit urbem sub Principe Callia.
OL. LXXV.	VI.	XXIV. Bellum, quod in Thermopylis gestum est, & apud Salamina navale certamen.

* PER-

PERSAR.	MACED.	CONSULUM.
	XXV.	Athenienses Piræum muro vallant. Hieron Syracusis regnat.
	XXVI.	XXVI. Æschylus Tragoediarum scriptor agnoscitur.
MDXL.	IX.	XXVII.
OL. LXXVI.	X.	XXVIII. Bellum in Platæis & in Mycale.
	XI.	XXIX. Hieron post Gelonem Syracusis tyrannidem exercet.
	XII.	XXX.
	XIII.	XXXI. Pindarus clarus habetur. Themistocles in Perfas fugit.
OL. LXXVII.	XIV.	XXXII. Sophocles Tragoediarum scriptor primum ingenii sui opera publicavit.
	XV.	XXXIII. Romæ Virgo Sunia deprehensa in stupro viva defossa est.
	XVI.	XXXIV. Sophocles & Euripides clari habentur.
	XVII.	XXXV. Herodotus historiarum scriptor agnoscitur.
OL. LXXVIII.	XVIII.	XXXVI. Bacchylides & Diagoras Atheus plurimo sermone celebrantur. Zeuxis præclarus pictor agnoscitur, ex cujus nonnullis imaginibus, quas plurimas apud diversas civitates fecerat, lavacrum Byzantinorum arbitrantur appellatum.
MDL.	XIX.	XXXVII. Themistocles hausto tauri sanguine moritur.
	XX.	XXXVIII. Socrates nascitur.
		ARTABANUS. Perfaram sextus ARTABANUS mensibus \overline{vii} : qui menses in ordine annorum reputantur.
	I.	XXXIX. Lapis in Ægis fluvio de celo ruit.
		ARTAXERXES. Perfaram septimus ARTAXERXES, qui LONGIMANUS cognominabatur, ann. \overline{xl} . Ea, quæ de Esther, & Mordochæo scripta sunt, quidam affirmant sub hoc Rege gesta: quod ego non puto. Nunquam enim Esdras de Esther iluisset: qui scripsit hoc tempore Ezram & Nehemiam reversos ex Babylone, & ea deinceps consecuta, quæ ab his gesta referuntur.
OL. LXXX.	I.	XL. Sicilia à populo regebatur.
	II.	XLI. Cimon juxta Eurymedontem Perfas navali pedestrique certamine superat: & Medicum bellum conquiescit.
	III.	XLII. Solis factis defectio.
	IV.	XLIII. Anaxagoras moritur. Macedonum undecimus PERDICCA ann. \overline{xxviii} . Heraclitus clarus habetur.
OL. LXXX.	V.	I. Esdras Sacerdos apud Hebræos insignis cognoscitur: cujus ætate Pontifex Maximus habitus est Elias filius Joachim filii Jesu filii Josèdèh. Fuit autem Esdras eruditissimus legis divinæ, & clarus omnium Judæorum magister; qui de captivitate egressi fuerant in Judæam.
MDLX.	VIII.	IV. Empedocles & Parmenides Physici Philosophi notissimi habentur.
OL. LXXXI.	IX.	V. Zeno & Heraclitus tenebrosus agnoscitur.
	X.	VI. Pherecydes secundus historiarum scriptor agnoscitur. Cratinus & Plato Comœdiarum scriptores clari habentur.

PER-

PERSAR.	MACED.	CONSULUM.
XI.	VII.	Aristarchus Tragœdiographus agnoscitur.
XII.	VIII.	Romæ Clarior. agon centenarius primus actus. Trecentesimo anno ab urbe condita Decemviri creati, & post annum ejecti sunt propter Appium Claudium, qui Virginii cujusdam filiam contra Latinos in Algido militantis voluit abducere.
OL. LXXXII. XIII.	IX.	Romani per legatos ab Atheniensibus jura petiverunt: ex quibus Duodecim Tabulæ conscriptæ.
XIV.	X.	Crates Comicus, & Telephilla, ac Bacchylides Lyricus clari habentur.
XV.	XI.	Praxilla quoque & Cleobulina sunt celebres.
XVI.	XII.	Templum Junonis, quod in Argis fuerat, incensum.
OL. LXXXIII. XVII.	XIII.	Abaris Hyperboranus hariolus agnoscitur.
MDLXX. XVIII.	XIV.	Tribuni plebis & Ædiles Romæ facti, consulibus ejectis.
XIX.	XV.	
XX.	XVI.	Athenienses & Lacedæmonii foedus triginta annorum ineunt.
OL. LXXXIV. XXI.	XVII.	Herodotus, quum Athenis libros suos in concilio legisset, honoratus est.
XXII.	XVIII.	Melissus Physicus agnoscitur.
XXIII.	XIX.	Euripides Tragœdiarum scriptor clarus habetur, & Protagoras Sophista, cujus libros decreto publico Athenienses combusserunt.
XXIV.	XX.	
OL. LXXXV. XXV.	XXI.	Romæ rursus Consules creati.
XXVI.	XXII.	Phidias eburneam Minervam facit.
XXVII.	XXIII.	Fidenates contra Romanos rebellant.
MDLXXX. XXVIII.	XXIV.	Theætetus Mathematicus cognoscitur.
OL. LXXXVI. XXIX.	XXV.	Aristophanes clarus habetur, & Sophocles Poëta Tragicus.
XXX.	XXVI.	Gens Campanorum in Italia constituta.
XXXI.	XXVII.	Democritus Abderites, & Empedocles, & Hipocrates medicus, Gorgias, Hippiasque, & Prodicus, & Zeno, & Parmenides Philosophi insignes habentur.
XXXII.	XXVIII.	Socrates plurimo sermone celebratur.

Nehemias Hebræus minister vinarius Artaxerxis Regis Persarum, concedente sibi domino suo, vicesimo ejus anno de Babylone venit in Iudæam: & tricesimo secundo anno muros urbemque restituit. Scribit Esdras sub Pontifice Ioiade filio Ioasib, cui successit Iohannes filius suus, qui tempore Alexandri Macedonis fuit, opus fuisse completum.

Nehemiam, qui muros Ierusalem construxerat, consummasse opus tricesimo anno Artaxerxis Regis Esdras memorat. Si quis autem ab hoc tempore LXX hebdomadas à Daniele scriptas numeret, quæ faciunt annos CCCXC, reperiet eas in regno Neronis expletas: sub quo obsideri Ierusalem capta secundo postea Vespasiani anno capitur.

Huc usque divinæ scripturæ Hebræorum annales temporum continent. Ea vero, quæ post hæc apud eos gesta sunt, exhibeo de libro Macabæorum, & Josephi, & Africani scriptis: qui deinceps universam historiam usque ad Romana tempora prosecuti sunt.

PERSAR.	MACED.	CONSULUM.	
		ARCHE- Macedonum duodecimus ARCHELAUS ann. XXIV. LAUS.	
OL. LXXXVII. XXXIII.	I.	Initium belli Peloponnesiaci.	
XXXIV.	II.	Bacchylides carminum scriptor agnoscitur.	
XXXV.	III.	Athenienses pestilentia laborant.	
XXXVI.	IV.	Thucydides agnoscitur.	
OL. LXXXVIII. XXXVII.	V.	Pericles moritur.	
MDXC.	VI.	Eupolis & Aristophanes scriptores Comœdiarum agnoscuntur.	
XXXVIII.	VI.	Ex Ætna monte ignis erupit.	
XXXIX.	VII.	Terra motu apud Locros scissa, Atlante facta est insula.	
XL.	VIII.	Plato nascitur.	
		DARI- Persarum octavus XERXES secundus menses II. Post quem no- US NO- nus SOGDIANUS menses VII. Cui succedit decimus DA- THUS. RIUS cognomento NOTHUS ann. XIX.	
OL. LXXXIX. I.	IX.	Lacedæmonii & Athenienses foedus percutiunt.	
II.	X.		
III.	XI.	Eudoxus Cnidius clarus habetur.	
IV.	XII.	Lacedæmonii ver sacrum Heracliam destinantes urbem condunt.	
OL. XC. V.	XIII.		
VI.	XIV.	Clades, quæ Atheniensibus accidit in Sicilia.	
VII.	XV.		
MDC.	XVI.		
OL. XCI. IX.	XVII.		
X.	XVIII.	Alcibiades profugus abiit ad Tifaphernem.	
XI.	XIX.	Ægyptus à Persis discessit.	
		Rurfus Ægyptiorum renascitur Dynastia XXVIII, & regnavit AMYRTÆUS Saites ann. VI.	
PERSAR.	MACED.	EGYPT.	CONSULUM.
XII.	XX.	I.	
OL. XCII. XIII.	XXI.	II.	Euboea societate Atheniensium discedit.
XIV.	XXII.	III.	
XV.	XXIII.	IV.	
XVI.	XXIV.	V.	
			ORES- Macedonum tertiusdecimus ORESTES ann. III. TES. Euripides apud Archelaum, & Sophocles Athenis moritur.
OL. XCIII. XVII.	I.	VI.	Dionysius in Sicilia tyrannidem exercet.

ALEX.	SYR.	MAC.	ASIAE.	CONSULUM.
XXXIV.	XXII.	IV.	XI.	Seleucus in eas urbes, quas extruxerat, Judæos transfert, jus eis civium & municipalem ordinem cum Græcis æquali honore concedens.
XXXV.	XXIII.	V.	XII.	
XXXVI.	XXIV.	VI.	XIII.	
				Macedonum vicesimus nonus PYRRHUS mens. VII.
OL. CXXIII.	XXXVII.	XXV.	XIV.	Judæorum Pontifex Eleazarus frater Simonis suscipit templi ministerium, filio Simonis Onia paruo admodum derelicto.
				Macedonum post PYRRHVM LYSIMACHVS ann. V.
MDCXXX.	XXXVIII.	XXVI.	I.	Serapis ingressus est Alexandriam.
				Conditæ à Romanis Ariminum, & Beneventum.
	XXXIX.	XXVII.	II.	Demetrius semetipsum Seleuco tradidit.
	XL.	XXVIII.	III.	Seleucus in Sicilia capto Demetrio, Syriae & Asiae pariter imperavit: & ex utroque regno unum fecit imperium.
				Ægypti secundus PTOLEMÆVS PHILADELPHVS ann. XXXVIII.
OL. CXXIV.	I.	XXIX.	IV.	Softratus Cnidius Pharum in Alexandria construxit.
				Romani Crotonem capiunt.
	II.	XXX.	V.	Ptolemæus Philadelphus Judæos, qui in Ægypto erant, liberos esse permisit, & vasa Eleazaro Pontifici Jerosolymarum voriva transmittens divinas scripturas in Græcam vocem ex Hebræa lingua per LXX interpretes transferre curavit: quas in Alexandrina Bibliotheca habuit, quam sibi ex omni genere literaturæ comparaverat.
				Macedonum tricesimus primus PTOLEMÆVS, qui & CERAVNOS, mens. IX. Post quem tricesimus secundus MELEARGVS mens. duos. ANTIPATER dieb. XLV.
	III.	XXXI.	I.	
				Macedonum tricesimus quartus SOSTHENES ann. II.
	IV.	XXXII.	I.	
				Post Seleucum in Syria & Asia regnavit ANTIOCHVS, qui & SOTER, ann. XIX.
OL. CXXV.	V.	I.	II.	
				Macedonum tricesimus quintus ANTIGONVS GONATAS ann. XXXVI.
	VI.	II.	I.	Antigonus cognomento Gonatas Lacedæmonem obtinuit.
	VII.	III.	II.	

ALEX.

ALEX.	SYR.	MAC.	CONSULUM.	
MDCCL.	VIII.	IV.	III.	
OL. CXXVI.	IX.	V.	IV.	Vna Virginum Romanarum in corruptione deprehensa percutitur.
	X.	VI.	V.	Milo Romanis Tarentum tradidit.
	XI.	VII.	VI.	Romani Calabriam Messanamque tenuerunt.
	XII.	VIII.	VII.	
OL. CXXVII.	XIII.	IX.	VIII.	Aratus cognoscitur.
	XIV.	X.	IX.	Argenteus nummus primum in Vrbe figuratur.
	XV.	XI.	X.	Polemo Philosophus moritur: post quem Arcefilas & Crates clari habentur.
	XVI.	XII.	XI.	
OL. CXXVIII.	XVII.	XIII.	XII.	Romani colonias deduxerunt, multæque urbes in Sicilia eis junctæ.
MDCCL.	XVIII.	XIV.	XIII.	
	XIX.	XV.	XIV.	Romæ Virgo Vestalis in stupro detecta laqueo vitam explet.
	XX.	XVI.	XV.	
OL. CXXIX.	XXI.	XVII.	XVI.	Zeno Stoicus moritur: post quem Cleanthes.
	XXII.	XVIII.	XVII.	Romani Syracusas capiunt.
	XXIII.	XIX.	XVIII.	Nicomedes rex Bithymia Astacum urbem amplians Nicomediam nuncupavit.
				Syriae tertius ANTIOCHVS, qui vocabatur THEOS, ann. XV.
	XXIV.	I.	XIX.	Romani Carthaginienses navali certamine superant, & centum Libyæ urbes capiunt.
OL. CXXX.	XXV.	II.	XX.	
	XXVI.	III.	XXI.	
	XXVII.	IV.	XXII.	Erasistratus medicus agnoscitur.
MDCCLX.	XXVIII.	V.	XXIII.	
OL. CXXXI.	XXIX.	VI.	XXIV.	Antigonus Atheniensibus reddidit libertatem.
	XXX.	VII.	XXV.	Judæorum Pontificatum post Eleazarum avunculus ejus Manasses accepit.
	XXXI.	VIII.	XXVI.	
	XXXII.	IX.	XXVII.	
OL. CXXXII.	XXXIII.	X.	XXVIII.	Carthaginienses Romanorum naves in Sicilia capiunt Metello Consule verso in fugam.
	XXXIV.	XI.	XXIX.	
	XXXV.	XII.	XXX.	
	XXXVI.	XIII.	XXXI.	
OL. CXXXIII.	XXXVII.	XIV.	XXXII.	Parthis à Macedonum imperio recedentibus, primus regnavit ARSACES, unde ARSACIDÆ dicti.

ALEX.

ALEX.	STR.	MAC.	
II.	XXII.	XVII.	Nævius Comicus Uticæ moritur pulsus Roma factione nobilium, ac præcipue Metelli.
III.	XXIII.	XVIII.	
OL. CXLV. IV.	XXIV.	XIX.	Plautus ex Umbria Sarfinas Romæ moritur, qui propter annonæ difficultatem ad molas manuaris pistorem se locaverat, ibi, quoties ab opere vacasset, scribere fabulas solitus, ac vendere.
V.	XXV.	XX.	
VI.	XXVI.	XXI.	Juxta Theram apparuit insula, quæ vocatur Hiera. Antiochus Scopam superavit, Syriæ urbes recepit, & Judæis voluntate conjungitur.
MDCCCXX. VII.	XXVII.	XXII.	
OL. CXLVI. VIII.	XXVIII.	XXIII.	Romani Græcos liberos esse jusserunt: & universa Iberia imperata fecit.
IX.	XXIX.	XXIV.	
X.	XXX.	XXV.	Antiochus Iudæorum erga se cognita voluntate magnis eos muneribus donat, & per epistolas crebris laudibus profequitur.
XI.	XXXI.	XXVI.	
OL. CXLVII. XII.	XXXII.	XXVII.	Post prælium, quo in Thermopylis victus Antiochus, hoc inter Romanos & eum convenit, ut mille talenta per annos singulos vestigalis nomine eis solveret.
XIII.	XXXIII.	XXVIII.	Romani multas colonias deduxerunt. Antiochus in Amicitiam Ptolemæi egressus pacem cum eo facit; & Cleopatra filia sua uxore ei tradita, dotis nomine Syriam, Phœnicen, Samariam, Iudæamque concedit.
XIV.	XXXIV.	XXIX.	
XV.	XXXV.	XXX.	Eumenes frater Regis Attali, qui Eumeniam in Phrygia condidit, clarus habetur.
OL. CXLVIII. XVI.	XXXVI.	XXXI.	Secundus liber Maccabæorum apud Iudæos hujus temporis gesta continet. Syriæ SELEUCUS PHILOPATOR ann. XII.
			SELEUCUS PHILOPATOR
MDCCCXXX. XVII.	I.	XXXII.	

Titus Livius Tragœdiarum scriptor clarus habetur, qui ob ingenii meritum à Livio Salinatore, cujus liberos erudiebat, libertate donatus est.

XVIII.	II.	XXXIII.	Quum ab Antiocho per legatos Annibal reposceretur, cui se à Scipione victus fociaverat, ad Prusiam regem Bithyniæ transfugit: quem quum rursus per Flaminium etiam ab eo Senatus repeteret, quum tradendus esset, venenum bibit, & apud Libyssam Bithyniæ sepultus est.
XIX.	III.	XXXIV.	
OL. CXLIX. XX.	IV.	XXXV.	

Simon præpositus Templi Ierofolymarum ad Apollonium Phœnicen ducem confugiens multis ei muenibus promissis sacerdotium sibi vindicare cepit; quo Seleucus audito Heliodorum mittit ad negotium pervidendum. Qui quum in Iudæam venisset, inique judicans, & multa perperam gerens divinis adversum se signis deterretur, & ad Seleucum revertitur. Onias autem Sacerdos curaverat, ut Simon profugus fieret.

XXI.	V.	XXXVI.
XXII.	VI.	XXXVII.
XXIII.	VII.	XXXVIII.

ALEX.

Hyrchanus Iosephi Iudææ ducis filius, quum ad Ptolemæum petrexisset, honorificè ab eo susceptus est. Verum fratres ejus, seditione contra eum mota, magnarum calamitatum Iudææ genti causâ extiterunt.

OL. CL.	XXIV.	VIII.	XXXIX.	
	PTOLEMÆVS PHILOMETOR.			Ægypti sextus PTOLEMÆVS PHILOMETOR ann. XXXV.
I.	IX.	XL.		Staius Cæcilius Comœdiarum scriptor clarus habetur, natione Insulæ Gallus, & Ennii primum contubernalis. Quidam Mediolanensem ferunt. Mortuus est anno post mortem Ennii, & juxta Ianiculum sepultus.
II.	X.	XLI.		
MDCCCXLI. III.	XI.	XLII.		
OL. CLI. IV.	XII.			PERSES Macedonum tricesimus nonus PERSES ann. X. Aristobulus natione Iudæus Peripateticus Philosophus cognoscitur, qui ad Philometorem Ptolemæum Explanatorium in Moyse commentarios scripsit. Syriæ ANTIOCHVS EPIPHANES ann. XI.
				ANTIOCHVS EPIPHANES.
V.	I.	II.		
VI.	II.	III.		
VII.	III.	IV.		
OL. CLII. VIII.	IV.	V.		Antiochus Epiphanes, quum de regione Ptolemæorum, quam subito invaserat, Senatus præcepto recessisset, Iudæam venit, ibique Iesu, qui & Iason, fratri Oniæ Pontificatum tradidit. Quo expulso deinde Oniam cognomento Menelaum successorem ei dedit. Itaque ob sacerdotii dignitatem orta seditione inter Principes ingentium miseriarum femina pullularunt.
IX.	V.	VI.		
X.	VI.	VII.		
XI.	VII.	VIII.		
OL. CLIII. XII.	VIII.	IX.		Antiochus Iudæorum legem impugnat: ac primum quidem omnem eorum provinciam ad idololatriam compellens, qui parere noluerat, necat. Postea vero Ierofolymam ascendens, templum & vasa Dei, quæ in ministerio fuerant consecrata, vastat, & in templo Iovis Olympii simulachrum ponit: in Samaria super verticem montis Garizim Iovis Peregrini delubrum ædificavit, ipsis Samaritanis, ut hoc faceret, precantibus. Verum hoc in tempore Matathias quidam ex Sacerdotibus filius Afamonci ex vicio Moddim adversum Antiochi duces arma corripens, fultus etiam auxilio filiorum, leges patrias vindicavit Olympiade CLIII.
				Ennius Poëta septuagenario major articulari morbo periit: sepultusque in Scipionis monumento, via Appia, intra primum ab Vrbe miliarium. Quidam ossa ejus Rudiam ex Ianiculo translata affirmant.
MDCCCL. XIII.	IX.	X.		

ALEX. | STR.

CONSULUM.

MACEDONVM REGNV M DEFECIT.

XIV. | X.

N

ALEX.

PROLEGOMENA.

ut ita loquar, assequi possit, se capere neget, is hoc aut ignavia suae, aut stupori, non huic methodo, adscribat. Sed quominus studiosi eos non adeant, causla non est. Periculum modo faciant, & bono animo sunt. Vnusquisque autem poterit ex istis Canonibus methodum nouam instruere, augere, minuere. quod per me quidem faciant, licet. neque vero est, quod studiosius ab illis contendam, modo ne quid in doctrina nouent: quod quum quidam fecerint, magnam stultitiam, & insaniam professi sunt. Quemadmodum enim primus omnium Archytas Tarentinus Geometricis principijs usus mechanica elementa instituit, ita nos, quia aliter facere non potuimus, πρώτοι τὰ περὶ γένων, ταῖς γεωμετρικαῖς ἀπορροησάμενοι δεχθεῖς, ἐμμεθοδίσουμεν. Itaque alios quoque eandem viam insistentes idem conari, eaque aut laxius, aut breuiore gyro exponere, nulla inuidia est, imo ut faciant, eos etiam atque etiam oro, hoc uno, ut dixi, excepto, ne ardelionum huius aui lasciuia & pruritu doctrinam ipsam interpolent. Antequam enim illi dedecerint, magistrum docere volunt. Huius confidentiae exempla quotidie eduntur. Denique vestimenta, ornamenta quaecunq;ue, cultus quiuis, modo eidem corpori inducuntur. Tunc poterimus cum Epicharmo gloriari:

αὐδ' ἐγὼ δοκέω, δοκέει γὰρ τῆς σαφές ἄμμι τοῦθ', ὅτι
 τῶν ἐμῶν μνάμα πῶς ἐστὶ τῶν λόγων τῶτων ἐπι.
 καὶ λαβὼν τις αὐτὰ, περιδύσας, τὸ μέτρον, ὃ νῦν ἔχει,
 εἶμα δοῦς, καὶ πορφύρεῶν, λόγοισι ποικίλας καλοῖς,
 Δυσπάλαις ὄων, τὴς ἄλλης Διπάλαις ἔς δότο Φανεί.

IOSEPHI

IOSEPHI SCALIGERI

Judicium

DE THESI QVADAM CHRONOLOGICA.

NThesi Chronologica disputata* Anno c19. 19. cv111. Prid. Idus Martias, multa proponuntur, quae harum rerum peritis non solum noua videri possint, sed etiam cum historiis sacra pugnantia, omnia attingere neque nobis vacat, neque sane magni interest. Vno enim aut altero refutatis reliqua ruere necesse est. Praecipuum capitulum, quae ibidem discutiuntur, quo maxime sibi placeat author, est interregnum, quod imaginatus inter finem Ioachaz, & initium Ioachim, argumento, quod qui succedit patri in regnum, iure gentium eum oportet esse maximum natu liberorum, quod fase non negamus. Ioachaz autem prior quam Ioachim, rex constitutus est, ergo Ioachaz maior natu quam Ioachim. Sed Ioachim cum accessit ad regnum erat annorum 23. Ioachim autem minor natu, quam ille, regnum iniuit annos 25. natus. Inter finem igitur Ioachaz & initium Ioachimi intercesserunt anni duo plus minus. Quia secundum haec, hoc est, posito Ioachazum fuisse maiorem natu, quam Ioachim, Ioachim fuerit 21. tantum annorum, quum frater eius Ioachaz aegeret annum 23. Haec tenus Πηχρίσημα Chronologicae disputationis. Sed haec tam facile confutari possunt, quam facile commenta sunt. Statim a morte Iosia populus constituit sibi regem Ioachaz, 11. Reg. 23. 30. 11. Chron. 36. 11. Cui Nichao post tres menses in regno exactos successorem dedit Ioachim fratrem. Mox nulla interiecta mors, Ioachazum vinctum in Aegyptum abduxit, 11. Reg. xxiv. 34. 11. Chron. xxxvi. 4. Igitur inter initium Ioachaz, & initium Ioachim, sunt tantum tres menses. Nullum ergo interuallum aut interregnum imaginandum est inter finem Ioachaz, & initium Ioachim. Quid tam valida rationi opponi potest? Validior vero & illa est, quam adducemus. Haec est, Ieremie xxv. 1. 3. annus quartus Ioachim erat vigesimus tertius a tertio decimo Iosia regis, a quo ad initium Ioachaz sunt anni solidi xix. hinc ad quartum incuntem Ioachimi, triennium exactum. Colliguntur ad x111. Iosia ad ineuntem quartum Ioachimi, anni absoluti xxii. Proinde is annus xxii. erat labens a x111. anno Iosia, vt existat in proposito capite Ieremie xxv. Quod si vllum biennium intercessisset, iam non is vigesimus tertius fuisset, sed xxv. Quid Ieremiae apponent disputatores? Quis tam sui plenus est, vt aduersus veritatem contendere possit? Tertium telum est id, quo iugulo peti possit huic interregno: Annus xiv. Ezechiae erat primus hebdomadis annalis Iosia xxxvi. 1. 30. atque adeo Iudaei quoque id iam monuerunt. Ergo antecedens annus Ezechiae, hoc est x111. erat septimus hebdomadis, de quo monuit Ieremias. Ergo numerus annorum ab initio anni xiv. Ezechiae, ad excidium Ierosolymorum est septenarius, quod sane verum est, interuallum enim illud est annorum praecise cxxvi. quae sunt hebdomades xviii. Colligitur enim ex xvi. reliquis Ezechiae: xv. Manafis: duobus Amonis: xxxi. Iosia: xxi. Ioachim & Sedeciae. Quod si vllum biennium intercessisset, non esset septenarius numerus. Simile argumentum est, quod annus excessus Mosis erat primus hebdomadis. annus vero conditus templi erat cccclxxx. ab Exodo a Mosis excessu cccclxxxix. a conditu templi ad excidium eius cccclxxxvi. Colliguntur ab excessu Mosis ad excidium templi anni 10001xvi. quae sunt hebdomades cxxiv. Quod si vllum interregnum incidisset, iam non esset numerus septenarius. Commentum igitur de interregno satis dilutum est. Nullum enim interregnum in annis regum Iuda interuenit, ne minimum quidem. His animaduertis, sequitur Ioachaz minorem duorum annorum fuisse, quam fratrem eius Ioachim. Quare vero minor maiori praelatus sit in regno, merito dubitari possit. Sed nullum negotium est causam demonstrare, ea in promptu est. Ioachaz enim non iure successionis regnum adeptus est, sed suffragijs & factionibus populi, qui statim elegit Ioachaz post cadem Iosia, 11. Regum x111. 30. 11. Chronic. xxxvi. 1. Quare hoc contempsit legitimus, Regem a populo esse electum, quod quidem contingebat aut propter cadem regis, aut propter contemptum eius, vt illius liberorum in successione non tanta haberetur ratio, quanta studiorum populi. In cade Iosia, quia rex testamento non cauerat, quorum ex liberis regnare vellet, populus elegit Ioachaz. Eodem modo caso Amazia, Azarias filius eius a Populo Rex declaratur 11. Reg. 14. 21. 11. Chronic. 26. 1. denique Amone trucidato per factionem quorundam, populus in regis interfectores impetu facto illisque occisis, Iosiam filium Amonis, regem constituit, 11. Reg. 21. 24. 11. Chron. 33. 15. Rursum propter contemptum regis Ioram, qui rex quum esset, tamen non regis loco habebatur, neque in sepulcris maiorum conditus est, vt existat 11. Chron. 21. 20. ideo populus filium eius Ochoziam regem sibi impoluit, ibid. 22. 1. vnde factum videtur, vt quum per populum Rex Ioachaz crearetur, non ius successionis vel atas spectarentur, si suffragia locum haberent, itaque in his quatuor exemplis duo sunt in quibus minor natu praefertur maiori, vt in proposito cap. 21. 1. Ochozias minimus natu rex a populo declaratur: sed illud accidit, quod omnes maiores natu ab Arabibus occisi essent. In praesenti exemplo, propter quod haec disputatione instituta est, Ioachaz minor natu praepositur maiori Ioachimo, qui iure ipso debuit regnare, quod quidem necessario non sequebatur, nisi ex testamento patris filius primo natu haeres regni institueretur, 11. Chron. 22. 3. Itaque in hoc exemplo vis fuit, non ius, quum minor praelatus est maiori.

His demonstratis, sequitur quoque ad fallum esse, Iohanam qui 1. Chron. 3. 15. ponitur maximus liberorum Iosia, non esse Ioachaz, quando quidem probatum est validissime, minorem fuisse Ioachimo. Porro in ipso 111. capite hoc ordine ponuntur filij Iosia: filij Iosia Iohanam primo natu, secundus Ioachim, tertius Sedechias, quartus Sellum. Ex his quatuor necesse est Ioachaz esse, aut Iohanam, aut Sellum. Sed non potest esse Iohanam, vt iam demonstratum est: Ergo est Sellum. Sed quid opus est verbis, quum manifeste id ab Ieremia dictum sit 22. 2. Quis dominus dicit ita ad Sellum filium Iosia Regis Iuda, qui regnauit vice Iosia patris sui? quis regnauit in locum patris Iosia? quis illi immediate successit? Annon Ioachaz? Sed & Sellum vice Iosia regnauit. Ergo Ioachaz est Sellum: Pergit Propheta, qui exiuit ex hoc loco, is amplius non redibit. Posuit ne clarius Ioachaz designari? qui depositus in Aegyptum nunquam restitutus est, neque auito solio

neque patris suae: sed in Aegypto vltimum vitae diem obiit. Rursus ibidem commate x. *Ne plorate eum, qui mortuum est, neque super eo conturbemini.* Quis obsecro est iste mortuus qui ploratur, aut plangitur? Annon Iosias 11. Chron. xxxv. 24-25. Mortuus est in monumento maiorum suorum, atque omnes Iudaei & Ierosolymitae plorant eum. Ieremias quoque eum plangit. Quum etiam omnes cantores & cantrices ad hodiernum vsque diem instaurant naniam super Iosia, atque de ea re regem fecerunt. Iohanam igitur maximum natu liberorum Iosiae neque est Ioachaz, neque vnquam regnavit. Ieremias quatuor regum meminit, Iosuae mortui; Sellum siue Ioachaz, qui immediate patri substitutus est; Ioachimi, quem praedicit sepultura asini sepultum iri; Iechoniae, quem per contemptum Choniam vocat: haec omnia capite xxiii. Vnde colligitur initio Ioachimi haec Prophetam scripsisse, & de Ioachimo & Chonia praedixisse, ea quae postea secuta sunt. quae vt notabilia maxime sunt, ita eo accuratius a studiosis obseruanda, quum tam Iudaeorum, quam nostri interpretes adeo illustrem locum male exposuerint. Sed antequam hanc historiam missam faciamus, dubium non leue interuenit de Ioachimo, qui quum dicatur sepultura asini sepultus & catenis vinctus, & Babylonem deportatus, ibi periisse, quomodo 11. Reg. xxiv. 5. dicitur cum maioribus suis dormiisse? hoc congruit iis qui in patria moriuntur. At certe post Iosiam nullus rex Iuda in sepulcris auitis repositus fuit. Quatuor post Iosiam fuerunt; Nullus eorum in patria obiit. Huius dubii solutionem quaere. Nam quas alii attulerunt non moror. Simile *ἀμφο* Ieremiae xxxviii. 4. 5. Deus per Prophetam ita Sedechiam alloquitur, *Non morieris gladio, sed morieris in pace, secundum combustionem regum maiorum suorum.* At cap. lxi. 2. effodit oculos Sedechiae, vinxit eum catenis, abduxit Babylonem, coniecit in carcerem vsque ad vltimum diem vitae suae. Haec optimo coniectore opus habent. Sed & aliud *ἀμφο* non minoris momenti oritur. Sedechias annorum xxi. regnum iniiit, xi. annis post Ioachaz siue Sellum. Erat aut Ioachaz annorum xxiii. Igitur anno xxiii. vitae Ioachaz & initio regni eius frater germanus eius Sedechias erat annorum tantum x. tredecim annis minor, quam Ioachaz, quindecim quam Ioachim; Quomodo ergo 1. Chron. iii. is Sedechias ponitur ante Sellum, siue Ioachaz? fortasse quod breuissimi temporis quo regnavit, ratio non habetur: at Ioachim & Sedechias vndenis annis regnarunt. Sed est inutilis solutio. Quae sunt studiosi.

Atque haec de imaginario interregno, & de etate tam Ioachaz maiore, quam Ioachimi. Sequuntur alia longe a vero alieniora, sed quae ita manifesta sunt, vt ne confutanda quidem sint, cuiusmodi illud, *de primo anno captiuitatis a septimo Ioachim deducendo*, quod profecto tam absurdum, quam vanum fuerit eo confutando horas perdere. Neque profecto illud verum est, exercitum Aegyptiorum ab ipso Nechaone ad Euphratis ripas relictum tandiu ibi mansisse, donec ab exercitu Chaldaeorum tricennio post ventente, fusus fugatusque sit. Nam Nechao, quum recenseret exercitum suum in Rebla, repente aduentu Chaldaeorum audito, fuga sibi consuluit: & Ioachazo secum abducto prope se in Aegyptum recepit. Interea Chaldaeorum exercitus omnia loca in Aegypto occupata in potestatem suam redegit, ita vt tributa, quae Ioachimus Aegypto pendebat, Nabuchodonozoro pendere coactus sit per triennium solidum, post quod tempus Ioachim sollicitatis Nechaonis auxilijs defecit a Nabuchodonozoro. Itaque Aegyptiaco exercitui ad Carchamin occurrit, quem fusum & in fugam coniectum in Aegyptum prope recedere cogit. Ex illa victoria incipit annus primus expeditionis Nabuchodonozori, a quo ad excidium templi sunt anni absoluti xviii. ita ut annus xix. currens Nabuchodonozori sit vltimus Sedechiae. Quod etiam monuit Ieremias lxi. 12. In his duae sunt expeditiones Nechaonis: prior quum tribus mensibus post eadem Iosia in Aegyptum reuersus est re infecta aduersus Chaldaeos, in quem tam potentem exercitum parauerat. Altera quum ad illius partes transiens Ioachim a Chaldo defecit: Nechao vero accisis opibus ad Euphratenfia loca coactus fuit cum trepidatione in Aegyptum fugere, in his etiam duae sunt expeditiones Nabuchodonozori. Prior a quarto anno Ioachim ineunte, quo in ordinem redactus Ioachim iterum tributarius Nabuchodonozoro factus Ierosolyta ab hoste direpta, pars vasorum templi asportata, multi nobiles in Babyloniā abducti, in quibus Daniel. Secunda expeditio, quum Ioachimus in Babyloniā deportatus. Expeditiones vocamus, quum tamen per 13. annos Nabuchodonozorus fines Syriae non migrauerit. Nam tota Syria & potentissimi in ea dynastae a Nobopolasaro parte Nabuchodonozori defecerant, vt exiguo tempore omnes illae vrbes recipi non potuerint. Vide fragmentum Berosi, cui mire cum historia sacra conuenit.

Haec sunt quae praecipue animaduertenda erant. Nam omnia, vt diximus, discutere neque necesse est, quum sibi ipsa aduerterentur, neque magni interest, quum nemini paulo intelligentiori tam friuola persuaderi possint. De Olympiadibus vero quod dixit cum maximo contemptu, equidem nescio quo illud referendum sit, quum ad eum locum quem tractat, non pertineat, ibi enim est sermo tantum de Ioachaz, quem maiorem natu quam Ioachim vult probare. Quis vnquam Chronologus de Olympiadibus verba fecit, quum de Ioachaz loqueretur? Imo quis vnquam putauit Ioachaz maiorem quam Ioachim, & vt probaret contrarium Olympiadas vocaret in auxilium? Odium bonarum literarum hunc contemptum peperit, etiam haec gangraena in animis iuuenum serpere incipit. Beroaldus optimus & eruditissimus vir huius odij auctor est, quem non puduit a vigesimo nono atatis Herodoti initium Cyri repetere. Qui negat Sichor esse Nilum, eumque statuit inter Ierusalem & fines Aegypti. Peregrini quos vocant, qui Ierosolymis Alexandriam petant, magni emerint tam grandem fluium in medio itineris inuenire. Certe tot homines, tot cameli & iumenta in eo itinere non perirent, quod vulgo hodie pereunt propter aquae penuriam, quae per octo dies in illis solitudinibus tot animalia conficere solet. Quid idem de paradiso fabulatus sit, quid denique de omnibus perperam asseuerauerit, non paruo libro comprehendi possent. Itaque hominis memoriam colo, amo, veneror, confidentiam eius & eorum quibus illa tot absurda persuadere potuit probare non possum. Quod autem hic animaduerti, oro auctores illius Chronologiae diatribae, ne per obreccationem aut aliquod cacochthes id factum putent. Quantum ab ea culpa absumus, tam procul a nobis eam suspicionem amolimus. Vnicuique suum arbitrium relinquitur. Tantum obsecramus, vt qua ingenuitate haec a nobis profecta sunt, eadem ab alijs ea excipiantur, siue placeant, siue displiceant.

CANONVM

CANONVM ISAGOGICORVM
CHRONOLOGIAE
LIBER PRIMVS,
QUI ET

ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ.

CAPVT PRIMVM.
DEFINITIONES.

- i Scrupulum primum est pars sexagesima vnius hora, Scrupulum secundum pars sexagesima vnius primi. Scrupulum tertium pars sexagesima vnius secundi. & ita in infinitum.
- ii Scrupulum Iudaicum est pars millesima octogesima vnius horae.
- iii Momentum Iudaicum Rabbi Ada est pars septuagesima sexta vnius scrupuli Iudaici.
- iiii Hora est vigesima quarta pars vnius diei naturalis, siue $\nu\chi\eta\mu\acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho$.
- v Hebdomas est systema dierum septem in orbem recurrens.
- vi FERIA est quilibet dies Hebdomadis secundum ordinem suum, prima, secunda, tertia, & sic deinceps.

CANON PRIMVS.

i Ex sexagesimis tertijs secundas, ex secundis primas, ex primis horas facere.

Componere simul omnia secundum species suas. quoties numerus sexaginta excedet, tot unitates adijce Secundis. quoties ex secundis sexaginta colligentur, tot unitates accedant Primis. Residua singula sub speciebus suis ponito. Si quae sexaginta supra prima colligentur, ea erunt horae.

EXEMPLVM.

Proponantur prima 38. 21. 17. Secunda 27. 55. 45. Tertia 52. 44. 57. Disponantur in seriem, secundum species suas.

	Incipe ab imo. 57 cum 44 fiunt 101, & cum 32, erunt 133.
38. 27. 32.	In quibus bis sexaginta reperiuntur. Nam bis 60 sunt 120,
21. 55. 44.	& supersunt 13. quae colloco subter lineam, sub tertijs. Et duas
17. 45. 57.	unitates pro bis sexaginta adiungo imo Secundo 45. & fiunt
Hor.	47 secunda: quae cum 55. 27 colligunt secunda 129. hoc est
1. 18. 9. 13.	bis sexaginta, & 9 praeterea. Pono nouem subter lineam, sub
	secundis, & pro bis sexaginta addo duas unitates imo Primo 17. & fiunt 19 prima: quae cum
	reliquis 21. 38 primis componunt prima 78. hoc est, semel sexaginta, cum residuis 18 Pri-
	mis. pono residua 18 prima subter lineam sub specie sua. & unitatem pro semel sexaginta
	colloco ultra, sub Titulo Horarum. Ita ex tertijs Scrupulis secunda, ex secundis prima, ex
	primis horam fecimus. Quod erat faciendum. A fine autem incipiendum ratio docet. quod
	A Graci

fenfum humaniorum studiorum habet. De Genethliaca Dodecaeteride extat locus ex Dodecaeteride Orphei; siue potius Onomacriti:

Δευρό νω ἔατά μοι, καθαρός ἀχρῆς τε πτόσας
Κέλυθι, τάζιν ἀπασιν, ὅστω τεκμήραιο δαίμων
ἐκπὶ μιῆς νυκλῆς τ' ἢδ' ἐξ ἐνὸς ἡματ' αὐτῶς.

Hoc est ex horoscopo nocturno aut diurno. Nam Dodecaeteris illa Onomacriti, est vera genethliaca. ex quo opere etiam illud extat non minus illustre testimonium.

ἔσαι δ' αὐθις ἀνὴρ ἢ κρείσσον, ἢε τύραννον,
ἢ βασιλεὺς, ὅς τῆμ' ἐς ἔσσαν ἕξεται αἰών.

Est enim apotelesma genethliacum, quo Chaldaeus sciscit illum, qui tali horoscopo nasceretur, aut Regem, aut Tyrannum, aut Dynastam futurum. Non igitur obscurum est, quare illud opus Onomacriti Dodecaeteridos titulo proscripsum fuerit. Porro Iaponenses non Schaichum, aut Scheichum, sed Scheichium, vel Cheichium vocant. Anno Christi 1600 Taico, vel Taicosama rex totius insulae Iapan emisit edictum 20 Decembris, hoc est 27 Decembris Iuliani, cuius verba haec sunt: Anno primo Cheichij, ad decimum undecimam Lunam. Sane 27 Decembris Iuliani erat decima Luna. Ex quibus tria discimus, primum Scheich, pro Scheichum vocari τῶ δωδεκαετηρίδα. secundum, quia Decembris Luna est undecima, manifesto anni initium deducia Luna Februarij, quod supra iam demonstraui. Tertium, & ultimum, qui erat annus in reliqua India nonus Duodecaeteridos, cum Iaponensibus esse primum: ut necesse sit quadriennio Dodecaeterida Iaponicam ab Indica anticipari, nisi mendum sit in nota numeri, quod non dubito. Totum edictum qui legere volet, petat ex historia 2000 Crucifixorum in Iapan. in quibus 17 erant Capussini. Rursus arguitur error eius qui in literas retulit legationem Sinensem ad Taicosam regem Iapan, quae contigit eodem anno. At enim 27 Octob. id est 27 Octobris Iuliani fuisse neomeniam octavae Lunae. Nam si eodem anno Luna Decembris fuit undecima, quomodo Octobri competit octava, quae sit noua?

117 Hebdomas annualis] Hebdomas prima annalis, cuius anno septimo terra quiescebat, iniuit primo anno γεωργίας, non anno ingressus filiorum Israel in terram promissam, qui erat annus excessus Moysi; quadragesimus Exodi, ut cerebrosi quidam hariolantur. Sed quadragesimo septimo Exodi, ut diximus, iniuit prima Hebdomas, anno 3263 periodi Iulianae, mundi 2500, Aerae Iudaicae hodiernae 2211, quod plane demonstratur ex Cap. 2000, 17 Ezekielis. ubi annus 2 Sedekiae est 2000 Iobel, nimirum a quadragesimo septimo Exodi, non a quadragesimo, ut ceruicosi volunt, apud quos nulla demonstratio, nulla ratio valet. Certe septem annos in terra acquitenda impendisse Hebraeos & ratio exigit, & Iudaei omnes tam veteres, quam recentiores testantur. At isti ἀπιστοί ab eo tempore Hebdomadem possessionis terrae incipiunt, quo nullam terram possidebant. Quid potest statim dici? Tamen commentum illis placet. Indetricesimus ille annus, cuius mentio statim initio Ezekielis fit, de Iubileo illis intelligitur. At quomodo annus 2 Sedekiae erit 2000, si 5 eiusdem Sedekiae est 2000? ecquis risum contineat?

118 Terminus Paschalis.] Non frustra in definitione additum est tum de mense Paschali, tum de saeculo Constantini. De mense Paschali ad differentiam Iudaici, qui propter translationes neomeniae Tisri neomeniam nunc serius nunc citius conficit. De saeculo Constantini, propter 118 Lunam, quae saeculo illo erat vere 118, tempore autem Dionysij Exigui propter περὴρησιν σελευαίνω non iam 118 erat, sed 117. Vnde Terminus Paschalis a Graecis πεντέλω vocatur. Ambrosius Epistola 1000 scribit Patres Nicenos non solum Terminos Paschales ad Enneadecaeterida direxisse, sed etiam eos & rei & nominis auctores fuisse. Verba eius sunt: Qui conuenientes ad synodum Nicenam, & inter illa fidei ut vera, ita admiranda Decreta, etiam supra celebritate memorata congregatis peritissimis calculandi, decem & nouem annorum collegere rationem, & quasi quendam constituere circulum, ex quo exemplum in omnes reliquas gigneretur. Hunc circulum Enneadecaeterida nuncupauerunt. Sed neque primi illi Patres Enneadecaeterida condiderunt, & nuncupauerunt, quum multis antea saeculis eam excogitauerit Meton, & nominauerit. Deinde neque primi enneadecaeterida Paschalem instituerunt, quum anno primo Diocletiani ea instituta sit ab Anatolio, qui sub Probo & initio Diocletiani claruit. Is ita scribebat in Canonibus suis Paschalibus: ἐξ ἂν πρῶτον ἐν τῷ πρώτῳ ἐτῷ τῶν νεμελίων ἔ πρώτη μῆνας, ἢ πρῶτος αἰπίος ἐστὶν ἀρχὴ τῆς ἐννεαδεκαετηρίδος τῆς κατὰ Λιγυπίας; φαρμακῶθ μὲν ἐκτὴ καὶ εἰκάδι, καὶ δε τοὺς μακεδόνων μῆνας, ἀύρα δὲ πέρτα καὶ εἰκάδι. Vides temporibus Probi Imp. iam enneadecaeteridos Paschalis usum fuisse, cuius primam neomeniam

neomeniam ponit 20 Martij. Non igitur Patres Niceni Enneadecaeterida excogitarunt: sed duorum generum hominibus occurrerunt, quorum alteri Pascha saepe ante veris fidus confectum celebrabant, nimirum anno 118, & 117 numeri aurei sine embolismo transigentes, ut Iudaei: alteri quartadecima Luna, quae cumque feriam ea incurreret, Dominicam resurrectionem celebrabant. Sed ad saeculum Constantini reuertamur, quo Termini Paschales locum habebant, non autem saeculo Dionysij Exigui, quo illi Termini non 118 Luna erant, sed fere plenilunium, propter περὴρησιν σελευαίνω; qua nouilunia, & plenilunia unum diem epocham Diocletiani anteuertebant. Vnde accidit, ut alius esset cyclus Paschalis, alius cyclus Lunaris. Et propterea Dionysius ad methodum aurei numeri annis Christi unitatem iubet addi: ad inuestigationem vero cycli Lunaris, de istis annis duo detrahere. Quod nihil aliud est, quam ad argumenta Lunae de Epactis numeri aurei tria detrahere: vel, quod idem est, de annis aurei numeri tres detrahere: ut, quum fuerit annus quartus cycli, dicatur primus: quum fuerit tertius, dicatur decimus nonus. Sed tutius de Epactis tria deducere. Exemplum: anno primo numeri aurei tempore Diocletiani nouilunium Paschale incidebat in 20 Martij, quum Epacta esset 11. Deductis tribus de 11, remanebit Epacta Lunaris 8 tempore Dionysij, quae nouilunium ostendet in 20 Martij: a qua die quinta Aprilis est quintadecima, & proinde plenilunium, non autem quartadecima Luna, ut erat saeculo Diocletiani. Ab eo tempore omnes Computorum Ecclesiasticorum conditores Graeci, Syri, Arabes, & Latini terminum Paschalem vocarunt plenilunium: neque aliter Maximus monachus, & alij, vocare solent: quod reuera esset plenilunium. Neque enim eorum mentiri erat, ut quartam decimam Lunam vocarent, quae manifesto esset quintadecima, καὶ πεντέλω. Clauis omnium bonarum literarum imperitissimus nugatoria strophæ, hoc nomen eludere voluit, & multum æstuat, ut fatuus persuadeat Terminum Paschalem a Graecis πεντέλων dictum, non quod ea die in plenilunium incidere, sed quod plenilunio proxima esset. Astute. Sed mirum illi visum est, quum ex nobis didicisset terminum Paschalem a Graecis πεντέλων vocari. Hoc enim non ille solum, qui nihil legit, præter Euclidem, sed, & doctiores ignorabant. Imperiti vero quicquid ignorant, hoc errorem vocant.

TABVLA FOECVND A MAGNI CYCLI.] De periodo magna Paschali Dionysij Exigui vide quae ad definit. 118 notauimus. Cycli sui magni initium fecit Dionysius ab anno illo, qui habet Terminum Paschalem in 5 Aprilis, hoc est a primo anno Aurei Numeris; in cuius anni 117 Decembris Christum natum primus omnium opinatus est, ita ut magnus ille cyclus anno uno anteuertat natalem Christi Dionysianum. Ideo ad methodum huius magnæ periodi per regulam perpetuam iubet unitatem annis Christi addi. Quod si Christum putasset natum in Decembri illius anni, in quo currebat aureus numerus 117, anni Christi per 117 diuisi semper aurei numeri verum annum darent; sine adiectione unitatis, qui est numerus annorum Christi Eusebianus uno anno Dionysianum anteuertens. Nos huius periodi magnæ Dionysianæ & Tabulam & exemplum construximus libro quarto de Emend. Temp. quem visis licet. Hæc vero Tabula non ab annis Christi incipit, sed a primo anno periodi Iulianæ. Et tamen eadem est methodus, idem usus, ut patet ex Canonibus, excepto, quod de annis periodi Iulianæ primum abijcienda sunt 4712 ad methodum periodi Dionysianæ, quæ in libris de Emend. Tempor. a nobis posita est. Ad methodum autem huius numerus proxime minor ex Tabula 117 abijciendus. Ex Canone 117 potes discere quare a nobis Fœcunda vocetur, nimirum quia una opera utrunque Cyclum, Indictionem, annum Hebdomadis remissionis, Terminum Paschalem, Dominicam Resurrectionis docet. Græce possit vocari πάγκληρος propter multiplicem usum, cuiusmodi quædam sunt ἐμπλαστῶν παγκληρῶν ad varia ulcera accommodæ. Neque vero dubitandum huius maximum utrum esse in historia a saeculo Dionysij Exigui, præsertim ubi de celebratione Pascha agitur. Vide in signem locum Cedreni in quarto lib. de Emend. Temp. ubi agitur de Paschali celebratione turbata anno Christi 526, periodi Iulianæ 5259. Terminus Paschalis erat Kal. Apr. die Dominica. Ideo secundum perpetuam regulam, celebratio Dominicæ Resurrectionis traicienda in alteram proximam Dominicam, nempe 118 Aprilis, quemadmodum Imp. Iustinianus edixerat. Populus vero putauit Pascha ipsis Kalendis, ipso Tennino celebrandum. Ideo primum diem ieiunij iniuit 118 Februarij. Sed parendum erat edicto Principis. Itaque ieiunauit 117 hebdomada περὴλω. Nam a 118 Februarij, ad 118 Aprilis, dies sunt 117: quum tamen satis esset ordinario ieiunio interuallum dierum 117. Experire ex methodo huius Capituli. Ab annis 5259 abiectione numero proxime minore 4788, residuum 471 reperio sub frontali 117, e regione numeri

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΒΙΒΛΙΑ ΙΗ.

NICEPHORI CALLISTI

FILII XANTHOPVLI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

LIBRI XVIII.

In duos Tomos distincti, ac Græcè nunc primùm editi.

*Adiecta est Latina interpretatio Ioannis Langi, à R.P. FRONTONE DVCÆO
Societatis IESV Theologo cum Græcis collata et recognita.*

TOMVS PRIOR.

LVTETIÆ PARISIORVM.

Sumptibus SEBASTIANI & GABRIELIS CRAMOISY, viâ Iacobæâ, sub Ciconiis.

M. DC. XXX.

CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

Quorum discessio parum abfuit quin bellam profus, Gotthis maxime Agapio fauentibus, mouerit. Quam ob causam permulti Praefectorum suorum concertationem & dissidendi studium reprehendentes, ad Catholicam se ecclesiam contulere, qui etiam nullo discrimine ad communionem sunt admissi. Atque haec quidem causa extitit, cur primum Arianis segregati, in factiones abierint. Et ex eo tempore illi, in quibus sunt vrbibus, seorsim suos quaque conuentus secta agit. Constantinopoli vero, eos triginta & quinque annis dissidentes, tandem ad concordiam vir quidam consularis Plinthus, sectae eorum sectator, equestribus simul & pedestribus copijs praefectus, magni in aula Imperiali nominis, reduxit. Quo tempore synodo etiam ab Arianis coacta statutum est, ne quando posthac quaestiones, quae secessionem tantam attulissent, in medium proferrentur. Haec quidem paulo post facta. Fortasse autem alia quoque in vrbibus passim sectae & sektionis Arianorum fuere, quas mihi omnes exacte referre fas non est. Sed satis fuerit nunc, praecipuas & necessarias attigisse, & eas potissimum quae Constantinopoli, cuius ego alumnus & soboles sum, fuere: quippe quae praeclatiores alijs extitere, & propterea latere non potuerunt. Si quis autem consilium eiusmodi haeresium cognoscendarum cepit, vnde, & quomodo initia sua sumpserint, & quibus autoribus incrementa sua acceperint, cum vt Panaria legat hortor: liber autem is ab Epiphano, qui ecclesiam Cypri administravit, editus est. Praeterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de ijs disserunt.

1 Eupfychius ab Eunomianis segregatus. Sozom. Eutychium nominat libro 7. cap. 17.
 2 Alij: Eunomioeutychiani. 3 Sozom. addit consularem fuisse.
 4 Panarium hoc opus etiam αλωπι dicitur. apud Socrat. lib. 5. cap. 24. Sed vtrumque & Panarij & Ancyroti opus diuerso nomine Graecè & Latine editum extat: hoc compendiosum, illud sane quam prolixum.
 5 Theodoritus etiam, & Ioannes Damascenus, apud Graecos de haereticis scripserunt.

ΚΕΦΑΛ.

A

ΚΕΦΑΛ. κε'.

CAP. XXXI.

ΚΑΤΑ τὸν ἴσον χρόνον, καὶ Ναυαπλάων τε διεκρίθησαν, καὶ τὴν καλουμένων Σαββαλιουάν ἀρεσιν συνωστίζοντο. Ἰὼ γὰρ τις παρ' ἐκείνοις παρεσβύτερος Σαββαλιουάνομα, παρὲς Μαρκιανὸς εἰληφώς τ' ἡρεστίαν ὅς ἀπὸ Ἰουδαίων ἐλόμβρος τὰ Χριστιανῶν, ὅθεν ἦγον τῆς παλαιῆς δουλείας ἐσπούδαζε. παρὲς ὁ καὶ κρυφατ' ἐπισκοπῆς μεταχειρίζετο δραξάξ. ὅς σινάμα Θεοκτίστου Μακαρίου, παρεσβύτερος καὶ αὐτὸς ἔστιν ὁ παρὲς Παύλου καὶ μη σινωελθόντων ἐφείπειτο, ἵπηνικα Οὐάλης ἐπὶ τῆς σκήπτρον ἰὼ, ἠξίου τὴν ἐορτὴν τῆς πάσχα ἅμα Ἰουδαίους ἐπιτελεῖν. καὶ παρὲς τὸν καὶ τῆς πολιτείας χάριν, (ὅστις ἔχοντο ἐξ Ἰουδαίων ἀσκήσεως,) τῆς ἐκείνων συνημότητος ἐχειρίζετο. ἔπειτα ὁ καὶ Ἰουδαίους οὐλόμβρος τῆς τῆς μεθ' ἑαυτῶν μεθ' ἑαυτῶν μεθ' ἑαυτῶν, τῆς παρὲς ἔσπονδον δὴθεν ποιούμενος, ἑσπείπει τ' ἐορτῶν. ὡς ὁ δὴλος ἰὼ νεώτερον εἰσηγήμενος, Μαρκιανὸς μὲν ἑαυτὸν τῆς ἀρεσίνου χρεστίαν ἐπὶ Σαββατίῳ ἐμέμφετο. πολλὰς εἰπὼν, Ἀμεινον ἄρα ἰὼ ἐπὶ ἀρεσίνου, ἢ ἐκείνου καὶ χεῖρας ἐπιθελάξ. ὡς ὁ ἐώρα τὴν αὐτῶν ἐκκλησίαν διχῆς ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ παρὲς ἔτερον μεταρρύουσιν, τοῖς τῆς αὐτῶν κοινωροῦσας ἀρεσίνου ἐπισκοπῆς, ὡς ὅς ἐπὶ Σαββατίῳ μετεφέλετο. χεῖριον δὲ τῆς Βιδυαίων ἐπὶ τῆς παρὲς δαλασθου κείμενος, οὐ πῶρον πῶρον διεσηκός τῆς Ελευθεπτελεως. ὅπου δὲ σινωελθόντες μεταχειρίζοντο καὶ τὸν Σαββατίον. ὡς δὲ ὁ τῆς λυπῆς ἀπὸν ἀπηγεῖτο, τὴν τῆς ἐορτῆς εἰσηγήε ἀφ' ἑαυτοῦ. δεῖν γὰρ ἔλεγε τῶν τῆς ἐπιτελεῖν ὡς καὶ Ἰουδαίους τελοῦσι, καὶ εἰ ἐπὶ Παύλου οὐ παρὲς πολλοὶ σινωελθόντες ἐτύπησαν. οἱ δὲ παρὲς παρὲς ἔρασι τὰδε αὐτῶν σκηπτεῖσθαι ἐπὶ τῶν ἰουδαίων, ὅρκοις ἐξήσφαλιζοντο, ὡς ὅτι ἀπὸτε ἔλθοιτο αὐτῶν ἡμέρας ἐπισκοπῆς. τῆς ὅρκου ὁμολογησάντων μὴ τὴν παρὲς παρὲς καὶ ἀδέξασθαι, τῶν τῆς ἀπὸν ἐκείνοις μὴ λογασιμῶν ἰχθῶν τ' ἐκκλησίαν αὐτῶν διαρῆν, ὁμοροῦν μὲν ἀπὸν καὶ κατὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐδοῦκε. τὴν ὁ ἐορτῶν τελεῖν ἑκάστοι ὅτε δὴ ποτε βουλοῖτο.

Per idem tempus Nouatiani quoque inter se dissidentes, per secessionem, Sabbatianorum, quae vocatur, haeresim constituerunt. Erat enim apud eos presbyter quidam Sabbatius nomine, a Marciano ordinatus: qui quod ex Iudaeis ad Christianismum peruenisset, nihilominus praesumpta & anticipata Iudaeorum opinionum infeture studuit, & clam etiam episcopatum affectauit: necnon vna cum Theodotio & Marcario & ipsis presbyteris, eis adherentibus, qui sub Valentis Imperio conuentum in Pazo vico habuerant, festum diem Pascha cum Iudaeis celebravit. Ac primum quidem propter vitam institutum, (quam optimam monasticis exercitijs agebat,) a Nouatianorum se co pore seunxit: deinde vero quodam participatione diuinorum mysteriorum indignos reputans, talemque praetextum obtendens, eum quem diximus diem festum in aliud transfuit, de Iudaeorum sententia scilicet, tempus. Postquam autem manifestum apparuit, res nonas eum moliri, Marcianus seipsum propter importunam Sabbatij ordinationem reprehendit: idem idem dicere solitus, Melius se facturum fuisse, si spinis potius quam illi manum impo- fuisset. Atque vbi is ecclesiam suam in partes suas diuisam, & quosdam ad alium desciscere vidit, episcopos haeresis suae, qui cum eo communicabant, statim Sangarum conuocauit. Est is locus Bithynorum prouinciae, ad mare, non longe ab Helenopoli situs. Eo quoque ab episcopis congregatis Sabbatius euocatus est. Ibi causam meroris sui dicere iussus, festi diei eius dissensionem allegauit. Nam cum cu Iudaeis, sicuti etiam non ita pridem, qui in Pazo Phrygio vico conuenerant, statuissent, peragendum esse dixit. Caeterum illi propterea hoc eum praese ferre considerantes, quod ad episcopatum anhelaret, iurandam sacramento eum obstrinxerunt, ne vnquam episcopatum sibi expetendum statueret. Postquam ille iurauit, se episcopatum susceptrum non esse: non satis causae esse putantes, cur ecclesia eorum factionibus diuideretur, placitum eis est, vt omnes consentirent, atque eodem in loco ecclesiasticos conuentus agerent: festum autem Pascha diem, quo quis vellet tempore celebraret.

Et ea de re canonem promulgarunt, quem *ἀναγιγνωσκόμενον*, hoc est, arbitrarium & indifferenter vocarunt. Statuerunt quocumque, ne decretum eorum qui Pazi conuenerant, vniuersali canoni præiudicaret. Quod & presci illi viri, & maxime qui Apostolis proximi fuerunt, etiam si de Pascha festo die plurimum inter se dissiderent, inuicem tamen inter se communicassent, & alijs in rebus omnibus profus non dissensissent. Et quod præterea Nouatianum in vetere Roma haudquaquam cum Iudæis, sed post æquinoctium cum reliquis Romanis qui Petri & Pauli apostolorum traditione utebantur, Pascha peregrissent: nec ob eam causam, quod Pascha festo celebrando inter se dissiderent, discessionem ab eis qui communem cum eis haberent religionem, fecissent. Proinde re bene deliberata, indifferenter, quem diximus, canonem protulere, vt quilibet pro eo atque ei placitum esset, ex consuetudine aliqua, aut præsumpta opinione, Pascha celebrans perficeret: non quidem vt ea res aliquam in communione dissensionem afferret, verum vt qui sic discrimine nullo festum diem agerent, in ecclesiæ communionem concordarent. Eiusmodi canone confirmato, Sabbatius, qui scilicet iureiurando obstrictus esset, quum Iudæorum obseruationem sequeretur, præterquam si festus dies in idem cum illis tempus incidere, receptis statisque ieiunijs alios præueniebat, & clam solennes ritus perficiens, Pascha peragebat, legitimoque & vespertino sabbati tempore vigilijs & precationibus alijs interesse solitus, postridie cum reliquis communiter de festo die participauit, diuinæque mysteria percepit. Hoc sic cum annis aliquot latenter faceret, diutius seipsum occultare non potuit. Quum enim breui celebritatem ex ea re consequutus esset, permultos ex simplicioribus ad se pertractos amulatores habuit, & maxime Phryges & Galatas. Qui quoniam patrio more sic ieiunabant, morem cum vt rectiorem confirmari putauerunt. Itaque hunc sequuti, clam etiam vnà cum Iudæis Pascha celebrarunt. Et Sabbatius suos sibi paulatim conueniens agens, à reliquis Nouatianis secessit: & iureiurando pro nihilo habito, episcopatum apud sectatores suos suscepit, sicuti paulo post dicam.

1 hoc est, Si omnes eodem tempore Pascha peragere contingeret. Soz. Sic ille bis eodem anno Pascha celebrare quandoque solitus est.
2 More Iudaico scilicet.

A

ΚΕΦΑΛ. λβ'

CAP. XXXII.

ΕΓΩ ὁ θαυμαζῶ Σαββαίον ἔσοπι αὐτῶν ἡμερῶν ἡμερῶν, πῶς τὰ ριαδιὰ ἐνεώτερον τῶν κατ' ἄρχαίς Εβραίων, ὡς ὁ Γαμφίλου Εὐσέβιος ἱστορεῖ, μὴ τὴν παλαιὰν ἰωσήφον τε καὶ Φίλωνα· ἐν ᾧ Ἀριστοβουλον καὶ οὐκ ὀλίγους ἄλλους, μετ' ἰσημερίας ἐαρινῶν, τὰ ἑσπερία θύοντων, κατὰ τὸ ἑσπέρου δωδεκαήμερον τμήμα τῆς Ζωδῆκου, τῆς ἡλίου ὀδούουτος· ὁμοίως τῆς Ἑλληνιστῶν ὀνομαζέται· τεταρσεκαδεκατίας πτωχεύει τῆς σελιῦνης πτωχίας ποιουμένης, ἔκατὰ δὲ ἡμέρας ἡμέρας κατεσκευάσθη. ὅτι ὁ ἑσπέρου καὶ Σαμάριται, οἱ ἀφαιρέσιν τὰ χεῖρα τῆς Μωσέως ἰουδαϊστικῆς ἡμερῶν, οὐκ ἂν τὴν ἑσπέρου τελέσειν ἀφαιρέσιν ἑσπέρου, ὡς ἡμεῖς ὅν ἑσπέρου, ἑσπέρου δὲ μὴ φαίνων· ὡς ἐπὶ ἡμέρας ἡμέρας συμβαίνει φανῆναι τὴν ἐν τῷ ἡμερῶν καὶ ἑσπέρου τῆς ἐπὶ τῶν μιμουμένων ἰουδαϊστικῶν θαυμαζῶ ὅτι μὴ τὴν πρὸ ἐκείνοις ἄρχαίς ἡμερῶν ἐπὶ ἡμερῶν ἡμερῶν, ὡς ἀπὸ τούτων, καὶ τῶν οἱ τεταρσεκαδεκατίας ἡμερῶν ἡμερῶν, ὅτι τῆς Ρωμαίων καὶ Αἰγυπτίων καὶ Παλαστίνων, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀφαιρέσιν, τῶν ἡμερῶν ἡμερῶν οἱ ἐν τῷ Ναυάρου, τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν μόνον ἐπιτελοῦσιν· ἰουδαϊστικῶν καὶ οὗτοι ἐπὶ ἡμερῶν. εἰς τῶν δὲ τῆς τεταρσεκαδεκατίας κατὰ τῶν πτωχίας ἐκείνων τῆς σελιῦνης, ἡ ἡμερῶν ἡμερῶν συμπεσοῦσα τυχοῖ· κατὰ τὴν γὰρ γίνονται τῶν ἰουδαϊστικῶν ὅσας ἡμέρας συμβαίνει τὴν ἐξ ἡμερῶν κατεσκευάσθη τῆς σελιῦνης. οἱ δὲ γὰρ Μοντανιστῶν, οἱ καὶ Πεπουζίτας καὶ Φρύγας εἰωθὸς ὀνομαζέσθαι, κατεσκευάσθη τῆς σελιῦνης μετὰ τῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν κατεσκευάσθη τῆς σελιῦνης, ὅσοι δὲ τὰ παλαιὰ τῶν σελιῦνης δρόμον κατεσκευάσθη τῆς σελιῦνης γὰρ λέγουσι, μὴ τῶν, ἀλλὰ τὸν ἡμερῶν κατεσκευάσθη τῆς σελιῦνης, εἰ γὰρ ὁμοίως ἡμερῶν τῶν παλαιὰ βούλοισι.

Sedenim ego & Sabbatium & festatores eius demiror, quid eis in mentem, vt festum hunc diem inuenerent, venerit: quum ab initio Iudæi veteres, sicuti Eusebius Pamphili memorie prodidit, Iosephum, Philonem, Aristobulum, & non paucos alios testes laudans, & Sabbatium, hoc est, Paschalia pro transitu sacrificia, sacrificarint, post æquinoctium verum, sole primam duodecimam partem, quæ à Græci Arias appellatur, zodiaci circuli ingresso; luna autem per diametrum & rectam lineam soli opposita, tum quartodecimæ dici cursum tenente. Ad hæc Samaritani, qui præcipue tempora secundum constitutiones Moisaicas obseruant, non prius festum hunc diem peragunt, quam nouos fructus crescentes conspiciant. Nouarum enim, inquit, frugum festum in lege dicitur: vt id celebrare, antequam illi appareant, nefas sit: proindeque vernum æquinoctium ferias eas præcedere necessarium debeat. Quapropter quum Iudæos sibi imitandos proposuerint, eos admiror, quod non potius antiquitatem, quæ apud eos est, laudauerint. Et satis colligere licet Sabbatianis istis, atque eis qui quartodecimani vocantur, exceptis, hæreses alias omnes festum Paschæ cum Romanis & Aegyptijs & Palæstinis peragere. Nouatianum igitur isti resurrectionis diem solam peragunt, Iudæos & ipsi sequuti. In idem verò cum Quartodecimani tempus incidunt. Nisi forte in quartamdecimam diem lunæ prima dies sabbati incidat; tanto enim Iudæis posteriores euadunt, quocumque diebus adueniens Dominica dies à præcedente decimaquarta die lunæ abfuerit. Montanistæ verò, quos etiam Pepuzitas & Phryges appellare consuetudo est, quadam ratione inuenta, iuxta eam Pascha celebrant. Atque in primis eos reprehendunt, qui propter festum Paschæ lunæ cursum obseruant. Non illum enim, sed solis orbem, eis qui ritè Paschæ diem inquirere velint, inspicendum esse censeant.

Porro quod ab initio Pascha moribus magis quam legibus obseruatum sit, re ipsa declarabimus. Qui namque minorem Asiam incoluere, plurimi ab Apostolorum temporibus sabbato despecto, decimamquartam lunæ diem obseruarunt. Quod quam facerent, nequaquam ab alijs, qui hoc non itidem facerent, dissidebant: quoad Victor urbis Romanæ episcopus, plurimum commotus, literis, Asianos quartamdecimam diem colentes damnauit atque excommunicauit. Quam ob causam è diuerso Irenæus Lugdunensis in Gallijs episcopus, ad Victorē literas dedit, quibus illum obiurgat, & facinus tam calidum reprehendit: perdoctè exponens, quod quum antiquiores etiam communionem rerum omnium inter se in Christianismo retinerent, & de Paschæ festi tempore variarent, nullum id putauerint esse præiudicium. Adijciens præterea, Polycarpum Smyrnæ episcopum, qui sub Gordiano postea coronam martyrij recepit, Romam uenisse, & cum Aniceto eius urbis episcopo communicasse, nihil de festo Paschæ cum eo disceptantem. Nam & ipse Polycarpus patria quadam Smyrnenfium consuetudine, decimaquarta die Pascha celebrabat: sicuti Eusebius quoque Pamphili in quinto ecclesiasticæ historiæ suæ libro testatur. Constat igitur, sicuti dixi, quosdam in minore Asia decimamquartam lunæ diem obseruasse. Alij uerò, qui in superioribus Orientis partibus habitant, sabbatum festo eo celebrando magis coluere. Cæterum de mense eis maior fuit contentio. Quidam namque Iudæos sequi voluerunt, quum quidem iam dudum certiore obseruatione illi excidissent. Alijs uerò ab eo abhorrentibus, post æquinoctium uernum Pascha agendum potius uisum est: celebrandum id semper esse dicentibus, quum sol in Ariete sit, secundum Antiochenos Xanthico, secundum Romanos autem Aprili mense. Qui quidem non eos qui tum delirabant, Iudæos, sed antiquissimos, & magnum illum in primis Iosephum,

ΟΤΙ δ' ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ μάλλον ἢ νόμον ὁ πάσχα ἢ τὸ ἐπιπένησιν ἔχον, ἐκ τῶν παλαιωτάτων θεῶν ἀποστήσει. καὶ γὰρ καὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τῆς ἀποστόλων ὁ σαββατον περιδόντες, τὴν τεσσαρεσκαδεκάτην τῆς σελλύνης ἐτήρησαν. οὕτως ἢ παλαιότεροι, οὐδ' αὐτοὶ διεφύεοντο παρὰ τοῖς ἄλλοις αὐτὸ παλαιότατον ἕως τῆς Βικτωριᾶς ἢ Ρώμης ἐπιπένησιν, πληρῶς ἀπερημαίνοντες, ἡραμα ἢ τοῖς καὶ τῆς Ἀσίας τῆς τεσσαρεσκαδεκάτης ἡμερῶν ἀπονομήσαν κατεδιέκεζον. ἐφ' ᾧ πάλιν Εὐριπίδου τὸν ἐν Λουγγυαῖοις τῆς Γαλλίας ἐπιπένησιν, Βικτωριᾶς τὴν ἀπὸ τῆς σημεῖον, κἀπαρὲξ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐν μέντοι τῆς ὁ θεοῦ τῆς παλαιᾶς τῆς διδασκαλικώτερον, ὡς ἐ οἱ ἀρχαιότεροι κρινόμενοι καὶ τῆς ἀληθείας τῆς Χριστιανισμοῦ, καὶ τὸν τῆς πάσχα διεφάνου κατέστη, μηδὲν τῶν ἡγεμόνων παρὰ τοῖς ὡς καὶ Πολύκαρπος τῆς Συμριανῶν ἐπίσκοπος γράφει, ὅς ἐπὶ Γορδιανὸν τὸν τῆς μάρτυριου ὑπερῶν ἀνεδέχαστο τῶν Ρωμαίων ἐπιδημήσας, ἂνικητῶν τῶν Ρωμαίων ἐπιστολῶν κἀτίσαστο κρινόμενος, μὴ δὲ ἀκριβοῦς καὶ τῆς πάσχα ὅτι παρὰ καὶ τὸς οἱ Πολύκαρπος, ἐξελθὼν ἐπιπένησιν τῆς Συμριανῶν, κατὰ τῆς τεσσαρεσκαδεκάτης τῆς πάσχα ἀπεπελάσθη. ὡς ἐ οὐ Γαμφίλου Εὐσέβιος μάρτυρ κατὰ τῆς πέμπτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῆς ἱστορίας, δεικνύσας τοῖσι, ὡς ἐφ' αὐτῶν, ὅτι πῆρ ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ τὴν τεσσαρεσκαδεκάτην τῆς σελλύνης ἐτήρησαν ἄλλοι ἢ τῆς ἐν τοῖς ἀνωτέρω τῆς ἑώ, τὸ μὲν σαββατον μάλλον ἐτήρησαν τῆς ἑορτῆς. καὶ τὸν μὲν διεφύεοντο μάλλον ὡς οἱ μὲν τοῖς Iουδαίοις ἐπέσασιν ἦσαν, καὶ τῶν τῆς ἀκριβοῦς πάσχα ἀποστήσεισαν. οἱ δὲ τῆς μάλλον ἀπὸ μίσεως ἡγεμόνων μὲν τὴν ἑορτήν ἰσημερίαν, τελὴν τῆς ἡγεμόνων. δεῖν λέγοντες αὐτὸ τὸ πάσχα ποιεῖν, ἐν κριῶ τῆς ἡλίου ὄντος. τὰ καὶ Ἀπτοχέας Ἐδουκῶ. κατὰ δὲ τοῖς Ρωμαίοις Ἀπριλίᾳ μὲν πειθόμενοι, μὴ τοῖς ἡγεμόνων πλεονασμοῖς Iουδαίοις, ἀλλὰ τοῖς ἀρχαιότεροις μάλιστα καὶ Ἰωσήφου τὰ παλαιά. ὡς ἐκεῖνος ἐν τῇ τῆς Iουδαίης ἀρχαιολογίας διεξέειπεν.

οἱ μὲν οὖν καὶ τὴν μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰ ἀνωτέρω τῆς ἑώας, οὕτως παρὰ τοῖς ἑαυτοῖς διέπειν τὴν ἑορτήν διεφάνουσαν. οἱ δὲ λοιποὶ πᾶντες ὅσοι τὸν Χριστιανισμὸν ἀπέδεξαν, καὶ οἱ κατὰ τῆς ἑσπέρης πᾶσιν ἄλλοις ὡκεδονοῦ, μετὰ ἰσημερίαν ἑορτήν τὸ πάσχα τελοῦντες ἐπέσασιν, ἀρχαιότερα συνήθεια ἐπέμεινοι. οἱ δὲ πᾶντες οὕτως ποιοῦντες τὸ πάσχα, οὐδαμῶς ποτὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀφαιρούμενοι ἐφάνουσαν. καὶ οὐχ ὡς ὁ τῆς πολλῶν ἀπόλλος ἐξῆ, ἢ ἐπὶ Κωνσταντίνου ἐν Νίκαιᾳ μεγάλη συνόδος, τὴν τοιαύτην περὶ τῆς ἑορτῆς. καὶ γὰρ αὐτοῖς μάλλον ὁ ἡγεμόνων Κωνσταντίνος, τοῖς καὶ τῶν αὐτῶν ἀφαιρούσων ὁλίγοις οὖσι, ἀφ' ἡμετέρας γράμμασι, τοῖς πλείοσι ἐπέσασιν καὶ μιμουμένοις, ἐπίσης ἑορτῆς αὐτοῖς. ἀλλὰ τὴν μὲν ὅλιγον τῆς βασιλείας ἐπιπένησιν, ἐν τῇ τῆς τμήσας τῆς εἰς τὸν βίον Κωνσταντίνου γραφέντων, ζητήσας ὁ τῆς γὰρ μὲν μέγας ὁ καὶ τῆς πάσχα διεξέειπεν, ἐν τῇ ἑώ παρὰ τῆς σσημῆ, οὕτως κατὰ λέξιν ἀφαιρούσων. Ἐστὶ τις ἡγεμόνων ἀφαιρούσων, ὡς ἅπαντα αἱ τῆς δύστην καὶ μεσημεριανῶν, καὶ ἀρκητῶν μερῶν τῆς οἰκουμένης παρὰ φυλάτῃσιν ἐκκλησίαι, καὶ ἡγεμόνων κατὰ τὴν ἑώας ἕπονται. οὐ ἔνεκεν ἐπὶ τῆς παρῆτος, καὶ λαὸς ἐξῆν πᾶντες ἡγεμόνων. καὶ αὐτοῖς δὲ τῆς ὑμετέρας ἀληθείας ἀρέσων ἀπερὸ μὲν ἡγεμόνων δὲ κατὰ τὴν Ρωμαίων πόλιν καὶ Ἰταλίαν τὴν καὶ Ἀφρικῶν, καὶ ἅπαντα Αἰγύπτου, Ἰσπανίας, Γαλατίας, Βρετανίας, Λιβύης ὅλιγον Ἑλλάδα, Ἀσίαν τε διοίκῃσιν καὶ Γροντικῶν, καὶ Κιλικίας, μὴ καὶ συμφώνως φυλάτῃσιν ἡγεμόνων ἀσμένως τῆς ἡγεμόνων παρὰ δὲ τῆς ὑμετέρας παρὰ δεξίται σύνεσις. λογίζομενοι, μὴ μὲν οἱ ὡς πλείων ἐστὶ κατὰ τοῖς παρὰ φημίσις πόποις ἐκκλησίαν ἀριθμῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς τῆς μάλιστα κριῶ πᾶντες ὁσίως τῶν ἐστὶ βουλεύσασιν. ὅσων καὶ ὁ ἀκριβοῦς ὅσων ἀπαρτῆν δοκῇ, καὶ ὁσέμιας μετὰ τῆς Iουδαίων ἐπιπένησιν ἐξῆν κριτικῶν. ἀλλ' οἱ μὲν τῆς βασιλείας ἐπιπένησιν αὐτῆ. οἱ δὲ τεσσαρεσκαδεκάτην, ὡς Iωσήφου τῆς ἀποστόλου τὴν τῆς σελλύνης τεσσαρεσκαδεκάτην παρὰ τῆς εἰληφέναι φασίν.

sicuti is hac de re in tertio Antiquitatum Iudaicarum libro refert, sequuti sunt. Ac illi quidem qui minorem Asiam & superiores Orientis partes tenent, ad hunc modum de festo hoc die dissenserunt. Alij uerò omnes, qui Christianismum susceperunt, & Occidentales cuncti ad Oceanum usque, post uernum æquinoctium Pascha peragere inueniuntur, uetustiore consuetudinem sequentes. Qui sanè uniuersi ita festum Paschæ celebrantes, nunquam inter se discordare uisi sunt. Neque uerò quemadmodum multorum sermonibus fertur, magna illa sub Constantino Nicææ celebrata synodus, eiusmodi dici Paschæ celebrandi errorem induxit: sed ipse potius diuus Constantinus, paucos illos qui à recepta obseruatione dissentiebant, literis suis cohortatus est, ut partem maiorem sequerentur: & eam imitantes, eodem modo cum illa festum diem peragerent. Epistolam eam Imperatoris totam, in tertio libro eorum quos de uita Constantini Eusebius conscripsit, inuenies. Ex ea autem particulam quæ de festo Paschæ scripta est, hic apponam: quæ de uerbo ad uerbum sic habet: Est ordo quidam bene institutus, quem omnes Occidentalium & Meridionalium & Septentrionalium orbis terræ partium, & quædam etiam Orientalium regionum ecclesiæ seruant. Quapropter cum in præsentia rectè omnes id constitutum esse existimauerunt, tum ipse solertia quoque uestræ placitum esse recepi, ut quod per urbem Romanam, & Italiam, Africam, Ægyptum omnem, Hispanias, Gallias, Britanniam, Libyam, cunctam Græciam, Asianam & Ponticam prouinciam, & Ciliciam, concordia & unanimes prorsus sententia seruetur, idem quoque uestra non grauatur suscipiat prudentia: Quæ illum secum consideret, non solùm maiorem esse in eis quos enumerauimus locis ecclesiarum numerum, uerum etiam communiter maximè idem omnes uelle, sanctissimum esse, accuratiorémque rationem, ut nulla omnino nobis cum Iudæorum perfidia intercedat communio, efflagitare. Imperatoris epistola sic habebat. Uerumenimvero, Quartodecimanos ferunt à Ioanne apostolo decimæ quartæ dici lunæ obseruationem accepisse:

sicuti is hac de re in tertio Antiquitatum Iudaicarum libro refert, sequuti sunt. Ac illi quidem qui minorem Asiam & superiores Orientis partes tenent, ad hunc modum de festo hoc die dissenserunt. Alij uerò omnes, qui Christianismum susceperunt, & Occidentales cuncti ad Oceanum usque, post uernum æquinoctium Pascha peragere inueniuntur, uetustiore consuetudinem sequentes. Qui sanè uniuersi ita festum Paschæ celebrantes, nunquam inter se discordare uisi sunt. Neque uerò quemadmodum multorum sermonibus fertur, magna illa sub Constantino Nicææ celebrata synodus, eiusmodi dici Paschæ celebrandi errorem induxit: sed ipse potius diuus Constantinus, paucos illos qui à recepta obseruatione dissentiebant, literis suis cohortatus est, ut partem maiorem sequerentur: & eam imitantes, eodem modo cum illa festum diem peragerent. Epistolam eam Imperatoris totam, in tertio libro eorum quos de uita Constantini Eusebius conscripsit, inuenies. Ex ea autem particulam quæ de festo Paschæ scripta est, hic apponam: quæ de uerbo ad uerbum sic habet: Est ordo quidam bene institutus, quem omnes Occidentalium & Meridionalium & Septentrionalium orbis terræ partium, & quædam etiam Orientalium regionum ecclesiæ seruant. Quapropter cum in præsentia rectè omnes id constitutum esse existimauerunt, tum ipse solertia quoque uestræ placitum esse recepi, ut quod per urbem Romanam, & Italiam, Africam, Ægyptum omnem, Hispanias, Gallias, Britanniam, Libyam, cunctam Græciam, Asianam & Ponticam prouinciam, & Ciliciam, concordia & unanimes prorsus sententia seruetur, idem quoque uestra non grauatur suscipiat prudentia: Quæ illum secum consideret, non solùm maiorem esse in eis quos enumerauimus locis ecclesiarum numerum, uerum etiam communiter maximè idem omnes uelle, sanctissimum esse, accuratiorémque rationem, ut nulla omnino nobis cum Iudæorum perfidia intercedat communio, efflagitare. Imperatoris epistola sic habebat. Uerumenimvero, Quartodecimanos ferunt à Ioanne apostolo decimæ quartæ dici lunæ obseruationem accepisse:

Constantine's letter "de pascha"

Verum quum abundè conuiuati essent, A & omnis generis cibis delicatius se repleuissent, a prandio scilicet, circiter vesperam multam, mysteria oblatione peracta percipiebant. Quarta hebdomadis die, & ea quæ Parasceue dicitur, Alexandrini scripturas legebant, doctoribus eas interpretantibus: omniâque quæ ad Synaxim pertinent, peragebant, præterquam diuinorum mysteriorum perceptionem. Atque eam illi antiquitas habuere consuetudinem. Dicunt etenim, & Origenem plurimum diebus istis in ecclesia docuisse, atque synaxes seu conuentus egisse. Qui quum sapientia & doctrina multis præstaret, & respectum haberet, infirmiore esse Mosaicam legem, quàm ut nullo modo ad literam reddi atque exprimi posset, rationem festi Paschæ ad speculatiuam contemplationem reuocauit, vnum solum esse verum Pascha dicens: quod Christus peregit, præclare aduersus hostiles potestates re gesta, quum in crucem suffigeretur, longè optimè eo contra aduersarium vsus tropo. In eadem Alexandria, in lectorum & notariorum ordine discrimen nullum fuit, siue illi iam fideles, siue catechumeni, hoc est, qui sacra doctrina instituerentur, essent, quum ecclesiæ in locis omnibus aliæ fideles tantum in ordinem hunc legerent. In Thessalia & hoc factitatum esse liquet. Licebat clerico cuiuis, priusquam in ordinem eum cooptaretur, legitime vxorem ducere: at si postea, ut consuetudine receptum est, vxorem cognouisset, ordine eo mouebatur: quum in Oriente omnes, atque etiam episcopi, si vellent, pro arbitrio suo, non aliqua legis necessitate coacti, vxorum congressum declinarent: multi etiam ipso episcopali munere fungentes, in episcopalibus ædibus liberos multos ex coniugibus, quas sibi legitimo matrimonio antea coniunxissent, susciperent. Nunc autem vel etiam in somnis episcopus cum vxore sua concubens, impudicus habetur. Sedenim consuetudo ea quæ in Thessalia seruat, ab Heliodoro illo Tricensi episcopo ortum habuit: cuius amatorij libelli hoc quoque tempore circumferuntur, quæ adhuc iuuenis composuit, & Æthiopica inscripsit. Nunc autem ea Charicleam nominant. Quo nomine etiam episcopatus ei ademptus est: nam quum lectione eorum opusculorum iuuenes multi in periculum conijcerentur, synodus prouincialis statuit,

μὴ τὸ ἱερῶς διακονεῖν καὶ πρῶτοις ἐπιδικασθῆναι ἐδίστασιν, περισκότες ἦδὲ, καὶ βαρύνει ἐσπέραι τὰ μυστήρια παρεφύροντες μεταγράμματα. καὶ ἐν τετραδῶ καὶ ἢ ᾠδῶσιν ἢ λέγειν, Αλεξάνδρου γραφὰς τε ἀνεγίνωσκον, τῶν διδασκάλων αὐτῶν ἐρμηνεύοντων καὶ πρῶτα τὰ τῆς σινάξεως ἐπεσφῆον, πλὴν τῆς θείας τῶν μυστηρίων μυστικῶν. Ἐξ ἀρχαίου δὲ τῆς αὐτοῦ ἔθος Αλεξάνδρουσι. Φασὶ καὶ γὰρ Οὐριθῆναι ἐν αὐτοῖς μόναις τῶν σινάξεως ποιῆσαι ἐκκλησίας. ὅς σοφία καὶ διδασκαλία τῶν πολλῶν ἀγαθῶν, σινιδῶν τε ὡς τὸ ἀδυνατῶν τῶν Μωσαϊκοῦ νόμου, ἀδελφῶν παρὰ τὸ γράμμα ἀποδοθῆναι τὸν κατὰ τὸ πάσχα λόγον, εἰς θεολογικὴν ἀντιλήψιν ἐν μόνῳ φασκῶν ἀληθῆς γινέσθαι πάσχα, ὅθεν Χριστὸς ἐπέτελεσεν ἐνεργήσας κατὰ τῶν ἀντικειμένων διωκτικῶν, ἀναρτήσας τὰς σινιδῶν. ὅ δὲ τῶν ἀρχαίων κατὰ τὸ ἀντιπάλου ἐχρήσατο. ἐν τῇ αὐτῇ Αλεξάνδρεια, τὸ τῶν ἀναγνώστων καὶ συμβολαγογράφων ἄγμα ἐν ἀδελφοῦ ἔστιν, εἰ τε πιστοὶ εἰσιν, εἰ τε καὶ κατηχημένοι. τῶν ἀπομνηστικῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν πιστοὶ εἰς τὸ ἄγμα τῶν παρεβόλημένων. ἐν δὲ τῇ Θεσσαλίᾳ, καὶ τῶν γινέσθαι φασὶ. κληρικῶς γὰρ ἐκείσε ἀνήρ, ὡς ἢ γινέσθαι τῶν νόμων ζωῶν ἢ γινέσθαι. τῶν δὲ ζωῶν καὶ ἔθος, γινέσθαι, ἀπὸ κληρικῶν ἢ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἢ ἔθος, πρῶτον γινέσθαι ἀπεχρησμένων καὶ τῶν ἐπισκοπῶν, εἰ καὶ βούλοιντο, οὐ μὲν ἀνάγκη νόμου τῶν ποιούτων. πολλοὶ γὰρ αὐτῶν τὰ ἐπισκοπικῶς ἱερατικῶν, καὶ πολλοὶ ἐν τοῖς ἐπισκοπείοις παιδας ἀπέτεκον ἐκ τῶν γαμετῶν ἀνομίμως ἢ γινέσθαι παρὰ τὸν νόμον. νῦν δὲ, οὐδὲ ἐν οὐραῖς, ἐπισκοπῶν γινέσθαι συνιστάμενος ἀκόλατος. ἀλλὰ τῶν μὲν ἐν Θεσσαλίᾳ ἔθος παρὰ κατὰ τὸν Ἡλιόδωρον ἐκείνος, Τελεχῆς ἐπισκοπῶν. οὐ ποτὲ μὲν ἐρωτικῶς εἰσέτι νῦν παρὰ φέρειν, ἀπὸ τοῦ ὡς σινιδῶν, Αἰθιοπικῶν παρὰ τὸν νόμον αὐτῶν. νῦν δὲ καλοῦσι αὐτὰ Χαρίκλεια. διὰ καὶ τῶν ἐπισκοπῶν ἀφῆρθη. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τῶν νέων κηδεύοντες ἐκείθεν ἐπήλθον, ἢ ἐξ ἑωυτοῦ παρὰ τὸν νόμον, ἢ τῶν

ἢ τῶν βίβλων ἀφαιρῆσαι, καὶ πρὸς διαπάσαν, ἢ παρὰ τὸν νόμον τὸν ἔρωτα, ἢ μὴ χρῆσαι ἱερατικῶν ἱερατικῶν σινιδῶν. τὸν δὲ μάλλον ἐλεῖσθαι τῶν ἱερατικῶν λιπεῖν, ἢ ἐκ μέσου πῆλαι ὁ σύγγραμμα. ὁ δὲ ἐγχετο. διετηρήσθαι τὸ ἔθος τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ, αὐτῇ τε παρὰ Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι. καὶ ἄλλο δὲ ἔθος ἐν Θεσσαλίᾳ ἢ κατὰ τὸν τῶν ἡμέρας τῶν πάσχα μόνον ἐβάπτιζον. διὰ καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῶν ἀμύνηται ἐθισκῶν. ἐν τῇ τῇ καὶ Αντιόχειας τῆς Συρίας, τὰ θυσιαστήρια τῶν ἑσῶν τοῖς ἄλλοις ἀπὸ τῆς ἑσῶν. οὐ γὰρ παρὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ παρὰ τὸν νόμον ἐσῶν ἐσῶν ἐσῶν. ἐν γὰρ μὲν Αἰθιοπία καὶ Θεσσαλίᾳ καὶ Ἑλλάδι, τῶν ἐν τῶν λυχνιατικῶν ἀρχαίων ἐπίσκοπος ἐσῶν. ὡς αὐτῶν δὲ ἐν Κύπρῳ καὶ Καππαδοκίᾳ τῆς Καππαδοκίᾳ, ἐν ἡμέρᾳ ἑσῶν τῶν καὶ κυριακῆς καὶ ἐσῶν μὲν τῶν λυχνιατικῶν, οἱ τε ἐπίσκοποι καὶ οἱ παρὰ τὸν νόμον τῶν ἱερατικῶν γραφὰς τὰς αὐτῶν ἐρμηνεύοντων. οἱ δὲ ἐν Ἑλλησπόντῳ καὶ Ναυατοῦ Φρονοῦντες, οὐ τῶν ἀρχαίων ἐπίσκοπος εἰσάπτῳ ἐπίσκοπος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἴσα τῶν τῶν πολλὰ δὲ παρὰ τὸν νόμον ἐσῶν τῶν κληρικῶν καὶ τῶν οἱ ὡς εἶπεν ἐν πάσας τῶν δόξαις, οὐδαμῶς ἔστιν ἕνα μίαν συμφωνίαν ἐν τῶν ἐσῶν. οἱ κατὰ τὸν Ἰστρον Σκύθαι, πολλὰ καὶ μεγάλα ἐθνη τῶν πόλεως, οὐδὲν ἐπὶ πᾶσι τῶν πατῶν. ἐν δὲ ἄλλοις ἐθνεσιν ἐγνωσθῶν, μὴ μόνον ἐν πόλει, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐκείνη καὶ ἱερατικῶν ἐπίσκοπος. ὁ δὲ μάλα Αλεξάνδρῳ ἔθος εἶχον καὶ Κύπριοι, καὶ οἱ ἐν Φρυγίᾳ Ναυατικοί, καὶ οἱ ἀπὸ Μοιτῶν καὶ κατὰ τὸν νόμον. παρὰ δὲ τῇ Ρώμῃ ἀρχὴ τῶν νῦν, πλείους τῶν ἐπὶ ἀρχαίων οὐ γινέσθαι. εἰς μίμησιν τῶν παρὰ τῶν ἀποστολικῶν χρονοσηνῶν, ὡς ἢ γινέσθαι Στέφανος, ὁ παρὰ τὸν νόμον τῶν ἀποστολικῶν ἀναδιδασκόμενος ἐφῆκεν. παρὰ δὲ τοῖς ἄλλοις πάσας, ὁ ἀρχαίως τῶν ὡς ἐτυχεν, ἐπὶ Ρώμης κατὰ ἕκαστον ἔθος ἀπαξ ὁ ἀλλοθῶν ἡμεροῖς, κατὰ τὸν νόμον τῶν κυριόνομον τῶν πασχαλικῶν ἡμέρας. ὁ δὲ καὶ πολλοὶ εἰς ὅσον κείνη ἀρχαίων, ὡς ἀξιοθῆναι ἀκούσθαι ὁ ἀλλοθῶν καὶ ἢ ἡδονῆς ἀλλοθῶν.

A vel libellos ipsos qui amores accenderent, igni consumptos abolendos, vel qui eos composuisset autori functionem episcopalem abrogandam esse. Ille verò episcopatum deponere, quàm scripta sua supprimere maluit. Hæc autem consuetudo Thessalonica, atque in Macedonia, & Græcia omni, seruata est. Alius item in Thessalia mos fuit, vt Paschalibus tantum diebus baptismus perageretur: quapropter multi etiam eo sacramento non initiati decessere. In vrbe Antiochena, quæ in Syria est, altaria diuersum prorsus quàm alibi situm habuere. Sacra enim ara non ad Orientem, sed ad Occidentem versus collocata fuerat. Hierosolymis, & in Thessalia, atque etiam in Græcia, consuetudo fuit, vt preces in peruigilijs ad lucernas accensas eodem quo Nouatiani, Constantinopoli, modo peragerent. Consimiliter in Cypro & Cæsareæ Cappadocum, in sabbato, & Dominico die vesperi, post lucernarum accensionem, episcopi & presbyteri sacras scripturas populo exponunt. Nouatiani autem, qui in Helleponto sunt, non eundem orationis ritum, quem factionis eorum populates Constantinopoli, seruant, carimonias obtinentis ibi ecclesiæ Catholicæ plurimum sequentes. Et vt in summiā dicam, in opinionibus & sectis omnibus, haudquaquam in precationibus vnium aut alterum consentientem ritum seruatum esse, inuenire est. Scytharum qui ad Istrum colunt, multas & magnas habent ciuitates, & omnes vni subiectæ sunt episcopo. In alijs autem populis, non solum in vrbibus, verum etiam in quibusque vicis, episcopos esse scimus. Quæ consuetudo apud Arabes potissimum, & Cyprios, & in Phrygia apud Nouatianos, atque apud eos qui à Montano deducti sunt, fuit. Romæ ad hodiernum vsque diem non plures quàm septem diaconi sunt, ad eorum instar qui ab Apostolis creati sunt, quibus Stephanus ille præfuit, qui primus martyrij reportauit coronam. Apud alios populos omnes, quem fors tulit, eorum numerus est. In Romana vrbe itidem quotannis semel Alleluia, paschali Dominico die concinunt. Proinde à multis iureiurando concipiendo, votisque nunciandis, vsurparum est, vt eis Alleluia audire, & cum læticia canere daretur.

Atque ij quidem ante Origenem scripto- res ecclesiastici, cum sacram historiam doctrinamque ordine per successionem continuarunt, tum in eos qui nugis ac de- liramentis depravare rectam fidei doctri- nam in animum induxerant, cominus at- que in faciem illis congressi, quasi diuina tela coniecerunt: ita rerum omnium Deo id providentia sua disponente, vt post Apostolos eorundemque successores, rursus martyrum sanguine & do- ctina, nec non sanctioris vitæ splendore, res Christianæ confirmarentur: & ad summum, vt immota & inexpugnabiles essent, stabilirentur. De ijs fatis.

CAP. XXXVI.

E Nimuerò circa finem Imperij Com- modi, inter Orientales & Occiden- tales ecclesias non parua incidit qua- stio. Ecclesie namque Asiæ ex tradi- tione vetusta, quæ ad eas vsque ad id tempus transmissa erat, quartum de- cimum diem lunæ obseruandum esse necessarid duxerunt: quando & Iudæi ex præscripto legis agnum mactare, & Pascha suum manducare soliti sunt. Per- inde atque necessitas prorsus quardam imposta eis esset, in quencumque diem hebdomadis incidisset, eo ipso die stata confuetudine soluerentur ieiunia, & (vt femel dicam) vnà cum Iudæis, apud ipsas quoque, sacrum nostri Paschatis mysterium celebraretur. Reliquæ ve- rò per Orientem, & item per Occi- dentem ecclesie, non licere id ita facere assueverant: sed potius obtinente tum, quam antiquitus ex Apostolorum traditionibus continuatam acce- pissent, consuetudine standum esse. Non enim decere alio, quam resurre- ctionis Dominico die, ieiunio reiecto, Pascha celebrare. Hoc verò modo con- trouersia & dissidio multò maximo in ecclesijs vsque adeò exorto, vt inter se sibi, aduersariorum partes, vtrinque antiquitus traditam consuetudinem ob- tinere debere contendebant, fume- rent, conuentus Episcoporum varijs in locis sunt acti. Vbi quum in ean- dem concessissent sententiam, postea omnibus vbique ecclesijs decretum siue edictum scriptum promulgarunt & proposuerunt, vt de cætero, non alio quam Dominico die, tremendum resurrectionis & Paschatis mysterium, ieiunio tum soluendo, celebraretur.

Α ποσούτοι μὲν οἱ παρὰ τῷ Ωριγῆνοις ἐκ- κλησιαστικῶι συζηταφῆς ἰσορῶν τε ἐκ δὲ- δουχῆς κατὰ τὸν ἱερόν. καὶ ἄλλως τοῖς ἐρεσθελῆν ἡρημῶν, οἳά τινα θεῖα βέ- λη καὶ ἴσως παροπατήρητες ἐφέροιντο. οὕτω τῷ πρῶτῳ παρονομιῶ Θεῶ, μὲν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς ὅς ἐκείνων αὐτῆς, αἵμασι μάρτυρων καὶ λόγῳ, βίου τε λαμ- παρῆτι, ἅ καὶ ἡμᾶς διδιδυμῶτος καὶ τηλίζοντες ἐς ἀκράδμητον. καὶ ἅ μὲν πᾶσι τούτων, ὅτως.

ΚΕΦΑΛ. λϛ'.

ΠΕΡΙ δὲ τὰ τέλη τῆς Κομῶδου ἄρ- χῆς, ζήτησις οὐ μικρὰ τοῖς ἀπὸ τῶν ἑω καὶ ἑσπέρας ἱερῶσιν ἐγένετο. αἱ μὲν γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐκκλησιαί, ὡς ἐκ πα- ραδόσεως ἄρχοντας, μέγρι δὲ καὶ εἰς αὐτοὺς ἐλ- θούσης, τῆ ἰσθμῶν δεινῆ ἡρωῖτο παρὰ τη- ρῆν ὁπῶν καὶ Ἰουδαίους ἡρῶν ἐδῆ τὸ παρὰ πα- τῆν, ἃ τὸ πασχα ὁ οἰκείον ἐσθῆν. ὡς ἐκ πῶν- τος ἀνακῶνον, ὁποῖα δὲ ἀνὰ τῆς ἐβ- δομάδος τῆν ἡμερῶν, καὶ αὐτῶν γ' ἐκείνων, καὶ τῶν ὅς ἐξ ἑτοῖς ἐπιπύεσθ ἀσπίτας καὶ σῶν- δως φάμα, σῶμα καὶ Ἰουδαίους καὶ αὐτοὺς τὸ τῆ ἡμετέρου πασχα μυστήριον ἐκπληροῦν. αἱ δὲ ἀπὸ πᾶσιν τῶν ἄλλῶν ἑω καὶ ἑσπεραν ἐκκλησιαί, μὴ ὅσον ἐπὶ διημερίζοντο οὕτω παρὰ πατῆν. ἀποστολικῶς δὲ παρὰ πατῆν ἀνώ- θεν ἐποικῶν, ὁ ἐς δύοες κρατήσιν ἑτος παρὰ φουραπῆσθ. μηδὲ γὰρ ἀν' ἑτέρα παρὰ σῆ- κειν τῆν ἡμερῶν τὸ πασχα ποιῆν, τῶν ἡσῆαν ἀπαρῶν καὶ ἄλλ' ἢ καὶ αὐτῶν γε τῶν κυριῶν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως. ἐν τεδ- ῆν τῶν ἀμφιβολίας πλείσθς ὅσθς ἐπιπύε- τούσθς τῶν ἐκκλησιαίς, ὡς καὶ εἰς ἀνῆπα- ρῶν ἀφῆρησθῶν μαῖραν. ἐκάσθιν τῶν ὅς ἄρχοντος παρὰ πατῆν πειρωῶν καὶ κῆν, σῶσθι ὅπῃσθιν καὶ ἀφῆρησθῶν ἴσθς σῶσθι σῶσθι σῶσθι. πῶντες δὲ εἰς τῶν τῆ ἡμῶν ἐλθῆντες, ἐς ἑσπερῶν καὶ ἑσπερῶν δόγμα τῶν ἀπῶντα ἐκκλησιαίς διετυπῶν. ὡς ἀν' ἡμῶν τῶν ἰσθμῶν ἐκ ἀλλῆ τῆν ἡμερῶν, ἀλλ' ἐκ αὐτῆ τῆ κυριακῆ τῆ φεικῆ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆ πασχα τελοῖτο μυστήριον. ὡς τῆς ἡσῆας τῶν καὶ ἀφῆρησθῶν ὁφῆσθς. καὶ ἑσπερῶν

καὶ ἑσπερῶν

καὶ ἑσπερῶν δὲ τῶν πῶν καὶ τῶν τοῖς γε- ἡρημῶν σῶσθιν ἐμφέροινται. ὡν ἡ μὲν ἐπὶ Ρώμῆς, Βικτωρεῶ ἡρωῖ μῶν ἰσθμῶν τῆς δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις Ναρκισσῶν καὶ τῆς ἐν Παλαιστῆν Καθαρῆας Θεοφίλων καὶ Κασ- σιον τῆς Τυριῶν παροικίας καὶ τῆς ἐν Πτολε- μαίδῃ Κλαρεν. τῆς δὲ κατὰ Πόντον γενη- μῶν, Παλμαῖ ἡν ἄρχοντος παρὰ πα- τῆν ἀφῆρησθ. τῶν δὲ κατὰ Γαλλίαν τε καὶ ἐν Ὀσρωῖν, τὸν Εἰρωῶν ἰσθμῶν παρὰ πα- τῆν. ἰδῆ δὲ Βακχῶν, ὃν Κορυθῶν ἐπι- σθπῶν ἰσθμῶν. καὶ πλείσθιν ἄλλῶν οἱ μᾶ ἡσῆ κατὰ τῶν κυριῶν τὸ πασχα ὅπῃσθιν ἑσπερῶν ἀφῆρησθ. οἷγε μὲν καὶ τῶν Παλαιστῆν, Ναρκισσῶν τε καὶ Κασσιῶν τῶν Πτολεμαίδῶν Κλαρεν καὶ ὅσθι δὲ ἄλλοι ἐς τῶν σῶσθιν, μῶν ἀφῆρησθ παρὰ πατῆν διελθόντες τῆς ὅς ἄρχῆς τῶν ἀποστόλων παρὰ πατῆν τῆ πασχα καὶ ἐς αὐτοὺς ἐλθού- σθς, κατὰ τὸ τέλος τῆς ἰσθμῶν ἡσῆ. καὶ τῶν δὲ παρὰ πατῆν τῆς δὲ ἐπιπύεσθς ἡμῶν, πειρωῶ κατὰ πᾶσθιν ἐκκλησιαίαν ἀνῆρησθ ἀφῆρησθ. ὅπῃσθιν ἑσπερῶν ἡμῶν τοῖς ῥαδῶς πῶν ἑσπερῶν τῶν ἡμερῶν, ἀφῆρησθ ὅπῃσθιν ἡμῶν, ὅπῃσθιν ἡμῶν, καὶ ἐν Ἀλεξῶν ἀφῆρησθ ἡμῶν καὶ ἡμῶν. πῶν ἡμῶν γὰρ τῶν ἡμῶν καὶ ἡμῶν. καὶ ἡμῶν πῶν αὐτῶν. ὡς τε σῶ- φῶν καὶ ἡμῶν, ἀφῆρησθ ἡμῶν ἡμῶν.

1 Tum enim ieiunare Christiani desinunt.

ΚΕΦΑΛ. λδ'.

ΠΑΣΙ μὲν οὖν εἰς ὅσθς ὁ ῥῆθῆς ὅς- τῶν πῶν καὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ, καὶ ἐν δι- ημερίζοντο, καὶ ἡμῶν μέγρι τῶν ἀπο- στολικῶν ἀφῆρησθ παρὰ πατῆν, δεινῶν τῆς δὲ ἐπὶ ἐκείνοις ὅσθς παρὰ πατῆν μάλιστα Πολυκράτης ἡν, ὁ τῆς Ἐφεσῶν πόλεως τοῖς οἴακας ἐκπῶν. ὅς δὲ τῶν, πόλις τῆς ἃ ἀποστολικῶς ἐπὶ δόκῶν, τῶν ἀποστολικῶν πα- ρὰ πατῆν ἡμῶν ἀφῆρησθ καὶ ἐς αὐτὸν ἐλ- θούσθιν, Βικτωρεῶ τῆ κατὰ Ρώμῆν ἐκκλη- σῶν παρὰ πατῆν, ἑσπερῶν τῶν ἡμῶν οὖν ἄρχοντος τῶν ἡμερῶν. μήτε παρὰ πατῆν, μήτε ἀφῆρησθ. καὶ γὰρ κατὰ τῆ Ἀσίαν μῶν καὶ ἡμῶν καὶ ἡμῶν. ὡς τῆς ἀφῆρησθ τῆ ἡμέρα τῆ παρὰ πατῆν

Tom. I.

Circumferuntur etiamnum celebra- rum eo tempore Synodorum literæ, quæ variarum hinc & inde ecclesiarum epi- scopos designant: Romanæ scilicet Vi- ctorem, Hierosolymitanæ Narcissum, Cæsareæ Palæstinæ Theophilum, Ty- riorum Cassium, Ptolemaidis Cla- rum. Eadem literæ, Ponti ecclesijs tum præfuisse indicant antiquissimum Palmam: Galliæ autem atque etiam Ostroenæ ecclesiarum, Irenæum: Co- rinthi autem, Bacchylum: & prouin- ciarum aliarum alios, qui vno suffra- gio & sententia omnes, Dominico die Pascha celebrandum sanxerunt; Narcissus sanè, & Cassius, Palæstini: & Clarus à Ptolemaide, & qui præ- terea in eandem conuenere Synodum, quum primùm quamplurima de tradi- tione, quam initid ab Apostolis sum- ptam vsque ad tempora sua conser- uarant, exposuissent, circa finem Syn- odalis decreti, hæc quoque addide- re: Epistola huius nostræ, facite vt ad ecclesias omnes exempla mittan- tur: ne scilicet rei atque participes simus eorum, qui facile animas suas decipiunt atque seducunt. Certiores autem vos facimus, eodem prorsus die Alexandriæ, quo apud vos, Pascha celebrari: literas namque ea de re ad illos dedimus, atque illi itidem ad nos scripsere, ita vt vno consensu simul sanctum hunc peragamus diem.

CAP. XXXVII.

AD omnes igitur vnum hoc præscri- ptum & regula est diuulgata. Asiani autem sententiam adhuc suã retinebant, & se ad finem vsque traditiones Aposto- licas defendere oportere opinabantur. Sententiæ eorum primarius potissimum propugnator erat Polycrates, ecclesie Ephesiorum antistes. Hic magnus & apostolicus vir habitus, traditionem & autoritatem Apostolicam ad tem- pora sua durantem, Victori episco- po & ecclesie vrbis Romanæ decla- rans, ad hunc modum scripsit: Nos atque inuolatum, neque addentes, neque auferentes quicquam, peragi- mus. In Asia namque ingentia pri- mordiam dormiunt ac conuiescunt, quæ quidem resurgent in aduentus

Letter is about the same as in Euse- bius

Ff

» Domini nostri die : quo die cum gloria e
 » cœlis veniet, & exultabit omnes fan-
 » ctos: Philippus videlicet ex duodecim
 » Apostolis vnus, qui Hierapoli obdormi-
 » uit: duâque filiæ eius, ad decrepitam vf-
 » que ætatem virgines: & alia præterea fi-
 » lia eius, in Spiritu Sancto cursu vitæ abso-
 » luto, Ephesi quiescit. Iridem & Ioannes,
 » qui supra pectus Domini recubuit, qui-
 » que sacerdos creatus Pontificium insi-
 » gne, petalum scilicet, siue laminam, mar-
 » tyr simul & doctor gestauit, Ephesi obiit.
 » Præterea Polycarpus Smyrnenis episco-
 » pus & martyr, item Thraseas Eumenia
 » episcopus, idemque martyr, qui Smyrnæ
 » mortuus est. Quid Sangarim episcopum
 » & martyrem dicam, qui Laodiceæ mor-
 » tuus est? Præterea beatus Papyrius, &
 » Melito eunuchus, qui per Spiritum San-
 » ctum vita perfecta Sardibus humatus est,
 » visitationem e cœlis expectans, in qua à
 » mortuis resurget. Isti omnes retinuerunt
 » & seruarunt decimumquartum diem Pa-
 » schatis, iuxta Euangelium, nihil transgre-
 » dentes, sed præscripto canoni fidei insi-
 » stentes. Ego quidem vestrum atque ad e-
 » omnium minimus Polycrates, iuxta co-
 » gnatorum meorum, ex quibus quosdam
 » sum consecratus (septem namque cogna-
 » ti mei Episcopi fuere, ego octauus sum)
 » traditionem ambulo. Et cognati mei
 » semper diem hunc quando Iudæorum
 » populus azyma condijit, celebrant. Ego,
 » inquam, fratres, sexaginta & quinque
 » annos natus in Domino, qui cum totius
 » orbis fratribus hac de re contuli, & scri-
 » pturam sanctam omnem perlegi, nihil
 » moueor aut perturbor minacibus denun-
 » ciationibus & terroribus. Nam qui me
 » longè maiores fuere, plus obediendum
 » esse Deo quàm hominibus edixere. In fi-
 » ne porrò, episcoporum omnium qui sen-
 » tentiæ suæ consentientes affuerunt, me-
 » minit, sic scribens: Possent quidem epi-
 » scoporum, qui mihi adsunt, edere nomi-
 » na, quos ita vt voluistis, accersens euoca-
 » ui: sed eorum nomina si ascriberem,
 » multitudo eorum in immensum excre-
 » sceret. Illi autem tenuitatis meæ probè
 » conscij, epistolam sententia sua compro-
 » barunt: non ignorantes me non frustra
 » canos circumferre: tum autem vitam
 » me semper in IESU CHRISTO egisse
 » sciunt.

I Euseb. li. 5. c. 24. Όταν ο λαός ήρτυε τὴν ζύμην. Niceph. addit, ο λαός ήρτυε τὴν ζύμην. Legendum tamen αζυμα, pro τὴν ζύμην puto. Et apud vtrumque autorem notarios τὴν ζύμην pro αζυμα scripsisse credo, ad Graecorum sententiam astruendam, qui in eucharistia pane fermentato vtuntur.

A

ΚΕΦΑΛ. λλ.

CAP. XXXVIII.

ΒΙΚΤΩΡ μὲν διὰ τῆς τοιαύτης γρα-
 μμάτων εἰς χεῖρας ἐλθόντων δὲ αὐτῆς
 τῆς τῆς Ἀσίας ἐκκλησίας, καὶ τῆς ὁμοῦς αὐ-
 τῆς πατριάρχης ὡς ἐπεροδοῦσον πατριάρχης
 δογματος, ἀποδιάρχη ἐπειράσθη, καὶ τὴν κατο-
 λικῆς ἐνώσεως εἰργάτη. ἔειπεν γὰρ καὶ γραμμα-
 τα ἐξεδίαζε· ἐπιλιτευὼν ἐκείνοις ἐ ἀκοινω-
 ησία πατριάρχων τοῖς ἐκείσε πύσας ἀθεῖον.
 καὶ ὁμοῦ, οὕτως εἶργεν ὁρμῆς. οὐ μὲν γὰρ καὶ
 τοῖς πατρὶ ἀντὶν ἐπιτοκτοῖς τῶν ἡρέσκει·
 ἀλλὰ γὰρ φίλα τε καὶ εἰρηνικὰ φρονίῃ εἰσι-
 γρωῦν τοῖς τῶν τῆς πίστεως δογμα κηρύτ-
 τουσι· ἐ μὴ οὕτως ἀπερχοματεύτως, τὴν
 τῆς πλησίον πατριάρχων ἀφέλγειν. ἡρέμα
 δὲ καὶ λόγῳ ἐ γέροντ' εἰδουῦται· καὶ πλη-
 κτικώτερον δὲ παροσεφύερον τῆς πατριάρχης
 ἐργασίας δόξης· μὲν ὦν καὶ εἰρηνικός μὲν
 ὡς ἀπὸ τῆς ὦν εἰργάτη ἐν Γαλλίας πατρι-
 κίων Βικτωρι γραφῶν φαίνεται. πατριάρχη
 μὲν δὲ καὶ τῆς, ὡς δὲ εἶν' εἶν' καὶ τὴν κυ-
 ριάνουμον τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν. ἡκιστα δὲ ἐν-
 διδωσι Βικτωρι πόσον πληθὸν ἐκκλησιῶν,
 τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως διαρῆν· καὶ τῶν
 τῆς πατριάρχου καὶ ἀποστολικῶν ἐθῶν πατρι-
 κητικῶν πατριάρχων. πολλὰ οὖν ὡς εἶκος ὁ
 εἰρηνικός πατρὶ εἰρηνικός Βικτωρι πατριάρχων,
 ἐπιλέγει καὶ τῶν τῆς. καλὸν γὰρ καὶ αὐτῶν ἐκεί-
 νου πατριάρχων τῶν συλλαβῶν, πατρὶ ἀντιθέτων
 οὐσας τῆς ἐκκλησίας· ὡσαυτὶ δὲ καὶ τοῖς Γο-
 λυκεῖται ἐπιτοκτοῖς.

Victor verò literis eiusmodi ac-
 ceptis, ex templò Asiae, eique finiti-
 mas ecclesias, veluti alienum atque di-
 uersum dogma propugnantes, reijcere,
 & ab vnitate Catholica arcere, in animo
 habebat. Quam ob causam & subito
 literas conscripsit, quibus illos publicè
 notabat, omnesque simul à communio-
 ne prohibebat. Atque ille quidem e-
 iuscemodi fumpserat consilium. Verùm
 id alijs, qui cum eò erant, Episcopis
 minùs placuit. Itaque illum sunt ad-
 hortati, vt benigniùs per consilia pa-
 cata de eis qui idem fidei prædica-
 rent dogma, statueret: neque tam fa-
 cilè, re intentata, proximorum ab-
 ijceret & posthaberet vtilitatem. Sen-
 sim id & doctrina & tempore aliquan-
 do corrigi ac perfici posse. Et acriùs
 feueriùsque cum illo, qui priori sen-
 tentia adhereret, egerunt: inter quos
 & Irenæus erat, vt quidem ex eo scri-
 pto, quod Gallicarum ecclesiarum,
 quas regebat, nomine ad Victorem
 dedit, apparet. Astruit quippe & ip-
 se, debere quidem omnino Domini-
 co die Pascha peragi: nequaquam ta-
 men Victori permittit, vt tantam ec-
 clesiarum multitudinem ab ecclesiastica
 vnitate segreget: idque, quum
 vetustæ & Apostolicæ consuetudinis
 obseruare traditionem. Multa sanè
 præclarè, & vt par fuit, Irenæus
 de pace & vnitate ad Victorem scri-
 bens, hæc quoque refert. Operæ-
 pretium enim est, sicuti modò de
 Polycrate fecimus, verba eius peru-
 tilia & necessaria ecclesiæ futura ad-
 ducere.

A

ΚΕΦΑΛ. λθ.

CAP. XXXIX.

ΓΡΑΦΕΙ οὖν· Οὐ γὰρ μόνον πατρὶ τῆς
 ἡμέρας ἢ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ πε-
 εἰ τῆς εἰδῶς αὐτῆς τῆς ημερίας. οἱ μὲν
 γὰρ οἰοῦνται, μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοῖς τη-
 ρεῖσθαι· οἱ δὲ, δύο· οἱ δὲ, καὶ πλείονας·
 οἱ δὲ μὴ ὥρας ἡμερησίας τε καὶ νυκτερινὰς
 συμμειξούσι τὴν ἡμέραν αὐτῆν. καὶ τοῖ-
 αὐτῆ μὲν ἢ ποικιλία τῆς ἐπιτηρω-
 τῶν, οὐ νῦν ἐφ' ἡμῶν γερωνῆα, ἀλ-
 λὰ καὶ πολλὴ παρῆτερον ἐπὶ τῆς πατρὶ ἡμῶν.
 τῆς πατρὶ δὲ ἀκριβὲς ὡς εἶκος κρησῶντων

Irenæus ita scribit: Non modò
 enim de die, verumetiam de ie-
 iunij specie controuersia & questio est.
 Quidam namque existimant, vnum
 iplos oportere diem ieiunare, quidam
 duos, alij etiam plures, nonnulli au-
 tem quadraginta, & horis diurnis &
 nocturnis numeratis diem suum metiun-
 tur. Atqui varietas hæc obseruationum
 non ætate nostra exorta est, sed longè
 antea apud maiores nostros extitit: qui
 ita vt decuit accuratè conseruatam

per simplicem sinceritatem consuetu-
 dinem, ad posteros transmissere. Ni-
 hilominus tamen isti omnes pacem te-
 nuere, atque etiamnum pacem inter
 nos retinemus, & iciniij dissensio fidei
 consensum commendat. His verbis hi-
 storiam annectit, dignam profecto quæ
 hic quoque inferatur. Enimvero qui
 Soterem præcesserunt presbyteri, &
 ecclesiam quam tu nunc gubernas ad-
 ministrarunt, Anicetum dico, Pium,
 Hyginum, Telephorum, & Xystum:
 neque ipsi ita Pascha & icinium ob-
 servarunt, neque eos qui cum illis fue-
 re, observare permiserunt. Sed nihilo-
 minus ipsi non observantes, pacem te-
 nuerunt aduersus eos qui ad se ex eccle-
 sijs, quæ ita observarent, venerunt. At-
 que equidem maximopere inter se ista,
 observare scilicet, & non observare, dis-
 sidebant. Nunquam tamen eam ob rem
 aliqui sunt reiecti. Quin ipsi non obser-
 uantes, qui ante te fuerunt presbyteri,
 aduenientibus ex ecclesijs observantibus
 Eucharistiam miserunt. Ac quum bea-
 tus Polycarpus peregrè Romam sub Ani-
 ceto venisset, & aliquantulum illi inter
 se de rebus non magnis dissiderent, eis
 statim compositis, deinceps nihil quic-
 quam controuersie inter se de hoc capi-
 te mouerunt. Neque enim Anicetus
 Polycarpo persuadere potuit, vt non ita
 obseruaret, quippe qui id post Ioannem
 Domini nostri discipulum, & reliquos
 Apostolos cum quibus vixerat, semper
 obseruasset: neque Polycarpus Anice-
 tum, vt obseruaret, induxit, consue-
 tudinem eorum qui nos præcesserunt
 presbyterorum retinendam esse alle-
 gantem. Quæ quum ita se haberent,
 communionem inter se celebrarunt.
 Et in ipsa Ecclesia Anicetus Eucharistiæ
 ministerium Polycarpo honoris ergo
 permisit. Atque ita in pace per disces-
 sum sunt seiuncti: pacem quoque eccle-
 sialis, siue obseruarent, siue non ob-
 seruarent, retinentibus. Quapropter
 egregius, vt artissimo nomini suo re-
 sponderet, pacificator Irenæus fuit,
 qui sic intercessione sua pacem eccle-
 siæ conciliarit, & non modò cum Vi-
 ctore, sed etiam cum alijs permultis
 ecclesiarum antistitibus, congruentia
 conuenientiæque eis quæ diximus, de
 proposita questione asserendo, egerit.
 Quod verò sermo non persuasit, id dies
 postea perfecit. Nam hac in re Asia vix
 tandem cessit: & vbique terrarum in
 orbe decretum est, vt non cum Iudæis,

καὶ ἀπλότητα ἐ ἰδιωτισμὸν σιωπήσαν εἰς αὐ-
 τὸν μετέπειτα πεποιηκότων. Ἐ γὰρ ἐν ἑαυτοῖς
 πάντες οὗτοι εἰρήνωδῶς καὶ ἐν εἰρήνῃ ὁμοθυ-
 μῶς ἀλλήλους καὶ ἡ ἀφ' ἑαυτῶν τῆς πίστεως
 τὴν ὁμοιοῦσαν τῆς πίστεως σιωπήσαν. Ἐπει-
 γαν, καὶ ἰσραὴλ ἑπισημασθήσεται, ἡ δὲ καὶ
 τῶν πατέρων παρὰ τὴν ἀνάγκην. Φησὶ γὰρ· ὡς
 οἱ καὶ οἱ παρὰ Σωτῆρος παρῆσαν, οἱ αὖ-
 τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ἧς σὺ νῦν ἀφ-
 ἠγῆσαι ἀνάγκητον λέγουσιν καὶ Πίον, Ἰγνόν τε
 καὶ Τελεσφόρον, καὶ Ξύστον· οὐτε αὖ-
 τοὶ ἐτήρησαν, οὐτε τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐπέ-
 τρεπον· καὶ γὰρ ἐν ἑαυτοῖς αὐτοῖς μὴ τη-
 ροῦντες εἰρήνωδῶς τοῖς ἀπὸ τῶν παρισιαίων,
 ἐν αἷς ἐτήρητο ἐργασίῳ παρὰ αὐτοῖς· καὶ
 τοῖς ἄλλοις ἀναγκάστον ἡ δὲ τῆς πίστεως
 ἐπισημασθήσεται ἡ δὲ τῆς πίστεως τῶ-
 πο ἀπεβλήθησαν ἡ δὲ τῆς πίστεως τῶ-
 ροῦντες οἱ παρὰ σοῦ παρῆσαν, τῶν αὖ-
 τῶν παρισιαίων τηροῦσαν ἐπέμποιον ἡ δὲ
 ροῦντες. Ἐ τῶ μακαρίου δὲ Πολυκάρπου
 ἐπισημασθήσεται ἐν Ρώμῃ ὅτι ἀνικήτου·
 καὶ παρὰ ἄλλοις τινῶν μικρῶν ἐργασίῳ παρὰ
 ἀλλήλους, εἰρήνωδῶς ὁμοθυμῶς παρὰ
 τῶ κεφαλαίου, μὴ φιλεριστήσαντες παρὰ
 ἑαυτοῖς. οὐτε γὰρ ὁ ἀνίκητος τὸν Πολυ-
 κάρπον πείσαι ἐδύνατο μὴ τηρῆναι· ἅτε με-
 τὰ Ἰωάννου τῶ μαθητῆ τῶ Κυρίου ἡμεῶν
 καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων οἷς σιωπῶντες
 ἡμεῖς αἰεὶ τετήρηκότα· οὐτε ὁ Πολυκάρπος
 τὸν ἀνίκητον ἐπεισε τηρῆναι· λέγοντα, τὴν
 σιωπήσαν τῶν πατέρων παρὰ τὴν ἀνάγκην ὁφεί-
 λει τηρῆναι. Ἐ τῶν πατέρων οὕτως ἐργασίῳ
 ἐπισημασθήσεται ἡ δὲ τῆς πίστεως τῶν
 πατέρων ἑαυτοῖς· καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρὰ
 ἡμεῶν ὁ ἀνίκητος τὴν ἀνάγκην τῶν πατέρων
 Πολυκάρπου, καὶ ἐν ἑαυτοῖς ἡμεῶν καὶ
 μετ' εἰρήνης ἀπὸ ἀλλήλων ἀπληθήσαντες
 πάσης τῆς ἐκκλησίας εἰρήνωδῶς ἐργασίῳ,
 τῶν πατέρων καὶ μὴ τηροῦντων. Φερων-
 μως τὸν ὁ εἰρηναῖος εἰρηνοποιός τις ἂν,
 τὴν εἰρήνην τῶν ἐκκλησιῶν ἐπαρῆσαν·
 οὐ τὰς βίβλους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑ-
 αυτοῦ ἀλλοῖς ἐκκλησιῶν ἡμεῶν καταλλή-
 λως τῶν ἐπισημασθήσεται παρὰ τῶν πατέρων
 ζήτημασθαι διαμύθητο. καὶ ὁ λόγος οὗτος
 ἐπεισε, τῶν πατέρων ἐς ἡμεῶν ἑδρασε· καὶ
 εἰς τὴν γὰρ ἡ Ἀσία μόλις· καὶ ἀπληθή-
 σαντες τῶν οἰκουμένης, μὴ μὲν τῶν Ἰουδαίων,
 ἀλλ' ἐν

ἀλλ' ἐν τῇ κυριότητι τῶ πάσχα μυστή-
 ριον τελεῖσθαι διέγνωσαν· καὶ ἐπὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ
 τῶ λείψανον ἀφ' ἑαυτῶν ἀποδοῦντες τῶ
 ἑσθῆτος ἀφ' ἑαυτῶν ἐν ὁλίγοις πόσιν, οἱ
 τεσσαρεσκαίδεκάτῃ παρὰ τῶν ἑσθῆτων
 τῶν πατέρων τηροῦντες καὶ ἄλλα τῶν νόμων
 ἀποβλήσαντες τῇ ἐκκλησίᾳ βίβλων. ὁ ὅμοιος
 οἱ οὖν τινῶν τῶν μεγάλων ἀποστόλων παρὰ
 ἡμεῶν. Ἐ μὲν οὖν ἀμφὶ τῶ πάσχα ζη-
 τημασθαι, τοιοῦτον εἰληφῆ περὶ αὐτοῦ.
 ἐν ᾧ καὶ ἡμεῖς τέλος τῆ τετάρτῃ ἐπαρῆσαν τῶ
 Κομῶδου μὲν ὅτι δέκα καὶ τριῶν ἔτεσι τῶ
 βιοῦν καταλύσαντες. Σβήθη οὖν ἡ μὲν Περ-
 τινάκη οὐδ' ὁλοῖς ἐξ ἡμεῶν ἀφ' ἑαυτῶν, ὅτι
 τὴν ἀνάγκην κατασάντες. παρὰ τῶν ἡμε-
 τῶν μοι αὐτῆ βίβλος τῶν συζητησάντων, ἡ δὲ
 ἐπὶ τῶν οἰκουμένης· ὁλίγοις δέοντα. ἀφ' ἑ-
 αυτῶν μὲν ἀπὸ τῶν ἀναγκῶν Ἀντωνίου ἡ δὲ
 Μαρκίου· καταλήξασα δὲ ἐφ' ὅλη τῇ ἀ-
 νήσῳ Κομῶδου τε καὶ Περτινάκης. ὁ ὅμοιος
 σιωπῶντες ἡμεῖς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν
 τῶν ἡμεῶν ἡμεῶν, ἐκαστὸν ἑκαστὸν καὶ ἐνεργασίῳ
 ἐπαρῆσαν.

sed ipso Dominico die mysterium Pas-
 chæ peragatur. Quamuis adhuc in Asia
 reliquæ quædam mancant, consuetu-
 dinem eam in paucis profus inuiola-
 tam retinentes. Vnde etiam Quatuor-
 decimani cognominati sunt, consuetu-
 dinem eam, & alia quædam ex illegi-
 timis & ab ecclesia reiectis libris de-
 cerpta seruantes, & nominibus quo-
 rundam magnorum Apostolorum ea in-
 re abutentes. Porro de Paschate qua-
 stio ita est decisa, cum qua & nos fi-
 nem quarto huic libro asserimus: ex
 quo Commodus quidem post tredecim-
 um imperij annum vitam finie: Se-
 uerus verò post Pertinacem nondum
 profus menses sex in administratione
 eius transegit. Continet verò hic liber
 annorum non integrorum viginti qua-
 tuor tempus: initiumque habuit ab
 Antonino Veri fratre, finem autem
 cum ipso Commodo & Pertinacis im-
 perio: quum à mundo condito * quin-
 quies millesimus septingentesimus &
 primus, à diuina autem natiuitate cen-
 tesimus nonagesimus sextus expletus
 esset annus.

1 Eucharistiæ communis participatio, communionis, charitatis & vnitatis Ecclesiæ certissimum symbolum.

2 Concedere roma
 Debit, aiebat, potius quam tumpere pacem,
 Humanis qua iuri erant, modò salua maneret
 Lex diuina, fides Christi, doctrina, Senatus
 Quam primus tulit ore suo, quia tradita ab ipso
 Christo erat humana dolore & lumine visa.
 Nec curandum erat morem consensus in unum
 vsque adeò, dixit, etc.

Baptista Mantuan. lib. 1. Pastor. de S. Hilario. Et hæc certissima est de Adiphoribus omnibus regula.
 3 Hoc est, ab eo tempore, quo defuncto L. Vero, M. Antoninus Philosophus solus imperare cœpit. Isti autem Diui fratres æqua simul potestate imperium administrarunt annis 11. L. Vero mortuo, M. Antoninus solus 4. cum filio Commodo 5. Ita vt imperij M. Antonini tempus 19. propè annos complectatur. Nicephorus autem in ea fuit sententia, vt crediderit, L. Verum tantum 6. annis cum Marco imperasse, & postea Marcum annis 10. & aliquòt insuper mensibus. Sed nos aliorum scriptorum autoritatem verhone nostra sequuti sumus. Sedenim post cædem Commodi, Pertinax imperij mense 2. die 25. Didius autem Iulianus mense 2. die 5. sunt interempti. Et L. Septimius Seuerus aduersus Pescennium Nigrum, ab exercitu Syriaco Antiochiæ imperatorem creatum, copias suas duxit. Hoc sic propterea annotatum est, vt Nicephoro numerus & ratio annorum constet.
 4 Secundum neotericos Chronologos 4173. 5 Quintus potius.

2
2825

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII Aevi

EPISTOLARVM TOMVS III
MEROWINGICI ET KAROLINI Aevi I

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCXCH
RKS

in huius regionis terminos arripuit, vos mihi cavendos, tamquam in^a Nestorii sectam 612-615
decidentes, significavit. Cui attonitus respondi in brevi, ut potui, non credens suae
allegationi; sed ne ullo modo veritati essem contrarius, iuxta suam epistolam et iuxta
meam bonam de vobis existimationem^b, — ego enim credo semper columnam ecclesiae
5 firmam esse in Roma^c — responsum variavi, quod vobis direxi relegendum ac con-
certandum, sicubi contra veritatem venit; non enim me inter irreprehensibiles pro-
fiteri audeo.

Post hanc autem scribendi occasionem insuper regis insistit iussio Agilulfi^d, cuius
postulatio me in stuporem ac^e sollicitudinem posuit multiplicem: quippe quia non sine
10 miraculo reor esse, quod video. Reges namque Arianam^f hanc cladem^g in hac diu
regione, calcando fidem catholicam, firmarunt; nunc nostram rogant fidem roborari^h.
Forte Christus pieⁱ nunc nos^k respicit, cuius favore omne nascitur bonum. Nos valde
miseri sumus, si nostra de parte^l scandalum^m amplius fiat. Rogat itaque rex rogatque
regina, rogant te toti, ut, quam celerrime possit fieri, fiant omnia unum, fiat ut patriaeⁿ
15 pax, pax fiat mox fidei, ut toti deinceps grex unus Christi fiat^o. Rex regum, tu
Petrum, te tota sequatur ecclesia^p. Quid suavius pace^q per bella? Quid dulcius
coniunctione fratrum diu separatorum? Quam alacer^r annos supervenit pater post
multos? Quam suave diu expectanti matri^s narratur adventus? Ita Deo patri pax
filiorum gaudium erit^t in aevum saeculorum, et laetitia ecclesiae matris tripudium fiet
20 sempiternitatis. De cetero, sancte papa et fratres, orate pro me, vilissimo peccatore,
et meis conperegrinis iuxta loca sancta et sanctorum cineres et praecipue iuxta Petrum
et Paulum, viros similiter et magnos magni regis duces ac fortissimos campi felicissimi
bellatores dominum crucifixum cum cruce sequentes, ut mereamur Christo haerere,
placere, gratias agere eumque cum patre et spiritu sancto sine fine laudare vobiscum,
25 omnibus sanctis hic et in aeterna saecula saeculorum. Amen.

6.

(Columba) a (Bonifatio IV.) papa iussus 'de sollempnitatibus et sabbatis et neome-
niis' celebrandis, 'quid spiritualiter observari debeat, quid secundam litteram reprobari',
dicere, impugnat eos, qui veritati obrectantes in littera haerent, ita tamen, ut ad veritatem
revocet. Quomodo quidque spiritualiter intellegendum sit declarans, de Paschatis ratione
30 Vetere et Novo Testamentis firmata, de sabbato, de Pentecoste, de Tubarum, Expiationum,
Tabernaculorum feriis, de nova luna, de sacrificiis disserit et orationi papae se commendat.
(612—615.)

Cod. P1 (pag. 288).

Edidit Bruno Krusch in Actis nostris: Neues Archiv X, 84.

De sollempnitatibus et sabbatis et neomeniis, quae in lege a Domino praecipuntur
35 observari, tuae caritatis imperio cogente dicturi, quid secundum litteram reprobari,
quid spiritaliter observari debeat, prius cogimur amatoribus litterae adversariisque veri-
tatis respondere, quos, cum ego possim iure repercutere, magis eos blandę leviterque

^a) om. F. ^b) aestimationem F. ^c) ramo M. F., coniciens roma. ^d) urgens M., notans in marg.:
Bob. agens; ita emend. ex agis F. ^e) add. in F. ^f) arrianam M. ^g) labem F. ^h) roborari
40 fidem F. ⁱ) pio (coniciens add. oculo) F. ^k) nos nunc F. ^l) forte M. ^m) scalon F. ⁿ) patria F.
^o) fiat christi F. ^p) italia F. ^q) papace M. ^r) interp. post F. ^s) filii in marg. add. M., notans
ibidem: In Bob. non habetur vox filii. ^t) gaudium erit bis scr. M.

612-615 alloquens, ad agnitionem veritatis venire cupio. Qui, cum radicis amarum corticem^a Cf. 1. Tim. 2, 4. ruminare cupiunt, poma spernunt, pulveremque auri mirantes, formata metalla despiciunt, Cf. Exod. 34, 33. quia, etsi secundum litteram legis observari cuncta contendunt, velamine posito super Cf. Lev. 16, 8. faciem Moysi, spiritus et veritatis luce illuminari nequeunt. Quos, etsi veritati non Luc. 15, 5. acquieverunt, hirci tamen more emissarii humero nostrae patientiae portemus, parati ad satisfactionem de ea quae in nobis est fide ad suae perdicionis...^b et lavare postea vestimenta, ne contagione heretici^c sensus polluti remaneamus. Nos autem inicio huius opusculi, exemplo Iheremiae docti, evellere prius et^d destruere et postea plantare et aedificare proponimus, de scripturis prius ostendere cupientes, quoniam hae feriae Domini, quae praecipuntur lege servari, non umbra sed spiritali observancia celebrari iubentur. Et si qui inbecillitatis^e nostrae auctoritatem parvi pendere voluerint, prophetas audiant, qui provido vaticinio providentes harum reprobationem evangelii tempore voce aperta praedixerunt, immo in eis Domino praeoquente: 'Dies festos vestros et neomenias et sabbata odit anima mea', et haec se Dominus non mandasse pronunciat, cum ipsum in lege haec praecepisse manifestum est. In quibus verbis quid aliud ostenditur, quam cum Christus finis legis advenerit, ea secundum litteram custodiri non mandaverit? De sacrificiis autem per alium prophetam loquitur: Ps. 49, 8-13. 'Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. Non accipiam de domo tua vitulos neque de gregibus tuis hircos' et reliqua usque: 'aut sanguinem hircorum potabo?' Quibus verbis apostolus, eodem spiritu repletus, Coloss. 2, 16-17. conveniens ait: 'Nemo vos seducat in esca aut in potu aut in parte diei festi aut neomenia vel in sabbatis, quod est umbra futurorum' et reliqua. Quibus verbis luculentissime declarat, ut^f, sive diebus temporaliter sive escis carnalibus observatis, nichil aliud quam vanissimam umbram et erroris seductionem invenire potuerit. Et dominus Marc. 2, 11. Iesus etiam evangelio solvere sabbatum declaravit, cum paralitico praeceperat: 'Tolle grabatum tuum', quod lege prohibitum, videlicet in sabbato onera portari, manifestum Ioh. 7, 8. est; solvit et scenophegiam, quando dicebat: 'Non ascendam ad diem festum hunc', acsi dixisset: In hac huius festivitatis observancia honoris mei gloria non ascendit.

De Pascha autem tamquam maximo sacramento salutis nostrae paulo latius aliquid dicturus, etiamsi non est huius temporis cuncta disserere, prius ostendere volo, quibus vel quantis rationibus Pascha Domini custodiri^g praecipitur. Mense primo decima die mensis agnus, agniculus immaculatus, segregari et servari usque ad quartam decimam et in decima quarta a Domino per Moysen occidere praecipitur ab universo cętu filiorum Israel ad vesperum. Quas rationes ipse Dominus, verus agnus, cum ad verum Pascha progreditur, aliquas permanere volens custodivit, aliquas non servari cupiens commutavit. Qui cum in primo mense secundum praeceptum legis immolari dignatus est et decimam quartam lunam nullo modo praevenire suae passionis tempora commisit, aliqua tamen contra figuram eum fecisse, narrat evangelium^h, quia, cum a Iuda traderetur Iudeis, non decima die mensis primi tentus est, et cum sui corporis et sanguinis sacramenta dare in sua vita discipulis suis dignatus fuerit, hoc contra figuram fecisse monstratur, cum ille agnus, qui in typo Christi in Pascha occidi praecipitur, assatus igni, cum capite et pedibus et intraneis post suam occisionem consumi a populo mandaretur. Hoc autem, ut mihi videtur, propter duas rationabiles causas Deum fecisse cognoscitur: ne, cum Pascha cum discipulis manducasset, nisi postea sacrificium commutasset, dicens: 'Hoc est corpus meum', sic etiam postea observari debere crederetur. Haec est autem alteraⁱ, ut opinor, causa: ut, cum corpus Domini

6. a) corticem P1. b) Desse quaedam notat Krusch. c) heretici P1. d) om. P1. e) inbecillitate corr. in inbecillitates P1. f) in P1. g) eus || tore P1. h) euglam P1. i) altam P1.

integrum et suum sanguinem in se continens ante passionem cernerent, in corpore se 612-615 refici spiritaliter crederent, et sic etiam nunc a nobis credi debeat. Et hoc etiam intueri debemus, quod non in decima quarta^a die ad vesperum, ut lex praecipit, ille 'agnus Dei, qui tollit peccata mundi', et 'Pascha nostrum immolatus est Christus', sed Ioh. 1, 29. 1. Cor. 5, 7. decima quinta^a die, in quo manifestum est diem festum iudeorum cum suo sacrificio a Domino solutum. Sed quid in hoc intelligere debemus, quod prius figuralis agni^b carnes^c comedere¹ et postea sui corporis cibus^d apostolos refecit, et post iudeorum typicum nostrum Pascha immolatus est Christus? Hoc, ut opinor, non ut veritas figuram, sed figura veritatem praecedat, quia non prius quod spiritale, sed quod animale, deinde quod spiritale. Unde electa et amica sponsa Christi, universalis ecclesia, anathematizat eos, quia cum iudeis in festivitate Paschali decimam quartam^e lunam expectari diffiniunt et sabbata et cetera huiusmodi umbralis observanciae. Et hoc tantum observare dignatus est Dominus, ut in primo mense post decimam quartam^e diem Paschalem festivitatem, procedentem una sabbatorum, celebrari sine ambiguitate censuerit, licet in hoc varietas ecclesiae orta est, aliis sufficere credentibus, ut non in decima quarta^a cum iudeis Pascha celebrarent, alii autem hoc fortiter cauteque custodiunt, ut immolationem veri 'agni Dei, qui tollit peccatum mundi', ante decimam quartam^e celebrare non audeant, secundum illud legale praeceptum, quod Dominus ad passionem veniens minime contempsit, sed ait: Observabitis eum usque ad decimam quartam^e lunam, quod^f nunc maxime ecclesia, auctoritatem sedis apostolicae^g sequens, observat. Sed haec deserentes, quia non est huius temporis per singula discuti, ad spiritalem intelligenciam mentis aciem convertamus, quibus praecipitur mense novorum decima quarta die mensis Paschalis agni carnes comedere: ut, novis nascentibus bonorum operum fructibus, cum decalogi a nobis verba completa fuerint, in evangelii perfectione quaternario numero consistentes carnes nostri agni in vespere mundi, in quo finis saeculorum pervenit, intenebratis cordibus, spiritu sancto noctem illuminante, comedamus.

Sex diebus operari praecipimur, in septimo autem, hoc est sabbato, ab omni opere servili prohibemur. Per senarium autem numerum perfectio operum designatur², quia sex diebus fecit Deus caelum et terram. In sabbato autem omne opus servile, hoc est peccatum, operari prohibemur, quia qui facit peccatum servus est peccati, ut, cum in praesenti saeculo perfectionem operum compleverimus, non obdurantes corda nostra, in veram requiem, quae contumacibus denegata est, pervenire mereamur. Cf. Rom. 6, 17, 20.

Ab altero die sabbati septem ebdomadas plenas numerare nobis lege praecipitur usque ad alteram diem expletionis ebdomadae septimae, id est quinquagesimum diem, in quo primiciae offeruntur. Quae dinumeracio perfectionis plenae per septenarium et quinquagenarium numerum et decem quinquies efficitur. In quo hoc significari puto, ut per quinquagenarium, qui remissionem in se continet, per caritatem, quae, septiformis spiritus gratia superveniente, diffusa est in cordibus nostris, et quinque nostri corporis sensus legi Dei subditos habeamus, quae verba decalogi in se continet, et per caritatem, ut dixi, 'quae caritas operit multitudinem peccatorum'. Et sic sacrificium novum Domino ex omnibus habitacionibus nostris in usum magni sacerdotis cum pacificis nostris victimis cedentes^h, offeremus, sicut Domino pacem fecerimus, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum, qui panes primiciarum terrae nostrae etsi fermentatos, tamen sibi consecratos comedit. Ipse pontifex, qui caelum penetrans possit compati infirmitatibus nostris, et, cum apud patrem advocatum habe-

a) alterum decima add. P1. b) ita corr. ex agnus P1. c) corr. ex carnis P1. d) cibus P1. e) alterum decimam add. P1. f) corr. in quam P1. g) vocabulo deleto superscr. romanae P1. h) credentes Krusch.

1) sc. (comedere) fecit Dominus aut (comedere) apostoli. 2) Cf. Isidori Etymolog. III, 4, 2. 23*

c.590-c.615 amus eum, opera, quae fermento fragilitatis nostrae fermentata in husum huius sacerdotis manu operationis elevata cedent, per viscera misericordiae devorat. Quae non odorem Deo suavitatis praebent, sed magis indulgenciam exigunt.

In fine anni solaris apud Hebreos, id est septimo mense, quando congregantur fructus in horrea sive in cellaria, tunc celebrare lege praeceptum, id est prima die Tubarum¹, decima die Expiationum celebrari debere sabbata, et a quinto decimo die per dies septem, usque dum finiantur octavo, Tabernaculorum feriae esse praecipuntur. His autem fortasse significari potest, ut, quia nos in fine saeculi trino sacramento invocationis sumus consecrati: tuba praedicationis, evangelii fide et aspersione sanguinis Iesu Christi, in qua vera propitiatio est, finito legis tempore, discere non cese-
10 mus. et, congregatis novis bonorum operum fructibus, ab omni opere malo quieti, per septiformis spiritus gratiam perfectione suscepta, in octavae beatitudinis numeros pervenire mereamur. Quod tamen et per ieiunii et orationis labores non est dubium consequi, quia et affligi anima lege praecipitur.

In neomenia bucinare tuba praecipitur, id est nova luna, quia qui luna scientiae illuminatus est, praedicare aliis cessare non debet. Quod Paulus scientiae Christi fulgore illuminatus observare minime contempsit, praedicans in synagogis iudeorum.

De sacrificiis pauca dicere decreveram, quae cum hostiae veri pontificis in se figuram contineant, a nobis etiam Domino spiritaliter offerri debent. Per vitulum enim labor noster, per ovem innocencia, per hircum mortificatio fornicariae voluptatis, per capram, quae in sublimi pastu pascitur, vita theoria, per arietem opus praedicationis, quae agnos bono pastori generat, per turturem castitas solitariae mentis nemini praeter Christum iunctae, per columbam perspicacior intuitus sacramentorum, per panem soliditas praeceptorum, per simulam sinceritas vitae, per vinum et sal veritas praedicationis, per oleum fomenta caritatis intelliguntur. Quae omnia sive festa sive sacrificia in uno loco celebrari et offerri lex iubet, quia tunc omnia prosunt, cum in unitate ecclesiae sine ullo scismatis^a errore peraguntur.

Haec pauca in bysso multa disserens, hanc scribiciunculam diviti pauper, peregrinus tibi scribere non timui, quia 'perfecta dilectio foras mittit timorem', credens etiam hoc, o venerabilis papa, quod plus valet obediencia cum fide, quam facultas
30 humani ingenii. Haec autem et a te postulata sunt et a me dicta propter eos, qui, cum in superficie christiani videantur, per iudaici sensus impietatem corpus Christi, id est ecclesiam, suis scismatibus scindere non metuunt. Haec sub brevitate transeurimus, quae si per omnia tractarentur, grande volumen poscerent, quae non est huius temporis peragi, quia magni temporis otium exigunt. Ora pro me, venerabilis papa.
35

7.

Columba iuvenem quendam ministrum suum exhortatur. (c. 590—c. 615.)

Codd. T. (fol. 126), M (pag. 70).

Edd. Fleming, Columbanus opusc. p. 77 (F); Rossetti, Bobbio illustr. II, 69. — Max. bibl. Lugd. XII, 19; Gallandi, Bibl. patr. XII, 342; Migne, Patrol. lat. LXXX, 256.

Cum iam de moribus moralibusque disciplinis diu dixerim, iterum rogas, fili in-
40 buende, doceri^a. Audisti quid scriptum est: Cui pauca non sufficiunt, plura non pro-

^a) scismatis *P1*.

7. epistola sancti columbani ad iuniorem quendam *add. M*; epistolam sub exhortationis titulo tradidit *F* p. 77. ^a) do postea *adscr. T*.

1) *Isidori De natura rerum liber (ed. Becker p. 5. 6) I, 3*: Dies tubarum septimi mensis principium est, quando Iudaei solemnitate agentes amplius tuba caneant et plurima offerebant sacrificia
45 quam per singulos menses.

derunt. Scripsi tibi antea de serietate^a ac pudicitia, cui nimirum, ut ait^b quidam, c.590-c.615 etiam tuta timeo¹; sed quia admonitio quibusdam custodia, quibusdam consolatio, quibusdam perfectio efficitur morum^c, intellecta scilicet complentibus, ideo frequenter docendi sunt ac inveniendi filii dulcissimi, ut per quasdam delectationes^d litterarum suas
5 vincere possint de intestino amaritudines bello.

Bellum igitur et beluinum^e vince, concupiscentias scilicet ac superciliosum. Utilis^f esto in humilitate infimusque^g in auctoritate, simplex in fide, doctus in moribus, mordax in alienis^h, remissus in propriisⁱ, purus in amicitia, callidus in insidiis, durus in mollibus, mollis in duris, varius in planis, planus in variis, iucundus in amaris, tristis in iucundis, discors in necessariis, aequalis in veris, severus in suavibus, dulcis in amaritudinibus, fortis in tribulationibus, inbecillus^k in discordiis^l; tardus ad irascendum, velox ad discendum, 'tardus quoque^m ad loquendum, ut sanctus ait Iacobus, velox
10 similiter ad audiendumⁿ; efficax in prospectu^o, hebes in vindicta, cautus in verbo, promptus in opere; amabilis probis, squalidus^p inhonestis, lenis infirmis, durus stolidis, rectus erectis, humilis deiectis; sobrius ubique, castus ubique, pudicus semper, patiens
15 tenuis^q zelo, cupidus nunquam, largus semper si non^r ope^r, vel animo; oportunus in ieiuniis, oportunus^s in vigiliis, discretus in officiis, tenax in studiis, constans in fragoribus, lectus in meroribus, audax in causa veritatis, timidus in contentionibus; supplex bonis, insuperabilis malis, mitis in liberalitate, infatigabilis in caritate, iustus in omni-
20 bus; pius dignis, misericors pauperibus; memor beneficiorum, inmemor iniuriarum; amator medioerium, nolus^t opum, animi depressor^u, cogitationum publicator; senioribus oboediens^v, iunioribus concurrens, coaequalibus coaequans, perfectis concertans, melioribus non invidens, praecurrentibus non dolens^w, remorantibus non detrahens, provocantibus consentiens; lassus licet, non deficiens; flens simul et gaudens pro fervore
25 ac^x spe: timens semper pro fine, licet proficiens in certo.

En tuum, o puer amande ministerque dulcis, monumentum: talis si sis, nimis beatus eris; quia per prospera et adversa idem eris, paratus ad cuncta², singulis occurrens, temperans gestus^y, nutriens crescenda, interimens^z decrescenda, levigans desperata^a, exasperans vituperata: semper sollicitus, semper crescens, semper ad-
30 quirens: semper tendens ad superna, semper currens ad bravium; semper caelestia desiderans, semper divina sitiens. Ecce doctrinam; da sequacitatem, si potes, ut habeas felicitatem et potestatem, cum puerilia^b desideria fugiens corpus sic in potestatem spiritus redigeris^c et te vadem pro tuis tradideris^d peccatis in brevi militantem pro aeternis stipendiis! O te felicem, o te beatum, oque mirabilem te^e puerum, si
35 haec compleveris universa! Si enim in his diligenter omnibus fueris^f sensu et opere occupatus, non vacabis neque vanis vagisque neque turpibus^g cogitationibus; sed quasi incipiens semper tibi ipsi congregabis, quibus in perpetuum fruiturus eris, unius vir
40 vocandus animi et singularis emolumenti quaesitor, egregius regni negotiator aeterni. Convertite igitur te totum in haec, quia habes in quibus tuam exerceas iuventutem,

^a) sobrietate *M*. ^b) a te *emend. in apte F*. ^c) *om. M. F*. ^d) delectationes *F*. ^e) *ita corr. ex belluimum T*. ^f) vilis *M*; virilis *coniecit F*. ^g) infirmusque *F*. ^h) propriis *M*. ⁱ) alienis *M*. ^k) *i prior. in loco raso T*. ^l) *ii in loco raso T*. ^m) *qui corr. add. in T*. ⁿ) profectu *F*. ^o) *lacuna in M*. ^p) plenus *M*. ^q) sive *M*; sin *F*. ^r) opere *M*. ^s) inopportunos *T*; importunos *M. F*. ^t) nudus *M*. ^u) *s priorem superscr. T*. ^v) *ho ita corr. T*. ^w) condolens *M*. ^x) et *M*. ^y) gestum *M*. ^z) *i alteram in loco raso T*. ^a) disparata *M*; aspera *coniecit F*. ^b) pueritia *M*. [a] 1.29] ^c) redigens *M*. ^d) tradens *M*. ^e) te mirabilem *M*. ^f) fuerit *T*. ^g) *ur in loco raso T*.

1) *Verg. Aen. IV, 298*: Omnia tuta timens. 2) *Hic afferens Senecae epistolam LXVI. F illud videtur in animo habuisse*: asperis blandisque pariter invictus, neutri se fortunae submitte, supra omnia quae contingunt acciduntque eminens.

e. 590-615? virtutem, efficaciam, strenuitatem, ne, si in contrariis hæ fuerint exercitatæ, pereant
quæ^a per vim rapiunt regnum caelorum^b.

8.

*Columbanus vanitate mundi commotus Hunaldum hortatur, ut voluptate contempta
aeternam beatitudinem capessat.*
(612? — 615?)

Codd. S1 (pag. 38), S2 (pag. 109), P2 (fol. 18), M1 (fol. 50), M2 (fol. 69), V (fol. 55).

*Edd. Goldast, Paraenet. rel. I, 47; Sirmond, Opera varia II, 655. — Fleming, Columbanus opusc.
p. 167; Mar. bibl. Lugd. XII, 33; Gallandi, Bibl. patr. XII, 357; Migne, Patrol. lat. LXXX, 285.*

VERSUS^a COLUMBANI AD HUNALDUM^b.

C asibus innumeris decurrunt tempora vitae¹,
O mnia praetereunt, menses volvuntur^c in annis^{d 2};
L abitur in senium momentis omnibus aetas³.
U t tibi perpetuam liceat conpraendere vitam⁴,
5 M olles inlecebras^e vitae nunc^f sperne⁵ caducae.
B landa luxuria^g virtus superatur honesta.
A rdet avaritia caecaque cupidine pectus⁶.
N escit habere modum⁷ vanis mens^h dedita curis.
V ilius argentum est auro, virtutibus aurum⁸.
10 S umma quies, nil velle super, quam postulatⁱ usus⁹.

H os ego^k versiculos nisi tibi saepe¹ legendos:
U t mea dicta tuis admittas auribus, oro.
N e te decipiat vana et peritura voluptas¹⁰.
A spice, quam brevis est procerum regumque^m potestas.
15 L ubrica mortalis cito transit gloria vitae.
D a veniam dictis, fuimus fortasse loquaces.
O mne quod est nimium semper vitare memento¹¹.

^a) qui *M.* ^b) finit *add. T.*

8. ^a) *add. sancti S2.* ^b) *add. achrostichis S2; superscr. solum achrostichis telestichis M1, rec. manu addente columbanus; superscriptionem om. V.* ^c) *volvuntur V.* ^d) *et anni pro in annis S2, P2, M1, 2.*
^e) *inlecebris S1.* ^f) *c superscr. S1.* ^g) *luxuria S1.* ^h) *s superscr. S2.* ⁱ) *postolat P2.* ^k) *nunc M1, 2, V.* ¹) *i s corr. ex u S1.* ^m) *regnumque S1.*

1) *Fortunati Carm. XI, 25, 1: Casibus innumeris hominum momenta rotantur; Auson. Parent. praef. 17: percurras tempora vitae.* 2) *Fort. Carm. IV, 26, 32: Omnia praetereunt; Horat. 4. Carm. VI, 39: pronos Volvere menses; Vergil. Aen. I, 234: volventibus annis; I, 269: volvendis mensibus.*
3) *Orid. Art. amat. III, 65: cito pede labitur aetas.* 4) *Iuven. III, 502: Ut mihi perpetuam liceat comprehendere vitam.* 5) *Auson. Epigr. LVI, 3: Oblatas sperno illecebras; Epist. IV, 2: molles liquimus illecebras; cf. infra p. 185 v. 62.* 6) *Horat. 1. Epist. I, 33: Fervet avaritia miseroque cupidine pectus; Iuvenal. Sat. X, 351: caeca magnaue cupidine.* 7) *Horat. 2. Sat. III, 266: Nec modum habet; Auson. Urb. VIII, 4: Nescivit servare modum.* 8) *Horat. 1. Epist. I, 52: Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.* 9) *Prudent. Psychom. 609: Summa quies nil velle super, quam postulet usus.* 10) *Caecilii Balbi Sentent. (Publii Syri Sentent. rec. Friedrich p. 82) 40: Cave vineat error te aut decipiat cupiditas.* 11) *Catonis philosophi liber II, 6a: Quod nimium est fugito; II, 19a: simul et vitare memento.*

EPISTOLAE
MEROWINGICI ET KAROLINI
AEVI

TOMVS I

EDIDIT SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

INEST TABVLA

THE LIBRARY
OF CONGRESS

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCXCII

ÆGIDII BVCHERII ATREBATIS
E SOCIETATE IESV
DE
DOCTRINA
TEMPORVM
COMMENTARIVS
IN
VICTORIVM AQTITANVM
nunc primùm post M. C. LXXVII. annos
in lucem editum,
ALIOSQ. ANTIQVOS
CANONVM PASCHALIVM
SCRIPTORES,
CHRONOLOGIÆ ECCLESIASTICÆ illustrandæ
ac stabiliendæ vtilissimos.

~~V. XXXIII. 10.~~

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XXXIV.

Cum Privilegijs Cæsareo & Regio.

Primus Per-
iodi huius
annus est et-
iam Iulia-
nus 73. Pe-
riodi Iulia-
na 4741. Eu-
sebianus ab
Abraham
1044. Olympi-
adus 201.
tertius &
quartus.
Gracori 340
Nabonassa-
ria 775. &
776. à 16.
Augusti.

Annus Mundi Eusebiam.	Annus CHRISTI vulgares. Prima & Se- cunda Periode.	Cyclus Solis & lun. Dicitales.	Cyclus lune Alexandrin.	Annus V. C. Varoniam.	CONSVLES ROMANI veri.	Annus Imp. Romanor.
5229	28 560	9 D C	10	781	A. Iunius Silanus. P. Silius Nerua.	14
5230	29 561	10 B	11	782	C. Rubellius } C. Fufius } GEMINI.	15
5231	30 562	11 A	12	783	C. Cassius Longinus. M. Vinicius Quartinus.	16
5232	31 563	12 G	13	784	Tiberius Nero Augustus v. L. Aelius Seianus.	17
	32 564	13 F E	14	785	Cn. Domitius Ahenobarbus. A. Vitellius Nepos. Suff. M. Fur. Camillus Scribon.	18
	33 565	14 D	15	786	Seruius Sulpitius Galba. L. Cornelius Sylla.	19
5235	34 566	15 C	16	787	Paulus Fabius Perficus. al. Priscus. L. Vitellius Nepos.	20
	35 567	16 B	17	788	C. Cestius Gallus Camerinus. M. Seruilus Rufus.	21
	36 568	17 A G	18	789	Q. Plautius Plautinianus. al. Lælianus. Sex. Papinius Gallienus.	22
	37 569	18 F	19	790	Cn. Acerronius Proculus. C. Pontius Nigrinus.	23
	38 570	19 E	1	791	M. Aquillius Iulianus. P. Nonius Asprenas.	1
5240	39 571	20 D	2	792	C. Cæsar Caligula Aug. II. L. Apronius Cæfianus.	2
	40 572	21 C B	3	793	C. Cæsar Caligula III. Suff. L. Gellius Publicola. M. Cocceius Nerua.	3
	41 573	22 A	4	794	C. Cæf. Caligula IV. Suff. Q. Pomponius Secundus. C. Sent. Saturn. Suff. Venuftus.	4
	42 574	23 G	5	795	Tib. Claudius Aug. II. C. Cæcina Largus. Cassiod. Gallius.	5
	43 575	24 F	6	796	Tib. Claudius Aug. III. L. Vitellius II.	6
5245	44 576	25 E D	7	797	C. Vibius Priscus II. T. Statilius Taurus.	7
	45 577	26 C	8	798	M. Vinicius Quartinus II. M. Statilius Corvinus. Cassiod. Cornelius.	8
	46 * 578	27 B	9	799	C. Valerius Asiaticus. M. Iunius Silanus.	9

Tiberij à morte Augusti, & 19. mensis Augusti.

Caligula à 16. Martij.

Claudius à 1. Februarij.

* Ab anno
Christi 46.
Prosper pri-
mum Cycli
84. annorum
caput arces-
sit. Inf. Com-
mens. Cap. VI
pag. 136.

Cyclus Lune Victorij.	CONSVLES VICTORII vitiōfi.	Annus Perio- di Victorij	Annus Bifext.	FERIÆ Kalen- darum Ianua- riarum.	Feræ lune in Kal. Ianuaris	PASCHÆ dies.	Feræ lune in die Paschæ.	Indictiones 1. & 2. Perio- di.
1	* CRUCIFIXIO CHR. Coff. duobus GEMINIS. Ruffino & Rubellio.	I	B	Feria v.	XIX	v. Kal. Aprilis.	XVI	I 8
2	Vinicio & Longino.	II		Sabbato.	XXX	xv. Kal. Maij.	XVII	II 9
3	Sulpitio & Sylla.	III		Domin.	XI	v. Idus Aprilis.	XX	III 10
4	Prisco & Vitellio.	IV		Feria II.	XXII	* VIII. Kal. April. †	XVI	IV 11
5	Gallo & Noniano.	V	B	Feria III.	III	Idibus Aprilis.	XVI	V 12
6	Gallieno & Plautiano.	VI		Feria v.	XIV	Nonis Aprilis.	XIX	VI 13
7	Procuro & Nigrino.	VII		Feria VI.	XXV	v. Kal. Aprilis.	XXII	VII 14
8	Iuliano & Asprenare.	VIII		Sabbato.	VI	iv. Idus Aprilis.	XVI	VIII 15
9	Publicola & Nerua.	IX	B	Domin.	XVII	Kalend. Aprilis.	XVIII	IX 1
10	Cæfare & Iuliano.	X		Feria III.	XXVIII	xi. Kal. Maij.	XX	X 2
11	Cæfare II. & Saturnino.	XI		Feri IV.	IX	Idibus Aprilis. fed Alexandr. viii. Idus April.	XXII 15	XI 3
12	Secundo & Venufto.	XII		Feria v.	XX	iv. Kal. Aprilis.	XVIII	XII 4
13	Tiberio & Gallo.	XIII	B	Feria VI.	I	xv. Kal. Maij.	XVIII	XIII 5
14	Crispo & Tauro.	XIV		Domin.	XII	v. Idus Aprilis.	XXI	XIV 6
15	Vinicio & Cornelio.	XV		Feria II.	XXIII	viii. Kal. April.	XVII	XV 7
16	Asiatico & Silano.	XVI		Feria III.	IV	xviii. Kal. Maij.	XVIII	I 8
17	Tiberio II. & Vitellio.	XVII	B	Feria IV.	XVI	Nonis Aprilis.	XXI	II 9
18	Vitellio II. & Publicola.	XVIII		Feria VI.	XXVII	* xiv. Kal. Maij. fed Alexandr. vii. Kal. Maij.	XVI 21	III 10
19	Verannio & Gallo.	XIX		Sabbato.	VIII	iv. Idus Aprilis.	XVIII	IV 11

* Reftitio po-
neret BA-
PTISMVS &
PRÆDICA-
TIO CHRIS-
TI. Nos hic
M. S. expref-
simus. Vide
cap. 12.

* Verus an-
nus Paftionis
Dominica.
verus item
dies Refur-
rectionis
Christi.
Quod Perio-
dus Diony-
fiana feu A-
lexandrina
præftare ne-
quit.
† In M. S. erat
vi. Kal. Apr.
Luna xv. vi-
tiōd. Nam
litera Domi-
nicalis G. &
Cyclus etiam
Alexandrin.
repugnant.
Vide Com-
ment. cap. 7.

* Quibus-
dam Latinis
etiam est xii.
Kal. Aprilis.
Quia ab iis
celebratum
anno Christi
vulgari 577.
(qui est Chil-
deberti Re-
gis Franco-
rum II.)
feribit Gve-
gor. Turon.
lib. 5. cap. 17.
Vidensitum
hic caput 5.
& 10.

calumnias euitare non potest nisi qui nihil scribit; non est quòd me in nouo hoc Opere calumniae alapam declinaturum putem. Vt ea aut in calumniatorem resiliat, aut in irritum cadat, Tu, vir maxime, supra similium ictuum nubes eductus, auctoritatis tuæ Galeam interpone. Sic, inter alia maiora vota, quæ mentis quidem verbo concipio, oris modò non effero, Ecclesiæ nostræ Germano-Belgicæ benignum diu sidus affulge. Ita uocabam Insulis, pridie Idus Iulias, Ferià quintà, Seraphico Doctore Bonauenturæ sacrà. Anno vulgaris CHRISTI Epochæ M. DC. XXXIII.

Aeternum tibi addictissimus

ÆGIDIUS BVCHERIVS
 è Societate IESV.

PRÆ-

PRÆFATIO
 AD LECTOREM
 DE
 SCOPO ET UTILITATE
 HVIVS OPERIS.

*P*N antiquis tam veterum tempore CHRISTI Iudeorum, quam priorum Christianorum Cyclis Paschalibus ac computis eruendis, eorumq; declarandâ methodo, verâ an falsâ, reapse dumtaxat usurpatâ, noſter hic labor omnis desudat & industria, benigne Lector. Scio, superfluus ille, si non vanus & inanis, pleriq; videbitur: cum iam pridem Cyclorum istorum vsus desierit, multoq; præstantiori decesserit. Consilio tamen meo rationes non desunt.

Primum, quis ferat, tot Scriptorum hodiernorum tam acris studio profanas Romanorum & Græcorum antiquitates è tenebris panè cimmeriis educi, certo ordine digeri, sacros Ecclesiæ Synagogaue ritus negligi, vix vllius certe mediocri labore disquiri? Illi circa testas & caneros occupantur, vixq; in tam alto sterili Oceani fundo arenas denique piscantur: nos veteres Ecclesiæ ritus, perennes voluptatis inexhausta fontes, vera fidei asserenda conditoria, inertis obliuione perire sinimus.

Rursum, nemo nescit, Historia Ecclesiastica magnam partem Paschali controuersia contineri; quæ Occidentalem Ecclesiam non cum Orientali modo, sed & cum seipsâ crebrò commisit, præcipuis utriusque capitibus longo & acerbo inter se prælio collisis. Quis enim Victores, Innocentios, Leones, Ambrosios, Theophilos, Cyrillos, Proterios, Paschasinos, tot alios Ecclesiæ Principibus non accensuerit? quorum de Paschatis quaestione superstites sunt adhuc epistolæ. Ac computi quidem Paschalis in futurum certitudini, iubente Gregorio XIII. Pontifi-

ce, noster abundè prouidit Clavius. Reliquum esse videbatur, ut quid à primis iam inde cunabulis Ecclesia tenuisset, quâ ratione huius doctrina lux à primâ sui velut aurorâ in plenum meridiem solstitiumq; processisset, intelligeremus. Igitur quid huc IVDÆI primùm prisco illo suo 84. annorum Cyclo, quid eodem postmodum interpolato Latini nonnulli (in quibus est Prosper) quid Heptadecaeteride seu Octaeteride geminat à Hippolytus & alij; quid suis Enneadecaeteridibus Anatolius, Eusebius, Theophilus, Cyrillus, ac denique VICTORIVS contulerint, confectum hoc studio nostro volumen edisserit; aliis certè, ut plenius edisserant, stimulos addit. Scio enim: nemo vnus, nemo primus omnia vidit.

Tertia maior est etiam utilitas. Quis inter prima Chronologia sacra, Iudaica aut Ecclesiastica praesidia, Solis ac Lunæ maximè Cyclos locum principem obtinere negauerit? Dominicales ille litteras, hic Paschatis & manantium inde Festorum mobilium dies suo iure determinat. Nec enim parum falluntur, qui ex Astronomicis verisq; cali motibus ea venanda putant: quos adeo varios & anomalos satis compertum est exactè exprimi, aut in usum civilem ac popularem induci non posse, ac ne fortè comprehendi. Cyclis artificialibus, proximè, quâ cuique facultas, ad naturam effectis olim actum, ut & hodie ac semper agendum, longa iam nos sat docuit experientia.

Habent autem isti Cycli duo maximè singularia. Alterum, quod præcisum caelestis Lunæ diem semper designare non possint. multis de causis, quas fusiùs prosequitur Clavius. Primùm enim mediis eos potius quàm veris extremisq; luminarium coniunctionibus congruere necessum est. Accedit meridianorum varietas, quâ fit, ut quod pluribus ante meridiem horis Occidentalibus accidit, pluribus item à meridie Orientalibus eueniat. Ad hæc, Cyclos cum dies non nisi plenos, Lunasq; proinde suas seu Lunares Menses 29. & 30. dierum alternis admittat, plures veri motus horas superfluentes ac minuta sæpè differre, sæpè anteuertere cogitur. planè ut à veris cali cursibus biduo quandoque dissentiat. Denique non raro turbat quadriennio quolibet intercurans dies intercalaris siue Bisextilis.

Hinc

Hinc alterum itidem singulare, sed in plura capita subdivisum, consequitur: quod cum in mediis etiam Luna motibus præcisè finiendis varia variorum existat opinio, varius quoque à variis statuatur Aureorum numerorum (qui Nouiluniorum indices sunt) in Kalendario situs. Quo fit, ut rara sit apud varios in ætate Luna consensus. Die nonnulli vno, biduo triduove alij, sursum deorsumve dissentiunt. Quidam ab Luna iugo, quidam à visione seu Phœci Neomeniarum ortus arcessunt. Ne de primo quidem seu Paschali Mense vna est omnium definitio. Ab Martij quinto die Latini veteres ac Iudæi, ab octauo Alexandrini, alij aliunde aduocant. Ipsum vernæ sectionis cardinem, quem Æquinoctium plerique siue Astronomicum siue populare nuncupant, Martij 25. Patres Casarienses Anatoliusq; cum Casare, vicesimo primo Alexandrini, octauodecimo Iudæi Latinorumq; plusculi designant. Quodq; inde sequitur, Dominicarum Paschalium limes alius Casariensibus, alius Latinis Iudæos hinc sequentibus, alius Alexandrinis est. Tam variam Lunæ limitisq; Paschalis dispensationem auget Cyclorum quoque ipsorum infinita penè constructio. Octaeteridas Hippolytus, Montani, Audiani; Enneadecaeteridas VICTORIVS, Alexandrini, Eusebius, Anatolius, easq; variâ methodo; Iudæi, quibus septenarij dies & anni procedebant, ampliores 84. annorum Cyclos, alios alij ceteris antetulere. Denique Circularum alij iusto contractiores, ut Iudaicus 84. annorum, & Octaeteridos, alij productiores, ut Decemnouennalis & Calippicus. Quis in tantâ tot Cyclorum varietate, & verâ tamen usurpatione, Paschalem diem ex vno veroq; cali flexu disquirendum finiendumque prudenter existimet? Quis tot Ecclesiarum tam variâ sectantium vsualia Paschata, sine Cyclorum, saltem præcipuorum, qui ea decernebant, cognitione venari, & ex iis certum historici annum definire audeat? Non quid hic melius aut verius antiqui illi Iudæi Christianiq; facere potuerint debuerintve: sed quid reapse, vitiosè an rectè tenuerint, questio est. Huic ergo soluenda labor iste noster insumitur.

Atque hinc quarta, eaq; palmaris, manat huius Operis utilitas. Passionis enim CHRISTI Redemptionisq; nostræ diem &

Prosper in
Chr. M. S.
Vide infr.
pag. 136.
& 322.

annum, tanto hucusque Theologorum Mathematicorumque conflictu distractum, sat iam constat non aliunde, quam ex Paschali Iudaorum illius cui Periodo posse decerni; eamque proinde ante omnia perspectam stabilitamque esse oportere. Huius nobis naturam methodumque, seruauit Epiphanius, & Latinorum quidam, teste Prospero Chronographo. Ac licet die uno, horisque propè septem veras Lunarationes anteuertat; veram tamen aut veram proximam ab Iudæis habitam, vsuque longo tritam satis comperitum est. & per mihi sanè mirum videretur, si omni scientiarum lumine inferiorem Synagogam, Ecclesia Catholica (quam caelestes Lunas solido quatri duo atate nostrâ moratam vidimus) hac in re antecelluisse contigisset. Cur enim hac à tantâ luce tantopere recessisset? Hanc nos tantâ necessitatis Periodum cum ceteris, peculiari huius Operis Tractatû discutiimus; & ex eâ Christum anno Iuliano 76. Martij 23. mortem subisse, toto ante caeleste Plenilunium (quod tum apertius in Pascha Resurrectionis incurrit) biduo demonstramus. Quod ipsa quoque VICTORII nostri (non item Dionysij Exigui) Periodus assequitur, Iudaica hac in re conformis.

Tantâ igitur Cyclorum istorum utilitate, imò & necessitate compertâ, cum animum ad Historiam Ecclesiasticam appulsem, eò maxime studia mea conuerti, ut plurimum illorum cognitionem assequerem. Incidi primum in Ioannis Kepleri, celebris atate nostrâ Mathematici, Eclogas Chronicas, quibus ille Iudaicam illam 84. annorum Periodum ex Epiphanio solo excutiebat. Inde mihi Lunaris Iudaorum anni modus, & Cycli quantitas illucescere cœpit: Paschalis tamen eorumdem limes & Terminus nondum finiebatur. Anno huius sæculi quintodecimo, cum fortè Parisios excurrissem, P. Iacobus Sirmundus è Societate nostrâ, vir de Ecclesiasticâ antiquitate plurimum meritis, veterem M. S. Codicem obtulit, cui inter cetera Paschalis annorum 532. Canon inerat, quem VICTORIVS Aquitanus, inclytus olim Computista, sub Leone Magno, anno CHRISTI vulgari 457. annis ferè iam supra mille ducentis, Roma texuerat. Ex eo aduerti Paschalem priscorum Latinorum limitem, Lunasve Quartasdecimas non ab Martij vicesimo primo, sed octauode-

cimo,

cimo, id est triduo toto anteriùs, aduocari. illumque proinde à veteribus CHRISTI aucto Iudæis (unde enim potius?) manare statim suspicatus sum. Suspicionem firmavit Hippolyti Canon annis ante Victorianum 236. conditus, iam antè à Scaligero illustratus, in quo citimum Paschalis Luna decimaquarta diem, & quod inde sequitur, Æquinoctium populare verisq; cardinem, cum Martij xviii. componi clarè perspexi. quod & peculiari Capite Cycli Iudaici tertio fusè probo. Accessit Cyrilli Alexandrini Prologus, eodem Sirmundi Codice repertus: quo, tamen si mendosiore, accuratiùs expenso, mentem obsirmaui. quippe contra Latinos ille contexitur, quos Iudaorum placitis insistere satis insinuat. Eodem deinde impulit Constantini è Nicanâ Synodo Epistola, quâ, ut & historiâ Ecclesiasticâ, Iudæos incusari videbam, quod in Paschatis sui functione, Æquinoctium tunc primum Martij vicesimo primo fixum anteuertent. Quod etiam clariùs firmat Ambrosius, cum eosdem Iudæos anno CHRISTI vulgari 387. Pascha xiii. Kalendas Aprilis, seu Martij vicesimo, uno ante Nicanum Æquinoctium die, celebraturos diserte scribit. Ita detectâ iam certâque Paschalis Iudaorum limitis circumscriptione, animum ad Periodi eorumdem quantitatem, cerò finiendam reuocavi. Facilis erat de anni Iuliani modo passim hucusque, saltem in reconditis assumpto, coniectura: quam Periodi quoque ipsius ex Calippicâ & Octaëtericâ, Iulianam mensuram exprimentibus, orta compositio firmabat. Dubium tamen omne sustulit commodissimè in manus illapsam manuscriptum longè auctius Prosperi ab orbe condito Chronicon (Lodunense Pontacus appellat) quod Latinos eadem 84. annorum Periodo, placitis suis accommodatâ, diutiùs vsos sapiùs asserbat. Latinos enim Christianos anni non aliùs quam Iuliani quantitate temporum umquam interualla dimensos, nemo diffitebitur. Nec verò Periodum illam, si anni Iuliani modum non tenuisset, ab iis assumendam credi par est. Huius ergo Periodi sic à Latinis interpolatæ Typum, aut verum, aut vero proximum, Lectori representavi. Postremus sese nobis obtulit Paschalis centum annorum Laterculus, ab anno CHRISTI 312. ad 411. deductus, in schedis Rosveydi nostri p. m. repertus. &

Infrâ, paginâ 481.

Ambros. Epist. 83. Infrâ, paginâ 477.

Vide pag. 136. & 322.

Pag. 427.

Pag. 259. hunc igitur ceteris adiunctum mendis pluribus expurgavi, bre-
vibusq; Notis illustravi.

Inter hos Cyclos de nouo repositos expositosve, Iudaicus ut
estate ac auctoritate, ita et loco præire gestiebat. Sed à notiori-
bus inchoare visum. Et Alexandrinum Decemnouennalem,
quo etiamnum, tamen si castigato, utimur, primum de dissemus,
si lippis et tonsoribus non innotuisset. Ad eum VICTORII
Aquitani Canon, iidem Decemnouennalis, proximè accedit,
et in Iudaici præterea, Hippolytei, Prosperiani, aliorumque
cognitionem inducit. Quare primum illi merito locum indulsi-
mus, præsertim cum longiore accuratioreq; Commentario illustra-
uerimus. Succedit Hippolyteus, Latinorum quoque veterum
rationibus instructus, nam et Paschalem Neomeniam à Mar-
tij quinto, et quartamdecimam ab octauodecimo deducit; Do-
minicam inde ab Luna XVI. ad XXII. Latinorum more diffundit.

Quorum omnium rationem cum in Victorio fuse reddiderimus,
breuibus hunc Notis expediuimus. Sequitur Iudaica annorum 84.
Periodus, iisdem et Neomenia et Quartadecima Paschalis
Epochis adstricta, per se primum accuratè ex Epiphano, tum
prout à Latinis postmodum interpolata est, à nobis excussa.

Ita Paschata, non ex motibus Astronomicis, quos numquam
popularis usus expressit, sed ex Cyclis usu certo tritis per plura
secula designata damus. Iudeorum quippe Periodus iam inde à
Machabæorum CHRISTIQUE estate usurpata, et ad Hippoly-
ti sæculum perducta, per annos paulo minus quadringentos, ea
determinat. Eadem à Latinorum nonnullis interpolata, et ad
cali motus reuocata, ad aliquot subsequentes annos determinare
pergit. Intercursat Hippolyti Heptadecaeteris, et Centena-
rius ille Latinorum aliorum Laterculus, rarum antiquitatis Ec-
clesiasticæ monumentum. Excipit demum VICTORIVS, tam-
etsi ceteris antepositus, ab anno saltem CHRISTI 457. quo pri-
mum lucem vidit, licet à CHRISTI Baptismo et Prædicatione
deducatur. Ut nihil penè reliquum sit, quàm de cuius gentis Pa-
schate sermonem instituatur historia, distinguere. Nam Alexan-
drinorum Canonem nimis notum, ut iam monui, hic retexere,
superfluum duximus.

Anatolij

Anatolij Canonem, quem idem Sirmundi Codex obtulit,
an his adderem, diu dubitavi. Vix enim talem à tanto viro fe-
tum emanasse, credere poteram, vix etiamnum credo. Quis
enim Anatolium seriem annorum Bissextium ignorasse, et
19. annis non nisi bina Bissexta indulgisse, sibi persuaserit? Quis
sui etiam aui Nouilunia biduo plerumque præuertisse credide-
rit? qua tamen in hoc Canone committi videmus. Ne quid de
Paschalibus Casariensis Concilij Patribus dicam, quos ille de-
testandos scribit. Adposui nihilominus; non immemor, Patri-
bus antiquis, in tantà adhuc rerum similium caligine, tantà Lu-
na anomalià, multa eius generis humanitè excidisse. Et Euse-
bius, Beda, alij non pauca ex Anatolij Canone memorant, quæ
ad verbum noster iste representat; ut Commentario nostro de-
monstramus. Accedit fidei Codicis auctoritas, qui Anatolio di-
sertim adstruit. Et si quod vitium grauius inest, in Interpretis
aut Librarij fidem minus certam fortè reiici potest. Illum igitur
eà conditione publico dare visum. Qualiscumque tamen fuerit
Anatolij Canon, probabile admodum est, Eusebium Casarien-
sem ad Cycli sui Decemnouennalis concinnationem lucis et sub-
sidij non parum ex hoc, quem tantoperè laudat, hausisse.

Postremò Paschales Patrum aliquot Epistolas adiunxi, et
fidei meæ testes, et certa doctrina hic tradita fundamenta. Ni-
hil dico de Victorij Consulibus, quos vitiosè plerumque colloca-
tos, è perueteri singulariq; Fastorum fragmento, in debitum lo-
cum, magno Annalium emolumento, reuocaui. Nihil de vetu-
sto Pontificum Romanorum Indiculo, nihil de Romano, Con-
stantij Imperatoris Liberiq; Papa tempore contexto Kalenda-
rio, quæ iamprimum edita, sacra et profana Historia non parum
luminis affundunt. Planè ut labor hic noster non Paschales mo-
dò Cyclos de nouo proferat exponatque, sed et sacros Annales
tot characterum aceruatione suffulciat. Scio plura adhuc affer-
ri posse. Sed ut rectè Photius in Hippolyto, τὰς ἀρχαίων θεωρίας
καταβαλλομένους, οὐ δίκαις ἀπαντεῖν τῶν παλαιῶν, ἀλλ' ἀγαπᾶν
μάλιστα αὐτῆς τε τῆς ἐπιβολῆς, καὶ ἐφ' ὅσον ἂν καταλήψωμαι τῶν
διασκοπημένων περὶ χωρίων. Decet ab iis, qui principium
scientiæ alicuius statuerunt, non reposcere rationem eo-
rum

Photius in
Biblioth.
§. cci.

rum quæ prætermiserunt; sed contentum esse potiùs conatu ipso, & iis, quæ, quatenus licuit, è considerandis assecuti sunt. *Quæ longâ meditatione consequi potuimus, tennes grandia bonâ fide damus. Ea tu, benigne Lector, ne legendo, velut Harpyia vescendo, ore pollue: benè potiùs interpretare. Sine erroribus vix ullus umquam scripsit scribet-ve.* Optimus ille est, qui minimis vrgetur. *Verbis Augustini concludo: Nec pigebit me, sicubi hæsito, quærere: nec pudebit, sicubi erro, discere. Proinde quisquis hæc legit, vbi pariter certus est, pergat mecum; vbi pariter hæsitat, quærat mecum: vbi errorem suum agnoscit, redeat ad me; vbi meum, reuocet me. Ita ingrediamur simul charitatis viam. Ego neminem hic offendere, nedum triumphare volui: sæpè ne nominare quidem ausus, cum dissentio; benè laudare, cum approbo.*

August. 1.
de Trinit.
cap. 2. & 3.

VSVS TABVLARVM
PRO TYRONIBVS.

Scopus huius Operis iste inter alios vnus est, à Machabæorum & CHRISTI ætate adusque Caroli Magni aut filiorum circiter tempora, ex Cyclis verè tunc usurpatis, Paschatis tam Iudaici quàm Christiani diem, & ex die verum Historiæ annum eruere; atque ita Annales Ecclesiasticos certis & constantibus characteribus stabilire. In eum finem Tabulas plures dedimus: quæ quia expansæ, faciles sunt.

Vt de Iudaico Paschate primùm agamus, sciendum, nos illud à Machabæorum dumtaxat tempore, & quidem anno Græcorum 151. (qui Sabbaticum proximè excepit) ante hodiernam CHRISTI Epocham 162. repetere, vt fusius paginâ 377. Huic rei Tabula Iudaica subseruiunt, maximè Quinta & Sexta, paginâ 364. & 366. In Quinta enim Mensium Iudaicorum omnium initia seu Epochæ cum alicuius anni Iuliani seu verè usurpati, seu à nobis suppositi, diebus certis componuntur. Vt v.g. Nisan anni ante CHRISTVM 162. quinto aut sexto Martij iniisse notatur, illo vulgari, hoc Pharisaico, vt ibi moneo. Iam Pascha Iudæis semper obtingebat Quartadecimâ die Nisan. Igitur Martij 18. aut 19. *Quod Tabula sexta representat. Sic anno Passionis CHRISTI, quem Periodi huius Iudaicæ 25. Iulianum 76. vulgaris Epochæ 31. statuimus, Tabula quinta initium Nisan mensis Paschalis cum 9. aut 10. Martij comparat. Igitur Pascha Iudæorum, populare quidem Martij 22. Pharisaicum 23. quod Tabula quoque sexta anno eodem Periodi 25. exhibet, & testatur Epiphanius, firmatq; litera Dominicalis G. Ita in ceteris. Nec aliud subest in Iudæorum Paschate designando mysterium.*

Iudæorum
Paschata
quomodo
reperian-
tur.

Pascha
anni Pas-
sionis
Christi,

Quod si quis alia eorundem Iudæorum Festa, saltem præcipua, scire desiderat, tantum eius Festi, quod querit, Mensem diemq; primò teneat. V.g. Pentecoste semper in sextam Mensis

& alia Fe-
sta præci-
pua.

quarto disputauimus. idque ita accidit, quia diem abundantem in annum illum Periodi 70. eo fine distulimus, vt ex Periodi capitibus à Prospero designatis, id in Christi Passione Pascha eliceremus, quod minus à Martio recederet. Ceterum, si, vt fortè commodius est, diem illum abundantem ad annum Periodi 69. vel 68. propellimus, Pascha illius anni 70. (quod & Passionis Christi, iuxta Prosperi distributionem, esse debuit) iam in VI. Idus Apriles, ac Lunam omnino XXII. deuoluetur; tantò longius à Martio, & verà in Christi Passione Lunæ ætate: cum Victorio tamen Alexandrinisq̄ conueniet. Similiter Pascha annorum Christi vulgarium 448. & 28. à Pridie Nonas Aprilis, in tertium Idus eiusdem cum Victorio Alexandrinisq̄ deuolues, si eundem diem abundantem ad annum priorem, nempe 447. promouere malis. quod tamen interuallo minùs commo- diore fieret. Moneo nihilominùs, vt Lector pro occasione reflectere, Cyclique huius in varias partes ductilitatem animaduertere possit. Et vtrumuis annorum eorum Pascha intra limitem Cæsariensem est: cuius nullam à Victorio mentionem fieri miror.

Rursum, cum Periodi huius capita Prosper à nostris Iudaicisq̄ diuersa constituat (nam 40. annis illa subsequitur) Periodumque ipsam ad veros æui sui motus restitutam supponat; nihil mirum, si & *Nisan* Epochas, & annorum Embolimæorum abundantiumque rationem mutet. Imò ne Sabbaticorum quidem annorum seriem, septimis Periodi suæ annis (quod præstat nostra liquidissimè) retinere potest. Id tamen nobiscum necessariò repræsentat, quod supra notauimus, Periodum hanc nimia breuitate peccare: & quò magis ad finem vergit, capita *Nisan* vno sensim alterove die priùs, quàm aut Alexandrina aut Victoriana sciscat Enneadecaëteris, designare. vt Lector vtriusque collatione facilè deprehendet. Hæc de antiquissimâ tam Iudæorum quàm Christianorum 84. annorum Periodo hactenus occurrebant. Tempus, cuius filia veritas, plura & certiora suggeret.

*Tractatus
huius Cap. II.
pag. 339.*

ANA-

ANATOLII ALEXANDRINI

LAODICENSIS IN SYRIA EPISC.

CANON PASCHALIS

N V N C P R I M V M

E VETERI M.S. IN LVCEM EDITVS

E T

BREVI COMMENTARIO ILLUSTRATVS

AB ÆGIDIO BVCHERIO SOC. IESV.

Iii

AD

AD LECTOREM.

NON erat primùm animus alios, quàm Hippolyti & 84. annorum Cyclos Victoriano superaddere; quorum scilicet Victorius in Prologo mentionem facit. Quia tamen Opus hoc ita creuit, vt superstites aliquot Veterum Circulos iam simul exhibeat, Anatolianum hunc deesse nolimus. quem & breui Commentario illustrare conati sumus. Est quippe ille Decemnouennalium omnium, qui quidem abs antiquis Patribus ad Christiani Paschatis inuentionem conditi sunt, primus: licet confusior, & ab Alexandrino Victorianoque diuersissimus, vt infra demonstrabo. Latinè tantùm edidimus, qualem è manuscripto veteri nacti sumus. Græcum nondum vidimus, nisi ex parte apud Eusebium, Historiæ Ecclesiasticæ lib. 7. cap. 26. Spero tibi, Lector, qualemcumque non ingratum fore, donec meliorem dies proferat. Fruere, & nostris studiis faue.

VETE-

VETERVM DE ANATOLIO
TESTIMONIA.

Eusebius in Chronico, ad annum Probi Imp. II. qui est vulgaris Christi Epochæ 277. *Anatolius Laodicenus Episcopus, Philosophorum disciplinis eruditus, plurimo sermone celebratur.*

Idem Eusebius libro Histor. Ecclesiast. 7. cap. 26. è versione Christophorsoni: *Anatolius genere etiam Alexandrinus, post illum (Eusebium scilicet Laodicenum Episcopum) creatur Episcopus, bonus (vt aiunt) boni viri successor. Qui cum ob eloquentiam, tum ob doctrinam humaniorem, & cognitionem Philosophiæ, inter homines nostri temporis, qui erant spectatissimi, facile principem locum obtinuit: quippe in Arithmeticâ, Geometriâ, Astronomiâ, & differendi facultate, in contemplatione & perspicentiâ naturæ, in Oratorum quoque disciplinis venerat ad summum. Quarum rerum gratiâ, fama est, ciues Alexandriae, eum illi ludo, in quo Aristotelis doctrina docebatur, Magistrum præfecisse. Ac tametsi in obsidione Alexandriae, cum ibi magna esset frumenti inopia, alias præclarè ab eo res gestas pænè infinitas commemorant, vt pote, qui singularem dignitatis prærogatiuam præ ceteris Magistratibus ab omnibus ciuibus adeptus fuisset: tamen, exempli causâ, hanc vnâ solùm hoc loco citabo.*

Fertur, cum frumentum illis diu obsessis deesset, ita vt fames quæ in Urbe grassabatur, multò magis intolerabilis, quàm hostium impetus, qui iam extrinsecus premebat, existeret; hunc quem dico, cum huic interesset calamitati, tale quoddam remedium illis proinde inuenisse. Cum altera pars Ciuitatis cum exercitu Romano societatem belli gerendi coiunxisset, & propterea obsidione non vexaretur, Eusebium forte inter eos qui minimè erant obsessi versantem (adhuc enim ibi habitabat, inque Syriam minimè demigrauerat) & magnum decus nomenque celebre etiam à Duce Romani exercitus consecutum, de his qui fame illius obsidionis tempore interierunt, per internuntium Anatolius certiozem facit. Eusebium autem, cum hoc intelligenet, à Duce maximi beneficij loco postulasse, vt illis, qui vellent se ab hostibus ex Urbe ad eum suâ sponte recipere, vitam ac salutem daret. Quem quidem, petitione, vt voluit, impetratâ, Anatolio significasse. Hunc autem, nuntio ab Eusebio accepto, Senatû Alexandrinorum coëgisse: ac primùm poposcisse ab illis, vt cum Romanis amicitiam iungerent. Quo quidem sermone ubi illos grauiter commotos videbat, dixisse: At huic, quod iam dicam, vos neuti-quam refragaturos arbitror; illis qui in hac dimicatione videntur minimè esse necessarij, minimèque vobis vtilis (vt anus, infantes, & senes) liberam è

Iii 2

portis

portis egrediendi potestatem, quò velint, faciatis, consilium est. Quid enim istos, iam iam propè morituros, apud nos ipsos continemus? Quid modò mantos, & corporibus mutilatos, penèque exhaustos, fame opprimimus? Viros solos & iuvenes viribus valentes alere oportet: & frumentum, quod necessarium est, his qui ad Ciuitatis propugnationem accommodati sunt, congerere. Quibus rationibus cum Senatum in suam sententiam adduxisset, ipsum primum assurgentem suffragium tulisse, ut omnis multitudo, siue virorum, siue mulierum, quæ ad rem militarem parum esset idonea, à Ciuitate liberè excederet; quoniam si manerent, ibique cum magno Ciuitatis morarentur incommodo, nullam salutis spem illis (quippe fame viderentur perituri) esse omnino relictam. Cui sententiæ cum à ceteris omnibus, qui aderant in Senatu, fuisset assensum, parum aberat, quin omnes, qui obsidione cingebantur, seruassent incolumes: atque in primis, ut qui erant Christiani, deinde ut alij cuiusque ætatis, qui Ciuitatem incolebant, salui aufugerent, diligenter prouidit. Vnde non hi solùm, quibus Senatus decreto potestas facta erat ex Vrbe exeundi, verùm etiam sub eorum nomine, alij ferè infiniti vestitu muliebri clanculùm induti, noctu, illius prouisione, è portis egressi sunt, & ad Romanorum exercitum confugerunt: vbi illos omnes Eusebius benignè excipiens, more Patris, aut Medici, longâ obsidione debilitatos, omni prouidentia & curatione in integrum restituit.

Duobus eiusmodi Pastoribus Ecclesia Laodicensis (quorum alter alteri deinceps ordine proximè successit) Diuinâ prouidentia potita est: qui post bellum à nobis iam demonstratum, ab Vrbe Alexandrinâ eò demigrarunt. Quamquam verò non multi libri ab Anatolio erant elaborati, totidem tamen ad nos peruenerunt, unde cum eius eloquentiam, tum multiplicem cognitionem licet animaduertere: idque in illis potissimum, in quibus ea, quæ de Paschate ab aliis antè decreta fuissent, explanauit. Ex quibus libris necessarium putauit, ista verba, è Canonibus de Paschate ab Anatolio in eisdem libris conscriptis petita, recensere:

In primo anno, hoc Festum nouilunium primi Mensis occupat: quod est Circuli decem & nouem annorum principium. Quod secundùm Aegyptios est, vigesimosexto die Mensis Phamenoth; secundùm Macedonum Menses, vigesimosecundo Dystri: sed, ut Romani numerant, ad vndecimum Kalendas Aprilis. In vigesimosexto die Phamenoth, qui supra positus est, Sol reperitur, non modò primam Signorum intrasse Sectionem, sed iam quartum diem in eâ peragrassè. Istam Sectionem primam, duodecimam partem, Aequinoctium, Mensium principium, caput Circuli, Planetarum cursus reciprocationem appellare solent. Ea autem Sectio, quæ istam proximè antegreditur, Mensium extremitas, Sectio duodecima, Pars duodecima, Vltima, Finis ambi-

tus

tus & conuersionis Planetarum dicitur. Quapropter qui principium primi Mensis in illo vigesimosexto die Phamenoth esse putant, ad decimumquartum diem proximè, secundùm illum, Festum Paschatis celebrandum statuunt, eos vehementer errare dicimus. Neque est hæc nostra sententia: sed ab antiquis Iudæis, ante Christum, cum sic decretum fuit, tum ab illis in primis obseruatum. Quod ex Philonis, Iosephi Musæique verbis licet cognoscere. Neque ex his solùm, sed ab aliis qui illis sunt vetustiores, nimirum duobus cognomento Agathobulis, præceptoribus illius eximij Aristobuli: iste ex Septuaginta Interpretum numero, qui sacras & diuinas Scripturas, Ptolemæi Philadelphi & eius patris rogatu, ex sermone Hebraico in Græcum conuerterunt, vnus fuit: qui etiam Commentarios in Legem Moysis conscriptos iisdem Regibus dedicauit. Isti Scriptores, dum quæstiones Exodi dissoluunt, aiunt omnes ex æquo, Pascha, siue Διαβαρια, id est, festum transitus, Vernum Aequinoctium, medio primo Mense celebrare oportere: hocque tempus esse primam Sectionem cursus Solis, siue cum Sol penitus obierit Signiferum, ut quidam illorum nominant, Orbem. Addidit eodem Aristobulus, quòd in Festo Paschatis non modò Sol, sed Luna etiam necessariò debet esse in transitu Sectionis Aequinoctialis. Et cum duæ sint Aequinoctiales Sectiones, Verna altera, altera Autumnalis (quæ ex diametro altera alteri opponuntur) cumque decimusquartus dies Mensis ad vesperam Festo transitus assignatus sit, Luna semper Soli ex aduerso consistet, sicut etiam in omnibus pleniluniis cernere licet. Sectionem igitur Aequinoctij verni Sol, Luna autem Sectionem Aequinoctij autumnalis occupabit necessariò.

Alia præterea non pauca ab illis memorata, partim probabilia, partim rati & firmis demonstrationibus conclusa noui: quibus, Pascha & festum Azymorum omnino post Aequinoctium agendum, ostendere conantur. Verùm eiusmodi demonstrationum momenta, quæ ab illis peti possunt, missa facio; à quibus legis Moysæica velamen adeò penitus ablatum est, ut iam de cetero aperta facie (ut ita dicam) Christum, Christi que doctrinam & passiones perpetuò contemplantur. Sunt etiam quædam velut Regule ac Præceptiones in libro qui inscribitur Enoch, quæ declarant, primum Mensem apud Hebræos circiter Aequinoctium esse.

Anatolius porrò Institutiones in Arithmeticam decem libris explicatas reliquit. Alia item extant eius Opera, quæ exempla otij præclarè in Sacris literis ab eo collocati, & multæ in eisdem exercitationis perspicua argumenta dant. Hunc Theotecnus, Casarea Palaestinarum Episcopus, per manus impositionem primus Episcopum ordinauit: qui eum successorem sibi post mortem, ad Ecclesiæ suæ procuracionem, deligendum prouidit, vnaque cum illo ad aliquod temporis spatium Ecclesiæ Casariensi præfuit. Verùm Anatolius, cum

Concilium Antiochie de Paulo Samosateno conuocatum, eum accerferet, ad Laodicensium urbem aduentans, ibi, Eusebio mortuo, commorari à Fratribus coactus est. Anatolio exeunte è vitâ, postremus ante persecutionem illi Ecclesie praeficitur Stephanus, &c. Eadem compendio refert Nicephorus Callistus lib. 6. cap. 36.

D. Hieronymus de Script. Eccles. Cap. 73. *Anatolius Alexandrinus, Laodicie Syriae Episcopus, sub Probo & Caro Imperatoribus floruit. Miræ doctrinae vir fuit, in Arithmetica, Geometria, Astronomia, Grammatica, Rhetorica, Dialectica. Cuius ingenij magnitudinem de volumine, quod super PASCHA composuit, & decem libris de Arithmetica institutionibus, intelligere possumus.*

Idem in Epistolâ 84. ad Magnum Oratorem: Extant & Iulij Africani libri, qui temporum scripsit Historias, & Dionysij Alexandrini Episcopi, Anatolij quoque Laodicena Ecclesie Sacerdotis, nec non Presbyterorum Pamphili, Pierij, Luciani, Malchionis, Eusebij Caesariensis Episcopi, & Eustachij Antiocheni, & Athanasij Alexandrini, &c. Qui omnes in tantum Philosophorum doctrinis atque sententiis suos refarciunt libros, vt nescias quid in illis primùm admirari debeas, eruditionem saeculi, an scientiam Scripturarum.

Honorius Augustodunensis Cap. 73. *Anatolius Alexandrinus, Laodicie Syriae Episcopus, Volumen de PASCHA composuit, decem libros de Arithmetica, Geometria, Astronomia, Grammatica, Rhetorica, Dialectica.*

Manuscriptus Codex, vnde Anatolium hausimus: *Eusebius dicit: Anatolius Laodicie Episcopus, in doctrinâ Philosophorum plurimo sermone celebratur. CCXLVIII. à Passione Domini, sub primo anno Probi scripsit. LXXII. in ordine Scriptorum à Petro. Octauo recursu nunc agitur Circulus eius.*

Martyrologium Romanum 3. Iulij: *Laodicea in Syria sancti Anatolij Episcopi, qui non solum Religiosis viris, sed & Philosophis admiranda scripta reliquit.*

Beda quoque sapè Anatolij meminit, vt in Quaestionibus nostris ostendemus.

ANATOLII ALEXANDRINI
LAODICENSIS EPISCOPI
CANON PASCHALIS
N V N C P R I M V M
E V E T E R I M . S . I N L V C E M E D I T V S .

DE ratione ordinationis temporum ac vicissitudinum mundi dicturi, diuersorum Computariorum scita ponemus. Qui Luna tantummodo cursu computato, Solis ascensum descendumq; relinquentes, diuersos Circulos, sibi que contrarios, & in calculo verae computationis numquam inuentos, adiectis quibusdam problematibus, construxerunt. cum certum sit, Computationis rationem, absque his ambobus simul concurrentibus, non esse probandam. Nam & in veteribus exemplaribus, id est Hebraeis & Graecis voluminibus, non tantum Luna cursum, sed etiam Solis non solum gressus, sed & singula ac minutissima horarum momenta, quae in suo tempore, cum ratio poposcerit, proferemus, inuenimus computata. E quibus Hippolytus xvi. annorum Circulum quibusdam ignotis Luna cur-
I. Diuersi diuersorum Circuli.
Hippolyti Cyclos.
Et Periodus 84. annorum.
Origenes.

ribus composuit. Alij xxv. alij xxx. nonnulli lxxxiv. annorum Circulum computantes, *numquam ad veram Paschae computandi ratione perueniunt.* Verum maiores nostri, Hebraeorum & Graecorum librorum peritissimi (*Isidorum, & Hieronymum, & Clementem dico*) licet dissimilia Mensium principia pro diuersitate linguae senserint; tamen ad unam eandemque Pascha certissimam rationem, die & Lunâ & tempore conuenientibus, summâ veneratione Dominica Resurrectionis, consenserunt. Sed & ORIGENES omnium eruditissimus, & Calculi componendi perspicacissimus (quippe qui & χαλκευτὴς vocatus) Libellum de Pascha luculentissime edidit. In quo annuntians de
die

die Pascha, non solum Luna cursum, & Equinoctij transi- tum intuendum, sed & Solis transensum, omnium tenebra- rum tetras insidias & offendicula auferentis, & lucis aduen- tum, ac totius mundi elementorum virtutem & inspiratio- nem afferentis, esse seruandum, ita dicit: In die, inquit, Pa- schae non dico obseruandum vt dies Dominica inuenia- tur, & Lunae * vii. dies transeundi, sed vt Sol diuifio- nem illam, lucis scilicet & tenebrarum, in exordio Mun- di, Domini dispensatione aequaliter compositam, tran- scendat: & ab vna in duas, a duabus in tres, a tribus in qua- tuor, a quatuor in quinque, a quinque in sex horas, luce in Solis ascensu crescente, tenebrae decreuant. a... * & vicefimi numeri adiectione completâ, xii. partes in vno eodemque die suppleantur. Sed & ego, si aliquid stillicidij, post quorumdam exuberantia eloquentia scientiaq. flumina, ten- tasset inferre; quid aliud credendum esset, nisi iactantia, & (vt verius dicam) dementia ab omnibus esse adscribendum, nisi nos paulisper orationum tuarum pollicitarum animaret au- xilium? quia credimus orationi ac fidei tuae nihil esse impossi- bile. Quâ confidentiâ roborati, profundissimum obscurissimâ Computationis & improvisum pelagus, consurgentibus vndi- que questionibus, ac problematibus intumescantibus, ingredie- mur, verecundiâ contemptâ.

* foris xiv.

* In manu- scripto erat, a c c c. ne- scio an sit, ac c c. an, ac c.

II. Graeca hac Anatolij sunt ex Eusebio Histor. Eccl. lib. 7. cap. 26.

* Ita express. M. S. Codex, licet conformiter ad praecedentes nu- meros legendum esset xi. Credo esse verum anti- qui textus vestigium.

Est ergo in primo anno ini- tium Primi Mensis, quod est XIX. annorum Circuli princi- pium; secundum Aegyptios quidem Mensis Phamenoth xxvi. die; iuxta Macedones vero Dystri Mensis xxii. die; secundum Romanos vero Mar- tij Mensis xxiii. id est viii. * Ka- lendas Aprilis.

In quâ die non solum inue- nitur Sol conscendisse primam partem, verum etiam quadram

Εχει τοίνυν ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τὴν Νεμηνίδου τῆς πρώτης μηνός, ἢ τῆς ἀπάσης ἐστὶν τῆς Ἐνεαδεκαε- τμείδου, τῆς κατ' Ἀιγυπτίους μὲν Φαμενωθ' ἕκτη καὶ εἰκάδι, καὶ ἡ τῆς Μακεδόνων μῆνας, Δύστρη δευτέρα καὶ εἰκάδι. ὡς δ' ἂν ἐπιποιεν Ῥωμαῖοι, πρὸ ἑνδεκα Καλαυδῶν Ἀπριλλίων.

Εὐείχεται ἡ δ' ἡλιος ἐν τῇ παροκειμένη Φαμενωθ' ἕκτη καὶ εἰκά- δι, ἢ μόνοι ἑπίσης τῆς πρώτης ἡμέ- ματος,

ματος, ἀλλ' ἡδὲ ἐτελεύτην ἡμέ- ραν ἐν αὐτῷ διαπορευόμενος. Τῆ- ς ἡ τῆς τμήμα πρῶτον δωδεκατη- μόριον, καὶ ἰσημεριον, καὶ μηνῶν ἀρχὴν, καὶ κεφαλὴν τῆς κύκλου, καὶ ἀφῆσιν τῆς πάντων Πλανητῶν ὁρο- μῆ καλεῖν εἰσθῆσαι. Τὸ ἡ πρὸς ἰσθμῶν, μηνῶν ἔρατον, καὶ τμήμα δωδέ- κατον, καὶ τελευταῖον δωδεκατημό- ριον, καὶ τέλει τῆς πάντων Πλανη- τῶν περιόδου. Διὸ καὶ τὰς ἐν αὐτῷ ἡ- θεμένους τὴν πρῶτον μῆνα, καὶ τὴν τεσσαρεσκαδεκάτην τῆς Πάσης καὶ αὐτὴν λαμβάνοντες, ἢ μικρῶς ἢ ὀ- ῶς ἔτυχεν ἀμαρτάνειν φαμέν.

Ἐστὶ δ' ἐχ' ἡμέτερος τῆς ὁ λό- γος, ἰσθμῶν δ' ἐγνωσκέτο ἴσως πᾶ- λαί ἐπὶ Χερσεῖ, ἐφυλάκτητε τε πρὸς αὐτῶν μάλινα. Μαθεῖν δ' ἐστὶν ἐκ τῶν ἀπὸ Φίλωνος, Ἰωσή- πε, Μισαῖς, λεγομένων καὶ ἢ μόνον τῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιπα- λαιοτέρων, ἀμφοτέρων Ἀγαθο- βύλων, τῶν ἐπὶ κλυτὴν διδασκάλων Ἀριστοβύλου τῆς πάντων, ὅς ἐν τοῖς ἑβδομήκοντα κατελεγμένους τοῖς Ἰσραὴλ καὶ θείας Ἑβραίων ἑρμη- νέουσαν Γραφῆς, Πτολεμαῖον τὸν Φιλαδέλφον, καὶ τὸν τέτατον πατεῖ, ἐ βίβλος ἐξηγητικὰς τῆς Μασαίας νόμου τοῖς αὐτοῖς προσεφώνησε βα- ριλευσίν. Οὗτοι τὰ ζητούμενα καὶ τὴν Ἑξοδὸν ἐπιλύοντες, φασὶ δὲ τὰ διαβατήρια θύειν ἐπίσης ἀπὸ τῶν ἰσημεριῶν ἑαυτῶν μεσση- ῶς τῆς πρώτης μηνός. Τῆς δ' εὐείχεται

Lunam [lege, quartam diem] iam in eâ die habere; id est, in primâ ex duodecim parti- bus. Hac autem particula pri- ma ex XII. vernale est Equi- noctium: & ipsa est initium Mensium, & caput Circuli, & absolutio cursus stellarum, quæ Planeta, id est, Vaga, di- cuntur, ac finis XII. particu- la, & totius Circuli terminus. Et ideo dicimus, non parum delinquere eos, qui ante hoc ini- tium noui anni Pascha putant esse celebrandum.

Sed nec à nobis primis ex- ordium sumit hæc ratio: anti- quis Iudæis fuisse comprobata monstratur, & ante aduen- tum Christi obseruata. Sic- ut euidenter docet Philo- Iosephus. sed & iis antiquio- res Agathobulus, & ab eo eru- ditus Aristobulus ex Panea- de, qui unus ex illis septua- ginta Senioribus fuit, qui mis- si fuerunt à Pontificibus ad Ptolemaum Regem, Hebræo- rum libros interpretari in Græ- cum sermonem, quique mul- ta ex traditionibus Moysi proponenti Regi percunctan- tique responderunt. Ipsi ergo, cum questiones Exodi expo- nerent, dixerunt Pascha non prius esse immolandum, quàm

Hæc non bene versâ sunt. Vide versio- nem Christo- phoroni su- præ exscri- ptam, pag. 436. & 437.

Æquinoctium vernalis transiret.

Aristobulus etiam hoc addit; In die Pasche non solum observandum esse, ut Sol Æquinoctium vernalis transcendat, verum etiam Luna. Cum enim duo sint Æquinoctia, inquit, veris et autumnalium, equis spatiis dirempta; et decimaquarta die Mensis primi ad vesperum sit statuta solemnitas; quando Soli opposita è regione deprehenditur, sicut etiam oculis probare licet, invenitur utique vernalis Æquinoctij partem Sol obtinens, Luna vero è contrario autumnalis.

Et idè in hac concordatione Solis et Luna Pascha non est immolandum, quia quamdiu in hoc cursu deprehenduntur, tenebrarum potestas non est victa: et quamdiu equalitas inter lucem et tenebras perdurat, nec à luce diminuta, Pascha non esse immolandum ostenditur. Idcirco ergo post Æquinoctium Pascha immolari precipitur, quia XIV. Luna ante Æquinoctium, et in Æquinoctio totam noctem non implet. Post Æquinoctium vero Luna XIV. una die adiecta, quod est Æquinoctij transgressus, licet ad verum lumen, id est ortum Solis, et diei principium non pertenderit; tamen post se tenebras non derelinquet. Idè ergo septem dies Azymorum ad immolandum Pascha Moysi à Domino custodiri iubentur, ut in ipsis nulla tenebrarum potestas lucem supergre di inveniatur. Et licet quatuor noctium initium tenebrescat, id est XVII. et XVIII. et XIX. et XX. tamen vigesima Luna tenebras extendi usque ad noctis medium ante exorta non permittit.

Nobis

Pascha non nisi post transfactum Æquinoctium celebrandum.

τα, το πρώτον τμήμα τῆς ἡλιακῆς, ἢ ὡς ἴνες αὐτῶν ἀνόμαστον, ζώοντων κύκλον διεξιόντες ἡλίου.

Ὁ δ' Ἀριστοβούλος προστίθει, ὡς ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης τῆ τῶν διαβασιῶν ἑορτῇ μὴ μόνον τὸν ἡλιον τὸ ἱσημεριῶν διαπορεύεσθαι τμήμα, καὶ τὴν σελήνην δέ. Ταῦτα γὰρ ἱσημεριῶν τμημάτων ὄντων δύο, τὸ μὲν ἑαρινῶν, τὸ δὲ μετ' ὀπωρῶν, ἔτι διαμετρήτων ἀλλήλων. δοθείσης τε τῆς τῶν διαβασιῶν ἡμέρας τῆ τεσσαρεσκαθεκάτη ἔτι μὲν πρὸς ἑσπέρας, ἐξ ἧς μὲν ἡ σελήνη τὴν ἐναντίου ἔτι διάμετρον τῆς ἡλίου εἶσιν, ὡς περὶ ἐξέστιν τοῖς πρὸς σελήνης ὄραν. Ἐστὶν δὲ, ὁ μὲν καὶ τὸ ἑαρινῶν ἱσημεριῶν ὁ ἡλιακὸν τμήμα, ἢ τὸ ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ μετ' ὀπωρῶν ἱσημεριῶν ἢ σελήνη.

Nobis autem, quibus impossibile est, ut hac omnia uno eodemque tempore apte veniant, id est, Luna XIV. et dies Dominica, Æquinoctio transacto; et quos necessitas Dominice Resurrectionis constringit, ut in die Dominica Pascha immolamus; conceditur ut usque ad vicesimam Lunam principium nostra solemnitatis extendamus. quia vicesima Luna licet totam noctem non impleat, tamen in secundam vigiliam exorta maiorem noctis partem illuminat. Certe si usque ad duarum vigiliarum terminum, quod est noctis medium, ortus Luna tardaerit; non lux tenebras, sed tenebra lucem superant. quod certum est in Pascha non esse possibile, ut aliqua pars tenebrarum luci dominetur: quia solemnitas Dominice Resurrectionis lux est; et non est communicatio luci cum tenebris. et si in tertia vigilia Luna scanderit; non est dubium Lunam XXII. vel XXIII. Lunam exortam, in qua verum Pascha non est possibile immolari. Nam qui hac aetate Luna Pascha definiunt posse celebrari, non solum illud auctoritate divinis Scripturae affirmare non possunt, sed et sacrilegij et contumaciae crimen, et animarum periculum incurrunt; dum affirmant, veram lucem posse immolari cum aliqua dominatione tenebrarum, que omnibus dominetur.

Igitur non est huic assertioni contrarium, sicut quidam Gallicae partis Computarij affirmant, illud quod in Exodo legitur: Primo Mense, XIV. die Mensis primi ad vesperum comeditis azyma, usque ad vicesimum primum diem Mensis ad vesperum. septem diebus fermentum non inuenietur in domibus vestris. Unde affirmant Pascha in vicesima prima Luna posse immolari; intelligentes, quod si Luna XXII. adiecta fuerit, VIII. dies Azymorum inueniantur. Quod in veteri quidem testamento non potest probabiliter inueniri, Domino per Moysen precipiente: Septem diebus comedetis Azyma. Nisi forte ab eis decimusquartus dies in Azymis cum Pasche immolatione non annumeretur; contra Evangelij dictum, dicentis: Prima autem die Azymorum acceperunt discipuli ad Iesum. Quin dubium non est, quin XIV. dies sit, in quo discipuli Dominum interrogauerunt secundum morem antiquitus sibi constitutum:

Kkk 2

Vbi

Pascha Anatolius immolari non vult Luna XXII.

IV. Contra quosdam Gallicae Computariorum, qui Lunam XXI. et XXII. Pascha legitimum sanciebant. Exod. 12. vers. 18.

Matth. 16. vers. 17. Marc. 14. vers. 12. Luc. 22. v. 7.

Ibidem.

Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Sed ideò hanc adiectionem affirmant, qui in hoc errore decipiuntur, quia nesciunt, XIII. & XIV. / XIV. & XV. / XV. & XVI. / XVI. & XVII. / XVII. & XVIII. / XVIII. & XIX. / XIX. & XX. / XX. & XXI. Lunam probatissimè in uno die inueniri. *Omnis namque dies in Luna computatione, non eodem numero, quo manè initiatur, ad vesperum finitur. quia dies que manè in Lunà, id est usque ad sextam & dimidium horæ, XIII. annumeratur, eadem ad vesperum XIV. inuenitur.* Vnde ergo & Pascha usque ad XXI. in vesperum extendi precipitur; quæ manè sine dubio, id est usque ad eum quem diximus horarum terminum, XX. habebatur. Computa ergo à fine XIII. Lunæ, quod est initium XIV. ad finem vicesimam, unde & XXI. principium inchoatur; & inuenies septem tantum dies Azymorum, in quibus verissimum Pascha Domini ducatu presinitum est immolari debere.

V. *Contra eos, qui tres ante Cesaris Æquinoctium dant Paschati dies.* Sed quid mirum, si in XXI. Lunà errauerint, qui tres addiderunt dies ante Æquinoctium, in quibus Pascha immolari posse definiunt? Quod certum omnimodis est putari absurdum, cum apertissimis Iudeorum Historiographis, & LXX. Senioribus euidenter definitum sit, Pascha in Æquinoctio celebrari non posse.

VI. *Asiaticorum mos Pascha XIV. Lunam celebrandi, quævis Festiâ.* Sed illis nihil arduum fuit, quibus licitum erat omnibus, quando XIV. Luna post Æquinoctium aduenisset, Pascha celebrare. Quorum exemplum sequentes usque hodie omnes Asiae Episcopi (quippe qui & ipsi ab auctore irreprehensibili, Ioanne scilicet Euangelistâ, & pectoris Domini incubatore, doctrinarum sine dubio spiritualium potatore, regulam susceperunt) indubitanter omnibus annis, quando XIV. Luna adfuisse, & agnus apud Iudeos immolaretur, Æquinoctio transuadato, Pascha celebrabant. non acquiescentes auctoritati quorundam, id est Petri & Pauli successorum; qui omnes Ecclesias, in quibus spiritalia Euangelij semina seuerunt, solemnitate Resurrectionis Domini in die tantum Dominicâ posse celebrari docuerunt. Vnde & contentio quædam exorta est inter eorum successores, Victorem scilicet Romanæ Urbis eo tempore Episcopum, & Polycratem, qui tunc in Episcopis Asiae primatum gerere videbatur.

tur. quæ Irenæo tunc Gallia partis Præsule rectissimè pacata est; *Irenæus.* utrisque partibus in suâ Regulâ perseuerantibus, nec à cepto antiquitatis more declinantibus. Illi quidem in XIV. die Mensis primi diem Pascha obseruabant, secundum Euangelium, ut putabant, nihil omnino extrinsecus addentes, sed fidei regulam per omnia conseruantes. Hi autem Dominicæ Passionis diem transeunt, ut tristitiâ ac mœrore repletum, confirmant, ne liceat aliquando, nisi in die Dominicâ, in quâ Resurrectio Domini à morte facta est, & in quâ nobis exorta est sempiterna causa lætitiæ, Dominicum Pascha celebrare mysterium. Aliud enim est secundum quod ab Apostolo, imò à Domino præceptum est, cum contristato contristari, & cum cruce passo compati, ipso dicente, Tristis est anima mea usque ad mortem; aliud cum *Matth. 26. vers. 38.* victore inimicum antiquum triumphante, ac summo triumpho deuictò aduersario lætante colletari, ipsomet præcipiente, *Luca 15. vers. 7.* Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quam perdideram.

VII. Illud autem quod modo nobis innuunt, quod transeuntes Lunam XIV. principium Pascha lucidum celebrare non possumus, nos non mouet, neque conturbat. Licet enim, usque ad vicesimam Lunam principium Paschæ extendi, illicitum esse definiant; tamen usque ad XVI. & XVII. quæ in eadem die eueniunt, in quâ Dominus resurrexit à mortuis, protelari debere, negare non possunt. Sed nos usque ad XX. Lunam propter diem Dominicam melius extendi Pascha decernimus, quam propter XIV. Lunam diem Dominicam anticipare; in quâ nobis in principio lux, & nunc in fine omnium bonorum presentium commoda, & auspicia futurorum ostensa sunt, quia non minore laude Dominus diem vicesimum prosequitur, quam decimum-quartum. In Leuitico namque ita præcipitur: Mense primo, *Leuit. 23. vers. 5. & seq.* decimoquarto die Mensis huius ad vesperum Phase Domini est. & decimoquinto die Mensis huius solemnitas Azymorum Domini est. Septem diebus Azyma comedetis. Dies primus erit vobis celeberrimus & sanctus. omne opus seruile non facietis in eo. Dies autem septimus erit vobis celebrior & sanctior. omne opus seruile non facietis in eo. Et

idcirco confirmamus, nihil culpa contraxisse eos ante tribunal Christi, qui in hunc diem initium solemnitatis Pasche extendi debere, censuerunt. maxime cum tribus angustiis coarctamur; id est, ut in die Dominica solemnitatem Pasche venerantes, Aequinoctio transuadato, xx. Lunam non excedamus.

VIII. Sed hoc ab aliis sapientibus & acutissimis viris impossibile esse definitur, quod in illo angusto & breuissimo XIX. annorum Circuli spatio, Pascha verissimum, id est, in die Dominica, Aequinoctium transgrediens inueniatur. Sed nos ut manifestius fiat hoc, quod illis incredulitatem inducit, illum, quem diximus annorum Circulum, cum Luna cursibus ponemus; computatis ante diebus, quibus reciprocis cursibus inuoluitur annus, in Kalendis, & Idibus, & Nonis, & Solis ascensu & descensu.

IX. Ianuarius in Kalendis, una dies, Luna prima. In Nonis quinta dies, Luna 5. In Idibus, 13. dies, Luna 13. In pridie Kalendas Februarij, 31. dies, Luna 1. In Kalendis Februarij, 32. dies, Luna 2. In Nonis, 36. dies, Luna 6. In Idibus, 44. dies, Luna 14. In pridie Kalendas Martij, 59. dies, Luna 29. Kalendis Martij, 60. dies, Luna 1. In Nonis, 66. dies, Luna 7. In Idibus, 74. dies, Luna 15. In pridie Kalendas Aprilis, 90. dies, Luna 2. Kalendis Aprilis, 91. dies, Luna 3. In Nonis, 95. dies, Luna 7. In Idibus, 103. dies, Luna 15. In pridie Kalendas Maij, 120. dies, Luna 3. Kalendis Maij, 121. dies, Luna 4. In Nonis, 127. dies, Luna 10. In Idibus, 135. dies, Luna 18. In pridie Kalendas Iunij, 151. dies, Luna 3. Kalendis Iunij, 152. dies, Luna 5. In Nonis, 153. dies, Luna 9. In Idibus, 164. dies, Luna 17. In pridie Kalendas Iulij, 181. dies, Luna 5. Kalendis Iulij, 182. dies, Luna 6. In Nonis, 188. dies, Luna 12. In Idibus, 196. dies, Luna 20. In pridie Kalendas Augusti, 212. dies, Luna 5. Kalendis Augusti, 213. dies, Luna 7. In Nonis, 217. dies, Luna 11. In Idibus, 225. dies, Luna 19. In pridie Kalendas Septembris, 243. dies, Luna 7. Kalendis Septembris, 244. dies, Luna 8. In Nonis, 248. dies, Luna 12. In Idibus, 256. dies, Luna 20. In pridie Kalendas Octobris, 273. dies, Luna 8. Kalendis Octobris, 274. dies, Luna 9. In Nonis,

Quorundam obiectio, non posse Pascha spatio 19. annorum semper in Dominica inueniri.

Anatolij responsio.

Luna 45 in Calendario Iuliano expansa.

Vide infra hic Cap. 3.

Nonis, 280. dies, Luna 15. In Idibus, 288. dies, Luna 23. In pridie Kalendas Nouembris, 304. dies, Luna 9. Kalendis Nouembris, 305. dies, Luna 10. In Nonis, 309. dies, Luna 14. In Idibus, 317. dies, Luna 22. In pridie Kalendas Decembris, 334. dies, Luna 10. Kalendis Decembris, 335. dies, Luna 11. In Nonis, 339. dies, Luna 15. In Idibus, 347. dies, Luna 23. In pridie Kalendas Ianuarij, 365. dies, Luna 11. Kalendis Ianuarij, 366. dies, Luna 12.

Nunc autem post computationem dierum, & Luna cursum ostensum, quibus in finem usque voluitur totus, annorum Circuli principium inchoandum est. HOC PASCHA A VI. KALENDAS APRILIS, VSQVE IN IX. KALENDAS MAII.

	ÆQUINOCTIUM.	LVNA.	PASCHA.	LVNA. TABULA PASCHALIS Anatolij.
1.	Sabbato.	XXVI.	XV. Kal. Maij.	XVIII.
2.	Dominica.	VII.	Kalendis Aprilis.	XIV.
3.	II. Feria.	XVIII.	XI. Kalendas Maij.	XVI.
4.	III. Feria.	XXIX.	Idibus Aprilis.	XIX.
5.	IV. Feria.	X.	IV. Kalend. Aprilis.	XIV.
6.	V. Feria.	XXI.	XIV. Kalend. Maij.	XVI.
7.	Sabbato.*	II.	VI. Kalend. Aprilis.	XVII.
8.	Dominica.	XIII.	Kalendis Aprilis.	XX.
9.	II. Feria.	XXIV.	XVIII. Kal. Maij.	XV.
10.	III. Feria.	V.	VIII. Idus Aprilis.	XV.
11.	IV. Feria.	XVI.	IV. Kalend. Aprilis.	XX.
12.	V. Feria.	XXVII.	III. Idus Aprilis.	XV.
13.	VI. Feria.	VIII.	III. Nonas Aprilis.	XVII.
14.	Sabbato.	XX.	IX. Kalend. Maij.	XX.
15.	Dominica.	I.	VI. Idus Aprilis.	XV.
16.	II. Feria.	XII.	II. Kalend. Aprilis.	XVIII.
17.	IV. Feria.*	XXIII.	XIV. Kalend. Maij.	XIX.
18.	V. Feria.	IV.	II. Nonas Aprilis.	XIV.
19.	VI. Feria.	XV.	VI. Kalend. Aprilis.	XVII.

* Hic primum Anatolius Bissextum admittit.

* Bissextum secundum hic agnoscit Anatolius.

Hic Circulus XIX. annorum à quibusdam Africanis Rimaribus, qui ampliores Circulos conscripserunt, non probatur, quia eorum

eorum suspitionibus ac opinionibus videtur satis esse contrarius. Quippe qui has in suo numero rationes probatissimas componunt, principium quoddam Pascha finemque componentes, id est, Ne ante XI. Kalendas Aprilis, nec post vice simam primam Lunam, & XI. Kalendas Maij Pascha immolandum esse. Quos Terminos non solum non sequendos, sed etiam detestandos ac succidendos esse decernimus. cum in veteri quidem lege hoc solum custodiri debere decernitur, uti ne ante transgressum vernalis Aequinoctij, in quo autumnalis nouissima pars vincitur, decimaquarta die Mensis primi, qui non dici, sed Luna oribus computatur, Pascha immoletur. Quod quidem, ut Domini iussione sancitum est, & Catholica fidei conueniens in omnibus, anticipari illicitum ac periculosum esse, omni sapienti non dubium est. Et idcirco hoc solum satis est omnibus sanctis & Catholicis viris custodire, ut plurimorum diuersis opinionibus pratermissis, intra terminos, quos exposuimus, solemnitate Domini Resurrectionis concludantur.

XII. Ceterum quod tua Epistola subieceras, ut Solis ascensum descensumque, qui in diminutione dierum ac noctium conficitur, huic Opusculo insinuare conarer, hoc modo inchoatur atque consumitur. Per XV. dies, & hora dimidium Sole ascendente per singula momenta, id est per IV. in una die, ab VIII. Kalendas Ianuarij, in VIII. Kalendas Aprilis hora diminuitur, in qua consumuntur XII. hora & assis, id est prima pars ex XII. particulis. In qua die ad vesperum, si Luna XIV. accidisset, Agnus apud Iudeos immolabatur. Sin autem excedens numerus, XV. vel XVI. Luna fuisset inuenta, in vespere eiusdem diei in XIV. die secunda Luna eodem Mense nata ad vesperum Pascha celebrabatur; septem diebus comedentes Azyma, usque ad diem XXI. in vesperum. Nobis ergo similiter si eueniat, ut VII. Kalendas Aprilis & dies Dominica, & Luna XIV. inueniatur, XIV. Pascha celebrandum est. Sed & si XV. vel XVI. & usque ad XX. Luna fuerit inuenta, pro reuerentia Domini Resurrectionis, qua in die Dominica facta est, nobis similiter celebrandum est, ita tamen ut principium Pascha finem solemnitatis eorum, id est vice simam Lunam, non excedat. Et ideo non parum deli-

Videtur hic
Casariensis
Synodi limes.

Ab Anatolio
reieci.

De Solis
ascensu ac
descensu.

Nota hic
quatuor
anni Cardines,
ex Anatolij
sententia,
Casariensis
respondere.

deliquisse diximus eos, qui anticipare vel excedere hunc numerum diuina insertum Scriptura ausi sunt. Et ab VIII. Kalendas Aprilis in VIII. Kalendas Iulias per XV. dies hora diminuitur; per duo momenta & dimidium, & sextam partem momenti, Sole ascendente per singulos dies. & ab VIII. Kalendas Iulias in VIII. Kalendas Octobris similiter per XV. dies, & quatuor horas, hora diminuitur; descendente Sole in unaquaque die per eundem numerum momentorum: & spatium quod superest, usque in VIII. Kalendas Ianuarij, simili numero horarum ac momentorum finitur. Ita ut VIII. Kalendas Ianuarij horam & hora dimidium hora habeat. eò usque namque dies & nox diminuantur. & XII. hora que in vernali Aequinoctio in principio Domini dispensatione constituta sunt, in VIII. Kalendas Iulij nocte diminuta, Sole ascendente per singulos quos supra diximus gradus XVIII. in duodecimo longiori spatio reperiantur adiuncta. & iterum XII. hora, que in autumnali Aequinoctio Solis descensu replentur, in VIII. Kalendas Ianuarij sex hora in XII. diuisa inueniantur disuncta, nocte XVIII. in XII. diuisas tenente. Quae in VIII. Kalendas Iulij similiter VI. in XII. partitas tenebat.

Hoc autem non ignores, quod ista quatuor quae diximus temporum confinia, licet Mensium sequentium Kalendis approximentur, unumquodque tamen medium temporis, id est verni & aestatis, autumnis & hiemis teneat. & non exinde temporum principia inchoantur, unde Mensium Kalendae initiantur. sed ita unumquodque tempus inchoandum est, ut à prima die veris tempus Aequinoctium diuidat; & aestatis VIII. Kalendas Iulij, & autumnis VIII. Kalendas Octobris, & hiemis VIII. Kalendas Ianuarij similiter diuiditur.

XIII.
Hac verba
citatur etiam
Beda de Rat.
temp. c. 33.
Vide hic
Cap. I.

ÆGIDII BVCHERII
IN
ANATOLII ALEXANDRINI
CANONEM PASCHALEM
COMMENTARIVS.

P R Æ F A T I O.

Quod in Paschales Victorij, Hippolyti ac Iudæorum Canones præstitimus, idem & hîc in Anatolianum facere, id est breui eum Commentario illustrare, consilium est: ratione tantò maiore, quantò Canon iste prioribus obscurior est; regulisq̄ue inusitatis, ac pænè paradoxis intricatior.

C A P V T P R I M V M.

Sitne genuinus Anatolij Canon iste Paschalis.

Anatolij Canon Græcè scriptus, à Rufino Latine redditus.

Anatolium, genere Alexandrinum, Græcè Canonem suum scripsisse, nemo dubitat. & dubium omne eximit Eusebius, qui bonam huius partem Græcè citat. Versionem hanc Latinam Rufino æquè omnes adscribunt, eoq̄ue parum accuratam, nec satis fidam existimant. Sanè Græca, quæ libro 7. cap. 26. Historiæ suæ Ecclesiasticæ feliciter inseruit Eusebius, & Rufinianis vberiora sunt, & aliter subinde clariùsque concipiuntur. vt vel primâ comparatione cuius perspicuum est. Hoc nomine non nego, labem nonnullam in huiusce Canonis textum irreperere potuisse. Sed quæstio est, an textus iste, sepositâ Rufini parum certâ interpretatione, genuinus aliàs ac verus sit Anatolij foetus, quem Eusebius *Canonem de Paschate*, Hieronymus *Volumen super Pascha*, vocant.

Ex

Ex principiis quidem sanè paradoxis, præterque communem eorum, qui de Paschate Christiano scripserunt, opinionem constitutis, quæ Canon hic præ se fert, videri fortè possit adulterinus & supposititiuus; & alterius potiùs quàm Anatolij tam laudati, tam Catholici Scriptoris. Vt ex multis hîc interim pauca seligam; Paschæ Dominicam Lunâ quartadecimâ nullo scrupulo indicit, in quo cum Quartadecimanis, seu Tessaeskædecatitis ab Ecclesiâ reiectis, facit: etsi id illi perpetuum non sit; nec nisi ter toto Decemnouennali Cyclo recurrat. Prætereà eandem Paschatis Dominicam à 13. Lunâ, saltem exeunte, in vicesimam dumtaxat diffundit: tametsi Scriptura, & cum eâ Alexandrini, inter quos studuit Anatolius, à quartadecimâ in vicesimam primam apertè propageant; Latini in vicesimam quoque secundam extendere nihil vereantur. Ad hæc, literas Dominicales & Bissextum, aliave pleraque tam confuse constituit, vt non docti alicuius & sancti Patris, qualem supponunt omnes Anatolium; sed rudis & ignari, forteque à veritate Catholicâ deij Scriptoris potiùs esse videatur. de quo plura mox Capite tertio.

Rationes sur
hic Canon
Anatolij non
videntur.

Germanum nihilominùs Anatolij partum fortiùs hæc euincunt. Primò Eusebij Cæsariensis, qui eum videre potuit, auctoritas: quiq̄ue non exile Canonis huiusce fragmentum Anatolij nomine profert, planè huic Opusculo conforme, nisi vbi fides vacillat Interpretis. Idem facit & Beda, initio Libelli de Æquinoctio, & de Ratione temporum capite quarto. Deinde Colmannus Scotorum Episcopus, apud eundem Bedam, libro 3. Historiæ Anglorum Ecclesiasticæ, capite 25. Anatolium virum, vt ait, sanctum, & in Historiâ Ecclesiasticâ laudatissimum, ab quartadecimâ Lunâ ad vicesimam Pascha celebrandum, tradidisse asserit. **Quod etiam Catholicus Anglorum Presbyter VVilfridus, contra Colmannum pro Paschate Alexandrino disputans, non modò admittit, sed & insuper ab decimatertiâ Lunâ ad vesperum subinde Pascha Scotos inchoare improbat, quod ex huiusce Canonis Anatoliani rationibus non-**

Alia qua
illum et asse-
runt.
Asserit Eu-
sebius.

Beda.

Colmannus.

VVilfridus.

Beda ex hoc
Canone ple-
raque ad
verbum ci-
tat.

numquam effici necessum est. Denique Beda ipse pleraque ad verbum ex hoc Canone sæpiùs exscribit, & Anatolio attribuit. Nam primùm toto ferè de Æquinoctio Libello, ita de Anatolij in figendò Æquinoctio sententiã disputat; vt quiuis facilè peruideat, isthæc eum non aliunde quàm ex hoc etiam mendosò corruptoque Canone Latino haurire potuisse. de quo nos vberius Capite sequenti. Rursus idem Beda de Ratione temporum, capite 40. disertissimè Saltum Lunæ abs Anatolio, non in fine vel capite Cycli Decemno-uennalis, sed anno eius decimoquarto, qui est vltimus Ogdoadis, collocari scribit: *Faciens, inquit, illam ascendere (seu saltare) in Æquinoctio, de octauâ in vicesimam.* Quod idem planè Canonis huius exhibet Diagramma.

Denique clarissimè idem Beda, eodem libro de Ratione temporum, cap. 33. Canonem hunc Anatolianum verbis hisce confirmat: *Sed & homo Ecclesie sanctus Anatolius, in opere suo Paschali, cum de Æquinoctiis & Solstitiis, de que horarum ac momentorum incrementis subtilissimè disputasset; ita disputationem suam, simul & ipsum libellum terminauit: Hoc autem non ignores, quòd ipsa quatuor, que prediximus, temporum confinia, licet Mensium sequentium Kalendis approximentur, unumquodq; tamen medium temporum, id est Veris & Æstatis, Autumni & Hiemis teneat: & non exinde temporum confinia inchoentur, unde Mensium Kalendæ initiantur. Sed ita unumquodque tempus inchoandum est, vt à primâ die Veris tempus Æquinoctium diuidat; & Æstatis, IX. Kalendas Iulij; & Autumni, VIII. Kalendas Octobris: & Hiemis, VIII. Kalendas Ianuarij similiter diuidat.* Hæc ille. quæ planè eadem & extrema sunt huiusce Canonis nostri verba, cui proinde non paruam fidem adstruunt.

Quæ autem hîc in contrarium afferuntur argumenta, infra Capite tertio commodiùs excutientur.

CAPVT SECVNDVM.

Quo Martij Iuliani die Æquinoctium figat Anatolius.

Quæstionem hanc non hodie primùm, sed ab antiquis iam inde temporibus motam, satis intelligimus ex Bedæ de Æquinoctio vernali Libello. *Sunt, ait, qui contendent, Anatolium in hac sententiã (nempe de Æquinoctij die) nequaquam undecimum, sed octauum Kalendarum Aprilium diem posuisse.* Et tamen ex hodiernis Scriptoribus vix vnum videas, qui non pro indubitato supponat, Æquinoctium ex Anatolij mente, XI. Kalendas Apriles, seu XXII. Martij Iuliani committi. Probant verbis ipsius: *Est ergo in primo anno initium primi Mensis (Paschalis scilicet) quod est XIX. annorum Circuli principium, secundum Ægyptios quidem, Mensis Phamenoth XXVI. die: iuxta Macedones verò, Dystri Mensis XXII. vt autem Romani loquuntur, undecimo Kalendas Apriles, &c.* Sed verba hæc esse corrupta, iam ostendam.

Dico igitur, Anatolij sententiam hîc, Cæsaris siue Sostigenis esse planissimè; diem nimirum Æquinoctij committi, Phamenoth XXIX. Dystri XXV. VIII. Kalendas Apriles, seu Martij XXV. Id tribus maximè claris & incorruptis textibus ipsius Anatolij locis efficitur. Primò dicit: *Isto die XXVI. Phamenoth Sol non modo primum Signiferri segmentum ingressus reperitur, sed etiam quartam iam in illo diem percurrisse.* Sanè Anatolij æuo, circa annum Christi vulgarem & hodiernum CC. LXXVI. quo hæc ab eo elucubrata existimo, Astronomicum Veris Æquinoctium, seu ipsam Circulorum Zodiaci & Æquinoctialis intersectionem, in XXI. aut XXII. Martij Iuliani diem (qui cum XXV. & XXVI. Phamenoth concurrunt) incurrisse nemo negauerit. Quomodo ergo Sol, ex Anatolij sensu tam clarè hîc expresso, quartam in Ariete diem tunc percurrisse potuit? At si pro XXVI. Phamenoth, seu Martij XXII. substituas, vt decet, XXIX. Phamenoth, Martij XXV. planè verum erit, Solem

in primo Zodiaci segmento, quod Arietem appellamus, quartam iam diem omnino percurriffe, aut quintam percurrere. Et Anatolij sensus erit, ipsam Circulorum interfectionem Martij XXI. potiùs quàm XXI. committi, quod ab Alexandrinis, vt reor, hauserat, qui paucis post annis id publicè tenuerunt.

Secundò. Secundò, addit hoc eodem Opusculo, §. 5. *Sed quid mirum, si in XXI. Lunà errauerint, qui tres addiderunt dies ante Æquinoctium, in quibus Pascha immolari posse definiunt? Quod certum est omnimodis etiam putari absurdum.* Per eos, qui tres ante Æquinoctium dies addiderunt, Cæsariensis in Palæstinâ Concilij Patres Anatolius hîc intelligit. qui licet diem Æquinoctij ciuilis in Martij vicesimo quinto & ipsi agnoscerent; tres tamen præuios dies, quibus Christus post institutum Venerabile Sacramentum comprehensus, passus & sepultus fuit, extra limitem Paschalem excludi noluerant. Nec enim alij, de quibus id dici possit, occurrunt. Nam Iudæi, & Christianorum primi, Latini saltem, qui ad Martij XVIII. vt dixi, primum Solis in Arietem incesum adfixerant, non tantum tres, sed septem dies addiderant. Anatolium igitur, si absurdè (ita enim innuit) præuios tres ad hætenus vsurpatum ciuile Æquinoctium dies additos existimat, in prisco Cæsaris Æquinoctio, quod cum XXV. Martij componebatur, hætere necessum est, non illud Martij XXI. defigere. Quod argumentum sanè validum, Beda quoque suo illo de Æquinoctij die Opusculo profert, & quidem ex eorum, qui iam tum nobiscum sentiebant, obiectione ac sensu.

Tertiò. Tertius isque palmaris Anatolij locus est §. 5. ibi enim per omnes Cycli sui Decemnouennalis annos, Æquinoctij quoque sui diem Feriamque determinans, semper ad Martij XXV. numquam ad XXI. fixus ac firmus hæret, vt in eius Tabulâ videre potes. Cumque sæpiùs repetat, Pascha numquam, nisi transmissio iam Æquinoctio, ritè celebrari posse; id ipse tantâ religione pæneque superstitione obseruat, vt citimum Pascha Dominicum non VII. seu postridie Æqui-

Æquinoctij Cæsariani, sed VI. primùm Kalendas Apriles indicat. Credo, quò certius Æquinoctij diem in Paschatis sui sanctione transmitteret, tantoque lux tenebris dominaretur. Ita nihil certius; quàm Æquinoctium cum Martij XXV. abs Anatolio compositum.

Aduersariorum ratio, ex Anatolij verbis hausta, satis iam olim ab aliis, teste Bedâ, reiecta est, cum dixerunt, *Eusebium* (seu quem alium) *cum hanc Anatolij lucubrationem in Historiâ Ecclesiasticâ referret, diem pro die mutasse; & quòd cetera benè posita videret, vno verbo corrigere voluisse, quod in eâ minùs perfectè dictum conspexerat. Ne illum videlicet, quem laudare propofuerat, palàm notabilem monstraret, si eius pura verba, & vt ipse scripserat, suis inderet Historiis.* Scio Bedam istud sibi de Eusebio persuadere non posse. Sed nos similia multa Græculorum fuisse scimus ingenia, hæresi præfertim infectorum. cuiusmodi fuisse Eusebium, clarè docet Baronius. Neque magis vrget, quod subdit idem Beda; mirum, si Victorem Capuanum, qui & ipse XI. non VIII. Kalendas Apriles in Anatolio legit, talis impostura latuerit. Nam non Victorem modò, in eâ adhuc ætatis illius caligine, sed & plerosque acutissimos huius æui doctissimi Scriptores eadem impostura fefellit. Anatolium laudare volebat Eusebius. non poterat, nisi aut Æquinoctium malè ab Nicænâ Synodo fixum diceret; aut Anatolij textum ad Synodi sententiam saltem proximè reuocaret. Posterius priore facilius & acceptius credidit. Nec verò desunt etiamnum aliqua corruptionis illatæ vestigia. Nam Codex manuscriptus, ex quo hæc exscripsimus, VIII. Kalendas Apriles, ex verâ ac primâ lectione, non XI. clarè exhibet. tametsi XXI. Dystri diem ex prauâ correctione retineat.

Ceterum cur Eusebius, aut si quis alius, Anatolium corrigere aggressus, XXI. potiùs, quàm XXI. Martij, pro XXV. substituerit, non satis peruideo. Nicæna siquidem Synodus ad Martij XXI. seu XII. non XI. Kalendas Apriles Æquinoctium adfixit, & ita deinceps Ecclesia retinuit. Quin ita quoque sensisse videtur Anatolius, quando ipsa Mar-

tij xxv. quâ suum ille ciuile figit Æquinoctium, Solem in primo Dodecatemorij segmento, quartam iam diem *διαπορευόμενον*, seu prætergressum esse, ac superasse apertè scribit, innuens quintam tunc percurrere. Neque fatifaciet, qui dicet Ptolemæi opinionem videri secutum Anatolium. Cur enim ille, si Scriptoris Ethnici, & 130. annis anterioris opinionem sequeretur, Solem xxv. Martij quartam Dodecatemorij primi partem iam *percurriffe*, & non potiùs ex eiusdem sensu *percurrere* dixisset? An tantus vir in tam acri studio ad cæli & horologiorum motus non attenderit? Verùm quidquid de hoc subsit, (parum enim interest) certum est, Anatolium non in primo primi segmenti gradu Æquinoctium ciuile constituere; sed vel in quinto, vt nos quidem probabilius existimamus; vel certè, vt alij, in quarto, sicut Cæsarem & Metonem in octauo, Eudoxum ex Gemini sententiâ in sexto constituisse, suprâ in Tractatu de Iudæorum anno Capite tertio declarauimus.

An Anatolium ex Ptolemæi opinione loquatur.

Videntur Alexandrini Æquinoctium ciuile VIII. Kalendas Aprilis cum Cæsare retinuisse, vsque ad Nicænam Synodum, aut circiter.

Priusquam Caput hoc finio, consideret hîc mecum Lector, num Alexandrinæ Scholæ doctores Æquinoctium ciuile in Martij xxv. hucusque non retinuerint, quando, qui inter eos non infimus erat Anatolius, tam tenaciter eo die retinet, tametsi quinto (saltem quarto) primi Dodecatemorij gradui respondere peruideat. Quod si est, tunc quoque dicendum, Alexandrinum Patriarcham Dionysium, vix vndecim annis ante hanc Anatolij lucubrationem fato functum, Octaëteridem suam Paschalem ad hunc Æquinoctij Cæsariani, non Nicæni aut Ptolemæici, diem adaptasse: siquidem ante Æquinoctium & ipse Pascha celebrari non vult, vt suprâ monuimus.

CAPVT TERTIVM.

Termini Paschales, & aliquot Paradoxa Anatolij.

ACeteris Computistis, tam Latinis quàm Alexandrinis, in Sole & Lunâ multùm differt Anatolius.

In Sole quidem *Primò*; Quia Æquinoctium ciuile, non

Anatolij quidam Paradoxa in Sole.

vt

vt Alexandrini & Nicæna Synodus, in Martij xxi. aut, vt Latini prisca cum Iudæis, in xviii. sed in xxv. cum Cæsare decernit, vt iam vidimus. Nec ante illud, nec in illo, sed nec postridie quidem illius Pascha celebrari vult. Tanta inest illi Æquinoctij etiam ciuile certò transiliendi sollicitudo. *Quamdiu* (ait §. 2.) *aqualitas inter lucem & tenebras perdurat, nec à luce diminuta, Pascha non esse immolandum ostenditur. Idcirco ergo post Æquinoctium Pascha immolari præcipitur; quia xiv. Luna ante Æquinoctium, & in Æquinoctio totam noctem non implet. Post Æquinoctium verò Luna xiv. unâ die adiectâ (nota) quod est Æquinoctij transgressus; licet ad verum lumen, id est ortum Solis, & diei principium non pertenderit, tamen post se tenebras non derelinquit.* Ita ille, quibus citimam suam Paschalem Dominicam nonnisi secundo ab Æquinoctio commisso die, seu Martij xxvii. constituit.

Secundo, Literas Dominicales & Bissexta longè aliâ ratione dispensat. Nam è nouemdecim annis Bissextiles dumtaxat duos ponit, septimum scilicet & xvii. vt in Tabulâ eius Paschali videre est. Atqui xix. annis quatuor, vt minimum, subinde quinque conueniunt. Cumque septuaginta sex annis Bissextiles omnino xix. imputentur, ex eius doctrinâ nonnisi octo competere. Ita annum Solarem ab Iuliano diuersum tantoque breuiorem facit: ac proinde Paschales Dominicas veris difformes, quæque sæpiùs in Ferias simplices incurrunt, instituit. Certè nonnisi quatuor prioribus Enneadecaëteridos suæ annis, item septimo & octauo cum veritate consentit, nisi fortè casu iuuetur.

In Literis Dominicalibus.

IN LVNA verò magis etiam differt. *Primò*, Quia qui Enneadecaëteridos primus ipsi est annus, Alexandrinis est vndecimus, Latinis & Victorio nostro secundus. Ab anno siquidem vulgaris Christi epochæ 276. Cyclum suum orditur, octo ante Alexandrinum annis, vt deinceps, ac præsertim Capite iv. demonstramus.

Anatolij paradoxon in Lunâ. Principium Cycli illius diuersum.

Secundo, Differt in Saltu Lunæ. Hunc enim Alexandrini anno Cycli sui Decemnouennalis xix. qui est Roma-

Item Saltus Luna.

M m m

norum

norum hodiernorum primus, constituunt; Latini & Victorius XVI. suo. ipse XIV. item suo, vt ex eius Tabulâ patet; quæ eo anno ab VIII. in XX. saltum facit. De quo etiam Cyrillus aliquid §. 4. & 7. sui Prologi, tametsi suppresso Anatolij nomine, insinuat. expressius autem Beda de Ratione temporum Cap. 40. *Denique (ait) Anatolius, qui verissimè in Æquinoctio verno initium Mensium & caput Circuli totius terminumq; decernit, non ipse hanc in capite (vt Romani scilicet) vel fine (vt Ægyptij) sui Circuli Decemnouennalis, sed in XIV. eius anno, qui est vltimus Ogdoadis, mutationem Luna posuit: faciens illam ascendere de VIII. in XX.* Hæc ille. Hinc fit, vt Aurei numeri Anatoliani à XIV. ad XIX. sursum vno die in Calendario Iuliano promoueantur.

Tertio, Dissidet in ipso Aureorum numerorum situ, & quod inde sequitur in ætate Lunæ determinandâ. Nam cum XXX. Martij die Cyclum suum primum bis expressè componit, semel textûs sui §. 7. rursus in Tabulæ suæ anno primo. Qui cum respondeat Cyclo Alexandrinorum XI. Latinorum secundo; illum triduo, biduo hunc præuertat necessum est. Idem de ceteris annis iudicium est. quorum situs & ætas tam ex comparatione cum Primo iam dicto, quàm ex Tabulæ Paschalis Anatolij versu perpendiculari quarto & vltimo perinde colligitur. Saltu tamen ad posteriores sex Canonis annos adiuncto. Quo fit, vt Anatolij Lunæ Alexandrinas plerumque biduo triduo, Latinas vno saltem die, nonnumquam biduo, rarissimè triduo præcurrant. Cycli quidem Anatolij XII. XIV. & XV. tam tertium, quintum, & sextum Alexandrinorum, quàm Latinorum XIII. XV. & XVI. triduo anticipant. At IX. & XVII. Anatolij, Alexandrinos XIX. & VIII. quadriduo, Latinos X. & XVIII. nonnisi biduo præuertunt. vt nostra ad Capitis huiusce finem Tabula demonstrat. Magna, fateor, disparitas; & difficilioris de tanto viro fidei. Sed Lunæ ætas singulis Tabulæ Anatolianæ annis bis expressa, fidem istam vel ab inuitis extorquet.

Beda quidem de Ratione temporum cap. 40. annum Cycli

Diversus numerorum Aureorum situs, diuersa Luna ætas.

Quid hic Beda opinari videatur.

Cycli Anatoliani XIV. cum vltimo Ogdoadis, id est, vt reor, octauo Alexandrinorum, vt paulò antè audiuimus; ac proinde Primum Cycli illius cum horum XIV. componit; atque ita Lunas Anatolij cum Alexandrinis & Latinis pæne coæuas instituit. Sed cur minùs illi credam, vt maximè vellem, tria obstant. Primò, Saltum Lunæ Beda ipse cum Cyrillo, vt iam dixi, in XIV. Cycli Anatolij anno expressè statuit. Id cum altero stare nequit. sic enim Lunæ Saltus ad annum Tabulæ Anatolianæ XIV. ritè positus, in eiusdem XVII. (qui cum Alexandrino VIII. primùm concurrat) contra suppositionem transferendus esset. *Secundo*, obstat ætas Lunæ, tam exertè abs Anatolio, siue in ipso Æquinoctij die, Martij XXV. siue in Paschatis die notata. quæ huic Bedæ dicto nullâ ratione quadrare potest, vt per se liquet. *Tertio*, obstant Literæ Dominicales, bis item hîc signatæ. Nam quamuis eas nonnisi Tabulæ prioribus annis, item VII. & VIII. veras agnoscam, aliis semper erroneas; eas tamen eiusmodi planissimè manuscriptus Codex exhibet: prorsus vt vel hunc vel Bedam falli necesse sit. Ego Codici magis assentior, & per se fido constantique, & expressis Anatolij verbis conformiori. Hic enim §. 2. fine, & Æquinoctium & Plenilunium in Paschate planè transmittenda sciscit, vt omnem tenebrarum potestatem lux superet. Quod & Cyrillus Prologi sui §. 4. innuit; cum tam de Latinorum quàm Anatolij Saltu agens, supputationem eorum inconuenientem esse, *nimisq; properare*, planè ex Codicis nostri sententiâ subiungit.

Non nego tamen, visos aliquando mihi Aureos Anatolij numeros, in Martio & Paschali Mense, à Librario, vno sursum die malè protrusos. idque ex §. Tractatus eius 7. satis colligi posse videbatur: vbi Aureus numerus primus cum primo Martij die componitur. Ac licet ex Lunæ ætate XXVI. ad Æquinoctij Anatoliani diem notatâ, cum vltimo Februarij, vno scilicet citiùs die, componi videatur: hoc tamen potiùs mendosum docent 59. dies, quos Anatolius, vt ceteri, à primo Ianuarij ad vltimum Februarij re-

ctè numerat; quæ iusta est duorum Lunæ Mensium quantitas. Hinc quoque rectius Aureus numerus 1. in Martij primum & vltimum diem deuoluendus videbatur; vt Luna hæc anni tertia, tricenaria non minùs quàm prima, iuxta naturalem alternationem, esse possit: non ad Martij xxx. seu pænultimum relinquenda; licet ita & in Tabulâ Paschali, & §. 7. ex parte sciscat Anatolius. Accedebat prætereà, his admissis, iam Lunas Anatolij Latinorum & Alexandrinorum Lunis coætiore vt cumque fieri, vno certè minùs die præcurrere. Quare, vt ita facerem, omnino pendebam. Verùm aduerti me tum in maius incommodum impingere. Lunas Paschales xiv. ter Anatolius ternis suæ Tabulæ annis, II. v. & xviii. definiuit. Si Aureos eius numeros vno die deuoluimus, eæ iam non decimæ quartæ, sed decimæ tertie erunt. quod eius rationibus aduersatur. Idem est de ternis quoque vicesimis Paschalibus eius Lunis iudicium. Priori igitur sententiæ potius insistendum, & dicendum, Anatolium sui hîc in tam intricatâ re oblitum (nisi fortè Librarium, quod non puto) se Lectoremque confundere.

Quartò, differt Anatolius in capite & fine Primi Mensis, quem Latini à Martij die quinto, Alexandrini ab octauo ineunt. Ipse omnium tardissimè ab decimo; quia tardissimè quoque figit Æquinoctium. Anno Cycli sui xi. Dominicam Paschalem indicit 1v. Kalendas Apriles, seu Martij xxix. Lunâ suâ xx. ac proinde Lunam istam ab x. Martij orditur. Anno quidem Cycli xix. citimam Paschalem suam Dominicam notat vi. Kalendas Aprilis, seu Martij xxvii. Verùm cum Lunam istam xvii. dumtaxat numeret, planè primam non nisi à Martij xi. deducit; posttridie ineuntis Lunæ iam dictæ. Vbi id notandum venit, Anatolium illam Alexandrinorum & Ecclesiæ hodiernæ Regulam nihil morari, Paschalem eam esse Quartamdecimam, quæ vel in ipsum Æquinoctium, vel proximè post ipsum incurrit. Nam Æquinoctium ipse cum xxv. Martij componit. Imò vnum prætereà diem, nempe Martij xxvi. (quem Æquinoctij transgressum appellat) ante legitimam Pascha-

*Diversum
caput & fi-
nis Mensis
Primi seu
Paschalis.*

Paschatis citimi functionem transmitti vult, vt tanto tenebras lux superet. Ita nulla illi aut perexilis est Neomeniarum & Terminorum Paschalium ratio, sed Dominicarum dumtaxat, quæ à Martij xxvii. ad Aprilis xxiii. inclusiue reperiuntur: dummodò nec infra xiv. nec supra xx. Lunæ diem contingant. idque siue Terminus Paschalis, qui est xiv. Luna, Æquinoctium præcurrat, siue subsequatur, siue in illud incurrat. En eius verba, & vnica omnisque Regula: *Hoc Pascha à vi. Kalendas Aprilis, vsque in ix. Kalendas Maij.* Ergo Dominicam suam Paschalem citimam vi. Kalendas Aprilis, seu Martij xxvii. expressè affigit, anno Cycli sui xix. seu vltimo, Literâ Dominicali suâ eaque erroneâ B. Lunâ item suâ xvii. Remotissimam autem, ix. Kalendas Maij, seu Aprilis xxiii. Literâ Dominicali erroneâ A. anno Cycli sui xiv. Lunâ suâ xx. Quare Dominicalium Paschalium cancellos diebus xxviii. dumtaxat concludit, à Martij xxvii. ad Aprilis xxiii. atque adeò Pascha in solo Mense Ægyptiorum Phæmuthi, à 1. eius die, ad 28. numquã in Phæmenothe admittit. Nisi fortè quis prætereà diem Martij xxvi. qui est vltimus seu tricesimus Phæmenothe, quem Æquinoctij transgressum ab eo vocari iam diximus, huic etiam limiti quadam ratione accensendum putet. Sic enim dies xxix. conficientur. quod non existimo. Verùm tam Latini priusquam Alexandrini, ex naturâ rei, triginta quinque; & Victoriùs triginta quatuor assignat, totâ hebdomade diffusiores. quos ipse proinde reiicit. Imò ne Patrum quidem Cæsariensium limitem, tametsi xxxi. dierum dumtaxat, admittere vult, cum §. 9. ita loquitur: *Quidam Africani Rimarij has in suo Calculo rationes probant, principium quoddam Pasche finemque componentes; id est, nec ante xi. Kalendas Apriles, nec post xxvi. Lunam, & xi. Kalendas Maij, Pascha immolandum esse. Quos terminos non solum non sequendos, sed & detestandos ac succidendos esse decernimus.* Ita ipse.

Quintò, Differt in Lunæ ætate Dominicæ Paschali assignandâ. Latini Dominicam Paschæ citimam non ante Lu-

*Anatolij Do-
minica Pa-
schalis à
xvi. Lunâ
ad xx.*

M m m 3

nam

nam suam xvi. Alexandrini non ante xv. indicunt. Ipse etiam Lunâ xiv. admittit. vt patet annis Cycli ipsius ii. v. & xviii. in quo cum Quartadecimanis facit. Hinc fit vt eandem Paschæ Dominicam numquam vltra xx. Lunam diffundat. Cùm Alexandrini ad XXI. Latini ad XXII. etiam propagent. Cur id faciat, rationem ipse reddere conatur, §. Tractatus sui 4. Et in hoc Scoti prisci cum eo sentiebant, si Bedæ fides, Libro 3. Historiæ Anglorum Ecclesiasticæ, cap. 25. In vltimo Tabulæ Anatolij perpendiculari versu, qui Lunæ ætatem in Paschali Dominicâ designat, tres anni, nempe viii. xi. & xiv. Lunam xx. exhibent, nullus XXI. aut XXII.

Putavit Anatolius annis 19. vt Lunam, ita & Dominicam Paschalem in se reuolui.

Sextò denique differt Anatolius in ipsâ Paschalis Cycli reuolutione. quam cùm nonnisi annis 532. absolui certum fit, Lunari Cyclo scilicet in Solarem ducto, seu XIX. annis in XXVIII. ipse tamen eam annorum XIX. interuallo concludit. ratus, opinor, pares esse Quartadecimarum & Dominicarum Paschalium reuolutiones, quæ toto cælo differunt. Hinc ipse §. 8. *Sed hoc, inquit, ab aliis sapientibus & acutissimis viris impossibile esse definitur; quod in illo angusto ac breuissimo XIX. annorum Circuli spatio, Pascha verissimum, id est in die Dominicâ, Æquinoctium transgrediens inueniretur. Sed nos, vt manifestius fiat, quod illis incredulitatem inducit, &c. Rursum §. 9. Hic Circulus XIX. annorum à quibusdam Africanis Rimariis, qui ampliores (nota) Circulos conscripserunt, non probatur: quia eorum suspitionibus videtur satis esse contrarius. Verùm si Africanos istos Rimarios secutus fuisset, Bissextiles annos rariores admittere, Literarumque Dominicalium seriem ita succidere ac confundere coactus non fuisset; quando verè illa tam breui Circulo concludi non potest.*

Hæc omnia Anatolij placita, quàm Paradoxa sint, nemo non videt. ex illis quidem magnam in Lectoris intellectu confusionem oriri necessum est. Prorsus vt an Anatolij tanti viri esse possint, non immeritò quæsiuerimus. Sed tot Bedæ adeoque Eusebij testimonia, quæ eadem verba referunt, & Manuscriptus Codex dubitare vetant, vt suprâ vidimus.

vidimus. Ego quidem vix in vsum inductum existimo, nisi fortè ad paucos annos Laodiceæ, vbi Anatolius fuit Episcopus, aut vicinis etiam locis. Diu enim subsistere non potuisse, vel solæ literæ Dominicales tanto errore collocatæ satis arguunt. Et facilè illum exclusit Eusebij Cæsariensis Episcopi Cyclus, non ita multò post vsurpari cœptus; vt suprâ diximus. adeò vt iste, quia confusior, à posteris clariore scientiâ iam perfusis nullo pænè loco sit habitus; primumque statim locum Eusebio concesserit. Ego hîc Anatolij mentem perspectam reddere conatus sum, non immemor illius, *nihil inuentum simul & perfectum*. Primus ille Enneadecaëterida Lunarem ad Christiani Paschatis inuentionem aptare tentauit, nullius, vt reor, antè solo tritam. Quid mirum, si veritatis scopum non statim attigerit?

Sed nos iam Tabellas duas exhibeamus. quarum prima Cyclum Anatolij cum Alexandrinorum Latinorumque Cyclis Aureisve numeris comparet: altera in Calendario Iuliano etiam methodicè, ex eius tamen erroneâ sententiâ, disponat.

Cyclus Anatolij.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Cyclus Alexandrinorum.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Cyclus Victorij & Latin.	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1

CYCLI ANATOLIANI
IN KALENDARIO
DISPOSITIO.

MARTIVS.						APRILIS.					
Dies Martij.	Kal.	Litera Dominicales.	Menses Aegyptiorum.	Cyclus Anatolij.	Cyclus Alexandrinorum.	Dies Aprilis.	Kal.	Litera Dominicales.	Menses Aegyptiorum.	Cyclus Anatolij.	Cyclus Alexandrinorum.
	1	d	5		III		1	g	6		2
	2	e	6	9			2	A	7	XI	10
	3	f	7	17	XI		3	b	8	6	18
	4	g	8			Prid.	4	c	9	14	XIX
	5	A	9	6	XIX	Non.	5	d	10		VIII
	6	b	10	14	VIII		6	e	11	3	XVI
	7	c	11				7	f	12	11	V
	8	d	12	3	XVI		8	g	13	19	4
	9	e	13		V		9	A	14		XIII
	10	f	14	11			10	b	15	8	II
	11	g	15	19	XIII		11	c	16	16	I
	12	A	16		II	Prid.	12	d	17		X
	13	b	17	8		Idib.	13	e	18		
	14	c	18	16	X		14	f	19		
	15	d	19				15	g	20		
	16	e	20	5	XVIII		16	A	21		
	17	f	21		VII		17	b	22		
	18	g	22	13			18	c	23		
	19	A	23	2	XV		19	d	24		
	20	b	24		IV		20	e	25		
	21	c	25	10			21	f	26		
	22	d	26	18	XII		22	g	27		
	23	e	27		I		23	A	28		
	24	f	28	7			24	b	29		
	25	g	29	15	IX		25	c	30		
	26	A	30				26	d	1		
	27	b	1	4	XVII		27	e	2		
	28	c	2		VI		28	f	3		
	29	d	3	12			29	g	4		
	30	e	4		XIV	Prid.	30	A	5		
	31	f	5	9	III						

CA-

CAPVT QVARTVM.

A quo hodierna Christi Epochæ anno Canonis sui ducat initium Anatolius.

Vix vllum dubitare existimo, quin Canonem suum Decemnouennalem Anatolius ante Alexandrinos ediderit. Quis enim sibi persuadeat, potuisse tam confusum edere, si tam ordinatum, cuiusmodi est Alexandrinus, ante oculos habuisset? Adde, Eusebium, Timotheum, Cyrillum, Victorium, Bedam, & alios id scriptis suis satis innuere. moxque clarè patebit.

Georgius Heruart Nouæ Chronologiæ capite 236. Canonis huius Anatoliani initium à vulgari anno Christi 277. Probi Imperatoris secundo deducit, duasque rationes profert. *Primò, quia tot diuersarum Gentium anni tam diuersi, ad eum annum in Eusebij Chronico adpositi, anno indubiè primo Cycli Paschalis Anatolij sunt accommodati. Post enumerationem enim horum annorum mox in Eusebij Chronico subsequitur: Anatolius Laodicensis Episcopus, Philosophorum disciplinis eruditus, multorum sermone celebratur.*

Secundo, scribit Anatolius anno Cycli sui primo, Mensis primi Neomeniam, quæ totius Enneadecaeteridos initium est, in Phamenoth xxvi. Dystri autem & Martij xxii. incurere. Id autem secundum Astronomicam veritatem anno isti 277. melius quàm octo annis tardius, nempe anno Christi 285. conuenit. Ita Georgius Heruart.

Sed nos ex iam dictis, necessariò ab anno antecedente 276. *Potius ab anno 276.* ordiendum opinamur. *Primò, Quia Anatolianum eius anni Pascha ita postulat, siue Lunarem siue Solarem illius Cyclum consideres; eodem nempe die, Aprilis xvi. indictum, quo & Alexandrini & Latini indicunt, tametsi omnes in Lunæ atate dissentiant. Non est autem verisimile, Anatolium rectè in primo anno deuiasse. Secundo, Conueniunt & trium proximè sequentium annorum Literæ Dominicales, vt & annorum septimi & octavi. Quòd si Pascha-*

Nnn les

les Dominicæ subinde diuersæ sunt, id ex diuersis Anatolij placitis oritur: verbi gratiâ, Quòd Luna XIV. Pascha legitimum sanciat; Quòd Æquinoctium ante Martij XXV. & citimam Paschæ Dominicam ante XXVII. non agnoscat; Quòd Neomenias ante alios indicat, & similia. Et tamen adhuc anno Cycli sui quarto, cum vtrisque Dominicum Pascha Idibus Aprilis ritè sciscit.

*Argumentis
Heruartij re-
spondetur.*

Nec Heruartij argumenta valdè premunt. Qui enim anno 277. floruit, potuit & 276. floruisse, imò tunc maxime coepisse. Et qui Cyclum anno 277. in lucem emittit, eoq̄ue editionis annum diuersis characteribus insignit; nihil obstat, quin eius initium ab anteriore etiam anno benè deducere possit, si rationes ita fortè exigant. Denique possunt diuersi isti diuersarum Gentium anni pro Manichæanæ hæreseos ortu, qui in annum istum 277. à sanctis Patribus ritè confertur, tantò magis annotari, quantò ea confusiore Anatolij Cyclo celebrior est. Quod & ex parte Scaliger ante nos aduertit. Neque verum est, Anatolium Enneadecaëteridos suæ principium in XXII. sed potiùs in XXV. & XXVI. Martij referre; vt patet ex Capite secundo huius Commentarij, & clariùs etiam ex ipsâ Anatolij Tabulâ Paschali, imò & ex ipsius textu, cum primi Mensis Neomeniam Martij XXX. defigit.

ΕΠΙΣΤΟΛÆ
PATRVM ANTIQVORVM
DE
FESTI PASCHALIS
RATIONE;
OPERA ÆGIDII BVCHERII SOC. IESV
CVM M.SS. COLLATÆ ET ILLVSTRATÆ.

LECTORI.

Paschales veterum aliquot Patrum Epistolas, è manuscriptis utcumque castigatas, amice Lector, ad huius Operis calcem simul apponere visum, fidei meæ testes, & certa doctrinæ fundamenta. ne dum hæc, non ita obuia, legis, aliquâ temporis iacturâ molestiaque ad eorum Opera subinde recurrere cogaris; quæ propter nimiam sui molem, non cuius ad manum. Ex iis an doctrinæ nostræ fundamenta benè stabilierimus, ipse iudicabis. fortè & plura tute erues. Sunt autem istæ:

Philippi cuiusdam de Concilio Cæsariensi, anno Christi vulgari 296. habito.

Sancti Ambrosij Epistola 83. ad Episcopos Æmiliæ, scripta anno Christi itidem vulgari 381. post Pascha.

Sancti Innocentij Papæ primi Epistola 9. scripta anno Christi 414.

Sancti Cyrilli Alexandrini Patriarchæ Prologus, anno Christi 437.

Dionysij Exigui Abbatis Romani duæ; quarum prima scripta est anno Christi vulgari 525. secunda anno 526.

Aliæ plures hîc addi possent, ut sancti Cyrilli Alexandrini, Paschafini Lilybitani Episcopi, sancti Leonis Papæ primi, & Prote rij Episcopi Alexandrini, nisi eas duobus primis nostri in Victorium Commentarij Capitibus aptiùs inseruisssemus. Inde haurire licebit.

EPISTOLA PHILIPPI
DE PASCHA.

* Ita M. SS. tametsi mihi ignotus sit iste Philippus.

Post Resurrectionem vel Ascensionem Domini Saluatoris, Apostoli quomodo Pascha deberent obseruare, nihil ordinare potuerunt; quia dispersi per vniuersum mundum ad predicandum fuerunt occupati. Sed quacumque die decima quarta Luna Mense Martio fuisset, Pascha celebrabant. Post transitum ergo de hoc mundo omnium Aposto-

lorum, per singulas Prouincias diuersa tenebant ieiunia. Nam Galli quacumque die octauo Kalendas Aprilis fuisset, quando Christi Resurrectio tra-
debat, semper Pascha celebrabant. In Italiâ verò alij viginti dies ante ieiunabant, alij septem. Orientales verò, sicut Apostolos facere viderant, ut supra dictum est, decimâ quartâ Lunâ, Mense Martio, Pascha tenebant.
Cum ergo hæc tales obseruationes per singulas Prouincias tenerentur (vnde mæror erat Sacerdotibus, eò quòd quibus vna fides recta tenebatur, eorum dissentirent ieiunia) tunc Papa Victor Romane Urbis Episcopus direxit auctoritatem ad Theophilum, Cæsariensem Palestinæque Antistitem, ut quomodo Pascha recto iure à cunctis Catholicis celebraretur Ecclesiis, imbi fieret ordinatio, vbi Dominus & Saluator mundi fuerat in carne versatus.

Perceptâ itaque auctoritate prædictus Episcopus, non solum de suâ Prouinciâ, sed etiam de diuersis Regionibus omnes Episcopos euocauit. Vbi cum illa multitudo Sacerdotum conuenit, tunc Theophilus Episcopus protulit auctoritatem ad se missam Papæ Victoris; & quid sibi operis fuisset iniunctum ostendit. Tunc pariter omnes dixerunt Episcopi: Nisi prius agnoscamus quomodo mundus à principio fuerit instructus, nihil poterit de obseruantia Pasche salubriter ordinari. Dixerunt ergo Episcopi: Quem diem credimus factum fuisse in mundo primum, nisi Dominicum diem? Theophilus Episcopus dixit: Probate quæ dicitis. Responderunt Episcopi: Secundum Scripturæ diuinæ auctoritatem, Factum est vespere, & factum est manè dies primus, deinde secundus, tertius, quartus, quintus, sextus & septimus. In quo septimo requieuit Dominus ab omnibus operibus suis, quem diem Sabbathatum appellauit. Ergo cum nouissimo die signet Sabbathum, quis potest esse primus nisi Dominicus dies? Theophilus Episcopus dixit: Ecce de Dominico die, quia primus sit, probastis: de tempore quid dicitis? quatuor enim tempora in anno accipiuntur, Ver, Æstas, Autumnus, vel Hiems. Quod ergo tempus primum creditis factum in mundo? Episcopi responderunt: Verum. Theophilus Episcopus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Scri-

Habetur inter Opera Beate sine Tomi 2. sub titulo, De uer-nali Æquinoctio.

Galli veteres Pascha fixum 25. Martij celebrabant.

Anno Christi vulgari 196. Encl. Chron.

Prima dies Mundi, Dominica.

Gencl. 1. v. 5.

Gencl. 2. v. 2.

Mundus Verre creatus.

Genes. 1. vers. 11. *ptum est* : Germinet terra herbam fœni secundum genus suum, & lignum fructiferum ferens fructum. Hæc enim Veris temporibus accipitur. Theophilus Episcopus dixit : In quo caput mundi esse creditis? in principio temporis, an in medio temporis, aut in fine? Episcopi responderunt : In Æquinoctio octauo Kalendas Aprilis. Theophilus Episcopus dixit : Probate quæ dicitis. Et illi responderunt : Scriptum est ; Quia fecit Deus lucem, & vocauit Deus lucem diem : & fecit Deus tenebras, & tenebras vocauit noctem : & diuisit inter lucem & tenebras æquas partes. Theophilus Episcopus dixit : Ecce de die vel tempore vel de loco probastis, de Luna quid vobis videtur? vtrum crescentem, an iam plenam, an imminutam fuisse à Deo consecratam? Episcopi responderunt ; Plenam. Et ille dixit : Probate quod dicitis. Episcopi responderunt : Dicit Scriptura diuina : Et fecit Deus duo luminaria magna, & posuit in firmamento cæli, vt luceant super terram : luminare maius in inchoatione diei, & luminare minus in inchoatione noctis. Non poterat, aliter nisi fuisset plena. Nunc ergo inuestigauimus, quomodo in principio factus fuerit mundus, id est, die Dominicâ, Verno tempore, in Æquinoctio, quod est octauo Kalendas Aprilis, Luna plenâ. Per ipsum tantummodo tempus & elementa resurgunt.

Et Plenilunio. Theophilus Episcopus dixit : Nunc igitur agendum est de ordinatione, quomodo debeamus Pascha tenere. Episcopi dixerunt : Numquid potest dies Dominicus præteriri, vt in eo Pascha minimè celebretur, qui tot & talibus benedictionibus sanctificatus est? Theophilus dixit : Dicite ergo, quibus & qualibus benedictionibus eum fuisse sanctificatum asseritis, vt scribere possimus. Episcopi dixerunt : Prima illi benedictio est, quod in ipso tenebræ sint remotæ, & lux apparuit. Secunda est illi benedictio, quod de Terrâ Ægypti, velut de tenebris peccatorum, quasi per fontem Baptismi, per mare Rubrum populus fuerit liberatus. Tertia illi benedictio est, quia in eodem die celestis cibus, Manna hominibus datum est. Quarta illi benedictio est, quia Moyses mandat ad populum : Sit vobis obseruatus dies primus & nouissimus. Quinta illi benedictio est, vt in centesimo decimosextimo Psalmo dicitur : Circumdederunt me sicut apes fauim, & exarserunt sicut ignis in spinis. De Resurrectione autem Domini dicit : Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus & latemur in eâ, vsque ad cornu altaris. Sexta illi benedictio est, quia in ipsâ Dominus resurrexit. Vides igitur, quia dies Resurrectionis Dominicus, singulariter in Pascha præcipitur teneri. Theophilus dixit : De tempore autem ad Moysen mandat est à Deo : Hic mensis erit vobis initium Mensum, Pascha facite in eo. Omnes ergo triginta dies à Domino consecrati sunt. Episcopi dixerunt : Iam superius de-

dimus responsum, Principium mundi esse Æquinoctium, octauo Kalendarum Aprilium. Et ab octauo Kalendarum Aprilium, vsque in octauum Kalendas Maias legimus esse consecratas. Theophilus Episcopus dixit : Et impium non est, vt passio Dominica, tantum Sacramenti mysterium, extra limitem excludatur? PASSVS NAMQVE EST DOMINVS AB VNDECIMO KALENDAS APRILIS, QVA NOCTE A IYDA EST TRADITVS; ET AD OCTAVVM KALENDAS APRILIS RESVRREXIT. Quomodo ergo tres dies extra terminum excluduntur? Omnes Episcopi dixerunt: Nullâ ratione fieri debet, vt tantum Sacramentum extra limitem excludatur; sed hi tres dies intra terminum inducantur, & deinde vsque in vndecimum Kalendas Maij subter retrahere.*

Constitutum est ergo in illâ Synodo, vt ab vndecimo Kalendas Aprilis vsque in vndecimum Kalendas Maij Pascha debeat obseruari. & nec ante nec postea cuicumque constitutum limitem transgredi sit facultas. Similiter & de Luna præceptum Dominicum teneatur, quod mandat est per Moysen: sit vobis obseruata à quartadecimâ Luna, vsque vicesimam primam. Has ergo octo Lunas similiter in Paschate tenendo constat fuisse consecratas. Quando ergo sit intra illum limitem, ab vndecimo Kalendas Aprilis vsque in vndecimum Kalendas Maij, dies Dominicus, & Luna ex illis octo sanctificata est, Pascha nobis iussum est celebrare.

Limes Paschalis, ab xi. Kalendas Aprilis ad xi. Kalendas Maij.

PROLOGVS
THEOPHILI ALEXANDRINI EPISCOPI
AD THEODOSIVM IMPERATOREM
DE SANCTO PASCHA,

Quod secundum Legem diuinam annis singulis facimus: & de eius quæstionibus breuis, & cum dilucidâ expositione, DISSERTIO.

1. Sanctum quidem & beatum Pascha aptè Lex diuina distinguit; simul & Mensum eius, in quo debeat fieri, significans, & diem cum accurate maxime obseruari iubens. Hæc enim Dei vox est, in eadem Lege proposita: Obserua Mensem nouorum; & facies Pascha Domino Deo tuo decimaquartâ die Mensis primi. Mensem autem Nouum dixit, quem & primum vocat, in quo adulti fructus aduentum suum prænuntiant, veterum cessationem. In decimaquartâ autem die istius primi Mensis obseruari Pascha præcepit, non propter aliam causam, nisi propter similitudinem

Luna,

Scriptus anno Christi vulgari 380. Victorius in Prolog 5.4.

Exod. 12. & 13. Deuter. 16. vers. 1.

Luna, quæ tunc in fulgore plenum habet globum proprium; ut nos quoque perfectum splendorem fidei & sensus gerentes, à peccati tenebris segregemur; & ut vegetati diuersarum varietate virtutum, earumque foliis, veluti amœna arboris adumbratione, velati, tamquam læta atque fructifera segetes pullulemus. Decimumquartum autem diem Mensis appellat, non secundum Solis cursum, sed secundum Lunam. Hebrei enim non ex Solis cursu, sed ex Luna Cyclo Mensem fieri debere dixerunt: quoniam & Mensis secundum Lunam dicitur, nomenque Achiuâ linguâ Mene vocatur. *Ægyptij enim primi, propter Luna celeritatem, ex quâ apud quosdam dierum error nasci solebat, ex Solis cursu Menses ac dies supputandos facilius crediderunt, eò quòd Sol tardius cælum quàm Luna circumbeat, atque ideo possit facilius comprehendi.*

Quis primus Mensis.

2. His igitur ita se habentibus, multi & primum Mensem, & in eo Paschæ decimumquartum diem nesciunt: quia frequenter secundum Hebræos, duodecimum anni Mensem, hiberni temporis mutationi consinem atque contiguum, ut per omnia primum, statuunt. Hoc autem faciunt, quia Vernæ immutationis ignorant initium, quod duodecimum Kalendas Aprilis diem, iuxta Solis cursum, semper incurrit, quod ante omnia obseruare nos conuenit, ne, si fortè in hac ipsâ mutatione inferius adhuc & longius constitutâ, per errorem quis decimamquartam computet Lunam, in Paschalis calculi ratione fallatur, quasi primi eam æstimans Mensis. *Neque enim in duodecimo Mense, tempore adhuc hiemis existente, ut prius dixi, nouorum fructuum ponitur Mensis, necdum fructibus nouis maturescantibus: quandoquidem nec falces supponi messibus possunt. hoc enim maximè signum primi Mensis Lex diuina constituit.*

Si Luna xiv. in Dominicam incurrit, Pascha octiduo differendum.

3. Sed quia accidere interdum solet, ut occasione decimaquartæ Lune primi Mensis, nonnulli in errorem cadant, si decimaquarta ipsa Luna in Dominicum diem veniat (quo factò necesse est iam ieiunium solui Sabbati die, quando decimatertia Luna inuenitur, & incipimus Legi contraria facere) conuenit hoc diligenter attendere; ut quoties decimaquarta Luna in Dominicum incurrit diem, in sequentem septimanam Paschalem diem potius differamus. Duplici hac causâ: Primum quidem, ne, decimatertia Lunâ inuentâ, in Sabbati die soluamus ieiunium: quod consequens non est, quod nec ipsa Lex præcipit, maximè cum & lumen ipsius Lune imperfectum adhuc in proprio globo esse videatur. Deinde, ne, Dominicâ Lunâ decimaquartâ existente, ieiunare cogamur; indecentem rem illicitamque facientes. hoc enim Manichæorum rectè consuetudo possidet. Quoniam igitur decimaquartâ Lunâ ueniente in Dominicam diem, ieiunare non debemus; neque consequens est, ut si in Sabbati die decimaquarta Luna veniat, soluamus ieiunium: necessariò

asserimus

asserimus hoc in septimanam sequentem debere differri, sicuti paulò superius dixi; non tamen ex hac dilatione, præuaricatione aliquâ circa Paschalem circulum perpetrata. Quemadmodum enim decimus numerus complectitur nonum, sic & quoties decimaquarta Luna in Dominicam incurrit diem, eò quòd in eâ ieiunare non liceat, in proximam septimanam differri necesse est diem Paschæ. nulla enim ex hoc imminutio fieri Paschæ videtur, quia sex sequentes dies complectuntur & reliquos.

4. Aliter autem, quòd & Saluator noster decimaquartâ quidem est traditus Lunâ, hoc est quintâ post Sabbatum; decimaquintâ autem crucifixus, die tertio resurrexit, hoc est, decimaseptimâ Lunâ, quæ tunc in Dominicâ die inuenta est; sicut & ex Euangeliorum notatione comperimus. Habemus ergo solatium, quo rectè facere Paschæ possimus, etiamsi dilatio fuerit consecuta, propter incurrentem necessitatem: ut si decimaquarta primi Mensis Sabbato euenerit Luna, aut si ante Sabbatum in aliis septimane sequentis diebus acciderit, sine dubitatione Paschæ celebremus. Si verò in Dominicam inciderit, omnimodo in septimanam sequentem, ut sæpius dictum est, conseramus; quia Dominica hebdomadis prima dies est, ut prius dixi.

5. His ergo demonstratis atque patefactis, hoc etiam considerandum est, quòd & Lex frequenter causâ necessitatis eos, qui constrictione temporis quadam non potuerunt in primo Mense Paschæ celebrare, secundo idem facere præcipit. Melius est enim in necessitate positos superiora quàm inferiora sectari: quoniam inferiora superioribus continentur; superiora autem ab inferiori numero non includuntur. Illud iterum, quod posuimus, declarantes, quoniam decimus numerus nonum intra se contineat, nonus autem decimum continere non possit. Quòd si Lex ad secundum Mensem transire nos præcipit, si non possimus sanctum Paschæ primo Mense celebrare propter quasdam necessitates; non intelligo, cur non, si decimaquarta Luna in Dominicum diem incurrit, rationabiliter in septimanam sequentem dilationem Paschæ facere debeamus: manente & primo Mense, & decimaquintâ Lunâ, in quâ Saluator crucifixus est; manente etiam & decimaseptimâ, quando post triduum resurrexit.

6. Hac igitur mediocriter à nobis ordinatione dispositâ, vniuscuiusque anni calculum, qui ad supputationem pertinet Paschæ, diligenter quoque posuimus: à primo Consulatu religiosissimi Imperatoris Theodosij, centum vs-
que annos adnectentes, simul ac manifestantes decimaquartæ Lune notitiam, & Dominici Paschalis diei.

Isannus est
vulgaris
Christi 180.

DIVI AMBROSII EPISCOPI

EPISTOLA LXXXIII.

AD EPISCOPOS PER ÆMILIAM CONSTITVTOS,

De FESTO PASCHALI anni CHRISTI vulgaris 387. Cyclo Lunæ Alexandrino VIII. scripta anno CHRISTI 381. post PASCHA; secundo post editum à THEOPHILO ALEXANDRINO Laterculum PASCHALEM anno.

1. **D**ominis fratribus dilectissimis Episcopis per Æmiliam constitutis Ambrosius Episcopus. Non mediocris esse sapientiæ, diem celebritatis definire Paschalis, & Scriptura diuina nos instruit, & traditio maiorum: qui conuenientes ad Synodum Nicænam, inter illa fidei vt vera ita admiranda decreta, etiam super celebritate memoratâ, congregatis peritissimis calculandi, decem & nouem annorum collegere rationem, & quasi quendam constituere Circulum, ex quo exemplum in annos reliquos gigneretur. Hunc Circulum Enneadecaëterida nuncupauerunt, sequentes illud, quod non debeamus vanâ quadam opinione super celebritate huiusmodi fluctuare; sed verâ ratione compertâ ita omnium concurrat affectio, vt vnâ nocte vbique sacrificium pro Resurrectione Domini deferatur.

2. Domini fratres dilectissimi, eò vsque à vero nos deuiare non conuenit, nec vago ingenio discrepare, vt quædam necessitas celebritatis huius omnibus sit imposta Christianis: quandoquidem ipse Dominus eum elegit diem quo Pascha celebraret, qui cum obseruantie veræ ratione concurrat. Scriptum est enim: Venit autem dies, in quâ necesse erat Pascha immolari, & misit Petrum & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha, vt manducemus. At illi dixerunt: Vbi vis paremus? Et dixit ad illos: Ecce introëuntibus vobis in ciuitatem, occurret homo amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum, in quam intrat, & dicetis patrifamilias: Dicit tibi Magister: Vbi est diuersorium, vbi Pascha cum discipulis manducemus? Ipse vobis ostendet in superioribus locum magnum. Ibi parate. Aduertimus igitur, quod non ad terrena descendere, sed in superioribus locum magnum stratum querere debeamus, vt Domini Pascha celebremus. Abluere etiam sensus nostros quadam spiritali aquâ fontis æterni, & deuotæ celebritatis tenere mensuram, nec opinione vulgari dies quosdam explorare Lunares, cum Apostolus di-

cat:

cat: Dies obseruatis, & Menses, & tempora, & annos: timeo ne sine causa laborauerim in vobis. Nam incipit esse contrarium.

3. Sed aliud est obseruare gentilitio more, vt quâ Lunâ quid adoriendum sit indices, vtputa quintam esse fugiendam, nihilque eâ inchoandum: *va-* Posteri dies, qui post die Kalendas, Nonas, & Idus erant, Romanis infausti habebantur. Gellius l. 5. c. 17. Ita etiam Ægyptiaci, iuxta Abul. in Exod. c. 12. Aug. in Epist. ad Galat. Psalm. 117. Exodi 12. Psalm. 88.

rios quoque cursus Lunæ obeundis negotiis commendare, vel cauere quosdam dies; quemadmodum plerique posteros dies vel Ægyptiacos declinare consuerunt. Aliud verò est, obseruantiam religiosæ mentis intendere in eum diem de quo scriptum est: Hic est dies quem fecit Dominus. Nam et si scriptum sit quod Pascha Domini quartodecimo die Mensis primi celebrari debeat, & verè quartadecimam Lunam ad celebrandam Dominicæ seriem passionis inquirere debeamus: tamen ex hoc possumus intelligere, quod ad huiusmodi solemnitatem vel Ecclesiæ perfectio, vel claræ fidei plenitudo quærat, sicut dixit Propheta, cum loqueretur de Filio Dei: Quia sedes eius sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum manebit. Inde est quod & ipse Dominus, cum opera in terris miranda fecisset, quasi iam fundatâ humanarum mentium fide, tempus Passionis esse memorauit, dicens: Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, vt Filius tuus clarificet te. Hanc enim celebrandæ Passionis claritudinem quæsitam alibi docet, dicens: Ite, dicite illi vulpi: Ecce eiicio dæmonia hodie, & cras sanitates perficio, & sequenti consummor die. His utique consummatur IESVS qui incipiunt esse perfecti, vt plenitudinem Diuinitatis & redemptionis eius fide suâ credant. Ergo & diem & horam exquirimus, vt Scriptura nos instruit. Propheta etiam Dauid dicit: Tempus faciendi Domine. petens accipere sensum ad cognoscenda Domini testimonia. Ecclesiastes quoque ait: Omni rei tempus. Ieremias clamat: Turtur, & hirundo, agri passeris agnouerunt tempora introitus sui. Quid autem euidentius quàm de Passione Domini dictum videri, Agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui? Agnoscamus ergo hoc præsepe Domini, in quo alimur, pascimur & reficimur.

4. Hoc igitur tempus præcipuè scire debemus, quo per vniuersum orbem consona sacræ noctis fundatur oratio. quia & tempore commendantur preces, sicut scriptum est: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Hoc est tempus de quo Apostolus dixit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Unde necesse fuit, quia etiam post Ægyptiorum supputationes, & Alexandrinæ Ecclesiæ definitionem, Episcopi quoque Romanæ Ecclesiæ per literas plerique meam adhuc expectant sententiam, quid existimem scribere de die Paschæ. Nam licet futuræ diei Paschæ inciderit quæstio, tamen etiam in reliquum quid tenendum videatur aperimus, si qua quæstio talis incurrerit.

Vide que supra in Viet. Cap. 111. vi. & alibi.

Lucæ 22.

Posteri dies, qui post die Kalendas, Nonas, & Idus erant, Romanis infausti habebantur. Gellius l. 5. c. 17. Ita etiam Ægyptiaci, iuxta Abul. in Exod. c. 12. Aug. in Epist. ad Galat.

Psalm. 117. Exodi 12. Psalm. 88.

Ioan 17.

Lucæ 13.

Psalm. 118.

Eccle. 3. Icrem. 8.

Isai. 1.

Isai. 49.

2. Cor. 6.

Dubitabant Romanæ Ecclesiæ Episcopi de Paschate anni Christi 387.

5. Duo autem sunt obseruanda in solemnitate Paschæ; *quartadecimâ Luna, & primus Mensis, qui dicitur nouorum.* Itaque ne à veteri Testamento videamur discedere, ipsum de Paschæ celebrandæ die capitulum recenseamus. Monet Moyses populum, *dicens custodiendum Mensẽ nouorum, eum primum esse Mensẽ prædicans.* Ait enim: Hic Mensis vobis principium Mensium, primus erit in Mensibus anni, & facies Pascha Domino Deo tuo quartadecimâ die Mensis primi. Lex nempe per Moysen data est, gratia autem & veritas per IESVM Christum facta est. Ipse ergo qui legem locutus est, postea veniens per Virginem nouissimis temporibus plenitudinem legis consummauit, quia venit non legem solvere, sed implere, & celebrauit Pascha hebdomadæ, in quâ fuit *quartadecima Luna, quinta Feria.* Denique ipsâ die (sicut superiora docent) Pascha cum discipulis manducauit. Sequenti autem die, hoc est, sextâ Feriâ, crucifixus est, Lunâ quintadecimâ. Sabbato quoque magno illo sextadecima fuit. Ac per hoc septimadecimâ Lunâ resurrexit à mortuis. Vnde hæc Lex Paschæ nobis seruanda est, *vt non quartadecimam obseruemus in die Resurrectionis, sed in die magis Passionis, aut certè aliis proximis superioribus diebus.* Quia Resurrectionis celebritas die Dominicâ celebratur; Dominicâ autem ieiunare non possumus, quia Manichæos etiam ob istius diei ieiunia iurare damnamus. Hoc est enim in Resurrectionem Christi non credere, si Legem quis ieiunij die Resurrectionis indicat; cum Lex dicat, Pascha edendum cum amaritudine, hoc est cum dolore, quòd tanto sacrilegio hominum auctor salutis sit interemptus. Die autem Dominicâ exultandum Propheta docet, dicens: Hic est dies quem fecit Dominus, exultemus & lætemur in eo. Ergo non solum Passionis diem, sed etiam Resurrectionis obseruari oportet à nobis, vt habeamus & amaritudinis & lætitiæ diem, illâ ieiunemus, istâ reficiamur. Vnde si incidet, sicut futurum est proximè, * quartadecima Luna Mensis primi die Dominicâ, quia neque Dominicâ ieiunare debemus, neque tertiadecimâ Lunâ, die Sabbati incidente, ieiunium soluere, quod maxime die Passionis est exhibendum; in alteram hebdomadam celebritas Paschæ est differenda. Siquidem sequitur quintadecima Luna, quâ passus est Christus, & erit secunda Feria: tertia quoque Feria erit sextadecima Luna, quâ Domini caro in sepulchro quieuit, cum quartâ etiam Feriâ septimadecimâ Luna futura sit, quâ Dominus resurrexit. Cum igitur triduum illud sacrum in hebdomadam proximè incurrat vltimam, intra quod triduum & passus est, & quieuit, & resurrexit; de quo triduo ait: Soluite hoc templum, & in triduo resuscitabo illud: quid nobis potest molestiam dubitationis afferre?

6. Nam si ea res scrupulum mouet, quia quartadecimâ Lunâ non celebra-

mus

mus ipsum diem vel Passionis, vel Resurrectionis; ipse Dominus non quartadecimâ Lunâ passus est, sed quintadecimâ, & septimadecimâ resurrexit. Quòd si mouet, quia quartadecimam Lunam transeuntes, quæ die Dominicâ incidet, hoc est quartadecimo Kalendas Maij, sequenti Dominicâ instaurandam celebritatem suademus; auctoritas extat huiusmodi. Nam temporibus paulò superioribus cum incidisset quartadecima Luna Mensis primi in Dominicam diem, sequenti alterâ Dominicâ celebrata solemnitas est. Octogesimo autem & nono anno ex die Imperij Diocletiani, cum quartadecima Luna esset nono Kalendas Aprilis, nos celebrauimus Pascha pridie Kalendas Aprilis. Alexandrimi quoque & Ægyptij, vt ipsi scripserunt, cum incidisset quartadecima Luna vigesimo octauo die Mensis Phamenoth, celebrauerunt Pascha quintâ die Pharmuthij Mensis, quæ est pridie Kalendas Aprilis, ac sic conuenere nobiscum. Rursus nonagesimo & tertio anno à die Imperij Diocletiani, cum incidisset quartadecima Luna in quartumdecimum diem Pharmuthij Mensis, qui est quinto Idus Aprilis, & erat Dominica dies, celebratum est Pascha Dominicâ Pharmuthij vigesimo & primo die, qui fuit secundum nos sexto decimo Kalendas Maij. Vnde cum & ratio sit & exemplum, nihil super hoc mouere nos debet.

7. Nunc illud enodandum videtur, quia plerique putant secundo Mense nos celebraturos Pascha, cum scriptum sit: **Custodi primum Mensẽ nouorum:** quod non potest incidere vt præter Mensẽ nouorum Pascha celebrent, nisi qui quartadecimam ita obseruant secundum literam, vt non alio nisi ipso celebrent die. Denique in futurum, Iudæi duodecimo, non primo, Mense celebraturi sunt Pascha; hoc est decimotertio Kalendas Aprilis secundum nos: secundum Ægyptios autem, vigesimoquarto die Phamenoth Mensis, qui est non primus Mensis, sed duodecimus. Primus enim Mensis apud Ægyptios dicitur Pharmuthi, & incipit sexto Kalendas Aprilis, & finitur septimo Kalendas Maij. Ergo secundum Ægyptios primo Mense celebraturi sumus Dominicam Paschæ, hoc est septimo Kalendas Maij, qui est dies trigesimus Pharmuthij Mensis. Nec absurdum arbitror, vt inde obseruandi Mensis trahamus exemplum, vbi primum Pascha celebratum est. Vnde & maiores nostri in tractatu Concilij Nicæni eum diem Enneadecaëteride, si quis diligenter intendat, * statuendum putarunt; & ipsum Mensẽ nouorum rectè custodierunt, quia in Ægypto hoc primo Mense noua secantur frumenta. Hic autem Mensis & primus est secundum Ægyptiorum prouentus, & primus secundum Legem, & octauus secundum consuetudinem nostram: Indictio enim Septembri Mense incipit. Octauo igitur Mense Kalendæ Aprilis sunt.

8. Incipit autem Mensis non secundum vulgarem vsum, sed secundum consuetudinem peritorum, ab Æquinoctio, qui dies est duodecimus Kalendas

000 3

Aprilis,

Deut. 16.
Exod. 12.
Num. 9.
Ioan. 1.

Matth. 5.

Lucæ 22.
Ioan. 19.

Psal. 111.

* Anno Christi
scilicet
387.

Ioan. 2.

Anno Christi
vulgari 373.

Christi 377.

Deuter. 16.
Exod. 12.Anno Christi
vulgari 387.
Iudæi primum
Azymorum Martij
20. celebraturi erant,
Lunâ suâ 15.
teste hic
Ambrosio,
quod notandum.* Notanda
hæc dubia
Ambrosij
verba, vt scilicet
pè monui.Nota hic
limitem
Cætanensem.

* Annus iste ante biennium, fuit Christi vulgaris 379. Cyclo Lunæ Alexandrino 19. Solis 24. literâ Dominicali F. Vnde collige Ambrosium hæc scripsisse anno Christi 381. secundo post Laterculi Theophilii editionem anno.

† forte legendum 31.

Aprilis, & finitur vndecimo Kalendas Maij. Inde maximè intra hos triginta & vnum dies, sæpe celebrati Paschæ dies. Sed cum ante biennium celebrauerimus Paschæ Dominicam vndecimo Kalendas Maij, hoc est trigesimo die Mensis, secundum nostram scilicet calculationem; moueri non debemus, si & proximè trigesimo die Pharmuthij Mensis celebraturi sumus Paschæ Dominicam. Verùm si quis Mensẽ secundum inde existimat, quia post triduum completi Mensis, qui compleri videtur vndecimo Kalendas Maij, Paschæ Dominica erit: illud consideret, quia quartadecima Luna quæ quaritur, quartodecimo Kalendas Maij erit, hoc est intra præscriptum Mensis numerum. Lex autem diem Passionis exigit intra primum Mensẽ nouorum debere celebrari. Satisfactum est igitur secundum plenitudinem Lunæ, cui ad complendum Mensẽ supersunt tres alij dies. Non ergo in alterum Mensẽ recidit, quando intra eundem Mensẽ qui primus est, Paschæ celebrabitur. Ad literam autem nos teneri non oportere (licet consuetudo celebrandi Paschæ ipsa nos instruat) tamen & Apostolus docet, qui ait:

1. Corinth. 5. Paschæ nostrum immolatus est Christus. Sed & proposita lectio docet

Exodi 12. literam non sequendam. Sic enim habes: Et facies Paschæ Domino Deo tuo quartodecimo die Mensis primi. Diem pro Lunâ dicit. Vnde peritissimi quoque secundum Legem Lunari cursu computant Mensẽ. Et ideò cum Nonis Aprilis anno futuro Lunæ cursus incipiat, hoc est, dies primus; vides Nonas Maij adhuc ad Mensẽ primum nouorum computari posse. Ergo & iuxta Legis sententiam primus hic Mensis est. Denique veterum Lunam vocant Græci, vnde veteres Græcè dicunt Menses, & naturalis vsus nationum exterarum Lunam pro diebus appellat.

9. Alium autem diem Passionis, alium Resurrectionis celebrandum, veteris quoque Testamenti series ostendit. Sic enim habes: Agnus sine maculâ, mundus, consummatus, anniculus, masculus erit vobis, ab ouibus & hædis sumetis; & erit vobis in obseruatione vsque in decimam quartam Mensis huius, & occidetis illum tota multitudo Synagogæ filiorum Israël ad vesperum, & sument de sanguine eius, & ponent super duos postes, & super limen ostij domus, in quâ manducabunt eum inter semetipsos: manducabunt carnem hanc noctu igni assam. Et infra: Et edetis illum cum sollicitudine. Paschæ est enim Domini, & pertransibo in Terram Ægyptiorum in nocte illâ, & percutiam omne primitiuum in Ægypto ab homine vsque ad pecus, & in omni Terrâ Ægypti faciam vindictam ego Dominus. Et erit vobis sanguis in signo in domibus, in quibus eritis ibi, & videbo sanguinem, & protegam vos, & non erit in vobis plaga exterminij. Et conteram Terram Ægypti, & erit dies

hic

hic vobis memorabilis & solemnus, & diem festum ageris cum Domino in progenies vestras, legitimum sempiternum, diem festum ageris illum. Aduertimus, & passionis diem descriptum in ieiunio, quia ad vesperum occidendus est agnus, licet vltimum tempus pro vespere possimus accipere, secundum Ioannem, qui ait: Pueri, nouissima hora est. 1. Ioan. 1. Sed & iuxta mysterium vesperæ diei constat occisum, quando tenebræ statim factæ sunt: & ieiunium deferendum eo die verum est, quia ita edetis illum cum sollicitudine. Ieiunantibus enim sollicitudo adheret.

10. Resurrectionis autem die exultatio refectionis est atque lætitiæ, quod die videtur exisse populus ex Ægypto primitiuus Ægyptiorum necatis, quod posteriora euidentius docent, quibus ait Scriptura: Quia postquam fecerunt Iudæi Paschæ, sicut præcepit Moyses, factum est circa mediam noctem, & Dominus percussit omnem primitiuum in Terrâ Ægypti, à primitiuo Pharaonis. Et vocauit Pharaon Moysen & Aaron nocte, & dixit illis: Surgite & exite de populo meo, & vos & filij Israël. ite & seruite Domino Deo vestro. Et urgebant Ægyptij populum festinantes quàm celerrimè expellere. Denique sic profecti sunt Israëlitiæ, vt non occurreret sibi azyma fermentare. Eiecerunt enim eos Ægyptij, & non potuerunt sustinere, nec apparatus sibi fecerunt in viam.

11. Reseratum est igitur, diem Resurrectionis obseruandum post diem Passionis. Qui dies Resurrectionis non quartadecimâ Lunâ debet esse, sed postea, vt vetus loquitur Testamentum: quia dies Resurrectionis is, cum egrediens populus de Ægypto in mari & in nube baptizatus, vt Apostolus dicit, mortem vicit, panem spiritualem accipiens, & potum de petrâ hauriens spiritualem. Nec Passionem Domini die Dominicâ posse celebrari, etiamsi quartadecima Luna in Dominicam inciderit; sed adiungendam hebdomadem alteram. sicut & septuagesimo sexto anno ex die Imperij Diocletiani factum est. Nam tunc vigesimo octauo die Pharmuthij Mensis, qui est nono Kalendas Maij, Dominicam Paschæ celebrauimus, sine vllâ dubitatione maiorum. Simul enim Lunæ cursus & ratio suffragatur; quoniam vigesimâ primâ Lunâ proximum Paschæ celebrandum est. Nam vsque ad vigesimam primam Lunam consuevit extendi.

12. Ergo cum tot veritatis indicia concurrant, iuxta maiorum exempla, festum publicæ salutis læti exultantesque celebremus, postes nostros, vbi est ostium Verbi quod sibi Apostolus optat aperiri, fide Passionis Dominicæ colorantes. De hoc ostio dicit etiam David: Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circuitus labijs meis. vt nihil aliud nisi sanguinem Christi loquamur, quo mortem vicimus, quo redempti sumus. Fragret in nobis

Annus iste futurus est Christi vulgaris 487. Cyclo Lunæ 8. Alexandrino, qui Nonis Aprilis opponitur.

Exodi 12. ver. 5. & seqq.

Exodi 12. ver. 19.

1. Cor. 10.

Anno Christi vulgaris 360.

Psal. 140.

nobis odor Christi. Ipsum audiamus, in illum & mentis & corporis oculos dirigamus, opera eius mirantes, beneficia prædicantes, super limen ostij nostri sacræ Redemptionis confessio resplendat. Sumamus feruenti spiritu Sacramentum in azymis sinceritatis & veritatis, piâ doctrinâ gloriam Patris & Filij & Spiritus maiestatem indiuiduam concipientes.

INNOCENTII PAPÆ PRIMI
EPISTOLA XI.
AD AVRELIVM CARTHAGINENSEM
EPISCOPVM.

Scripta pro PASCHATE anni CHRISTI vulgari 414.

Vide Caput v. & vii. in Victorium, & Caput ix.
de Iudæorum Cyclo.

InnoCentius Aurelio. Charitatis nostræ officium nullo interuallo dirimitur, etiamsi charta nullos apices ferat. Viuit enim spiritualis gratia alternis in cordibus, & amorem nostrum confouet Sacerdotalis ipsa Societas. Cur ergo indignum est vnitatem Ecclesiæ custodiri? Idemque omnes pariter & sentiamus, & pronuntiemus, frater charissime. Has ergo literas de ratione Paschali alterius (dico, futuri) anni præscripsi. Nam cum ante diem vndecimum Kalendarum Aprilium penè Luna decimasexta colligatur (nam quipiam minus est) itemque cum in ante diem quartum Kalendarum earumdem veniat vigesima tertia; existimaui vndecimo Kalendarum memoratarum die, festa Paschalia celebranda: quoniam in vigesimâ tertiâ Lunâ, nullum Pascha umquam, ante hoc Pascha, factum esse cognoscimus. Sententiæ meæ exposui atque edixi tenorem. Iam prudentiæ tuæ erit, consors mihi frater, cum unanims & consacerdotibus nostris, hanc ipsam rem in Synodo religiosissimâ tractare; vt si nihil dispositioni nostræ resultat, nobis plenissimè aperteque rescribas, quò deliberatam Paschalem diem, iam literis antè (vt moris est) seruandam, suo tempore præscribamus. Compresbyterum autem Archidammum, quamuis nouerim, quòd libentissimè ac more suscipias consueto; tamen ex abundanti postulo, vt eum inter tuos habere digneris.

Vides hic Innocentium Papam Pascha intra Lunam xvi. & xxi. cum Latinis comprehendere.

PROLOGVS S. CYRILLI
SCRIPTVS PRO CYCLO XCV. ANNORVM,
Quem cum anno CHRISTI vulgari 437.
Diocletiani 153. inchoauit.

Sanctum Paschæ mysterium, eiusque sacra solemnitas, si, sicut est à Salvatore nostro Apostolis tradita, obseruaretur, illibata mansisset; si eam quorundam peruerfitas inter cetera fidei Sacramenta minimè temerasset. Illi etiam qui Iudæorum prauitati respondere conati sunt, & octoginta quatuor annorum Paschalem Cyclum instituerunt, perfectæ rationis Circulum tenuissent, si in supputatione Mensum vel annorum non humanam, sed Diuinam traditionem sequi potuissent. Vnde tanta sunt ignorantia tenebris inuoluti, vt in vtrumque Paschalis ignorantia periculum deciderint. Ita vt & ante quartamdecimam Lunam, quam vulgus putat sextamdecimam, cum adhuc orbis sui Circulum non impleuerit ad vesperam Sabbati, & ante Mensum nouorum Pascha celebrando, contra præceptum Domini frequenter doceantur errasse. Quod alij prouidentes ac reprehendentes, & quasi emendare cupientes, quia non Diuinâ reuelatione illuminati, sed humanæ scientiæ præsumptione elati sunt, peius aliquid addiderunt. Et sicut illi per sex^a Quatuordecennitates, ita & isti per septem^b Sedecennitates, & quasdam dimensionum pergulas, duplicatos vel multiplicatos numeros, ac monogrammos adnotando, scribere enisi sunt. Per quorum difficultates angustas, & infinitas controuersias, quibus se inuicem impugnant, ita sunt offensus nonnulli, vt relictis obseruationibus omnibus, octauo tantummodo Kalendarum Aprilium die, quotacumque Lunâ vel Feriâ incidisset, iam non Pascha Domini (quod est in die^{*} solemnitas Resurrectionis, & in Lunâ plenitudo luminis, ac Societas sempiterni Solis) sed natale mundi tantummodo irrationabiliter celebrarent. Superflue autem quis extendet humanum ingenium, & linguam habebit expolitam; nisi ab eo qui stultam fecit sapientiam huius mundi, ad veram sapientiam sensus condirigatur.

2. Cum his igitur atque huiusmodi dissensionibus per vniuersum orbem Paschalis regula turbaretur; Sanctorum totius Orbis Synodi consensione decretum est, vt, quoniam apud Alexandriam talis esset reperta Ecclesia, quæ in huius scientiâ clareret, quotâ Kalendarum vel Iduum, quotâ Lunâ Pascha debeat celebrari, per singulos annos Romanæ Ecclesiæ literis intimaret: vnde Apostolicâ auctoritate vniuersalis Ecclesia per totum orbem diffinitum Paschæ diem sine vllâ disceptatione cognosceret. Quod cum per multa

Hic Prologus luculentus est, sed mendis non carer, & nos vnum dumtaxat M. S. habuimus.

^a Quatuordecennitas est Græcè Tesseradecadeceteris, quæ sexies multiplicata, dat Cyclum 84. annorum, de quo supra.
^b Hypolyti Heptadecadeceteridem intelligit.
^c Vt Galli & Cappadoces.
^{*} Videtur hic deesse solis, vel Domini, aut quid simile.

secula pariter custodissent; nullamque inde Scripturarum quispiam crederet, ubi nulla questio solueretur: & nonnumquam occurreret, vt in Sabbato Luna XXI. quæ illis XXIII.* à quintodecimo Kalendarum Maiarum, vsque in octauum, quasi in secundo Mense Pascha celebrare metueretur; essetque magna confusio in omni Ecclesiâ, Prætorio, vel Palatio: Theodosius Imperator religiosissimus, qui non solum in humanis, verum etiam in Diuinis legibus placere Deo semper studuit, sanctum Theophilum Alexandrinæ vrbis Episcopum suis literis interrogauit, vt Sacramentum Paschæ euidentissimâ ratione differere, sibi que dirigere dignaretur. Cuius sanctissimis præceptis obtemperans, quadringentorum octodecim annorum Circulum Paschalem instituit, eiusque clementiæ, à primo anno Consulatus eius, vsque ad centum calculans, quoto Kalendarum vel Iduum, & quotâ Lunâ Pascha debeat celebrari, subiectis suis literis destinauit, manifestamque veritatem sub libello breuiter perstrinxit. In quo, reuelante sibi Domino, perfectæ rationis ordinem pandit, omnesque errores, ac superfluas quæstiones luce clariùs expugnavit atque dissoluit.

3. Sed quoniam iam illi diuersi Circuli, per totum orbem disseminati, etiam nostrorum animos inconcusse possederant; iste, qui nuper est editus, vix ad paucos potuit peruenire. Cuius cum nimiam profunditatem penè omnes sensus excedere peruidissem, reuelationem Domini postulavi: & hoc, quod de ipso fonte haurire promerui, in isto libello præsumens exposui; quod nec illos, apud quos ipsum Circulum vidi, intellexisse cognoui. Et ne fortè quadringentorum octodecim annorum infinita congeries aut fastidium cognoscendi, aut pigritiam describendi quibusdam afferret; in nonaginta quinque annos eundem Circulum breuiavi, quos per illos annos† voluere sine vllâ differentia recognoui. Vnum tantum assentem in quibusdam annis propter rationes Bissexti, qui occurrere non potuit vsque ad illum summum Circuli vltimum annum, qui redit ad caput, adiciendum, vel potius dimittendum admonui.

4. * A duodecimo autem Kalendarum Aprilium die, vsque in septimum Kalendas Maij, per dies triginta quinque, qui faciunt septimanas quinque, sanctum Pascha celebrare confirmans. De ipsâ septimanâ habere manifestum est, reliquos eius † quinque dies adicit; vt propter Dominicam diem à decimaquarta Lunâ vsque ad vigesimamprimam, sicut præceptum est, distendisset. Quæ quidem Luna efficitur decimaquarta à duodecimo Kalendarum Aprilium die, vsque in decimumquartum Kalendarum Maiarum: & propterea hos quinque dies protendere minimè dubitavi, quod ipsa Luna in septimum Kalendas Maij protenditur infra primi Mensis terminum, & nascitur, & impletur secundum supputationem Hebræorum, quibus Pascha in præfiguratione Christi præceptum est. Pōst, annus Embolismicus occurrit;

quem

quem tredecim Menses Lunares, id est trecentos octoginta quatuor dies habere, sancto Moyse diuinitus reuelatum est. Unde constat, hos quinque dies Mense nouorum additos, non secundi Mensis esse, sed primi: qui etiamsi secundi essent, propter Domini Resurrectionem erga Ecclesia plenitudinem, non immeritò viderentur adici. Illi etiam, qui longius habitabant, vel immundi in animâ fuerant, in secundo Mense iussi sunt Pascha celebrare. quod in typum intelligitur sanctæ Ecclesiæ: quæ cum omnibus demonibus fornicata, immunda videbatur in animâ; salubri verò confessione mundata, ad secundam natiuitatem, quasi ad secundum Mensem, transire præcipitur. Ante Mensem autem nouorum, Mensis est vltimus, & in quo verum Pascha fieri penitus abnegatur.

5. Sed vt breuiter dicam quæ sint in eorum disputatione diuersa, Lunam, quam illi tertiam, vel decimasextam, vel vigesimamtertiam improprie nuncupant, hanc sanctus Theophilus primam, vel decimamquartam, vel vigesimamprimam celo demonstrante confirmat. Pascha autem, quod vltra * duodecimum Kalendas Maij celebrare formidant, sanctus Theophilus vsque septimum Kalendas Maij differre non dubitat. In ordine autem annorum illorum quidam in decimoquarto anno, quidam decimosexto, vnam diem de incrementis Lunaribus addiderunt: hanc sanctus Theophilus in decimono adicit. Unde illorum supputatio, quia inconueniens ac diuersa est, properat: huius autem, quia veritate subnixæ est, superat, & in perpetuum perseuerat. Ita enim decimamquartam Lunam vult videri in celo Theophilus, vt pleno orbis circulo eodem momento oriatur, quo occidit Sol; eademque nocte transactâ, Lunâ occidente Sol oriatur. Vnde euidenter apparet, quod Lunâ illi vigesimatertiam vigilare in Sabbato Paschæ formidant, ipse vigesimamprimam assignans, sine vllâ trepidatione sanctum Pascha censeat celebrare. & quod illi præterito Sabbato decimamquintam metientes anticipant; ipse decimamtertiam ostendens, non eos iuste celebrare contendens, ad vigesimamprimam differre non dubitat.

6. Viginti autem nouem & semis dies Lunam habere manifestum est. quæ duplicata efficiunt quinquaginta nouem: quibus vnus dies præter illos duos semisses adicitur, vt sexaginta videantur impleri, & efficitur Lunaribus legitimus saltus. vt si verbotenus fuerit Luna quinta, aliâ die non dicatur sexta, sed septima: trigesima autem Luna medietatem crescentis exinde, quæ dicitur trigesima, quæ & prima calculemus, nullus ignorat. Talis ergo debet videri vigesimanona, qualis postridie ad vesperam prima. Trigesima autem Luna videri omnino non potest, quæ ad vltimum finem medio ipso trigesimo die consumitur, Solique coniungitur; eodemque momento renascitur, paulatimque ab eo recedens, & per reliquam ipsius diei trigesima partem,

PPP 2 vsque

* Casus hic contingit Cyclo Lunæ Alexandrino XIX. literâ Dominicali B. nec dissimilis accidit Cyclo Alexandrino VIII. literâ Dominicali C. Tunc enim Latinarum Neomeniæ biduo toto Alexandrinæ antecurrunt, vt hic innuitur. Inest tamen huic loco aliqua labes.

* Nempe Theophili: editus nuper, scilicet annis ante scriptum hunc Prologum 57.

† fortè, volui, vel reuolui.

* Puto legendum, Ab vndecimo.

† fortè quæmor. est tamen hic etiam locus corruptus.

Latinarum methodum Paschalem hic fugillat Cynillus.

* vndecimum ponunt Cæsarientes, Ambrosius & Leo. & puto hic ita legendum.

usque ad aliam diem, quæ prima dicitur, crescens, post Solis occubitum sic videtur, quemadmodum (quod dixi antè) pridie vigesima nona diluculo cernebatur. Qualis ergo est cæcitas mentis, vel dementia, ut cum videri non possit trigesima, videatur adhuc deficiens, & dicatur prima, nonnumquam etiam & secunda? ac sic per omnem ordinem* mentiuntur. Sicut enim pro trigesimâ secundam, & pro primâ tertiam vocant; sic pro decimaquartâ decimam sextam, & pro vigesima primâ dicere compelluntur vigesima tertiam. sicut illius paruitate, qui dicitur Bissexti dies: ut per hanc fallaciam diabolus inter ipsa fidei Sacramenta aucupetur animas Christianas.

* forte mentiuntur.

Locus mendosus. nos M. S. fideliter exprimimus.

7. Hoc itidem in summo & inseparabili ponit exemplo, quod Saluator noster Lunâ decimaquartâ, quintâ Feriâ, Pascha cum suis discipulis celebrasset; & ut semper ita fieret, imperavit. Quod hodieque sicut est traditum, celebratur, sanctumque Chrisma conficitur, & cæna Dominica anniuersariâ solemnitate completur, quod est perfectum ac maximum Sacramentum: sicut sanctus Apostolus sibi traditum, & ita tradidisse Corinthiis gloriatur. Decimaquartâ traditus, decimaquintâ passus, & decima septimâ resurrexit: eâ videlicet Lunâ, quæ nullis interiectis tenebris, etiam secundum supputationem vulgi, Solis lumina diluculo sociatur. Hoc enim veræ salutis indicium, ut post tergum relinquentes tenebras totius malitiæ, aeterno illo Solis lumine perfruemur.

8. Hoc ergo biduum Lunæ superfluum si dimiseris, illos quinque dies Mensis nouorum iuxta rationem additos intellexeris; sed si & illum diem de incrementis Lunaribus in nouemdecim annos, non quatuordecim vel sedecim, adieceris, omnem vim & rationem veritatis huius mysterij recognoscas. Luna autem, quæ ab his dicitur tertia, hodieque à Iudeis & Græcis dicitur prima; & merito videtur ad vesperam, quia iam & semis habet de trigesimâ, quæ æquè est prima.

SCHOLION. Cyrilli Prologum hunc verè palmarem, dolemus castigatorem tibi, Lector, dare non posse. Vno tantum exemplari vti sumus. Alterius eiusdem Cyrilli ad Synodum Carthaginiensem Epistolæ (de quâ in Victorio Capite 1.) plura nacti sumus. quæ tamen non tanti est; & posteriorem illius partem nonnulli Cyrillo malè affutam volunt. Nos tot codicum, qui ei conformiter adscribunt, fidei derogare non audemus, præsertim cum facilius sit Feriam vnâ pro alterâ supponere, quàm alienum partum alteri adscribere. Ne quid de Epistolæ subiecto dicam, quod de Latinis est: quorum Paschalis methodus post annum à Christo 600. non admodum viguisse videtur. Vide quæ supra in Victorium diximus.

EPI-

EPISTOLA I. DIONYSII EXIGVI
DE RATIONE PASCHÆ,

Scripta anno CHRISTI 525. Probo Consule,
Indictione 3.

Domino beatissimo, & nimium desideratissimo Patri Petronio Episcopo, Dionysius Exiguus. Paschalis festi rationem, quam multorum diu frequenter à nobis exposcit instantia, nunc adiuti precibus vestris explicare curauimus: sequentes per omnia Venerabilium trecentorum & octodecim Pontificum, qui apud Niceam ciuitatem Bithyniæ contra Vesaniam Arrii conuenerunt, etiam rei huius absolutam veramque sententiam. qui quartadecimas Lunas Paschalis obseruantia per nouemdecim annorum redeuntem semper in se Circulum stabiles immotasque fixerunt: quæ cunctis sæculis eodem quo* repetuntur exordio sine varietatis labuntur excursu. Hanc autem regulam præfati Circuli non tam peritiâ singulari, quàm sancti Spiritus illustratione sanxerunt, & velut anchoram firmam & stabilem huic rationi Lunaris dimensionis apposuisse cernuntur. quam postmodum nonnulli vel arrogantia despicientes, vel transgredientes inscientiâ, Iudaicis inducti fabulis, diuersam atque contrariam formam festiuitatis vnica tradiderunt. Et quia sine fundamenti soliditate non potest structura vlla consistere, longè aliter in quibusdam annis Dominicum Pascha, & Lunæ computum præfigere maluerunt, inordinatos Circulos* ordinantes: qui non solum nullam recursus stabilitatem, verum etiam cursum præferunt errore notabilem.

Vide quæ supra in Vict. pag. 94. & alibi.

* al. reputantur

* al. ordinantes

Sed Alexandrinæ vrbis Archiepiscopus beatus Athanasius, qui etiam ipse Nicæno Concilio tunc sancti Alexandri Pontificis Diaconus, & in omnibus adiutor interfuit; & deinceps Venerabilis Theophilus, & Cyrillus, ab hac Synodi venerandâ constitutione minimè descuerunt. Imò potius eundem decemnouennalem Circulum, qui Enneacaidecaëterida Græco vocabulo nuncupatur, sollicitè retinentes, Paschalem cursum nullis diuersitatibus interpolasse monstrantur. Papa denique Theophilus centum annorum cursum Theodosio seniori Principi dedicans, & sanctus Cyrillus Cyclum temporum nonaginta & quinque annorum componens, hanc sancti Concilij traditionem ad obseruandas quartadecimas Lunas Paschales per omnia seruauerunt. Et quia studiosis, & querentibus scire quod verum est, debet eiusdem Circuli regula fixius inherere; hanc post præfationem nostram credidimus adscribendam. Nonagintaquinque autem annorum hunc Cyclum studio, quo valuimus, expedire contendimus: vltimum eiusdem beati Cyrilli, id est quintum Circulum,

INDEX ET ORDO HUIUS OPERIS.

A D Illust ^{rum} ac Reu ^{erend} um Dominum D. Petrum Aloysium Carasam Epistola Dedicatoria.	pag. iij.
<i>Ad Lectorem Prefatio de scopo & utilitate huius Operis.</i>	ix.
Usus Tabularum, quæ in hoc Opere plurima occurrunt.	xviiij.
Canonum Paschalium in hoc Opere series.	xxv.
Veterum de Victorio Testimonia.	xxix.
Hilari Urbis Romæ Archidiaconi, postea Papæ, ad Victorium Epistola.	1.
Victorij ad eundem Hilari præfatio Paschalis Festi.	2.
Ægidij Bucherij in Cyclum ordinis Paschalis seu Canonem Victorij præfatio.	ii.
<i>Victorij Canon Paschalis cum Bucherij Appendice.</i>	14. & seqq.
Ægidij Bucherij in Victorij Aquitani Canonem Paschalem Commentarij	
CAP. I. Occasio scripti à Victorio Canonis Paschalis remotior.	71.
CAP. II. Occasio scripti huius Paschalis proxima. Quis fuerit Victorius.	78.
CAP. III. Qui termini Paschales à priscis Patribus primùm definiti. Nullos videri certos à Nicenâ Synodo præscriptos. De primo Mense Paschali.	92.
CAP. IV. In quo, & quare Latinorum aut Alexandrinorum Paschales termini à S. Leonis & Casariensium Patrum recesserint. Quæ Equinoctij ratio à primis Latinis habita.	106.
CAP. V. Multiplex Latinorum genus. Eorum nonnullos Pascha ipso Equinoctij Niceni die, etiam post Synodum, celebrasse.	113.
CAP. VI. Cuiusmodi fuerit primus Latinorum Cyclus. Quando, & à quo primùm conditus & expansus. De primo item Alexandrini Cycli conditore.	126.
CAP. VII. Cycli Victorij & sectatorum Decemnouennalis in Calendario Iuliano dispositio. Vbi & de saltu Lune iuxta Victorium.	145.
CAP. VIII. Quibus Cyclis Victorius cum suis idem aut diuersum ab Alexandrinis Pascha constituat.	164.
CAP. IX. In quo Victorius cum suis à Latinis primis recesserit.	175.
CAP. X. A quibus maximè receptus Victorij & Latinorum Canon Paschalis.	181.
CAP. XI. Cur Latinorum Victorijque Cyclus Alexandrino Dionysiano que ab Ecclesiâ vniuersâ posthabitus.	194.
CAP. XII.	

CAP. XII. A quo anno communi Periodum suam inchoet Victorius. Quid de annis Natiuitatis aut Passionis Christi, quid de Indictionibus, ex eius mente dicendum.	205.
CAP. XIII. De Victorij Consulibus. Ex temporibus Gallieni, quis, quantum temporis, Præfecturam Urbis administrauerit.	223. 236.
CAP. XIV. Fragmentum veterum Fastorum, cum annuis Kalendarum Ianuariarum Feriis & Epactis. Item Centenarius Latinorum quorundam Paschalis Laterculus, ab anno Christi vulgari 312. ad 411. ex ignoto, sed vetustissimo Scriptore.	243.
CAP. XV. PARERGON. Alia Membrana veteris Opuscula. 1. Paruum Martyrologium vetus. 2. Priorum Pontificum Romanorum Catalogus vsque ad Liberium. 3. Kalendarium Romanum vetus mutilum.	266.
Ægidij Bucherij in Paschalem Hippolyti Canonem præfatio.	291.
Veterum de Hippolyto testimonia.	292.
Hippolyti Episcopi Portuensis Canon Paschalis.	295.
Ægidij Bucherij in Hippolyti Canonem Notæ.	297.
Hippolyti Canon in Victoriani typum redactus.	301.
Cycli Hippolytei in Calendario dispositio.	305.
QVAESTIO. An Octaëteris Paschalis, passim vsurpata sit à primis Christianis.	307.
Ægidij Bucherij Tractatus de antiquo Paschali Iudeorum Cyclo, Latinorum conformi: maximè ex Epiphanio hæresi LI.	313.
<i>Præfatio in eundem Tractatum.</i>	315.
CAP. I. An primitiua Ecclesia, ante receptam Octaëteridem, Paschali Iudeorum eius æui Periodo vsa sit.	316.
CAP. II. Quis, & qualis fuerit iste Iudaicus 84. annorum Cyclus.	323.
CAP. III. Unde duxerint Iudæi Neomeniæ Paschalis initium. Vbi fixerint Equinoctium.	342.
CAP. IV. Dierum ac Mensium Intercalarium, seu Embolimæorum in Iudaicâ Periodo situs ac ratio. Sex eiusdem Periodi Tabula.	350.
CAP. V. Quando Iudæis Cyclus hic vsurpari cœptus. Vbi etiam, an Iudæi anno Lunari semper vsi. An Neomenias ex caelesti visione indixerint.	367.
CAP. VI. Num Iudæi olim, vt hodie, Neomenias suas & alia sollempnia bi-duo instaurarint.	379.
CAP. VII. Varij, ac tres primùm ex Epiphanio, statuta à nobis Iudaica Periodi, & Terminorum eius Paschalium characteres.	398.
Laterculus dierum Mensis Martij, anno Iuliano 76. Christi vulgari	

- ri 31. qui est Epiphania Passionis Christi: dierum, inquam, primò Solarium tam verorum quam Epiphania luxatorum, iuxta diuersos calculos. 408.
- CAP. VIII. Varij alij aliunde characteres. 409.
- CAP. IX. Latinus 84. annorum Cyclus, quem Prosper Chronographus & Paschasinus ab anno Christi vulgari 382. arcessunt; hic etiam ROMANAM SUPPUTATIONEM appellat. 419.
- Veterum de Anatolio Alexandrino Testimonia.* 435.
- Anatolij Alexandrini Laodicensis in Syria Episcopi Canon Paschalis, nunc primùm è veteri M. S. in lucem editus.* 439.
- Ægidij Bucherij in Anatolij Alexandrini Canonem Paschalem Commentarij.*
- CAP. I. Sine genuinus Anatolij Canon iste Paschalis. 450.
- CAP. II. Quo Martij Iuliani die Æquinoctium figat Anatolius. 453.
- CAP. III. Termini Paschales, & aliquot Paradoxa Anatolij. 456.
- Cycli Anatoliani in Calendario dispositio. 464.
- CAP. IV. A quo hodierna Christi Epochæ anno Canonis sui ducat initium Anatolius. 465.
- Epistolæ Patrum antiquorum de Festi Paschalis ratione, operâ Ægidij Bucherij cum M. SS. collata & illustrata.* 467.
- Epistola Philippi de Pascha.* 469.
- Prologus Theophili Alexandrini Episcopi ad Theodosium Imp. de sancto Pascha, quod secundùm Legem diuinam annis singulis facimus: & de eius questionibus breuis, & cum dilucidâ expositione, Dissertio.* 471.
- Diui Ambrosij Episcopi Epistola LXXXIII. ad Episcopos per Æmiliam constitutos de Festo Paschali anni Christi vulgari 387. scripta anno Christi 381. post Pascha.* 474.
- Innocentij Papæ I. Epistola XI. ad Aurelium Carthaginensem Episcopum, scripta pro Paschate anni Christi vulgari 414.* 480.
- Prologus S. Cyrilli scriptus pro Cyclo xcv. annorum, quem cum anno Christi vulgari 437. Diocletiani 153. inchoauit.* 481.
- Epistola prima Dionysij Exigui de ratione Paschæ scripta anno Christi 525. Probo Consule, Indictione 3.* 485.
- Epistola secunda eiusdem.* 489.

ANTVERPIÆ

EX OFFICINA PLANTINIANA

BALTHASARIS MORETI.

M. DC. XXXIII.

L. 291. VIII.

maiori loco praesunt, &
vt est tex. formalis in au
a quilibet praesentior
plures canonicos vident
fia cathedrali canonicis
tum & ibi etiam glo. e
episcopos 17. distin
ely. in Rubrica de maie
muis el. primo de prae
o gloria mundi fol. 99.
" iura, & rationes, &

K
B:
B:

S
B:
B:

IOHANNIS HEVELII,
SELENOGRAPHIA.

ovv.
LUNÆ DESCRIPTIO;
tam macularum
quam motuum diversorum,
aliarumq; omnium vicissitudinum,
phasium, Lunærum,
et eclipsium opè,
deprehensoarum,
delincatione accuratâ,
atq; locupletis
rerum Coelestium
auctoris exornata:
produit.
GEDANI.
Anno à Christo nato, 1647.
Auctoris sumtibus,
Typis Hünfeldianis.

ALHASEN.

RATIONE.

GALILAEUS.

SENSU.

Sum ex libris Petri à Schooten
Lugd: Bat:

CAPUT XVI.

DE LUNAE ADOLESCENTIS
PHASI.

Unde inæ-
qualitas Lu-
nae, in Mensi-
bus Synodi-
cis?

QUOD Anomaliam, seu inæqualitatem motus in Luna Menses Synodicos Lunares variet, id ex capite septimo, in quo de motu Lunæ egimus, liquidò patet. Quum igitur motus Lunæ nunquam sit æqualis & uniformis, ideoque nusquam æquale reperitur intervallum, inter conjunctionem Lunæ cum Sole, & Quadraturam. Interdum enim hoc spatium, diebus octo, & quod excurrit; interdum septem, interdum sex cum dimidio, conficitur: ita, ut differentia ad biduum se se propemodum extendat, prout Luna, æstate vel hyeme, circa Perigæum, vel Apogæum observatur. Proinde tot phasēs inter conjunctionem, & Quadraturam contingere possunt, quot dies huic intervallo intercurrunt (si nimirum quotidie unam numeres) sicuti Iconisimi Lunares, id satis abundè comprobant. Cum primis præfens figura, inter eas est numeranda, quam Luna circa Perigæum ambulans, solito citiùs acceleravit: siquidem Quadratura sexto mox die post veram Luminarium synodum est subsecuta, ita, ut inter conjunctionem, ipsamque Quadraturam, quinque duntaxat phasēs, etiamsi nulla fuerit neglecta, necessariò collocandæ sint: quemadmodum id 1. 4. 6. hæc ipsa octava, decimaque probant, quæ omnes in Mensem Aprilem cadunt.

Sequens autem phasis Lunæ cornutæ inter eas est, quam Luna tardiore suo motu adduxit: etenim id temporis, totos novem dies, paucis deficientibus horis, à conjunctione ad usque Quadraturam numerando insumsit. Luna namque circa Apogæum, & Sol circa Perigæum extiterunt, ita, ut insequens phasis biduum adhuc à primâ Quadraturâ abfuerit, tametsi latior, quoad intersectionem lucis & umbræ, respectu Macularum, deprehenditur, quàm proposita hæc octava phasis.

Cur autem sequentem phasim Lunæ nonam, quæ spatio unius

Placis Lunæ Adolescentis.
Observata in 50 Gradu ☉, circa maxim. librationem.

G. E. D. A. N. S.

Anno Christi 1644 Die 12 Aprilis, hora 9 à meridie numerata, à
Coniunctione versò 17, Dies 6 Curr.

8.

A. S. S. S.

in eo scilicet spatio, sint conspicuæ, nempe uterque lacus occidentalis; sicuti etiam Palus ipsa latiuscula, & nigricantior apparet: confines quoque Montes & Valles, magis sunt expansæ, & ad majorem nigredinem tendunt, ut & duo Lacus Hyperborei, qui à Peripheriâ Lunæ longius adhuc distant, sic ut Palus Amadoca distinctè admodum cernatur; contrà verò accidit, in præcedente figurâ. Præterea etiam Peripheria Lunæ occidentalis, terminum maximum Librationis nobis ostendit: siquidem limes Austrinus, Lunam exexerat, ad latitudinem Meridionalem 4. grad. 42. min. Ubi insuper hoc animadversio-
ne dignum, quòd vix liceat nobis occidentalem Lunæ oram unquam patentiore, & in eâ, Pal. Amadocam, tam evidenter conspicerè, quàm in hoc situ Australi: frequentius autem multò minùs, de eâ nobis videre contingit.

Ubi Peripheria Lunæ maximum Librationis terminum demonstrat?

Porro oblongæ illæ Maculæ circa Paludem Mæoticam, haud dubiè nihil aliud sunt, quàm profundæ, & opacæ colles Montium Alanorum, quæ in hac delineatione maximè enitent. Exiguas illas semilunulas, quæ in Tauricâ Chersoneso, ad Pontum Euxinum, interque Insulam Macram Montemque Berosum, apparuerunt, nihil aliud esse censeo, quàm concursum aliquot Collium, Montium & Vallium. Quin & nigricans illud & umbrosum, quod conspicitur infra Montem Dalangver, & omne id quoad colorem simile, existimo profectum à reflexione densarum sylvarum, si nimirum nonnullæ ibidem adsunt, vel à reflexione quamplurimorum collium; quæ certè umbra non tam facilè discernitur, ac quæ ab immensis jugis Montium oritur.

Quadam partes umbröse in Lunâ, unde?

Pontus Euxinus qualis sit substantia?

Confinium verò lucis & umbræ, hîc argumento est cum aliis, Pontum Euxinum esse valde amplum, & æqualem planitiem, inque eâ parte Mari nostro nihil absimilem: in quo tamen sparsim perquam multæ comparent Insulæ, Montes & Scopuli.

Cur quadam Macula de die in diem coarctari videntur, majori lumine replentur, atq; agris cognoscantur?

Denique, in conformi specie Lunæ, Montes Sogdiani, Coibacarani & Dalangueri, vel eorum convalles, maximè jam emicant; quia Sol eas partes nondum ex alto loco illuminat, & ideo tantummodo circa montium culmina, convalles terminat: postea

postea verò, in singulos dies fiunt angustiores, quia Sol pedetentim Selenitis ascendit, sublimiorque fertur, hinc majus lumen hisce partibus adfert.

CAPUT XVII.

DE LUNAE JUVENIS PHASI.

Selenographiæ Studiosus, qui motum librationis disci Lunæ, bene intellexerit, probeque perpenderit, primâ statim fronte, ex phaseos hujus inscriptione colliget, qualisnam ejus esse possit facies; quantum, & quodnam latus versus, Maculæ Lunares se se libraverint num interstitium, Peripheriam inter & Paludem, sit dilatatum, vel compressum, Lacusque hyperborei, sive vicini, sive remoti à limbo extiterint? & hujuscemodi alia. Quæ omnia, ex solâ inscriptione & titulo, uti diximus, percipiuntur; cum primis si vera longitudo & latitudo, simul & locus Lunæ respectu Apogæi, vel Perigæi fuerit annotatus: quemadmodum plerumque in figurarum frontispicio à me factum: quæ autem fortè, brevitatis gratiâ, interdum omiſsa fuere, illa in admonitionibus vix intactâ reliquimus.

Phaseum titulum, & inscriptiones, quibus rebus inserviant?

Quæ inscriptiones perquam etiam sunt utiles, si scire volueris, quando similis phasis hujus, vel alterius alicujus figuræ de novo speranda, quæ, tam quoad motum libratorium, quam conſinium prorsus sit eadem. Quâ gratiâ etiam necesse est, ut Ephemerides diligenter pervolvās & perquiras, quoniam tempore similis phasis, omnia scilicet habens requisita, in titulo expressa, sit reditura; non solùm quidem, quando Luna ætate, sed & in motu longitudinis, latitudinis & Anomaliæ solutæ similis futura? Quæ si omnia circa phasim certam iterum contingant (quod tamen rarò sperandum) indubitatè affirmare poteris, illâ in Ephemeridibus, expressâ die, prorsus in omnibus parem apparituram phasim.

Quamvis verò etiam Apogæum vel Perigæum Lunæ, tum temporis adhuc aliquantulum inveniatur à priori diversum; nihilo

hilo tamen minùs futura Lunæ facies, idcirco non multùm erit abfimilis; quia videlicet motus Apogæi huc parùm facit; (ut suo tempore & loco dicetur) dummodo enim phasin ætate, longitudine & latitudine parem reperias, simulque supra horizontem conspicuam, certè nullum est dubium, quin eadem Lunæ facies se se denuo repræsentet. Posito verò nullam planè aliam phasin, in Ephemeridibus reperiri posse, quàm, quæ solummodo quâ longitudinem priori respondet (qualis ferè conspicitur quotannis, si aura fuerit defæcata) & hæc, inquam, parùm erit diversa, nisi quòd supra Mare hyperboreum, circa Montes hyperboreos, Paludemque Amadocam, latior vel arctior apparuerit: prout latitudo respectu prioris phasis, cui respondere debet, aut major aut minor, Borealis sive Australis est futura. Sin verò nec in longitudine aliquam parem reperire detur, profectò frustrà erit, simillimam exspectare phasin, illo tamen excepto casu, qui se se offerre potest in ejuscemodi signis, quæ pari gaudent declinatione: E. g. In Ariete & Librà, motus librationis est idem (si nimirum, nec latitudo, nec Nodi attendantur) sic quoque in Tauro & Virgine, Geminis & Leone &c. Ex quibus quidem satis superque apparet, quàm maximè sint necessariae Inscriptiones, phasibus adjunctæ.

Circà quadraturas spatia diurna illuminationis, admodum velociter crescunt, & decrescunt.

Porro, quod attinet præsentem Lunæ faciem, hæc quoque ex illarum crescentium est numero, quæ intus sunt curvata, vel concava; quamvis omnium sit ultima: proxima sequens, est Quadraturæ facies, in quâ sectio luminis & umbræ, jamin rectam descendit lineam: mirumque profectò, spatio viginti quatuor horarum (sicuti ex octavâ phasi præcedente, tot tantùm horis ante decimam figuram, nempe Quadram, observatâ, deprehenditur) sectionem illam tam subitò esse variatam. At semper id accidit. Quemadmodum enim circa Quadraturas spatia diurna illuminationis celeriter crescunt, atque decrescunt: sic & velociter admodum sectiones tum temporis mutantur, atque variantur.

Cæterùm, sicuti hæc phasis proximè antecedenti figuræ omnino ferè opponitur, quoad motum librationis: ita rursum, à septimâ in ordine, parùm aut nihil differt; nisi respectu ætatis

tis

Placis Luna Juvenis.
Observata in 22 Gradu ♄ in Distant. intermed. inter Limit. B. et V.

G E D A H I.
Anno Christi 1644 Die 5 Novemb. hora 6 à meridie num.
à Coniunctione vers 3 Diei 7 Curr.

9.

tis & confinii. Limbus enim Lunæ occidentalis, indicat prope modum verum terminum minimæ librationis, in Lunæ latere Zephyrum respiciente: ita ut lacus hyperborei, limbo valde vicini, quasi in ipsâ Peripheriâ, spectentur, vix ac ne vix eisdem dignosci queant. Quænam autem præterea, ex ejusmodi maximè libratâ Peripheriâ oriuntur? jam supra passim dicta sunt.

Confinium autem parùm quidem admodum differt à duobus præcedentibus, respectu distantiæ, interim tamen ulteriùs Lunam interfecat, quoad Maculas; eamq; ob causam id confinii bene notandum, quòd loca Lunæ præcipua terminet, utpote, Montem Serrorum & Carpatem, quorum Valles omnino sunt umbrosæ: quando in horizonte quasi sunt constitutæ, ubi vertices tantùm Montium à Sole stringuntur. Secundò, confinium illud Montem Æmum, ex parte etiam Sinum Peronticum, Montem Horminium, Amaum, Antitaurum, Taurumq; interfecat, qui omnes mirandæ sunt altitudinis; id quod, ex areolis clarè illuminatis procul à confinio distantibus, colligitur. Cum primis omnium Montium sunt maximi, qui Byzantium non procul à Ponto Euxino, circumvallant, inter hos putà, qui hac quidem vice in termino lucis conspiciuntur: nam cuspis extrema, unâ vigesimâ sextâ parte diametri, à sectione lucis videtur esse remota, cum tamen hæc

Phasis duobus diebus ante veram ex-
titerit quadram.

brarum plenæ, ut in præcedente 15, inprimis 14, deprehenduntur: quippe confinium umbrosæ partis, tantò spatio magis magisque ab illis removeretur, quanto Sol illo loco altior redditur: quamobrem indies umbra, tam in his, quàm in aliis Vallibus decurtatur comprimiturque, quoad omnino evanescat; quando scilicet Sol illis quasi verticalis existit, veluti tempore Plenilunii conspicitur, quo Valles profundissimæ, & antea umbris obscurissimæ, lumine undique perfusæ & lucidissimæ apparent; quod omnes phases sequentes manifestè testantur.

De longiusculis Apennini Maculis.

Demum ex longiusculis nigerrimis Maculis, in Monte Apennino conspicuis, colligere licet, ibidem profundissimas Valles, cavernas, foveasque extare; maximè autem apertè præcedentes phases id commonstrant, præsertim decima tertia, ubi cavernæ illæ adhuc longè nigriores spectantur, quæ in subsequentibus figuris, indies, ad Plenilunium usque, ratione umbræ decrescunt, majorique paulatim lumine perfunduntur, more aliarum Vallium. In hoc autem hic Apenninus non parùm discrepat, ab aliis Montibus Vallibusque, quòd non simili ratione decrescat, ut quidem crescit. Exempli gratiâ: Lunâ crescente, indies plus acquirit luminis; eamque igitur ob causam, Lunâ decrescente, de die in diem magis magisque obscurari deberet, instar reliquorum Montium Valliumque; secus autem apparere in hoc Apennino, palàm est: post oppositionem enim, æque clarè ac reliqui Montes à Sole illuminatur, imò tempore ultimæ quadraturæ, ferè adhuc clarior conspicitur. Præcipua autem ratio hujus Phænomeni hæc est; quòd omnium altissimæ cuspides Montium, in latere occidentali sitæ sint, quæ, dum Luna crescit, notabilem de se spargunt umbram ortum versus, in circumjacentes Montes Vallesque: reliqui verò vertices Montium orientales, cum sint depressiores, paulatimque in altum affurgant, ideo debilem planè procreant umbram; contra verò longè luminosiores apparent post, quàm ante Lunæ oppositionem.

CAPUT

CAPUT XXIII.

DE LUNÆ GIBBEROSÆ CRE-
SCENTIS PHASI.

Quemadmodum materia Globi Terreni, ex quâ partim Montes, Valles, partim planities sunt compositæ, non prorsus constat ex partibus homogeneis ejusdem naturæ & qualitatis; sic pariter cum Lunæ sive Antichtonos materiâ opacâ (quam nulli profectò rei convenientiùs ac nostræ terræ conferre possumus) comparatum est. Etenim, Montes, Valles, planitiesque Lunares, ratione materiæ maximè inter se differunt; modò enim hic locus petrosus, modò alius arenosus existit; quorum iterum alia atq; alia sunt diversi generis, quæ partim ex sabulo livescente, partim rubicundo &c. constant. Quæ ut ne videantur sive somnia dormientis, sive vigilantis figmenta, verùm rationi planè consentanea; idcirco hoc in capite atque sub præsentis figuræ intuitu (quemadmodum id valde opportunè, & commodè fieri potest) illa ita demonstrare mecum constitui, ut non possis non mihi astipulari. At enim (fateor) mihi met ipsi ego valde audaculus videor, dum tantæ molis opus aggredior, cum de remotis adeò rebus, tum superiori tempore inauditis ediffertaturus, eoque ipso quintam essentiam cœlestem Peripateticorum quasi prorsus difflaturus. Verùm enimvero, cum observationibus haud vacillantibus, ocularique experientiâ, in tam arduo negotio me bene esse fultum non nesciam, quin feliciter hoc meum successurum sit propositum, nullus dubito.

Primò, quòd diversi generis loca petrosa rupesque passim inter Montes Lunares occurrant, jam ex parte cap. 8. retuli: quo loco dicebam, rationi non repugnare, omnes ejusmodi Valles, quæ omnino nihil quoad formam figuramve variant; sed à primâ illuminationis die, Lunâ nimirum crescente, indies nequaquam decrescunt, sive coarctantur, Rupes Montesque esse petrosos: quippe Montes arenosi, non æque præruptè in altum

*Luna, uti
Terra nostra,
prorsus ex
partibus he-
terogenicis cõ-
stat.*

altum affurgere possunt, sed magis sunt clivosi, & circa verticem magis magisque in acuminatum affurgunt apicem: quam obrem & illorum Valles, infra, & circa Montium pedes, arctiores sunt, quàm circa cacumina; sic, ut ex necessitate quotidie in phasibus Lunæ crescentibus decrefcere, sicuti in decrefcen-
 tibus crescere illas oporteat.

Alia ratio.

Dehinc, adhuc alia supereft ratio, quæ me pariter commo-
 vet ad credendum, ejusmodi rupes locaque saxosa, in superficie
 Lunæ extare posse. Isti enim Valles Montesque, qui licet non
 sint excelsiores reliquis, nihilo tamen minùs, claritate splendo-
 reque tempore Plenilunii multùm reliquos antecellant, ut in-
 ter alios M. Ætna, Montes Insulæ Cretæ, M. Sinai, Montes
 Insulæ Besbice &c. hos inquam faxeæ sunt naturæ, aptioresque
 propter illam opacitatem majorem soliditatemque, ad melius
 fortiusque reflectendos radios Solares: unde omnino majus ac
 valentius procreatur lumen. Posito autem, Montes Lunares
 ex unâ tantùm materiâ, scilicet sabulo, seu luto constare; tunc
 certè impossibile foret, ut illorum reflexio radiorum Solarium,
 tam varia atque diversa daretur; sed omnes cum Vallibus illis,
 Montes Lunares, æque luminosi semper spectarentur, & nulli
 supra alios claritate excellerent. Cùm verò reflexio adeò va-
 ria, & diversa animadvertatur; utique sequitur, Valles Mon-
 tesque ex diversissimâ, instar Globi nostri Terreni compositos
 esse materiâ. Dico itaque denuo loca illa præ reliquis lumino-
 siora atque splendidiora, esse petrosa: nam corpora solidiora,
 lumen & radios Solares fortiùs reflectunt, quàm minùs dura;
 ideoque & clariora his apparent: quod in Catoptriciis abundè
 demonstratum.

*Prima obje-
 ctio.*

Quod si autem mihi objicias, & alias dari posse rationes,
 quare Vallis una præ alterâ splendidior appareat? idque fieri
 scilicet quia una præ alterâ existit profundior; ita ut quò sunt
 altiores, eò major varietas reflexionis à circumstantibus variè
 inclinatis Montibus oriatur; & idcirco necessariò ejusmodi
 Valles etiam clariorem referant speciem, quemadmodum præ-
 dictæ, Ætnæ, Cretæ, Sinai &c. Quæ ut non inficias eo, cùm
 planè se se ita habeant, ita etiam largior omnia, sed dextrè ta-
 men

*Haris Lund Gibberosa Crescentis.
Observata in 13 Gradu N.*

GEDACHT

*Anno Christi 1644 Die 19 Februarii, hora 10 à merid. num.
à Coniunctione vers 13 Diei 12 Curr.*

17.

Autor Sculpit.

men intellecta : interim significes rogo, cur non omnes Valles profunditate similes, non æque etiam claræ, tempore Plenilunii spectentur? utpote, Insula major Caspii, Mons Serorum, Mons Carpates & alii : hos autem cum prioribus omnino ejusdem esse altitudinis, ex illorum primâ & ultimâ a paritione, quando nimirum confinium luminis & umbræ, illis maximè vicinum existit, facilè demonstrare possumus. Hic igitur nihil superest quod respondeamus, quàm hoc, Valles illas ex parte obscuriores, partim & paludosas, & nemorosas, & frutecosas esse posse; quod si concedatur, necessariò inde fit, non posse non istas se se nobis obscuriores exhibere. His adde, loca luminosiora & Montes albicantes gypseos forsitan esse, qui pariter clarius fortiusque nobis communicarent lumen, reliquis nigricantiori materiâ constantibus. Non abnuo quæ intulisti, rationi minimè adversari; ipsemetque statuo, hujus generis Montes diversos, in Lunâ reperiri posse : quæ si ita sint, idem quod prius sequitur, varios diversissimosque, respectu materiæ, Montes Vallesque in Lunâ extare.

Insuper in superficie Lunæ, adhuc alius Mons primùm in hac phasi ortus, reperitur, scilicet Porphyrites in Mari Eoo, supra Insulam Cercinnam; qui apertè confirmat, alios ratione materiæ aliis Montibus esse prorsus diversissimos. Et hunc Porphyritem, aut ex terrâ rubicundâ, instar Porphyritis Ægypti (secundùm quem, Lunarem denominavimus) aut, quod mihi magis videtur consonum, ex materiâ nitrosâ, vel sulphureâ constare nullus dubito : imo pro persuaso habeo, quòd ignem alat perpetuum, atque adeò ex numero fit ignivomorum, quales apud nos sunt M. Ætna, Hecla, Vesuvius & alii.

Adq; hoc statuendum, certè non exigua levisq; me impellit ratio. Nam, postquam nullo non tempore, in omnibus Lunæ vicissitudinibus, manifestè atque luculenter conspexerim, Montem Porphyritem se se perpetuò, quoad colorem atque splendorem, planè aliter ac reliquos omnes, in patente Lunæ hemisphærio ullibi extantes, repræsentare; croceumque, sive subflavum colorem, seu aureum sive igneum, præ se ferre; qui color ipsi quasi naturalis & perpetuus; (siquidem à primo sta-

Mons Porphyrites certio arguit, diversissimos ratione materiæ in superficie Lunæ extare Montes.

Quid narrationibus Autor potissimū fuerit commotus, ejusmodi fovere opinionem.

tim illuminationis die, ad ultimum usque, hac in parte non variatur) sicuti id omnibus bono Telescopio instructis, quovis tempore experiri licet. Hanc igitur ob causam nolens volens statuere sum coactus, hunc Porphyritem, aut ex rupe rubra, aut sabulo, sive terrâ rubicundâ constare, aut prorsus ardere sive perpetuo igne exundare: etenim si terrenis rebus æquiparari debent, ut fieri aliter mentis nostræ dextrè informandæ causâ non potest; nullæ certæ res aliæ occurrunt, cum quibus convenientius comparari queunt.

Nec aberrationi visus, nec Tubi illusioni, hoc phenomenon adscribendū.

Proinde igitur, cum hæc apparentia nullo modo hallucinationi visus, nec fallaciæ Telescopii adscribi possit; (siquidem ut mihi res hæc in obtutum venit, ita ab omnibus, qui experimentum ejus facere non detrectabunt, citra exceptionem temporis, deprehendetur, animadversuris, magnam esse differentiam inter Porphyritem, reliquosque Montes Lunares, sive unum, sive plures Tubos, eosque ex quovis segmento præparatos, adhibeant) omnino sequitur, certos Montes Lunares, ex vario diversoque saxo, sabulo, sive luto compositos esse, ne dicam, nonnullos esse Ignivomos, quemadmodum de Porphyrite modo accepimus; cui plures similes ibidem latere valde mihi fit credibile (in quorum numero & ille Mons recensendus, cujus capite 13. sub finem mentionem fecimus) hujusmodi naturæ ac qualitatis extare: quos quia sunt minores declivioresque, tam accuratè atque distinctè intueri minimè conceditur.

Porphyrites quamquam constet figurâ?

Cæterum, & hoc maximè notabile, quòd hic Porphyrites, nunquam non planè aliam, ratione formæ & figuræ, referat speciem, quàm omnes reliqui Montes Lunares. Circa medium quandoquidem constat quasi corpore rotundo, de quo Austrum versus, cornu quoddam curvatum excurrit: sursum Aquilonem versus, similiter quidam apex curvatus conspicitur; sed à corpore medio omnino avulsus: adeò, ut mediante illo interstitio, ceu pars Maris, dilucidè conspici possit. Præterea invenitur & alius Mons, Pyramis videlicet nominatus, prope Montem Argentarium, juxta promontorium Lunæ Maris Mediterranei, qui peregrinam pariter præ se fert formam figuramve, nec Pyramidi est absimilis, unde & nomen sortitus.

Qui-

*Placis Lune Adulte.
Observata in 8 Gradu ☉.*

G E D A H T.

*Anno Christi 1644 Die 21 Januarii, hora 11 a merid. num.
a Coniunctione ☽ 13 Diei 13 Cura.*

Quibus tamen tribus modò dictis Montibus quoad faciem, nulli, in citeriori parte Lunæ, ut ut diligenter per singulas etiam phases in id inquiras, animadvertuntur pares.

CAPUT XXIV.

DE LUNAE ADULTAE PHASI.

Tota Insula Cercinna, in appositâ phasi, jam haud parùm luminosior videtur, quàm in præcedente decimâ septimâ; ratioque facilè petitur ex illis, quæ capite 20. de simili apparentiâ Insulæ Siciliae, dicta sunt. Nam, cum in Insulâ Cercinnâ similiter innumeri Montium tractus, scopulorumque series affatim reperiantur, uti ex radiis illis luminosis deprehenditur; pariter etiam accidit, quando confinium umbrosæ partis, in viciniâ illius Insulæ versatur, ut, ob illos innumeros Montes, umbras eo tempore longissimas densissimasque de se spargentes, nigricantior spectetur: medium verò hujus, Insulæ, cum sit paludosum (Monte tamen erecto conspicuum) idcirco & aliquantulum umbrosius apparet.

*De Insulâ
Cercinnâ, &
ejus colore.*

Mare verò illud Syrticum, infra jam nominatam Insulam Cercinnam situm, cum majori pallore sit suffusum, quàm reliquum Mare, & adhæc sparsim areolis clarioribus refertum: unde haud difficulter colligitur, vadosum quasi existere, vel, ut propriè dicam, hinc inde scopulis abundare. In hoc Mare flexuosæ quædam lineæ ingrediuntur, perinde ac si essent Fluvii permagni sinuosi, hoc loco se se in Mare exonerantes. Porro, quoniam Nilus interveniente diversorum brachiorum serie, pariter in nostrum Syrticum Mare, quod æque est vadosum, intrat; idcirco & illos Lunares fluvios, nomine Nili appellare placuit. Loca autem illa quæ præterlabitur alluitque, videntur esse Paludosa, & minimè sicca, prout ex colore certò præsumitur: quam etiam ob causam, eò adhuc meliùs, Nilus ille cum nostro terrestri convenit. Scis enim, hunc nostrum non rarenter exundare in illa loca finitima; hincque fortassis & Selenitis, similis, ratione coloris, circumjacentium Nili locorum

*De Mari Syrtico, Nilog,
Lunari.*

erit aspectus: hoc tamen cum discrimine, quòd nostri Nili inundatio nonnunquam Selenitis evanescere videbitur: Paludes contra circa Nilum Lunarem existentes semper nobis eandem referunt speciem.

Motum librationis quod attinet, tam hujus quàm sequentis Phæos; ille in maximâ occidentaliori variatione deprehenditur, ubi nimirum interstitium Paludem Mæotidem inter & Peripheriam, omnium maximè conspicitur dilatatum: siquidem hæ duæ phæs, non solum in Cancro, uti ex inscriptione patet, sed & circa limitem Austrinum observata.

CAPUT XXV.

DE LUNAE AD OPPOSITIONEM VERGENTIS PHASI.

Posteaquam igitur Luna oppositioni admodum appropinquaverit, maxima se se circa Montes Vallesque exlerit metamorphosis. Nam quæ Valles antehac omnium erant nigerrimæ, tempore scilicet primæ apparitionis, illæ nunc clariores luminosioresque, quàm unquam alio tempore (cùm ipsis Sol quasi verticalis extat, sic ut rectà lumine illas perfundere possit) spectantur: Vallis nempe Ætna, Inf. Creta, Vallis Sinai, Inf. Besbicus, Vallis Sipyli, Didymi Maficyti &c. Verùm tamen non omnes Valles circa oppositionem aëque clarè existunt: ratio est, quam jam suprâ capite 23. retuli: quòd nimirum in fundo non pariter omnes complanatae, pariter ac scabrosæ sint. Accedit & hoc, quòd in illis nigricantioribus Vallibus, forsitan vastissimæ paludes, arundineta, fruticeta, nemoraque &c. extent, quæ cùm maximam partem radiorum Solarium absorbeant, ita ut minimè omnes à superficie ejus minùs opacâ, ad nos reflecti possint: ita fit, ut obscuritas quædam exinde oriatur.

*De Insule
Rhodi colore,
formâ, pe-
regrimâ.*

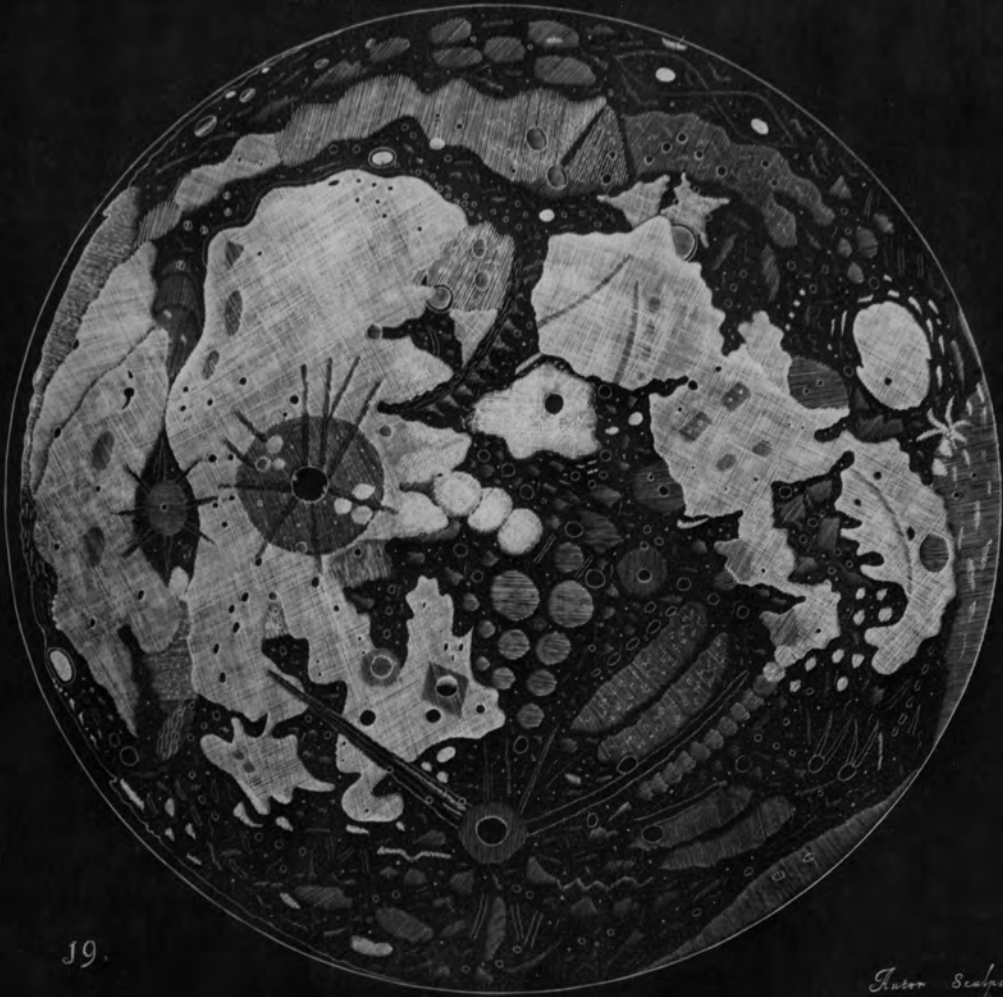
Nigricantes autem Maculæ, quæ hoc tempore, præter Maria apparent, Lacus sunt Paludes atque stagna, ut ex Tabulâ Selenographicâ adhuc clariùs conspicitur. Quas inter reliquas

Macu-

*Picis Lunæ ad Oppositionem Vergentis.
Observata in 21 Gradu B.*

G. E. D. A. R. G.

*Anno Christi 1644. Die 22 Ianuar. hora 11 à merid. num.
à Coniunctione ortus 14 Diei 14 Cuse.*

19.

Anton Scalposit.

Maculas, Insulas, Valles Montesque, certa reperitur Insula, Rhodus nominata, quæ maximâ ex parte plana, atque æquabilis, ac nullis Montibus est circumdata : hæcque speciem refert mirabilem, quàm sæpenumero haud parùm sum admiratus, dum nimirum hæc modò dicta Insula, à parte superiori five Septentrionali, prorsus obscura nigraque apparet. Quod si verò id à parte ejus dextrâ, seu finistrâ, accideret, Montibusque esset circumvestita, nihil foret admirabile : jam autem, cùm ibidem nulli omnino videantur Montes, quemadmodum istud superiores observationes luculentissimè id attestantur; adhæc in verâ etiam id contingat oppositione, quòd à parte nempe superiori planè sit obscurata : fateor sanè, aliquid certi hac de re statuere, causamque genuinam, atque sufficientem hujus phænomeni investigare, esse admodum difficile.

Id extra omnem quidem dubitationis aleam positum est, Insulam hanc Rhodum, in vastissimâ palude esse sitam, quæ propemodum figuram Rhombi refert, ut ex omnibus phasibus videre licet, partem autem obscuram illius Insulæ inter paludes referre non possum, alioquin non posset esse sic nigra; sed similem cum circumjacente palude repræsentaret colorem : ideoque colligere aliter non possum, quàm partem illam dimidiam nigricantem illius Insulæ, aut esse nemorosam, aut aquosam. Si alius adsit, qui rationem magis convenientem invenire possit, profectò, tum mihi, tum omnibus Scientiæ cupidis, rem faciet gratissimam.

Radii autem albicantes, five luminosi, qui circa Plenilunium in Oceanis Lunaribus, Insulis, continentique sparsim se se offerunt, nihil sunt aliud, ut jam antea referebam, quàm scopulorum series, præaltorumque Montium tractus, qui hoc tempore, ferè similem habent aspectum, ac nostri Montes excelsiores, æternâ nivis obsessi. Montium Lunarium verò clariorum tractus, præsertim ex Monte Sinai orientium, pariter esse nivosos, vix credibile : cùm enim nullæ ibidem pluvix deprehendantur, sed continuè Cælum extet sudum, (si ita loqui liceat) facilè etiam colligere datur, nullas prorsus nives, in Lunâ generari posse : quòd autem aliis luminosiores spectentur,

De radiis albicantibus circa Plenilunium conspicuis.

In Lunâ nulle datur pluvia nec nives.

fortassis ab illorum materiâ, colore, asperitate, & situ convenientiori, proficiscitur.

CAPUT XXVI.

DE PLENILUNIIS, ALIISQUE REBUS SCITÛ DIGNISSIMIS.

Pleniluniorum aspectus semper variatur.

HAud ægrè animo assequi licet, non omnia Plenilunia, quotannis singulisque Mensibus, unam omnino eandemque nobis exhibere faciem; ratione scilicet varii diversique motus Librationis disci, tam ex motu Lunæ longitudinis, quàm latitudinis descendentis. Nam, quemadmodum omnes quadraturæ, imò & phases, ob hanc potissimum causam, mirum in modum variantur, librantur, distorquenturque; sic pariter & Plenilunia immutantur. Modò enim interstitium inter Paludem Mæotidem, vel Maræotidem, limbumque Lunæ; modò ejus pars, sive Septentrionalis, sive Australis strictior, aliquando verò etiam latior conspicitur. Quæ præsertim ratio, me impulit, ut duos hoc loco in gratiam Astrologorum exhiberem Plenilunii Iconismos, quorum prior, faciem Lunæ in Capricorno, circaque limitem Boreum existentis præsentat (nullo enim alio tempore hæctenus, quàm æstivo circa Solstitium accidit; eapropter & illud Plenilunium Æstivum appellavi) posterior effigiem Lunæ in Cancro, circa limitem Austrinum versantis refert; quæ quia semper circiter Solstitium Hybernum huc usque fuit deprehensa: idcirco inde Plenilunium Hybernum dicitur. Ex quibus quidem duobus Iconismis, quilibet maximam & minimam librationem, ad Peripheriam animadvertendam, ejusque terminos, nullo negotio deprehendet.

De primo Plenilunio in Capricorno observato.

Prima autem hîc ostensa Lunæ facies, ut ex titulo ejus apparet, est illa, quæ circa Capricornum, & Limitem Septentrionalem fuit observata; circa Capricornum inquam, quod bene notetur. Hæc enim observatio, Anno Æræ Christianæ 1644. die 19. Julii, horâ 10. vespertinâ, in ultimo gradu Capricorni ter-

Plenissimum Aerium.
Obseruatum.
GEDALI.
In Quadrante Orientali, circa F. et Limit. Bor.

20.

Astor Sculpuit.

dùm figuram cap. 18. pag. 329. insertam : circa Nodum Ascendentem verò, magis occasum versùs, in superiori nempe peripheriâ inclinât : circa Nodum descendentem magis magisque per aliquot gradus ortum versùs. Hincque evenit, ut discus Lunæ, unâ cum Maculis, modò sic modò aliter, in Nonagesimo conspiciatur. Quæ in quantum variatio excurrat, ex pite jam dicto pariter deprehenditur : adeò, ut omnino Maculæ, ad lineam à Polo Eclipticæ per centrum Lunæ ductum, minimè constantem; sed in quavis latitudinis variatione, variabilem dispositionem obtineant, teste ipsâ experientiâ: ut ut Severinus Longomontanus aliam fovèrit opinionem, quàm lib. I. Theoricorum pag. 192. Astronomiæ Danicæ expressit.

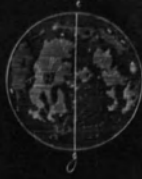
In Quadrante Orientali & Occidentali major est Lunæ inclinatio.

Variatur itaque hæc inclinatio Lunæ aliquantulum in gradu nonagesimo, verùm Inclinationes orientis occidentisque longè majori mutationi sunt subjectæ. In circulo quidem Nonagesimo, tantùm ex diverso latitudinis situ descendunt; in ortu verò atque occasu, non solum ex diversa latitudine, sed & longitudine proficiscuntur. Hæc autem, si rectè intelligi debeant, necesse est, ut scias, lineam illam, quæ perpendiculariter per centrum, & orbitam Lunæ fertur, per se (non verò respectu nostri, in quo multùm differentiæ est situm) semper esse immobilem, ut supra memini : & idcirco Luna, sive sit in ortu, Nonagesimo, seu occasu, nihilominus semper viam Lunarem, ad angulos interfecat rectos : indeque facillè præsumendum, Lunam in ortu longè aliter, quàm in occasu, & sic iterum vice versâ inclinari, prout angulus orbitæ Lunæ & horizontis fuerit acutior, sive obtusior.

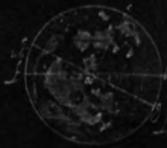
Porro etiam compertum habemus, hunc angulum admodum variari, eodem planè modo, ut angulus orientis & occidentis, cui affinitate est conjunctus : nisi quòd angulus orbitæ Lunæ & horizontis, majori adhuc variationi sit obnoxius, quàm Angulus Orientis, seu Occidentis. Quia enim orbita Lunæ Eclipticam in duobus punctis oppositis interfecat, sic pars ejus dimidia, magis Boream versùs altiusque, altera magis Austrum versùs, atque decliviùs extendatur : hocque modo angulus orbitæ & horizontis, jam major, jam minor, evadit

1.
Inclinatio Dantiscana.
Luna circa initium ♌ et ♍ existens.

In nonagesimo.

In ortu.

horizon.

2.

horizon.

In occasu.

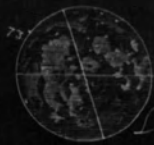

Inclinatio Dantiscana.
Luna circa initium ♍ et ♏ existens.

In nonagesimo.

In ortu.

horizon.

3

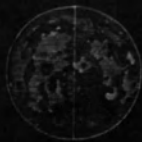
horizon.

In occasu.

Inclinatio Dantiscana.
Luna circa initium ♏ et ♌ existens.

In nonagesimo.

In ortu.

horizon.

In occasu.

fig. 8

Aut. Sulzer.

dit, respectu anguli Eclipticæ & horizontis, præsertim extra Nodos : circa Nodum Austrinum, hic angulus quinque gradibus & aliquot minutis, minor est in ortu, quàm ipse angulus orientis : in occasu verò, tot gradibus aliquotque minutis major angulo occidentis. Circa Nodum Boreum autem, angulus hîc orbitæ Lunæ & horizontis, in ortu omni tempore quinque grad. & septendecim circiter minut. major existit, angulo orientis : atque rursus in occasu, tantò minor : secundum quem, & omnes Inclinationes Lunæ disci variantur. Quò autem Lector scientiæ cupidus, hæc, quæ jam dicta sunt, eò melius percipiat, ipsemetque etiam quasdam Inclinationes & constitutiones Lunæ, tam in ortu, & nonagesimo, quàm occasu oculis lustrare possit; placuit in certis quibusdam casibus, diversas Lunæ Inclinationes in figuram scilicet S referre præsentem.

Juxta numerum 1, tres conspiciuntur Lunæ facies, quomodo inclinatur in ortu, nonagesimo & occasu, Lunâ nimirum existente in primo gradu Libræ, atque in ipso Nodo Ascendente. Sub numero 2. in eadem situatione, disci constitutio sive Inclinatione conspicitur, cum nempe Luna in primo gradu Arietis versatur, Nodoque itidem Boreo. Prope num. 3. quando Luna in primo gradu Cancris seu Capricorni, pariterque in Nodo Boreo commoratur. Quâ ratione autem has Inclinationes delineaverim, jam indicabo. Primò, necesse est, exploratum ut habeamus punctum illud verticale, vel perpendiculum Nonagesimi e scilicet seu e g : hoc quippe ut percepisti, ad aliquot paucos circiter gradus, respectu nostri & Eclipticæ aliquantulum variatur, atque libratur. Secundò, ad constitutionem Lunæ orientis, requiritur etiam, ut sit cognitus angulus orbitæ Lunæ & horizontis; qui si non ex certâ ad hoc negotium adornatâ Tabulâ excerpti poterit, oportet illum, speciatim computare. Quâ verò viâ id aggrediendum, peritis obvium est; at reliqui in rebus Astronomicis parùm exercitati, id ex libris sphaericorum assequi possunt, quò illos ablegamus.

Explorato igitur hoc angulo, in figurâ præsentem ad num. 1. & quidem in ortu, c a b notato, simul quoque innotescit complementum ejus ad quadrantem sive 90. gradus, nimirum

Z z

a b g.

Diversæ Inclinationes Lunæ Dantisane schemate exhibentur.

Indicatur ratio delineandi Inclinationes.

a b g. Dico itaq; præterea, angulum e a f angulo b a g, tanquam suo verticali prorsus esse æqualem: nam *anguli ad verticem inter se sunt æquales*, per Theor. 8. propofi. 15. I. Euclid. Quæ cum ita sint, propterea simpliciter tantummodo opus, anguli complementum orbitæ & horizontis, ad sinistram nempe in ortu, ab f incipiendo, sursum versùs constituere: sic ut puncto verticali e, ad f usque, non plures neque pauciores gradus quàm à dicto complemento comprehendantur. In quo casu hic Dantisçi, quando Luna in primo gradu Libræ & Leonis versatur, invenitur angulus orbitæ & horizontis orientalis 64. gradus, & insuper aliquot minuta (qui nullo negotio innotescit, Lunâ existente circa Nodos, ex Tabulâ nempe orientis, & quidem ex simplici additione, vel subtractione, anguli orbitæ & Eclipticæ, angulique orientis vel occidentis, quorum prior semper quinque circiter æquatur gradibus) complementum igitur ejus ad quadrantem provenit 26. gradus. Huic æqualem, ab f usque e designo; quo factò, vera conflim Lunæ inclinatio est repræsentata.

Ad Inclinationem Lunæ occidentis inveniendam, eodem planè modo proceditur, excepto, quòd in hoc casu, non angulo orientis orbitæ & horizontis utimur, sed occidentis, à quo quinque illi gradus subtrahuntur: hic angulus occidentis, si ad orientis angulum conferatur, ferè perpetuò ei est inæqualis, ad instar angulorum orientis vel occidentis, horizontis & Eclipticæ. In figurâ quidem appositâ Lunæ occidentis ad Num. 1. Angulus orbitæ & horizontis c a b invenitur hic Dantisçi circiter 12. graduum: à quo si subtrahas 5. restabunt 7. cujus complementum ad 90. gradus, scilicet b a g fit 83. grad. cui planè angulus e a f, tanquam verticalis est æqualis. Quod si igitur complementum illud anguli horizontis & orbitæ, occidentis, scilicet 83. gradus, ab f usque e, ad dextram constituat, desideratam illicò habebis Inclinationem.

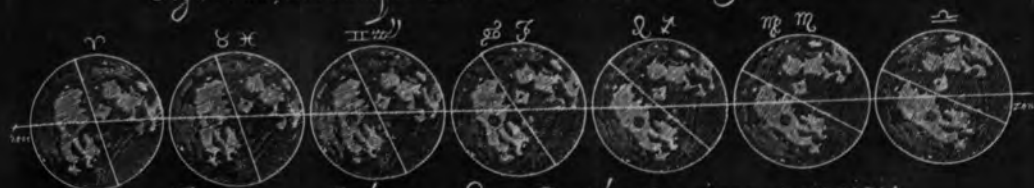
Quem item modum sub Num. 2. & 3. cum Luna in primo gradu Arietis, Cancrì & Capricorni versatur, sequuti sumus. Ex quibus delineationibus satis superque videre est, cum hac disci Inclinatione, omnino aliter esse comparatum in ortu

ortu aliter iterum in occasu; non minùs verò in Librà, Ariete, Cancro, vel Capricorno, semper existere diversimodam. Interim non solum in his tribus duntaxat stationibus variantur; sed & in quovis gradu minutoque longitudinis; eoque magis vel minùs, ratione motus, Cuspidum Lunæ.

● In gratiam autem Astrosophorum, hoc quoque loco Inclinationes Dantisianas, tam Lunæ orientis, quam occidentis, in omnibus Signorum principiis constitutas (Lunâ scilicet versante circa Nodum Boreum) atque planè eo quem diximus, modo, delineatas apponere placet. Ex quibus utique, singulari cum animi voluptate, percipies, mirabilem Lunæ variationem & inclinationem, nec non, quomodo successivè alius atque alius peripheriæ gradus, verticalis existat. Hincque haud difficulter colligitur, perpendiculum Nonagesimi, perpetuò se se in Quadrante orientali ad circulum usque Nonagesimum, plus plusque erigere: in Quadrante verò occidentali magis magisque inclinare horizontem versùs; ob variationem scilicet anguli verticalis orbitæque Lunæ horariam.

Inclinationes Lunæ Dantisianæ in principiis Signorum, tam in ortu quam in occasu exhibentur.

Constitutio seu Inclinatio Lunæ Orientis, circa principia Signorum, Nodumque Boreum, in horizonte Gedanensi.

Constitutio seu Inclinatio Lunæ Occidentis, circa principia Signorum, Nodumque Boreum, in horizonte Gedanensi.

Auter Sculpsit.

Expetisne autem quoque ad quamvis datam horam, minutamque, disci inclinationem Lunæ constituere? necesse est

Z z z

igi-

*Ad quam-
cumq; datam
horam, inve-
nire Inclin-
ationem.*

igitur ut primùm angulum circuli verticalis & orbitæ Lunæ ad datum tempus, aut ex peculiari Tabulâ, aut ex calculo trigonometrico, exploratum habeas: tuncque viâ prædictâ complementum ejus constitue, in Quadrante orientali ad sinistram, ab f usque e, ita habebis veram inclinationem ad illud ipsum præfinitum tempus.

*Inclinatio ex
diversissimis
causis
fit, inde ad-
modum est
varia.*

Ex quibus omnibus, quæ modò diximus, satis superque liquet, Inclinationes Lunæ, non solum ex motu longitudinis atque latitudinis; sed etiam ex diverso situ Lunæ, respectu Nonagesimi & horizontis variari. Neque his adhuc absolvuntur; siquidem Inclinationes Lunæ in diversis horizontibus, diversissimæ existunt: hoc est, pro diversitate Poli Elevationis, adhuc præter illam priorem variationem, magis magisque alterantur. Cæterùm, quantò locorum elevatio Poli est depressior, tantò hæc inclinatio evadit major (hoc est, tantò punctum nimirum verticale Nonagesimi magis horizontem versus, tam in ortu quàm occasu, inclinatur) ac rursus, quantò Elevatio Poli in quodam loco sublimior datur, tantò hæc inclinatio ibidem est minor.

*Inclinationes
rectè deter-
minare, non
parum habet
momenti.*

Ex quibus denuo clarè patet, tam diversam esse Inclinationem, ut vix possibile, ob continuam variationem longitudinis, latitudinis, altitudinis Lunæ, Poli que elevationis, has sæpius memoratas inclinationes determinare. Veruntamen haud parùm conducere, ut quilibet, in horizonte quocumque degens, inclinationem Lunæ per omnes supra dictos casus, beneficio alicujus præfigurati Plenilunii, haud magno labore, & quidem ex tempore, sibi oculis subicere possit: quippe non tantùm in Eclipsibus, sed & in reliquis omnibus Lunæ observationibus, magno certè res hæc foret adminiculo; quemadmodum inferiùs suo loco demonstrabitur.

*Plenilunii
versatilis ope,
sive versus Lu-
na Inclinationes
quocumq;
loco & tem-
pore, repræ-
sentare, doce-
tur.*

Hocque feliciter, sine ullo laboris & temporis multi dispendio succedere posse, si motus librationis non attendatur, præfente Plenilunio Brumali versatili, in eam gratiam adornato, jam jam commonstrabo. Antequam autem eò pervenire possimus, summopere opus est, ut tibi Tabulam Angulorum circuli verticalis orbitæq; Lunarum, ad tuam Poli Elevationem supputes, ad

Plenitium Biennale
 Obsecratum
 GEDAGE
 Circa initium Canceri, & Limit Aust.
 Punctum G. Hologocum.

ad singulos videlicet gradus longitudinis & altitudinis : id quod si tibi nimium molestum esse videatur, sufficit huic negotio, ad decem duntaxat gradus longitudinis, & ad singulas semihoras, sive horarum quadrantes, illam computare. Quàm verò magni est laboris ejusmodi conficere Tabulam, tamque magnum sum adfert commodum, tamque gratior nobis, cum illâ opus habemus, accidit. Hujus enim si non datur copia, multò certè molestius est, ad quamlibet inclinationem primùm supputare angulum. Tabulâ itaque probè confectâ, quare hujus beneficio, ad datum tempus locumque Lunæ, angulum circuli verticalis & orbitæ Lunæ, ad quem eruendum, duplici parte proportionali opus erit : quo factò, in extremo diviso circulo ab A sursum, C punctum nonagesimum versùs, tot dinumera gradus, quot anguli complementum comprehendit; si nimirum Inclinationem Lunæ orientalis desideres : postmodùm, cum hæc figura ita sit præparata, ut circumagi possit, sinistrorsum eam obverte, quoad de tribus superioribus punctis unum (quæ inter 30. & 40. gradum conspiciuntur) ultimum dinumeratum gradum anguli complementi tangat. Rogitas autem, quodnam punctum horum trium hîc debeat attendi? respondeo : si Luna in Nodo Austrino commoretur, necesse est, ut omnium orientalius ad 37. gradum situm, apprehendas; medium, si circa Limites versatur; atque illud occidentale ad 31. gradum conspicuum, quando Luna circa Nodum Boreum existit. Quod si scire etiam expetis situm inclinationis Lunæ in quadrante orientali; dinumera tot gradus à B, C versùs, ut priùs factum, quot anguli complementum verticalis orbiteque Lunæ possidet; tunc dextrorsum Zephyrum versùs hunc Plenilunii Iconismum circumvolve, usque dum iterum unum, ex illis tribus superioribus punctis, quod tum temporis necesse habes, ad ultimum dinumeratum gradum constituatur; quibus peractis, genuinam temporis dato locoque Lunæ respondentem inclinationem planè tenes : ex quâ illicò percipies, quinam gradus peripheriæ illo tempore in nonagesimo extet, nec verò minùs quamam loca, Valles Montesque cum puncto nonagesimi C, centroque Lunæ in unâ rectâ sint constituti, quod quidem ad-

miniculo talis fili serici accuratè examinari poterit. Cui verò bono commodoque hoc esse possit, suo reservabitur loco dicendum.

An quovis
tempore totū
prorsus hemi-
sphaerū Lunæ
a Sole illumi-
netur?

Postquam igitur nunc fatis, ut arbitror, de variatione inclinationis Lunaris diximus, non absolum erit, ad reliqua, quaestionesque aliquas ad Plenilunium spectantes accedere. Primum enim quaeritur: an Sol quovis tempore, praesertim Plenilunii, mediam exactè partem Lunæ illuminet? negatur. Quam minimè diffiteor, si sphaera luminosa sphaerae opacae aequalis fuerit, quod media quoque pars opacae à mediâ luminosa illustratur, per proposit. 45. lib. v. Optic. Aguilonii; vel, ut loquitur Alhasen lib. de Crepusc. N. 2. & Vitell. lib. 2. proposit. 26. atque Aristarchus Samius in lib. de Magnitud. & intervallis, Solis & Lunæ: Si sphaericum luminosum illuminet opacum aequale: hemisphaerium illuminabit. Posteaquam verò Sol orbe Lunari longè est major, ideoque & majorem medietate partem illustrat, vi propositionis 46. lib. v. Optic. Aguilonii: Si sphaera luminosa major fuerit opaca, à minore parte lumine major pars illustrabitur, vel ut utar verbis Alhas. lib. de Crepusc. N. 3.: Si sphaericum luminosum illuminet opacum minus: plus hemisphaerio illuminabit. Quod non minùs à Vitellione lib. 27. & Aristarch. Sam. lib. de Magnit. & intervall. Solis & Lunæ corroboratur. Oportet igitur terminum illuminationis esse circulum, minorem tamen eo, qui in sphaerico Lunæ corpore maximus describitur. Hic verò circulus illuminationis non perpetuò est ejusdem magnitudinis; sed paululùm variat, ratione Solis à Lunâ distantiae: quantò autem fuerit major, tantò minor pars illa illuminata de corpore opaco existit. Cùm itaque hic circulus, tempore Plenilunii sit omnium maximus; sequitur lege quadam certâ, partem Lunæ plenæ illuminatam, esse omnium minimam. Hæc autem verba, propriè loquendo, æquivalent illis, quæ jam proferam: Lunam nunquam minùs illustrari, quàm cùm est plena. Quod vulgus vix unquam sibi persuadebit; hac enim in opinione hæret: Lunam in Plenilunio maximè Solis fulgore perfundi. Verùm toto sic aberratur Cœlo; ignorato, quòd corpus opacum sphaericum, à luminoso sphaerico majori & remotiori, minùs; à propinquiori verò,

Luna nunquam
minùs, quàm
cùm est ple-
na, illumina-
tur.

verò, licet æquali, plus illuminetur : quod abundè satis Optici, præsertim Franciscus Aguilonius lib. v. prop. 48. Optic. demonstravit, his verbis : *Spheroides luminosum majus è propinquo, amphorem partem opaci irradiat, quàm è remoto.* Hoc æque corroborat Vitell. lib. 2. prop. 23. Cùm igitur Luna orbe plena, semper quàm maximè à Sole remota (quando nimirum terra interponitur) quàm ante vel post oppositionem, in primis tempore conjunctionis, quo differentia ferè 120. semidiam. æstimatur; sequitur ergo, ut modò referebam, Lunam nunquam minus, quàm, cùm est plena, illuminari : eapropter & circulus illuminationis, id temporis omnium est minimus. *Quanta autem revera sit pars Lunæ illuminata, circulo maximo seu minimo existente, Astronomi viâ diversâ docent, cognitâ videlicet distantia utriusq; Sideris datisq; diametris, investigare; inter reliquos Erasmus Reinholdus, in Commentario super Theorias Peurbachii fol. 165. partem illam ad circulum usque illuminationis determinat, quòd nimirum sit grad. 189.45. min. sic ut Luna 9. grad. supra partem dimidiam illuminetur. Acutissimus verò Keplerus in Astronomiâ Opticâ cap. 6. n. 3. pag. 231. hoc non solum in dubium vocat; sed & partem circuli illuminati, longè esse minorem apertè demonstrat, quòd nimirum sit grad. solummodo 180. min. 31. sec. 20. quando nova, atque in Apogæo versatur; umbrosa verò pars, nempe residua, grad. 179. min. 28. sec. 40; at Lunâ in perigæo versante, posse arcum illuminatum esse grad. 180. min. 28. sec. 12.*

*Quanta sit
pars illumi-
nata Luna?*

Interea tamen totam hanc à Sole illustratam partem, hemisphærio majorem in Plenilunio non conspicimus, quoniam scilicet corporis illuminati Lunaris, diameter visibilis major existit, quàm spatium illud, inter utrumque oculum nostrum (tum enim circulus visionis hemisphærio est minor) secundum propof. 70. iv. Vitell : *Linca connectens centra amborum visuum, si diametro spheræ convexæ minor fuerit; minus hemisphærio est, quod videtur.* Variatione verò distantia inter oculos nostros, & corpus illuminatum, circulus visionis decrescit, ita ut majorem partem, de parte Lunæ illuminatâ tum temporis spectare liceat. Hæc autem ita esse Aguilonius confirmat, prop. 44. lib. v. Optic. his

ver-

Quò minùs
Luna à Sole
illuminatur,
eò plus de eà
cernitur.

verbis : *Externum signum luminosum, majorem partem sphaerae remotioris irradiat quàm propinquioris.* Hincque colligitur, quòd de Lunâ in Apogæo plus spectetur, licet à Sole minùs illustretur : in Perigæo autem plus illustretur, & minùs cernatur. Maxima verò pars quæ unquam in Apogæo à nobis videtur, semper ut jam suprâ memini, hemisphaerio est minor, sicuti pars à Sole illuminata, semper hemisphaerio major existit. Circuli autem visionis & illuminationis, qui inde oriuntur, æque distant à peripheriâ circuli majoris, & sub ipsum verissimæ oppositionis momentum, distat uterque circulus undique circiter 30. minutis. Quamdiu igitur circulus visionis, circulum illuminationis nondum tangit, tam diu Luna accuratè prorsusque plena rotundaque apparet. Unde Vitellio quidem atque Reinholdus concluderunt, Lunam plenam & per duas integras horas invariata ratione decrementi persistere posse, priusquam videatur decrefcere; quemadmodum id Kepplerus refert, loco jam suprâ citato. Verùm huic sententiæ ibidem pag. 237. omnino refragatur Autor modò dictus, inquiring : *nunquam nec visum esse, nec videri posse ullum perfectum Plenilunium; tantum abest, ut unum Plenilunium duas horas duret.* Porrò cum autem sint maximè notabilia atque longè ingeniosissima, quæ de his omnibus is ipse in sequentibus profert; idcirco ipsiusmet verba hoc loco adjiciam : *Etenim, quia semidiameter umbræ æquat duas semis Lunæ semidiametros, additâ unâ Lunæ semidiametro; ut contra Lunæ & umbræ spatium justum expers umbræ admittant, conficiuntur circiter 64. aut 66. scrupula: totidem necesse est, Lunam abesse à Solis opposito, seu in longum, seu in latum; nisi umbram delibare velit. At tanto spatio distans ab oppositione, jam fit intersectio circularum illuminationis & visionis: quia hi in distantia Lunæ & oppositi loci Solis 30. scrupulorum se mutuo tangunt. Aut igitur nequit impleri Luna ob latitudinem Boream vel Austrinam, aut si potest impleri, articulos peragrans oppositionis, priusquam impleatur, deficere incipit, umbram terræ subiens. Nisi fortè distantia in Boream parallaxis Austrina, vel contrâ, subveniat.*

Quam diu
perfectum Ple-
nilunium du-
rare possit?

Keppleri hac
de re opinio.

Hæc autem quàm acutè tam verè profectò sunt dicta, quam paulò obscuriùs. Sensus verò genuinus hic est : quando luminarium oppositio circa Nodos accidit, tunc Luna suo centro perquam vicina est Eclipticæ, in quâ tum temporis simul centrum umbræ terrenæ versatur, cujus diameter circiter 64. vel 65. min. existit. At Luna non citiùs plena rotundaque peni-

penitus spectatur, quàm donec 30. tantùm minut. prim. à puncto opposito Solis, vel centro umbræ est remota, ubi duo illi circuli visionis & illuminationis se mutuo ampliùs interfecare desistunt: priusquam autem eadem trigessimum minutum à puncto opposito Solis attingit, necessum est ut jam umbram contingat; ejus namque diameter ad 66. minut. prim. se se extendit: sic ut citiùs ad umbram appellat, quàm lumen suum totale acquirat. Rursum, post oppositionem, antequam ex umbrâ egreditur, iterum decrescere incipit: semidiameter enim umbræ 36. minutis major est, quàm distantia à puncto Solis opposito, ad terminum usque intersectionis duorum istorum circulorum visionis & illuminationis. Quod si verò Luna tempore oppositionis majorem latitudinem habeat, aut Borealem aut Australem semidiametro umbræ, sic ut umbram sine attactu, vel à parte superiori, vel inferiori, præterire possit; nihilominus & eo tempore minimè foret undique plena: siquidem latitudo tunc multò foret major, quàm illa prædicta distantia 30. minorum: in quo interstitio, Luna solummodo accurate plena rotundaque apparet. Quò autem major foret latitudo, eò plus limbus superior, vel inferior decrevisse videretur. Ita, ut revera propriè loquendo, Luna, sive sit circa Nodos, limites, sive distantiam inter mediam, perpetuò citiùs decrescat, priusquam justè plena evadat. Impossibile itaque, ut ullo tempore plenariè rotundum verumque Plenilunium, ut ut etiam sit exigua pars illa deficiens, dari possit.

Nulla tempore perfectum Plenilunium conspicitur.

Hocque præclarissimus Kepplerus, felicissimi ingenii ope ex certis indubitatisque rationibus sic colligere potuit, persuasus, partem illam Lunæ Plenæ deficientem adeò esse tenuem, ut planè conspici non possit. Sed ego ei (pace tanti Viri) adversor: quippe qui ex observationibus, atque oculari experientia longè aliud didici: quodque licet pars illa nempe deficiens admodum sit exilis, ut facilè colligitur, nihilominus tamen omnimodò tempore in Lunâ Soli opposita satis sit conspicua; non quidem nudis oculis, sed adminiculo longi atque perfecti Telescopii. Vix autem memini, me ullo tempore, discum Lunæ, ab omni parte lumine repletum, accurateque rotundum Plenilunium

Num pars illa Plenilunii deficiens oculis deprehendi queat?

animadvertisse ac observasse, ut non ab unâ vel alterâ parte, siue superiori siue inferiori, (quamvis interdum pars esset valdè exigua) particula quædam luminis adhuc desideraretur; unde nonnunquam insignis scabrities, in ipso etiam oppositionis articulo se offerebat. Lunâ quidem versante prope caudam, vel caput Draconis, plerumque in orientali vel occidentali parte aliquid deficiebat: circaque Limitem Boreum, limbus Australis haud parùm erat scabrosus: in limite autem Austrino, contra peripheria Borealis minimè erat plena, & ab inæqualitate penitus libera: quò verò major vel minor dabatur latitudo, eò pars deficiens major minorve deprehendebatur. Ejusmodi exempla, atque observationes quàm plurimas hoc loco possem producere; ne autem Benevolum Lectorem multis morer, tantùm aliquot exhibebo: cùm capite sexto jam partim quarundam facta fuerit mentio.

Observatio prima.

1. Anno Æræ Christianæ 1644. die 21. Aprilis, horâ 11. vespertinâ, quartâ ante veram oppositionem; Luna non solùm in limbo orientali nondum prorsus lumine erat completa; sed simul à parte inferiori Australi jam notabiliter erat aspera. Ratio hujus rei hæc est, quòd tum temporis latitudinem Septentrionalem $3\frac{1}{2}$ grad. obtinuerit.

Observatio secunda.

2. Anno 1645. die 5. Septembris, horâ 10. vespertinâ, 4. ante veram oppositionem, limbo iterum orientali admodum existente scabroso, pars superior & inferior satis rotunda lævisque spectabatur: quia latitudo Australis tantùm circiter $1\frac{1}{2}$ gradum adæquabat.

Observatio tertia.

3. Anno 1645. die 5. Octobris, horâ octavâ vespertinâ, sextâ post verum Plenilunium, non tantùm Luna in latere occidentali; sed & in peripheriâ Boreali supra Mare hyperboreum, haud parùm decreverat. Hoc autem tum imprimis maximeq; erat animadversione, atque admiratione dignum; quòd, tamen si Luna in limbo occidentali jam satis tuberosa lacunosaque esset, tamen hoc non obstante, verticem notabilem atque maximè conspicuum alicujus excelsissimi Montis, in ipsâ peripheriâ orientali offerebat. Ex quibus clarè patet, quòd in ipso limbo manifestè Montes & Valles, beneficio alicujus præclari Tubi,

bi, animadvertere licet; quemadmodum jam antea capite sexto à nobis fuit demonstratum. Partem autem superiorem peripheriæ non mediocriter extitisse anfractuosam, exinde ortum traxit, quòd latitudo Lunæ Australis, eo tempore graduum fuit 4ⁱ.

4. Anno 1645. die 8. Junii, horâ 12. ante verissimum oppositionis momentum, pars illa Euroaustralis à Lacu Maræotide usque ad Montes Dalangueros vehementer erat aspera atque inæqualis, ac minimè undique plena, & rotundata. Horâ 12. post veram oppositionem, die nimirum 9. Junii, jam ipsa peripheria Notozephyrum versus, à Lacu Meridionali usque ad Paludem Mæotidem, itidem admodum erat inæqualis & sinuosa; præter hanc autem asperitatem, totus Lunæ ambitus extremus æquabili quodam tractu spectabatur: adeo ut hæc asperitas, parsque deficiens à limbi parte Euroaustrali, per Austrum Notozephyrum versus, se se promoverit. Unde utique conficitur, tempore veræ oppositionis, maximam Lunæ inæqualitatem in ipso Limbo Lunæ inferiori Australi fuisse conspicuam: Luna enim tum temporis versabatur circa Limitem Boreum, ut ita haud aliter quam sic fieri potuerit.

*Observatio
quarta.*

5. Anno 1646. die 29. Aprilis, horâ nonâ vespertinâ ipso Plenilunii articulo, Limbus Lunæ ferè undique erat rotundatus, nisi quòd solummodo in parte Lunæ mage Australi notabiliter scabrosus, atque flexuosus existeret; quæ asperitas ad 90. circiter gradus se se extendebat: ratio est, quòd Luna eo tempore latitudinem quinque graduum acquisiverat, limitemque Borealem affecuta fuerat.

*Observatio
quinta.*

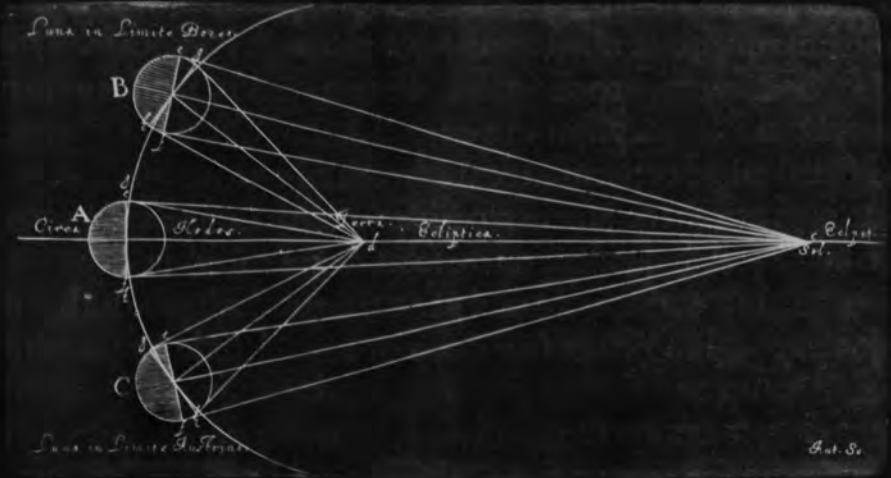
Ex quibus certè observationibus apertè elucet, quando Plenilunium accidit circa Nodos, Lunam, aut in limbo orientali, aut occidentali, non prorsus esse plenam; sed omnino scabrosam atque asperam apparere. Existente verò Plenilunio in limite Boreo, tunc à parte Australi, scilicet inferiori, ejusmodi inæqualitas animadvertitur. At si circa limitem Austrinum illud observetur, rursus in parte superiori Boreali, pars quædam deficiens limbi deprehenditur: quæ scabrities jam major jam minor existit, ratione scilicet Lunæ majoris vel minoris latitudinis.

*Pro diversa
Pleniluniorum
latitudine,
modo hac,
modo alia
pars limbi
scabrosa de-
prehenditur.*

dinis. Nunc autem hac de materiâ nihil ampliùs superest dicere, quàm ut hæc, quæ modò dixi, schemate declaremus, ut ^{cujus} cuilibet Selenographiæ tironi, genuina hujus rei ratio non menti tantùm pateat, sed & ipsis oculis subjiciatur.

Quod schemate de-
claramur.

Igitur in præsentè diagrammate linea A d c esto Ecliptica, c Sol, d Terra, vel locus visionis; A, Luna in Eclipticâ scilicet circa Nodos constituta; B, Luna in limite Boreo exi-

stans; C verò in limite Austrino: omnes lineæ à Sole ad Lunam tendentes, c e nempe & c f, sunt lineæ illuminationis; e f basis pyramidis illuminationis. Lineæ ab oculo nostro d, ad Lunam usque properantes, lineæ sunt visionis, g h basis pyramidis visionis: pars illa à lineis illuminationis comprehensa, tantùm à Sole illuminatur; & quæ à lineis visionis continetur, à nobis tantummodo cernitur. Apud A, Lunâ existente circa Nodos, bases pyramidis in unam coincidunt lineam, quam ob causam eo tempore nihil quicquam de Lunæ hemisphærio tenebricoso spectatur: & idcirco peripheria ejus illo ipso tempore accuratè lævis, atq; rotundata necessario apparet. Circa limites verò, bases pyramidum illuminationis & visionis se mutuò interfecant; sic ut aliter esse non possit, quàm ut nobis aliqua particula de obscurato hemisphærio latente objicatur: quamobrem eo tempore Plenilunii, peripheria non penitus plana atque rotunda, sed ex parte tuberosa asperaque, respectu oculi apparet. Circa limitem Boreum deest particula quædam

dam de parte inferiori, nempe Australi: sicuti in parte illuminatâ f h hic videre licet. In limite Austrino jam limbus superior non videtur planè lumine impletus; quemadmodum pars tenebricosa e, g, apertè notat; quod erat demonstrandum.

Inde verò haud vulgaris oritur quæstio, quam breviter an-
 ● conclusionem hujus capitis enodabo: an nimirum asperitas illa, atque pars deficiens peripheriæ, tam in uno, quàm altero limite, ejusdem semper magnitudinis à nobis spectetur? Respondeo, quòd non. Hoc autem nonnullis mirum videbitur. Cùm enim Luna tum in limite Boreo, tum Austrino, æquali distantia ab Eclipticâ removeatur, excepto eo, quod in illâ statione tanto spatio supra Eclipticam, quantò in hac infra existat; cur non etiam pars deficiens peripheriæ Australis circa limitem Boreum, alteri parti peripheriæ Borealis circa limitem Austrinum omnino æquetur? Quòd autem id secus eveniat, ex parallaxi altitudinis proficiscitur. Nam, uti percipimus capite septimo, ratione hujus parallaxeos Luna ad integrum circiter gradum perpetuò deprimitur: sic ut Lunâ versante in ipso limite Boreo, integro gradu humilior appareat; hincque visibilis distantia ab Eclipticâ tantò etiam redditur minor. In limite verò Austrino pariter per integrum gradum, ex vero illius loco deprimitur; unde distantia ab Eclipticâ tantò fit major, quantò in casu priori facta erat minor. Differentia itaque duos adæquat gradus, quòd nimirum Australis distantia ab Eclipticâ, sive latitudo, major apparet: quapropter & pars deficiens Plenilunii, circa limitem Australem, ex necessitate se se nobis major exhibet, quàm circa limitem Septentrionalem. Præterea & hoc inde sequitur, quòd Luna circa Nodos constituta, nunquam, quoad peripheriam superiorem, prorsus plena rotundaque spectetur; siquidem per integrum gradum respectu nostri, ut etiam antè inculcatum, eo tempore fit declivior. Quando verò Luna in latitudine Boreali unius gradus deprehenditur, tum parallaxeos beneficio exactè in Eclipticam locatur, quo tempore, cùm superior, tum inferior ejus limbus, undique æquabilis, plenus, rotundusque

apparet.

A a a 3

CA-

Num in utroq; limite, semper eadè Plenilunii asperitas deprehendatur.

CAPUT XXVII.

DE LUNAE AB OPPOSITIONE RE-
CENTIS PHASI.

*Non statim
primâ die de-
crescere Lu-
nam alii sta-
tuerunt.*

Multi quidem è Clarissimis Viris, ut Fran-
ciscus Aguilonius, Josephus Blancanus, & alii, hac in opinione
fuerunt; non statim primâ die decrescere Lunam; sed decre-
mentum Plenilunii exacti, vix altero, imo nonnisi tertio post
oppositionem die, posse deprehendi: sicuti ille pag. 410. 414.
415. lib. v. Optic. hic verò pag. 72. circa finem cap. 3. lib. 9.
disertè scribit: idque inde ratiocinando colligunt, quòd nimi-
rum statuunt, latitudinem inter circulos illuminationis, & visio-
nis utriusve lineas terminantes esse permagnam; unde omni-
no Luna tam diu luminis plenitudinem retinere potest, usque
dum hi duo circuli se mutuò interfecerint.

Hanc autem existimationem non solùm hac phasi manife-
stè refutare possumus, cum in 30. horarum spatio post opposi-
tionem notabiliter decreverit; sed & ex illis capite præcedente
circa finem prolatis itidem contrarium patet. Nam uti dixi-
mus, atq; à Kepplero etiam est abundè demonstratum, latitudo
inter circulos illuminationis & visionis, non superat 30. minu-
ta; quare Luna lumine plena, vel peripheria ejus undique ro-
tunda ac æqualiter terminata, minimè per duas horas, nedum
per biduum aut triduum, durare potest. Imò ex capite priori
liquidò constat, vix ullum unquam perfectum Plenilunium vi-
deri posse, in quo ambitus circularis ejus, ab uno vel altero la-
tere non præcisus imminutusve esse deprehendatur: verùm
de his satis.

*In quâ parte
limbi Luna
decrescere in-
cipiat?*

Jam circa phasin hancce, ubi primùm Luna decrescere inci-
pit, utique percontatio talis ponetur: utrùm Luna perpetuò
in latere dextro lumen amittat, nec ne? Quæ quidem inter-
rogatio primâ fronte videri potest supervacanea: quia omnes &
singulæ phases Lunæ decrescens confirmant, decrementum
ejus omni tempore ab occasu incipere, veluti incrementum sem-

*Plafis Luna, ab Oppositione recentis.
Observata in 25 gradu II. circa limit. A.*

C. & D. A. N. S.

*Anno Christi 1643, Die 26 Novemb. hora 11 à merid. nam. ab
Oppositione vero 6. Diei 2. Current.*

22.

J. S. Scalger

semper ab ortu desinit. Nihilominus tamen, contrarium ut probem annitar: primum nimirum Lunæ decrementum non semper in occidentaliore parte, verum modò in parte limbi Boream, modò Corum, modò Zephyrum, modò Notozephyrum, modò etiam Austrum versùs initium capere. Cujus quilibet rei argumenta atque probationes, maximâ ex parte, in capite præcedente continentur; cum verò aliam planè ob causam ibidem productâ, aliisque rebus applicatâ fuerint, necessarium erit, illas aliquatenus repetere.

Atque istis, quæ capite superiori diximus ac demonstravimus, nullum unquam verum omnino & undique rotundum Plenilunium dari posse, Lunamque citius decrescere, quam undique lumine impleri, concessis, videtur hæc quæstio proposita prorsus per se quasi corruiere. Nam, quia incrementi Lunæ nullus ferè finis, idcirco & nullum decrementi, rectè loquendo initium dari potest. Si verò umbram terrenam tempore Plenilunii, Lunâ circa Nodos versante, removeamus, perinde ac si ibidem in loco suo non existeret; tunc Luna, in tali casu, non solum omni ex parte plena fieri potest, sed & per temporis aliquod spatium (ut ut etiam sit exiguum) pleno undique lumine, ambituque extremo æquabili permanere, & postmodum demum decrementi facere initium: quo tempore (quod bene notandum) quando nimirum Luna est circa Nodos, ultimum peripheriæ illuminatum punctum, quo completur, planè in oriente existet, & per consequens etiam primum decrementi, punctum, sive ejus initium, perfectè in occasu.

Quum autem Luna prope limitem versatur Austrinum tunc, propriè loquendo, ut paulò antè referebam, nec finis, neque initium Lunæ crescentis vel decrescentis, animadvertitur; quamprimum namque Luna oppositionis puncto appropinquat, pars illa obumbrata scabrosa peripheriæ, se se paulatim Arctapeliotem versùs promovet; postmodum tempore veræ oppositionis Septentrionem, & deinde mox Corum, denique sensim Zephyrum versùs pergit: sic ut pars illa residua obscura Lunæ crescentis, dum continuo cursu, se se per Lunæ partem superiorem extendit, in partem deficientem Lunæ decrescentis transmute-

mutetur. Itaque sanè initium Lunæ decreſcentis, in limite Auſtrali, nequaquam incipit in occaſu, ſed potiùs in parte limbi, quæ Arctapeliotem, vel etiam Boream verſùs, ſpectat.

Quando verò Luna, tempore Plenilunii, circa limitem Boreum commoratur, tunc pars Lunæ creſcentis deficiens orientalis, primùm in Euroauſtrum, deinde per Auſtrum in Notzephyrum, & denique rectà in occaſum tendit; quemadmodum ex ſuperioribus citatis obſervationibus, capitis præcedentis, præſertim ex quartâ, Anno 1645. die 8. Junii obſervatâ, clarè ac apertè perſpicitur: ſic, ut denuo eo ipſo tempore decrementi, initium Lunæ decreſcentis, in Euroauſtro, vel Auſtro obſervetur, & neſtquam perpetuo in occaſu; quod erat probandum.

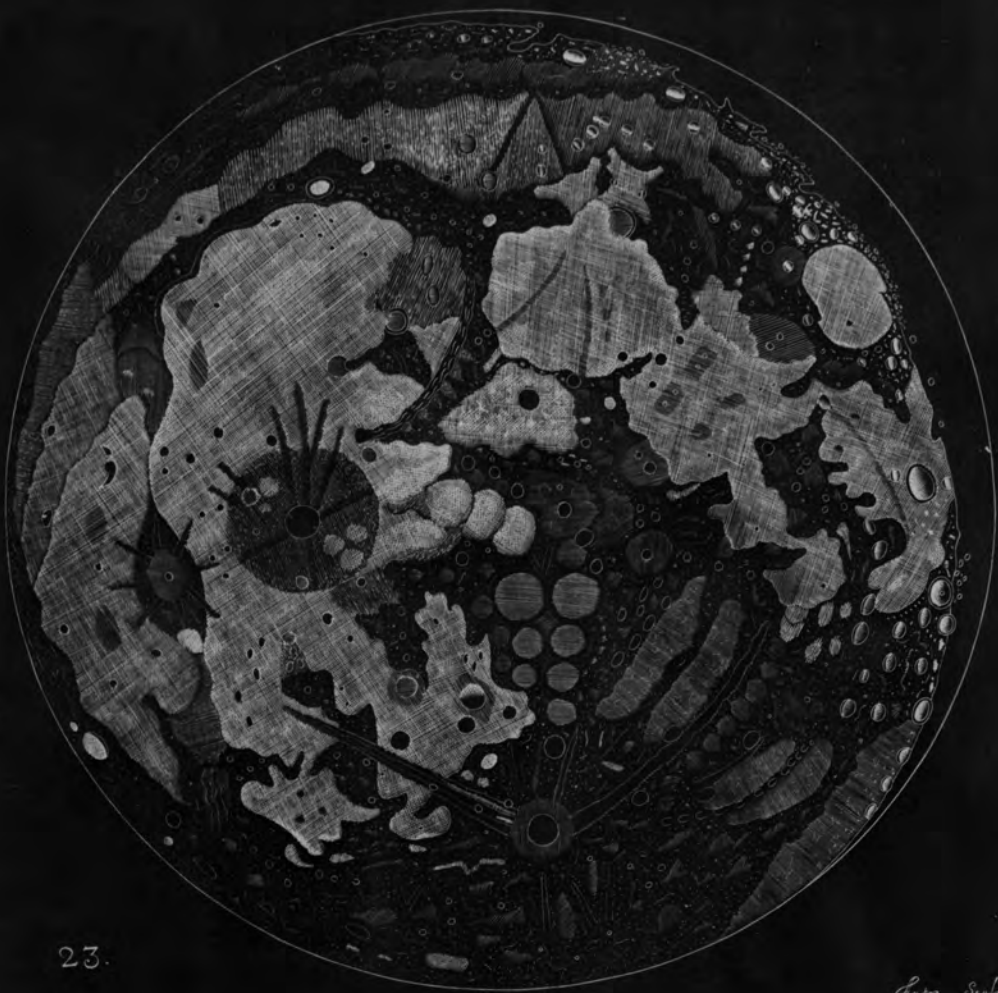
CAPUT XXVIII.

DE LUNAE DECRESCENTIS PHASI.

De Vallium umbrâ. **H**is in phaſibus decreſcentibus, cum primis in adjunctâ optimè ac perſpicuè conſpicitur, quomodo in Vallibus, Montium umbræ in partem obverſam ſe ſe contulerint, reſpectu umbrarum Lunæ creſcentis: id enim temporis in parte Vallium occidentali, nunc verò in orientali ſpectantur. Ad hæc in omnibus ante oppoſitionem phaſibus, umbra quotidie paulatim contrahitur, breviorque redditur: quam ob cauſam Valles illæ pedetentim tunc luminioſiores exiſtunt. Poſt oppoſitionem verò, Luna cum decreſcit, umbra indies creſcit, longiorque evadit: ideoque & Valles, paulatim umbroſiores videntur: quippe confinium obſcuræ & illuminatæ partis, ſingulis momentis illis magis magisque appropinquat. Hocque maniſeſtum eſt in Inſulâ majori, Maris Caſpii; eſtque enim illa certè multò obſcurior hodie quàm fuit die proximè præcedente: & ſic cum omnibus lacunofis, ac tuberofis partibus eſt comparatum.

Confiniumque hujus faciei Lunæ, jam ſatis denticulatum anfractuofumque ſpectandum ſe exhibet; & in parte umbroſâ, areolæ quoque clariores quàm plurimæ ſe ſe offerunt, præfer-

Placis Lune Decurrentis.
Observata in 4to Gradu 28 tam circa puncta intermedia qm. lun. S.
G. B. D. A. R. G.
Annus Christi 1643. Die 27 Novemb. hora 11 a merid. numerata.
ab Oppositione vero 6. Diei 3 Current.

23.

Guiljelmus Schickel.

tertioque latitudinis Septentrionalis, est suscepta; quo scilicet tempore Luna jam terminum minimæ librationis erat transgressa, quoniam ad initium Aquarii jam pervenerat: eamque ob causam, & interstitium illud inter Paludem Mæotidem, limbumque Lunæ aliquatenus latiùs animadvertebatur, quàm si id Plenilunii, in ipso primo gradu Capricorni omnino; adhuc in maximâ latitudine Boreali, delineatum esset: tum enim Lacus uterque hyperboreus, non adeò foret à limbo remotus, ut quidem in hac delineationeprehenditur; sed in ipsâ quasi peripheriâ spectaretur.

Quod verò in hoc ipso Plenilunio Maculæ tam valde videantur inclinatæ Subsolanum versus, ita ut Pontus Euxinus more solito elevatior appareat; hinc oritur: quia hæc observatio in quadranti Orientali, Nonagesimo in occidentali existente, habita fuit. Quæris autem, quare Plenilunium illud non exhibuerim in tali formâ, in quali videlicet circa Nonagesimum fuerit constitutum? scias itaq; quòd jam antea quatuor figuræ circa Nonagesimum existentes, nimirum O, P, Q, R, hoc modo fuerint representatæ; quapropter & Lunam aliter propius scilicet horizonti constitutam tibi offerre placuit.

De inclinatione hujus Plenilunii.

Neque inconvenienter hoc loco quaritur, postquam intellectum, constitutionem Macularum, sive totam disci inclinationem, in quadrante orientali, aliter spectari, quàm in occidentali; an non ergò perpetuò facies Lunæ, sive situs Macularum, respectu perpendicularis nonagesimi gradus, sit prorsus eadem; nec non inclinatio Lunæ orientis, in quovis signo, graduque Eclipticæ constitutæ, ac insuper cum inclinatione occidentis omni tempore, minimè sit diversa?

Primò autem, quòd Lunæ constitutionem in Nonagesimo attinet, facile conjicere potes, si illa, quæ passim multoties, imprimis capite 18. circa quadraturas de illarum Sectionibus dicta fuerunt, probè perpenderit; impossibile esse, illam quovis tempore non variari: eo insuper attento, quòd Sectiones quadraturarum, vel quod idem, perpendiculara nonagesimi, in diverso latitudinis situ, perpetuò mutantur. Quando verò Luna in utroque Limite versatur, perpendicularum ejus incedit, secundum

Inclinatio Lunæ, & in Nonagesimo variatur.

S JOHANNIS HEVELII SELENOGRAPHIA:

SIVE,

Lunæ Descriptio;

ATQUE

ACCURATA, TAM MACULARUM
EJUS, QUAM MOTUUM DIVERSORUM,
ALIARUMQUE OMNIUM VICISSITUDINUM,
PHASIIUMQUE, TELESCOPII OPE DEPREHEN-
SARUM, DELINEATIO.

In quâ simul cæterorum omnium Pla-
netarum nativa facies, variæque observationes,
præsertim autem Macularum Solarium, atque Jovialium, Tubospicillo
acquisitæ, figuris accuratissimè æri incisus, sub aspectum ponuntur: nec
non quamplurimæ Astronomicæ, Opticæ, Physicæque quæstio-
nes proponuntur atque resolvuntur.

*ADDITA EST, LENTES EXPOLIENDI NOVA RA-
TIO; UT ET TELESCOPIA DIVERSA CONSTRUENDI, ET EX-
perienti, horumq; adminiculo, varias observationes Cœlestes, inprimis quidem Ecli-
psium, cum Solarium, tum Lunarium, exquisitè instituendi, itemq; diametros stellarum veras, viâ
infallibili, determinandi methodus: eoque, quicquid præterea circa ejusmodi
observationes animadverti debet, perspicuè
explicatur.*

CUM GRATIA ET PRIVILEGIO S. R. M.

GEDANI

edita,

ANNO ÆRÆ CHRISTIANÆ, 1647.

Autoris sumtibus, Typis Hünefeldianis.

CAPUT IX.

DE LUNAE PRIMAE AC NOVISSIMAE
Phasi, nec non aliis nonnullis, quæ circa
hanc observationem, notatu digna
occurrunt.

Postquam Luna per certum aliquod tem-
pus abdita manet, & nusquam in Cœlo apparet; non tantum
ob viciniam Solis; sed & quòd partem illuminatam sui hemi-
sphærii à nobis avertat; fit tandem, ut nobis terræ Incolis
se præbeat jucundissimè conspiciendam. Hincque accidit, ut
Luna, post coitum, vel citiùs vel tardiùs appareat. A me qui-
dem incumbente intermestris Lunæ observationi, statim pri-
mâ die post conjunctionem cum Sole, fuit visa: ideoque ope-
ræ pretium me facturum arbitror, si ab eâ primâ phasi ordiar,
& sic cæteras sequentes omnes ordine numerem. Quandoqui-
dè omnes illæ gentes, quæ anno Lunari sunt usæ, non solum hanc
primam Lunæ apparitionem diligenter attenderunt, sed etiam
numerum principiumque cujuslibet mensis ab eâ inierunt;
quemadmodum ex Gemini libro de Elementis Astronomiæ
cap. 6. de Mensibus apparet; dum ait: *Propositum fuit Veteribus
Menses quidem agere secundum Lunam.* Et paulò post: *A Lunæ illu-
minationibus appellationes dierum sunt denominatæ.* Hæc inprimis Men-
sium ac dierum numeratio, à Iudæis more fuit recepta, ut, quan-
quam suum computum Lunarem habuerint; nihilominus ta-
men, adducti antiquâ Majorum suorum consuetudine, festos
suos dies ac Neomenias, non à verâ Luminarium Synodo, so-
lenniter celebraverunt; verum à primâ & novissimâ phasi, si-
ve Lunæ apparitione, ubi scilicet primum in Cœlo post con-
junctionem cum Sole aspectu percipitur. Quomodo verò
hæc observatio fuerit instituta, Rabbini eorum, & ex iis recen-
tiores Chronologi, abundè tradunt. Quòd autem primus Lu-
næ exortus plerumque non primâ die post interlunium; sed al-
terâ demum, sæpe etiam tertiâ & quartâ, contingat, id omni-

*Luna statim
in sequente
die post coi-
tum visa fuit*

*Populi com-
plures Men-
ses suos à Lu-
nâ primum
visa, inchoâ-
runt.*

*Judæi licet
suum compu-
tum lunarem
habuerint:
tamen pri-
mam phasin
Lunæ cujus-
libet Mensis,
diligenter ob-
servarunt.*

*Quæ sint
causæ, cur
nova Luna,
non statim
primâ die
post interlu-
nium, conspi-
ci queat?*

bus eam observantibus patet. At, utrùm hæc diversa primæ Lunæ apparitio, jam tardior, jam celerior, tam penes Iudæos, quàm alias gentes rationem anni Lunaris, quem à primâ phasi, seu exortu Lunæ inchoarunt, conturbare, festosque dies faciliè confundere potuerit, nec ne? id Chronologis considerandum disputandumque relinquo. Nos modò, circa primam & novissimam Lunæ phasim, hanc quæstionem, in gratiam Astrophilorum, ventilabimus: quare videlicet non primus Lunæ vespertinus exortus, singulis Mensibus, mox, primâ die post conjunctionem cum Sole, fiat; & : num sit possibile primam phasim Lunæ, elapsis aliquot tantùm horis, post Neomeniam, observare & videre? Causæ autem primam Lunæ visionem, vel retardantes vel provehentes, tres potissimùm in Astronomiâ redduntur. Prima est obliquitas spheræ, longos vel breves occasus adducens: in signis namque longarum descensionum, nempe in Piscibus, Ariete & Tauro fieri potest, ut prima phasis Lunæ paulò post conjunctionem conspiciatur. Altera causa est, tempus conjunctionis Lunæ cum Sole circa limitem Boreum. Tertia denique, si Luna sit motu velox, qualis est circa Perigæum. Potest autem retardari prima Phasis Lunæ apparitio, ita ut primùm, elapsis aliquot diebus, post interlunium, vesperi Luna cernatur, si conjunctio accadat in signis breviorum descensionum, qualia sunt Virgo, Libra, Scorpius, in quibus nova Luna circa æquinoctium autumnale hæret, atque si insuper obtineat latitudinem Austrinam, vel versetur circa limitem Austrinum, motuque tarda in Apogæo incedat. Itaque, dum ante nominati tres casus, circa Sinodum Solis & Lunæ concurrunt, fieri omnino potest, ut prima phasis Lunæ, non solùm subsequente die post Neomeniam animadvertatur; sed & vesperi, eo ipso, quo Syzygia Solis & Lunæ ante meridiem contingit; sicut Erasmus Reinholdus in Commentario in Theorias Purbachii pag. 155. id demonstravit. Imò ex iisdem principiis sequitur, quòd Lunam ^{ἐπιτο νεῖς νέας} novissimam & primam, unâ die videre liceat, crepusculis inprimis circa verum tempus brevioribus existentibus, utpote quæ hanc Lunæ apparitionem non parùm promovere possunt. Quod si verò

*Quando Lu-
na die coitus
spectari pos-
sit?*

jam

jam memoratæ causæ celeriores Lunæ exortum promoventes, non semper conspirant, sed una tantùm deficit, tunc sequente die post interlunium, prima hæc phasis demum se offert: at desideratis duobus requisitis fieri potest, ut tertiâ tandem die, prima phasis Lunæ sub aspectum cadat. Deficientibus autem omnibus tribus conditionibus, exortum Lunæ accelerantibus, ita, ut Luna versetur in signis breviorum descensionum, in limite Austrino, & Apogæo, tum hæc prima Lunæ apparitio, quartâ denique die post coitum cum Sole, contingit; quemadmodum indicatam hanc varietatem, non tantummodo præsentem Phasi; sed & mox aliis multò compluribus, demonstrabo & declarabo.

Existimant quidem Theon Alexandrinus, Alfraganus, Albategnius, & Mesfahala, antiquis assiduis, ac diuturnis observationibus compertum esse, novam Lunam videri posse, elapsis à coitu 12. temporibus æquatoris; hoc est, quatuor quintis partibus unius horæ. At verò hosce veteres Astronomos, hinc utique hallucinari puto: siquidem causæ, quas antè tetigi, remorantes exortum Lunæ, tot concurrere queunt, ut is vix ante tertium, vel quartum diem post interlunium ingruat. Imò etiam si omnes tres jam dictæ causæ, maturiorem Lunæ apparitionem promoventes, quandoque conveniant; tamen addubitò, num novissima & prima Luna, uno eodemque die (præsertim in hisce septentrionalibus locis, ubi elevatio Poli est Borealior, atque excelsi Montium vertices, ad primam visionem Lunæ deprehendendam, desunt) conspici possit; sicut etiam rarissima adsunt exempla, visæ ultimæ, & primæ Phasis Lunæ, eâdem die, in plano horizonte. Veteres quidem Astronomi hujusmodi exemplorum meminerunt, & quando illa acciderunt, diem ex eo *ἡμέραν ἑτέραν* veterem & novam vocârunt. Itemque refert Franciscus Patritius lib. 20. Pancosm. pag. 114. consimile exemplum de Vespucio, qui observavit, unâ eâdemque die, veterem & novam Lunam; verùm, ut addit, ultra æquinoctialem: ubi & hæc verba subjungit: *Id autem non videtur aliter fieri potuisse, quàm aëre multò, quàm apud nos, à vaporibus libero.* Quod & ego libenter concedo, verumque esse credo.

Quando secundâ vel tertiâ quartâve die, Luna prima cõspiciatur?

Veterum Astronomorum error, circa primum exortum Lunæ.

Rarissima datur exempla, visæ novissimæ, & primæ Lunæ, die Synodi.

Vespucius ultra æquinoctialem, veterem & novam Lunam, unâ die, spectavit.

*Observatio
primæ phasis
Lunæ statim
post diem in-
terlunij, An-
no 1644.
d' e 8. Aprilis
S. N.*

Quod autem attinet, primam phasim Lunæ à me observa-
tam, sequente scilicet statim die post Synodum Luminarium,
Anno nimirum 1644. die 8. Aprilis S. N. feriâ 6. quæ conti-
gerat pridie, non quidem vespertino, sed matutino tempore,
circa quartam: ejusmodi observatio, nostro in loco, rarum est
contingens, quemadmodum illi nôrunt, qui huic observandi
curæ invigilârunt. Quandoquidem perrarò Luna nova, ante
tertium diem, post coitum, conspici solet. Quod autem hæc
prima phasis, tam citò, paulò post conjunctionem visa fuerit,
hoc ideo factum est; quia duæ conditiones jam dictæ, & causæ
velocioris apparitionis Lunæ, hîc, aderant. Primùm namque
fuit tempus vernæ conjunctionis in 18. vel circiter, gradu Arie-
tis, Lunaque tempore suæ apparitionis in 13. gradu Tauri exti-
tit, in signis scilicet longarum descensionum, & quidem, post
pisces, in primariis nempe in Ariete & Tauro. Deinde quoque
erat Luna circa Perigæum velox. Inde igitur factum, quòd
elapsis 40. horis, post veram Lunæ conjunctionem, Luna spe-
ctata fuerit; & quidem satis adhuc elevata supra horizontem.
Imò, licet verò ad tres, quatuorve gradus Soli propior extitis-
set, nihilominus fuisset visa: hoc est; etiamsi vera conjunctio
pridie, non ante, sed post meridiem contigisset, prima hæc
phasim insequente die apparuisset. Præterea, si Luna, id tem-
poris, non circa Limitem Austrinum; (quippe latitudo ejus
fuit Austrina $4\frac{1}{2}$ grad. ferè) sed circa Limitem Boreum hæsis-
set, prima phasis Lunæ intra 24. horas, post conjunctionem
cum Sole, videri potuisset. Hæc tria verò requisita conjun-
ctim (ut jam dictum est) ita ut Luna sit in signis longarum
descensionum, in Perigæo, & in limite Boreo, tempore vide-
licet conjunctionis, seu apparitionis, rarissimè concurrunt: si-
quidem, modò unum, modò alterum desideratur, quod appa-
ritionem ejus remoratur ac impedit, quò minùs Luna, primâ
post interlunium die, cerni possit, tametsi illo tempore (quod
non impossibile) Cælum datur serenum, nec deest observato-
ris diligentia. Etenim intra novennium, hæc tria requisita vix
unà ingruent, etiamsi omnes Neomeniæ perlustrentur, nisi
circa annum Christi 1654. mense Aprili & Majo, ubi Lunæ
prima

*Cur Luna
prima jam
dicto tempo-
re, tam citò
sit visa?*

*Tres condi-
tiones velo-
cioris appa-
ritions Lunæ,
rarissimè cõ-
currunt.*

*Anno 1654.
mensibus A-
prili & Majo,
prima phasis
Lunæ tempo-
rius ingruet.*

prima phasis sat citò, & quidem ipsâ die post conjunctionem cum Sole, conspici poterit, modò sudum affulserit Cœlum. Equidem duo requisita, sæpiùs in coitu Lunæ simul queunt concurrere, velut etiam in observatione jam allatâ factum, ita ut Luna in signis Ascendentibus, & Perigæo, vel etiam circa Limitem Boreum, & in signis Ascendentibus versetur : unde Luna tunc maturiùs, præteritis 24. horis, vel etiam pluribus, prout Synodus Luminarium accidit, supra horizontem elevata videtur; quanquam & hoc rariùs, nec sanè singulis annis accidit. Fieri id autem poterit Anno 1646. circa æquinoctium vernum, si tunc clarus fuerit aër : quin, & Anno 1652. mense Martio & Aprili, prima phasis Lunæ temporariùs eveniet : duo namq; requisita, tempore intermestris Lunæ adesse deprehenduntur, ut & hîc factum. At enim in præcedentibus annis, conjunctio Lunæ & Solis, non fiet circa Perigæum, neque circa Limitem Boreum, etiamsi in signis ascendentibus contigerit; id quod quotannis fieri necesse est.

*Cur Anno
1646. &
1652. cir-
ca, ac post æ-
quinoctium
vernum, pri-
mam phasin
Lunæ citiùs
videre dabi-
tur?*

Ex quibus colligi potest, quòd ejusmodi phasis, qualis hîc observata fuit, visu sit rarior. Quamvis enim accidat, duo requisita adesse : tamen non semper purus datur vesper; & ita Lunæ aspectus, intercurrentibus nubibus impeditur; sicut id frequenter expertus sum.

Ut autem eò magis ea, quæ de causis celerioris, ac tardioris primæ apparitionis, seu accensionis luminis Lunæ, in medium attuli, stabiliantur; idcirco hoc loco diversas observationes adducam, quo tempore hanc primam phasin Lunæ, confestim sequente die post conjunctionem cum Sole, sudo existente Cœlo, quidem quæsivi, verùm exceptâ unicâ vice, hætenus nondum animadvertere potui. Hinc namque satis apparebunt causæ, quæ velociorem primum Lunæ exortum, alio tempore remoratae sint. Equidem ex die octavâ Aprilis, Anni 1644. quâ primam Lunæ phasin, mox insequente post coitum die conspexi, identidem vigiles oculos erexi, ad Cœlique aspectum excitatus sum, nunquid recentissimæ Lunæ faciem alio quoque tempore, altero post Neomeniam die, pervidere possem? At, quo successu? audi : primum die 5. Junii anni 1644.

*Cur Lunam,
sequente post
coitum die,
non licuerit
cernere?*

Lunæ cornu vesperi haud potui cernere : erat quidem in Geminis, sed præterea in Limite Austrino, & ultra Perigæum commorabatur. Sic & die 5. Iulii ejusdem anni primam phasin Lunæ, altero post conjunctionem die, non potui deprehendere. Neque id mirum : nullum quippe requisitum maturioris apparitionis Lunæ planè aderat. Unde nec sequente die sextâ Iulii, prima Lunæ cornua conspici fas erat, ita ut non ante tertium post Synodum diem, die septimâ videlicet Iulii, Lunam primam, & quidem horizonti occiduo proximam, videre tum contingeret. Quin etiam, cæteris intermenstruis Lunis hujus anni, primam phasin, sequente die (quemadmodum quilibet rationum Cœlestium non imperitus; facilè intelligit) frustra ivi quæsitum : quia conjunctio Luminarium, jam in signis breviorum descensionum accidit.

*Observatio
alia irrita.*

Similiter Anno 1645. die 28. Martii, feriâ 3, elapsis 23. horis post Synodum Luminarium, vesperi diligenter quidem primam Lunam quæsivi, sed non inventa; quoniam nempe unicum tantùm præsto erat requisitum, nimirum motus Lunæ in Ariete, signo longarum descensionum : contra obtinebat latitudinem Australem, supra quatuor gradus, & insuper incedebat Apogæa, hoc est remotissima à terrâ. Quod si verò illa duo non obstitissent impedimenta, utique commodùm ipsam phasin, etiam hoc tempore aspectu percipere potuissem.

*Observatio
primæ pha-
seos Lunæ, al-
tero post con-
junctionem
Solis & Lunæ,
die.*

Anno 1645. die 27. Aprilis feriâ 5, iterum horâ octavâ vespertinâ, operam dedi observationi primæ apparitionis Lunæ, quæ demum non meam spem fefellit : siquidem eam, statim alterâ die post conjunctionem, eâ formâ deprehendi, quâ hîc cernitur appicta, atque anno præterito est observata. Causa verò maturioris istius exortus gemina est. Altera, quòd extiterit Luna in Tauro, signo longarum descensionum; altera, quòd fuerit in Perigæo. Accedit & hoc, quòd vera conjunctio Solis & Lunæ, die 26. Aprilis satis mane ingruerit, ita, ut id temporis, quo à me visa est, jam 42. horæ præterierint ex Synodo Luminarium. At verò citius fieri nequivit : Luna namque in maximâ latitudine Austrinâ, fuit constituta.

Conclusionis loco unum adhuc monebo, nixus fundamen-

CAPUT X.

DE LUNAE CORNICULATAE CRESCENTIS PHASI.

Quod jam antè, capite præcedente, de Luna nascente & primâ, nec non causis tardioris ejus apparitionis sufficienter dictum puto, illud etiam suo modo de phasi Lunæ corniculatâ, licet affirmare. Corniculatam autem Lunam vocamus illam phasin, quæ nonnullis Veterum est Luna secunda, eò quòd die secundâ, post Synodum Luminarium omnium, maturissimè conspiciatur, & primam Lunam sequatur. Quòd autem secundâ die, non semper aspectu queat percipi, omnes illæ causæ possunt impedire, quæ Lunam primam, primo post coitum die, non sinunt cernere. Præcipua verò causa est, quando versatur in Signis brevium descensionum, cujusmodi sunt: Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, & Sagittarius. Nam, etiamsi Luna sit in Perigæo, & circa limitem Boreum, si tamen non accedat Signum longarum descensionum, frustra Luna corniculata, secundâ die, expectatur. Exemplo nobis potest esse dies 2. Octobris, Anni 1644. ubi Luna corniculata, secundo post conjunctionem die, minimè potuit spectari; quia erat in signo brevium descensionum, circa initium Scorpii, & simul in Apogæo: & licet obtineret magnam latitudinem Boream: tamen, deficiente primario requisito, illa in Cœlo tunc nusquam apparebat. Nec opus est, rem pluribus exemplis declarare, quum per se sit plana, nec aliter intelligenda, quàm hoc pacto; phasis prima & secunda Lunæ, post primam & alteram diem peractæ Neomeniæ, nisi tria requisita, superiori capite recensita, tempore conjunctionis, vel apparitionis Lunæ adfuerint, in cassam quæritur, præsertim vesperi, paulò post occasum Solis.

Qua sit corniculata Luna?

Causa maturioris, & tardioris apparitionis lune corniculatae.

At verò, non infereno die, & fulgente clarissimo Sole, non impossibile est, hanc Lunam secundam, alterâ die post conjunctionem, videre, tametsi nullum datur requisitum: idque fieri potest vel non ignobili Tubo Optico adhibito, vel acie solâ luminum

Luna secundam, sive corniculatam, præsente Sole, visam.

Quod phasem Lunæ corniculatæ, atque à conjunctivæ recentis, citius luminoso die, quam de nocte queant deprehendi.

Cur verisimile sit, recentissimam Lunæ phasim de die conjunctivæ, quam nocte melius conspici posse?

minum vegetâ & incorruptâ : quemadmodum ipse-ego distinctis temporibus ita Lunam vidi, & eandem quoque aliis ostendi. Etenim, Anno 1644. die 6. Julii, Lunam secundam sive corniculatam, horis pomeridianis claro affulgente Solis lumine, cernere bene potui, ubi tamen, sequente vesperâ, post occasum Solis, nondum ejus videndæ dabatur facultas : ut alia taceam exempla. Ex adductis satis liquidò judicare licet, quòd sæpè, imò ferè semper, hujusmodi phasem, melius luminosis diebus, quam vesperi, post occubitum Solis, non nequeant conspici. Hoc tamen manet discrimen, inter primò visam Lunam de die, & de nocte, quòd phasem Lunæ de die, vel illustri visu, vel Tubo Optico conspectas, non tam accuratè possimus delineare, ob circumstantes scilicet majus lumen, & vicinitatem Solis, quod minus Lunæ lumen nonnihil obscurius reddit : siquidem & hîc trito illi locus est : *Majus lumen offuscatur minus.*

Unde prorsus fit mihi verisimile, etiam primam ac recentissimam Lunæ phasim, prius, & frequentius interdiu, à diligentissimo observatore visus acuti notari posse, quam noctu : imò existimo, veterem, vel novissimam & primam Lunam, unâ die, in his etiam Septentrionalibus locis, animadverti posse. Neminem enim fulgor Solis deterreat, quò minus omni occasione immineat : hoc namque pacto à nocumento visus tutus esse potest, si duo colorata vitra, quorum supra capite 2. meminimus, vel potius optimum Helioscopium adhibeat, quo securè, sine læsione oculorum, ipsum Solem licet intueri, ut jam dicto loco indicavi. Inprimis autem hæc observatio potest institui, quando conjunctio Solis & Lunæ, circa meridiem accidit : nam, quin potestas veteris Lunæ, ante meridiem, & novæ Lunæ videndæ, ante obitum Solis detur, apud me non est dubium, nisi crassi vapores aëris obstiterint. Quandoquidem, si, sudo Cælo, Veneris omnes phasem, quantumvis Soli valde vicinæ, licet Telescopio dignoscere, sicuti capite IV. ejusmodi observationes adduxi; utique & Lunam, quæ Venere longè major apparet, cernere facultas dabitur. Et, licet statuamus ejusmodi phasim admodum esse angustam: tamen ea haudquaquam poterit esse magis exilis, quam Veneris facies corniculata. Præ-

tis præsentis phaseos Lunæ, de Montibus Lunæ, quorum etiam supra capite sexto facta est mentio: siquidem isti definitis temporibus etiam in ipsâ Peripheriâ Lunæ, fiunt planè conspicui, ut intelligant tandem Peripatetici & vim nostrarum demonstrationum, quibus rem seriam defendimus, & contra imbecillitatem suorum argumentorum, quibus sententiam nostram oppugnant.

Primum, nemo ex Peripateticis, qui modò ejusmodi nascentem primamque phasim Lunæ conspexit, ibit inficias, confinium lucis ac umbræ esse dissimile, asperum & inæquale. Deinde, ex superiori capite septimo abundè satis patet, spatium inter insignem illam Maculam Lunæ, circa Peripheriam non procul à limbo ejus occidentali (quam melioris intellectus gratiâ Paludem Mæotidem appellamus) & inter extremam oram situm, esse, ob librationis motum, quandoque latius, quandoque etiam arctius. Omnium verò latissimum est illud spatium, Lunâ (ut antè quoque dictum) in signo Cancrî versante, & quidem circa limitem Austrinum: arctissimum verò, cum existit in Capricorno circa limitem Boreum, ita ut satis evidens detur differentia, inter maximam & minimam librationem Lunæ, nimirum $\frac{1}{30}$ pars totius diametri Lunæ, sicut id ex motu centri Lunæ colligere licet. Insuper, postquam hæc appo- sita phasis Lunæ, non procul à signo solstitiali æstivo, nempe principio Cancrî contigit, utpote in 13. gradu Tauri, circa limitem Austrinum, sequitur spatium illud inter Peripheriam, & Paludem Mæotidem, tum quoque propemodum fuisse latissimum. Hæc phasis etiam in medio, ubi maximè diversa conspicitur, censetur tricesima sexta pars Lunæ. Ex quibus apparet, quòd in hoc Iconismo, confinium luminis & umbræ nondum eò perveniat, quo aliàs interdum, Lunâ in Capricorno circa limitem Boreum existente, Peripheriam terminari oportet, quodque ideo hæc phasis ad sensum arctior fuerit, sicut antè nemorata proportio haud obscurè innuit. Et licet concedamus, phasim hanc Lunæ tunc æquè fuisse latam, atque est maxima & minima libratio, inter jam memoratam Paludem & Peripheriam, Lunâ versante in Cancro: tamen inde

*De Montibus
Lunæ in Peri-
pheriâ ejus,
& de causâ
spatii isthuc
modò contra-
ctioris, modò
latioris.*

*Differentiâ
inter maxi-
mam & mi-
nimam libra-
tionem Lunæ,
est $\frac{1}{30}$ pars to-
tius diametri
Lunæ.*

quoque;

quoq; sequitur, hoc confinium eo ipso quoque tempore isthuc fuisse, ubi aliàs vera & genuina Lunæ Peripheria, eà existente in Capricorno, conspiciebatur.

Ratio manifesta Montium in Peripheriâ.

Quocircà, quum hæc ita revera se se habeant, veluti quilibet bono Tubo instructus, & hanc phasin probè lustrans, non difitebitur; irrefragabili ratione sequitur, quòd etiam in Peripheriâ, quæ interdum & quidem maximam partem æqualis & lævis apparet, magni altiçue Montes ac Valles profundæ adsint, quemadmodum in aliis Lunæ partibus, & quòd Luna in adverlà quoque medietate, sit æque densa, scabra & gibbera, atq; existit in aspectabili hemisphærio; sicut ex sectione luminis & umbræ, velut antè dictum, manifestè deprehenditur; quòdque insuper Montes circa Peripheriam, si non altiores, nec certè depressiores sint, quàm qui circa dimidiatam Lunam tempore Quadraturæ animadvertuntur. Distantia quidem illuminatorum verticum Montium, non tanta hîc videtur, quanta sub finem capitis præcedentis fuit determinata: at verò hujus rei quidnam causæ putas esse? Nihil scilicet aliud, quàm quòd hæc sectio, quæ Peripheriæ vicina, obliquiùs à nobis spectetur, quàm reliquæ centro propinquiore. Sed tamen non caret admiratione, quòd confinium illud, ob formam Lunæ mirè rotundam, adhuc tam asperum videatur. Nam nullus Peripateticorum, quin hæc scabra, & inæqualis facies, & superficies Lunæ, reapse sic se se habeat, eò minùs dubitabit, quòd meliori Tubo Optico munitus, ejusmodi phases diligenter fuerit contemplatus.

terea ad lumen Lunæ primarium, accedit etiam secundarium, quòd tempore Plenilunii, præ reliquo corpore, solet esse lucidissimum, & maximum; sicut de hoc, capite 12. pluribus agitur: proinde utriusque beneficio, Luna eò citius poterit deprehendi. Omnium autem optimè hæc res speculatori veteris ac novæ Lunæ succederet, si se se in jugum excelsioris Montis reciperet, ubi foret extra inferiorem aëris regionem, quæ radios Solares plurimum intercipit, & oculos nostros nonnihil obscurat, constitutus: quippe Kepplerus etiam in Astronomiæ Parte Opticâ cap. 6. sect. 11. nihil prohibere scribit, Lunam in ipso conjunctionis articulo, juxta Solem in Cœli medio cerni, cum limitem alterum peragrat.

Luna juxta Solem in Cœli medio conspicitur potest.

Nunc autem ad ipsam effigiem phaseos corniculatæ accedam, &, quæ circa eam sunt animadversione digna, monebo. In priori phasi, magna quidem asperitas, tam in illuminatâ parte, quàm sectione umbræ, deprehendebatur, nondum tamen aliquam pervulgatam Maculam, Montes vel Maria, licebat videre, quum esset valde tenuis pars luminosa, præterea limbo Lunæ maximè vicina. In hac posteriori verò observatione Lunæ secundæ, jam aliquot Montes non ignoti, projicientes in Valles, circa latus occidentale Montium, sat nigricantem umbram, conspiciebantur; quales sunt, Mons Nerosus, Insula major Caspii, Montes Hippoci, Mons Sanctus, Montes Alani, M. Alauni & alii. Inter cætera hîc consideratione aliqua digna occurrit etiam hoc, Montes Alanos, Paludem cingentes Mæotidem, non esse reliquorum Montium infimos; verum satis editos: idque ex eo colligitur; quoniam cacumina eorum, in illuminatâ parte Lunæ insigniter prominebant, etiamsi tum temporis à Peripheriâ nondum longè abessent. Deinde quoque; notabile est, quòd adeò æquale segmentum Paludem Mæotidis transeat, unde certè stabiliri potest minimùm aliqua convenientia, inter illam partem & nostrates aquas, respectu materiæ, si non revera naturales aquæ esse debeant: quia horizon isthîc (qui confinium luminis & umbræ repræsentat) lævis & æqualis spectatur. Adhæc autem memorandum à nobis est, quòd Palus jam sæpius dicta, quum primùm in conspectum veniret,

Notabilia nonnulla circa phasim Lunæ corniculatam.

Montes Alani admodum sunt excelsi.

colore tam debili esset, ut in subsequenti-
bus phasibus obscurior evaderet, & magis magisque ad nigritiem tenderet. Ratio hujus mutationis, jam aliquoties tacta, & aspectus obliquitati tributa est. Nigras autem Maculas in occidentali latere Paludis se ingerentes, existimo esse umbras à diversis editis Montibus Alani, Mæotidem circumdantibus, projectas & profectas.

Probabilis ratio, non coherens umbræ in Lunâ.

Quod autem umbra non cohæreat, forsan hæc causa potest esse, vel, quòd unus altero Monte sit declivior, vel, quòd singuli sua habeant distincta spatia.

De hujus phaseos libratione.

Jam tria illa nitida parva puncta, in inferiori cuspide Lunæ, & in ipsâ fermè Peripheriâ; haud dubiè sunt peculiaris quædam cacumina Montium altiorum, præ reliquis imprimis conspicua; quæ argumento sunt, in ipsâ Lunæ circumferentiâ dari Montes planè insignes. Denique & spatium illud inter Paludem Mæotidem & Peripheriam, quoad latitudinem est considerandum: illud enim, uti jam supra dictum fuit, quotidie vel latius vel angustius fit, ad normam videlicet motus librationis Lunæ. Postquam igitur hæc phasis Lunæ in 14. gradu Arietis, latitudinem obtinet Australem quatuor propemodum graduum, ideo hoc spatium ita est comparatum, ut ex eo lacum minorem occidentalem æstimare liceat: in ceteris sequentibus phasibus, id spatii longè sequius affectum deprehendimus, quod ipsæ oculis usurpatæ luculenter ostendent.

CAPUT XI.

DE LUNAE FALCATAE CRESCENTIS PHASI.

QUOD Cornua sive Cuspides, nascentis & recentis, vel veteris & decrescens Lunæ, magis uno tempore sint acutiores, vel obtusiores, quàm alio, etiam vulgo notum est, ita ut ruris alumni, ex formâ cornuum Lunæ statum aëris in sequentem diem colligant & præfagiant. Cum, namque cornua sunt probè acuminata, tum bonam claramque auram sibi pollicentur: sin autem contrà sunt valde obtusa, tunc Cœlum

Præfagium status aëris futuri ex cornuum Lunæ figurâ, quali nitatur fundamento?

ob causam, differentia inter duas phases Lunæ satis notabilis, sæpiùs observabitur, licet etiam ætas Lunæ sit eadem : sicut id compluribus exemplis alibi comprobabitur.

Tandem hîc inter alios multos excelsos vertices insigniter illuminatos, adsurgentium Montium, extra confinium, maxime notabilis est ille Mons, qui instar globuli in extremo cacumine inferioris cornu, præ reliquis se se exseruit : quippe non solum claritate reliquis antecellebat; sed etiam singulari colore fuit præditus, ita ut igni, vel auro ignito, non fuerit absimilis. Causam hujusce apparitionis, in aliud tempus discutiendam rejiciam.

CAPUT XIV.

DE LUNÆ LUNATÆ CRESCENTIS PHASI.

Quare cornua Lunæ Falcata & curvata crescentis, semper oporteat esse à Sole averfa, & ortum versus tendant? quare etiam cornua Lunæ curvata decrepcentis, in occasum porrigantur? juxta scilicet exceptione majorem experientiam, & nostras observationes; id à Mathematicis, tam in Opticâ, quàm Astronomiâ demonstratur. Interim nihilo secius quoque experientiæ consentaneum est, quòd isthæc Lunæ cornua non semper eundem situm, respectu nostri, & perpendiculari obtineant. Quæ namque partes in mucronem desinunt, aliquâ inclinatione, hac vel illac, vergunt : siquidem jam superior vertex non nihil deorsum tendit, & inferior quadrantenus sursum : jam superior apex quotidie magis adsurgit ad perpendicularum : jam utrumque cornu perpendiculariter, & ad angulos rectos incedit; modò deorsum versus flectuntur termini confinii luminis & umbræ (cùm Luna videlicet sit gibbosa) quemadmodum post interlunium sursum versus elevati sunt, quæ omnia ex nostris phasium delineationibus liquido satis apparêt. Hæc verò inclinatio à nullâ aliâ causâ, quàm ex vario situ, & distantia Lunæ à Sole, proficiscitur. Etenim

*Quoniam sit
causâ diver-
se inclinatio-
nis cornuum
in Luna?*

quò vicinior est Luna Soli, & phasis recentior, eò magis cornua attolluntur : &, quò auctius sit lumen Lunæ, & distantia Lunæ à Sole major, eò magis superius cornu, ad perpendicularum tendit, sicut facilè quilibet perspiciet, si id ad centrum Lunæ revocet; ita quidem, ut phasis Lunæ curvatæ, quàm diu intra quadrantem occidentalem, respectu Eclipticæ, observabitur, de die in diem altiore paulò se se præbitura, sit conspiciendam, prout distantia Lunæ à Sole major, vel minor fuerit.

Quando verò contingit, ut Luna à Sole tanto absit intervallo respectu Eclipticæ, quò nonagesimum gradum adsequatur, tum partes Lunæ, in mucronem fastigiatae, sunt exactè in lineâ perpendiculari : quod si verò Luna quoq; longiùs à Sole discesserit, sicut post neomeniam fit quotidie, nihilo tamen minùs, motu diurno, ad circulum nonagesimum fertur, ubi similiter cornua ad angulum normalem insistent. Quando verò phases Lunæ crescentes, in orientali quadrante observantur, tunc cornua Lunæ declivia conspiciuntur : contrarium verò accidit in phasibus Lunæ senescentibus. Quæ diversæ cornuum Lunarium inclinationes, si debito modo attendantur, hunc primò præbent usum, quòd ex horum inspectione liceat colligere, sit ne Luna in nonagesimo gradu, an verò nondum hunc circulum attigerit, vel etiam jam præterierit? Deinde, semper nobis lineam per acuminatam Lunam ductam, & ad septentrionem vergentem commonstrât, ex quâ, locus Poli Eclipticæ conjicitur. Insuper verò, quando ad hanc lineam mihi aliam, quæ se se mutuo transmissu & decussatim secant, imaginor, tunc etiam locus Eclipticæ in Cœlo circiter verus innotescit.

Præterea circa observationes phasium Lunarium, etiam hoc dignum est animadversione, quòd, quò propiores sunt phases crescentes occasui, & horizonti, aut decrescetes ortui, vel quò remotiores sunt à circulo nonagesimo, eò accliviora stent cornua : quò viciniore autem phases crescentes horizonti ortivo, & senescentes occiduo, eò magis cornua videantur devexa. Postquam enim vertices, vel cornua Lunæ, in omnibus his enumeratis phasibus, non eundem situm, nec eandem servant inclinationem; hinc diversus ille gignitur positus.

Nam

Quanam utilitas, ex verâ inspectione Cornuum inclinationis redundet?

Nam primò, hanc diversitatem efficit diversa elongatio Lunæ à Sole. Deinde, quia non eodem diei tempore ejusmodi phasēs, ob intemperiem videlicet aëris, vel occurrentia negotia, vel etiam ob diversum Lunæ ortum, potuerunt observari. Adhæc, propter situm varium, respectu Nodorum ac limitum, aliqua quoque occurrit differentia, de quâ suo loco, ubi de Quadraturis agetur, copiosius. Denique, quòd etiam alius atque alius Lunæ locus, in hoc vel illo signo, tempore observationis, cornuum situm in Lunâ possit evidenter mutare: idq; cap. 42, ubi de phasi corniculatâ Lunæ decrescente sermo erit, plenius tractabitur. Cæterùm omnes quidem figuras eodem modo, quasi in nonagesimo gradu fuissent observatæ, potuissem repræsentare, si id corniculatæ permisissent: sed sic satius esse duxi, effigies Lunæ ita delineare, prout à me sunt animadversæ. Nihilominus tamen etiam ex Iconismis nostris expressis, statim colligere licet, quantum Luna, tempore observationis, à nonagesimo gradu distiterit. Quòd autem in plerisq; phasibus corniculatis crescentibus, cornua Lunæ de die in diem, magis atq; magis adsurgere videantur, nec non in Gibbosis magis magisq; ad inferna vergere; quòdq; in decrescantibus phasibus contrarium reperitur; id potissimum (sicut quilibet ex iis, quæ antè dicta sunt, facile intelligit) ex quotidianâ majori elongatione Lunæ à Sole, & tardiori ortu Lunæ, vel observatione, provenit.

Demum verò in specie hoc loco dicere habeo, quòd circa præsentem phasim Lunæ Lunatæ, nihil ferè singulare & notabile occurrat, nisi quòd confinium luminis & umbræ, (quod hîc loco horizontis est) ubi Pontum Euxinum interfecat, sit admodum planum & æquale, quum istic insignis detur planities; reliquæ verò adjacentes partes sunt asperæ, satis inæquales & confragosæ, quia haud dubiè in iis montosa loca, & convalles abundè insunt. Insuper notes quòd hæc phasis sit ejusmodi, quæ, circa initium Cancrî, & limitem Austrinum, fuit observata, quo tempore maxima libratio Lunæ, in orâ Lunæ occidentali, vel intermedio ferè loco, inter occidentem & septentrionem deprehenditur, nimirum inter Paludem Mæotidis, lacus hyperboreos, & peripheriam Lunæ occidentalem; vel

Quare non omnes figuræ phasium Lunæ, in nonagesimo gradu sint repræsentatæ?

Quæ circa præsentem phasim Lunæ sint memoratu digna?

est

est ejusmodi phasis, in quâ Palus Mæotica quasi in limite maximæ fuit digressionis. Quare, quum hoc ipsum, rarò in tali phasi occurrat, ideoq; eò majorem considerationem meretur.

CAPUT XV.

DE LUNAE PLUSQUAM LUNATAE PHASI.

HX omnibus quidem Phasibus tam concavis, seu curvatis, quàm etiam utrinque prætumidis & gibberosis, apparet, quòd terminus illuminationis, vel sectio luminis & umbræ, sit linea arcuatim curvata: qualis autem sit species lineæ, non cuivis esse cognitum existimo. Siquidem curvarum linearum, variæ planè species in Geometricis numerantur, quemadmodum sunt: cochlides, conchoides, colubrinæ, citroides, arachnoides, flexuosæ, catenatæ, spirales & hujuscemodi aliæ. Primarię verò lineæ curvæ, in quibus maxima latitant arcana, sunt hæ quatuor: Circularis, Elliptica, Parabolica & Hyperbolica, quæ omnes à diversâ coni sectione fluunt, sicut omnibus, qui in Geometriâ non nihil sunt versati, perspectum est. Harum verò specierum etiam una est, sectio luminis & umbræ phasium. Quæ verò & qualis illa sit exactè, in eo non omnes consentiunt. Albategnius vult lineas phasium esse circulares. Et verum sanè est, quòd latus Soli oppositum arcus sit circuli visionis: alterum autem latus à Sole aversum nequaquam: quamvis Vitellio lib. 4. prop. 77. illud videatur confirmare, inquiens: *Falcatam speciem duobus quasi equalium circulorum arcubus contineri*: contra eodem libro 4. prop. 75. ait: *in genere irregularem esse gibbum*. Verùm nolo amplius in veterum Opticorum sententiam, de lineis phasium inquirere: siquidem constat, & à Mathematicis nostræ tempestatis liquido demonstratum est, has lineas non esse circulares, sed Ellipticas: velut, inter alios, Kepplerus, vir admirandæ sagacitatis, in Opticâ Astronomiæ parte cap. 6. pag. 243. hoc evidentibus

Dantur varia species curvarum linearum in Geometriâ.

Opticorum veterum sententia de figurâ phasiû Lunæ illuminationarum.

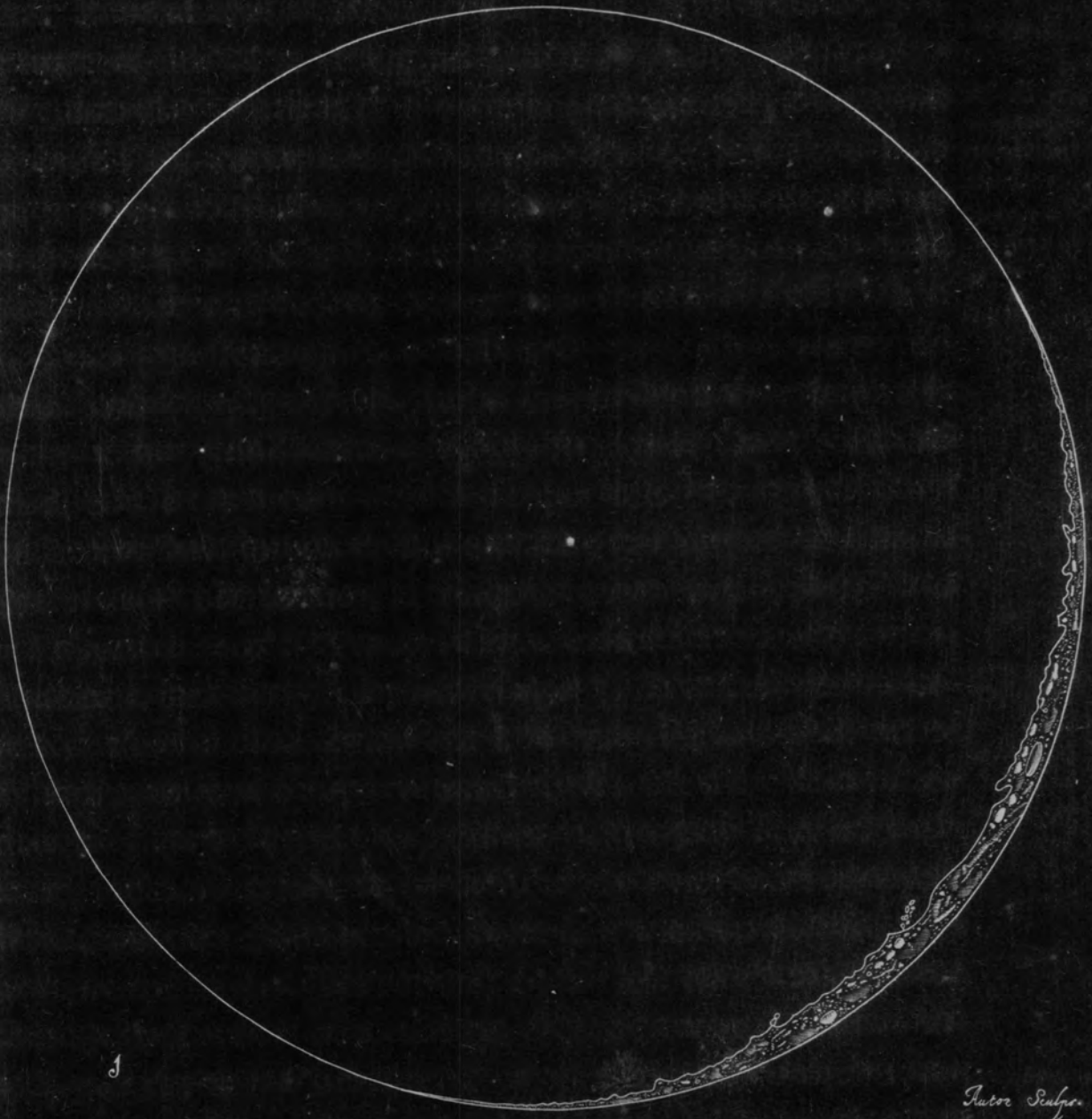
Phases Lunæ figuram Ellipticam emulantur quodammodo.

docu-

Placid Luna Prima, ac Novissima.
Observata in 13 Gradu 8, circa Perigäum et Limit. A.

C. ED. A. G.

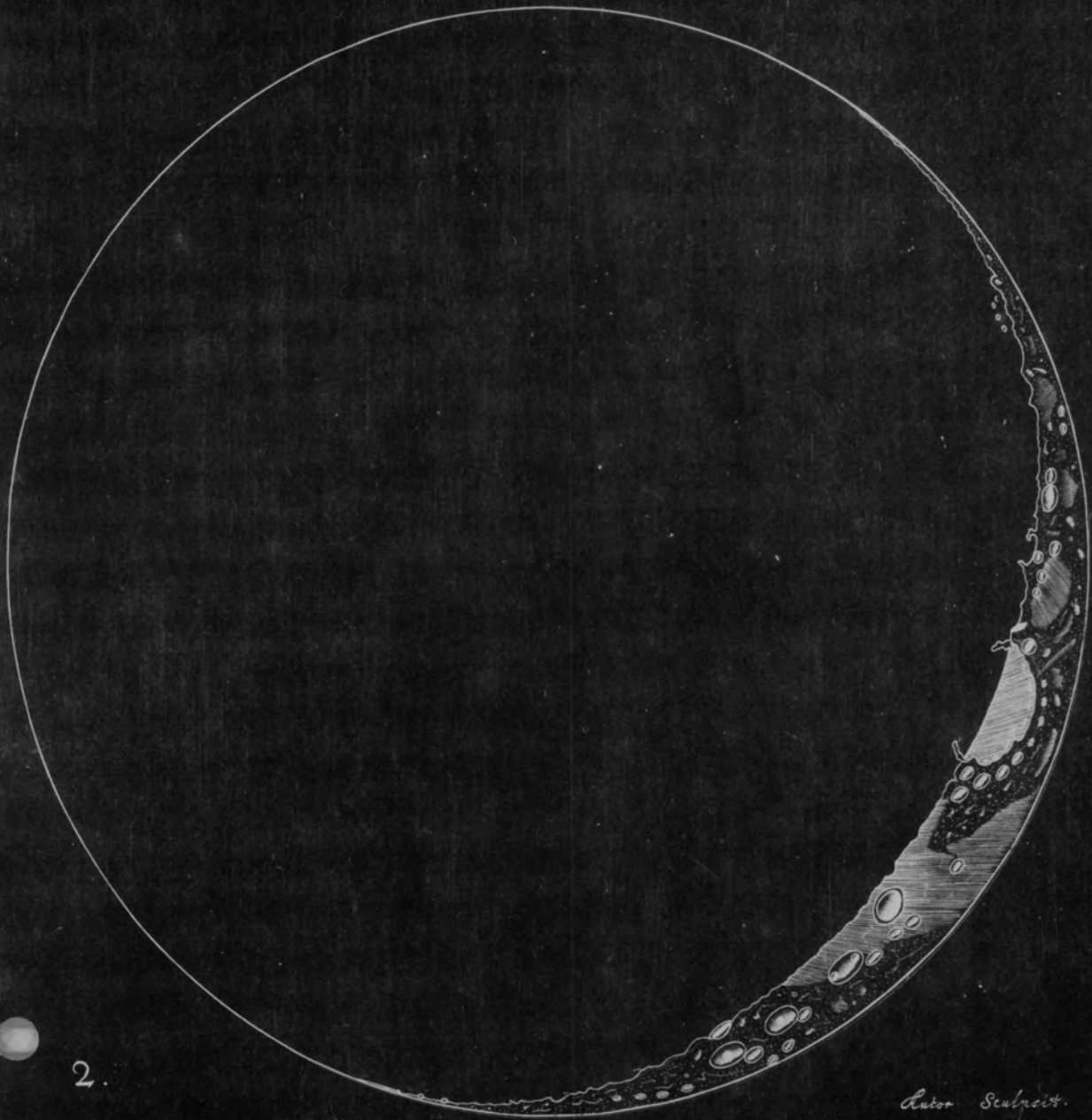
Anno Cælesti 1644, Die 8 Aprilis, hora 8 à meridie numerata, à
Coniunctione verò 16, Diei 2 Currentis.

*Phasis Lunae Corniculatae Crescentis
Observata in 14 Gradu γ , circa Limit. Auro. et Apogaeum.*

G E D A N I.

*Anno Christi 1645, Die 28 Februar. hora 7, à meridie numerata,
à Coniunctione vtro 9, Diei 3 Currentis.*

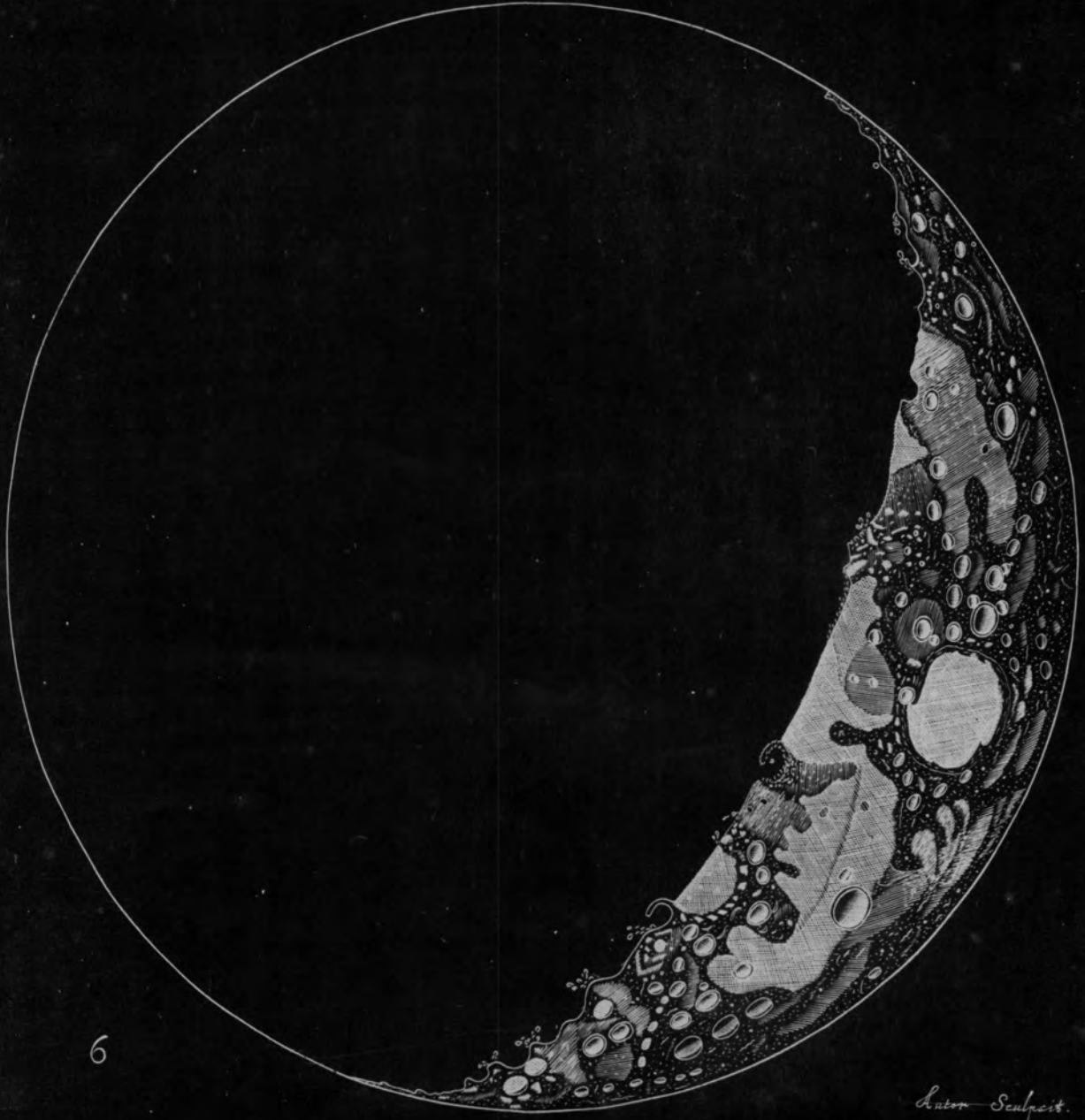
2.

Autor Sculpit.

*Placis Luna Lunata Crescentis.
Observata in 26° Gradu II circa Limit. A.*

G E D A N I.

*Anno Christi 1644, Die 11 Aprilis, hora 9 à meridie numer.
à Coniunctione vero 17 Diei 5 Current.*

6

- Caput XLI. De Lunæ Falcatae decreſcentis phaſi. pag. 403.
- Caput XLII. De Lunæ Corniculatae decreſcentis phaſi. pag. 405.
- Caput XLIII. De Ultimâ in conjunctionem propendente ph. p. 407.
- Caput XLIV. De Utilitate ex Figurâ primariâ Phaſium & Lunationum redundante; deq; obſervationis modo Sectionum diurnarum; & deniq; quomodo viâ haud vulgari, ex ejusmodi continuatis Lunationû obſervationib. motus Librationis Diſci inſtelligari poſſit. p. 409.
- Caput XLV. De Lunatione Lunæ creſcentis I. pag. 415.
- Caput XLVI. De Lunatione Lunæ creſcentis II. pag. 417.
- Caput XLVII. De Lunatione Lunæ creſcentis III. pag. 420.
- Caput XLVIII. De Lunatione Lunæ decreſcentis I. pag. 422.
- Caput XLIX. De Lunatione Lunæ creſcentis IV. pag. 424.
- Caput L. De Lunatione Lunæ decreſcentis II. pag. 425.
- Caput LI. De Lunatione Lunæ creſcentis V. pag. 428.
- Caput LII. De Lunatione Lunæ creſcentis VI. pag. 429.
- Caput LIII. De Lunatione Lunæ creſcentis VII. pag. 430.
- Caput LIV. De Lunatione Lunæ creſcentis VIII. pag. 432.
- Caput LV. Ex phaſium nûdo aſpectu, locum Lunæ circiter verum, diſtantiam Luminarium, Lunæque ætatem explorare: nec non adminiculo Figure phaſium primarię genuinam quantitatem, atq; proportionem diametrorum ſtellarum, novâ quâdam ratione inſtelligare. pag. 439.
- Caput LVI. Obſervationes Eclipſium Lunarium, atq; ſtellarum occultationes, correctè ut fieri quàm maximè poteſt, inſtituere; cùm verò in primis initia, fines, phaſesque reliquas, tum veram phaſium quantitatem, radiumque umbræ terrenæ nova methodo, viaque planè inſtelligibili determinare: nec non longitudines, hæctenus planè incomperto modo inſtelligare, Globumque Lunarem artiſtifficè conſtruere. pag. 451.

APPENDIX SELENOGRAPHIÆ.

- Animadverſiones ſuper I. Macularum Solarium periodo. pag. 500.
- Animadverſiones ſuper II. Macularum Solarium periodo. pag. 501.
- Animadverſiones ſuper III. Macularum Solarium periodo. pag. 502.
- Animadverſiones ſuper IV. Macularum Solarium periodo. pag. 502.
- Animadverſiones ſuper V. Macularum Solarium periodo. pag. 504.
- Animadverſiones ſuper VI. Macularum Solarium periodo. pag. 505.
- Animadverſiones ſuper VII. Macularum Solarium periodo. pag. 506.

Ani-

INDEX CAPITUM, ATQUE SERIES totius operis.

P R O L E G O M E N A.

Caput I. De diversis vitris, quæ ad tubos opticos adhiberi solent; de notis bonæ vitiosæque lentis, nec non de verâ ratione parandi optimas, breviter expositâ. pag. 1

Caput II. De varietate, differentiis, fabricâ, usuque Tuborum Opticorum, & quomodo boni à vitiosis sint discernendi. pag. 11.

Caput III. De observationibus corporum Cœlestium in genere, tam ab Antiquis, quàm Recentioribus Astronomis habitis, præsertim de observationibus fixarum stellarum, adminiculo Telescopii, singulari usu & modo eas instituendi. pag. 31.

Caput IV. De observationibus Planetarum, præcipuè Saturni, Jovis, Martis, Veneris, Mercurii & Stellarum Jovialium, cum propriis, tum alienis primariorum aliquot Astronomorum: ubi & breviter demonstratur, quinque illas novas stellas nuper à P. Antonio Mar. de Rheitâ animadversas, quas Urban-octavianas appellat, & circumjoviales esse contendit, revera non fuisse joviales, sed maximam partem novas, incognitas fixas. pag. 41.

Caput V. De magno & admirando Lumine Solis, ejus Maculis ac Faculis, de naturâ earum, & quomodo illæ diverso, novo faciliq; modo queant observari; nec non de illis, quæ circa observationem istarum sint consideranda. pag. 76.

S E L E N O G R A P H I A.

Caput VI. De Lunâ in genere, ejusdem Maculis, lumine, modo illuminandi, aliisque huc spectantibus scitu dignissimis rebus; tum quid veterum Philosophorum cohors de his rebus omnibus senserit, tum quid Astronomi ac Philo-Mathematici recentiores, ex certis infallibilibusque argumentis, inque naturâ fundatis, statuunt, brevis disertatio. pag. 109.

Caput VII. De motu Lunæ, Parallaxibus, Refractionibus, distantia, magnitudine & diametro apparente. Quò verò hæc omnia eò evidentius explicari possint, simul de toto Mundano corpore, figurâ ejus, quantitate & motu, ut & diversis Astronomorum hypothesibus, quamvis breviter, perspicuè tamen, pro instituti ratione, disseritur. pag. 152.

Caput

- Caput VIII. De phasium Lunę observationibus: de Maculis in specie, & illarum nominibus: motu Lunę librationis Disci, ejusq; centri, hactenus incognito, & quamplurimis aliis scitu dignissimis. pag. 204.
- Caput IX. De Lunę primę ac novissimę Phasi, nec non aliis nonnullis, quę circa hanc observationem, notatu digna occurrunt. pag. 273.
- Caput X. De Lunę Corniculatę crescentis phasi. pag. 281.
- Caput XI. De Lunę Falcatę crescentis phasi. pag. 284.
- Caput XII. De Lunę Cornigenę crescentis phasi. pag. 288.
- Caput XIII. De Lunę Curvatę crescentis phasi. pag. 304.
- Caput XIV. De Lunę Lunatę crescentis phasi. pag. 309.
- Caput XV. De Lunę plusquam Lunatę phasi. pag. 312.
- Caput XVI. De Lunę Adolescentis phasi. pag. 316.
- Caput XVII. De Lunę Juvenis phasi. pag. 319.
- Caput XVIII. De Quadraturis in genere, ut & in specie de hisce tribus delineationibus Lunę Bisectę. pag. 322.
- Caput XIX. De Lunę plusquam Bifidę phasi. pag. 342.
- Caput XX. De Lunę Gibberosę crescentis phasi. pag. 344.
- Caput XXI. De Lunę in orbem insinuatę phasi. pag. 346.
- Caput XXII. De Lunę incurvatę crescentis phasi. pag. 348.
- Caput XXIII. De Lunę Gibberosę crescentis phasi. pag. 351.
- Caput XXIV. De Lunę adultę phasi. pag. 355.
- Caput XXV. De Lunę ad oppositionem vergentis phasi. pag. 356.
- Caput XXVI. De Pleniluniis, aliisq; rebus scitu dignissimis. pag. 358.
- Caput XXVII. De Lunę ab oppositione recentis phasi. pag. 374.
- Caput XXVIII. De Lunę decrescens phasi. pag. 376.
- Caput XXIX. De Lunę gibberosę decrescens phasi. pag. 378.
- Caput XXX. De Lunę incurvatę decrescens phasi. pag. 380.
- Caput XXXI. De Lunę in orbem insinuatę decrescens phasi. p. 381.
- Caput XXXII. De Lunę Gibbosę decrescens phasi. pag. 383.
- Caput XXXIII. De Lunę Gibbę decrescens phasi. pag. 385.
- Caput XXXIV. De Lunę ad Quadraturam properantis phasi. p. 387.
- Caput XXXV. De Quadraturis Ultimis. pag. 388.
- Caput XXXVI. De Lunę à Quadraturâ Recentis phasi. pag. 395.
- Caput XXXVII. De Lunę plusquam Lunatę phasi. pag. 396.
- Caput XXXVIII. De Lunę Lunatę decrescens phasi. pag. 398.
- Caput XXXIX. De Lunę cornutę decrescens phasi. pag. 400.
- Caput XL. De Lunę cornigenę decrescens phasi. pag. 402.

ΙΣΑΑΚ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ

ΑΡΓΥΡΟΥ ΤΩ ΣΟΦΩΤΑΤΩ

ΟΙΝΑΙΩΤΗ ΚΥΡΙΩ ΑΝΔΡΟΝΙΚΩ,

Μεθόδους ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἐκλήθηται ἰσακῶν, καὶ σελευιακῶν κύκλων,
καὶ τῶν ἑπομένων.

ISAACI MONACHI

ARGYRI AD OENAEOTEN

D. ANDRONICVM,

Qui ratione traditas methodos postularat Solis ac Lunæ Cyclorum,
& eorum quæ ex his consequuntur.

DIONYSIO PETAVIO INTERPRETE.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

A

PROOEMIUM.

ΕΠΕΙ ΔΗ τοῖς ἄλλοις τῶν
νῦν σφῶν ὀρθοδραμῶν, ὧ
ἤματα ἄνδραν, ἡμαῖς ἰκανῶς
ἔχον κέρειας τοῖς τῶν ῥητι-
σσιδίων ἀποδοῦναι σοι μεθόδους· πρὸς δὲ τῶ
τοῖς ἐπὶ ταύταις τῶν λόγων αἰτίας· οὐ γὰρ
ἀγνοῶν μὴ οὕτως ἡμαῖς ἔχοντας, ὅ ἑοικότεν
ἡμῖν τεταρβηκῶς ἀποδοῦναι πρὸς σφῶν.
ὄλωσην δὲ ἠγήσω τῆ φιλία χεῖρα σφῶν, φύσει
τυραννοῦση τοῖς αὐτῆ κρείως χρωμαῖους, καὶ
τοῖς ψήφοις ἐντεῦθεν δεχάξαι ὀρθοδρα-
μασίαν· καὶ ἡμεῖς ὡς ἐπιτάξας κινούμεν ἡδὴ
τῶν χεῖρα πρὸς τῶν ῥητι, τῶν σὺν πρὸς
ἡμαῖς ψήφον δυσωπηθέντες, καὶ τῶν ἀκόλου-
θον μηδὲ ἡμεῖς ὄντιναι τῆς ἑαυτῶν πρὸς ὅ
πρὸς κρείμωρον ἀδυναμίας ποιησάμενοι λό-
γων, ὅπως δὲ ἀπορητήσῃς ὅ πρὸς ἡμῖν, δι-

DONIAM cæteris, qui
viuunt hodie, præter-
missis peritis, viro-
rum præstantissime, nos ido-
neos esse iudicasti, qui
eorum, de quibus dicturi sumus, vias
ac rationes tibi traderemus; tum ea-
rumdem insuper viarum rationumque
causas. (Non enim tali facultate de-
stitutos nos esse nesciens, id nobis ope-
ris audacter imposuisti: verum amici-
tiæ tribuendum hoc putasti: quæ ty-
rannidem quandam in eos exercere
solet, qui se totos illi permittunt, eo-
rumque suffragia, ac iudicia corrup-
pit.) ideo nos, pro eo ac iussisti, manum
ecce admoemus operi, tuum de no-
bis iudicium reueriti: & quod con-
sentaneum est, nullam imbecillitatis
nostræ ad id, quod propositum est, ef-
ficiendum rationem ducentes. Ut cum-
que verò successum nobis fuerit, debi-

cum in istis LXXXI annis non multum interfit, si ij, qui tum superstites erunt, veterem, nec emendatam assumpserint. Sin, vt plerisque visum est aliis, quibus & assentior, vltimi occasus mundi tempus incertum est; congruum fuerit Lunæ castigare methodum, & ad epactas addere, quas vulgata ratio præscribit, & explorat, ac sic ab recto non deflectere. Nam si laterculum Paschale sine emendatione maneat, maius illius vitium fiet. Cùm enim biduo duntaxat à veritate abhorreat hoc tempore, expletò anno 6919, tridui error incidet.] His ita animaduertis, consideremus, an & singulis annis peccat dies, in qua nos sacrosanctum Pascha celebramus, aut aliàs quidem peccat, aliàs non. Parebit verò, si ad vnum diem mensis duntaxat Pascha nostrum exigeretur, & non opus esset illud Dominica die celebrare, singulis annis peccaturum illud, quemadmodum & Iudaicum Pascha, & quidem duabus diebus, quemadmodum & illud. Sed quia Dominica die celebratur, propterea non semper peccat. Sed subtilius res putetur. Quotiescunque Iudaicum Pascha, quod vni diei mensis subiectum est, contingit Dominica, aut feria secunda, aut tertia, aut quarta, aut quinta, tunc nostrum Pascha non peccat, cùm sequenti Dominica celebretur. Quando verò feria sexta, aut Sabbato; tunc verò vel nimium quantum à recto desciscit. Incidente enim in feriam sextam, cùm deberemus proximè sequente Dominica Pascha celebrare, in eam Dominicam, quæ post illam sequitur, transcendimus, quando quidem Pascha Iudaicum, quod in Canone assumitur, biduo, quod à nobis demonstratum est, Pascha à Iudæis celebrati solitum præuertit. In Sabbato quoque idem contingit propter eandem causam. Cùm enim deberemus, interueniente postridie Dominica, Pascha celebrare, in illam, quæ post eam sequitur, transitum facimus. Vno quidem hoc casu peccatur, propter causam, quam diximus, non exactæ restitutionis Lunaris. Est & alius casus, (quanquam hoc quidem raro accidat) propter verni æquinoclij luxationem. Retro enim progreditur, & ipsum quoque post conuersiones annorum, propter eam causam.

A λάρου ἡμικομῆνης Διὰ Φοράς ἐν τοῖς εἰρημῶν
πα' ἔτεσιν εἰ τῆ ἀδελφώτῳ ἐχρῶντο μετῴδῳ
οἱ τότε παλιόντες. εἰ δέ, καθά δὲ κεῖ ἴσιν ἀλ-
λῶσις, ἀείσον εἰ τῆ τῆς σιωπῆς καὶ ἄλλῳ, οἷς
ἔ αὐτὸς σιωπῆμα ὑπέπον ἀν' εἰη δ' ἰσοῦν τῆ
παλι τῆς σελῶνς μέθοδον, " παρσιθέναγ τῆς ἑ. ἔ. σ. σ. σ.
τῆ σελῶνς ἐπακτῶς, ἀς ἡ νῦν μέθοδος ὑπα-
γραβῆς, ἔ ἐπακτῶν, ἔ οὕτω μὴ σφάλλασθαι
τῆς ὀρθότητος. Ὁ μὲν τοι Παρχάλιον ἐμῶνιον ἀ-
μεταποίητον μῶν, ἔ ἐτὶ σφαλερώτερον ἔσται.
B πρῶτον νῦν μὲν δὴσιν ἡμέρας ἐκπίπτῃ τῆς
ἀληθείας ἀπ' ἐκείνῳ δὲ τῶ ἔτος, δηλαδὴ τῶ
ε. β. ἦ τῆ τῆσιν. ἔπερ τούτοις σκεψάμεθα, καὶ εἰ
καθ' ἕκαστον ἔτος σφάλλαται ἢ τῆ μῆνός ἡμέ-
ρα, καθ' ἑνὴ ἡμεῖς ὁ ἅγιον Πάρχα τελευτῶν,
ἢ ποτὲ μὲν, ποτὲ δὲ ἄ. γινώμενον δὲ ἔσται, ὡς εἰ
μόνη τῆ τῆ μῆνός ἡμέρα ὁ ἡμέτερον ἐκαιο-
νίσσον, καὶ μὴ ἀνάγκῃ εἰρημῶν ἔ χτ' κυρια-
κῶν ἡμέραν τῶ τελεῖν. καθ' ἕκαστον ἀν' ἔτος
C ἐσφάλλαται, καθά παρ ἔ τῆ Ἰουδαϊκόν, καὶ τῆ δὴ-
σιν αὐτῶς ἡμέρας καθά παρ ἐκείνο. Διὰ δὲ ὁ
καθ' ἑκαστὴν τελεῖσθαι, συμβαίνει ἔτι ἀν'
σφάλλασθαι. δὲ παρσεκτέον ὁ ἀκριβές. τῶ
Ἰουδαϊκού Πάρχα μόνῃ τῆ τῆ μῆνός ἡμέρα
ὑποκειμένου, συμβαίνειτος μὲν ἐν κυρια-
κῆ, ἢ β', ἢ γ', ἢ δ', ἢ ε', ὁ πρ' ἡμῖν Πά-
ρχα ἔ σφάλλαται, τῆ ἐφεξῆς κυριακῆ τελευ-
τῶν. ὅταν δὲ ἐν παρσεκτέον, ἢ παρσεκτέον,
D πτωικῶντα ἔ μέγα τῆς ὀρθότητος ἐκπίπτῃ.
συμπάπτοντος μὲν γὰρ ἐν παρσεκτέον, ὁφεί-
λοντες ἡμεῖς διδῶς τῆ ἐφεξῆς κυριακῆ ὁ Πά-
ρχα τελεῖν, εἰς πῶ μετ' ἐκείνῳ μετῴδῳ
νομῶν κυριακῶν. ἐπειδὴ ὁ ἐν τῶ κωνοῖο
Διὰ παρσεκτέον Ἰουδαϊκόν Πάρχα δι-
σιν ἡμέρας ἀποδείξεισας πλεονάζει τῆ κυ-
ρίως πρ' αὐτῶν τελευτῶν. καὶ ἐν παρσεκτέον
E τῶ δὲ ὁμοιον συμβαίνει, Διὰ πῶ αὐτῶν
ἀπίαν. ὁφείλοντες γὰρ καὶ οὕτως τῆ ἐπαύ-
ριον κυριακῆ τελεῖν τὸ Πάρχα, εἰς πῶ
μετ' αὐτῶν μετῴδῳ ἑκείνο ὀρθῶς. ἐν
μὲν δὲ τῶ, καὶ ὡς ἔπερ τὸ πολὺ συμ-
βαίνει σφαλερῶν παρσεκτέον πῶ εἰρημῶν ἀ-
βῆν, πῶ μὴ ἀπὸ τῆς ἀκριβοῦς ἀποκτα-
σῆσως. ἔσται δὲ καὶ ἔτερον πῶν σφαλερῶν γι-
νόμῳ, Διὰ πῶ τῆς ἰσημερίας μετῴδῳ
σιν. ὁπταδορομῆ γὰρ καὶ αὐτῆ καθ' ἑκαστὴν
διδῶς ἔτῳ, δὲ ἑνὴ ἀπίαν ἐρεμῶν, ἔχουσῳ

ἕτως. ὁ ἄρα τῆς ἡμερᾶν καὶ δ' λέγει τὴν ἡλίον
 ἀπὸ τῆς αὐτῆς σημείου εἰς τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν πα-
 χυμερέτερον εἶρη). καὶ δὲ τὸ ἀκριβοτέρον τῶν
 ἐπιμέριον ὡς μὲν ὁ Γ' πολεμῶνος ἐν τῇ σιωπᾷ
 φησὶ, τριακοσὸν ὡς δὲ οἱ τε τῶν Πέρσων τὸ
 ἀστρονομίας μετερχόμενοι, καὶ ἡμεῖς πῶς περι-
 σκεπτικῶς ἔσπιον ἀνατέλλοντος τῆς ἡλίου, δι'
 ἡμερᾶν πλῆθόνων ἐσοχασάμεθα, ἀφαιροῦσθε
 μείζον, μάλλον δὲ βραχύτερον ἐλάττωσθε ἐκα-
 ταστοῦ βυρίσκου ὁ μόριον τῆς. ὁ τῆς τῆς δ'
 ἀφαιρῆν δεῖ. πῶς γὰρ ἐαρινῶ ἰσημερίᾳ τῇ κα-
 τὰ τὴν Μαρτίου φησὶν ὁ Πολεμῶνος ἐν τοῖς καὶ αὐ-
 τὸν χρόνοις γίνεσθαι, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς
 μηνὸς ἐν τοῖς κατὰ ἡμᾶς χρόνοις ταύτῃ λαμ-
 βαίνοντες, ἀπὸ τῆς κατὰ πῶς περιπλῆξαι τῆ
 ρήσεως ταύτῃ ἕτως ὅτι πλοῦστοι καὶ ὅτι
 ὁ Μωσαϊκὸς νόμος τῇ κατὰ τὴν ἐαρινῶ ἰσημερίᾳ
 ἀπὸ σελήνης βύθους τοῖς Ἰουδαῖοις τελεῖν τὸ Γ'
 ἀφαιρῆν δεῖ. κατὰ τὴν μὲν χρόνος σιωπῆς
 εἰρημῶνος καὶ νόμου, τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τῇ κα-
 τὰ τὴν Μαρτίου, καὶ πρὸς αὐτῆς ἐγγίσει τελευτῆς, αἱ
 ἐν ταῖς κατὰ τὴν ἀφαιρῆν πρὸς σελήνην καὶ
 ἡμέρας, καὶ τὸ Ἰουδαϊκὸν δηλοῦσθαι Πάσχα, πρὸς
 ταῖς εἰσὶν ἀσφαλῶς μὲν τῇ ἰσημερίᾳ πρὸς ἡλι-
 ον. ὅθεν γὰρ βύθους αἱ τὸ κατὰ τὸν πρὸς τὴν μὲν
 τῇ ἐν τῇ κατὰ τὴν Μαρτίου πρὸς σελήνην. ἡ τις αὐτῶ
 μὲν τῇ ἰσημερίᾳ τότε, αὐτὸς ἐκείνης δὲ ἑτέρας τῇ
 μὲν ἐκείνῃ ἐκρίνον. καὶ δὲ τῇ ἐαρινῆς ἰσημερίας
 ἐξ ἡμερᾶς, ἡ δὲ πλείοσιν ὁπιασδρομησάσης,
 διώκοντες αὐτῶ πρὸς ταῖς πρὸς σελήνην πρὸς τὴν
 κατὰ τὴν Μαρτίου γίνεσθαι, κατὰ τὴν Ἰουδαίων τὸ
 Γ' ἀφαιρῆν τελευτῶν, ἡμᾶς τῇ ἐν τῷ κατὰ τὸν ἀκρο-
 δουῶτες, ὁλόκληρον μὲν τῇ πρὸς σελήνην ὑπε-
 ρβύθου κατὰ τὴν πρὸς χρόνων γὰρ πενήκοντα, νέος
 ὢν ἐπὶ τῇ ἡλικίᾳ, ἐγὼ μὲν τῇ τῇ Θρακικῶν
 πόλεων ἀφαιρῆν, Αἰνῶ κατὰ τὴν μὲν, εἶδον τότε
 τοῖς ἐκείνῃ πῶς οἴκησιν ποιητῶν Ἰουδαῖοις τῇ
 κατὰ τὴν Μαρτίου τὸ οἰκεῖον Πάσχα τελεσάμεθα. ὁ
 ἡμεῖς ἡμᾶς ἀγίον Πάσχα ἡμᾶς τῇ κατὰ τὴν Ἀπρι-
 λίου ἐτελεσάμεθα, ἀκολουθήσαντες τῇ ἐν ταῖς
 κατὰ τὴν Ἰουδαϊκῶν Πάσχα ἀφαιρῆν ἀνατολῆν
 πρὸς σελήνην κατὰ τὴν ἡμέραν Ἀπριλίου ἡμεῖς. ὁ τότε μὲν
 ἐγὼ ἐν ἀπὸ τοῖς ἐπὶ μὲν τῇ πρὸς τὴν, μή πῶς
 μαθηματικῶν ἀφαιρῆν λόγων. ὑπερὸν δὲ τῇ
 ἀπὸ τῆς τῇ τοῖς ἐκείνῃ ἀστρονομικῆς μα-
 θῶν ὅτι πρὸς τῆς, ἐγγὺν καὶ τῇ κατὰ τὴν εἰκότα γὰρ
 συμβῶν. φανερὸν ἄρα γέγονεν ἐκ ταύ-
 των, ὅτι ὁπιασδρομησάσης τῆς ἀκριβοῦς ἰσημερίας,
 ταύτῃ ἀπὸ τῆς τῇ Μαρτίου ἐπὶ,

sam, quam dicemus; quæ ita habet. Solem interuallo 365 dierum & qua-
 drantis ab eodem puncto ad idem re-
 uerti, pinguius acceptum est: secuti-
 dum verò subtilem rationem, aliqua
 dici portione minus, vt quidem Pro-
 lemæus in Compositione ait, trecen-
 tesima: vt autem Persarum Mathe-
 matici, & nos solstitium per plures
 dies obseruantes, deprehendimus por-
 tionem illam maiorem ducentesima
 parte, quam quidem à diebus 365 &
 quadrante auferre oporteat. Æqui-
 noctium enim vernum ait Ptolemæus
 sæculo suo confici XXI Martij. Nos
 autem ipsum deprehēdimus ante XV
 Martij, ex solstij observationibus ip-
 sum putantes. Quia verò lex Mosaica
 proximo post vernum æquinoctium
 plenilunio statim Pascha celebrare Iu-
 dæis præcipit: quo tempore Canon
 Paschalis constructus est, cū scilicet
 vernum æquinoctium in XXI, aut
 XX Martij propemodum conficere-
 tur: Pleniluniorum dies in Canone
 notati & Iudaicum Pascha indican-
 tes, prima quidem sunt rite post æqui-
 noctium plenilunia. Non enim repe-
 ries Canonem transgredi plenilunium
 vicesimæ primæ Martij, quod quidem
 tunc erat primum post æquinoctium,
 aliud autem vicem eius substituere.
 Nunc verò cū vernum æquinoctium
 sex aut pluribus diebus retro progres-
 sum fuerit, possent esse alia prima ple-
 nilunia ante XXI Martij, in quibus
 Iudæi quidem Pascha celebrent, nos
 verò plenilunia Canonis sequentes in-
 tegrum mensem à congruo tempore
 desciscamus. Ante annos enim quin-
 quaginta, cū adhuc ætate iuuenis es-
 sem, & in quadam Thraciæ vrbe, cui
 nomen Ænos, degerem, vidi loci in-
 quilinos Iudæos vicesima Martij Pa-
 scha suum obiuisse: nos verò nostrum
 sanctum Pascha vicesima tertia Apri-
 lis celebrauimus, secuti diem pleni-
 lunij Canonis in XVIIII Aprilis no-
 tatam. Ego quidem tunc rem admi-
 raturus sum adhuc rudis Mathematica-
 rum rerum. Postea verò causas rei ex
 astronomicis disciplinis edoctus per-
 cepi hoc rite contigisse. Ex his igitur
 constat, quoties proximè exactum ver-
 num æquinoctium, hoc est XV Mar-

Hæc non
 habet Sca-
 liger.

ΙΣΑΑΚ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ

ΑΡΓΥΡΟΥ ΤΩ ΣΟΦΩΤΑΤΩ

ΟΙΝΑΙΩΤΗ ΚΥΡΙΩ ΑΝΔΡΟΝΙΚΩ,

Μεθόδους αἰτήσασθαι λογικὰς ἐκλήσασθαι ἡλιακῶν, καὶ σεληνιακῶν κύκλων,
καὶ τῶν ἑσπερίων ἐπορῶν.

ISAACI MONACHI

ARGYRI AD OENAEOTEN

D. ANDRONICVM,

Qui ratione traditas methodos postularat Solis ac Lunæ Cyclorum,
& eorum quæ ex his consequuntur.

DIONYSIO PETAVIO INTERPRETE.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

A

PROOEMIUM.

ΠΕΙΔΗ τοῖς ἄλλοις τῶν
νῶν σφῶν πῶραδραμῶν, ὡ
ῆσεται ἀδράν, ἡμᾶς ἰκανῶς
ἔχῃ κέρικας τοῖς τῶν ῆσται-
σσιμῶν ἀποδοῦναι σοι μεθόδους· τοῖς δὲ τοῖς
τοῖς ἐπὶ ταῦτα τῶν λόγων αἰτίας· οὐ γὰρ
ἀγνοῶν μὴ οὕτως ἡμᾶς ἔχοντα, ὅ ἴσους
ἡμῖν τεταρτηκῶς ἀσπύδασμα παροσμεῖον·
βύραρον δὲ ἡγήσω τῆ φιλία χερσαῖα, φύση
τυραννοῦση τοῖς αὐτῆ κλειῶς χρωμῶν, καὶ
τοῖς ἡφῶν ἐντεῦθεν δευῶν πῶρασκβα-
ζῶση· καὶ ἡμεῖς ὡς ἐπιταξας κινδύμῃ ἡδη
τιμῶ χεῖρα τοῖς ἑσπερίων, τιμῶ σὺν αἰεὶ
ἡμᾶς ἡφῶν δυσπατηνῆτες, καὶ καὶ ὁ ἀκόλου-
θον μηδὲ ἡμεῖς ὀνυνοῦ τῆς ἑαυτῶν αἰεὶ ὅ
παροσμεῖον ἀδυναμίας ποιησάμενοι λό-
γον· ὅπως δὲ ἂν ἀπομῆσσε ὁ πῶρας ἡμῖν, βύ-

UNONIAM ceteris, qui
viuunt hodie, præter-
missis peritis, viro-
rum præstantissime, nos ido-
neos esse iudicasti, qui
eorum, de quibus dicturi sumus, vias
ac rationes tibi traderemus; tūm ea-
rumdem insuper viarum rationumque
caussas. (Non enim tali facultate de-
stitutos nos esse nesciens, id nobis ope-
ris audacter imposuisti: verū amici-
tiæ tribuendum hoc putasti: quæ ty-
rannidem quandam in eos exercere
solet, qui se totos illi permittunt, eo-
rumque suffragia, ac iudicia corrup-
pit.) ideo nos, pro eo ac iussisti, manum
ecce admouemus operi, tuum de no-
bis iudiciū reueriti: & quod con-
sentaneum est, nullam imbecillitatis
nostræ ad id, quod propositum est, ef-
ficiendum rationem ducentes. Vt cum-
que verò successum nobis fuerit, debi-

quam ob causam in periodo decennouennali dies fiunt secundum lunam 6940. Cum igitur omnes menses 30 dierum aguntur, dies 7050 superant dies 6940, diebus 110. quare 110 menses colligunt cauos, ut in 235 mensibus compleantur dies per̄iodi decennouennalis 6940; ut, quantum licebat, maximè ex æquo dierum exemptilium administratio fieret, diuiserunt 6940 dies in 110. fiunt igitur dies 63. Per dies igitur 63 oportet vnum exemptilem facere diem in eadem periodo. neque semper fit exemptilis dies tricesimus, sed is, qui post 63 dies cadit, exemptilis dicitur, in hac periodo videntur menses pulchrè sumpti, & intercalares, sic ordinati, ut ad apparentias congruant. tempus verò annuum apparentis congruum sumptum est. Nam tempus annuum ex pluribus annis obseruatùm congruit, quod sit dierum 365 $\frac{1}{4}$. at annus ex ceneadecaeteride collectus constat diebus 365 $\frac{1}{17}$. qui numerus numerũ 365 $\frac{1}{4}$ superat $\frac{1}{77}$. quam ob causam Calippus cum suis correxerunt excessum diei, & constituerunt periodum 76 annorum, constantem ex quatuor decennouennalibus, quæ continent menses quidem 940, è quibus intercalares 28, dies verò 22759. Ordine autem mensium intercalarium simili sunt vsi. Ac videtur omnium maximè eadem periodus ad apparentias congruere.

De Lunæ illuminationibus.

Una à sole illuminatur, semper lenim splendens partem habet conuersam ad solem: & cum oritur ante solem; pars eius splendens ad ortum respicit: & cum occidit ante solem; & cum occidit post solem, pars splendens ad solem conuersa est. In quibusdam autem diebus obseruata est luna rarò occidere post solem, & habere partem splendidam respicientem occasum. cum verò nocturno tempore alternis variat ad solem, & ante solem oritur; videtur splendens partem habere ad ortum. Vnde manifestum est lunam à sole illuminari. Obseruata sunt & talia. Cum enim sol in hybernis conuersionibus existens oritur, tunc medium illuminatæ partis lunæ respicit ad solem: itaut recta linea, quæ cornua lunæ coniungit, æqualiter, & ad an-

Periodus Calippica,

Cap. VII. Lunæ pars illuminata quod respiciat.

A δι' ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἑνεακαιδεκαετηρίδος ἡμέρας γί-
νον) κτ' σελιούω τ' ἡμέρ. πλεονάζουσιν ἐν τρια-
κονθῆμέρων ἀρῆρῶν πῶντων τῆν μιλῶν, ἀ-
ζ' ἡμέρας τῆν τ' ἡμέρῶν ἡμέρας ρί. δὲ ρί
μιλῶς στω ἀρῆρῶσι κοίλῆσι, ἵνα ἐν πῶσι σπλ' μήσῃ
συμπληρωθῶσιν ἀπὸ τῆς ἑνεακαιδεκαετηρίδος ἡ-
μέρας τ' ἡμέρῶν ἵνα, ὡς ἐν δέχῃ, μέλισσα δι' ἴση ἢ ε. ἢ α. δ.
τ' ἄξαιρέσιμων ἡμέρῶν γῆρῶσι τρισματεία,
ἐμείλισθι τῶς τ' ἡμέρας εἰς ρί. γίνεσθι οὖν
ἡμέρας ζγ'. δὲ ἡμέρῶν ἀρῆρῶν ζγ' ἄξαιρέσιμων τ'
B ἡμέρας ἀρῆρῶν δεῖ ἐν αὐτῇ τῇ περιόδῳ. δὲ γίνεσθι
ἄξαιρέσιμος ἢ τριακῶς δὲ πῶντος, ἀλλ' ἢ δὲ
τῆν ζγ' ἡμέρῶν πῶντῶσι ἄξαιρέσιμος λέγεσθαι.
ἐν δὲ τῇ περιόδῳ τῶν τῆ δοκῶσι οἱ μῶν μιλῶς
καλῶς γῆρῶσι, καὶ οἱ ἐμβόλιμοι σύμφωνας τῶσι
Φαινομένοις δὲ τῶν τῶν. ὁ δὲ ἐνιαυτός γῆρῶσι
C " σύμφωνας γῆρῶσι τῶσι Φαινομένοις. ὁ γὰρ ἐνιαυ-
σος γῆρῶσι ὅκ πῶντων ἐπὶ πῶν τῶν τῶν
συμφωνῶν κεν, ὅτι ὅσιν ἡμέρῶν τῶσι ὁ δὲ ὅκ
τῆς ἑνεακαιδεκαετηρίδος συνάρῶντος ἐνιαυτός ὅστιν
ἡμέρῶν τῶσι, ἑνεακαιδεκάτων ἐ. πλεονάζουσιν ὁ
αὐτῶν τῶσι τῶσι ἡμέρας ἐβδόμηκοι δέκτω. δι' ἣν ἀ-
πίαν οἱ περιόκοντι πῶν τῶν τῶν ἀρῶσι διωρ-
θῶσθι τῶσι πλεονάζουσιν τῆς ἡμέρας, καὶ στω ἐπὶ τῶσι
τῆς ἐξ καὶ ἐβδόμηκοι ταετηρίδα στω ἐπὶ τῶσι
τῶν τῶν ἑνεακαιδεκαετηρίδων, ἀπὸ τῶν τῶν
ρῶσι μῆνας μῶν τῶν, ὡν ἐμβόλιμοι κῆ ἡμέρῶν ὁ
δοκῶσι τῶν τῶν. τῆς τῶν τῶν ἐμβόλιμων ὁμοίως
ἐπὶ τῶν τῶν, καὶ δὲ καὶ μέλισσα πῶντων ἢ αὐτῆς πε-
D ριόδου τῶσι Φαινομένοις συμφωνῶν.

Περεὶ σελήνης φωτισμῶν.

H σελήνη ὑπὸ τῆς ἡλίας φωτίζεται. αἶε γὰρ ὁ
H λαμπρὸν πρὸς ἡλίον ἔπετραμμένον χ. ἀπὸ τῶν
ἐξ ἡλίας καὶ ὅτῳ πρὸς ἀπὸ τῆς ἡλίας, ὁ λαμπρὸν αὐ-
τῆς πρὸς ἀνατολήν βλέπει, καὶ ὅτῳ πρὸς δύσην
ἡλίας, καὶ ὅτῳ ὅτι καὶ ἀδύνη τῶν ἡλίας, ἔπετραμμένον
τῶν λαμπρὸν πρὸς τῆς ἡλίον. ἐν δὲ πῶσι τῶν ἡμέρῶν
πῶντα τετῆρη) ἢ σελήνη κτ' ὁ πῶντος ὅτι καὶ τα-
δύησθαι τῶν ἡλίας, καὶ ὁ λαμπρὸν ἔχουσα βλέπον
E πρὸς τῆς δύσιν. πῶντα ἀξῶσθαι ὅτι τῆς πῶντος πρὸς τῆς
ἡλίον, καὶ πῶντα ἀξῶσθαι τῆς ἡλίας, ὁ λαμπρὸν ἐ-
χουσα θεωρεῖται πρὸς ἀνατολήν. ἐξ ἧς φανερόν ὅτι
ἢ σελήνη ὑπὸ τῆς ἡλίας φωτίζεται. πῶντα τετῆρη) ὅτι καὶ
πῶντα αὐτῶν. ὅτι μῶν γὰρ κτ' ἡμέρας ἢ πῶντος ὅτι
χων ὁ ἡλίας ἀνατολήν, τότε ὁ μεσοστάτων τῶν πῶντος
ἢ σελήνης βλέπει πρὸς τῆς ἡλίον ὡς τῶν τῶν κεραίας
ὅτι τῶν τῶν τῶν σελήνης ὀρθῶς ἀξῶσθαι, καὶ πρὸς

κιο. ζ.

ὄρθας τέμνεαζ ὑπὸ τῆς βύθειας τῆς ἀρρομύλων ἀπὸ
 τῆς κέντρου τῆς ἡλίας ὅτι τῆς διχοτομίας τῆς σελεύνης.
 ὅταν ἡ κέντρου θεμελιάς ἔσπασι ὑπὸ τῆς ἀνατέλλῃ ὁ
 ἡλίας, πάλιν ἐστρατωαί τὸ μέσον τῆς πεφωτισμέ-
 νου πρὸς τὸ μέσον τῆς ἡλίας ὡς ὁμοίως διχοτομεί-
 οθαι, ἔκ τῶν ὄρθας τέμνεαζ τῆς πεφωτισμένης
 βύθειας. ὅταν αὖτὸ γῆς κέντρου τῆς δύσεως ὡς κέντρου
 τοῦτου τῆς σημεία σιωαζαζ, ὅτι ὑπὸ τῆς ἡλίας
 φωτίζετὶ ἡ σελεύνη. πεφωτισμένον μὲντοι γὰρ ἔσται
 πᾶντος αὐτῆς ὅσον ἔστιν ὡς ἡμισφαίριον· ἔφα-
 νεῖ δὲ Διὰ πᾶντος αὐτῆς ὅσον πεφωτισμένον
 ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄρασιν, Διὰ τῆς πρὸς τῆς
 ἡλίου ἀποστάσεως. ὅταν μὲν γὰρ ἐν τῇ ἰσημερίᾳ ἐν τῇ
 αὐτῇ μείρα γῆς ὁ ἡλίας κέντρου τῆς σελεύνης, τότε ὁ
 ἡμισφαίριον ἐστρατωαί πρὸς τῆς ἡλίου, ἀπε-
 στρατωαί ὅσον τῆς ἡμετέρας ὄρασεως φωτίζετὶ.
 ὑποκίττω γὰρ ἡ σελεύνη φέρεται τῆς ἡλίας. ὅταν δὲ
 περὶ τῆς ἀξέης ἡ σελεύνη πρὸς τῆς ἡλίου πρὸς τῆς νοτιο-
 νίδου, τότε μίλωσθῃς ἡ σελεύνη θεωρεται. τῆς γὰρ
 ἡμισφαίριος τῆς πεφωτισμένης μικρὸν μέρος πα-
 ρεκαλίνετὶ πρὸς τῆς ἡμετέρας ὄρασιν, ὅταν ἡ ἀπέ-
 ρχη ἡ σελεύνη ἀπὸ τῆς ἡλίας ἐν τῆς ἐφεξῆς ἡμέρας,
 πλῆρον, αἰεὶ ἔκ πλῆρον τῆς πεφωτισμένου ὑφ᾽ ἡμῶν
 θεωρεται. ὅταν δὲ τῆς μέρους τῆς ὠδύου κέντρου
 ἀπὸ τῆς σελεύνης διχοτομῶς θεωρεται, τότε γὰρ ἡ μι-
 σφαίριος τῆς πεφωτισμένης ὑπὸ τῆς ἡλίας ὁ ἡμισφ-
 εῖρος ἡμᾶς ἐστρατωαί. μείζονος δὲ γηρομύων τῆς
 ἔσται τῆς σελεύνης ἀπὸ τῆς ἡλίας, μείζον ἔκ τῆς
 πεφωτισμένου. ὅταν δὲ κέντρου τῆς ἡλίας ἐν τῆς
 ἡλίας, τῆς πεφωτισμένου ἡμισφαίριον ἐναντίον γῆς
 πρὸς τῆς ἡμετέρας ὄρασιν. ἔκ τῆς κέντρου πρὸς τῆς
 ὄρασιν τῆς ἀποστάσεων πᾶν μεγέθη τῆς φωτισμένης θεωρε-
 ται. ὅταν ἡ τελευτῶν, ὅταν ὑποβροχάσῃ τῆς ἡλίας ἡ
 σελεύνη, ἀφώπτος βλέπετὶ. ὅταν ἡμισφαίριον
 αὐτῆς τῆς πεφωτισμένου ἀπὸ πρὸς τῆς ἡλίου ἐπέ-
 στρατωαί. ὅταν βύθους ἡμῶν ἀγέωρητοι γίνετὶ τὸ
 πεφωτισμένου μέρος τῆς σελεύνης. ἔκ τῶν φθουρῶν
 ὅτι ἡ σελεύνη ὑπὸ τῆς ἡλίας φωτίζετὶ. λαμβανέτω ἡ
 ὕψος πᾶντες γηρομύων ἡ σελεύνη ἐν τῆς μνη-
 σιαζαζ γηρομύων πᾶσαρας, δις αὐτοῖς ἀποτελοῦσα.
 εἰσὶ τῆς οἱ γηρομύων οἱ δὲ μίλωσθῃς, διχοτομῶς,
 ἀμφικυρτος, πᾶν σέλιωσθῃς, ὡς δὲ μὲν γὰρ
 πρὸς τῆς ἀποστάσεως τῆς μίλων διχοτομῶς δὲ πρὸς τῆς
 ὀρθῶν τῆς μίλων ἀμφικυρτος δὲ πρὸς τῆς ἀποστάσεως
 κέντρου πᾶν σέλιωσθῃς ἡ πρὸς τῆς διχομύων, κέντρου
 πᾶν ἀμφικυρτος μὲν τῆς διχομύων διχοτομῶς δὲ
 πρὸς τῆς εἰκοσῶν τελευτῶν μίλωσθῃς δὲ πρὸς τῆς
 ἔσται τῆς μίλων.

A gulos rectos secetur à recta earum li-
 nearum, quæ ducuntur à centro so-
 lis ad æqualem sectionem lunæ. cum
 verò sol in æstiuis existens conuer-
 sionibus oritur, rursus medietas il-
 luminatæ partis lunæ conuersa est ad
 medium solis; itaut similiter æquali-
 ter, & ad angulos rectos secetur præ-
 dicta recta. Idem fit & in occasibus;
 vt per hoc etiam signum colligatur,
 à sole lunam illuminari. Verunta-
 men pars lunæ media tanquam he-
 misphærium semper illuminatur. non
 tamen semper apparet eius pars me-
 dia illuminata, quoad nostrum aspec-
 tum, propter eius à sole distantiam.
 Cùm enim die tricesimo in eodem
 gradu fuerint sol & luna, tùm he-
 misphærium conuersum quidem ad
 solem, auersum verò à visione nostra
 illuminatur. fertur enim luna infra
 solem. cùm verò alternis vicibus luna
 variat ad solem circa nouilunium,
 tunc luna falcata apparet. nam he-
 misphærii illuminati parua pars de-
 clinat ad nostram visionem. cùm verò
 abest luna à sole in diebus sequenti-
 bus, plus semper de illuminata parte
 à nobis conspicitur. cùm autem per
 quadrantem zodiaci circuli abfuerit
 luna, dimidiata apparet. tunc enim
 hemisphærii illuminati à sole medie-
 ras ad nos conuersa est. cùm maior
 fit lunæ à sole distantia, etiam maior
 est pars illuminata. cùm autem op-
 posita fuerit soli, illuminatum he-
 misphærium nostro conspectui offer-
 tur. Et vt vniuersè dicam, secundum
 rationem distantiarum magnitudines
 illuminationum spectantur. Postremò,
 cùm luna subierit solem, expers lu-
 minis apparet. hemisphærium enim
 eius illuminatum sursum ad solem
 conuersum est. vnde iure pars lunæ
 illuminata non spectatur. ex quibus
 manifestum est, lunam à sole illuminari.
 Accipit autem omnes cōfigurationes
 luna quatuor in menstruo tempore,
 bis eas efficiens. Sunt autem configu-
 rationes hæ, falcata, dimidiata, gib-
 bosa, & plena. falcata efficitur circa
 principia mensium: dimidiata circa
 diem octauam mensis: gibbosa circa
 duodecimam: & plena circa medie-
 tatem mensis: ac rursus gibbosa post
 medietatem mensis: dimidiata circa
 vicesimam tertiam: & falcata circa
 extremos menses.

Quantum
 de luna à
 sole illu-
 minetur.

Lunæ con-
 figuratio-
 nes.

cum in istis LXXXI annis non multum interlit, si ij, qui tum superstites erunt, veterem, nec emendatam assumpserint. Sin, vt plerisque visum est aliis, quibus & assentior, vltimi occasus mundi tempus incertum est; congruum fuerit Lunæ castigare methodum, & ad epactas addere, quas vulgata ratio præscribit, & explorat, ac sic ab recto non deflectere. Nam si laterculum Paschale sine emendatione maneat, maius illius vitium fiet. Cum enim biduo duntaxat à veritate abhorreat hoc tempore, expleto anno 6919, tridui error incidet.] His ita animaduertis, consideremus, an & singulis annis peccat dies, in qua nos sacrosanctum Pascha celebramus, aut aliàs quidem peccat, aliàs non. Patrebit verò, si ad vnum diem mensis duntaxat Pascha nostrum exigeretur, & non opus esset illud Dominica die celebrare, singulis annis peccaturum illud, quemadmodum & Iudaicum Pascha, & quidem duabus diebus, quemadmodum & illud. Sed quia Dominica die celebratur, propterea non semper peccat. Sed subtilius res putetur. Quotiescunque Iudaicum Pascha, quod vni diei mensis subiectum est, contingit Dominica, aut feria secunda, aut tertia, aut quarta, aut quinta, tunc nostrum Pascha non peccat, cum sequenti Dominica celebretur. Quando verò feria sexta, aut Sabbato; tunc verò vel nimium quantum à recto desciscit. Incidente enim in feriam sextam, cum deberemus proximè sequente Dominica Pascha celebrare, in eam Dominicam, quæ post illam sequitur, transcendimus, quandoquidem Pascha Iudaicum, quod in Canone assumitur, biduo, quod à nobis demonstratum est, Pascha à Iudæis celebrati solitum præuertit. In Sabbato quoque idem contingit propter eandem causam. Cum enim deberemus, interueniente postridie Dominica, Pascha celebrare, in illam, quæ post eam sequitur, transitum facimus. Vno quidem hoc casu peccatur, propter causam, quam diximus, non exactæ restitutionis Lunaræ. Est & alius casus, (quanquam hoc quidem rarò accidat) propter verni æquinoctij luxationem. Retro enim progreditur, & ipsum quoque post conuersiones annorum, propter eam causam

Α λόγου ἡμνοσολομῆς Διφθοραῶς ἐν τοῖς εἰρημολοῖς πάλ' ἔτεσιν εἰ τῇ ἀδρόρτω τῷ ἐχρῆσαντο μεθ' ἡμῶν οἱ τότε παλιόντες. εἰ δὲ, καθὰ δοκεῖ ἡσιν ἀλλοῖς, ἀόριστον ἔστι τῆς σιωπῆς καὶ ἄλλοις, οἷς καὶ αὐτὸς σιωπῆσθαι παρέπον ἀεὶ εἴη δρόρτω τῷ παλιῶν τῆς σελήνης μέθοδον, " παρρησιῶναι ἡμῶν ἐν σελήνης ἐπακταῖς, ἀεὶ ἢ νῦν μέθοδος ἡ παρρησιῶν, καὶ ἐπακταῖς, καὶ οὕτω μὴ σφάλῃσθαι τῆς ὀρθότητος. Ὁ μὲν τοι Πατριάρχιον ἡμῶν ἀμείψασθαι μῆσοι, καὶ ἐπισφαλῆσθαι ἔσται. πρῶτον νῦν μὲν δυοῖν ἡμέραις ἐκπίπτει τῆς ἀληθείας ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς ἔπειτα, διὰ τὴν ἐπιπύσειν. Ἐπιπύσειν σκελεῖσθαι, καὶ εἰ καθ' ἕκαστον ἔτος σφάλῃσθαι ἢ τῆς μῆσος ἡμέρας, καθ' ἡμῶν ἢ μῆσος ὁ ἅγιον Πάσχα τελευτῆσθαι, ἢ ποτὲ μὲν, ποτὲ δὲ ἄλλο. γινώσκον δὲ ἔσται, ὡς εἰ μόνη τῇ τῆς μῆσος ἡμέρα ὁ ἡμέτερον ἐκαιοσύνησθαι, καὶ μὴ ἀνάγκησθαι εἶναι καὶ καὶ κλειῶν ἡμέραν τῆσθαι τελευτῆσθαι καθ' ἕκαστον αἰῶνα ἔσται ἐσφαλῆσθαι, καθὰ τῶν καὶ ὁ Ἰουδαϊκῶν, καὶ τῆς δυοῖν αἰώνων ἡμέραις καθὰ τῶν ἐκείνων. Διφθ. δὲ ὁ καθ' ἕκαστον κλειῶν τελευτῆσθαι, συμβαίνει σὺν ἀσφάλῃσθαι. δὲ παρρησιῶν ὁ ἀκριβῆσθαι. τῆς Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα μῆσος τῆς τῆς μῆσος ἡμέρας ἡσθαι, συμβαίνει μὲν ἐν κλειῶν καὶ, ἢ β', ἢ γ', ἢ δ', ἢ ε', ὁ πρῶτον ἡμῶν Πάσχα ἢ σφάλῃσθαι, τῆς ἐφεξῆς κλειῶν τελευτῆσθαι. ὅταν δὲ ἐν παρρησιῶν, ἢ σαββάτω, πτωικαῦτα ἔσθαι τῆς ὀρθότητος ἐκπίπτει. συμπίπτουσθαι μὲν γὰρ ἐν παρρησιῶν, ὀφείλουσθαι ἡμῶν ὅταν τῆς ἐφεξῆς κλειῶν ὁ Πάσχα τελευτῆσθαι, εἰς πτω μετ' ἐκείνων μεσθαι νῦν κλειῶν. ἐπειδὴ ὁ ἐν τῶν κλειῶν Διφθ. συμβαίνει Ἰουδαϊκῶν Πάσχα δυοῖν ἡμέραις ἀποδιδραῖσθαι πλεονάζει τῆς κλειῶν πρῶτον αἰώνων τελευτῆσθαι. καὶ ἐν σαββάτω δὲ ὁ ὁμοῖον συμβαίνει, Διφθ. πτω αὐτῶν αἰώνων. ὀφείλουσθαι γὰρ καὶ οὕτως τῆς ἐπαύριον κλειῶν τελευτῆσθαι τὸ Πάσχα, εἰς πτω μετ' αὐτῶν μεσθαι μῆσος σὺν ὀρθῶσθαι. ἐν μὲν δὲ τῶν, καὶ ὡς ἐπιπύσει τὸ πολὺ συμβαίνει σφαλῆσθαι τῶν εἰρημολοῖν ἀνῆσθαι, πτω μὴ ἀπὸ τῆς ἀκριβοῖς ἀποκλεισθῆσθαι. ἔστι δὲ καὶ ἔτερον πτω σφαλῆσθαι γινώσκον, Διφθ. πτω τῆς ἰσημερίας μεσθαι σιν. ὀπισθοδρομεῖ γὰρ καὶ αὐτὴ καθὰ παλιόντες ἔσθαι, δὲ ἡμῶν αἰώνων ἐσθαι, ἐχρῆσθαι

ἕτως. Ὁ Διά τξέ ἡμερῶν κ' δ' λέγει τ' ἡλιον
 ἀπὸ τ' αὐτῶ σημείῳ εἰς ὁ αὐτὸ κατὰ αὐτῶ, πα-
 χυμερέτερον εἶρη). κ' δ' ὁ ἀκριβέστερον αὐτῶ
 ἡ μόλιον ὡς μὲν ὁ Γ' πολυμῶς ἐν τῇ στυταξίῃ
 φησὶ, τριῶσόν ὡς δὲ οἴτε αὐτῶ Πέρσης ὁ τ'
 ἀγρονομίας μετερχόμενοι, κ' ἡμεῖς τὴν ἡμερῶν
 στυπωῦντες Ἑσπῶν ἀνατέλλοντος τῆς ἡλίου, δι'
 ἡμερῶν πλῆθόνων ἐσοχασάμια, Διακοσσοῦ
 μείον, μᾶλλον δὲ ἑβραϊκῶ ἔλαθον ἐκα-
 πσοῦ δὲ εἰσκαμῶ ὁ μόλιον τῶν. ὁ τ' τξέ ἔδ' ἔ
 ἀφαρῆν δει. τὴν γὰρ ἐαρινῶν ἰσημερίαν τῇ κα'
 τ' Μαρίῳ φησὶν ὁ Π' πολυμῶς ἐν τῷ κα' αὐ-
 τῶν χρόνοις γίνεσθαι, ἡμεῖς δὲ παρὰ τ' ἰε' τ' αὐτῶ
 μῶν ἐν τῷ εἰς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τῶν τῶν λαμ-
 βαίνον, ἀπὸ τῆς κ' τὴν ἡμερῶν Ἑσπῶν τῆ-
 ρήσως τῶν τῶν ἕτως ὅτι πλῆθονοι, κ' ὅτι
 ὁ Μωσαϊκὸς νόμος τῇ μ' τ' ἐαρινῶν ἰσημερίαν
 ἀπὸ σελῶν δὲ ἕως τῶν Ἰουδαίων τελεῖν ὁ Γ' α-
 γα παρὰ τῶν περὶ καθ' ἡμᾶς χρόνοις στυταξίῃ
 εἰρημῶν χρόνοι, τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τῇ κα'
 Μαρίῳ, ἢ κ' παρὰ αὐτῆς ἔργισα τελευτήσας, αἱ
 ἐν τῶν χρόνοις αὐτῶ καὶ κείνων ἀπὸ σελῶν αὐτῶ
 ἡμέρας, κ' ὁ Ἰουδαίων διὰ τῶν Πάσχα, παρὰ
 τῶν εἰσιν ἀσφαλῶς μ' τ' ἰσημερίαν ἀπὸ σελῶν
 τοῖς ὅτι γὰρ ὅτι εἰς αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν μ'
 τ' ἐν τῇ κα' ὁ Μαρίῳ ἀπὸ σελῶν ἡ τῆς α' ἡ
 μ' τ' ἰσημερίαν τότε, αὐτῶ ἐκείνης δὲ ἕτεραν τ'
 μεί ἐκείνων ἐκρινον. νῦν δὲ τ' ἐαρινῆς ἰσημερίας
 ἕξ ἡμέρας, ἢ ἔ πλείονα ὁ πιαθοδρομιασῶν,
 διώκοντ' αὐτῶν παρὰ τῶν ἀπὸ σελῶν αὐτῶ
 κα' τ' Μαρίῳ γίνεσθαι, καθ' αὐτῶ Ἰουδαίων ὁ
 Γ' αὐτῶ τελευτήσας, ἡμῶς τ' ἐν τῶν χρόνοις ἀκρῶ
 γινώσκοντες, ὁ δὲ κ' κ' μὲν αὐτῶ παρὰ τῶν ὅτι
 ἐαρινῶν καὶ παρὰ τῶν χρόνοις γὰρ πεντήκοντα νέος
 ὡν ἐπὶ τ' ἡλίου, ἔργα μ' αὐτῶ πνι τ' Ὁρακίον
 πόλεων διατελέων, Αἰνῶ καὶ λαμῶν, εἰδὸν τότε
 τῶν ἐκείνων τὴν οἴκησιν ποιημῶν Ἰουδαίων τῇ
 κ' τ' Μαρίῳ ὁ οἰκίον Πάσχα τελεσθῶν. ὁ
 ὅ καθ' ἡμᾶς ἄγρον Πάσχα ἡμῶς τῇ κ' τ' Απρι-
 λίου ἐτελεσάμην, ἀκολουθήσαντες τῇ ἐν τῶν
 χρόνοις τ' Ἰουδαϊκῶ Πάσχα διαλαμῶν ἀπὸ
 ἀπὸ σελῶν αὐτῶ ἡμέρα Απριλίου ἡ. ἔ τότε μ'
 ἐργῶ ἐν ἀπὸ σελῶν ἐπὶ μὲν ὁ παρὰ τῶν, μὴ πω
 μαθῶν ἀπὸ σελῶν ἀπὸ σελῶν λόγων. ἕτερον δὲ τῶν
 αὐτῶ τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς ἀγρονομικῆς μα-
 θῶν ὅτι πλείονα, ἔργων κ' τῶν κ' τ' εἰκότα ἄγρον
 συμφορῶν. Φαρεθὸν ἄρα γέγονεν ἐκ τῶν
 τῶν, ὅτι ὅτι πλείονα στυταξίς τῆς ἀκριβοῦς ἰσημερίας, ἕτερον ἀπὸ τῆς τῶν Μαρίῳ ἰε',

Hæc non
 habet Sca-
 liger.

sam, quam dicemus; quæ ita habet.
 Solem interuallo 365 dierum & qua-
 drantis ab eodem puncto ad idem re-
 uerti, pinguius acceptum est: secu-
 dum verò subtilem rationem, aliqua
 diei portione minus, vt quidem Pro-
 lemaus in Compositione ait, trecen-
 tesima: vt autem Perfarum Mathe-
 matici, & nos solstitium per plures
 dies obseruantes, deprehendimus por-
 tionem illam maiorem ducentesima
 parte, quam quidem à diebus 365 &
 quadrante auferre oporteat. Equi-
 noctium enim vernum ait Ptolemæus
 sæculo suo confici XXI Martij. Nos
 autem ipsum deprehēdimus ante XV
 Martij, ex solstij obseruationibus ip-
 sum putantes. Quia verò lex Mosaica
 proximo post vernum æquinoctium
 plenilunio statim Pascha celebrare Iu-
 daeis præcipit: quo tempore Canon
 Paschalis constructus est, cū scilicet
 vernum æquinoctium in XXI, aut
 XX Martij propemodum conficretur:
 Pleniluniorum dies in Canone
 notati & Iudaicum Pascha indican-
 tes, prima quidem sunt rite post æqui-
 noctium plenilunia. Non enim repe-
 ries Canonem transgredi plenilunium
 vicesimæ primæ Martij, quod quidem
 tunc erat primum post æquinoctium,
 aliud autem vicem eius substituere.
 Nunc verò cū vernum æquinoctium
 sex aut pluribus diebus retro progres-
 sum fuerit, possent esse alia prima
 plenilunia ante XXI Martij, in quibus
 Iudæi quidem Pascha celebrent, nos
 verò plenilunia Canonis sequentes in-
 tegrum mensem à congruo tempore
 desciscamus. Ante annos enim quin-
 quaginta, cū adhuc ætate iuuenis es-
 sem, & in quadam Thraciæ vrbe, cui
 nomen Ænos, degerem, vidi loci in-
 quilinos Iudæos vicesima Martij Pa-
 scha suum obiuisse: nos verò nostrum
 sanctum Pascha vicesima tertia Apri-
 lis celebrauimus, secuti diem pleni-
 lunij Canonis in XV III Aprilis no-
 tatam. Ego quidem tunc rem admi-
 ratus sum adhuc rudis Mathematica-
 rum rerum. Postea verò causas rei ex
 astronomicis disciplinis edoctus per-
 ceppi hoc rite contigisse. Ex his igitur
 constat, quoties proximè exactum ver-
 num æquinoctium, hoc est XV Mar-

Handlogium, or the Systems
of various Authors who have
commented in Greek concerning
the spheres, and Constellations and
their motions.

Jemmus
Achilles

Theodore of Gaza
Marsimus
Isaac of Argyrus
S. Andrea of Crete
ed by Demysius & Petan (P. J.)
Paris, 1630

VRANOLOGION

SIVE SYSTEMA

VARIORVM AVTHORVM,

QVI DE SPHÆRA, AC SIDERIBVS, EORVMQVE MOTIBVS

Græcè commentati sunt. Sunt autem horum libri.

GEMINI

ACHILLIS Tatiij

HIPPARCHI libri tres, ad Aratum.

PTOLEMÆI de apparentiis.

Ifagoge ad Arati
Phænomena.

THEODORI Gazz de Mensibus.

MAXIMI

ISAACI Argyri duplex

S. ANDRÆ Cretenfis

Computi.

Omnia vel Græcè ac Latine nunc primùm edita, vel antè non edita.

Curâ & studio ^{Petau.} DIONYSII PETAVII Aurelianensis à Societate IESV.

Quod esse potest luculentissimum Auctarium Operis de Doctrina Temporum.

Accesserunt Variarum Dissertationum libri octo, ad authores illos intelligendos imprimis
vtilis, eodem authore.

Princeton
University
Library

8409.711g

LVTETIAE PARISIORVM,

Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY, viâ Iacobæâ,
sub Ciconiis.

M. DC. XXX.

CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISS

Videatur Gerh. Ach. Vossius de Scientiis
Mathematicis cap. XLII. pag. 277. — 279.
& Bespeleunt in Censura Austerum pag. 979.
nec non Morhof in Polyhistor Tom. III. Lib. V.
num. 18.

quam ob causam in periodo decen-
nouennali dies fiunt secundum lunam
6940. Cum igitur omnes menses 30
dierum aguntur, dies 7050 superant
dies 6940, diebus 110. quare 110 men-
ses colligunt cauos, vt in 235 mensi-
bus compleantur dies per̄iodi decen-
nouennalis 6940; vt, quātum licebat,
maximè ex æquo dierum exempti-
lium administratio fieret, diuiserunt
6940 dies in 110. fiunt igitur dies 63.
Per dies igitur 63 oportet vn̄um ex-
emptilem facere diem in eādē pe-
riodo. neque semper fit exemptilis
dies tricesimus, sed is, qui post 63 dies
cadit, exemptilis dicitur, in hac pe-
riodo videntur menses pulchrè sum-
pti, & intercalares, sic ordinati, vt ad
apparentias congruant. tempus verò
annuum apparentis congruum sum-
ptum est. Nam tempus annuum ex
pluribus annis obseruatū congruit,
quod sit dierum 365 $\frac{1}{4}$; at annus ex en-
neadecaeteride collectus constat die-
bus 365 $\frac{5}{19}$. qui numerus numerū 365 $\frac{1}{4}$
superat $\frac{1}{76}$. quam ob causam Calippus
cum suis correxerunt excessum diei,
& constituerunt periodum 76 anno-
rum, constantem ex quatuor decen-
nouennalibus, quæ continent menses
quidem 940, è quibus intercalares 28,
dies verò 22759. Ordine autem men-
sium intercalarium simili sunt vsi. Ac
videtur omnium maximè eadem pe-
riodus ad apparentias congruere.

Periodus
Calippica.

De Luna illuminationibus.

Cap. VII.
Lunæ pars
illuminata
quò respici-
ciat.

LVna à sole illuminatur, semper
lenim splendētem partē habet
conuersam ad solem: & cūm oritur
ante solem; pars eius splendens ad
ortum respicit: & cūm occidit ante
solem; & cūm occidit post solem,
pars splendens ad solem conuersa est.
In quibusdam autem diebus obser-
uata est luna rarò occidere post so-
lem, & habere partē splendidam
respicientem occasum. cūm verò
nocturno tempore alternis variat ad
solem, & ante solem oritur; videtur
splēdentem partē habere ad ortum.
Vnde manifestum est lunam à sole
illuminari. Obseruata sunt & talia.
Cūm enim sol in hybernis conuersio-
nibus existens oritur, tunc medium
illuminatæ partis lunæ respicit ad so-
lem: ita ut recta linea, quæ cornua
lunæ coniungit, æqualiter, & ad an-

A δι' ἡμ̄ ἀπ̄ τῆς τῆς ἑνεαεκαδεκαετηρίδος ἡμέρας γί-
νον) κτ' σελήνης 570 μ'. πλεονάζουσι δὲ τρια-
κονθῆμέρων ἀρῶν πῶντων τῶν μιλῶν, αἱ
ζ' ἡμέρας τῶν 570 μ' ἡμέραν ἡμέρας ρί'. δὲ ρί'
μιλῶνας στωδῶνσι κοίλεις, ἵνα ἐν τῆς σλε' μηστὲ
συμπληρωθῶσιν αἱ τ' ἑνεαεκαδεκαετηρίδος ἡ-
μέρας 570 μ' ἵνα, (ὡς ἐν δέχρῳ), μάλιστα δι' ἴσῳ ἢ f. ἵνα δ.
τ' ἔξαιρεσίμων ἡμερῶν γῆνται παρ' ἀμαρτεία,
ἐμέριστον 570 μ' ἡμέρας εἰς ρί'. γίνονται οὖν
ἡμέρας ζγ'. δι' ἡμερῶν ἀφα ζγ' ἔξαιρεσίμων τ'
ἡμέρας ἀγῶν δεῖ ἐν αὐτῆ τῆς φηρίδω. δὲ δὲ γίνονται
ἔξαιρεσίμων ἢ τριακῶς δέξ' πῶντος, δὲ δὲ ἢ δέξ'
τῶν ζγ' ἡμερῶν πῶντος ἔξαιρεσίμων λέγεται.
ἐν δὲ τῆς φηρίδω τῶν δόκονσι οἱ μὲν μιλῶνες
κελάς ἢ φηται, καὶ οἱ ἐμβόλιμοι σύμφωνως τοῖς
φαινομένοις διατέτακται. ὁ δὲ ἐνιαύσιος χρόνος
" σύμφωνος ἢ κατὰ τοῖς φαινομένοις. ὁ γὰρ ἐνιαύ-
σιος χρόνος ἐκ πλῆθον ἐστὶν ἡμερῶν τῶν φητετηρημένος
συμφωνῶν, ὅτι ἐστὶν ἡμερῶν τζε' 570 δὲ ἐκ
τ' ἑνεαεκαδεκαετηρίδος συνὰρῶν ἐνιαυτός ἐστιν
ἡμερῶν τζε' 570, ἑνεαεκαδεκαετῶν ε'. πλεονάζουσι δ'
αὐτῶν τζε' 570 ἡμέρας ἐβδόμηκοι δέκτα. δι' ἡν ἀ-
π̄ τῆς οἱ φηρίδω δὲ πῶντων γῆνόμενοι ἀστροδῶνσι διωρ-
θῶσιν τὸ πλεονάζον τ' ἡμέρας, καὶ συνεστήσαντο
τ' ἔξαιρεσίμων ἢ πῶντος τῶν φητετηρίδα στωδῶν κῆδῳ ἐκ
τῶν φητετων ἑνεαεκαδεκαετηρίδων, αἱ τῆς φηρί-
δω μῆνας μ' 570 μ', ὡς ἐμβόλιμοι καὶ ἡμερῶν δ'
δισμυρίων ζβ' 570 μ'. τῆς τ' ἀξῆ τ' ἐμβόλιμων οὐκίως
ἐχρησάμετο. καὶ δοκεῖ μάλιστα πῶντων ἢ αὐτῆ πε-
ριόδος τοῖς φαινομένοις συμφωνῆν.

Pερὶ σελήνης φωτισμῶν.
Ἡσελήνη ἔστω τ' ἡλίου φωτίζεσθαι. αἰεὶ γὰρ δὲ
ἡμερῶν πρὸς ἡλίου " ἐπετραμμένον
ἔχῃ καὶ ὅταν παρασῆναι τ' ἡλίου, ὁ ἡμερῶν αὐ-
τῆς πρὸς ἀνατολὴν βλέπει, καὶ ὅταν παραδύη τ'
ἡλίου, καὶ ὅταν ὀπίσθια δύη τ' ἡλίου, ἐπετραμμένον
ὁ ἡμερῶν πρὸς τ' ἡλίου. ἐν δὲ τῆς τῶν ἡμερῶν
πῶντος τῆς ἡσελήνης καὶ τ' ἀσπίδιοι ὀπίσθια τα-
δύησῃ τ' ἡλίου, καὶ ὁ ἡμερῶν ἐχρῶσῃ βλέπον
πρὸς τ' δύσιν. πῶντος ἀξῆσῃ τ' τῆς νυκτὸς πρὸς τ'
ἡλίου, καὶ προανατείλεσθαι τ' ἡλίου, ὁ ἡμερῶν ἐ-
χρῶσῃ θεωρεῖται πρὸς ἀνατολὴν. ἔξῃ δὲ φανερόν ὅτι
ἢ σελήνη ὑπὸ τ' ἡλίου φωτίζεσθαι. πῶντος τῆς
ταῖς αἰσῶτα. ὅτε μὲν γὰρ καὶ ἡμερῶν πρὸς ὑπὸ τ'
ἡλίου ἀναίσθη, τότε τ' μεσῆται τῶν πεφω-
τισμένων βλέπει πρὸς τ' ἡλίου ὡς τ' τῶν κεραίας
ὀπίσθια τῶν σελήνης ὀπίσθια δέξῃ, καὶ πρὸς

ὄρθας τέμνεαζ ὑπὸ τῆς βύθειας τῆς ἀγρομύλων ἀπὸ
 τῆς κέντρου τῆς ἡλίας ἕπι τῆς διχρομίας τῆς σελίως.
 ὅταν ὅχι τῆς θεοματῆς ἔραπας ὑπερῶν ἀνατέλλῃ ὁ
 ἥλιος, πάλιν ἔραπαι τὸ μέσον τῆς πεφωτισμέ-
 νου παρὸς τὸ μέσον τῆς ἡλίας ὡς ὁμοίως διχρομει-
 ασαι, ἔκ παρὸς ὄρθας τέμνεαζ τῆς ἀρεθρημύλων
 βύθισαν. ὅταν αὖτὸ γῆς κῆ ἕπι τῆς δύσεων ὡς κῆ δῆ
 ἑυτου τῆς σημεῖα σινάρααζ, ὅτι ὑπὸ τῆς ἡλίας
 φωτίζῃ) ἡ σελίως. πεφωτισμένον μύτοι γὰρ δῆ
 πάλυτος αὐτῆς ὅσον ὅστιν ὡς ἡμισφαίριον ἔφα-
 νέ) δὲ δῆ φ. πάλυτος αὐτῆς ὅσον πεφωτισμένον
 ὡς παρὸς τὴν ἡμετέραν ὄρασιν, δῆ φ. τῆς παρὸς τῆς
 ἡλιον ἀποστάσης. ὅταν μὲν γὰρ ἐν τῇ ἡλικίᾳ εἰν τῇ
 αὐτῇ μέρει γῆνται ὁ ἥλιος κῆ ἡ σελίως, τότε ὁ
 ἡμισφαίριον ἐπετραμμέον παρὸς τῆς ἡλιον, ἀπε-
 τραμμέον ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ὀψέως φωτίζῃ).
 ὑποκείτω γὰρ ἡ σελίως φέρεται τῆς ἡλίας. ὅταν δὲ
 περὶ δῆ αἴξῃ ἡ σελίως παρὸς τῆς ἡλιον ὡς τῆς ἡμε-
 νίᾳ, τότε μίμοσθῆς ἡ σελίως θεωρεῖται. τῆς γὰρ
 ἡμισφαίριος τῆς πεφωτισμένως μικρὸν μέρος πα-
 ρακλίνε) παρὸς τῆς ἡμετέρας ὄρασιν. ὅταν ὅτι ἀπέ-
 ρη ἡ σελίως ἀπὸ τῆς ἡλίας ἐν τῆς ἐφεξῆς ἡμέρας,
 πλῆθον, αἰεὶ ἔκ πλῆθον ὁ πεφωτισμένον ὑφ' ἡμῶν
 θεωρεῖται. ὅταν δὲ τῆς μέρους τῆς ὡδῆκευδ κύκλως
 ἀπὸ τῆς σελίως, διχρότος θεωρεῖται. τότε γὰρ ἡ μι-
 σφαίριος τῆς πεφωτισμένως ὑπὸ τῆς ἡλίας ὁ ἡμισφ-
 εῖφ' ἡμᾶς ἐπετραπαι. μείζονος δὲ ἡμομύλων τῆς
 δῆ φ. τῆς σελίως ἀπὸ τῆς ἡλίας, μείζον ἔκ τῆς
 πεφωτισμένον. ὅταν δὲ κῆ δῆ φ. μέσον γῆνται) τῆς
 ἡλίας, ὁ πεφωτισμένον ἡμισφαίριον ἐναντίον γῆς
 παρὸς τῆς ἡμετέρας ὄρασιν. ἔκ κεντρὸν ὅτι παρὸς λό-
 γον τῆς ἀστάσεων πάλυτῆς τῆς φωτισμύλων θεωρεῖ-
 ται. ὅτι τῆς τελευτῶν, ὅταν ὑπὸ βόρᾳση ὡς ἡλίας ἡ
 σελίως, ἀφώπτος βλέπει). ὅταν ὁ ἡμισφαίριον
 αὐτῆς ὁ πεφωτισμένον ἀπὸ παρὸς τῆς ἡλιον ἐπέ-
 τραπαι. ὅταν βύθως ἡμῶν ἀθεώρητον γίνε) τὸ
 πεφωτισμένον μέρος τῆς σελίως. ὅτι ὡν φθμερὸν
 ὅτι ἡ σελίως ὑπὸ τῆς ἡλίας φωτίζῃ). λαμβανέ) ὅτι
 τοῖς πάλυτῆς ἡμισφαισμῶν ἡ σελίως ἐν τῆς ἡμι-
 νιάφ χρόνῳ τέσσαρας, εἰς αὐτοῖς ἀποτελοῦσα.
 εἰσὶ ὅτι ἡμισφαισμοὶ εἶδε, μίμοσθῆς, διχρότος,
 ἀμφίκυρτος, πάλυτῆς μίμοσθῆς μ' ἔν γῆς
 ὡς τῆς ἀστάσης τῆς μίμοσθῆς διχρότος δὲ ὡς τῆς
 ὀγδών τῆς μίμοσθῆς ἀμφίκυρτος δὲ ὡς τῆς δαδε-
 κᾶτιω πάλυτῆς μίμοσθῆς ὅτι τῆς διχρομίας, κῆ πάλυ-
 τῆς ἀμφίκυρτος μ' τῆς διχρομίας διχρότος δὲ
 ὡς τῆς εἰκοσιώ τετίτω μίμοσθῆς δὲ ὡς τῆς πάλυ-
 τῆς ἔραπα τῆς μίμοσθῆς.

A gulos rectos secetur à recta earum li-
 nearum, quæ ducuntur à centro so-
 lis ad æqualem sectionem lunæ. cum
 verò sol in æstiuus existens conuer-
 sionibus oritur, rursus medietas il-
 luminatæ partis lunæ conuerfa est ad
 medium solis; itaut similiter æquali-
 ter, & ad angulos rectos secetur præ-
 dicta recta. Idem fit & in occasibus;
 vt per hoc etiam signum colligatur,
 à sole lunam illuminari. Verunta-
 men pars lunæ media tanquam he-
 misphærium semper illuminatur, non
 tamen semper apparet eius pars me-
 dia illuminata, quoad nostrum aspe-
 ctum, propter eius à sole distantiam.
 Cùm enim die tricesimo in eodem
 gradu fuerint sol & luna, tùm he-
 misphærium conuersum quidem ad
 solem, auersum verò à visione nostra
 illuminatur. fertur enim luna infra
 solem. cum verò alternis vicibus luna
 variat ad solem circa nouilunium,
 tunc luna falcata apparet. nam he-
 misphærii illuminati parua pars de-
 clinat ad nostram visionem. cum verò
 abest luna à sole in diebus sequenti-
 bus, plus semper de illuminata parte
 à nobis conspicitur. cum autem per
 quadrantem zodiaci circuli abfuerit
 luna, dimidiata apparet. tunc enim
 hemisphærii illuminati à sole medie-
 tas ad nos conuerfa est. cum maior
 fit lunæ à sole distantia, etiam maior
 est pars illuminata. cum autem op-
 posita fuerit soli, illuminatum he-
 misphærium nostro conspectui offer-
 tur. Et vt vniuersè dicam, secundum
 rationem distantiarum magnitudines
 illuminationum spectantur. Postremò,
 cum luna subierit solem, expers lu-
 minis apparet. hemisphærium enim
 eius illuminatum sursum ad solem
 conuersum est. vnde iure pars lunæ
 illuminata non spectatur. ex quibus
 manifestum est, lunā à sole illuminari.
 Accipit autem omnes cōfigurationes
 luna quatuor in menstruo tempore,
 bis eas efficiens. Sunt autem configu-
 rationes hæ, falcata, dimidiata, gib-
 bosa, & plena. falcata efficitur circa
 principia mensium : dimidiata circa
 diem octauam mensis : gibbosa circa
 duodecimam : & plena circa medie-
 tatem mensis : ac rursus gibbosa post
 medietatem mensis : dimidiata circa
 vicesimam tertiam : & falcata circa
 extremos menses.

Quantum
 de luna à
 sole illu-
 minatur.

Lunæ con-
 figuratio-
 nes.

"and 'full'
 about the
 middle of
 the month"

INDEX AVTHORVM, QVI IN
Vranologio continentur.

- G**emini Isagoge. Pag. 1. *Interprete Edone Hilderico.*
- P**tolemaeus de Apparentiis inerrantium. pag. 71. *Interprete Dionysio Petauio.*
- P**tolemai inerrantium significationes. p. 91. *Latinè per Nicolaum Leonicũ.*
- C**alendarium vetus Romanum cum ortu occasuque stellarum ex Ouidio, Columella, Plinio. pag. 103. *A Dionysio Petauio confectum.*
- C**alendarium Romanum ab Ioanne Georgio Hervuart editum. pag. 112.
- A**chillis Tatij Isagoge ad Arati Phenomena. pag. 121. *Interprete Dionysio Petauio.*
- E**iusdem Tatij Fragmenta Græca. pag. 165.
- H**ipparchi Bithyni ad Arati, & Eudoxi Phenomena libri tres. pag. 171. *Interprete Dionysio Petauio.*
- A**chillis Tatij ad Arati Phenomena, qui liber falsò Eratostheni tribuitur. p. 256. *Interprete Dionysio Petauio.*
- A**rati genus, & vita. pag. 268. *Interprete Dionysio Petauio.*
- T**heodorus Gaza de mensibus. pag. 275. *Interprete Ioanne Perrello.*
- S.** Maximi Computus. pag. 313. *Interprete Dionysio Petauio.*
- I**saaci Argyri Computus. pag. 359. *Interprete Dionysio Petauio.*
- E**iusdem Computus alter. pag. 384. *Interprete Dionysio Petauio.*
- S.** Andreae Computus. pag. 393. *Interprete Dionysio Petauio.*
- F**ragmentum Græcum de Paschate. p. 396.
- N**ota Dionysij Petauij ad Geminum, Ptolemaum, & Hipparchum. pag. 405.
- F**ragmentum Aetij de Significationibus stellarum. pag. 421. *Interprete Cornario.*
- I**ndex rerum memorabilium.
- S**ubiecti sunt variarum Dissertationum libri VIII, authore Dionysio Petauio.

ΓΕΜΙΝΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ.

GEMINI

ELEMENTA

ASTRONOMIÆ

INTERPRETE EDONE HILDERICO D.

κεφάλαιον
α΄.

ΤΩΝ ζώδιων κύκλος δια-
ρρήται εἰς μέρη δεκαδύο, κα-
λέσται καινῶς μὲν ἕκαστον τῶν
τμημάτων δωδεκατημέριον.

ἰδίως δὲ ἀπὸ τῶν ἐμπαρειαθμῶν ἀστέρων, ὑφ'
ἧν καὶ διατυπύονται ἕκαστον αὐτῶν ζώδιον.
Ἐστὶ δὲ καὶ τὰ δωδεκα ζώδια πάδε, κριός,
ταῦρος, δίδυμοι, κερκίνος, λέων, πρῆνης,
ζυγὸς, σκορπιός, τοξότης, ἀγρόκερως, ὑδροχόος,
ἰχθύες.

Διχῶς δὲ λέγεται ζώδιον καὶ ἓνα μὲν
ἔσπον τὸ ἓξ μέρος τῶ ζώδιου κύκλου. Β
ὅ ἐστι διττῆσμά τι τόπου, ἢ ἀστροῖς, ἢ σημείοις
ἀφορμολύμων. καὶ ἕτερον δὲ τὸ εἰς τῶν ἀστέ-
ρων εἰδωλοποιηθῆναι καὶ τὴν οὐρανοῦ, καὶ τῶν
ἡσίων τῶν ἀστέρων.

Τὰ μὲν οὖν δωδεκατημέρια ἴσα ἐστὶ
καὶ τὸ μέγεθος. ἢ διήρηται δὲ ὁ τῶν ζώδιων
κύκλος εἰς ἓξ μέρη ἴσα. Ἐὰ δὲ κατηγε-
ρισμένα ζώδια, οὔτε ἴσα ἐστὶ καὶ τὸ μέγε-
θος οὔτε δὲ ἴσων ἀστέρων σιωέσκειν οὔτε
πυρῶτα ἐκπληροῖ τοῖς ἰσίοις τόποις τῶ δωδεκα-

ODIACVS circulus in duo-
decim diuiditur partes, at-
que horum segmentorum
vnumquodque generaliter
quidem vocatur dodecat-
emorion, id est pars duodecima, specialiter
verò signum: idque à stellis, quas con-
tinet, & à quibus etiam certam effigiem
fortitur. Sunt autem hæc duodecim si-
gna. Aries, Taurus, Gemini, Cancer,
Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius,
Capricornus, Aquarius, & Pisces.

Capit. I.

Dicitur signum duobus modis: vno,
secundum quem est duodecima pars zo-
diaci: quæ est intervallum quoddam locale,
quod vel stellis, vel punctis determinatur:
altero, secundum quem est constellatio
quædam, ex pluribus stellis composita, se-
cundum similitudinem, & situm stellarum.

Dodecatemoria igitur, quoad magni-
tudinem inter se sunt æqualia, eo quod
zodiacus in duodecim partes æquales
est diuisus: at signa, quæ ex fixis stel-
lis sunt composita, neque inter se sunt
æqualia quoad magnitudinem, neque
ex æqualibus stellis sunt composita, ne-
que explere propria spatia dodecat-

A

ἢ διττῆσμά
τι τόπου.
ἢ ἀστροῖς
ἢ σημείοις
ἀφορμολύμων.

annus solaris. quærebatur igitur tempus ab astrologis, quod integros dies, & integros menses, & integros annos contineret.

Astrologos vocat eos, quos nunc dicimus astronomos.

Propositum enim fuit veteribus, menses quidem agere secundum lunam, annos verò secundum solem. quod enim à legibus, & oraculis præcipiebatur, vt sacrificarent secundum tria, videlicet patria, menses, dies, annos; hoc ita distinctè faciebant vniuersi Græci, vt annos agerent congruenter cum sole; dies verò, & menses cum luna. Porro secundum solem annos agere est circa eandem tempestates anni eadem sacrificia diis perfici; & vernum sacrificium semper in vere consummari, æstiuum autem in æstate: similiter & in reliquis anni temporibus eadem sacrificia cadere. hoc enim putabant acceptum & gratum esse diis. Hoc autem aliter fieri non posset, nisi conuersiones solsticialles & æquinoctia in iisdem zodiaci locis fierent. secundum lunam verò dies agere est tale, vt congruant cum lune illuminationibus appellationes dierum. Nam à lunæ illuminationibus appellationes dierum sunt denominatæ.

Nouilunium.

In qua enim die luna apparet noua, ea per synalœphen, seu compositionem

Secunda apparitio.

νεομηνία, id est, nouilunium appellatur. in qua verò die secundam facit apparitionem, eam secundam lunam vocarunt. Apparitionem lunæ, quæ circa medium mensis fit, ab ipso euentu, διχρημνίαι, id est, medietatem mensis nominarunt. Ac summam omnes dies à lunæ illuminationibus denominarunt. Vnde etiam tricesimam mensis diem, cum vltima fit, ab ipso euentu triacada vocarunt. his consentanea etiam Aratus in appellationibus dierum demonstrat, cum sic inquit:

Medietas mensis.

Nonne vides, cum parua cornibus luna Vesperis apparuerit, crescentis docet Mensis (lignum) inde cum primus splendor diffunditur, Vt umbram faciat, tendit ad quartum diem Octo dies in medio orbe luminis medietatem mensis tota facie, (id est integro orbe lucens)

Triacas.

Nonne vides, cum parua cornibus luna

Vesperis apparuerit, crescentis docet Mensis (lignum) inde cum primus splendor diffunditur,

Vt umbram faciat, tendit ad quartum diem

Octo dies in medio orbe luminis medietatem mensis tota facie, (id est integro orbe lucens)

A ὁ καθ' ἡλίον ἐνιαυτός · ἐξήκοντος οὖν χρόνου ὑπὸ τῶν ἀστρολόγων, ὅς φησὶν εἶναι ὅλας ἡμέρας, ἔσθαι μιλύας, ἔσθαι ἐνιαυτοὺς.

Πρότερος γὰρ ἦν τοῖς ἀρχαίοις, τοῖς μὲν μιλύας ἀρχὴν καὶ σελήνην, τοῖς δὲ ἐνιαυτοὺς καθ' ἡλίον. ὁ γὰρ ὑπὸ τῶν νόμων, καὶ τῶν χρησμοῶν παλαιότροπος, ὁ θύειν καὶ γ', ἤρην πα πάτερκα, μιλύας, ἡμέρας, ἐνιαυτοὺς τῶν διερχομένων ἀπὸ τῶν οἱ Ἕλληνας τῶν τοῖς μὲν ἐνιαυτοὺς συμφώνως ἀρχὴν τῶν ἡλίου · τῶν δὲ ἡμέρας, καὶ τοῖς μιλύας τῆ σελήνῃ. ἐστὶ δὲ ὁ μὲν καθ' ἡλίον ἀρχὴν τοῖς ἐνιαυτοῖς, ὁ δὲ τῶν αὐτῶν ὥρας τῶ ἐνιαυτοῦ τῶν αὐτῶν θυσίας τοῖς θεοῖς ἐπιτελεῖσθαι, ἔσθαι μὲν ἐαρινῶν θυσίαν ἀπὸ πηλὸς καὶ ὁ ἔαρ στυτελεῖσθαι. τῶν δὲ θερινῶν, καὶ ὁ θερος ὁμοίως δὲ καὶ καὶ τοῖς λοιποῖς χειρῶν τῶ ἔτους τῶν αὐτῶν θυσίας πᾶσι. τῶν γὰρ ὑπερχομένων παρεστώτες, ἔσθαι κεχρησμένοι ἐπὶ τοῖς θεοῖς. τῶν δὲ ἀνὰ διώκαιον ἡμέρας, εἰ μὴ αἱ ἔσθαι, καὶ αἰσιμη- C ελαια τῶν τοῖς αὐτοῖς τόποις γίνονται. ὁ δὲ καὶ σελήνην ἀρχὴν τῶ ἡμέρας, τοῖς τὸν ἐστὶ. ὁ ἀκροῦθως τοῖς τῶ σελήνης φωτισμοῖς τῶν παρεσσηρείας τῶν ἡμερῶν γίνεσθαι. ἀπὸ γὰρ τῶ σελήνης φωτισμοῦ αἱ παρεσσηρείας τῶν ἡμερῶν κατανομασθησῶν.

Εἰ ἡ μὲν γὰρ ἡμέρα νεὰ ἡ σελήνη φαίνεται, καὶ στυαλοφίλιον νεομηνία παρεσσηρεῖσθαι. ἐστὶν δὲ ἡμέρα πᾶν δδύτῳ φάσιν ποιῆσαι, δδύτῳ παρεσσηρεῖσθαι. πᾶν δὲ καὶ μέσον τῶ μιλύας γινόμενον φάσιν τῶ σελήνης, ἀπὸ αὐτῶ τῶ συμβαίνοντος διχρημνίαι ἐκάλεισθαι. καὶ ἀκροῦθου δὲ πάσας τῶ ἡμέρας ἀπὸ τῶ τῶ σελήνης φωτισμοῦ παρεσσηρεῖσθαι. ὅταν καὶ πᾶν πελακοσίω τῶ μιλύας ἡμέρας ἐχάτω οὐσῶ ἀπὸ αὐτῶ τῶ συμβαίνοντος πελακάδα ἐκάλεισθαι. τούτοις δὲ ἀκροῦθως καὶ ὁ Ἀρατος ἐπὶ τῶ παρεσσηρεῖων τῶ ἡμερῶν ἀποφαίνε), λέγων οὕτως:

E Οὐχ ὁσέας, ὀλίγη μὲν ὄσῳ κερῆσαι σελήνη

Ἐσπερῶν φαίνεται, ἀεξομῶμοιο διδάσκει Μιλύας, ὅτε φασίτη ἀποκίδνασθαι αὐτόθεν αὐγῆ,

Ὅσον ἐπισκιάειν ἐπὶ τίτρατον ἡμαρ ἰούσα.

Ὅκτῶ δὲ ἐν διχάσῃ διχρημνία δὲ πᾶσι παρεσῶται.

Αἰεὶ δὲ ἀλλοθεν ὄψα παρὰ κελίνοισα με-
τωπα
Εἴρη, ὁποσάμην μινὸς περὶ τελλεσθῆ
ἠώς.

Semper autem alio tempore alias
frontes inclinans
Dixerit, quora mensis aurora cir-
conuoluatur.

ὅτι γὰρ τοῖσι σαφῶς φησιν ὅτι τῆν φωτισμῶν τὴν
σελιώκῃς ἄς παροσηρείας τῆν ἡμερῶν κατανο-
μοσθαι. τὴν δὲ κτὴν σελιώκῃς ἀγῆν ἀκριβῶς ἄς
ἡμέρας παρὰ δὲ γμά ὅτι ὅτι μὲν τῆν ἡλίος ἐκλεί-
ψῆς γίνεσθαι τῆν τριακάδι. τότε γὰρ σπουδδὴ ἢ
σελιώκῃς τῆν ἡλίος, ἔκ τῆν τῆν αὐτῶν μῶραν γίνεσθαι.
ἄς δὲ τὴν σελιώκῃς ἐκλείψῃς νυκτὶ τῆν φερούσῃ
εἰς τὴν διημελίαν. τότε γὰρ κτὴν ἀφῆμεσθῶν γί-
νεσθαι ἢ σελιώκῃς τῆν ἡλίος, καὶ ἐμπύσῃ εἰς τὴν
γῆς σκίασμα. ὅταν οὖν ἔσῃ οἱ ἐνιαυτοὶ ἀκριβῶς
ἀγῆσθαι καὶ ἡλίον, καὶ οἱ μῶρες, καὶ αἱ ἡμέρας
κτὴν σελιώκῃς, τότε νομίζουσιν οἱ Ἕλληες κτὴν τὰ
πάτρια θύειν. τῶν δὲ ἔσῃ κτὴν τοῖς αὐτοῖς χει-
ροῖς τῶν ἐνιαυτῶν ἄς αὐτοῖς θυσίας τοῖς θεοῖς
σπουτελῶς. οἱ μὲν γὰρ Αἰγυπτῶσι τὴν ἐνιαυτῶν
ἀφῆλῃσιν ἔκ παρῶσιν ἐγῆκασι τοῖς Ἕλλησιν.
οὔτε γὰρ τοῖς ἐνιαυτοῖς ἀγῆσθαι καὶ ἡλίον· οὔτε
τοῖς μῶρας, καὶ ἄς ἡμέρας κτὴν τῶν σελιώκῃς.
ἀλλ' ἰδίᾳ ἡνὶ ἑσπασθῆ κερσημῶμοι εἰσὶ. βῆ-
λοῖσθαι γὰρ ἄς θυσίας τοῖς θεοῖς μὴ κτὴν τῶν
καρῶν τῶν ἐνιαυτῶν γίνεσθαι. ἀλλὰ ἀφῆ πασῶν
τῆν τῶν ἐνιαυτῶν ὀρῶν διελεθῆν· καὶ γίνεσθαι τῶν
θερινῶν ἑορτῶν καὶ γῆμερινῶν, καὶ φθινοπωρι-
νῶν, καὶ ἑαρινῶν. ἀγῆσθαι γὰρ τῶν ἐνιαυτῶν ἡμερῶν
τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε. δώδεκα γὰρ μῶρας
ἀγῆσθαι τριακονθήμερες, καὶ πέντε ἡμέρας
ἐπάγῃσι. ὅ δὲ ἔσῃ ἐπάγῃσι ἀφῆ τῶν παρῶ-
ρη κελίνο ἀγῆσθαι ἵνα αὐτοῖς ἀναποδίζωνται αἱ ἑορ-
ταί, ἐν γὰρ τοῖς δὲ ἔτεσι μῶ ἡμέρα ὑπερῶσι
παρῶ τῶν ἡλίον· ἐν δὲ τοῖς μὲν ἔτεσι, ἢ ἡμέρας
ὑπερῶσισι παρῶ τῶν τῶν ἡλίος ἐνιαυτῶν. ὥστε καὶ
ποσαύταις ἡμέρας ἀναποδίζουσιν αἱ ἑορταί,
παρῶ τὸ μὴ γίνεσθαι κατὰ ἄς αὐτοῖς ὀρας
τῶν ἐνιαυτῶν. ἐν δὲ τοῖς ἢ ἔτεσι μῶ μῶσθαι
ἔσθαι τὸ παρῶ ἀλλαγμα καὶ παρῶ τῶν τῶν ἡλίος
ἐνιαυτῶν, καὶ παρῶ ἄς κατὰ τὸ ἔτος ὀρας.
δι' ἡνὶ ἀγῆσθαι καὶ τὸ παρῶ φερούμῶμοι ἀμῶ-
τημα παρῶ τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι πολλῶν χρόνων
παρῶ ἀδοχῆς ἡζιωμῶμοι μέγῃ τῶν καὶ ἡμῶν
χρόνων πεπίστευται. ἑσπασθῆ ἀγῆσθαι ὅτι οἱ
πλῆσθι τῶν Ἕλλήνων ἀμα τοῖς Ἰσίοις κατὰ Αἰγυ-
πτοῖς, καὶ κατὰ Εὐδοξῶν (εἶ) γῆμερινῶν ἑσπασθῆ
ὅτι ὅτι πῶν τῶν παρῶ μῶσθαι γὰρ ὅλα

In his enim perspicue inquit, ab illu-
minationibus lunæ appellationes die-
rum denominatas esse. Huius quod
secundum lunam accuratè dies Græci
agant, argumentum est hoc, quod solis
eclipses fiant in triacade, hoc est
die tricesima. Tunc enim luna con-
iungitur cum sole, & in eodem gradu
constituitur: Lunæ verò eclipses con-
tingant ea nocte, que tendit ad medie-
tatem mensis. Tunc enim secundum
diametrum luna soli opponitur, & in-
cidit in vmbra terræ. Cum igitur &
anni accuratè aguntur secundum so-
lem; & menses, & dies secundum lu-
nam; tunc putant Græci se secundum
patria sacrificare; hoc autè est, iisdem
temporibus anni eadem sacrificia diis
consummare. Atque Ægyptij quidem
contrariam Græcis & sententiam &
propositum habuerunt. Neque enim
annos agunt secundum solem; neque
menses, & dies secundum lunam: sed
propria quâdam ratione sunt vsi. Vo-
lunt enim sacrificia diis fieri non se-
cundum idem tempus anni; sed ea
per omnes anni quadrantes ire, &
fieri ex æstiuo festo & hybernum, &
autumnale, & vernum. Agunt enim
annum dierum 365 duodecim enim
menses agunt 30 dierum, & quinque
dies exactas addunt: sed quadrantem
illum dici non intercalant propter
prædictam causam; vt videlicet illis
festa anticipent. Nam in quatuor an-
nis vno die Ægyptij deficiunt à sole.
in 40 annis decem diebus deficient
propter annum solis. Itaque etiam
totidem diebus anticipant festa, vt ne
contingant secundum eisdem qua-
drantes anni. In annis verò 120 men-
strua erit varietas, respiciendo cum
ad annum solis, tum ad anni quadran-
tes. Quamobrem erat illud, quod
apud Græcos circumferitur, cum pro-
pter temporis longitudinem approba-
tione dignum sit habitum, etiam ad
nostra vique tempora pro vero credi-
tum fuit. Putant enim plurimi Græ-
corum in festum Isis secundum Æ-
gyptios, & secundum Eudoxum hy-
bernas conuersiones incidere, quod
falsum est omninò. Mense enim toto

Quoro die
mensis lu-
navis, ecli-
psis solis, &
luna fiant.

Ægyptio-
rum super-
stitio, &
confutatio
in seruandis
temporibus
sacrificio-
rum.

Ægyptij
anni ma-
gnitudo.

Refutatur
eratū Græ-
corum de
die brumæ
solstitij,
& festo 14
dis.

κ. 846.

festum Isis distat ab hybernis conuerſionibus. Fluxit autem erratum illud ex causa prædicta. Nam ante 120 annos contigit, vt festum Isis in ipſis hybernis conuerſionibus ageretur: in annis autem quatuor vnus diei fiebat variatio. Hoc igitur non habuit ſenſibilem varietatem ad anni tempeſtates. in annis autem 40 facta eſt decem dierum variatio. nec ſic quidem euenit ſenſibilem fieri mutationem. At nunc cùm in annis 120 fiat menſtrua varietas, exceſſum ignorantia non relinquunt ij, qui putant in feſto Isis ſecundum Ægyptios, & ſecundum Eudoxum hybernas fieri conuerſiones. Vno enim die, aut duobus diſſentire aliquos hac de re poſſibile eſt. at menſtruum varietatem latere, impoſſibile eſt. etenim magnitudines dierum, cùm habeant magnam mutationem in hybernis conuerſionibus, eos arguere poſſunt: & horologiorum deſcriptiones manifeſtas faciunt veras conuerſiones; & maximè apud Ægyptios, qui eas obſeruant. Vnde feſtum Isis prius quidem fiebat in hybernis conuerſionibus: & adhuc prius in æſtiuis conuerſionibus: ſicut & Eratoſthenes in commentario de octaëteride meminit: & agetur iterum in autumno, & in æſtiuis conuerſionibus, & in vere, & in hybernis conuerſionibus. In annis enim 1460 omne feſtum tranſire oportet per omnes anni quadrantibus; & rurfus reſtitui ad idem tempus anni. Ægyptij igitur ſecundum propriam hypotheſin propoſiti finis: Græci verò, cùm contrariam ſententiam habeant, annos agunt ſecundum ſolem, dies verò, & menſes ſecundum lunam.

Veteres igitur agebant menſes 30 dierum; menſes autem intercalares propter annum ſolis. cùm autem per apparentiam ſtatim veritas deprehenderetur, eo quòd dies, & menſes non reſponderent lunæ; anni verò non congruerent cum ſole, hinc quarebant periodum, quæ in annis reſponderet ſoli, in menſibus verò & diebus lunæ. Continet autem huius periodi tempus integros menſes, & integros dies, & integros annos. Primam autem conſtituerunt periodum octaëteridis, quæ continet menſes quidem 99, in quibus intercalares menſes

Periodus à veteribus qui eſtita, que reſponderet annis ſolis & menſibus lunæ.

Α ὡς ἀλλὰ οὐκ ἐπὶ τὰ ἰσα πρὸς τὰς ἡμέρας Ἐσπὰς ἐρρήνῃ ὃ ἀμύρτημα ἀπὸ τῆς ἀστρονομίας αἰτίας· πρὸ γὰρ ῥκ' ἐπὶ σκευάσει καὶ αὐτὰς τὰς χειμερινὰς Ἐσπὰς ἀγείρει τὰ ἰσα. ἐν ἔτεσι ὃ τέσσαροι μᾶς ἡμέρας ἐγέρου ὡς ἀλλὰ γμα. τῆσ' ἐν ἑκάστῳ αἰσθητῷ ἔχει ὡς ἀλλὰ γμα πρὸς τὰς κατ' ἔτος ὥρας. ἐν ἔτεσι δὲ μ' ἡμερῶν ἢ ἐγέρου ὡς ἀλλὰ γμα. ἐπὶ ἕκαστῳ αἰσθητῷ (εἰ) συμβαίνει τῷ ὡς ἀλλὰ γμα. νυκτὶ μὲν γὰρ γε μηνιαίας γνομῆς πρὸς ἀστρονομίας ἐν ῥκ' ἔτεσιν, ὡς ἀστρονομία· ἐν τῷ ἀστρονομίῳ αἰσθητῷ οἱ ἀστρονομία· ἐν τῷ ἰσοῖς καὶ Αἰγυπτίῳ, καὶ κατ' Εὐδόξου τὰς χειμερινὰς Ἐσπὰς (εἰ). μᾶ μ' γὰρ ἡμέρας, ἢ δυοῖς διενεχθῆναι ἐνδεχόμενον ἔστι· μὲν αἰσθητῷ πρὸς ἀστρονομίας ἀδυνάτον ἔστι λαθεῖν. Ἐ γὰρ (α) μεγέθη τῶν ἡμερῶν ἐλέγχου δυνάται, μεγάλῳ ἔχοντα ὡς ἀλλὰ γμα πρὸς τὰς χειμερινὰς Ἐσπὰς. καὶ αἰτ' ὡς ἀστρονομία κατὰ γεωγραφία ἐκδήλου ποιοῦσι τὰς κατ' ἀστρονομίας γνομῆς Ἐσπὰς, Ἐ μέγιστα πρὸς Αἰγυπτίῳ ἐν ἀστρονομίῳ ἡμερῶν. ὅθεν τὰ ἰσα πρὸς τὸν μ' ἡμερῶν κατ' ἔτος τὰς χειμερινὰς Ἐσπὰς· καὶ πρὸς τὸν δ' ἔτεσι κατ' ἔτος Ἐσπὰς· ὡς Ἐ Ἐσπὰς οὐκ ἐστὶν ἐν τῷ ἀστρονομίῳ τῷ ἀστρονομίῳ ἐπισημασθῆναι μνημονεύει· καὶ ἀστρονομίῳ πάλιν κατ' ἀστρονομίῳ, Ἐ κατὰ τὰς ἡμερῶν Ἐσπὰς, καὶ κατὰ τὸ ἔαρ, Ἐ κατὰ τὰς χειμερινὰς Ἐσπὰς, ἐν ἔτεσι γὰρ ἡμερῶν τετρακοσίοις ἐξήκοντα ἀπασμῶν ἐορτῶν διελεῖται δεῖ δὲ ἀπασμῶν τῶν ἐπισημασθῆναι ὥρας, καὶ πάλιν ἀστρονομίῳ ἀπασμῶν ὅτι τὸ αὐτὸν κατὰ τὸ ἔτος, οἱ μὲν οὖν Αἰγυπτίῳ κατὰ τὸ ἰσοῖς ἀστρονομίῳ πρὸς ἀστρονομίῳ τῶν ἀστρονομίῳ ἀστρονομίῳ δὲ Ἐλλήνων τῶν ἀστρονομίῳ γνομῆς ἔχοντες, τοῖς μ' ἀστρονομίῳ κατ' ἡλίῳ ἀστρονομίῳ, τοῖς δὲ μὲν αἰσθητῷ, καὶ τὰς ἡμέρας κατὰ σελήνῳ.

Οἱ μ' οὖν ἀστρονομίῳ τοῖς μὲν αἰσθητῷ ἀστρονομίῳ ἡμερῶν ἦσαν· τοῖς δὲ ἐπισημασθῆναι πρὸς ἀστρονομίῳ τῶν ἀστρονομίῳ ἀστρονομίῳ ἐλεγχόμενης τῶν ἀστρονομίῳ ἀστρονομίῳ τὰς ἡμέρας, καὶ τοῖς μὲν αἰσθητῷ μὴ συμβαίνει τῷ σελήνῳ, τοῖς δ' ἀστρονομίῳ μὴ συμβαίνει τῷ ἡλίῳ. ὅθεν ἐπισημασθῆναι ἀστρονομίῳ, ἢ πῶς κατὰ μὲν τοῖς ἀστρονομίῳ τῷ ἡλίῳ συμβαίνει κατὰ τὸ μὲν αἰσθητῷ, καὶ τὰς ἡμέρας τῷ σελήνῳ. ἀστρονομίῳ δὲ ὁ τῆς ἀστρονομίῳ ἀστρονομίῳ ὅλοις μὲν αἰσθητῷ, καὶ ὅλοις ἡμερῶν, καὶ ὅλοις ἀστρονομίῳ. ἀστρονομίῳ δὲ ἀστρονομίῳ ἀστρονομίῳ τῷ ἀστρονομίῳ ἢ πῶς ἀστρονομίῳ ἐλεγχόμενον μὲν αἰσθητῷ, ἐν οἷς ἐπισημασθῆναι γ', ἡμερῶν

Octaeteris, id est periodus octo annorum.

δὲ βῆτα β', ἔτη δὲ ἡ' σιωεσησθμυρ δὲ τ' ὀκταε-
 τηρίδα τ' ἔσπον τῷτον. ἐπεὶ γὰρ ὁ καθ' ἡλίον ἐν-
 αὐτὸς ἡμερῶν ἔστι τξξ' ἡμέρας, ὁ δὲ χτ' σελιώω ἐνιαυ-
 τὸς ἔστιν ἡμερῶν τνδ', ἔλαβον τ' ὑπερβολὴν ἡ
 ὑπερέχον ὁ καθ' ἡλίον ἐνιαυτὸς τξ χτ' σελιώω.
 εἰσὶ γ' ἡμέραι α' εἰς ἀνάστασιν χτ' σελιώω ἀγαμῆρ
 τοῖς μιλῶας ἐν ταῖς ἐνιαυταῖς, ὑπερήσομῆρ ἡμέρας
 πρὸ τ' τ' ἡλίος ἐνιαυτὸν α' εἰς ἡγήσησθμυρ ἔν ποσά-
 κισ αὐτῶν αἱ ἡμέραι πολυπλασιασθεῖσαι ἔσπο-
 τελοῦσιν ὅλας ἡμέρας, καὶ ὅλοις μιλῶας. ὀκτάκισ
 ἔν πολυπλασιασθεῖσαι ἔσποτελοῦσιν ὅλας ἡμέ-
 ρας, καὶ ὅλοις μιλῶας. ἡμέρας μὲν 4', μιλῶας δὲ
 τξξ'. ἐπεὶ οὖν ἐν ἔνιαυτῷ τῷδε τ' ἡλίον ὑπε-
 ροῦμῆρ ἡμέρας α' εἰς, Φαμερὸν ὅτι ἐν τοῖς ἡ' ἔτε-
 σιν ὑπερήσομῆρ τῷδε τ' ἡλίον ἡμέρας 4', αἱ ὑπε-
 εἰσὶ μιλῶες γ' δι' ἡμῶν ἀγῆται καθ' ἑκάστην ὀκταε-
 τηρίδα τξξ' ἀγῆται μιλῶες ἐμβολίμοι, ἵνα ὁ
 καθ' ἑκάστον ἐνιαυτὸν γινόμενον ἑλλείμμα πρὸς
 τ' ἡλίον ἀναπληρωθῆ, καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς διελ-
 θόντων τῶν ἡ' ἐτῶν, συμφωνῶσιν αἱ ἔσπον πρὸς
 τῶν αὐτῶν ἡμέρας. γινόμενον δὲ τοῦτου, αἱ θυσία
 τοῖς θεοῖς διὰ τὸ πλῆθος ὀπτελεσθήσονται καὶ
 τῶν αὐτῶν ἡμέρας τῶν ἐνιαυτῶν.

Ἡ δὲ μὲν τοὶ γε τοῖς ἐμβολίοις διατάξαντες,
 ὡς ἡ ἐνδεχόμενον μέγιστα δι' ἴσα ἔτε γὰρ πρὸς
 μὲν δειξάσθαι δὲ μιλῶων γῆν) τῷδε ἀλλαγμα
 πρὸς τὸ φαινόμενον ἔτε πρὸς ἀμείνω τῷδε
 τ' ἡλιακὸν δρόμον μιλῶ ὅλον. δι' ἡμῶν ἀγῆται τοῖς
 ἐμβολίοις μιλῶας ἑπαῖται ἀγῆται ἐν τῷδε ἔτι
 ἔπει, καὶ πέμπτῳ, καὶ ὀγδόῳ· δύο μὲν μιλῶας, με-
 τὰ δύο ἐτῶν πεπληθύνοντων· ἕνα δὲ μετὰ δύο ἐνὸς
 ἐνιαυτῶ ἀγῆται. ὅθεν δὲ διὰ φέρει ἕνα ἔτε ἐν
 ἀγῆται ἔτεσι πλῆν αὐτῶν διὰ τῶν ἐμβολί-
 μων μιλῶων ποιήσονται. ἀγῆται δὲ ὁ χτ' σε-
 λιώω ἐνιαυτὸς ἡμερῶν τνδ'. δι' ἡμῶν ἀγῆται
 ὑπερέχον (εἰ) τ' χτ' σελιώω μιλῶ ἡμερῶν
 κθ'. τ' δὲ διμύμων χρόνον ἡμερῶν ιθ'. ὅθεν καὶ
 λον, καὶ πλήρη μιλῶα τῷδε μέρος ἀγῆται, ὅτι
 ἡ διμύμος ἡ χτ' σελιώω ἡμερῶν ἔστι ιθ'. γί-
 νον) ἐν ἐν ἔνιαυτῷ ἐξ πλήρως, καὶ ἐξ κείλοι.
 σιωαγῆται δὲ ἡμέραι τνδ'. διὰ δὲ ταῦτα
 πλῆν ἀγῆται μιλῶα τῷδε μιλῶα πλήρη ἔτε
 λον ἀγῆται.

Εἰ μὲν οὖν ἔδῃ τοῖς καθ' ἡλίον ἐνιαυτοῖς μόνον
 ἡμᾶς συμφωνῆν, ἀπάρκει αὐτῇ πρὸς ἀμείνω
 πρὸς τὸ γινόμενον συμφωνῆν πρὸς τὰ φαι-
 νόμῆρα. ἐπεὶ δὲ ἔτε μόνον δειξάσθαι ἐνιαυτοῖς ἀγῆται

funt tres, dies verò 2922. & annos
 octo. Constituerunt autem Octaeteris
 hoc modo. Cùm enim annus so-
 laris sit dierum 365 1/4, annus verò lu-
 naris sit dierum 354, acceperunt ex-
 cessum, quo excedit annus solaris an-
 num lunarem. excessus autem hic est
 dierum 11 1/4. Si igitur secundum lunam
 agamus menses, in anno deficiemus
 ab anno solis diebus 11 1/4. Quasiuerunt
 igitur, quoties hi dies multiplicati
 efficiant integros dies, & integros
 menses. Octies ergo multiplicati effi-
 ciunt integros dies, & integros men-
 ses; dies quidem 90, menses verò tres.
 si igitur in anno iuxta solem defici-
 mus diebus 11 1/4, manifestum est, quod
 in octo annis deficiemus iuxta solem
 diebus 90, qui sunt menses tres. Quam
 ob causam in quavis Octaeteride
 tres aguntur menses intercalares, vt
 defectus, qui fit singulis annis à sole,
 repleatur, & rursus à principio. cùm
 octo anni fuerint elapsi, festa con-
 gruunt ad easdem anni tempestates.
 Hoc enim cùm fit, sacrificia diis sem-
 per perficientur in iisdem anni tem-
 pestatibus.

Iam verò cùm menses intercalares,
 quantum fieri poterat, ex æquo col-
 locarent, (Neque enim expectandum
 erat, donec menstrua fieret variatio
 ad apparentiam, neque iuxta solarem
 cursum integer mensis erat anteuert-
 endus) ob eam causam intercalares
 menses constituerunt agi in tertio
 anno, & quinto, & octavo; duos qui-
 dem menses, interiectis duobus an-
 nis: vnum verò mensem vno dunta-
 xat anno interposito. Nihil autem re-
 fert, etiamsi in aliis annis eandem
 dispositionem intercalarium mensi-
 um aliquis faceret. Agitur autem lu-
 naris annus dierum 354. quam ob
 causam putauerunt mensem luna-
 rem esse dierum 29 1/2, tempus autem
 bimestre dierum 59. vnde cauum &
 plenum mensem per vices agunt, eo
 quod luna bimestris dierum est 59.
 fiunt igitur in anno sex pleni, & sex
 caui menses. colliguntur autem dies
 354: ac propterea mensem post men-
 sem, plenum & cauum agunt.

Si igitur oporteret nos tantum
 annis solaribus congruere, sufficeret,
 cùm prædicta periodo vteremur, eam
 congruere ad apparentias. Cùm verò
 non tantum secundum solem oportet

In quibus annis octaeteridis intercalares sunt collocati.

In a year 6 full and 6 deficient months = 354 days: So therefore month they keep "full" and "deficient"

teat annos agere, sed etiam menses, & dies secundum lunam; consideraerunt qua ratione & hoc finem suum assequeretur. Cum igitur lunaris mensis præcisè sumptus sit dierum 29¹/₂ & ²/₃₃, sint autem in octaëteride vnacū intercalaribus menses 99, multiplicauerunt mensis dies 29¹/₂ & ²/₃₃ in 99 menses. fiunt igitur dies 2923¹/₂. ergo in annis solaribus octo, lunæ dies aguntur 2923¹/₂. Atqui cum annus solaris sit dictum 365¹/₄, & octo anni solares contineant dies 2922, octies multiplicatæ dies anni hunc efficiunt numerum. Cum igitur lunares dies sint in octo annis 2923¹/₂, deficiemus à luna in quauis octaëteride die 1, & in super dimidio. quare in 16 annis deficiemus à luna diebus 3. Quam ob causam in quauis hecædecaëteride ad lunæ cursum tres adiciuntur dies, vt secundum solem annos agamus, secundum lunam autem menses, & dies.

Cum talis emendatio facta esset, sequitur aliud erratum. Nam lunares dies 3 intercalati in 16 annis abundant supra solem in 16 decaëteridibus, diebus 30; hoc est integro mense. Ob quam causam per annos 16 vnus mensis intercalarium ex octaëteridibus aufertur. Nam pro tribus mensibus, qui debebant in 8 annis agi, duo tantum intercalantur; vt rursus mense subtracto, in mensibus & diebus congruant ad lunam, in annis verò ad solem.

Talis cum facta esset correctio, ne sic quidem contingit eam congruere ad apparentiam. totam enim octaëterida contigit aberrare, & secundum menses, & secundum dies, & secundum intercalares menses. Nam menstruum tempus non præcisè sumtum est. Est enim tempus menstruum præcisè sumtum dierum 29, minutorum primorum 31, secundorum 40^{''}, & tertiorum 50^{''}, & quatorum 24^{'''}. Propter hoc autem oportebit aliquando in 16 annis pro intercalariis diebus dies 4 intercalari. Vnde non oportet in vlla periodo menses cauos pares plenis agere; sed plures esse plenos cauis. si enim menstruum tempus tantum esset dierum 29¹/₂, oporteret pares menses plenos, & cauos agi. nunc autem est particula sensibilis in menstruo tempore, quæ

Heccædecaëteris lunæ.

Multiplex erratum in octaëteride.

Vera quantitas mensis lunaris.

A καθ' ἡλιον, ἀλλὰ καὶ τοῖς μῆνας, καὶ τοῖς ἡμέρας καὶ σελιώω, ἐσκέψασθε πῶς αἰ καὶ τὸ τῷ τέλει τῆς τυγχάνῃ. ἐπεὶ τοίνυν ὁ καὶ σελιώω μὲν ἀκριβῶς εἰλημμένος ἔστιν ἡμερῶν καθ' ἡμέραν, τριακοσὶ τέλει τοῦ εἰσὶ ὃ ἐν τῇ ὀκταετηρίδι σὺν τοῖς ἐμβολίοις μῆνας 4θ', ἐπολυπλασίασθαι (αὐτῶν μηνὸς ἡμέρας καθ' ἡμέραν ἔστιν ἡμέρας 4θ' μῆνας, γίνον) ἔν ἡμέραν βραχυ γ. ἐν ἀρα τοῖς ἡ ἔτεσι τοῖς καθ' ἡλιον δεῖ ἀγεῖσθαι καὶ σελιώω ἡμέρας βραχυ γ. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ καθ' ἡλιον ἐνιαυτὸς ἔστιν ἡμερῶν τξε γ, τὰ δὲ ἡ ἔτη καθ' ἡλιον ἀεὶ ἐξ ἡμέρας βραχυ β'. ὀκταπλασίασθησά γδ αἰτὸ ἐνιαυτῷ ἡμέραν ποσὸν ἀποτελεῖσθαι πλήθος. ἐπεὶ δὲ αἰ καὶ σελιώω ἡμέραν ἡ σμ ἐν τοῖς ἡ ἔτεσι βραχυ γ, ὑπερήσομεν καθ' ἐκάστη ὀκταετηρίδα πρὸς τὸ σελιώω ἐν ἡμέρα μῖα καὶ ἡμισθ'. ἐν ἀρα τοῖς 15¹/₂ ἔτεσιν ὑπερήσομεν πρὸς τὸ σελιώω ἡμέρας γ'. δι' αὐτὸ αἰτίαν καθ' ἐκάστη ἐξ ἡμῶν δεκαετηρίδα πρὸς τὸ σελιώω δρόμον γ' ἐπάρων ἡμέραν ἵνα καὶ μὴ ἡλιον τοῖς ἐνιαυτοῖς ἀγαθῶν καὶ δὲ σελιώω τοῖς μῆνας, καὶ τοῖς ἡμέρας.

B Γενομένης ὃ τὸ τοιαύτης διορθώσεως, ἔτερον αἰμῶντημα ἐπακροῦται, αἰ γδ καὶ σελιώω ἡμέραν ἐπαρόμεν γ', ἐν τοῖς 15¹/₂ ἔτεσι πλεονάζει πρὸς τὸ ἡλιον ἐν τῷ 15¹/₂ δεκαετηρίδι, ἢ ἡμέρας πρὸς τοῖς ἡλίος ἄρας ὅσων ἔστι μῆν. δι' ἡν αἰτίαν δι' ἐτῶν ρξ' εἰς μῆν τὸ ἐμβολίμων ἐκ τῶν ὀκταετηρίδων ὑφαίρεται. ἀλλ' ἡ γδ τὸ βραχὺ μῆσαν τὸ ὀφελόντων ἐν τοῖς ἡ ἔτεσιν ἀγεῖσθαι, β' μόνον ἐμβολίμων). ὥστε πάλιν ὄξ ἀρῆς, ὅ μῆνος ὑπεξαίρεθέντος, καὶ μὴ ἴσος μῆνας, καὶ τοῖς ἡμέρας, τῇ σελιώω συμφωνῆν, καὶ δὲ τοῖς ἐνιαυτοῖς τὰ ἡλίω.

C Τοιαύτης ὃ γινομένης διορθώσεως, ἔδ' ἔτιως συμβαίνει συμφωνῆν πρὸς τὸ φαινόμενον. ὅλην γδ τὴν ὀκταετηρίδα διημῶντησθαι συμβέβηκε καὶ καὶ ἴσος μῆνας, καὶ καὶ τοῖς ἡμέρας, καὶ καὶ τοῖς ἐμβολίοις. ὅ γδ μνηστῶν χρόνος ἐκ ἀκριβῶς εἰλημψαται. ἔστι γδ ὁ μνηστῶν χρόνος ἀκριβῶς λαμβανόμενος ἡμερῶν καθ' ἡμέραν ἐξ ἡμερῶν λα', καὶ δούδερον μ' καὶ β' ἡμέρας, καὶ τετάρτων καθ' ἡμέραν ὅσων δεισθ' ποτέ ἐν τοῖς 15¹/₂ ἔτεσιν, αἰτὴ τὸ ἐμβολίμων καὶ τῶν ἡμερῶν δ' ἐπαγεῖσθαι, ὅθεν ἔδ' ἐν ἔδε μῖα πρὸς ἡμέραν ἴσος τοῖς κοίλοις τοῖς πλήρεσιν ἀγῆν. ἀλλὰ πλεονάζειν τοῖς πλήρεσιν τὸ κοίλων. εἰ μὴ γδ ὁ μνηστῶν χρόνος μόνον ἐν ἡμερῶν καθ' ἡμέραν ὅσων ἔδ' τοῖς πλήρεσιν, ἐν τοῖς κοίλοις μῆνας ἀγεῖσθαι. νυνὶ δὲ ἔστι μῶνιον αἰσθητὸν ἐν τῷ μῆναίω χρόνῳ, ὃ συμπληροῖται

καὶ πρὸς τὸν ἡμερῶν τῶν τετάρτων

συμπληροῖ ἡμερήσιον μέγεθος. δι' ἡν ἀγίαια A
 δεήσῃ πλεονάζει τρεῖς πλήρεις τῶν κοίλων μιλῶν.
 ὅδ' ἐμὴ ἐν τοῖς ἢ ἕτεσι τρεῖς οὖν ἐπίσσι μιλῶες
 ἐμβόλιμοι. εἰ μὲν γὰρ ἡ ὁ ἐνιαυτός ὁ χ' σελιῶν
 ἡμερῶν τινδ' ἡ δὲ ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἡλιακοῦ ἐνιαυ-
 τῆς ἡμερῶν 12¹/₂ αὐτῶν ὅκτακις πολυπλασια-
 σθεῖσσι σικωπληθῆν δὲ τρεῖς γ' μιλῶας τρεῖς ἐμ-
 βολίμους. νῦν δὲ ὁ χ' σελιῶν ἐνιαυτός ἀκρι-
 βῶς ἔστι τινδ' ὡς ἐγγίσα βίτη. ἐὰν δὲ ἀφ' ἐλαττω-
 τῶν τινδ' ἀποτῆ τρεῖς καὶ (αὐτῶν φησὶν) ἡμέρας
 1, 12' δωδεκάδεσ. αὐτὰ δὲ ὅκτω πλασιασθεῖσσι
 ἀποτελοῦσιν ἡμέρας 12¹/₂ ὡς ἐγγίσα. αὐτὰ δὲ
 ἡμέρας ὅ συμπληροῦσι γ' μῆνας. δι' ἡν ἀγίαια ὅ
 δεῖ ἀγνοῖν ἐν τοῖς ἢ ἕτεσι γ' μῆνας ἐμβόλιμους
 μὴ διωαζῆσθαι. τῶν δὲ χ' ὅσ' ἔνεα καὶ δε-
 καετηρίδος φανερόν γ' ὅ. ἐν γὰρ τοῖς 19 ἕτεσι ζ'
 μῆνες ἐμβόλιμοι ἀγνοῦν, καὶ ὅκτ' ἀγνοῦν χροῶν
 συμφωνήσῃ ἡ ἐνεακαδεκαετηρίς χ' τ' τ' μῆ-
 νῶν ἀγνοῦν. ἐν ἄρα τῶ ὅκτ' ἐνεακαδεκαετη-
 ρεῖσιν ἐμβόλιμοι μῆνες ἀγνοῦσιν (ὡς 12¹/₂). ἐν δὲ τῶ
 ὅκταετηρίδι μῆνες ἐμβόλιμοι ἀγνοῦν γ'. ἐν ἄρα
 τῶ 19 ὅκταετηρίδι ὅσ' ἔνεα καὶ δεκάδεκα ἐμβόλιμοι
 ἀγνοῦν 12¹/₂. ἐν δὲ τῶ αὐτῶν χροῶν χ' τ' ἐνεακα-
 δεκαετηρίδα τ' συμφωνοῦσιν τοῖς φαινομένοις
 ἐμβόλιμοι μῆνες ἀγνοῦν 12¹/₂. ὡς πλεονάζει τ'
 ὅκταετηρίδα ἐν μιλῶν ἐμβολίμω. ὅσα ἄρα ἡ
 ὅκταετηρίς τρεῖς μῆνας ἔχει ἐμβολίμους. ἀλλὰ
 ὅ χ' τῶν διημιῶνται ἡ ἀερίοδος.
 Διόσφορ ὅτι διημιῶνται τῶ σικωπληθῆν
 τῶ ὅκταετηρίδα χ' πᾶντα, ἕτεραν ἀερίοδον
 σικωπληθῆν τ' τ' ἐνεακαδεκαετηρίδος οἱ φησὶ
 Εὐκλήμωνα, καὶ Φίλιππον, καὶ Κάλιππον ἀγρο-
 λόγους. πῶς τῆρησάν γὰρ ἐν τοῖς 19 ἕτεσι ἀερίο-
 δον ἡμέρας 570, μιλῶας δὲ σλε' σὺν τοῖς
 ἐμβολίμοις ἀγνοῦσιν δὲ ἐν τοῖς 19 ἕτεσι μιλῶες
 ἐμβόλιμοι ἐπὶ τῶ. γ' ὅσ' οὖν ὁ ἐνιαυτός καὶ αὐτῶς
 ἡμερῶν τρεῖς, καὶ ὅ ἐνεακαδεκαετηρίων. ἐν δὲ τοῖς
 σλε' μηνὶ κοίλοις ἕταξαν 19, πλήρεις δὲ 7 καὶ.
 ὡς μὴ ἀγνοῦσιν ἕνα καὶ ἕνα κοίλον καὶ πληρῆ.
 ἀλλὰ καὶ β' ποτὲ χ' τ' ὅ ἐξῆς πλήρης. τῶν
 γὰρ ἡ φύσις ὅτι τῶ φαινομένων ὅτι δὲ γέται
 ἀερίοδος τ' τῶ σελιῶν λόγον. ὅσ' ἐν τῶ ὅκ-
 ταετηρίδι ὅσα ἐν τῶ. ἐν δὲ τῶ σλε' μηνὶ κοί-
 λοις ἕταξαν 19 δι' ἀγίαια τῶ αὐτῶν. ἐπεὶ μῆ-
 νες ἀγνοῦσιν σλε' ἐν τοῖς 19 ἕτεσι, ἀερίο-
 δον τῶ τοῖς ἀπὸ τῶν τριακονθιμέτρων καὶ
 σικωπληθῆν ἡμέρας 12¹/₂. ἐὰν δὲ λέγεσθαι 19 κοίλους,

A complet diurnam magnitudinem.
 quam ob causam oportet plenos
 menses plures esse cauis mensibus.
 Neque verò in octo annis tres iam in-
 sunt menses intercalares. si enim an-
 nis lunaris esset dierum 354, solaris
 annus haberet excessum dierum 11¹/₂.
 hi octies multiplicati complerent tres
 menses intercalares. Nunc verò lu-
 naris annus præcisè est dierum 354¹/₂; fe-
 rè. Si igitur 354¹/₂ auferamus à 365¹/₂, re-
 linquentur dies 10¹/₂; quæ per 8 mul-
 tiplicatæ efficiunt dies 87¹/₂; ferè. hi au-
 tem dies non complent tres menses.
 Quam ob causam non est ignoran-
 dum in octo annis tres menses inter-
 calares non posse esse. hoc autem eti-
 am per enneakædecæterida, id est
 periodum 19 annorum, fit manife-
 stum. In annis enim 19 aguntur 7
 menses intercalares, & ex maioribus
 temporibus congruet enneakæde-
 cæteris in mensium usu. Igitur in
 octo periodis 19 annorum intercala-
 res menses agentur 56. in octaëteride
 menses intercalares aguntur tres. igitur
 in 19 octaëteridibus, quæ faci-
 unt annos 152, intercalares aguntur
 57. in eodem tempore in periodo de-
 cennouennali, quæ apparentiis con-
 gruit, intercalares menses aguntur
 56. Itaque octaëteris vno mense in-
 tercalari superat periodum decenno-
 uennalem. Non igitur octaëteris po-
 test tres menses intercalares habere.
 sed & hæc periodus in hoc fefellit.
 Quamobrem cùm contingeret oc-
 taëterida per omnia aberrare, aliam
 constituerunt periodum, nempe de-
 cennouennalem, Euctemon, Philip-
 pus, Calippus Astrologi. Obseruauit
 enim in 19 annis contineri dies 6940,
 menses verò 235 cum intercalariis
 mensibus. aguntur autem in 19 annis
 menses intercalares septem. Annus
 igitur secundum eos fit dierum 365¹/₂, in
 mensibus autem 235 cauos posuerunt
 110, plenos verò 125. Itaque non agi-
 tur vnus post alterum cauos & plenus,
 sed interdum quoque duo pleni con-
 tinuantur. hoc enim natura in appa-
 rentiis admittit ad lunæ rationem,
 quod in octaëteride non inerat. In 235
 autem mensibus cauos posuerunt 110
 propter hanc causam. Cùm menses
 agantur 235 in annis, finxerunt hos
 omnes 30 dierum: & colliguntur dies
 7050. Oportebat autè dici 110 cauos,

Differencia
 inter 365¹/₂
 & 354¹/₂ est
 10¹/₂ quæ
 multipli-
 cata per 8
 dat produ-
 ctum 87¹/₂
 vt rectius
 haberi.

Periodus
 decenno-
 uennalis,

GEMINUS

"one to four days"

Non semper autem in diebus eiusdem nominis eadem configuratio- nes luna efficit, sed in diuersis diebus secundum inaequalitatem motus. cum enim celerissima est, apparet luna falcata ipso die nouilunij; cum tardissima, die tertio, & manet falcata interdum vsque ad diem quintum: interdum cum tardissima est, vsque ad septimum diem. dimidiata efficitur, cum est velocissima, circa sextum; cum tardissima, circa octauum. gibbosa efficitur, cum est celerissima, circa decimum: cum est tardissima, circa 13. plena redditur cum est celerissima, circa 13. cum tardissima, circa 17. gibbosa secundò, cum est celerissima, fit circa 18, cum tardissima, circa 22. dimidiata secundò, cum est celerissima, circa 21, cum tardissima, circa 23. falcata secundò fit, cum est celerissima, circa 25. cum est tardissima, circa 26. Totum autem tempus menstruum est dierum 29 $\frac{1}{2}$. Est enim mensis tempus à coniunctione ad coniunctionem; à plenilunio ad plenilunium. coniunctio autem est tempus, in quo sol & luna in eodem gradu cōstituuntur; quod contingit die 30 mensis.

De Eclipsi solis.

Cap. VIII.

Solis eclipses fiunt ex interposito lunæ. Cum enim sol superius feratur, luna inferius, cum in eodem gradu fuerint sol & luna sub solem subiens ista officit radiis solis, qui ad nos feruntur. Quamobrem ne dicendum quidem est, eas propriè esse eclipses, sed interpositiones. nam solis quidem nulla pars vnquam deficiet: nobis verò ipse redditur inuisibilis propter incurfionem lunæ. Quam ob caussam ne æquales quidem rursus eclipses fiunt; sed secundum climatam differentias magnæ diuersitates fiunt circa magnitudines eclipsium. Eodem enim tempore aliis totus deficit sol; aliis medietas solis; aliis minor pars medietate; aliis nulla pars omnino solis deficere videtur. Nam qui habitant in perpendicularo interpositionis lunæ, his totus sol absconditur. qui verò extra perpendicularum partem aliquam interpositionis habent, iis pars aliqua solis deficere videtur. qui verò omnino extra interpositionem habitant,

A Οὐδέποτε παρτὸς δὲ ἐν ταῖς ὁμοῦ μῆσις ἡμέ-
 ραις τοῖς αὐτοῖς ἡμεροπομοῖς ἢ σελήνῃ ἀπο-
 τελεῖ, ἀλλ' ἐν ἀεφόροις ἡμέραις καὶ τῶν
 ἀνωμαλῶν τῆς κινήσεως. (ταχίστη μὲν γὰρ φαί-
 νεσθαι ἡ σελήνῃ μῆνοφθῆς τῆ νομῆνῆς· βρα-
 δυτάτη δὲ τῆ τελεῖται. καὶ μὲν μῆνοφθῆς, ὅτε ἴσ' ὅτι μὲν
 μ' ἕως τῆς πέμπτῆς, ὅτε δὲ βραδυτάτων, ἕως & ἰσοκ
 τῆς ἑβδόμης· διχότομος δὲ γίνεσθαι ταχίστη μὲν βραδυτάτη,
 καὶ τῶν ἐκ τῶν, βραδυτάτη δὲ καὶ τῶν ὀγ-
 δώλῳ· ἀμφίκυρτος δὲ γίνε) καὶ τῶν δεκάτιν
 ταχίστη, βραδυτάτη δὲ καὶ τῶν 19'. πηροπέ-
 λῶνος δὲ γίνεται ταχίστη μ' καὶ τῶν 19', βρα-
 δυτάτη δὲ καὶ τῶν 13'. ἀμφίκυρτος δὲ ὁ
 δούτερον, ταχίστη μὲν ἀνατέλλει καὶ τῶν 11',
 βραδυτάτη δὲ καὶ τῶν κβ'. διχότομος δὲ γίνε
 ὁ δούτερον ταχίστη μὲν καὶ τῶν εἰκάδα καὶ
 μίαν, βραδυτάτη ἢ καὶ τῶν εἰκάδα καὶ πέντε·
 μῆνοφθῆς δὲ γίνε ὁ δούτερον ταχίστη μ' καὶ τῶν 11'
 εἰκάδα καὶ πέμπτῳ, βραδυτάτη δὲ καὶ τῶν εἰ-
 κάδα καὶ ἑκτῶν, ὅ ἢ πᾶς μῆνῆος χρόνος ἡ με-
 ρῶν ἐστὶ καθ' ἑαυτῶν, ἐστὶ γὰρ μὲν χρόνος ἀπὸ στυλίου
 εἰς στυλίου, ἀπὸ τῆ πηροπέλῳς ἐστὶ τῆ πηροπέ-
 λῶνος. στυλίου δὲ ἐστὶ χρόνος, ἐν ᾧ ὁ ἥλιος, καὶ ἡ
 σελήνῃ ἐν τῇ αὐτῇ μέρει γίνονται. ὅσῳ συμ-
 βαίνῃ τῇ τριαντάδι.

Περὶ ἐκλείψεως ἡλίου.

A I ἡλίου ἐκλείψης γίνον) καὶ ὅτι περὶ κειρ. 4.
 ἄσθιν σελήνης. μετεωροτέρως γὰρ φερε-
 μὲν ἡλίου, παπεινοτέρας δὲ τῆ σελήνης, ὅσῳ
 καὶ τῆ ἀντιῶ μῆραι γίνον) ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνῃ,
 ἡσπύρασα ἡ σελήνῃ ὅ ἡλίου ἀντιφράσῃ
 τῆ ἀπὸ τῆ ἡλίου φερεμῆος ἀναγῆς πρὸς ἡμᾶς.
 δὲ ὅσῳ ἐστὶ ῥητέον αὐτῶς κυρίως ἐκλείψης, ἀπὸ
 ὅτι περὶ ἀσθῆς. τῆ μὲν γὰρ ἡλίου ἐστὶ ἐν μέσῳ
 ἐστὶ ποτε ἐκλείψῃ. ἡ μὲν δὲ ἀσθῆτος γίνε δὲ
 τῆ ὅτι περὶ ἀσθῆσιν τῆ σελήνης. δι' αὐτῶν ἀπὸ
 ἴσῳ πάλιν αἱ ἐκλείψῃς γίνον). ἀπὸ καὶ τῆ ἡλίου
 κλιματων ἀεφόρας μεγάλαι πῆρομαζαὶ γί-
 νον) πρὶ πᾶ μεγέθη τῆ ἐκλείψεων. καὶ γὰρ τῆ ἀν-
 τῶν χρόνον οἷς μ' ὅλος ὁ ἥλιος ἐκλείπει· οἷς δὲ ὁ
 ἡμῶν· οἷς δὲ ὁ ἕλασθῶν τῆ ἡμῶν· οἷς δὲ πῶν
 ἀρξῶν ἢ δὲν μέσῳ τῆ ἡλίου ἐκλείπειος θεωρεῖται.
 ὅσοι μὲν γὰρ καὶ καὶ ἕλασθῶν οἰκοῦσι τῆς ὅτι περὶ
 ἀσθῆσῶν, αὐτοῖς ὅλος ἀσθῆτος γίνεται ὁ ἥλιος.
 τοῖς δὲ ἕξω μέσῳ τῆ ὅτι περὶ ἀσθῆσῶν ἕλασθῶν,
 μέσῳ τῆ ἡλίου ἐκλείπειος βλάσῃ. τοῖς δὲ
 ἕξω ὄλοσθῶν τῆς ὅτι περὶ ἀσθῆσῶν οἰκοῦσιν,

ὅτι ἂν μέρος τῆς ἡλίας ἐκλείπειται θεωρεῖται. ὅτι ἡ γῆ ἔστι ἡπιωτέρα τῆς σελήνης ὁ ἥλιος ἐκλείπει, μέγιστον τεκμήριον, ὅ μὴ γίνεσθαι ἐν ἀλλήῃ ἡμέρᾳ τὰ ἐκλείψεις, ἀλλ' ἐν τῇ ἰσάκωσθ' μόνον, ὅτε στυλοδρόμῳ ἡ σελήνη ἐπὶ ἡλίου, καὶ ἐκ τῆς ἑσπέρου ἰσάκωσθ' τὰ οἰκήσεων τὰ μεγέθη τῶν ἐκλείψεων γίνεσθαι.

Περὶ ἐκλείψεως τῆς σελήνης.

A Ἡ σελήνη ἐκλείψει γίνοντι ἡ γῆ ἔστι εἰς ὁ σκίασμα τῆς γῆς ἐμπίπτωσιν τῆς σελήνης. καὶ ἡ γῆ ἔστι ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν σωμάτων φωτίζομένη ἀπὸ τῆς ἡλίας σκιάς ἀποδομένη. ἔστω καὶ ἡ γῆ φωτίζομένη ὑπὸ τῆς ἡλίας σκιάς ἀποδομένη, καὶ ἡ δὴ μέγιστος γὰρ ἔστι ὁ μέγιστος τῆς γῆς εἰλικρινῆ σύμβολον τῆς σκιάς ἔστι καὶ βαθεῖαν. ὅταν οὖν καὶ ἔσθ' ἡμέραν γῆνηται ἡ σελήνη τὰ ἡλίου, τότε καὶ ὁ σκίασμα τῆς γῆς καὶ ἔσθ' ἡμέραν γίνεσθαι ἐπὶ ἡλίου. ὅταν ἡ σελήνη ταπεινότερα φεραμένη τῆς σκιάσματος, βυλῶς ἐμπίπτει εἰς ὁ σκίασμα τῆς γῆς. αἰεὶ δὲ ὁ ἐμπίπτων αὐτῆς μέρος εἰς ὁ σκίασμα τῆς γῆς, ἀφώπτον γὰρ τῆς ἡλίας, ἔσθ' ἡπιωτέρα τῆς σελήνης, τότε γὰρ ὅτι αὐτῆς βυλῆας γὰρ ὁ ἥλιος ἐπὶ ἡ γῆ, ἐπὶ ὁ σκίασμα τῆς γῆς, καὶ ἡ σελήνη. δι' ἡ αἰτία ὅτι γίνεσθαι ἐκλείψεως τῆς σελήνης ἐν ἀλλήῃ ἡμέρᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ διχομυλία. τότε γὰρ καὶ ἔσθ' ἡμέραν γίνεσθαι ἡ σελήνη τὰ ἡλίου, γίνεσθαι μέγιστος γὰρ πᾶσαι αἰ τῆς σελήνης ἐκλείψεως ἴσας. αἰ μὲν γὰρ ἡπιωτέρας αἰ γινόμεναι ἐν τῆς ἡλίας ἐκλείψεσι, ὅτι τὰς οἰκήσεως ἀφώπτον γίνεσθαι, δι' ἡ αἰτία καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἐκλείψεων ἀφώπτον γίνεσθαι. αἰ δὲ ἐμπίπτωσθ' τῆς σελήνης εἰς ὁ σκίασμα ἴσας πᾶσαι γίνεσθαι καὶ τὴν αὐτὴν ἐκλείψει. ἡ δὴ μέγιστος γὰρ ἔσθ' ἡπιωτέρας ὁ ἴσον ἐκλείπει τῆς σελήνης. ὅταν γὰρ ἔσθ' ἡμέραν τῆς ἐκλείψεως ἡ σελήνη τὴν πῶδον ποιεῖται, ὅλη ἐμπίπτει εἰς ὁ σκίασμα τῆς γῆς. ὅτε ἀναγκάσθ' ὁ ἥλιος αὐτὴν ἐκλείπει. ὅταν δὲ ἔσθ' ἡπιωτέρα τῆς σκιάσματος, μέρος τι τῆς σελήνης ἐκλείπει. ἔσθ' δὲ ὁ ἐκλείπει ἐν αὐτῆς

A his nulla pars solis deficit. quod autem secundum interiectum lunæ sol deficit, maximum est argumentum, non fieri in alio die eclipses, nisi tantum in tricesimo, cum luna coniungitur cum sole; & hinc idem cognoscitur, quod pro ratione locorum magnitudines eclipsium fiant.

De Eclipsibus lunæ.

Cap. IX

Lunæ eclipses fiunt secundum incidentiam lunæ in umbram terræ. Quemadmodum enim & reliqua corpora, cum à sole illuminantur, umbras proiciunt, sic etiam terra, cum à sole illuminatur, proicit umbram. & certè iam propter magnitudinem terræ contingit, umbram esse manifestam, & profundam esse. Cum igitur luna soli diametraliter opponitur, tunc quoque terræ umbra diametraliter opponitur soli. unde luna, cum inferius feratur quam umbra, necessariò incidit in umbram terræ: semper autem pars eius, qua in umbram terræ incidit, non illuminatur à sole propter intercurtionem terræ. Tunc enim in eadem linea recta constituuntur sol, terra, umbra terræ & luna. quam ob causam ne fiunt quidem eclipses lunæ in alio die, nisi in plenilunio. tunc enim è diametro luna opponitur soli. Veruntamen omnes lunæ eclipses fiunt æquales. Nam incurSIONES, quæ in solis eclipsibus fiunt, propter loca habitationum diversæ efficiuntur. ob id etiam magnitudines eclipsium solarium diversæ redduntur. at lunæ incidentiæ in umbram fiunt omnes æquales in eadem eclipsi. Iam verò non semper æqualis pars lunæ deficit. Cum enim per medium circum eclipticum luna transitum facit, tota incidit in umbram terræ. Itaque necessarium est, ut ipsa tota deficiat. cum verò attingit umbram, pars aliqua lunæ deficit: pars autem circuli, quæ lunam deficere facit, est duorum gradum. In hoc enim loco omnes eclipses lunæ contingit fieri. Ex his manifestum est, quòd lunæ eclipses fiant secundum incidentiam in umbram terræ. Nam ratione diurni motus lunæ secundum latitudinem fiunt congruæ eclipsium magnitudines, & in aliis diebus non fiunt lunares eclipses, nisi in plenilunio.

D iij

metricè demonstrat. Satabyrij verò A
 perpendiculum minus est stadiis 14.
 Omnes enim nubes, vt diximus, cum
 ex terra habeant exhalationem, cir-
 ca terram fiunt. Prædictiones autem
 significationum, quæ in parapegma-
 tibus fiunt, non constant quibus-
 dam certis præceptis, neque arte
 quadam traduntur, vt habeant ne-
 cessarium effectum. sed qui ex eo,
 quod plerumque fit, per quotidia-
 nam obseruationem congruentiam
 capiunt, hi in tabulas conferunt. Facta B
 est autem ista collectio, & obserua-
 tio hoc modo. Capientes enim prin-
 cipium anni, & obseruantes in quo
 signo sit sol in principio anni, & gra-
 dum ascribentes, per singulos dies,
 & per singulos menses factas inte-
 gras mutationes aëris, ventorum,
 imbrium, & grandinis, adscripse-
 runt ad solis loca per signum quod-
 libet, & gradum. Quod per plures
 annos obseruantes, eas mutationes,
 quæ maximè circa eadem zodiaci lo-
 ca contingunt, in tabulis conscrip-
 serunt, non ex arte aliqua, neque
 ex certa methodo sumentes descri-
 ptionem, sed ab experientia id, quod
 fere congruit, sumentes. Cum ve-
 rò non possent singulos dies, neque
 menses, neque annos certos inscribe-
 re, in quibus horum aliquid perficie-
 batur; eo quod initia annorum apud
 omnes non sint eadem, neque men-
 ses sint apud omnes in eadem appella-
 tionibus, neque dies similiter agantur:
 immotis quibusdam signis voluerunt
 determinare mutationes aëris. Vnde
 astrorum orbibus, cum hi in tempo-
 ribus sint determinati, mutationes
 aëris fiunt; non quod astra vim ha-
 beant ad mutationem ventorum, &
 imbrium, sed quod signi gratia as-
 sumpta sint ad hoc, vt præcognosca-
 mus aëris affectiones. Et vt lampas,
 seu fax, non ipsa est causa bellici
 motus, sed signum est bellici tempo-
 ris: ita & astrorum ortus non ipsi sunt
 causa mutationum aëris, sed propo-
 sita sunt signa talium affectionum.
 Nam qui à principio obseruauerunt,
 & composuerunt tabulas illas, explo-
 ratis locis zodiaci circuli, in quibus
 vt plurimum mutationes aëris fiunt,
 considerauerunt quæ astra tempori-
 bus illis orientur, aut simul occi-
 dant; atque horum orbibus, & occa-

αἰα μπεικῶς ἀποφάνεσθαι. τῶ δὲ Σαταβου- f. αἰα μπεικῶς
 εἰς ἐλάσων ἐστὶ ἡ καὶ ἄτος ἑσάδιων ἰδ'. πηλὴται πηλῶς.
 γδ τὰ νέφη, καθάπερ εἴπομεν, ἐκ γῆς ἔχοντα ἡσ. δ. ἰ. δ.
 τ' ἀναθυμιάσιν, ὡς τ' ἔγω γ' αἰ. ὅ γινόμενα
 περὶ ῥήσας τῶν ὀπισθημασίων ἐν τοῖς ἀστροπῆ-
 γμασιν, εἴκ' ἀπὸ πινῶν ἀστρομελεμάτων ὡς ἐ-
 σμένον γίνουσι, ὅδε τέχνη ἐν μεσοδού) κατη-
 ναρχασμένοι ἔχουσαι ὁ ἀπὸ τελεσμά. ἀλλ' οἱ
 ἐκ τῶ ὡς ὀπίπτην γινόμενα εἶχε τ' καθ' ἡμέραν
 ἀστροπῆσεως ὁ σύμφωνον λαμβάνοντες, εἰς
 τὰ ἀστροπῆγμασιν κατεχέουσαι. ἔχουσα δὲ ἡ
 σύστασις καὶ ἡ ἀστροπῆσις τ' ῥόπου ἴσπου, λαμ-
 βάνοντες γδ ἀρχὴν ἐνιαυτοῦ, καὶ ἀστροπῆσεως,
 ἐν τῇ ζώδιῳ ὁ ἥλιος ὑπῆρχε κατ' ἀρχὴν ἐνιαυτοῦ,
 ἔσπερος τ' ἡ μῆρας ἀναγράφοντες καθ' ἐκάστην
 ἡμέραν, καὶ μῆνας, καὶ ἡμερομῆρας ὁλοκληρῶς μετα-
 βολὰς τ' ἀέρος, πνιθμάτων, ὄμβρων, χαλαρῶς,
 πῆρεσθῆσθ' τ' ἡλίου ἐποχῆς κατ' ἐξῆς, καὶ κατ'
 μῆρας. τῶν δὲ πλείονα ἐστὶ ἀστροπῆσεως,
 καὶ μάλιστα ὡς τοῖς αἰσίοις τοποῖς τ' ἀστροπῆσεως
 γινόμενα μεταβολὰς ἐν τοῖς ἀστροπῆγμασιν
 ἀναγράφονται, ἔκ' ἀπὸ πινῶν τέχνης, ὅδε μεσοδού
 ὡς ἐσμένον λαβόντες τ' ἀναγραφῶν. ὅδε ἐκ τ'
 πείρας ὁ σύμφωνον, ὡς ἐχέστα, λαβόντες. ὅπερ f. ἰ. δ. ἰ. δ.
 ἔκ' ἐδωκόμεν ὅθ' ἡμέρας, ὅτε μῆνας, ὅτε ἐνιαυτὸν
 ὡς ἐσμένον ἀναγράφονται, ἐν αἰ τούτων ὀπίπτη-
 λῆται, εἶχε ὁ ἀστροπῆσεως τ' ἐνιαυτοῦ μὴ ἀστροπῆ-
 πῶσιν ἐστὶ καὶ αἰσίοις, μὴ δὲ τοῖς μῆνας ἴσους αἰσίοις
 ἐστὶ ἀστροπῆσεως τ' ὀνομασίας, μὴ δὲ καὶ ἡμέρας
 D ὁμοίως ἀναγράφονται μῆνας πῶσι σημεῖοις ἡγελησθῆ
 ἀφορείσθαι καὶ μεταβολὰς τ' ἀέρος. ὅταν τ' τ' ἀ-
 στροπῆσεως ὀπίπται κατ' ἴσους ἀφωλεσμέναις αἰ
 μεταβολαῖς ἀέρος γίνουσι, ὅδε ὡς τ' ἀστροπῆσεως δύνα-
 μιν ἔχοντων ὡς τ' μεταβολῶν τ' πνιθμάτων
 καὶ τ' ὄμβρων, ὅδε ὡς σημεῖα χαρῆν πῆρεσθῆσθῆ
 νων ὡς τ' ἀστροπῆσεως ἡμᾶς τὰς ἀστροπῆσεως τ' ἀέρα
 ἀστροπῆσεως, καὶ ὡς τ' ὀνομασίας, ὅδε αἰσίοις ὅτε πῆρεσθῆ
 πολεμικῆς ἀστροπῆσεως, ὅδε αἰσίοις ὅτε πῆρεσθῆ
 E ὀπίπται ἔκ' αἰσίοις πῆρεσθῆσθῆ τ' ἀστροπῆσεως τ' ἀέρα
 μεταβολῶν, ὅδε αἰσίοις ἔκ' αἰσίοις τ' ὀνομασίας ἀσ-
 τροπῆσεως. οἱ γδ ἀπὸ ἀστροπῆσεως πῆρεσθῆσθῆ
 στωτα ἐξ ἀμφοῖν τὰ ἀστροπῆγμασιν, ὅδε αἰσίοις
 ἴσους τοποῖς τ' ἀστροπῆσεως καὶ κατ' ἴσους ὡς ὀπίπται αἰ
 μεταβολαῖς τῶ ἀέρος γίνουσι, ὅδε αἰσίοις ἀστροπῆσεως
 τοῖς χροῖσιν τούτων πῶσι ἀστροπῆσεως αἰσίοις, ἡ
 συγκαταδύσθαι, καὶ τ' ὀνομασίας, καὶ δύσθαι

Modus ob-
 seruandi
 mutationes
 aeris.

Obserua-
 tione digna
 narratio.

σημείοις ἐξηγήσασθε εἰς τὴν ἀστρονομίαν τῶν
 ἀστρονομῶν. Ἐξ μὲν γὰρ ἀνατολᾶς ἔστι δὴ-
 θικᾶς καὶ δύσεως ἀστρονομῶν ἐστὶ συμβέβηκε. Ἐξ
 δὲ φαινομένων ἠδὲ δυνάμεω ὁρατῶν, καὶ ὡς τῶν
 ῥηθέντων κερκεῖς ἀστρονομῶν, ὅτι αἱ Πλειά-
 δες δυνάμεω ἔχουσι τινὰ τοιαύτην δυνάμιν·
 ὡς ὑγρασίαν τινὰ ὡς τὴν ἀέρα ἀπορρηγνῶν, ἢ
 πάλιν ὅτι τελευτᾶσι γέρας ἀρχὴν ἀστρονομῶ-
 νου. ὅθεν ἔστι Ἡσίοδος φησὶ·

Πλειάδων Ἀτλαγυρέων ὅπιτελλομε-
 νῶν,

Ἀρχαδ' ἀμύτου, ἀρόπιω δὲ δυοσμο-
 νῶν.

Οὐδ' ἀστὴρ τῶν ἀστῶν δυνάμιν· πῶς τελευτᾶς
 γὰρ ὅστιν ἀπὸ πλῆκτον· εἴπερ γὰρ πυρὴν ὅστιν τὰ
 ἀστῶν· εἴτε ἀήθελια, ὡς ἀρόπιω ποί· πῶς τε τὴν
 αὐτῆς ὕψους, ἔστι δυνάμιν κερκεῖς, ἔστι δὲ
 μίαν συμπύκνωσην ἔχει ὡς τὴν τὴν γῆς γινώ-
 ριμα. ἢ γὰρ συμπύκνωσιν γῆς κέντρον ἔχει ὡς τὴν
 τῶν ἀπλανῶν σφαιρᾶν, καὶ ὡς δὲ μίαν ἀπο-
 φασί, ὡς δὲ ἀπορρηγνῶν διήκνηται ἀπὸ τῆς ἀπλα-
 νῶν ἀστρονομῶν ὅτι τῶν γῆς. πῶς ἔστι ἀπλανῶν,
 ἢ τοῖς ὁμοῦσιν καὶ πῶς μίαν καὶ χαλεπῶς πῶς
 τοῖς γίνεσθαι, ἀπὸ ὧν ὡς δὲ μίαν δυνάμιν πῶς
 τῶν ἡμῶν; ἀπὸ μὲν γὰρ ἡλίου καὶ σεληνῆς δι-
 ἕκνηται ἢ δυνάμιν ὅτι τῶν γῆς καὶ τῶν μετα-
 βασῶν αὐτῶν καὶ μίαν καὶ ἐλαττωσιν. ὅθεν ὅτι
 ἄστρον ὡς τῶν συμπύκνωσιν ἔστι καὶ τὴν ἑκά-
 στου δυνάμιν αὐτῶν. αἱ δὲ τῶν ἀπλανῶν ἀστ-
 ρῶν ὅπιτελαὶ καὶ δύσεως σημείοις τῶν ἐπέχουσι,
 κατὰ τὴν ἀστρονομίαν. ὅθεν ὡς δὲ ἀστρονομῶν,
 ἔστι αὐτῶν ὅπισημασίαις ὅπιτελεσθαι ὅτι τῶν
 αὐτῶν ἀστῶν. ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτῶν κλημῶ-
 των ὡς ἀλλοτῶν ἀστρονομῶν καὶ τῶν ὅπιπλάς,
 ἔστι τῶν δύσεως τῶν ἀστῶν γίνεσθαι. ἔστι δὲ καὶ ἑκά-
 στου ὁμοῦσιν ἢ ὅτι σημεῖα ἔχουσι τὴν ὡς τῶν ἀέρα
 μετὰ βολῆς. ὅ γὰρ αὐτῶν ὡς ἀπληγῶν ἢ δυνάμιν
 συμφωνῶν ἐν τῇ Ρώμῃ, καὶ ἐν τῇ Πόντῳ, καὶ ἐν
 Ρόδῳ, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀλλὰ αἰάγκη ἀσ-
 τῶν τῶν ἀστρονομῶν ἔστι ἐν ἀστρονομῶν
 ὁμοῦσιν, καὶ κατὰ ἑκάστῳ πόλιν ἔτερον λαμ-
 βάνεσθαι ἀστῶν ὅπισημασίαις ὅπιτελεσθαι.

Ἐξ οὗ φανερόν, ὅτι οὐ φυσικῶς αἱ τῶν
 ἀστῶν ὅπιπλάς καὶ δύσεως τῶν ὡς τῶν ἀέρα
 πῶς ἀπορρηγνῶν. ἀλλὰ κατὰ ἑκάστου ὁμο-
 ῦσιν ἀστρονομῶν ὡς ἀστρονομῶν γινώσασθαι, καὶ
 τῶν ἀέρων μετὰ βολῆς. ὅθεν ὡς δὲ πῶς ὅπι-

A sibus pro signis sunt vsi ad præcogni-
 tionem prædictorum. Ortus enim ve-
 ros, & occasus contingit esse inuisi-
 biles. eos verò, qui apparebant, or-
 tus & occasus, poterant videre, &
 circa tempora dicta discernere, eo
 quod Pleiades occidentes habeant
 talem vim, vt humiditatem quan-
 dam circa aërem generent; aut rur-
 sus orientes æstatis initium signifi-
 cent. vnde & Hesiodus inquit:

Pleiadibus Atlantis filiabus orien-
 tibus

Incipe messem; arationem verò oc-
 cidentibus.

Non propter astri vim. Omnino
 enim id est stupidum. Siue enim ignea
 sunt astra; siue ætherea; vt placet a-
 liquibus; omnia eandem essentiam,
 & vim sortita sunt, & nullam ha-
 bent mutuam compassionem erga
 ea, quæ in terra fiunt. Vniuersa enim
 terra centri rationem habet ad in-
 errantium sphaeram. nec vlla vis ema-
 nans, aut profluuium peruenit ab in-
 errantibus stellis ad terram. Quomo-
 do putandum est, has imbrum, &
 ventorum, & grandinum causas esse,
 à quibus nulla vis cadit ad nos? Nam
 à sole quidem, & luna peruenit vis
 ad terram secundum transitus eorum
 & maiorum, & minorum. Vnde con-
 sentaneum est, terræ cum his esse mu-
 tuam consensionem secundum vim
 cuiusque eorum. inerrantium verò
 stellarum ortus, & occasus signi ra-
 tionem obtinent, sicut prædiximus.
 Vnde ne statuendum quidem est,
 easdem significationes perfici ex iis-
 dem astris; sed secundum eorundem
 climatum varietates, diuersos & or-
 tus, & occasus astrorum fieri: & qui-
 dem in quolibet horizonte propria
 signa habere mutationis aëris. Idem
 enim parapegma non potest congrue
 in vrbe Roma, & in Ponto, & in
 Rhodo, & in vrbe Alexandria: sed
 necesse est, vt diuersæ sint obserua-
 tiones in diuersis horizontibus, &
 in qualibet vrbe alia sumantur astra
 significationes efficiëntia.

Sol est ma-
 ior terra,
 luna est mi-
 nor, quam
 terra.

Vnde manifestum est, quod non
 naturaliter astrorum ortus & occa-
 sus affectiones aëris generent; sed
 quod in quolibet horizonte diuersæ
 fiant obseruationes, & aërum muta-
 tiones. Quamobrem neque omnes

rem verò 16. sublatu autem à medio motu relinquat numerum quendam maiorem quidem 11 gradibus, minorem verò 12. At quæ adduntur gradibus 15, & gradibus 11, ea erunt quoque prima sexagesima 21', & secunda 10". Inuenitur autem hoc facere numerus 18 sexagesimorum primorum. si enim hæc multiplicata fuerint in quartam partem restitutionis, nempe in dies 6, 13, & 20", producantur gradus 2 & 4'. hæc addidi medio motui, nempe gradibus 13, 10', 35", & fiunt gradus 15, 14', 35". subtraxi à medio motu hos gradus 2 & 4', & reliqui sunt gradus 11, 6', 35". Inuentus est igitur minimus motus lunæ graduum 11, 6', 11", 35". medius motus graduum 13, 10', 35". maximus motus graduum 15, 11', 35". diurnum autem incrementum primorum sexagesimorum 18'.

Diurnum incrementum motus lunæ.

Tempora signorum, in quibus unumquodque eorum sol peragrat; & significationes singulorum signorum sunt eiusmodi.

Incipiemus autem ab æstiuâ conuersione.

Cap. XVI. Cancr.

C Ancrum peragrat sol in diebus 31.

Primo die Calippo cancer incipit oriri. conuersiones æstiuæ. & significat.

Die 9 Eudoxo flat auster.

Die 11 Eudoxo Orion mane oritur.

Die 13 Euctemoni Orion totus oritur.

Die 16 Dositheo corona manè incipit occidere.

Die 23 Dositheo in Ægypto canis apparet.

Die 25 Metoni canis oritur mane.

Die 27 Euctemoni canis oritur. Eudoxo canis mane oritur, & per dies sequentes quinque etefix spirant. è quibus diebus primi quinque vocantur præcursores. Calippo cancer occidit, oriens flatusofus.

Die 28 Euctemoni aquila mane occidit, tempestas per mare post excita-
tur.

Die 30 Calippo leo incipit oriri. auster spirat; & canis oriens fit conspicuus.

Die 31 Eudoxo auster spirat.

Leo.

Leonem sol peragrat diebus 31.

A ἐλάτωνα δὲ τῆς 15' ἀφαιρεθεὶς δὲ ἀπὸ τῆς μέσης κινήσεως ἀπολείπει τὴν ἡμέραν, μείζονα τῆς 15' μοίρας, ἐλάτωνα δὲ τῆς 15'. τὰ δὲ περισσεύματα ἐξήκοσα καὶ, καὶ δούτερον. 1. διείσκειται δὲ τὸ ποσὸν ὅτι ἐξήκοσάν περὶ τῶν. ἐὰν γὰρ ταῦτα πολλαπλασιασθῆ ἅπαντα τὴν τέταρτον μέρος τῆς ἀποκαταστάσεως, ἅπαντα τῆς ἡμέρας 5', 15' περὶ τῆς λευγαλίας, καὶ δούτερον, ἀποτελεῖται μοίρας 15', καὶ περὶ τῆς ἐξήκοσά δ'. ταῦτα περὶ τῆς ἡμέρας τῆς μέσης κινήσεως 15', 1', καὶ τῆς γίνοντος μοίρας 15', 10', καὶ ἀφ' ἧς ἀπὸ τῆς μέσης κινήσεως τῆς 15' μοίρας, καὶ τὰ περὶ τῆς ἐξήκοσά δ', καὶ τὰ λευγαλίας μοίρας 15', 1', καὶ δούτερον. ἀρα ἡ μὲν ἐλάτωνα κίνησις τῆς σελήνης μοίρας 15', περὶ τῶν ἐξήκοσάν 15', δούτερον δὲ 15', τῶν λευγαλίας. ἡ δὲ μέση κίνησις μοίρας 15', 1', καὶ ἡ μέγιστη κίνησις μοίρας 15', 10', καὶ ἡ ἡμερήσια πρῶτα κίνησις περὶ τῶν ἐξήκοσάν 15'.

C Χρόνοι τῶν ζώδιων, ἐν οἷς ἕκαστον αὐτῶν ὁ ἥλιος ἀφ' ἀπορβύει, καὶ αἱ κατ' ἕκαστον ζώδιον γινόμεναι ἂντιστοιμασίαι αἱ ὑπογεγραμμένα εἰσὶν.

Ἀρξώμυθα δὲ ἀπὸ θερινῆς ἔσπεως.

K Αρκίνον ἀφ' ἀπορβύει ὁ ἥλιος ἐν ἡμέρας 15'.

Ἐν τῇ α' ἡμέρᾳ Καλίπῳ καρκίνος ἀρχεται ἀνατέλλειν, ἔσπετα θερινὰ, καὶ ἂντιστοιμασίαι.

D Ἐν τῇ θ' ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ νότος πνεῖ.

Ἐν δὲ τῇ 15' ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ Ωρίων ἕως ἂντιπέλλει.

Ἐν δὲ τῇ 17' ἡμέρᾳ Εὐκλήμονι Ωρίων ἕως ἂντιπέλλει.

Ἐν δὲ τῇ 15' Δοσιθέῳ σέφελος ἕως ἀρχεται ἀνατέλλειν.

Ἐν δὲ τῇ 17' Δοσιθέῳ ἐν Αἰγύπτῳ κύων ἕως ἂντιπέλλει.

Ἐν δὲ τῇ 15' Μετῶνι κύων ἂντιπέλλει ἕως.

Ἐν δὲ τῇ 15' Εὐκλήμονι κύων ἂντιπέλλει. Εὐδόξῳ κύων ἕως ἂντιπέλλει, καὶ τῆς ἐπομένης ἡμέρας 15' ἕως ἂντιπέλλει.

E Ἐν δὲ τῇ 15' ἡμέρᾳ Εὐκλήμονι κύων ἂντιπέλλει. Εὐδόξῳ κύων ἕως ἂντιπέλλει, καὶ τῆς ἐπομένης ἡμέρας 15' ἕως ἂντιπέλλει. Καλίπῳ καρκίνος ἀνατέλλει ἀνατέλλων πύλας τῆς ἀνατέλλει.

Ἐν δὲ τῇ 15' Εὐκλήμονι ἀετός ἕως ἀνατέλλει.

Ἐν δὲ τῇ 15' Καλίπῳ λέων ἀνατέλλει ἀνατέλλων νότος πνεῖ. καὶ κύων ἀνατέλλων φανερός γίνεται.

Ἐν δὲ τῇ 15' Εὐδόξῳ νότος πνεῖ.

Ὁ ἥλιος τῆς λέοντα ἀφ' ἀπορβύει ἐν ἡμέρᾳ 15'.

Εν μ' ἡμέρῃ α' ἡμέρα Εὐκτέμονι κύων μ' ἔκ-
φανής, πνίγος δὲ ὄπισημαίνεται, ὄπισημαίνεται.

Εν δὲ τῇ ε' Εὐδόξω ἀετὸς ἑώσος δύνει.
Εν δὲ τῇ ι' ἡμέρα Εὐδόξω γέφυρος δύνει.

Εν δὲ τῇ ιβ' Καλίπῳ λέων μέσος δύνει
τέλλων πνίγη μάστιγα ποιῶ.

Εν δὲ τῇ ιδ' Εὐκτέμονι πνίγη μάστιγα ποιῶ.

Εν δὲ τῇ ις' ἡμέρα Εὐδόξω ὄπισημαίνεται.

Εν δὲ τῇ ιζ' Εὐκτέμονι λύρα δύνει, ἔπει-
τα, καὶ ἐπισημαίνεται, καὶ ἴσως ὄπισημαίνεται.

Εν δὲ τῇ ιθ' Εὐδόξω δελφίος ἑώσος δύνει. Δο-
σθέω παρ' αὐτοῦ ἀκρόνυχος ὄπισημαίνεται.

Εν δὲ τῇ κβ' Εὐδόξω λύρα ἑώσος δύνει, καὶ
ὄπισημαίνεται.

Εν δὲ τῇ κθ' Εὐδόξω ὄπισημαίνεται. Καλίπῳ
πρῆνός ὄπισημαίνεται, ὄπισημαίνεται. [ραγὸς λ'.

Τὴν δὲ πρῆνον δὲ ἀπορῶν) ὁ ἥλιος ἐν ἡμέ-
ρῃ μ' ἡμέρῃ ε' ἡμέρα Εὐδόξω ἀνέμος μέγας

πνίγη, καὶ ὄπισημαίνεται. Καλίπῳ δὲ οἱ ὄμοι τ' πρῆ-
νον, καὶ ὄπισημαίνεται, ἔπειτα πνέουσι.

Εν δὲ τῇ ι' ἡμέρα Εὐκτέμονι παρ' αὐτοῦ ἀκρόνυχος
φαίνεται) ὄπισημαίνεται, καὶ ὄμοι τ' ὄμοι δύνει)

ὄμοι, καὶ ὄμοι τ' ὄμοι. Εὐδόξω ἑώσος,
καὶ ὄμοι τ' ὄμοι.

Εν δὲ τῇ ιζ' Καλίπῳ πρῆνός μέσος ὄπιση-
μαίνεται, καὶ ἀκρόνυχος ἀκρόνυχος φαίνεται.

Εν δὲ τῇ ιθ' Εὐδόξω ἀκρόνυχος ἑώσος ὄπι-
σημαίνεται, καὶ ἔπειτα ἑώσος ἡμέρας ζ' ἀνέμοι πνέου-
σιν, ὄμοι τ' ὄμοι, ἀκρόνυχος δὲ τῷ ὄμοι,

ἀπ' οὗτος πνεῦμα γίνεσθαι.

Εν δὲ τῇ κ' ἀκρόνυχος Εὐκτέμονι ἐκφανής, μέσος
πρῆνος ἀρχὴ, καὶ ἀκρόνυχος ἀκρόνυχος μέγας ὄπιση-
μαίνεται, καὶ ὄμοι τ' ὄμοι.

Εν δὲ τῇ κδ' ἡμέρα Καλίπῳ περὶ λύρας ὄπι-
σημαίνεται τ' πρῆνός.

Τὸν δὲ ὄμοι τ' ὄμοι) ὁ ἥλιος ἐν ἡμέρῃς λ'.

Εν δὲ τῇ πρῶτῃ ἡμέρῃ Εὐκτέμονι ἰσημερία
μέσος πνέουσι, καὶ ὄπισημαίνεται. Καλίπῳ ὁ κριός

ἀρχὴ δύνει, ἰσημερία μέσος πνέουσι.

Εν δὲ τῇ γ' Εὐκτέμονι ἑορταστικῶς ὄπισημαίνεται
ἑορταστικοί, χεῖμαίνεται.

Εν δὲ τῇ δ' Εὐδόξω ἀκρόνυχος ὄπισημαίνεται.

Εν δὲ τῇ ε' Εὐκτέμονι πλῆγὰδες ἑορταστικῶς φαί-
νον) ἔκ τ' ὄμοι τ' ὄμοι. Καλίπῳ πρῆνός ἀκρόνυχος
ἀκρόνυχος.

Εν δὲ τῇ ζ' ἡμέρα Εὐκτέμονι γέφυρος ἀκρό-
νυχος.

Εν δὲ τῇ η' Εὐδόξω πλῆγὰδες ὄπισημαίνεται.
Εν δὲ τῇ ι' Εὐδόξω * * * ἑώσος ὄπισημαίνεται.

Primo igitur die Euctemoni canis quidem est conspicuus: post autem fit æstus, significat.

Die 5 Eudoxo aquila mane occidit.

Die 10 Eudoxo corona occidit. Die 12 Calippo leo medius orientis æstus maxime facit.

Die 16 Eudoxo significat. Die 17 Euctemoni lyra occidit, & insuper pluit, & etesias cessant.

Equus oritur. Die 18 Eudoxo delphinus mane occidit. Dositheo vindemiator vesperi oritur.

Die 22 Eudoxo lyra mane occidit, & significat.

Die 29 Eudoxo significationem habet. Calippo virgo oritur, significat.

Virginem percurrit sol diebus 30. Die 5 Eudoxo ventus spirat ma-

gnus, & insuper tonat. Calippo humeri virginis oriuntur, & etesias spirant.

Die 10 Euctemoni vindemiator apparet. oritur & arcturus, & sagitta occidit mane: tempestas fit per mare.

Eudoxo pluuia; tonitrua: ventus magnus spirat.

Die 17 Calippo virgo media oriens significat, & arcturus oriens est conspicuus.

Die 19 Eudoxo arcturus mane oritur, & per sequentes dies 7 spirant venti. serenitas est plerumque. Cessante hoc tempore, ventus ab aurora

existit.

Die 20 arcturus Euctemoni conspicuus. autumnii initium. & capra oritur, stella magna in auriga, & deinde significat. tempestas per mare.

Die 24 Calippo spica virginis oritur.

Libram sol peragrat diebus 30. Die Euctemoni æquinoctium autumnale, & significat. Calippo aries incipit occidere. æquinoctium autumnale.

Die 3 Euctemoni hædi vesperini oriuntur. tempestas existit.

Die 4 Eudoxo capra vesperi oritur.

Die 5 Euctemoni vesperinae apparent pleiades ab ortu. Calippo virgo cessat oriri.

Die 7 Euctemoni corona oritur. tempestas est.

Die 8 Eudoxo pleiades oriuntur. Die 10 Eudoxo * * * mane oritur.

Die 12 Eudoxo Scorpius vesperi A incipit occidere, & tempestas insuper oritur, & ventus flat magnus.

Die 17 Eudoxo totus scorpius vesperi; capra penitus occidit. Calippo chelæ incipiunt oriri, significant.

Die 19 Eudoxo boreæ, & austri spirant.

Die 22 Eudoxo hyades vesperi oriuntur.

Die 28 Calippo tauri cauda occidit, significat. B

Die 29 Eudoxo boreas, & auster spirant.

Die 30 Eudæmoni magna per mare tempestas.

Scorpius.

Scorpium sol permeat diebus 30.

Die 3 Dositheo tempestas est.

Die 4 Democrito pleiades occidunt summo mane. venti hyberni plerunque, & frigora, & pruina. solet oriri flatus. folia abiicere maximè incipiunt arbores. Calippo Scorpij C frons oritur cum flatu.

Die 5 Eudæmoni arcturus vesperi occidit, magnique spirant venti.

Die 8 Eudoxo arcturus in extremitate noctis mane occidit, & significat, ventus spirat.

Die 9 Calippo tauri caput occidit mane. pluvia.

Die 10 Eudæmoni lyra mane oritur, atque insuper hyems est cum pluvia.

Die 12 Eudoxo Orion vesperi incipit oriri.

Die 13 Democrito lyra ascendit una cum sole oriente, & aer fit tempestuosus plerumque.

Die 14 Eudoxo est pluvia.

Die 15 Eudæmoni pleiades occidunt, & significant. Orion incipit cum medio mense, tum desinente, tempestatem excitare.

Die 16 Calippo splendida in Scorpio stella oritur, significat. & pleiades D occidunt apparenter.

Die 18 Eudoxo Scorpius incipit oriri mane.

Die 19 Eudoxo pleiades mane occidunt; & Orion incipit occidere, & tempestatem excitat.

Die 21 Eudoxo lyra mane oritur.

Die 27 Eudæmoni hyades occidunt, atque insuper pluit.

En δὲ τῇ ββ' ἡμέρᾳ Εὐδόξω σκorpίος ἀκρό-
νυχος ἀρχέσθαι δυνήν, ἔχχμῶν ἔπιγίνεται. ἔ
ἀέμος μέγας πνῆ.

En δὲ τῇ ιζ' Εὐδόξω σκorpίος ὄλος ἀκρό-
νυχος ἀξ ὄλος δυνή. Καλίππω χιλιά ἀρ-
χῶσθαι ἀνατέλλειν ἔπισημῶσι.

En δὲ τῇ ιθ' Εὐδόξω βορέας, ἔχ νότοι πνέουσιν.

En δὲ τῇ κβ' Εὐδόξω ὑάδες ἀκρόνυχος ἔπι-
τέλοισιν.

En δὲ τῇ κη' Καλίππω τῶ Τάουρου κέρκος
δυνή, ἔπισημῶν.

En ἃ τῇ κθ' Εὐδόξω βορέας, ἔχ νότος πνέουσιν.

En ἃ τῇ λ' Εὐκτῆμονι χμῶν χτ' ἄλλασ-
σιν πολίε. [ραυς λ.

Τὸν ἃ σκorpίον ὁ ἥλιος ἄπορῶν) ἐν ἡμέ-

En μὲν οὖν τῇ τελετῇ Δοσιθέω χμῶν.

En δὲ τῇ δ' ἡμέρᾳ Δημοκρίτῳ πλάδες δύ-
νουν ἀμα ἡοί. ἀέμοι χμῆελοι ὡς τὰ πολλὰ, ἔ
ψύχη, ἡδη ἔχ πάχη. ἔπιπνῶν Φιλῆ. Φυλλορῶν
ἀρχῆ) τὰ δένδρα μάλισα. Καλίππω τ' σκorp-

πίε ὁ μέτωπον ἔπιτέλλῆ, πνθυματώδες. χ. πνθυμα-

En δὲ τῇ ε' Εὐκτῆμονι ἄρκτῶρος ἑσπερίος τῶν.

δύνεται, ἔ ἀέμοι μέγασιν πνέουσιν.

En δὲ τῇ η' Εὐδόξω ἄρκτῶρος ἀκρόνυχος
πρωσίας δυνή, ἔ ἔπισημῶν, ἔ ἀέμος πνῆ.

En δὲ τῇ θ' Καλίππω τ' Τάουρου δυνή κε-
φοδῆ ἔ ἑῶα ἕσπῆ. χ. ἔπιπνῶν

En δὲ τῇ ι' Εὐκτῆμονι λύρα ἑῶσ ἔπιτέλλῆ,
D ἔ ἔπιχμῶν ἕσπῆ.

En δὲ τῇ ββ' Εὐδόξω Ωρείων ἀκρόνυχος ἀρ-
χῶσθαι ἔπιτέλλειν.

En δὲ τῇ ιγ' Δημοκρίτῳ λύρα ἔπιβάλλει
ἀμα ἡλία δύνουσι. ἔ ὁ ἀρ χμῆελοι γίνεσθαι
ὡς ἔπι τὰ πολλὰ.

En δὲ τῇ ιδ' Εὐδόξω ἕσπῆ.

En δὲ τῇ ιε' Εὐκτῆμονι πλάδες δύνουσι, ἔ
ἔπισημῶν, ἔ Ωρείων ἀρχεται ἔ μεσουῶν, ἔ
λήρουσι ἔπιχμῶν.

En ἃ τῇ ις' Καλίππω ὁ ἔν ὁ σκorpίω λαμ-
πρός ἀστῆρ ἀνατέλλῆ, ἔπισημῶν, ἔ πλειάδες
δύνουσι Φανερά.

En δὲ τῇ ιη' Εὐδόξω σκorpίος ἀρχῶσθαι ἔπι-
τέλλειν ἑῶσ.

En δὲ τῇ ιθ' Εὐδόξω πλάδες ἑῶσι δύνουσι.
ἔ Ωρείων ἀρχεται δύνῶν, ἔ χμῆελοι.

En δὲ τῇ κα' Εὐδόξω λύρα ἑῶσ ἔπιτέλλει.

En ἃ τῇ κβ' Εὐκτῆμονι ὑάδες δύνουσι, ἔ ἔπι ἕψ.

Εν δὲ τῇ κη' Καλίππῳ τῷ ἑσπέρῳ τὰ κέ- A
 ρατα δύεται, ὑετία.

Εν δὲ τῇ κθ' Εὐδόξῳ ὑάδες δύνουσι, καὶ χει-
 μῶνι σφόδρα.

Τὸν δὲ τοξότιον ὁ ἥλιος διὰ πορβύεται ἐν
 ἡμέραις κθ'.

Εν μὲν δὲ τῇ ἐβδόμῃ Εὐκτῆμονι κύων δύνει,
 καὶ ὅπτι χαμάζει. Καλίππῳ ὁ τοξότης ἀρχεῖ ἀνα-
 τέλλει, καὶ Ωρίων δύνει φανερός, χειμῶνι.

Εν δὲ τῇ η' Εὐδόξῳ Ωρίων ἑσπέρῳ δύνει.

Εν δὲ τῇ ι' Εὐκτῆμονι τῷ σκorpion ὁ κέντρον
 ὅπτι τέλλει.

Εν δὲ τῇ ιβ' Εὐδόξῳ κύων ἑσπέρῳ δύνει, χει-
 μῶνι.

Εν δὲ τῇ ιδ' Εὐδόξῳ ὑετός.

Εν δὲ τῇ ιε' Εὐκτῆμονι ἀετὸς ὅπτι τέλλει,
 νότος πηνός.

Εν δὲ τῇ ις' Δημοκρίτῳ ἀετὸς ὅπτι χεῖρ ἀμ-
 ῆλια, καὶ ὅπτι σιμῶνι Φιλίξ βροτην, καὶ ἀστραπὴν,
 καὶ ὕδατι ἢ ἀνέμῳ, ἢ ἀμφοτέρω ὡς ὅπτι τὰ πολ-
 ρά. Εὐδόξῳ κύων ἀκρόνυχος ὅπτι τέλλει, καὶ ὅπτι

Καλίππῳ οἱ δίδυμοι μετὰ σι δύο μῶνοι, νότια.

Εν δὲ τῇ ιθ' Εὐκτῆμονι Εὐδόξῳ δύνει.

Εν δὲ τῇ κα' Εὐδόξῳ σκorpion ἑσπέρῳ ὅπτι-
 τέλλει, καὶ χειμῶνι.

Εν δὲ τῇ κγ' Εὐδόξῳ ἀεὶς ἑσπέρῳ δύνει.

Εν δὲ τῇ κς' Εὐδόξῳ ἀετὸς ἑσπέρῳ ὅπτι τέλλει.

Τὸν δὲ ἀργόκρον ὁ ἥλιος διὰ πορβύεται ἐν
 ἡμέραις κθ'.

Εν μὲν δὲ τῇ α' ἡμέρᾳ Εὐκτῆμονι βορρᾷ χει-
 μῶνι ἐπισημῶνι. Καλίππῳ τοξότης λήξει
 ἀνατέλλων. ἑσπέρῳ χειμῶνι, χειμῶνι.

Εν δὲ τῇ β' Εὐκτῆμονι δελφίς ὅπτι τέλλει,
 χειμῶνι.

Εν δὲ τῇ δ' Εὐδόξῳ ἑσπέρῳ χειμῶνι,
 χειμῶνι.

Εν δὲ τῇ ζ' Εὐκτῆμονι ἀετὸς ἑσπέρῳ
 δύνει, καὶ χειμῶνι.

Εν δὲ τῇ θ' Εὐδόξῳ σέφαιος ἀκρόνυχος δύνει.

Εν δὲ τῇ ιβ' Δημοκρίτῳ νότος πηνός, * * * ὡς
 ἐπιτέλλει.

Εν δὲ τῇ ιδ' Εὐκτῆμονι μέσος χειμῶνι νότος
 πολὺς ἐπισημῶνι χειμῶνι καὶ θαλάσῳ.

Εν δὲ τῇ ιε' Καλίππῳ ἀργόκρον ἀρχεῖ
 ἀνατέλλει, νότος.

Εν δὲ τῇ ις' Εὐκτῆμονι νότος χειμῶνι
 καὶ θαλάσῳ.

Die 28 Calippo tauri cornua occi-
 dunt: & fit pluuia.

Die 29 Eudoxo hyades occidunt;
 & magna est tempestat.

Sagittarium sol percurrit diebus Sagittarius;
 29.

Die 7 Euctemoni canis occidit,
 atque insuper fit tempestat. Calip-
 po sagittarius incipit oriri, & Orion
 occidere apparenter. oritur tempe-
 stat.

Die 8 Eudoxo Orion mane occi-
 dit.

Die 10 Euctemoni scorpion aculeus
 oritur.

Die 12 Eudoxo canis mane occi-
 dit, fit tempestat.

Die 14 Eudoxo est pluuia.

Die 15 Euctemoni aquila oritur,
 flat auster.

Die 16 Democrito aquila oritur
 simul cum sole, & insuper significa-
 care solet tonitru, & fulgur, cum a-
 qua, aut vento, aut vtraque ple-
 rumque. Eudoxo canis vesperi ori-
 tur, eo quod Calippo Gemini trans-
 eunt occidentes, fit pluuia.

Die 19 Euctemoni, & Eudoxo oc-
 cidit.

Die 21 Eudoxo scorpion mane ori-
 tur, estque tempestat.

Die 23 Eudoxo capra mane occi-
 dit.

Die 26 Eudoxo aquila mane ori-
 tur.

Capricornum sol peragrat diebus Capricor-
 nus.

Die 1 Euctemoni solstitium hyber-
 num significat. Calippo sagittarius
 desinit oriri, conuersiones contin-
 gunt hybernæ. fit tempestat.

Die 2 Euctemoni delphinus ori-
 tur. existit tempestat.

Die 4 Eudoxo sunt hybernæ
 conuersiones, existit tempestat.

Die 7 Euctemoni aquila vesperi
 occidit, fitque tempestat.

Die 9 Eudoxo corona vesperi ori-
 tur.

Die 12 Democrito auster spirat
 * * * oritur.

Die 14 Euctemoni media hyems,
 auster multus flat hybernus per ma-
 re.

Die 15 Calippo capricornus inci-
 pit oriri, flat auster.

Die 16. Euctemoni auster hyber-
 nus per mare.

Die 18 vesperi post solem occidit A Perseus, & spirat austet.

Die 27 Euctemoni delphinus vespertinus occidit. Calippo cancer desinit occidere, est tempestas.

Aquarius.

Aquarium permeat sol diebus 30. Die 2 leo incipit occidere, fit pluvia. Democrito hyems existit.

Die 4 Eudoxo delphinus vesperi occidit.

Die 11 Eudoxo lyra vesperi occidit: existit pluvia.

Die 14 Eudoxo serenitas, interdum etiam flat zephyrus.

Die 16 Democrito zephyrus incipit flare, & manet per dies 43 a conversionibus.

Die 17 Euctemoni tempus est, ut spiret zephyrus. Calippo aquarius medius oriens est, flat zephyrus.

Die 25 Euctemoni vesperi occidit, & insuper magna est tempestas.

Pisces.

Pisces sol percurrit diebus 30.

Die 2 tempus est hirundinem apparere. & spirant ornithiæ, seu venti auiarii. Calippo leo desinit occidere; & hirundo apparet, significat.

Die 4 Democrito varii sunt dies, qui vocantur dies halcyonum. Eudoxo arcturus vesperi oritur, & existit pluvia, hirundo apparet, & per frequentes dies 30 boreæ spirant, & maximè illi, qui dicuntur proornithiæ, seu venti ante auiarii.

Die 12 Euctemoni arcturus vesperi oritur, & vindemiator fit apprensus: insuper flat frigidus boreas.

Die 14 Democrito frigidi flant venti, qui ornithiæ vocantur, per dies maximè nouem. Euctemoni equus mane occidit: insuper frigidus flat boreas.

Die 17 Eudoxo existit tempestas, & miluus apparet. Calippo piscium australis oritur, desinit boreas.

Die 21. Eudoxo corona vesperi oritur, incipiunt ornithiæ spirare.

Die 22 Euctemoni miluus apparet, ornithiæ spirant vsque ad æquinoctium.

Die 29 Euctemoni scorpij primæ stellæ occidunt. flat frigidus boreas.

Die 30 Calippo piscium borealis desinit occidere: apparet miluus: flat boreas.

Εν δὲ τῇ ικ' ἀκρόνουχος ἔπιδύει ὁ Περσεύς, καὶ νότος πνέει.

Εν δὲ τῇ κζ' Εὐκτήμονι δελφίς ἐσπέριος δύνει. Καλίπῳ καρκίνος λήγῃ δύνων χειμῶν.

Τὸν δὲ ὑδροχόον Δία πορβύει ὁ ἥλιος ἐν ἡμέραις λ'.

Εν μὲν οὖν τῇ β' Καλίπῳ λέων ἀρχεται δύνει, ὑετία Δημοκρίτῳ [ἀρχος] χιμῶν.

Εν δὲ τῇ δ' ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ δελφίον ἀκρό- νουχος δύνει. χι. ἀκρίνη βique.

B

Εν δὲ τῇ ια' Εὐδόξῳ λύρα ἀκρόνουχος δύνει. ὑετός.

Εν δὲ τῇ ιδ' Εὐδόξῳ βύδια. ἐνίοτε καὶ ζέφυρος πνέει.

Εν ᾗ τῇ ις' Δημοκρίτῳ ζέφυρος πνέει ἀρχῇ, καὶ ὄρεα λήγῃ ἡμέρας γ', καὶ μὲν ἔπιδύει.

Εν δὲ τῇ ιζ' Εὐκτήμονι ζέφυρος πνέει. Καλίπῳ ὑδροχόος μέσος ἀνάβηται, ζέφυρος πνέει.

Εν δὲ τῇ κθ' Εὐκτήμονι ἐσπέριος δύνει. Ἐσφοδρα ἐπιχμαίσει. [ραῖς λ'.

C

Τοῦ δ' ἡλίου ὁ ἥλιος Δία πορβύει ἐν ἡμέρᾳ μὲν οὖν τῇ β' χελιδὼνα ὤρεα φαίνεται, Ἐσφοδρῆς πνέουσι. Καλίπῳ δὲ λέων δύνων λήγῃ, καὶ χελιδῶν φαίνεται, ἐπισημαίνει.

Εν δὲ τῇ δ' Δημοκρίτῳ ποικιλία ἡμέρας γ' ἀκρονοῖδες καθύμνουσι. Εὐδόξῳ δὲ ἀκρίνος ἀκρόνουχος ἐπιτέλλει, καὶ ὑετός γίνεσθαι, καὶ χελιδῶν φαίνεται. καὶ τῆς ἐπομῆδας ἡμέρας λ' βορέαυ πνέουσι, Ἐσφοδρῆς οἱ Ἐσφοδρῆς καλούμενοι.

D

Εν δὲ τῇ ιβ' Εὐκτήμονι Σφοδρῆς ἐσπέριος ἐπιτέλλει, καὶ Ἐσφοδρῆς οἱ Ἐσφοδρῆς καλούμενοι. βορέας ψυχρός.

Εν ᾗ τῇ ιδ' Δημοκρίτῳ αἰετοὶ πνέουσι ψυχροί, οἱ ὄρνιθαι καλούμενοι, ἡμέρας μάλιστα θ'. Εὐκτήμονι δὲ ἵππος ἐφῶς δύνει. ἐπιπνέει βορέας ψυχρός.

Εν ᾗ τῇ ιζ' Εὐδόξῳ χειμῶνι, καὶ ἰκτίνος φαίνεται. Καλίπῳ δὲ ἡλίου ὁ νότος ἐπιτέλλει. f. al.

E

Εν δὲ τῇ κα' Εὐδόξῳ σέφαλος ἀκρόνουχος ἐπιτέλλει. ἀρχεται ὄρνιθαι πνέοντες.

Εν δὲ τῇ κβ' Εὐκτήμονι ἰκτίνος φαίνεται, ὄρνιθαι πνέουσι μέγιστος ἰσημερίας.

Εν δὲ τῇ κθ' Εὐκτήμονι Ἐσφοδρῆς οἱ Ἐσφοδρῆς αἰετοὶ δύνουσι, ἐπιπνέει βορέας ψυχρός.

Εν δὲ τῇ λ' Καλίπῳ τῆν ἡλίου ὁ βορέας ἐπιτέλλων λήγῃ, ἰκτίνος φαίνεται, βορέας πνέει.

Τὸν δὲ κριὸν ἀναπορεύει ὁ ἥλιος ἐν ἡμέραις λ' α.

Εν μὲν τῇ α' ἡμέρᾳ Καλίπῳ σὺδεσιμος τῆς ἰσθμίων ἀνατέλλει. ἰσημερία ἐαρινή, ἔψυχρὸς ἀπὸ τῆς γ' ἀρχαίης σφοδρὰ, ὅπσισμαίνει.

Εν δὲ τῇ γ' Καλίπῳ κριὸς ἀρχαίης ὅπσι- τέλλειν ὑετός, ἢ νιφετός.

Εν δὲ τῇ ε' Εὐδόξῳ ἰσημερία, ὑετός γ' δ.

Εν δὲ τῇ ι' Εὐκλήμωνι πλειάδες ἐσπέριος κρύπτουσι.

Εν δὲ τῇ ιγ' Εὐδόξῳ πλειάδες ἀκρόνυροι δύνουσι, ἔ Ωρειῶν ἀρχή) δύνει ἀπὸ ἀκρόνυρου. ὑετός γ' δ. Δημοκρίτῳ πλειάδες κρύπτουσι) ἀμα ἡλίῳ ἀφίχονται, καὶ ἀφανῆς γίνονται νύκτας μ'.

Εν δὲ τῇ κα' Εὐδόξῳ ὑάδες ἀκρόνυροι δύνουσι.

Εν δὲ τῇ κγ' Εὐκλήμωνι ὑάδες κρύπτουσι, καὶ γάλαξα ὅπσιμαίνει, καὶ ζέφυρος πνέει, Καλίπῳ ζῆρος ἀρχή) δύνει, πολλαχῆ δὲ καὶ γάλαξα.

Εν δὲ τῇ κδ' Εὐδόξῳ λύρα ἀκρόνυρος ὅπσι- τέλλει. [ραγς λβ'.

Τὸν δὲ τῶρον ἀναπορεύει ὁ ἥλιος ἐν ἡμέ- ραις λβ'.

Εν μὲν οὖν τῇ α' ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ Ωρειῶν ἀκρόνυρος δύνει, ὑετία. Καλίπῳ ὁ κριὸς ληγὰ ὅπσιμαίνει, ὑετία, πολλαχῆ δὲ καὶ γάλαξα.

Εν δὲ τῇ β' Εὐκλήμωνι κύων κρύπτει, καὶ γά- λαξα γ' δ. τῆ δ' αὐτῇ λύρα ὅπσιμαίνει Εὐδόξῳ. κύων ἀκρόνυρος δύνει, καὶ ὑετός γίνεσθαι. Καλίπῳ τῶρον ἢ κέρκος ὅπσιμαίνει, νοτία.

Εν δὲ τῇ ζ' Εὐδόξῳ ὑετός γίνεσθαι.

Εν δὲ τῇ η' Εὐκλήμωνι ἀΐξ ἐφα' ἀνατέλλει ἀθρία. ὑεί νότω ὕδατι.

Εν δὲ τῇ θ' Εὐδόξῳ ἀΐξ ἐφα' ὅπσιμαίνει.

Εν δὲ τῇ ια' Εὐδόξῳ σκρπίος ἐφῶς δύνει ἀρχαίης, καὶ ὑετός γίνεσθαι.

Εν δὲ τῇ ιγ' Εὐκλήμωνι πλειάδες ὅπσιμαίνει, ἡσθίος ἀρχή, καὶ ὅπσιμαίνει. Καλίπῳ ἢ τῶρον κεφαλή ὅπσιμαίνει, ὅπσιμαίνει.

Εν δὲ τῇ μ' καὶ εἰκάδι Εὐδόξῳ σκρπίος ἐφῶς ὅλος δύνει. [ραγσι, καὶ ὅπσιμαίνουσι.

Εν δὲ τῇ κβ' Εὐδόξῳ πλειάδες ὅπσιμα- ίνεται.

Εν δὲ τῇ κε' Εὐκλήμωνι ἀετός ἐσπέριος δύνει.

Εν δὲ τῇ λ' Εὐκλήμωνι ἐσπέριος ὅπσιμαίνει.

Εν δὲ τῇ λα' Εὐκλήμωνι ἀετός ἐσπέριος ὅπσιμα- ίνεται.

Εν δὲ τῇ λβ' Εὐκλήμωνι ἀρκιῶνος ἐφῶς δύνει, ὅπσιμαίνει. Καλίπῳ ὁ τῶρον ληγὰ ἀναίχθων. Εὐκλήμωνι ὑάδες ἐσφῆρια ὅπσιμαίνουσι, ὅπσιμα- ίνεται. [ἡμέραις λβ'.

Τὸν δὲ διδύμοις ὁ ἥλιος ἀναπορεύεται ἐν ἡμέραις λβ'.

Εν μὲν οὖν τῇ β' Καλίπῳ οἱ διδύμοι ἀρχαίης ὅπσιμα- ίνεται, νοτία.

Arietem pertransit sol diebus 31. Ariet.

Die 1 Calippo vinculum piscium oritur. fit æquinoctium vernum, & pluvia minutula, magna fit tempe- stas, significat.

Die 3 Calippo aries incipit oriri. existit pluvia, aut nix.

Die 6 Eudoxo est æquinoctium, fit pluvia.

Die 10 Eudtemoni pleiades vespe- ri occultantur.

Die 13 Eudoxo pleiades vesperi occidunt, & Orion incipit occidere vesperino occasu. pluvia existit. Democrito pleiades occultantur simul cum sole ascendente, & non appa- rent per noctes 40.

Die 21 Eudoxo hyades vesperi oc- cidunt.

Die 23 Eudtemoni hyades occul- tantur, & grando post existit, & flat zephyrus. Calippo libra incipit occi- dere. passim existit & grando.

Die 27 Eudoxo lyra vesperi ori- tur.

Taurum sol peragrat diebus 32. Taurus.

Die 1 Eudoxo Orion vesperi occi- dit: fit pluvia: Calippo aries desinit oriri. fit pluvia, & passim grando.

Die 2 Eudtemoni canis occulta- tur, & grando existit. eodem die lyra oritur Eudoxo, canis vesperi occidit, & fit pluvia. Calippo tauri cauda oritur. existit humiditas.

Die 7 Eudoxo existit pluvia.

Die 8 Eudtemoni capra mane ori- tur. serenitas. pluit austro.

Die 11 scorpius matutinum occa- sum facere incipit, & pluvia existit.

Die 13 Eudtemoni pleiades oritur. æ- statis est initium, & significat. Ca- lippo tauri caput oritur, significat.

Die 21 Eudoxo scorpius totus ma- ne occidit.

Die 22 Eudoxo pleiades oriun- tur, & significat.

Die 25 Eudtemoni aquila vesperi occidit.

Die 30. Eudtemoni vesperi oritur.

Die 31 Eudtemoni aquila vespe- ri oritur.

Die 32 Eudtemoni Arcturus mane occidit, significat. Calippo taurus desinit oriri. Eudtemoni hyades ves- peri oriuntur, significat.

Geminos sol permeat diebus 32. Gemini.

Die 2 Calippo Gemini incipiunt oriri. existit humiditas.

χ. καὶ αὐτὸ λυσα.

CALENDARIVM VETVS ROMANVM, CVM ORTV, OCCASVQVE STELLARVM;

Ex Ouidij Fastis, Columella lib. XI, cap. II, Plinio lib. XVIII,
cap. XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, & XXX.

Litera O, Ouidium significat: C. Columellam; P. Plinium.

IANVARIVS.

A	Kal. Ian. F.	I
B	IV. F.	II
C	III. C. Cancer occidit, O.	III
D	Prid. C. Cæsari Delphinus matutinò exoritur, Pl.	IV
E	Non. F. Lyra oritur, O. & P. tempestatem significat, O. Atticæ & finitimis regionibus aquila vesperi occidit.	V
F	VIII. F.	VI
G	VII. C.	VII
H	VI. C. Delphini vespertino occasu cōtinui dies hiemant Italiæ, P.	VIII
A	V. AGON. Delphinus oritur, O.	IX
B	IV. EN. Media hiems, O.	X
C	III. CAR. NP.	XI
D	Prid. C.	XII
E	Eid. NP.	XIII
F	XIX. EN. DIES VITIOS. EX S. C.	XIV
G	XVIII. CAR. Tempestus incerta, C.	XV
H	XVII. C. Sol in Aquarium transit, Leo mane incipit occidere, africanus. interdum auster cum pluuia, C.	XVI
A	XVI. C. Sol in Aquario, O. & P. Cancer defunct occidere. hiemat, C.	XVII
B	XV. C. Aquarius incipit oriri, ventus africanus tempestatem signif. C.	XVIII
C	XIII. C.	XIX
D	XIV. C.	XX
E	XII. C.	XXI
F	XI. C. Fidicula vesperi occidit, dies pluuius, C.	XXII
G	X. C. Lyra occidit, O.	XXIII
H	IX. C. Leonis quæ est in pectore clara stella occidit, O. Ex occasu pristini sideris significat tempestatem. interdum etiam tempestas, C.	XXIV
A	VIII. C. Stella regia appellata Tuberoni in pectore leonis occidit matutinò, P.	XXV
B	VII. C.	XXVI

C	vi. C. Leonis, quæ est in pectore clara stella occidit. nonnunquam significatur hiems bipartita, C.	XXVI I
D	v. C. Auster, aut africanus hiemat, pluvius dies, C.	XXVII I
E	iv. F.	XXIX
F	iii. N. Delphinus incipit occidere. item fidicula occidit, C.	XXX
G	Prid. C. Eorum, quæ supra sunt, siderum occasus tempestatem facit. interdum tantummodò significat, C.	XXXI

FEBRVARIVS.

H	K. Feb. N. Fidis incipit occidere. ventus Eurinus : & interdum auster cum grandine est, C.	I
A	iv. N. Lyra, & medius leo occidunt, O.	II
B	iii. N. Delphinus occidit, O. fidis tota, & leo medius occidit. corus, aut septentrio. nonnunquam fauonius, C.	III
C	Prid. N. Fidicula vesperi occidit, P.	IV
D	Non. Aquarius oritur. zephyrus flare incipit, O. Mediæ partes aquariorum oriuntur. ventosa tempestas, C.	V
E	viii. N.	VI
F	vii. N. Calisto sidus occidit. fauonij spirare incipiunt, C.	VII
G	vi. N. Ventosa tempestas, C.	VIII
H	v. N. Veris initium, O.	IX
A	iv. N.	X
B	iii. N. Arctophylax oritur, O.	XI
C	Pt. N.	XII
D	Id. NP.	XIII
E	xvi. N. Coruus, crater, & anguis oriuntur, O. Vespere crater oritur. venti mutatio, C.	XIV
F	xv. LUPER. NP. Sol in Pisces transitum facit. nonnunquam ventosa tempestas.	XV
G	xiv. EN. Venti per sex dies vehementius flant. Sol in Piscibus, O.	XVI
H	xviii. QVIR. NP. Fauonius, vel auster cum grandine, & nimbis. ventosa tempestas, C.	XVII
A	xii. C.	XVIII
B	xi. C.	XIX
C	x. C. Leo desunt occidere. venti septentrionales, qui dicuntur ornithæ, per dies triginta esse solent. tùm & hirundo aduenit, C.	XX
D	ix. FERAL. F. Arcturus prima nocte oritur. frigidus dies aquilone, vel corus : interdum pluvia, C.	XXI
E	viii. C. Sagitta crepusculo incipit oriri. variæ tempestates. halcyonei dies vocantur, C.	XXII
F	vii. TER. NP. Hirundinum aduentus O. ventosa tempestas. hirundo conspicitur, C. Arcturi exortus vespertinus, P.	XXIII
G	vi. REGIF. N.	XXIV
H	v. C.	XXV
A	iv. EN.	XXVI
B	iii. EQ. NP.	XXVII
C	Pt. C.	XXVIII

MARTIVS.

D	K. MAR. NP.	
E	vi. F.	II
F	v. C. Alter è Piscibus occidit, O.	III
G	iv. C.	IV
H	iii. C. Arctophylax occidit. Vindemiator oritur, O. Cancer oritur Cæsari, P.	V
A	Pt. NP. HOC DIE CÆSAR PONTIF. MAX. FACT. EST.	VI

B	Non. F. Pegasus oritur O.	VII
C	VIII. F. Corona oritur O. Piscis aquilonius oritur P.	VIII
D	VII. C. Orion exoritur. In Attica miluius apparere seruatur P.	IX
E	VI. C.	X
F	V. C.	XI
G	IV. C.	XII
H	III. EN.	XIII
A	Pr. EQ. NP.	XIV
B	Eid. NP. Nepa incipit occidere; significat tempestatem C. Scorpis occidit Cæsari, P.	XV
C	XVII. F. Scorpis medius occidit, O. Nepa occidit. hiemat, C.	XVI
D	XVI. LIB. NP. Miluius oritur, O. Sol in arietem transitum facit. fauonius, vel corus, C.	XVII
E	XV. N. Sol in Ariete, O. Italix miluius ostenditur, P.	XVIII
F	XIV. QVIN. N.	XIX
G	XIII. C.	XX
H	XII. C. Equus occidit mane C. P. septentrionales venti, C.	XXI
A	XI. N.	XXII
B	X. TVBIL. NP. Arietis incipit exoriri. pluuius dies; interdum ningit, C.	XXIII
C	IX. Q. REX C. F. Hoc & sequenti die æquinoctium vernum tempestatem significat, C.	XXIV
D	VIII. C. Æquinoctium vernum O. P.	XXV
E	VII. C.	XXVI
E	VI. NP. Hoc die CÆSAR ALEXANDRIAM RECEPIT.	XXVII
G	V. C.	XXVIII
H	IV. C.	XXIX
A	III. C.	XXX
B	Pr. C.	XXXI

APRILIS.

C	Kal. APR. N. Scorpis occidit, O. Nepa occidit mane. tempestatem significat, C.	I
D	IV. C. Pleiades occidunt, C.	II
E	III. C. In Attica Vergiliæ vesperi occultantur, P.	III
F	Pr. C. LVDI MATR. MAG. Vergiliæ in Bœotia occultantur vesperi, P.	IV
G	Non. LVDI Fauonius, aut auster cum grandine, C. Cæsari, & Chaldæis Vergiliæ occultantur vesperi. Ægypto Orion, & gladius eius incipiunt abscondi, P.	V
H	VIII. NP. LVDI Vergiliæ vesperi cælantur. interdum hiemat, C.	VI
A	VII. N. LVDI Hoc die, & duobus sequentibus auster, & africis tempestatem significat, C.	VII
B	VI. N. LVDI Significatur imber libræ occasu, P.	VIII
C	V. N. LVDI	IX
D	IV. N. LVDI IN CIR.	X
E	III. N. LVDI	XI
F	Pr. N. LVDI CERERI. Suculæ cælantur. hiemat, C.	XII
G	Eid. NP. LVDI. Libra occidit. hiemat, C.	XIII
H	XVIII. N. LVDI. Ventosa tempestas, & imbres: nec hoc constanter, C.	XIV
A	XVII. FORD. NP. LVD.	XV
B	XVI. N. LVDI Suculæ occidunt vesperi Atticæ, P.	XVI
C	XV. N. LVDI Sol in Taurum transitum facit. pluuiam significat. C. Suculæ occidunt vespere Cæsari. hoc est palilicium sidus. P.	XVII
D	XIV. N. LVDI Suculæ se vesperi cælant. pluuiam significat. C. Ægypto suculæ occidunt vesperi. P.	XVIII
E	XIII. CER. N. LVDI IN CIR. Sol in tauro, O.	XIX
F	XII. N. Assyriæ suculæ occidunt vesperi. P.	XX
G	XI. PAR. NP. Ver bipartitur. pluuiæ, & nonnunquam grando, C.	XXI
H	X. N. Vergiliæ cū sole oriūtur. africanus, vel auster. dies humidus. C.	XXII

VETVS ROMANVM.

105

A	IX. VIN. NP.	Prima nocte fidicula apparet. tempestatem significat. C.	XXIII
B	VIII. C.	Palilicium sidus oritur Cæsari. P.	XXIV
C	VII. ROB. NP.	Medium ver. aries occidit. tempestatem significat. canis oritur. O. Hædi exoriuntur. P.	XXV
D	VI. F.	Bœotix, & Atticæ canis vesperi occultatur. fidicula mane oritur. P.	XXVI
E	V. C.	Assyriæ Orion totus absconditur. P.	XXVII
F	IV. NP. LVDI FLOR.	Auster ferè cum pluuia. C.	XXVIII
G	III. C. LVDI	Mane capra exoritur. austrinus dies, interdum pluuia. C. Assyriæ totus canis absconditur. P.	XXIX
H	Pr. C. LVDI	Canis se vespere cælat, tempestatem significat.	XXX

MAIVS.

A	Kal. Mai. N.	Capella oritur. C.	I
B	VI. F. COMP.	Argestes flare incipit. Hyades oriuntur. O. Sucula cum sole exoritur. septentrionales venti. C. Suculæ matutinò exoriuntur. P.	II
C	V. C.	Centaurus oritur. O. Centaurus totus apparet, tempestatem significat. C.	III
D	IV. C.		IV
E	III. C.	Lyra oritur. O. Centaurus pluuiam significat. C.	V
F	Pr. C.	Scorpius medius occidit. O. Nepa medius occidit, tempestatem significat. C.	VI
G	Non. N.	Vergiliæ exoriuntur mane, fauonius. C.	VII
H	VIII. F.	Capella pluuialis oritur Cæsari. Ægypto verò eodem die canis vesperi occultatur. P.	VIII
A	VII. LEM. N.	Æstatis initiũ, fauonius, aut corus, interdũ etiam pluuia. C.	IX
B	VI. C.	Vergiliæ totæ apparent; fauonius, aut corus; interdum & pluuia. C. Vergiliarum exortus. P.	X
C	V. LEM. N.	Oriõ occidit. O. Arcturi occasus matutinus Cæsari signif. P.	XI
D	IV. NP. LVDI MART. IN CIR.		XII
E	III. LEM. N.	Pleiades oriuntur. Æstatis initium. O. fidis mane oritur. significat tempestatem, C. fidiculæ exortus. P.	XIII
F	Pr. C.	Taurus oritur. O.	XIV
G	Eid. NP.	Fidis mane exoritur. auster, aut euronotus, interdum dies humidus. C.	XV
H	XVII. F.		XVI
A	XVI. C.	Hoc & sequenti die euronotus, vel auster cum pluuia. C.	XVII
B	XV. C.		XVIII
C	XIV. C.	Sol in Geminis. O. & C.	XIX
D	XIII. C.		XX
E	XII. AGON. NP.	Canis oritur. O. Suculæ exoriuntur. septentrionales venti: nonnunquam auster cum pluuia. C. Capella vespere occidit, & in Attica canis. P.	XXI
F	XI. N.	Hoc & sequenti die Arcturus mane occidit; tempestatem significat. C. Orionis gladius occidere incipit. P.	XXII
G	X. TVB. NP.		XXIII
H	IX. Q. REX. C. F.		XXIV
A	VIII. C.	Aquila oritur. O. Hoc die, & biduo sequenti capra mane exoritur; septentrionales venti. C.	XXV
B	VII. C.	Arctophylax occidit. O.	XXVI
C	VI. C.	Hyades oriuntur.	XXVII
D	V. C.		XXVIII
E	IV. C.		XXIX
F	III. C.		XXX
G	Prid. C.		XXXI

CALENDARIVM ROMANVM CONSTANTINI MAGNI

TEMPORIBVS, IPSO ANNO CHRISTI CCCXXV,
quo Synodus prima Nicæna celebrata, confectum.

E MVSEO IOANNIS GEORGII HERVVART
ab Hohenbourg.

IANVARIVS.

A	A a	Kal.	SENATVS LEGITIMVS.
	B b	iv	dies Ægyptiacus.
	C c	iii	Ludi. Votorum nuncupatio.
B	D d	Prid.	Ludi.
	E e	Non.	Ludi.
	F f	viii	dies Ægyptiacus.
C	G g	vii	Iano patri CMXXIV.
	A h	vi	
	B a	v	Senatus legitimus.
D	C b	iv	dies Camentariorum.
	D c	iii	
	E d	Prid.	
E	F e	Idib.	IOVI STATORI CMXXIV.
	G f	xix	
	A g	xviii	Carmentaia.
F	B h	xvii	dies Ægyptiacus.
	C a	xvi	Ludi Palatini.
	D b	xv	Ludi.
G	E c	xiv	Ludi.
	F d	xiii	N. Gordiani CMXXIV.
	G e	xii	Ludi.
H	A f	xi	Ludi.
	B g	x	Senatus legitimus. Sol in Aquario.
	C h	ix	N. B. Hadriani CMXXIV.
I	D a	viii	N. Chartis.
	E b	vii	
	F c	vi	
K	G d	v	
	A e	iv	
	B f	iii	
A	C g	Prid.	

No. Ianuar. Idus Ianuar.

Kalendæ Februarii.

FEBRVARIVS.

	D h	Kal.	N. HERCVLIS	CMXXIV.
	E a	IV		
B	F b	III	Senatus legitimus.	
	G c	Prid.	Ludi Gottici.	
	A d	Non.	Ludi.	
C	B e	VIII	Ludi.	
	C f	VII	Ludi.	dies Ægyptiacus.
	D g	VI	Ludi.	
D	E h	V	Gottici	CMXXIV.
	F a	IV		
	G b	III	Genialici	CMXXIV.
E	A c	Prid.	Ludi Genialici.	
	B d	Idib.	Virgo Vesta. parent.	Senatus legitimus.
F	C e	XVI		
	D f	XV	Lupercalia.	
	E g	XIV		
G	F h	XIII	Quirinalia.	
	G a	XII		
	A b	XI		
H	B c	X		Sol in Piscibus.
	C d	IX	Feralia.	
	D e	VIII	Caristia.	
I	E f	VII	Terminalia.	
	F g	VI	Regifugium.	
	G h	V	Lotio	CMXXIV. dies Ægyptiacus.
K	A a	IV		
	B b	III	N. D. Constantini	CMXXIV.
	C c	Prid.	Ludi Votibi.	

MARTIVS.

	D d	Kal.	N. MARTIS.	CMXXIV.
A	E e	VI		
	F f	V	Senatus legitimus.	dies Ægyptiacus.
B	G g	IV		
	A h	III	Ifidis nauigium.	
	B a	Prid.		
C	C b	Non.	Iuuenalia.	
	D c	VIII		
	E d	VII	Arma ancilia mouent.	
D	F e	VI		
	G f	V		
	A g	IV		
E	B h	III	Ioui cultori	CMXXIV.
	C a	Prid.	Mamuralia.	Senatus legitimus.
	D b	Idib.	CANNA INTRAT.	
F	E c	XVII		
	F d	XVI	Liberalici	CMXXIV. Sol in Ariete.
	G e	XV		
G	A f	XIV	Cinquatria.	
	B g	XIII	Pelofia.	
	C h	XII	N. Minerues.	
H	D a	XI	Arbor intrat.	
	E b	X	Tubilustrium.	
	F c	IX	Sanguen.	dies Ægyptiacus.
I	G d	VIII	Hilaria.	

CALENDARIVM ROMANVM

	A	e	vii	Requetio.	
	B	f	vi	Lauatio.	
K	C	g	v	Initium Caiani.	
	D	h	iiii		
	E	a	iii		
A	F	b	Prid.	N. Diui Constant.	CMXXIV.

APRILIS.

	G	c	Kal.	VENERALIA. Ludi. SENATVS LEGITIMVS.	
	A	d	iv	N. Dei Quirin.	CMXXIV. dies Ægyptiacus.
B	B	e	iii		
	C	f	Prid.	Ludi Magalesiaci.	
	D	g	Non.	Ludi	
C	E	h	viii	Ludi	
	F	a	vii		
	G	b	vi	Ludi N. Castoris & Pollucis	CMXXIV.
D	A	c	v	Ludi	
	B	d	iiii	Magalesiaci	CMXXIV.
	C	e	iii	N. Diui Seueri	CMXXIV.
E	D	f	Prid.	Ludi Cerealic	CMXXIV.
	E	g	Idib.	LUDI. SENATVS LEGITIMVS.	
F	F	h	xviii	Ludi	
	G	a	xvii	Ludi	
	A	b	xvi	Ludi	
G	B	c	xv	Ludi	
	C	d	xiiii	Ludi.	Sol in Tauro.
	D	e	xiii	Cerealic	CMXXIV. dies Ægyptiacus.
H	E	f	xii		
	F	g	xi	N. Urbis	CMXXIV. dies Ægyptiacus.
	G	h	x		
I	A	a	ix		
	B	b	viii		
	C	c	vii	Serapis.	
K	D	d	vi	N. Antonini	CMXXIV.
	E	e	v		
	F	f	iiii		
A	G	g	iii		
	A	h	Prid.	Ludi Florales.	

MAIVS.

	B	a	Kal.	SENATVS LEGITIMVS.	
B	C	b	vi	Ludi.	
	D	c	v	Floralici	CMXXIV. dies Ægyptiacus.
	E	d	iiii	Ludi Maximati.	
C	F	e	iii	Ludi	
	G	f	Prid.	Ludi	
	A	g	Non.	Ludi	
D	B	h	viii	Ludi	
	C	a	vii	Maximati	CMXXIV.
	D	b	vi	N. Claudi	CMXXIV.
E	E	c	v		
	F	d	iiii	Martialici	CMXXIV.
	G	e	iii	Ludi Perfici.	
F	A	f	Prid.	Ludi	
	B	g	Idib.	Ludi Perfici.	N. Mercurij. SENATVS LEGITIMVS.
	C	h	xvii	Ludi	
G	D	a	xvi	Perfici	CMXXIV.

CONSTANTINI MAGNI.

	E b	xv	Kalendæ Junij.	N. Annonis.
	F c	xiv		Zenziarius.
H	G d	xiii		Sol in Geminis.
	A e	xii		dies Ægyptiacus.
	B f	xi		Marcellus rosafamut.
I	C g	x		
	D h	ix		
	E a	viii		
K	F b	vii		
	G c	vi		
	A d	v		
A	B e	iv		Ludi Honor. & virtus Zinza.
	C f	iii		Ludi.
	D g	Prid.		Ludi.

IVNIVS.

B	E h	Kal.	FABARICI	CMXXIV.
	F a	iv		
	G b	iii		Senatus legitimus.
C	A c	Prid.		Ludi in Numitia.
	B d	Non.		
	C e	viii		Colofus Coronatur.
D	D f	vii		Vesta aperit. dies Ægyptiacus.
	E g	vi		
	F h	v		Vestalia.
E	G a	iv		
	A b	iii		Matralia.
F	B c	Prid.		
	C d	Idib.	N. MVSARVM.	Senatus legitimus.
	D e	xviii		
G	E f	xvii		Vesta cluditur.
	F g	xvi		Sol in Cancro.
	G h	xv		
H	A a	xiv		Annæ sacrum.
	B b	xiii		
	C c	xii		dies Ægyptiacus.
I	D d	xi		
	E e	x		
	F f	ix		
K	G g	viii		
	A h	vii		Fortis fortuna Solstitium.
	B a	vi		
A	C b	v		
	D c	iv		
	E d	iii		
B	F e	Prid.		

IVLIVS.

	G f	Kal.	SENATVS LEGITIMVS.
	A g	vi	
E	B h	v	Fucato Licinio
	C a	iv	CMXXIV.
D	D b	iii	Ludi Apollinares.
	E c	Prid.	Ludi.
			dies Ægyptiacus.

K iij

ΕΚ ΤΩΝ

ΑΧΙΛΛΕΩΣ,

ΠΡΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΝ

ΕΙΣ ΤΑ ΑΡΑΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ.

ΕΧ

ACHILLE TATIO.

ISAGOGÉ

AD ARATI PHAENOMENA.

DIONYSIO PETAVIO INTERPRETE.

Περὶ τῶν ἀφανῶν.

A

De Vniuerso.

ΜΙΣΩ μὲν ὅστις ἀφανῆ κρυπτεῖ, φησὶν ὁ Σοφοκλῆς. καὶ ὁ καμινὸς Αἰσχροφάνης ὅς τὰ φανῆ μελεμεῖ· τὰ δὲ κρυπτεῖν ἐάσει φησὶν. ἀλλ' οἱ μὲν ἀφανῆ· ἡμεῖς δὲ φαινόμενα, ἀλλ' οὐκ ἀφανῆ ζητοῦμεν.

Αἰγυπτίους λόγους ἔχει ἀφανῶν τὸ οὐρανὸν ὡς καὶ τὴν γῆν καταμετεσῆσαι, καὶ τὴν ἐμπειρίαν τοῖς ἐξῆς ἐν γήλοις ἀναγράψαι. Β. Χαλδαῖοι δὲ εἰς ἑαυτοὺς μετέβησαν, Βήλων τὴν ἄρεσιν ἀναγίντες. οἱ δὲ Ἑλλήνων Γεωφῶν, ὅτε μὲν θεοῖς· ὅτε δὲ Ἡρώσιν· ὅτε δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα Γεωφῶν ἀναπλάσσειν. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν Προμηθεῖ τὸ θεὸν εἰσαίνει λέγοντα.

Οὐκ ἔτι γὰρ αὐτοῖς, οὔτε χεῖματος τέκνον,

οὔτ' ἀνθεμῶδες ἦρος· οὔτε καρπίμου θεοῖς βέβαιον. ἀλλ' ἄτερ γνώμης ὁ πᾶν

DI illum, ait Sophocles, qui occulta rimatur. Aristophanes item cum, qui occulta sollicite querit, & infima vestitur. Sed ut illi occulta; sic nos apparentia, quæ occulta non sunt, inquirimus.

Ægyptios ferunt primos omnium tam cælum, quàm terram esse dimensos, eiusque rei scientiam columnis incisam ad posteros propagasse. Chaldæi tamen huius inuenti decus ad sese transferunt, idque Belo tribuunt. At Græci sapientes partim Diis, partim Heroibus, partim sapientibus iis, qui postea secuti sunt, adscribere conantur. Nam Æschylus in Prometheo Deum ita loquentem facit.

Nondum enim erat ipsis, neque hyemis terminus;

Neque floridi veris; neque frugifera

Æstatis certus. sed temerè omnia

L

scripsit, ostenditque non esse authorem Eudoxum. At, vt censent alij, fit illa reuersio in annis sex & septuaginta. quæ est Calippi sententia. Meto verò nouemdecim annis fieri putat. quem Aratus his versibus secutus est.

--- celebrantur iam

Nouemdecim circuli splendidi solis.

Tum quos à balteo ad extremum Orionem

Nox circumuoluitur; & ad canem audacem Orionis.

De Solis magnitudine.

20. SOL, vt aiunt, terram magnitudine superat. Quidam verò pedalem, alij octuplo, alij vndeicies maiorem faciunt. eundem contrario stellis inerrantibus, ac proprio motu ab occasu in ortum ferri volunt; interim dum ab inerrantium sphæra ab ortiuis partibus in occiduas rapitur. vt his versibus testatur Euripides:

Ostenso enim astrorum contrario motu,

Domos seruari, & tyrannus consedi.

Nam Atreus contrarium motum planetarum reperit, vt & solis ab ortu tendentis ad occasum. Etenim quem admodum si formica in exteriore rotæ ambitu contraria atq; illa progressionē ab occasu moueatur in orientem, accidet id quidem, vti rotæ circuitione ab oriente rapiatur occasum versus: suo opte verò motu ab occasu in ortum, ac nos proprium illius motum, quod lentissimus sit, ægrè discernimus. Ob id oculos nostros effugit fornicæ progressio, quod sit conuersio illa rotæ citatior. Eodem modo & de sole cogitandū est, vt is fornicæ instar sit, cælum rotæ. Quod adeo in sphæra ipsa demonstrari potest. Nam si concipiamus animo primum arietem exoriri, in eoque versari solem, post xxx dies ab ariete transitum ab illo factum inuenimus ad taurum, qui ab ariete proximus est. Igitur ab occiduis partibus ad orientales; non contra ab orientalibus ad occiduas, illum cieri deprehēdimus. Quocirca dubium non est, moueri ipsum, ferrique proprio motu ab occiduis partibus in orientales.

Α ανέγραψεν δὲ κινῆς, ὡς εἶναι εἰν Εὐδόξου. καὶ δὲ ἕνας αὐτῶν ἑβδόμηκοιτα ἔτεσιν ἢ δόξης ε. 11 & 12. ὅτι καὶ Καλλιπῶος, καὶ δὲ Μέτωνος δι' ἑνεακαδεκαετηρίδος. ταύτη κατηκοιούθησεν Αρετος Φησι γδ

--- σωμαεῖδεται ἡ δὴ

Ἐνεακαδέκκα κύκλα φαεινοῦ ἡελίοιο·

Ὅσα τ' ἀπὸ ζώνης εἰς ἕξατον Ὠρίωνα

Νυξ ὅτι δινηῖται, κινῶα τε δρασωὶ Ὠρίωνος.

Πεεὶ μεγέθους ἡλίω.

Μεγέθους ἡλίω μείζον γῆς φασι· καὶ οἱ κινῶν, ποδιαῖον· οἱ δὲ ὀκταπλάσιον. οἱ δὲ ἑνεακαδεκαπλάσιον. φέρεσθαι δὲ αὐτὸν πλὴν ἐναντίαν τοῖς ἀπλανέσι φορᾶν καὶ πλὴν ἰδίαν κίνησιν ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολᾶς ἀγεσθαι δὲ ἑσπέρως ἀπλανοῦς ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς μερῶν ὅτι τὰ δυτικᾶ, καὶ τὴν Εὐεπιδία λέγονται·

Δείξας γὰρ ἀστρων πλὴν ἐναντίου ὁδῶν, Δήμιος τ' ἔσωσα, καὶ τύραννος ἰζομύου.

Αρετῆς γὰρ ὄρε τῆς πλανήτων τὴν ἐναντίαν φορᾶν, ὡσπερ καὶ ἡλίω ἀπὸ ἀνατολῶν κυλιόμενος, καὶ φερόμενος εἰς δυσμᾶς, ὡσπερ γὰρ εἰ τύχοι μύρμηξ ἔρπων ἐξωθεν περὶ φερείας ἕκτος ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολᾶς τὴν ἐναντίαν ὁδὸν

Ἐσχῶ πικρὸς πορείαν, συμμῆσθαι αὐτὸν ὑπὸ μῶν τ' ἢ Ἐσχῶ περὶ διηγήσεως ἀπὸ ἀνατολῶν ὅτι δυσμᾶς ἀγεσθῆναι, ἑσπέρως δὲ τὴν ἰδίαν κίνησεως ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολᾶς, ἡμῖν δὲ δυσκατάληπτον ἔστι συμμῆσθαι τὴν ἰδίαν αὐτῆς κίνησιν, ἅτε δὴ μικρὰ ὄσση. δὲ καὶ περὶ αὐτῆς ἡμῶν τ' ὄψιν ἢ τὸ μύρμηκος κίνησις, ὅξυτέρας ἕσσης τ' Ἐσχῶ. τὸ αὐτὸν ἔσπον ἰσθμὸς καὶ ὅτι ἡλίω. ἔστω γὰρ Ἐσχῶς ὁ ἕσπρος, ὁ δὲ ἡλίω αὐτὴ μύρμηκος. τὸ δὲ δεῖξιν ταύτῃ ἐπὶ αὐτῆς τὸ σφαιρακῆς εἶναι ἰδεῖν, ἐδὴ γὰρ

Ἐσπέρως μετὰ περὶ ἀνατέλλειν κρινῶν, καὶ τὸ ἡλίω ἐν ταύτῃ ἔστι, ὅτι ἡμέρας λ' ἢ μεταβασιναὶ αὐτῆς ἀπὸ τῆς κρινῶς διέσχωρῶν εἰς τὴν ταύτην γινόμενον. ὁ δὲ ἐστὶ μζ' ἢ κρινῶν. ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἀφ' αὐτῆς μερῶν ὅτι τὰ ἀνατολικᾶ, ἀλλ' ἔχει ἀνατολῆν ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὅτι τὰ δυτικᾶ διέσχωρῶν φερόμενον αὐτὸν. δὴλον οὖν ὡς κινῶται, καὶ φέρεται καὶ τὴν ἰδίαν κίνησιν ἀπὸ τῆς δυτικῆς ὅτι τὰ ἀνατολικᾶ.

A

Γεεὶ σελήνης.

De Luna.

21.

κα.

Τινὲς οὐδὲ ὅλως βούλονται εἶναι σελήνην. ἄλλοι δὲ αὐτὴν ὡς ἀναθυμιάσεως γῆς εἶναι λέγουσιν. ἕτεροι δὲ ὡς πυρός. ἄλλοι καὶ ἀέρος. ἄλλοι ὡς τῶν τεσσάρων στοιχείων. ἕτεροι δὲ γινώσκουσι πεπευρωμένον φερέμιον, ἔχουσαν πῦρ. εἶναι δὲ ἐπὶ αὐτῆς οἴκησιν ἄλλω, ποταμοῖς τε, καὶ ὅσα ἕπι γῆς. καὶ τὰ λέοντα τὴν Νεμεαῖον ἐκείθεν πεσεῖν μυθολογοῦσιν. Εμπεδοκλῆς ἡ ἀπόπασμα αὐτῆς φησὶν ἡλίου. ἡμεῖς δὲ αὐτῆς οἱ μὲν σφαιροειδῆς ὡς οἱ διχοειδῆς. καὶ μὲν αὐτὴ δὲ ἐκλείπει ὡς μὲν Ἡρακλῆτος φησὶν ὁμοίως τῷ ἡλίῳ τῶ φωτοφθοῖς ἡμέρας ἀναστραφέντος. ἄλλοι δὲ τῶ σφαιρῶ τῶ ἔσφοφθοῖς, δι' ἧς ἐκπέμπεται ὁ φῶς, ἀποφραζέντος. ὡς ἡ ἄλλοι, ὅταν πῶς ὁ κανοειδῆς τῆς γῆς γῆται δυνούσα. ὡς δὲ οἱ πολλοὶ, καὶ ἀφ' ἑμῶν γεννομένη ἡλίου. γίνεται δὲ καὶ μὲν ἕκαστον. γῆνα δὲ σελήνης, καὶ ἀνατολὴν ἀφ' ἑμῶν. καὶ γὰρ τῆς, ἡ τεσσάρων τῶ γῆται δυνούσῃ ἡμέρας φαίνεται, καὶ οὐχ ἄμα τῶ γῆται δυνούσῃ. ἀνατέλλει δὲ οὐχ ὅλον ὁ φῶς ἔχουσα ἀφ' ἑμῶν, ἀλλὰ μὲν σφαιρῶ. μέχρι δὲ τῶ ἡμῶν αὐξήσῃ γίνεται διχοειδῆς. ἐπὶ δὲ ὁ δῆμοισιν περιφωτισθῆναι, καλεῖται ἀμφικύρτος. πληρωθεῖσα δὲ γὰρ πληροσέλιμος, καὶ πληροσέλιμος, καὶ διχομηνίς. πεντεκαδεκαταῖα γὰρ ὅταν πληρωθεῖται ὁ ὅταν ἡμῶν μὲν, διχομηνίαν τῶν ἡμερῶν. ἔτι πάλιν αὐτὴ ἀπὸ τῆς πληροσέλιως ἀρχῆς μειοῦσθαι, καὶ γίνεται ἀφ' ἑμῶν ἀμφικύρτος, εἶτα διχομηνίς, εἶτα μὲν σφαιρῶ. ἄξιον ἡ γῆται δυνούσῃ καὶ δὴ ποτε ὅταν τῶ φωτῆς τῆς σελήνης αὐτὰ τὰ ἡμέρας γίνεται. πῶς δὲ τῶ οἱ μὲν λέγουσιν πῶς τὴν κῶνον αὐτῆς γινόμενῃ τῆς γῆς τῶν πάσῃ. ὡς πῶς γὰρ εἶναι εἰς ὅρος ἀναβαῖναι, καὶ ὅταν ἀκροῦ αὐτῆς εἶναι, ὅλος φαίνεται τοῖς ἀπὸ τῆς οὐσιν. καλεῖται ἡ ὅταν ὁ ἕτερον μέρος, τοῖς κατόπιν αὐτῆς ὅταν ἐπὶ ὅλος φαίνεται. ἀλλὰ περὶ τοῖς πόδας ἐφαίνετο ὅταν. ἡ ἐπὶ μᾶλλον κατιῶν καὶ βαρῶν, ἕως οὐ ὅλος ἀφανῆς γένηται. οὕτω φασι καὶ τῶ σελήνῃ, ποτὲ μὲν πλήρη φαίνεσθαι. ποτὲ δὲ ὡς μέρος, πῶς τὴν κῶνον γινόμενῃ τῆς γῆς, οὐχ ἡμῶν μὲν αὐτῆς, ἀλλ' ἡμῶν οὕτω φαίνεσθαι. οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῆς κατόπιν πῶς ἀπὸ τῆς γῆς,

Sunt qui lunam esse funditus negent. alij terrenis exhalationibus constare putant. quidam ex igne; alij ex aëre: nonnulli ex elementis quatuor existere. aliqui terram ignitam, solidam, & igne circumfusam esse sentiunt. Ad hæc aliam in ea regionem ad habitandum inesse, cum fluviis & cæteris, quæ in terra videntur. indeque Nemees illum leonem delapsum esse fabulati sunt. Empedocles auulsam hanc à sole partem esse docuit. Figuram habet, ut quidam rati sunt, sphaeræ: ut alij, disci similem. Deficit mensè quolibet. quod Heraclitus, similiter atque in sole, fieri putat in uersa splendente forma. alij cauo illo circinatòque ore, per quod lumen emittitur, obstructo. quidam tunc accidere censent, quum circa terræ conum versatur occidens. Communis est opinio, id tum fieri, cum ex diametro soli est obuersa. Hoc verò singulis mensibus euenit. Differt autem ab ortu lunæ natiuitas. Quippe post tres quatuorve, quàm est nata, dies apparet, non simul atque nata est. Cum oritur, non completum habet lucis orbem, sed falcatum, exinde ad dimidium aucta, semiplena fit. vbi besse collustrata est, gibbosa nominatur. absoluto iam orbe plena luna dicitur, & plenilunium, quod decimo quinto die accidit, hoc est dimidio mense, tricenis diebus bifariam partitis. Post id tempus minui incipit: ac primùm dimidiato orbe maior; tum dimidia fit: inde falcata. Hic non absurdè quaeritur qua de causa tot in luna species accidant. Respondent aliqui; cū circa terræ conum existit, id ei contingere. Velut si quis montem conscendens in eius vertice consistat, totus è longinquo prospici poterit. Idem si ad partem alteram descenderit, iis, qui pone ipsum erunt, non iam totus apparebit; sed præter pedes primò reliquum corpus. tum paulatim magis magisque demittens sese videri totus desinet. Non secus in luna fieri censent; plena ut aliàs cernatur, aliàs parte sui lucida, cum est in cono terræ: non quod minuat ipsa, sed quod nobis ita videatur. Verùm qui speculi similem esse

rant. passiuum pro actiuo. aut vt videatur, *tanquam funes dissoluti sunt. Viris tempestatum, pro ωρών. Salue pater magnum miraculum; magna hominibus utilitas. Non dicit, & magna. Salue tu ipse, & prior generatio. O Iupiter, tu, & progenies tua: nempe Titanes. Velut apud Antimachum;*

*Terrigenásque Deos, antiquioré-
que origine Titanas.*

sic Homerus,

*Oceanúmque Deum originem, &
matrem Tethyn.*

Quod si ad homines vox illa, prior, referenda sit; de quarta ab aureo genere semideorum progenie loquitur. Nam nos in quinta progenie censur. Ac propterea Titanas saluere iubet, quoniam in sequentibus Astræum vnum de Titanibus prædicat his verbis.

*Sine igitur Astræi illius proles:
quem aiunt*

Astrorum antiquum patrem esse.

Hoc ipsum verò tam cum præcedentibus, quàm cum sequentibus copulari potest. quemadmodum istud: *Saluete Muse, per seipsum: deinde, admodum omnes, coniunctim:*

*-- mihi quidē ad stellas dicendas
Si fas est, precanti promite omnem
cantum.*

Vox illa, *fas* ambigua est. Nam aut antecedentibus, aut sequentibus annectenda est. Videlicet vt ita construat; *ad stellas dicendas, vt decet promite vel precanti vt decentia date mihi dicere o Muse. Est autem πικρῆσι, ad finem vsque dicite. πικρῶν enim finem significat.*

Α ἀπὶ ἐνεργητικοῦ. ἢ ἵνα φαίνεται ὡς ἀπώροτα λέλωσθαι. Ἀνδράσιν ὠρών. ἀπὶ τῶ ὠρών. χαῖρε πάτερ μέγα θαῦμα, μέγ' αὐδέσποισιν ὄνησιν. οὐ λέγῃ καὶ μέγα. χαῖρε αὐτὸς, καὶ παρτερὴ γῆν. ὦ Ζεῦ σὺ καὶ ἡ σὴ γῆνα. ἢ τοι οἱ Τιτῶνες. ἴσως καὶ παρὰ Ἀντιμάχου.

Γηγμένας τε θεοὺς, παρτερὴ γῆνας τε Τιτῶνας.

καὶ Ὀμηροῦ·

Ὠκεανὸν τε θεῶν γῆεσιν, καὶ μητέρα Τηθύω.

Β εἰ δὲ ὡς παρὰ δὲ ἀνδρῶν παρτερῶ νοήσομεν, λέγει δὲ τίω τετάρτῃ ἀπὸ τῆ χροσὸν γῆνας τῆ τῆν ἡμεῶν. ἡμεῖς γὰρ τῆς πέμπτῆς γῆνας. Τιτῶνας δὲ ἀπὸ τῆσ λέγῃ χαῖρεν· ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς Ἀστράου ἕνα τῶν Τιτῶνων οἶτα ἡμεῖ, λέγων·

Εἰ τ' οὖν Ἀστράου κείνῃ γῆνος. ὃν ῥά τε φασιν

Ἀστρων δ' ἀστῶν πατέρ' ἐμμεναν.--

διώσασθαι δὲ ὅ αὐτὸ καὶ τοῖς παρτερῶν, καὶ τοῖς ὅτι φασιν σιναπῶσθαι. ὡσπερ καὶ, χαῖρετε δὲ Μοῦσῃ καθ' ἑαυτό. εἶτα, μάλα πᾶσαι ὑφ' ἐν·

--- ἐμοί γε ἀστῶν εἶπειν

Εἰ γέμεις, βύχουρ τεκμήρετε πᾶσιν αἰοιδῶν·

ὅ γέμεις ἀμφίβουλον. ἢ τοι γὰρ τὰ παρτερῶ σιναπῶσθαι· ἢ τὰ ἐξῆς· ἢ τοι ἀστῶν εἶπειν, ὡς παρτερῶν, τεκμήρετε. ἢ βύχουρ ὡς παρτερῶν παρτερῶν εἶπειν ὡ Μοῦσῃ. τεκμήρετε, μέγρι τέλος εἶπατε. τέμωρ γὰρ ὅ τέλος.

Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ο Υ

ΠΕΡΙ ΜΗΝΩΝ.

THEODORI GAZÆ
LIBER DE MENSIBVS.

IOANNE PERRELLO INTERPRETE.

PΡΟ ἔργου μὲν καὶ τῶν ὀνομασίας εἶδέναι τῶν μηνῶν, καὶ ταῖς χρῆσασθαι ὡς Ἀθηναῖοι ἤθον· οὐ ράδιον δὲ τῆσδε λαβόν. τῶν τε γὰρ παρῆτερων, καὶ τῶν κατ' ἡμᾶς διηλλογήμεν, οἱ μὲν οὐδὲν παρῆξεως καὶ χρῆσας ἔφασκαν ἑσῶτων· οἱ δὲ τῶν μὲν ἕνα ἀποδιδάκασσι; τῶν ἐφεξῆς οἰόμενοι λέξαν· πῶρῳ δὲ ἀποπλασιάζομενοι τῶν ὀρθῶν ἐλέγχονται φανεράς. ἐπινοοῦντες ἔρμηνεύοντες, ὅς τις μὲν Ἑκατομβαιῶν τῶν μηνῶν· ὅς τις δὲ Γοσφιδεῶν; καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστος ὡς ἐφαρμόθηι παρῆς τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν, καθάπερ ἀγροικοὶ Ῥωμαῖοι τοῖς χρόνοις, ὅσπῳ δὲ καὶ ὑμεῖς εἰπεῖν ἀποδιδάσκειν· ὅσπῳ δὲ στυγαδαὶ γε ἀλλήλοισι φασίν. ἀλλ' ὁ μὲν Μάρτιον λέξαν τῶν Ἑκατομβαιῶνα· ὁ δὲ Ἰούλιον, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀμφανοδοῦσαν ἀλλήλοισι, ἕνα καὶ ἀμφιρτάμοντες ἕκαστοι πάλητοῖς, καὶ Πλήθων δὲ ἐφ' ἡμῶν αἰὲρ τῶν ὀπιφανῶν, χαλεπὸν ἠγρούμενος διρεῖν τῶν ἀνάλογον τοῖσιν, εἶτα ὀπιτητεῖν. καὶ τοῖς παρῆς Ῥωμαῖοῖς διηλλογῆσιν παρῆς ἡμερῶν, καὶ μηνῶν, καὶ ἐναυτῆς ὑφηνεῦμενος, ὅσπῳ ὀνομαζοῖται ὡς Ἀθηναῖοι ἤθον τοῖς μηνῶσιν; καὶ τοῖ

PER æ quidem precium est, & mensium appellationes pernosse, & in iis vtēdis Atticum ordinem sequi: quanquam id assequi non est facile. Siquidem virorum prisca nostraque ætate literarum doctrina insignium, partim ordine eorum, & vsu nullam mentionem fecerunt; partim nescio quid ordinis tradiderunt. Verum dum se putant perpetuam seriem colligere, procul à recta aberrare palam arguuntur. Nonnulli verò interpretantes quisnam sit mensis Hecatombæon, quisve Posideon, & quo pacto reliquorum cuique cum mensium nominibus conueniat, vt à Romanis tempora numerantur; nihil enarrant sani, neque certè consona inter se commemorant: sed hic Martium Hecatombæonem vocat; ille Iulium, itridemque in aliis inter se discordant; omnesque simul à veritate ipsa discedunt. Et verò Pletho hoc sæculo vir clarus, operosum reputans inuenire, qua ratione hi mutuo respondeant, inquirere destitit: in commentariisque de legum institutione, quum de diebus, mensibus, & anno præcipiat; qua tamen ratione Athenienses menses suos agerent, ne verbum quidem facit. Tamen in ex-

rum mensium primo. At circa Hecatombæonem solstitium est, ut etiam Aristoteles in eadem manifestat historia *Quædam* (inquit *pariunt hyeme, alia æstate: hyeme, lupus, mugilis: æstate, atque adeo Hecatombæone mense, circiter solstitium, thunna.* Item: *Cœunt thunni & scombri* (inquit) *sub finem Elaphebolionis, pariuntque Hecatombæonis principio. Quod namque circiter æstivum solstitium prius dixit, id postea dicit initio Hecatombæonis, tanquam scilicet æstivum solstitio existente circa incuntem Hecatombæonem. Iam ab iis non alienum, quod de amputatione tibialis calami Theophrastus retulit: Cadunt* (inquit) *hac tempestate mensibus his, Scirophorione, & Hecatombæone: paulo videlicet ante solstitium, vel sub ipso. Nec non id ipsum, quod ante ex eodem autore de semente citauimus, puta mense Metagitnionē post æstivum solstitium, primam sementem fieri. Siquidem post Hecatombæonem proximè est Metagitnion.*

Hecatombæon æstivus solstitialis.

Quod principium anni Attici sit Hecatombæon.

V. **E**T annum quidem Athenienses ab Hecatombæone incipiebāt, quòd eo mense perageretur solstitium. Ab æstivo enim solstitio iis erat anni principium, quemadmodum Romanis posterius ab hyberno. Principium itaque anni esse Hecatombæonem, ex Demosthene in tertia Olynthiacarum compertum habemus: *Deinde verò* (inquit) *hoc anno exatō labitur Hecatombæon, Metagitnion, Boædromion. hoc mense vix tandem post mysteria decem naues misistis. Demonstrat enim Atheniensium socordiam in tertium vsque mensem incuntes anni protraxtam fuisse. Nam quòd ab æstivo solstitio sit anni principium, Simplicius exponens quintum Physicæ auscultationis Aristotelis, ita de eo, quod est natura prius & posterius edisserens, his verbis fidem facit: *Quæ* (inquit) *facimus initia, anni quidem, vel ad æstivum solstitium, ut Attici; vel ad autumnale æquinoctium, ut terre (quæ nunc Asia dicitur) incolæ, vel circa brumam, ut Romani; vel circa æquinoctium vernum, ut Arabes & Damasceni: mensis verò, ut quidam volunt, plenilunium aut nonilunium:**

Varia anni ipsi incipia, apud varios.

A *πρωτος ὑπὸ τῆς ἐαρινῶν. καὶ Ἐκατομβαιῶνα δὲ αἱ Ἑσπῆαι αἱ θερινῆς, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης διασαφῆς, λέγων ἐν τοῖς αἰσῖσι καὶ ζώων ἕνια δὲ ἕκτει χαιμῶνος, καὶ θεροῖσι. χαιμῶνος μὲν ἀβραῦς, καὶ κεφραῖ· θεροῖσι δὲ καὶ τὸ Ἐκατομβαιῶνα θιαυίδες, καὶ Ἑσπῆαι θερινῆς, καὶ πάλιν ὀχρεῖνται θύννοι, καὶ σκῆμβροσι, φησὶ, καὶ τὸ Ἐλαφεβολιῶνα φθίνοντα. Ἰκτεοσι δὲ καὶ τὸ Ἐκατομβαιῶνα ἀρχομένον. ὁ γὰρ πρῶτος ἐστι καὶ Ἑσπῆαι θερινῆς εἶπε, τῆς αὐτῆς ὑστερον καὶ Ἐκατομβαιῶνα ἀρχομένον λέγει, ὡς ἄρα καὶ Ἐκατομβαιῶνα ἀρχομένον τῆς θερινῶν γηρομένων Ἑσπῶν ὁμολορομένον δὲ τούτοις ἐστὶ καὶ τῆς Ἑσπῆαι τῆς αὐλητικῆς καὶ ἀλάμου Θεοφράστου λεγόντων. τέμνεσι γὰρ δὴ νῦν, φησὶ, τῆς Σικεσφοειῶνος, καὶ Ἐκατομβαιῶνος, ὡς ἄρα καὶ Ἑσπῶν μικρὸν, ἢ ὑπὸ Ἑσπῆαι, καὶ ὁ πρῶτος ἐστι καὶ ἀβραῦς, ὅτι μὲν Ἑσπῆαι θερινῆς, τῆς Μεγαρτικῆς μιλῶς. εἰ γὰρ μὲν*

C *Ἐκατομβαιῶνα Μεγαρτικῶν ἐφεξῆς.*

Ὅτι ἀρχὴ ἐστὶ αὐτῆς Ἀθηνῶν ὁ Ἐκατομβαιῶν.

K **A**I Ἀθηνῶσι δὲ τὸ ἐνιαυτὸν ἤρηντο ἀπὸ Ἐκατομβαιῶνος, ἀπὸ τῆς Ἑσπῆαι γίνεσθαι καὶ αὐτὸν. ἀπὸ γὰρ θερινῶν Ἑσπῶν ἢ ἀρχὴ ὑπὸ ἐκείνοις τῆς ἔτιος ὡς ἄρα Ρωμαῖοι ὑστερον ἀπὸ τῆς χαιμῶνος. ἀρχὴ μὲν οὖν εἶ) τῆς ἔτιος τὸ Ἐκατομβαιῶνα, δηλοῦν Δημοσθένους ποιεῖ ἐν τρίτῳ τῆς Ολυνθιακῆς λέγων μὲν δὲ ταῦτα διελεθόντος τῆς ἐνιαυτῆς τούτου, Ἐκατομβαιῶν, Μεγαρτικῶν, Βοηδρομιῶν. τούτου τῆς μιλῶς μόλις μὲν Μυσσηλα, δέκα ναῦς ἀπετείλατε. ἐπιδείκνυσσι γὰρ τῆς Ἀθηνῶν ἀμέλειαν ἐστὶς τῆς ἐπι μιλῶς τῆς ἐπιτόντος ἐνιαυτῆς πρῶτος ἀβραῦς τεταῖσθαι, ὡς εἶ) ἀπὸ θερινῶν Ἑσπῶν εἶ) τῆς ἀρχῆς, Σιμπλικίος δὲ γηρομένον Ἀριστοτέλει τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως ὁ πέμπτον, ὡς καὶ τῆς φύσιν πρῶτος ἐστὶ ὑστερον λέγων, πισυόται· ἀς δὲ ἡμεῖς ποιεῖμεθα ἀρχῆς, ἐνιαυτῆς μὲν καὶ θερινῆς Ἑσπῆαι, ὡς Ἀθηνῶσι· ἢ καὶ μετοπυρινῆς, ὡς οἱ καὶ τῆς νῦν καλουμένης Ἀσίαν· ἢ καὶ χαιμῶνος, ὡς Ρωμαῖοι· ἢ καὶ ἐαρινῆς, ὡς Ἀραβες, καὶ Δαμασκιοί, μιλῶς δὲ, ὡς Ἰνδοὶ ἀρχὴν τῆς πρῶτος ἐλεῖων λέγουσιν, ἢ τῆς νέου, ἐστὶν).

ἡσὶ αὐτὰ. πάλιν εἰ ἄρχῃ μὲν ἔ' ἔπειτα ἀπὸ Ἑσπῶν θερινῶν Ἀθιναίων, ὡς Σιμπλίκιος λέγει· ἡρεῖς δὲ ἀπὸ τῆς Ἐκατομβαιῶνα ἀπὸ Ἑσπῶν Ἰκκρῖσι θυνίδες, ὡς Αἰσωτέλης· συμφοράσμα ὅτι ἄρχῃ τῆς ἔτους ὁ Ἐκατομβαιῶν, Ἑσπικὸς ὢν θερινός. ἀλλὰ μὲν ἔ' εὐροπῶν Ἀθιναῖοι τότε ἦσαν δημοτελεῖ, καὶ ἔθνον μεγαλοσφραγῆς τῶν ἡλίων, ὡς πάλαι προπάς ὄντι. ὅθεν καὶ ἑωύνομα τῶν μὲν, Ἐκατομβαιῶν, Κρονίῳ παρ' ἑτέρων (ὡς Πλούταρχος φησὶν) καλουμένη.

Κέκος δὲ Πρωκλου χλοαῖζον, γελοῖως τῶς Ησίοδου ὀνηραῖται ἡμέρας, ἔτερον εἶναι μὲν Ἐκατομβαιῶνος τῆς Κρονίῳ Ἰανουαριῶνος, καὶ τῆς ἐπιπέτων ἀπὸ Ἐκατομβαιῶνος· καὶ Ὁαργηλιῶνα μὲν, καὶ Μεταγῆτιῶνα μηδαμῶς ὀνομαζῶν ἕως ἀμαθίας· Ἀθιναῖοι δὲ ὄν καὶ αὐτοὶ ἠδὲ Ἰανουαρίῳ ὄντα· καὶ ἀλέγων ὡς τῶν Ἀθιναίων μηνῶν, καὶ δούτερον ἡπὶς ἀπὸ Ἐκατομβαιῶνος. Ἐκατομβαιῶνα μὲν αὖν εἶναι μὲν Σκισφοειῶνα βίβως· καὶ ἀπὸ Ἐκατομβαιῶνα τῶς θερινῆς εἶναι προπάς, Φαερόν δὲ εἰσένδε. Μεταγῆτιῶνα δὲ εἶναι εἶναι· εἶτα Βοηδρομιῶνα, δηλώσει μὲν καὶ τὰ Δημοσθένους ἀπὸ εἰρημῶνα. ὅτι μὲν τῶν δὲ εἶ Θεοφράστου ἀπὸ ἀροτῆς λαρεῖν παρ' ἑτέρων, Μεταγῆτιῶνα ἐφεξῆς εἶναι Ἐκατομβαιῶν. τῆς γὰρ ἡμερῶν ἀρχῆν μὲν προπάς θερινῆς τῆς Μεταγῆτιῶνος μὲν εἶναι φησὶν. αἱ δὲ θερινῆς προπαὶ ἀπὸ Ἐκατομβαιῶνα ἦσαν. καὶ εἶπὸ Αἰσωτέλης ἀπὸ κησῶς τῶν καραίων. μὲν γὰρ Ἐκατομβαιῶνα Μεταγῆτιῶνα καὶ αἰθμῆς ἐφεξῆς. Βοηδρομιῶνα δὲ ὅτι Μεταγῆτιῶν εἶναι, συλλογισαομαι δεῖ, ἔ' ἐκ τῶν ῥηθέντος Αἰσωτέλει ἀπὸ τῶν καραίων ὅτι. παρ' ἀρκούρου γὰρ φησὶ τῶν καραίων ἐκλίπειν. κῆσι δὲ ἀπὸ μὲν τῶν Σκισφοειῶνα, Ἐκατομβαιῶνα, Μεταγῆτιῶνα· ἀρκούρος τε ἀπὸ Βοηδρομιῶνα ὅτι τέλει. ὁ χυεῖσθαι γὰρ τῶν ἐλαφῶν φησὶ μετ' ἀρκούρου ἀπὸ Βοηδρομιῶνα. ἔ' Θεοφράστου ὡραῖον εἶναι τῆς ἀρκούρου ἑωύνομα, καὶ ἀρκούρου Βοηδρομιῶνος. καὶ Σιδάδας δὲ δὴ ὁ λεξικός, ὑπὲρ εἰρηκῆ τῶν γε δούτερον εἶναι Ἀθιναίων μὲν τῆς Μεταγῆτιῶνα, εἰπῶν. μὲν δὲ Βοηδρομιῶνα ἐφεξῆς Μαμακτιῶν ἠδὲ ἄλλων δὲ. Αἰ-

A *haec erunt positione.* Rursum si Atheniensibus anni principium est, ut refert Simplicius, ab aestiva solis reciprocatone, & aestate circa eandem thunnæ pariunt, mense Hecatombæone, ut vult Aristoteles; inde fit, ut Hecatombæon sit anni initium; aestivus cum sit, & solstitialis. At verò ferias etiam tum agebant publicas Athenienses, & splendide sacrificabant Soli: ut qui in solstitio esset: unde & mensi Hecatombæoni nomen, Cronio prius, ut **B** Plutarchus inquit, nuncupato.

Porro Cecus Proclum irridens, dies Hesiodi ridiculè interpretatur, alium mensem ab Hecatombæone Cronion esse existimans, & tertium ab illo constituens: & Thargelionem quidem, ac Metagitnionem, præ imperitia, nullo modo nominans; Lenæonem verò (quem idem Ianuarium esse sciebat) inter Atticos menses recensens, & propinqua sede Hecatombæoni collocans. Hecatombæonem igitur esse statim à Scirophorione, & circa Hecatombæonem aestivum solstitium confici, hinc constat dilucidè. Cæterum Metagitnionem esse deinceps, postea Boedromionem, declarant quidem ea, quæ nuper ex Demosthene proulimus. Metagitnionem autem esse proximè Hecatombæoni, etiam illud Theophrasti de fatu antedictum suffragatur. Hyberni enim satus initium esse dicit, post aestivum solstitium, mense Metagitnione: solstitium verò aestivum erat circa Hecatombæonem. & illud quoque Aristotelis de locustarum graviditate. Nam post Hecatombæonem statim Metagitnionem numerat. Boedromionem autem esse post Metagitnionem, ex eo, quod dixit Aristoteles de locustarum partu, colligere est. Sub arcturum enim ait locustas excludere; tribus verò mensibus, quæ conceperunt oua, in utero ferre, Scirophorione, Hecatombæone, Metagitnione. Arcturusque circa Boedromionem oritur. Nam ceruas saliri ab arcturo, mense Boedromione refert. Et Theophrastus tempestivam esse calami caesuram sub arcturo. Porro Suidas ille dictionarij scriptor, rectè hoc quidem dixit, Metagitnionem secundum esse mensem Atheniensibus. At post Boedromionem deinceps est Mæmactæon: idque in promptu est. Nam Ari-

Mensium principia diversa.

Solis festæ apud Athenienses.

Cecus ridiculus Proclus subinnafor.

Lenæon mensis Ianuarius.

Hecatombæon Scirophorioni proximus.

Metagitnion Boedromion.

Arcturi ortus.

Metagitnion secundus mensis Atheniensium.

Conspectus Capitulorum.

- alter quem Maximus adhibet. 297.
- I V. Fragmentum Theophanis insigne ad Græcorum computorum rationem explicandam, ad idque nota eodem pertinentes. 299.
- V. De Græcorum computorum epocha in anno Iuliano, deque cyclorum in iis methodo. Maximus illustratur. 305.
- VI. Confutantur ea, quæ de Græcis computis explicauit Scaliger in VII de Emend. Temp. iidemque variis exemplis illustriores redduntur. 308.
- VII. De methodo Paschali computorum Græcorum, ac primum de $\eta \mu \epsilon \sigma \theta \beta \rho \rho \epsilon \tau \iota \omega$, sive inuestiganda feria. exponuntur elementa eius omnia, quid sint regulares, concurrentes, $\omega \epsilon \rho \delta \epsilon \tau \omega$, Scaligeri in his error. Maximus & Isaacus expositi. 310.
- VIII. Explicatur methodus Lunæ in computo Maximi, sive Alexandrino. Epactæ Lunæ, eiusdemque regulares, & ambarum propagatio. 313.
- IX. De methodo Lunæ in Constantinopolitano computo. 315.
- X. De lunari $\omega \epsilon \rho \eta \gamma \eta \theta \omega$, & terminorum $\mu \epsilon \tau \alpha \tau \omega \tau \eta$ Isaaci Argryri ridicula ratio Quarta decima Paschalis cur plenilunium dicatur. Isaaci errores varij. æquinoctium falsò ab eodem obseruatum. 316.
- XI. Altera methodus Paschalis exponitur, quæ in sancti Andreae computo cernitur. 321.
- XII. Declaratur vsus computi superioris Græcorum, & præcipuorum festorum exemplis adstruitur. 322.
- XIII. Methodus computi Græcorum, qui à Maximo, Isaaco, aliisque traditus est, per tabulas, & Canones expeditissima traditur. 324.
- XIV. De certorum hominum Paschali computo ac methodo, quos sanctus Maximus $\pi \epsilon \nu \tau \alpha \pi \lambda \omicron \upsilon \omega \tau \epsilon \varsigma$ & $\epsilon \xi \alpha \pi \lambda \omicron \upsilon \omega \tau \epsilon \varsigma$ nominat. nos vndecuplatores appellamus. quorum ratio prope inextricabilis visa Scaligero, facillimè declaratur. De iisdem error Scaligeri. 331.
- XV. Vndecuplatores illos, de quibus agit Maximus, vsos esse computo Constantinopolitano, & Victorini, seu Latinorum methodo; ita tamen vt à Catholicorum instituto non abhorrent, consr à quàm Maximus, & Scaliger arbitrati sunt. 334.

A

DIONYSII PETAVII
E SOCIET. IESV,

B

AD AVCTARIVM OPERIS DE DOCTRINA
TEMPORVM VARIARVM DISSERTATIONVM
LIBER PRIMVS.

In quo ortus & occasus stellarum fixarum methodus exponitur.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ.

C

RTVS stellarum, occasusque cognitio res est & ad multas vitæ partes utilis: & ad scriptorum veterum intelligentiam apprime necessaria; & ad absoluendam temporum Doctrinam hand leuis ex ea fit accessio. Veteres enim; credo quod annos aliter quam ad Solem directos; ac minus ideo stabiles, ac fixos adhiberent; præcipuas anni tempestates, & cardines; quos vulgò cognitos ac constantes esse vitæ communis intererat; illustrium stellarum ortu, occasusque distinxerunt. vt inter alios meminit Achilles Tatius in calce Isagoges. Quod & posteri, tametsi constituta iam ad Solem, ac defixa ciuilis anni ratione, in iis potissimum, quæ ad agriculturam pertinent, explicandis gubernandisque tenuerunt. propterea quòd occultâ vi prædita esse quædam sidera putarent; quæ & tempestatum mutationem faceret, & ad rusticorum procurationem operum singularem commoditatem afferret. qua de re paulo post videbitur. Nunc duabus ex causis de ortu stellarum, & occasu commentari hoc loco aliquid in animum induxi meum. Nam & susceptæ iam à nobis traditæque temporum Doctrinæ hand diutiùs deberi pars illa potest: & ad Hipparchi, Gemini, Ptolemæique libros, quos in hanc editionem coniecimus, illustrandos, etiã factu id necessarium videtur. Accedat & illud præterea tertium: vt quæ hoc in genere Plinius Exercitator supra fidem imperitè, absurdèque scripsit, plenissimè conuinci, refutarique possint.

D

Duo sunt in Isagoge Gemini loca, quæ hanc operam à nobis efflagitant. Alter capite XI, vbi ortuum & occasuum varietatem omnem ac rationem sic explicat, nemo vt accuratiùs id præstiterit. Alter in libri fine, vbi breue parapegma, siue celestis anni *Μεγαφύω* cum ortu, occasusque præcipuorum siderum exponit, quod ipsum liber alius, qui Ptolemæi nomine inscriptis *φάσος ἀπλανῶν ἐπισηµασι* continet, vberius præstat. Accedit Hipparchus, qui tribus libris stellarum situs, & earum ortus, occasusque declarat. Vt igitur maiori cum fructu, ac voluptate candidus lector in horum lectione versari possit, methodum omnem computandi ortus occasusque fixorum siderum certos in Canones conferam, perinde vt lib. VIII de Doct. Temp. factum est in Solis, Lunæque motibus ac deflectionibus. Quod antequam aggredior, quid ortus iste, occasusque sit, præterea ex Gemini, Ptolemæique doctrina, proponendum videtur.

A

nens. Pertinere ad æstum Procynem ait, quoniam *confessum inter omnes sidus in-* A
dicat, quod canis ortum vocamus, adeoque ingentem illum æstum denunciat: imo &
ex parte facit. Hinc Horatius Lib. III Ode XXIX.

— *Iam Procyon furit*

Et stella vesani Leonis

Sole dies referente siccos.

Nisi quis fortasse Procynem ab Horatio cum Sirio confundi velit. quoniam prima hæc asterismi Canis stella ante cæteras, adeoque ante totum ipsum canem apparet. Sic enim Galenus in Lib. I Epidem. Hippocratis, *Κύων μὲν γὰρ τὸ σῦμπαρ ἄστρον ὃ δὲ ἐπὶ τῆς γένουσ' αὐτῆς Σείριος ὃν ὀρθῶς αἱ πρὸς ὀνομαζοῦσι τὸν ἀρκῦνα, ἢ τὸν κυῶνα.* Sirium ait appellari à nonnullis *κυῶνα*, quod totius nomen est sideris. rectius tamen Procynem appellari posse, quàm canem. Quem Galeni locum, ut & alia ferè omnia de Canicula, in farraginem Solinianam auertit Salmasius ex Bisciolæ nostri Lib. XII Tomi II. subseciuarum, Cap. II; neque auctorem, à quo ista didicerat, vel litera nominauit. qui eius est mos. Vtrum autem Procynem perpetuò pro canicula Plinius acceperit, quod Exercitatori videtur, dicemus Cap. I libri septimi.

Vt in ortu suo immodicos æstus excitare caniculam, sic occidentem frigora, & inimicas frugibus pruinas commouere Scriptores asserunt. Manilius Lib. I. Plinius Lib. XVIII, cap. XXIX. Columella Lib. XI, cap. II. *Pridie Calen. Maias canis se vespere celat. tempestatem significat.* Plinii verba, quia mendosa sunt, castigandi causa referemus. Narrat instituta Robigalia a. d. VII Cal. Mai. quod post dies vndeuginti ab æquinoctio verno, per id quadriuum varia gentium obseruatione in IV Calend. Mai canis occidit, *fidus & per se vehemens, & cui præoccidere caniculam necesse sit.* A VII Cal. Maias ad IV totum hoc quadriuum frugibus decretorium esse dicit: & ab æquinoctio verno dies numerat vndeuginti. Æquinoctium vernum à Plinio confertur in VIII Calendas Apr. à quo secundus & tricesimus dies est VI Cal. Maias. Legendum itaque fuerit: *post dies unum & triginta.* Idem Plinius ex Varrone refert occasum caniculæ in decimam Tauri partem. Quod illius sæculi opinioni congruit, quæ ingressum in dodecatemoria octauo ante cardines die repræsentabat. Ut igitur in Taurum subeat Sol XIII Cal. Maias, decima pars eius in IV Cal. incidet. quo die Ptolemæus Græcè à nobis vulgatus occasum Canis annotauit. Tabulæ nostræ heliacum occasum Sirii reddunt Romæ in gradu Tauri 5. 31'. quem Sol adibat Iulii Cæsaris ætate tertio circiter Cal. Maias. Plinius verò, qui VII Cal. adnotauit, ex *ἑτημετάδοσεως φαινομένων* ratione conciliari potest. Nam illius laxiora solent esse spatia: ut supra demonstrauimus. Geminus ait Canem Euctemoni in secundi Tauri parte: Eudoxo in quarta celari.

De tempore messis in Ægypto, & Palestina ex occasione ortus Pleiadum; ac de Sabbato deuteroproto; cuius ratio in Epiphanianis Animaduersionibus tradita defenditur. contraque eam obiecta soluantur. Primus mensis ab Hebræis ad nouarum frugum tempus accommodatus. Maturitas frugum duplex. Marci Euangelistæ locus illustratur. D

C A P V T X I.

MIRVM quibusdam, nec satis credibile visum est, quod ex Hesiodi, & aliorum antiquorum testificatione constat, sub exortum Vergiliarum tempestiuam in Græcia messem fuisse. Nam illarum ortus heliacum in anno Iuliano primo Romæ factus est Tauronos XXVII, qui in Mai XXI diem cadebat. in Ægypto verò, Tauronos XXI, Mai XIV. Ac Hesiodi tempore maturius adhuc ortus ille fiebat. Sed ut de Græcia modò, & Italia nihil dicam; in Ægypto sanè, ac Palestina longè ante heliacum Vergiliarum exortum messem auspiciabantur. Nam Theo in commentariis ad Aratum testis est,

A mensis Pharmuthi XXV die, qui Aprilis XX respondet, orientibus Vergilius messis in Ægypto tempus esse. & de cosmico seu vero, non heliaco exortu loquitur; qui Theonis sæculo circa illud tempus accidit. Quod ne quis vanum existimet, Ægyptium alterum citabo priore illo magis etiam idoneum testem; S. Isidorum Pelusiotam, qui Lib. III, Epist. CX scribit sub id tempus, quo Iudæi Pascha celebrabant, spicæ iam maturas ad messem videri. *εἰ ἐκείνη γὰρ τῷ χειρῶν μόνῳ καθέσθαι οἱ ἀσπίδες, καὶ κέκλιται ὑπὸ τῆ καρπῶν, καὶ τῆς τοῦ ἀμύτων ὄρας, οἷοι πλὴν ἀρεπάλω ἐφ' ἑαυτοῦ καλοῦντες: Per illud tempus solum summa spicatum capita gravantur; & præ frugibus, ac metendi maturitate inclinantur; tanquam ad se falcem inuisent.* Agit autem de Sabbato deuteroproto; quod esse idem existimat ac primam azymorum diem. Quare ex eius autoritate liquet, in Ægypto, & quod tam re ipsa consequens est, quàm ab eodem concluditur; etiam in Palæstina, maturas per idem tempus segetes ad messem fuisse. Sunt enim ambo illi tractus sub eadem poli altitudine siti.

B Hæc cum in Animadversionibus Epiphanianis ante aliquot annos obseruasset, visa non nemini absurda res est; qui falsam opinionem esse nostram putavit super Sabbato deuteroproto. quod cum Scaligero illud esse Sabbatum ostendimus, quod primum est *ὑπὸ τῆς δευτέρας τῆ Πάχα*, in qua manipulus nouarum frugum offerri consueuerat. Quo etiam in loco sententiam illam redarguimus, quæ Sabbatum secundo-primum ideo Pentecosten esse malebat, quoniam maturæ tunc erant spicæ, vt eas Apostoli Sabbato illo confricarent. sub initium autem azymorum maturæ esse non poterant. quandoquidem quinquagesimo inde die falx primum mittebatur. Hæc non falsa solum esse; sed etiam contraria Scripturæ demonstrauimus. Negat verò Scriptor ille nuperus, & damnatam illuc à nobis sententiam tueri pergit, ac mirari se dicit, eam velut Scripturæ contrariam esse reiectam. Cui quidem sic hoc loco satisfaciam; vt de messis tempore, quod cœperam, plenius, atque vberius explicem.

Ad Hær.
XXX N.
XXXI.

C Igitur qui propter vultas ab Apostolis & confricatas segetes negabant Sabbatum deuteroproton vnum quempiam ex Azymorum esse diebus; in quod plerique consentiunt, ea, quam oppugnauius, ratione nitentur; quod XV die Nisan, aut XX Martii maturæ esse spicæ non poterant. *Nam festum, inquit, primitiuorum celebrabatur quinquagesimo die post Pascha: celebrabatur autem simul atque prima falx in messem mittebatur. Non ergo poterant in festo Azymorum, id est quinquaginta ante diebus segetes esse mature.* Contra hanc ex capite Leuit. XXIII 2 istud obieciui; nouarum frugum manipulum postridie primæ azymorum oblatum fuisse. proinde maturas iam fuisse segetes. Neque verò quinquagesimo post die nouas fruges; sed ex nouis frugibus primitiarum panes representatos esse.

At recens ille Scriptor aduersum nos excipit; non spicæ maturas; sed adhuc virentes; nec castiticeas, sed hordeaceas, oblatas esse. *Quare, inquit, si diebus azymorum spicæ messis hordeacea, quæ tunc offerebantur, adhuc virebant, optimè inferitur, triticum, quod serius maturefcit, nondum tunc temporis potuisse esse maturum.*

D Verùm non hordeaceas solum; sed etiam triticeas messes sub azymorum tempore maturas interdum fuisse, si Scripturæ fidem habemus, necesse est credere. Nam Leuitici XXIII, id non obscure declarat. vbi postquam commate 10 præcepit Moyses, vt post demessam segetem spicarum manipulos, & primitias offerrent, subiicit com. 13: *Panem, & polentam, & pulles non comedetis ex segete, vsque ad diem, qua offeratis ea Deo vestro.* Si nunquam maturæ, etiam ad confricandum, segetes erant Azymorum tempore; frustra de panificio caueretur, ne ante oblatum Omer panis ex nouis frugibus fieret. Itaque argumento illud est, etiam triticum aliquando maturum fuisse. Sed omnem peruicaciam retundit aditæ ab Israëlitis Palæstinæ, ac transmissi Iordanis historia, quæ Iosue Cap. III, & sequentibus continetur.

Messem
azymorum
tempore
maturam
fuisse.

Transierunt enim Iordanem tempore messis. *Iordanis autem, (inquit ver. 14 capitis tertii) ripas alui sui tempore messis impleuerat. Quo transiitso circuncisi sunt, & aliquandiu substiterunt, donec vulnera sanarentur. (cap. V, 8) postea Pascha celebrarunt, quatuordecima die mensis ad vesperam.* haud dubiè ex Mosis

præscripto, ad eoque mense primo. Addit eosdem comedisse de frugibus posttridie azymos panes, & polentam; ac tum manna defecisse, cum primum frugibus nouis Chananææ vesci cœperunt. Quis ex eo non videt, non modò maturas ad vellicandum segetes mense primo fuisse; sed etiam ad panem ex illis faciendum? Adde mensis ipsius vocabulum, quod Abib propterea dictum est, siue nouorum, ob nouas utique fruges. Adde Theonis, & Isidori Pelusiota loca illa, quæ initio capituli adduximus, ex quibus apparet, tam in Ægypto, quàm in Palæstina messis tunc cœpisse tempus.

Circa Iudæis
cum Pascha
notanda
duo.

Ut autem res illustretur magis, duo quædam proponenda sunt. Alterum, mensem primum, seu nouorum, minimè apud Iudæos veteres statum fuisse, ac certo tempore defixum. Nam docent magistri, cum pluribus aliis de causis proferri consueuisse mensem illum, & intercalatione summoueri; tum ob fruges nouas nondum adultas. qua de refusè agitur in Talmudicis Digestis, & apud R. Mosem Maimonidem. tum Aben Ezra in cap. XII Exodi pluribus idem explicat, ubi inter alia scribit, nihil de lunari mense ab legislatore cautum esse; sed hoc vnum præcepisse, vt in ipso nouarum frugum mense Pascha celebrarent. Quocirca pro eo, atque fruges citius, aut tardius creuissent; ita serius, ocyùsve primum illos indixisse mensem; ac nonnunquam annos intercalares duos continuasse. Sanè quod ad eum annum spectat, in quem Sabbatum illud deuteroproton, quo de agitur, incidit, qui fuit *αὐτῶν* primus, neomenia Paschalis Aprilis II contigitur videtur, feria VII. prima dies azymorum Aprilis XVI, feria VII. Itaque Sabbatum deuteroproton in XXIII diem Aprilis incurrit, qui quartus est ab eo, quem Vergiliarum ortui, & initio messis Theo præfinit. At anno ipso, quo passus est Christus, mense integro citius Pascha celebratum est.

Maturitatis
ratio du-
plex.

Præterea sciendum est; maturitatis in frugibus gradum esse duplicem. Aut enim matura seges est ad falcem. quod tempus Marcus Euangelista cap. IV, 29 obscuris verbis indicat, quæ obiter explicanda sunt: *ἔτι δὲ ἡ θύρα ὁ καρπὸς, ὠ-
βίας ἀπέλλει τὸ σπείριον.* Vulgò sic accipiunt, quasi *ἡ θύρα*, sit, *prodiderit se*, & absolutè sumatur. quod est inusitatum. Malim sic interpretari; *cum permisere-
runt fruges*; id est cum plena maturitate messorum inuitare cœperint. Vulgatus Interpres non tam verba, quàm sententiam expressit. Coniecturam nostram adiuuat Theophylactus, qui sic exponit, aut legit: *ἔτι δὲ ἡ θύρα τὸ σπείριον.* quod, nisi vt nos fecimus, explicare nequeas. Aut igitur plena in frugibus maturitas ista spectatur. aut adhuc viridis est tam spica, quàm semen ipsum; ita tamen vt esu utrumque sit aptum, ac vellicari, destringique possit. Imo suauius est esu virens adhuc, & molle triticum, quàm torridum, & messi proximum. In Sabbato illo deuteroproton, de quo sermo nobis est, maturæ non ad esum tantum; sed ad messem quoque segetes fuerunt. Erat enim dies Aprilis XXIII. Aliis temporibus, quando Pascha citius accidebat, hordeaceus manipulus offerre-
batur, aut viridium adhuc tritici spicarum. Vtrius generis spicis constaret Omer Scriptura non definit. Quocirca iustæ suspicioni locus est, primitiue alterutrum offerri fas fuisse; prout vtriusuis maturitas in legitimum diem incidisset. Nam neque plena, & ad messem idonea maturitas expectabatur; neque tamen lactens adhuc semen ad Omer adhibebatur; sed saltem viuide. At cum paulo citius Pascha contingeret, quàm ad oblationem triticeus fasciculus comparari posset; succidanea erat messis hordeacea, vt pote præcocior.

Quibus ex
frugibus
constaret
Omer.

Postremò non videtur interdictum vlla lege Iudæis, ne ante oblatum manipulum messem facerent, etiam hordeaceam. Imò antè factam esse, locus ille Leuitici XXIII, 10 demonstrat: *Quum ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum*, &c. quod tamen non perpetuò, sed interdum accidit, secundum ea, quæ paulo antè diximus. Idem & de Pentecoste debet esse iudicium; nullo præcepto vetitum Iudæis esse, ne ante festum hoc frugibus nouis, ac panibus ex his confectis vescerentur; quod opinionis fautores contrariæ sumunt, quin potius id antea fas fuisse, declarat historia capituli tertii, & quinti Iosue, quam citauimus. Neque primitiarum vocabulum id perpetuò significat, quod omnium primum est, & ante quod nullum in vfu fuit: sed interdum simpliciter pro quavis oblatione, vel re ad honorem

Primitiæ
quid sint.

A Dei seposita ac selecta. vt Exo. XXV, 2, & XXXV, 5, & 21. Numer. XXXI, 29. Quare tamen primitiui panes in Pentecoste oblato fuerint; minimè ex eo sequitur, nouas ante hoc tempus fruges non attigisse Iudæos. Quod in Commentariis suis eruditè Bonfrerius noster obseruat. cui idem, quod in mentem mihi venerat, placuisse priùs, maximo sum opere gauisus.

Hinc illa, quæ contra nos allata sunt, vniuersa soluuntur. Si per azymorum dies, inquit, spicæ messis hordeaceæ adhuc virebant, triticum nondum maturum esse potuit. Respondemus, virentes spicas hæc sumi pro recentibus, non penitus viri dibus, & immaturis. Nam Hebraicè est Leuit. II, 14 אכזיב קלח *spica recens, testis.* & נרש קרמל *triticum confusum spica plena.* Ita IV Reg. IV, 42 Carmel frumentum nonum veritè Interpres. Nec est absurdum, quo tempore metitur hordeum, triticeas spicas, si minùs ad messem, certè ad vefcendum maturas esse.

B Iosephus L. III Orig. cap. X sentire videtur ex hordeacea messe primitiarum oblatum esse manipulum. Sed nihil hoc obstat, quin ex aliis frugibus offerretur, quando serius Pascha contingeret. Idem porro subiicit, ab oblato manipulo publicè priuatimque metere licuisse: *καὶ τὸ πρὸς δημοσίᾳ ἔξεσι πάνσι, καὶ ἰδίᾳ θεοῦ ἐξῆν.* quasi id antè non licuerit. Sed huius rei nullum in Sacris libris extat interdictionum. Nos autem de priscis Iudæorum temporibus, non Iosephi ætate loquimur. Atqui vel ex hoc ipso eiusdem historici loco euidentis est, sub Pascha messem in Iudæa peractam: quod nobis satis est. Nam si post delibatam oblatione manipuli segetem, metere fas fuit; ergo maturæ iam ad messem erant segetes, etiam triticeæ, atque istæ saltem ad esum. Vnde Sabbatum deuteroproton septimo ab oblatione manipuli die contigisse, minimè ex eo fit absurdum, quòd tum virentes spicas manibus suis Apostoli defricarent. quod contra reprehensionem nuperam propositum erat ostendere. Postremò iuvat ad hanc illustrandam disputationem, atque anni Iudaici, eiusque primordij rationem explicandam, insignem illum locum ex commentariis Aben Ezra subiicere Latine à nobis redditum; quòd ex eo quàm plurima cum ad id, quo de agitur modo; tum ad alias his in libris disceptandas quæstiones opportuna, imò necessaria colligantur.

Ex commentariis Aben Ezra in Cap. XII Exodi.

C A P V T XII.

Verf. **M**ENSIS iste vobis initium mensium.] Dixit R. Iuda Persa: Israelitas computare solitos secundum annos Solis, vt faciunt * incircumcisi. Cuius ratio his verbis innicitur: *Et custodites præceptum hoc in tempore suo.* Quoniam Lunaris annus non est æquabilis. Quippe dies arationis, & messis pendent ex motu

* Ita Christianos verpa iste nominat.

Solis duntaxat: pro eo atque ad aquilonem, aut meridiem declinat. Sed hæc illius ratio vera non est. Et nunc tibi illud explicabo. Scimus Lunæ cursum in sphaera sua à puncto designato, quod stellarum sphaeræ respondet, ad idem punctum reuertētis, per sese spectatum diebus constare XXVII $\frac{1}{2}$ circiter. Itaque computemus illam cum Sole coniunctam esse, quando est in puncto primo, initio signi Arietis. Igitur cum redierit ad caput signi Arietis, ibi non inuenit Solem. Hic enim medio suo motu gradus circiter septem & viginti peragrauit. Amborum quippe cursum ab Occidente ad Orientem tendere, & supremo motui contrarium esse, necessariis rationibus euincitur. Propterea Luna gradus illos pertransit, quibus iam Sol progressum fecit. tum etiam scrupula emittit aliquot interim dum Sol graditur eodem tempore, quo Luna gradus illos, quos diximus, conficit, quod totum dies aufert 2, cum quinque circiter horis. Fiunt ex hoc & priore motu in vnam summam conflatis dies XXIX, cum horis 12, & 2 partibus vnius horæ, ac Iudaicis scrupulis 73.

Summa sic 26, 12, 44
1, 20

Atque annus quidem vni reuera Soli conuenit. Nam hic est, qui tempestatres quatuor generat, hiemem, ver, æstatem, autumnam; quæ sunt quatuor an-

De anno Aegyptiaco, & Caniculari periodo refutatur Salmasij disputatio, in qua secum ipse velitatur. Censorinus ab eiusdem falsa reprehensione defenditur. Geminus, Theo, Censorinus idem illustrari.

CAPVT III.

AEGYPTIORVM ciuilis annus diebus constabat præcisè CCCLXV, sine vlla horarum appendice. Hoc imprimis Geminus affirmat; qui Aegyptios ait hoc loco, contrarium ac Græcos propositum secutos, annos suos ciuiles neque ad Solem, neque ad Lunam direxisse: sed illud potissimum spectasse, vti festa, sacræque popularia omnes Solaris anni tēpestates percurrerent. atque iccirco annum suum diebus CCCLXV exactè definitisse, nullo addito quadrante. τὸ δὲ οὐκ ἐπάρουσι. Proinde in annis IV vno die, inquit, ab Sole deficiunt. in annis XL, diebus decem. Totidem ergo diebus festa regrediuntur. Denique post annos CI CCCCLX Iulianos, qui sunt Aegyptiaci vno amplius CI CCCCLXI, festa eadem totum anni Iuliani peruagata contextum ad caput redeunt. Non potuit sententiam suam clariùs explicare Geminus, ac ciuilis Aegyptiorum anni formam describere; quæ sine vllò quadrante solis diebus constabat, quàm illa tota narratione fecit.

Salmasius
Plinian.
Exercit.
pag. 552.

At Salmasius, qui nuper ad Solinum exercitationes edidit, nugari Censorinum deierat, quod scripserit, quadriennium apud Aegyptios vno circiter die minus esse, quàm naturale quadriennium, quia eorum ciuilis annus solos haberet dies trecentos sexaginta quinque sine vllò intercalari. Hæc Censorinus capite XVIII, & quidem verissimè. neque dubitandum est, quin imperitissimè sit ab illo reprehensus. Nihil enim Censorinus aliud dixit, quàm quod Geminus hoc loco; & Herodotus, & Theo, & plerique omnes de anno Aegyptiaco memoriz tradiderunt; quòdque adeo Salmasius ipse, per imprudentiam agnoscit.

Geminus ecce annum ciuilem Aegyptiacum, cui popularia festa illigabantur, diebus duntaxat trecentis sexaginta quinque definit, citra horarum appendicem. eamque causam fuisse refert, cui Aegyptiaci anni neomenia vno die post annos quatuor anteverteret. Quid aliud Censorinus docuit? Herodotus quoque libro secundo sub initium, de Aegyptiis loquens, τριακοστὴν ἡμέραν τῶν ἀνάδρα μῶναι, ἐπάρουσι αὐτὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πᾶρεξ τῷ ἀριθμῷ, τριεκατὸς μῆσις habentes, quotannis quinque dies præter numerum appendunt. Theo Mathematicus eruditissimus libro, qui inscribitur εἰς τὸς πρῶτους κανόνας, qui nondum editus penes nos scriptus est, & in Bibliotheca regia reperitur, annum Græcum, siue Alexandrinum Iulianum cum Aegyptiaco comparans, in eo differre ambos illos asserit, quòd Græcus sit dierum CCCLXV, & quadrantis; Aegyptiacus verò dierum præcisè CCCLXV, sine horis appendicibus. Verba Theonis hîc necessariò repetenda sunt. ἐπεὶ γὰρ ὁ κατ' Ἑλλήνας, ἢτοι κατ' Ἀλεξανδρείας ἀναδιδόμενος ἡμῶν ἐνιαυτός ἡμερῶν ὄντι τξε' ε', ὁ δὲ κατ' Αἰγυπτίους, ὡς ἔφαμεν, τξέ μόνον· δὴλον αὖς ὅτι κατ' Αἰγυπτίους ἡμέρας μίαν περισσεύουσιν ἢ κατ' Ἀλεξανδρείας. κατ' αὐτὴν ἡμέραν τξέ· τέτρετι κατ' Αἰγυπτίους ἐνιαυτὸν εἶα. Vide vt Aegyptiacum annum dicat præcisè diebus constare CCCLXV, & iccirco in annis IV vno anticipare die? quod ipsum quia Censorinus scripsit, nugari eum Salmasius affirmat. Eodem pertinet, quod ibidem Theo refert, Aegyptios, cum hætenus æquabili, & vago vterentur anno, tandem fixum, & Iulianum adhibuisse. quæ res à nobis explicata est lib. XI de Doct. Temporum. Igitur annus Aegyptiorum ciuilis diurno illo quadrante caruit.

Doceo iam, quod alterum erat, ex Salmasij confessione ac verbis, annum istum nullam appendicem habuisse; sed ex diebus præcisè compositum fuisse CCCLXV. Scribit enim pag. 553, C, periodum magnam canicularem annorum Aegyptiorum 1461 ab eo tempore cœpisse, quo prima dies Thol in canicula orium inciderat, quam semper redire ad idem principium post annos mille quadringentos sexa-

A *ginta unum putabant.* Si prima dies anni Ægyptiaci ab aliquo die Solaris, & Iuliani anni cœpta, non ante annos simplices 1461 ad eundem diem regreditur, non potest annus ille, fixus esse, neque præter dies solidos quadrantem admittere. alioqui in eodem vestigio perpetuò consistens, nunquam ab eo, vnde primùm inisset, die recederet. Inde enim canicularis illa periodus annorum 1461 confurgit, ac disertè Geminus ait, toto illo spatio neomeniam Thoth per omnes solaris anni dies euagari, cui Theo, & Censorinus adstipulantur, quem postremum tamen idèò nugatorem appellat Solinianus Exercitator.

Qui adèò his in literis rudis & imperitus est, vt eâdem paginâ duo contraria, & pugnantia defendat. Nam & annum Ægyptiacum fixum, immobilem facit: & eundem nihilominus vagum, & in posteriora regredientem esse definit. Ægyptiorum annum fixum extitisse, demonstrat pag 552 A, vbi quadriennium Ægyptiorum nihil ab naturali discrepare contendit, hoc est diebus constari 1461, tum annos singulos præter dies 365, horas insuper senas habuisse. quippe ab ortu caniculæ, ad alterum ortum annos extendi singulos. Addit Ægyptios, à quibus anni sui formam Iulius Cæsar accepit, non vnum quidem diem quatuor annis vertentibus intercalasse, sed cum annis singulis horas sex adicerent, in fine periodi quadriennalis, quatuor quadrantes, hoc est diem integrum, ad numerum dierum accessisse. Ita quod intercalatione Cæsar assequeretur, id citra diei totius intercalationem Ægyptios obtinuisse. Ex his citra obscuritatem vllam, dubitationemque consequens est, annum Ægyptiorum stabilem, & fixum fuisse; multo etiam Iuliano magis, nam cum Sole *πλατῶν* anni singuli paria faciebant; quod Iulianus non nisi vertente anno quarto præstare potest. Fingamus hoc anno neomeniam Thoth à Kalendis Ianuariis incipere, à media nocte. Annus sequens ab iisdem Kalendis inibit, hora sexta post mediam noctem, annus tertius hora duodecima: annus quartus hora sexta pomeridiana, idèmq; desinet in mediam noctem secundi diei Ianuarij. Quare ne pessum eat annus Ægyptius, quartus retræteridis annus dies habebit CCCLXVI, vt annus quintus ineat à media nocte Kalendarum Ianuariarum, atque ita deinceps ad eundem diem neomenia Thoth adhærescet. Non igitur situm mutat in anno Solari, ac Iuliano; neque per omnes dies retro funditur, quod tamen & scriptorum consensus omnium, ac vulgaris anni Ægyptiaci doctrina perhibet: &, quod mirum est, Salmasius ipse paulo post asseuerat, quæ est pars *τῆς ἀληθοῦς* altera, quam ab eodem propugnari paulo antè planum fecimus.

Salmasij
fæda con-
fictatio.

C Hoc igitur vno, ac breui dilemmate dicti illius falsitas conuincitur. Aut enim annus Ægyptiorum fixus & immobilis fuit, aut non fuit. Si prius verum est; falsum id est, quod de reditu neomeniæ Thoth post annos demum 1461, pag 553 colligit. Sin posterius mauult; falsum est alterum, quod itidem scripsit; quadriennium Ægyptiacum nihil ab naturali differre, ac diebus constare 1461. Horum vtrum elegerit, altero implicetur, ac teneatur necesse est.

D Sed vt in tota illa anni Ægyptiaci descriptione planè quid diceret nescissè istum intelligant, qui paululum iudicij ad horum lectionem afferent, age quàm sit in reliquis sibi consentaneus porrò videamus. Ægyptios ait annis singulis horas supra dies imputasse sex; sic vt sequens à primo, verbi causa, horis sex tardius inciperet; tertius horis duodecim, & ita reliqui, vt paulo antè diximus. Hoc modo primus anni cuiusque dies fixum initium non habuit; sed aliàs à media nocte; aliàs à meridie; aliàs ab occaso Sole ducebatur, qua ratione paulatim, ac tacitè quasi furtius dies inserèbatur, qui naturale quadriennium absolueret, quod Iuliana intercalatio semel faciebat. Hoc pacto neque intercalasse putat Ægyptios; & idem tamen consecutos, quod intercalatione cæteri obtinere studebant. Ego verò neque ciuilem annorum rationem eiuſmodi vnquam apud Ægyptios fuisse contendo: & vt fuerit, non sine intercalatione esse potuisse. Huius porrò commenti non author est Criticus iste; sed à Scaligero acceptum pessimè tractauit.

Etenim Scaliger libro III Isag. Can. idipsum ex Ammiani libro XXVI confici putauit, non tamen id in ciuili, ac populari anno factum credidit; sed

arcano, & hierophantico. Nam Sacerdotes Ægyptios ait naturale quadriennium obseruasse, adeo vt neomeniam Thoth in eodem die perpetuò retinerent, ac fixum, & Iulianum annum taciti fouerent. Nos in libro III de Doctrina Temporum, capite II demonstrauius nihil ex Ammiano tale colligi; sed refelli potiùs. tum, vt Iuliani modum anni Sacerdotes intelligerent, ac seruaerent; non tamen vllum ad vsum, ac rerum notationem transtulisse. Quocirca abditus, & opertaneus apud Ægyptios Sacerdotes Iulianus annus fuit; non vt vsum illius exererent; quod falsò docuerat eo à nobis nomine reprehensus Scaliger: sed vt eius scientiam apud se retinerent. Tantum abest, vt civilem hanc anni formam habuerint. quod Salmasius affirmat. Equis vnquam legit in anno populari sic horas intercalatas fuisse; vt ab aliis, atque aliis τὸ νυκτιήμερον partibus primus dies inciperet? Satin' ridiculum est annum primum à media nocte; sequentem ab ortu solis: tertium à meridie; quartum ab occaso Sole civili vsu, ac ratione deducere?

Plinius libro II, capite LXXVII Ægyptios ait à media nocte in mediam noctem computare civilem diem. Ptolemæus in obseruationibus plerisque ab ortu solis populari ratione incipit: vt alibi demonstrauius. Nam astronomicè idem ille diem à meridie incipit. Cedo vllum abrupti illius, & inconstantis initij vestigium, quod noua sibi opinione iste finxit. Volo enim mihi respondeat, cum annus civilis ex diebus cõstet; dies ex horis; primus anni secundi, tertij, quartique dies quot horas colligat. Tertius exempli causa annus à meridie proficiscitur. Primus ergo dies eius à meridie cœptus vbi tandem desinet? Alteram in meridiem? Igitur totius anni dies cæteri indidem orientur. anni verò quarti dies omnes trecenti sexaginta quinque ab occasu Solis incipient. vt & anni primi dies omnes à media nocte, & secundi anni omnes ab diluculo propagantur. Ita quadruplex diei civilis exordium apud Ægyptios fuerit. vt sic tanquam ἐπίνομα: Magistratus annum suum quælibet initia tenuerint, ac per vices sibi successerint, quod sine risu ne cogitare quidem possumus. Sin primus duntaxat cuiuslibet anni dies desultorio hoc initio functus sit; cæteri statum ac perpetuum exordium tenuerint; ergo primus annorum singulorum dies horarum inæquali numero constabat; sic vt tertij anni primus dies horarum esset duodecim: quartus, sex. Hæc sunt portenti similia.

In anno Ægyptiaco nullam intercalationem fuisse.

Hoc verò prodigiosum magis, quod quadriennium Ægyptiacum, cuius anni singuli sex horas appendebant, sine intercalatione ita dispensari fingitur, quòdque nullum annum simplicem plures habuisse dies, quàm trecentos sexaginta quinque solidos, ac senas insuper horas arbitratur. *Non erat* (inquit pag. 552, C) *intercalaris quartus annus Ægyptiæcæ periodi. nihil enim plus dierum habebat, quàm reliqui tres anni: sed quadrantem suum excurrentem, vt illi, solum obtinebat; qui cæteris tribus præcedentium annorum additus, diem solidam faciebat in fine periodi integrari, & numerari solitam.* Hæc quàm rectè sint scripta videamus. Annus Ægyptiacus mensibus ex duodenis componitur, quorum quilibet triginta dies habet: consiuntque CCCLX dies. Adduntur epagomenæ quinque, vt CCCLXV numerus expleatur. Accedat præterea quadrans horarius, ex Salmasij sententia. Repetatur deinde quod paulo superius exposuimus, de annorum singulorum exordio; ac primus, verbi causa, à media nocte Kalendarum Ianuariarum inear. quartum igitur ab occidente Sole Kalendarum earundem auspicabimur. Hic dies suos, CCCLXV, & horas explicans desinet in mediam noctem secundæ diei Ianuatij. atque hoc modo τὸ μετὰ πρῶτον neomenia Thoth pefsum in consequentia præcipitabitur. Quod vt euitetur, ne fingi quidem alia ratio potest, quàm vt ad epagomenas dies vnus accrescat, ac sex anno quarto, non, vt aliâs, quinque numerentur. At hoc ipsum intercalatio est. Quid est intercalaris dies? Opinor ille, qui præter communem, & vsitatum dierum in anno numerum extraordinarius accrescit, quam ἑριστὸν ἡμέραν Horus appellat libro I, capite V. Anni priores solidos dies trecentos, & sexaginta quinque retinent, quartus trecentos, & sexaginta sex. Dubitabimus quin intercalaris dies iste sit, quamlibet ex antecedentium annorum quadrantibus in fine collectus? Nisi

- A fortè extra anni, mensium, & epagomenon metas relegatus iste dies, ac solitarius consistit. Vana est itaque cautio illa de vitata ab Ægyptiis intercalatione; cum nulla ratione fieri possit, ut ad eundem diem quadriennio vertente civilis annus redeat, hoc est diebus, ut Salmasio placet, 1461 constet, nisi quartus integros ac solidos numeret 366; adeoque intercalaris sit, cum reliqui non plures quàm 365 sibi vendicent. Proinde verum non est, eundem annum nihilo plus dierum habuisse, quàm reliquos tres. Quippe vno amplius habuit, aut certè quadriennium dies 1461 non habuit. Anni quatuor simplices dies colligunt 1460. Vnus igitur addendus est, ut 1461 compleantur. Hic autem non primo, non secundo, non tertio accedit anno: quia singuli solidos dies accipiunt 365, quarto itaque tribuendus est; qui esse debet dierum 366, & intercalaris. Quamobrem ex Salmasij disputatione illud abstulimus; annos quatuor Ægyptiacos civiles cum Iuliano quadriennio paria fecisse. Vnde sequitur, quod omnem absurditatem superat, neomeniam Thoth in eodem situ immobilem, fixamque perseverasse. Huic verò Geminus, Ptolemæus, Theophrastus, Censorinus, veteres omnes, ac recentiores, qui de anno Ægyptiaco scripserunt; ac postremò Salmasius ipsemet paucis postea versibus reclamatur. Cuius verba illa pag. 553 C, inextricabilia sunt: *Atque hic circuitus (annorum 1461) à caniculæ semper ortu incipiebat; ut & minor ille annorum quatuor; & singuli anni vertentes apud Ægyptios. sed quocumque mense anni, & quacumque die mensis tum annus vertens; tum periodus parva poterat incipere, dum ab ortu caniculæ initium duceret. Verùm periodus illa maior ex centuriis annorum composita, non aliud principium habebat, quàm ubi prima mensis Thoth in caniculæ ortum inciderebat, quam semper redire ad idem principium post annos mille quadringentos sexaginta unum putabant.* Hæc si vel ipse qui scripsit, intelligere potuerit, ego quantiuis pretij hominem iudicabo. Etenim tam annos singulos, quàm quadriennia quælibet, ac periodum ipsam maiorem ab eodem ortu caniculæ semper incepisse docet. Est autem caniculæ ortus certo in anno Solari, ac Iuliano die defixus; à quo secundum octavæ sphaeræ motum in consequentia tardissimè recedit. Veteres, qui anni Tropici & Iuliani discrimen ignorabant, non dubitabant, quin eodem perpetuo die Iuliano caniculæ ortus inciderebat. Sumatur mensis Iuliani Quintilis dies XXI, in quem ortus caniculæ comperat unà cum neomenia Thoth Ægyptij. Si, quod hoc loco sciscit Salmasius, annus quilibet ab ortu caniculæ incipit, etiam à die Iulij XXI semper inchoabitur. nec ab eo die neomenia Thoth recedet. Atqui contrà sese res habet. Siquidem anno primo Nabonassari, qui est 747 ante Christum, neomenia Thoth die sexto & vicesimo Februarij contigit. anno verò Christi CCXXXVIII fuit a. d. VII Kalendas Iulias, ut Censorinus asserit capite XXI. Interval- lum annorum 987. quo spatio neomenia Thoth diebus 291 retroacta pervenit ad XXV Iunij. Quare ex nouo egregij Mathematici decreto, caniculæ sidus eodem modo Iulianum perambulavit annum, atque à Febuario, vbi Nabonassari initio versari debuit, per Ianuarium, ac Decembrem ad Iunium est regressa. Quis enim facere aliter potuit, si neomenia Thoth à caniculæ ortu semper incipiat? Potest verò docere nos quid ista sibi velint: *Quocumque mense anni, & quacumque die mensis tum annus vertens; tum periodus parva poterat incipere, dum ab ortu caniculæ initium duceret?* Igitur quocumque mense, ac die, anni, & quadriennij caput incidere potuit, & ab ortu caniculæ nihilominus inchoari. Ex quo necessariò consequitur ortum caniculæ quocumque mense anni, & quacumque die mensis incurrisse. Sanè quantum ex hac tota disputatione colligi potest, acutissimi hominis hæc opinio fuit; caniculæ sidus eadem, qua neomeniam Thoth, progressionem in antecedentia ferri, ac post annos 1461 pristinam ad stationem reverti: ut propterea canicularis illa periodus appelletur. Nam nisi ita persuasum haberet, non diceret annos omnes Ægyptiacos, & quadriennia singula nunquam ab ortu caniculæ diuelli; nec referre quocumque mense, ac die incant anni, dum in caniculæ ortum incidant.

Vno verbo, neomenia Thoth, si cum ortu caniculæ perpetuò coniuncta A sit, ad eundem diem adhærescit; aut cum illa pariter canicula ipsa in antecedentia recurrit. Quæ duo cùm absurdissima sint, ab eodem tamen Salmasio ponuntur. Ex his verò posterius longè altero est absurdus: quod tamen sensisse Salmasium illa præterea declarant, quæ de caniculari periodo magna subiicit. *Quam semper redire ad idem principium post annos mille quadringentos sexaginta unum putabant.* Nam si pronomen relatiuum *quam* ad caniculam pertineat, manifestum est, caniculam ex eius opinione εὐς τὰ ἀεθρημέδνα niti cum neomenia Thoth. Sin ad primam diem mensis referatur, quæ vertente periodo maiore, eò, vnde erat profecta, reuertitur; quoniam, vt non semel docuit, ab ortu caniculæ annorum, & quadrienniorum initia minimè separantur; pari volubilitate, ac neomenia Thoth, eadem retro canicula progressionem faciet. Quin idem pag. 550 E, de hac magna periodo agens ita scribit: *Hæc magna periodus annorum Aegyptiorum, qua caniculae ortus, à quo annum suum auspicabantur, ad idem principium deuoluebatur.* Hinc igitur apparet isto quidem loco, ac verbis illis fuisse Salmasij sententiam de mobili vtriusque, hoc est neomeniæ Thoth, & caniculæ situ in anno Solari, ac Iuliano. quam eadem pagina damnat nihilominus, ac reuincit, dum quadriennium Ægyptiacum, itidem vt Iulianum, diebus circumscribit 1461: nec non Eudoxi tetraëteridem hac vna re ab Ægyptiacâ discrepasse vult; quòd hæc à canis ortu; à brumâ altera ducebat initium. Ex quo perspicuum est, non minus Ægyptiaci quadriennij fixum & immobile fuisse principium, quàm Eudoxæ tetraëteridos. vt quemadmodum hæc in bruma; sic illa in æstate; & ortu caniculæ consisteret.

De anno Aegyptiaco contra Alphonsum Carancam disputatur. explicata Diodori & Strabonis loca, quibus aburitur. Theonis verba perperam ab eo accepta declarantur.

CAPVT IV.

Væ de vago, & inconstanti ciuilibus apud Ægyptios anni primordio dicta sunt, extra controuersiam esse debent. Tam enim grauibus, tam apertis veterum, recentiorumque testimoniis approbantur; nullus vt hæsitandi locus cuiquam sit relictus. Nunc illa scriptorum loca proferenda, expendendâque sunt, quæ aduersus communem sententiam non minùs ab Alphonso Caranca, quàm à Calvinista Exercitatore sunt obiecta.

Pag. 31.

Diodorus imprimis de Thebanis Ægyptiis loquens, peculiare hoc illis esse refert, vt annos ad Solem accommodent. *Ἰς γὰρ ἡμέρας οὐκ ἄρουσι χεῖ σελλιέω, ἀλλὰ χεῖ τὸν ἥλιον, τετρακοιημέροις μὲν πηδέμμοι τὸς μὲως, πέντε δ' ἡμέρας, χεῖ τίταρτοι ποῖς δάδεχα μισὴν ἐπάρουσι, χεῖ τέτα τῶ τρέπω τὸν ἐνιαύσιον κύκλον ἀπληροδοσι.* Dies enim non ad Lunam transigunt, sed ad Solem; diem menses tricenarios faciunt, ad eosque dies addunt quinque cum quadrante: atque hoc pacto orbem annuum expleunt. Eadem ferè Strabo libro XVII. *τέτων δ' ὅτι χεῖ τὸ Ἰς ἡμέρας μὴ χεῖ σελλιέω ἀγειν, ἀλλὰ χεῖ ἥλιον, ποῖς τετρακοιημέροις δάδεχα μισὴν ἐπιγόντων πέντε ἡμέρας χεῖτ' ἐνιαυτὸν ἔχασον: εἰς δὲ τίτῳ ἐκπλήρωσι τῷ ὅλου ἐνιαυτῷ ἔπιτρέχοντ' ἑμορίου πινὸς πῖς ἡμέρας, ἀελοδὸν πινα σωπιθέασιν ἐξ ὅλων ἡμερῶν, χεῖ ὅλων ἐνιαυτῷ ποσούτων ὅσα μύετα ἔα ὄπιτρέχοντα ποιῆ ἡμέρας.* Horum & institutum hoc est, dies non ad Lunam exigere, sed ad Solem: ita vt tricenariis duodecim mensibus appendices addant quotannis dies quinque. Porro cùm ad totius anni complementum particula diei quedam excurrat, certam periodum componunt tot ex integris diebus, & annus integris; quot portiones singulorum annorum residua diem absolunt. Loquitur autem de Thebanis Sacerdotibus, quibus exquisitam Astronomiæ, ac Philosophiæ peritiâ omnium opinione tribuit. Sic paulo antè de Heliopolitanis

A loquens, οὗτοι δὲ τὰ ὑπερέχοντα τῶν ἡμερῶν, καὶ τῶν νυκτῶν μόλις ταῖς τριακοσίαις ἐξήκονται πέντε ἡμέραις εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐνιαυτοῦ χρονίου παρέδωκαν. *Ita excurrentes diei, noctisque particulas supra CCCLXV dies ad complendum annum tradiderunt.* His testimoniis fretus Alphonsus ciuilem Thebanorum duntaxat annum eundem cum Iuliano constituit, dierum 365, cum Aegyptii cæteri quadrantem præmitterent. At Salmasius vniuersè ad Aegyptios extendit omnes, quos ait quadrantem annis singulis adiecisse; ita tamen vt non propterea diem intercalarent. Vtriusque porro falsa ratio; sed Iurisconsulti tolerabilior. Nam Salmasius quid scriberet omninò nesciuit, de quo quidem paulo post.

Vt Hispanum Iurisconsultum absoluam; non erat quod de Thebanis potius ex Diodoro contenderet, aut Heliopolitanis, quàm de Aegyptiis omnibus; de quibus idipsum testatur Horus Apollo, quod de Thebanis cæteri prodiderunt. Nam lib. I, capite V, *βουλόμην τε ἔτθ' εἰπεῖν (inquit) τέταρτον λέγουσιν. ἐπειδὴ φασὶ καὶ τὴν ἀνατολὴν τῆς ἀφροῦ τῆς Σάββας, μέχρι τῆς ἄλλης ἀνατολῆς, τέταρτον ἡμέρας προσπιθεῖσθαι ὡς εἶναι τὸ ἔτθ' τῆς Θεοῦ τριακοσίαν ἐξήκοντα πέντε ἡμερῶν. ὄθεν καὶ διὰ πτερεπιειδίθ' ὑπερῶν ἡμέρας ἀριθμοῦσιν Αἰγυπιοὶ. τὰ δὲ τέσσαρα τέταρτα ἡμέρας ἀπαρτίζει.* *Annum volentes dicere, quadrantem nominant: propterea quòd ab vno sideris illius ortu; cui Sothis nomen est, ad alietum, quarta diei pars adiciatur. ut annus Dei constet diebus CCCLXV. Vnde & quarto quoque anno vertente supernacuum diem computant Aegyptij. Nam quatuor quadrantes diem persolunt.* Non minùs apertè de Aegyptiorum omnium intercalatione loquitur, quàm de Thebanorum, aut Heliopolitanorum cæteri. Verùm adiuuanda hæc interpretatione sunt; vt Aegyptiorum antistites, & Sacerdotes veri cursus solaris peritii scirent, quotannis vno die solarem annum antenertere, eúmque diem taciti notarent; etsi penes populum nullus istius intercalaris diei sensus extaret. Hæc, inquam, diei quadrantem Solis rationibus imputabant Sacerdotes, non ciuilitè, sed quatenus Thorh sui *προήγησαν* animaduvertebant. Quo in impratandi vocabulo consistatur Alphonsus; nôsq̄que, quòd Latine quæ non capit, dicimus, penè obtorto collo rapit.

C Quòd penes Sacerdotes arcani istius anni citra vsum noticia resederit, Strabonis verba significant. Nam Sacerdotum doctrinæ, ac rerum cælestium peritiæ tribuit, quòd annum ita conforment; vt appareat exquisitum quiddam, ac singulare, neque vulgò cognitum & vsurpatum fuisse. Ita nos tamen si lunari anno ciuili non vtimur; huius tamen rationes peritis constant; exque cum solaribus in gubernando Paschatis, ac solennium reliquorum negotiò ab Ecclesiæ moderatoribus adhibentur.

Atqui non Thebanos solùm, sed etiam Alexandrinos ciuili consuetudine diem intercalasse, Alphonsus existimat, idque ante Cæsaris tempus, & institutum ab eo Iulianum annum, & in Aegypto receptum. Verba illius ex Cap. II, Numero 7 operæ pretium sit adscribere. *Vt inde valdè miremur insignem alterum Petanij lapsum, existimantis in libro III, cap. II, Alexandrinum annum, de quo Theon testatur, Iulianum, aut Augusteum fuisse post victoriam Aëtiacam Alexandria inducendum, & diuersum ab anno vetere Aegyptiorum.* Mox ita concludit; Theonem asserere, Alexandrinum annum ex antiquo ab Aegyptiacò sola quadrantis adiectione discrepasse. Accedit & argumentum illud, quòd cum Iulius Cæsar à solis Alexandrinis anni sui rationem didicerit, consequens sit, magistros ipsos Alexandrinos ante Iulianam castigationem non, vt reliqui Aegyptii faciebant, annum dierum CCCLXV; sed quadrante maiorem adhibuisse. Hæc ille, quæ & cap. III, Numero 82 accuratius explicat adductis Theonis verbis, quæ ex Libro nostro secundo de Doctr. Temp. pag. 254 descripsit. Ea nos verba, ne iucundissimo spectaculo lectorem frustreremur, hoc loco reponemus. *Εξῆς λαμβάνεται ὅ,τι μὲν κατ' Αἰγυπτιοὺς τὸνδε πάλιν τὸν τρόπον. ἐπεὶ γὰρ ὁ κατ' Ἑλλήνας, ἦτοι κατ' Ἀλεξανδρείας ἀναδιδόμενθ' ἡμῖν ἐνιαυτὸς ἡμερῶν ἔστι τξέ 3, ὁ δὲ κατ' Αἰγυπτιοὺς, ὡς ἔφαμεν, τξέ 1 μόνον ἔστιλον ὡς ὅτι καὶ τέσσαρα ἔτη ἡμέρας μίαν προσλαμβάνει ὁ κατ' Ἀλεξανδρείας. Deinceps vsurpatur mensis, ac dies secundum Aegyptios ad hunc modum.* Quòd enim Græcorum,

hoc est Alexandrinorum, datus nobis annus diebus constat 365 $\frac{1}{4}$; Aegyptiacus vero ut diximus, diebus tantummodo 365. perspicuum est quarto quoque anno diem unum ad Alexandrinum accrescere. Ex hoc Theonis loco concludit Alphonfus Alexandrinos etiam ante annum Iulianum receptum intercalasse quarto quoque anno ciuilitur unum diem. Nam *ἡ ἑσπέρια ἡμέρα μίας* est unum diem adiciere.

Alphonfi iudicium.

Sed cum in tota sua Diatriba nimium calidi, ac subiti iudicii multa, & maxima signa dederit Alphonfus, hoc quidem loco luculentum eius rei monumentum & insigne statuit. Nam Theonis librum illum omnino non vidit. neque enim editus est ὁ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, unde ille locus sumptus est. Itaque non aliunde, quam à nobis exscripsit. cuius rei argumento potest esse, quod idem mendum expressit, quo cum à nobis publicatus est. Neque enim Theonem ipsum adhuc videram; sed ab alio descripta illius verba libro nostro mandaueram. Nunc sciat Alphonfus postrema Theonis verba sic esse scribenda; *ἡ ἑσπέρια ἡμέρα τὴν κατ' Ἀλεξάνδρειαν. Aegyptiacus*, ait *annus in annis quatuor uno die Alexandrinum antecurrit*. Sed hoc leue illud ad Alphonfinarum diuinationum refutandam licentiam planè singulare, quod eodem in loco Theo de Alexandrinorum anno isto verba faciens, huius epocham constituit in anno V Augusti Cæsaris; Aetiaco nimirum: quod Augusti primordium ab astronomis usurpari vulgò solet; & in canone Ptolemaico ponitur. Thoth Augusteus Aetiaco est Nabonassari 719 iniens. Annis quinque exactis, sextus Augusteus incipit anno Nabonassari 724. quo primum Thoth vagus ad Augusti mensis XXIX diem peruenit, quæ erat epocha Aetiaca. Hinc fixus annus Alexandrinorum, siue Græcorum apud Theonem, & astronomos reliquos ab illo capite descendit. Itaque Theo ab anno primo Philippi Aridæi ad initium Diocletiani numerat annos 607. ab initio Diocletiani ad ætatem suam annos 77. fiunt anni 684. Ab Augusti verò anno primo ad Diocletianum annos putat 313. deductis quinque, restant anni τῆς ἀποστασίας. Age itaque calculos ponamus. Thoth Diocletiani incidit in annum Nabonassari 1032. Dempstis inde 424, reliqui sunt anni 607 absoluti ab epocha Philippi ad Thoth Diocletiani. Ad hunc si annos 77 adicias, consurget annus ab epocha Philippi 684, qui est Nabonassari 1108. Ita Theo anno Christi CCCLXI, Iuliani Imperatoris primo ista scribebat. Rursus si de annis 1108 absolutis ab initio Nabonassari deducas annos 313, supersunt anni 718. Igitur anno Nabonassari 719 congruit primus Thoth Augusti, & anno quinto vertente Nabonassari 724, cœpit ἡ ἀποστασία, & epocha anni Alexandrini. Sed hæc nisi pluribus explicentur obscura sunt. neque id agendi locus hic est. quod Lib. X cap. LXXI de Doctr. Tempor. abunde præstitimus. Vnum illud ad id, quod instituumus modò, satis est, vehementer Alphonsum opinione esse falsum, dum ex Theonis fragmento illo de anno Alexandrino præpropera festinatione sententiam tulit. Cuius nec illud excusari potest, quod Theonem asserit Alexandrinorum ritus ignorasse. Itane Theo patriæ suæ ritum, & consuetudinem ignorauit? Vndenam verò coniectura ista ducitur? Quid quod Alphonfus ipsemet cap. II. Num. 7, eundem illum Theonem, qui Alexandrinus esset, cum *Aegypti totius veteres annos, sum Alexandria patriæ suæ definisse scribit*? Verum contraria sibi & pugnancia loqui, adeo hac in Diatriba Iuriconsulto familiare est, ut id impune, ac suo quodammodo iure faciat.

Alexandri-
ni anni e-
pocha ex
Theone.

Page 4.
Num. 82.

A

De anno Ægyptiorum civili contra Salmasium agitur. explicatus Strabo, & Horus Apollo. Canicularis annus qui fuerit. Plinius à Salmasio deprauatus exponitur. triplex annus Ægyptiorum.

CAPVT V.

R

EDEO iam ad Plinianas Exercitationes; in quibus Strabonis primùm locus adducitur, quem quidem vulgò malè interpretari, & distingui nescio qua fronte quæritur. Nam nec aliter ipse, quàm Xylander Interpres, exposuit; neque quicquam in eum noui præter hallucinationem contulit. Etenim quorùm tandem Strabonis locus ad illius commentum pertinet? Ait Strabo Ægyptios annorum singulorum quadrantes in vnum colligere, quando diem integrum faciunt; ac propterea orbem instituisse quatuor annorum. Salmasius verò singulis annis quadrantem intercalasse dicit; diem solidum negat. quod est ἀσίστατον: ut iam ostendimus. nec in rerum natura esse potest. Expenderet saltem Hori Apollinis verba, qui disertè scribit Ægyptios θεῖος τὴν ἡμέραν διὰ πρῆσιν εἰδὼτ' annumerare. diem superuacuum, hoc est intercalarem, adiunctum ait. quod Salmasius inficiatur. nos quemadmodum capiendum, & ad communem de anno Ægyptiaco ἀσίστατον accommodandum foret superiori capite docuimus. Nam quòd Diodorus quadrantem ait annis singulis adiectum; argumento esse debet, non de populari annorum usu, & administratione, sed de artificiosa illorum methodo tractationeque sermonem fieri: cuiusmodi penes Sacerdotes extitit. quemadmodum Iudæi, Arabes, & ante hos Græci Mathematici civiles annos ordinantes τὰ ὅτι περὶ ἡμερῶν μόρια, hoc est horas, horarumque fragmenta computare solebant, ex eorūque ratiociniis popularium mensium & annorum dispensare curricula. neque propterea pronunciarī potest, populos istos horas aliquot, & scrupula civilibus annis emetiri. Sed neque nos hodie annis singulis horas sex adiungimus; quas non ignoramus ex anno communi residuas fieri.

pag. 512

B

Sic illud accipiendum est, quod de epocha anni Ægyptiaci Horus, alique prodiderunt; annum ab ortu caniculæ ad ortum alterum explicari. Hoc, inquam, ad arcanum, & hierophanticum annum referri debet; non popularem. In quo ridiculè Salmasius, qui sex illas horas quorū annis inculcatas, non reseruat asserit; quo fit ut ad eundem diem consistere Thoth necesse sit, non in anteriora reflecti. Verùm de tacito anno, & λόγῳ θεωρητῶν, cuius erant sacerdotes conficii, Horum intelligi, non simile veri est, sed verissimum.

Horus explicatur.

C

Sequitur alter Salmasii error in anno Ægyptiaco civili, & quidem duplex. quod & annum quemlibet simplicem κωικῶν ideo vocatum ait, quia ab ortu caniculæ eum auspicarentur: & Plinii verba ad eandem sententiam prorsus inceptè, imperitèque deprauat. Annus popularis Cynicus, vel canicularis, non alius

De anno Caniculari error Salmasii.

D

apud Ægyptios fuit, quàm maior ille simplicibus ex annis contextus 1461. Ita Cenforinus eius rei longe Salmasio peritior, Cap. XVIII. vbi magnum Ægyptiorum annum κωικῶν, id est canicularem vocari testis est; propterea quòd initium illius sumitur, cum primo die eius mensis, quem vocant Ægyptij Θωθ, canicula sidus exoritur. Et Cap. XXI eundem annum magnum nominat solarem, & canicularem, & dei annum. Cùm igitur canicularis iccireo vocetur, quòd, ut ait Cenforinus, primo die illius caniculæ sidus exortum faciat, non potest annus quilibet simplex, aut etiam tetraëteris civilis, canicularis annus vocari. quippè cum vtriusque caput in ortum caniculæ duntaxat periodi maioris initio concurrat: reliquo omni tempore ad alios atque alios anni dies retrò commeet. Quocirca frustra est Salmasius, qui annum simplicem, quem τέταρτον à quadrante Horus Apollo nominat etiam κωικῶν appellari dicit; quod ab ortu caniculæ eum auspicantur.

pag. 372

pag. 553, A.

At etiam Pliniū locum interpolare ausus est, & sincerum vas incrustare. Plinius illustratur.

Plinius illustratur.

nus enim Lib. II cap. XLVII, de Eudoxi tetraëteride agens, huius lustri principium esse dicit *semper intercalari anno, caniculae ortu*. Criticus noster integrum locum esse pernegat; & in canario anno, ex coniecturâ reponit. Quod non solum falsum, sed etiam ridiculum est. Primum quia canarius annus, vel canicularis nec est, nec appellari potest annus popularis simplex; sed periodus tantummodo magna 1461 annorum: quæ sola ab ortu caniculæ profecta, ad eundem postannos totidem reuertitur. Deinde quia planissima mens est Pliniani illius loci, in quo, tanquam in pice mus, iste Criticus implicatus hæsit. Sed illius rationes auscultemus. Nulla, inquit, apud Ægyptios intercalatio fuit. tum, ut aliqua fuerit, ea non in ortu caniculæ fiebat, sed in fine periodi, ante ortum caniculæ, qui initium præbebat sequenti periodo. nec intercalaris ille annus principium eius lustri, sed finis. His de causis voces illas, *intercalari anno*, mutat, legitque in canario anno. Verum & *intercalari anno* scripsit omnino Plinius, vel *intercalario*; ut in scriptis quibusdam extat, atque ex vetustissimo codice adnotarat Guil. Peliserius Episcopus Montispefulani: & quæ à Salmasio sunt obiecta facile dissoluimus. Non enim animaduertit, loqui Plinium de Eudoxi quadriennio, in quo annus vnus intercalaris est; qua ratione ab Ægyptiorum tetraëteride discrepat. Huius ergo lustri, in quo semper vnus intercalaris est annus, principium ab ortu caniculæ ducitur. Quare hæc verba, *semper intercalari anno*, parenthesi includenda sunt. Ac nescio an non pro *anno* legendum sit *uno*, ut in eo loco citando sciens an imprudens edidit Salmasius. aut etiam vtraque admitti dictio debeat; ut ita concipiatur, *semper vno intercalari anno*. Alioqui subaudienda vox est, *uno*. Ex quo insuper efficitur, Octaeteridem Eudoxi non à bruma, ut Scaligerum secutus opinatur Salmasius: sed ab ortu Caniculæ, aliquanto post Solutium, incidisse. Eat nunc, & egregiam suam coniecturam vocet: in qua perpetuum ἀχρηστίας suæ monumentum constituit.

Postremò nec illud prætereundum est, annum apud Ægyptios triplici ratione nuncupari. Nam est annus paruus, siue simplex, & mediocris annorum quatuor, & magnus annorum 1460. De primo, & tertio perspicua res est. Secundi vsus & appellatio non ita frequens. Vnus, quod meminerim Horus Apollo monuit. cuius verba cum ex Lib. II, cap. LXXXIX citarit Scaliger Isag. Can. pag. 244; nos in editione Parisiensi nouissima Hori Apollinis frustra capite illo requirebamus. Sed in Hæscheliana isto ipso capite reperimus. Ibi Horus ait Ægyptios hominem significare volentes, qui plenam ætatem exegerit, cornicem pingere. αὐτὴ γὰρ ἓξ ἑκατὸν ἑτη κατ' Αἴγυπτιους, τὸ δὲ ἑτ' κατ' Αἴγυπτιους πεσάρων ἐνιαυτῶν. Centum annos, ut aiunt Ægyptij, viuit cornix. annus autem apud illos quadriennium est. Sed hunc annum ἡλιακὸν μικρὸν esse dictum, falsò ex verbis arbitratus est Scaliger: uti nos Lib. III de Doct. temp. cap. II disputamus.

De anno Aegyptiaco, & caniculari. Censorinus illustratur: ac falsa de anno magno Salmasij coniectura discutitur. Plinij locus malè ab eodem acceptus.

CAPVT VI.

VAMVIS anni Ægyptiacci caput laxatis in anteriora frænis liberè vagaretur, nec in Solaris anni ac Iuliani vlla parte consisteret: huic tamen limes velut aliquis terminusque præstitutus est, à quo tanquam à carceribus emissus, ad eundem post longum errorem rediret. Fuit hic Ægyptiorum veterum vsu & instituto Sothios exortus (Est id caniculæ sidus;) à quo magna, uti diximus, annorum 1461 periodus inibat, quæ propterea Sothiaca, vel canicularis dicitur. Ea tum igitur incipere putabatur, cum in eum diem, quo sidus illud oritur, neomenia primi mensis incidebat. Hoc verò non eodem perpetuo tempore contingit: propter octauæ sphæræ, in quo stella ista defixa tenetur, continuum εἰς τὴν ἐπόμενα progressum: qui annorum

A circiter LXXII spatio tricesimam dodecatemorii vnus partem conficit. Ita fit vt quæ stella, exempli causa, ante plures annos certo in signiferi situ collocata fuit, paulatim ab eo digressa longius recesserit; atque aliis deinceps, & aliis temporibus oriatur. Lucida Pleiadum hoc sæculo, id est anno Christi 1010c in gradu Tauri constitit 24, 24', ex Tychois abaco. At Virgiliæ sæculo, nimirum anno primo Iuliano, Tauri circiter gradum secundum obtinebat. Ita Sirius, siue Canicula, quæ hoc tempore in gradu Cancræ circiter 9 statuitur; cùm situm suum in Zodiaco; tùm in anno Iuliano ortus sui tempora commutauit. Annis, vt iam dictum est, duobus & septuaginta stellæ vno gradu promouentur. Igitur in annis 1461, quæ est Sothiaca periodus, gradibus viginti, ac triente circiter transitum in sequentia faciunt. Quod cùm minùs olim esset animaduersum, in eodem hæere vestigio inerrantium siderum ortus, occasusque credebant; ac quibus illa locis & temporibus ætate sua deprehenderant, iisdem & insitisse perpetuò, & ab iis nullo vnquam tempore discessura esse persuasum habebant. Quod si quæ maiorum obseruationes ad eos peruenerant, quibus diuersus stellarum situs ab eo, quem vsurpabant oculis, descriptus esset; id obseruantium errori, ac vitio malebant, quàm vlli cælestium orbium varietati tribuere.

Aegyptiorum itaque periti, qui antiquitus ortum caniculæ notabant, ad eumque canicularis orbis initium accommodabant, hoc illi sine dubio definiere tempus, quo eam stellam oriri conspexerant. Id cuiusmodi fuerit, & quandiu in eorum opinione resederit; non est facile dictu. Nam prout ortum illius animaduertent; ita variis diebus assignare consueuerant. ex quo ingens illa, & inextricabilis de ortu Caniculæ Scriptorum diuersitas, quam in Pliniani Exercitationibus ex Grammaticis suis sermibus Salmasius deprompsit. Censorinus quidem cap. XXI testis est sæculo suo caniculam a. d. XII Cal. Aug. exortum in Aegypto facere solere. Quod si quis perpetuum fuisse putet; vehementer is errer. Verùm olim Aegyptii, maximèque plebs, *μετέπεισι* illam minimè discernebant. Ideo cùm in certo die insigniter notatus esset ortus Caniculæ, eundem constanter ad multa sæcula retinebant.

C Censorinus loco proximè citato refert ante annos centum, quàm scriberet, Antonino Pio II, & Bruttio Coss. cœpisse Canicularem periodum magnam, cuius annus agebatur centesimus eo ipso, quo scribebat, Christi CCXXXVIII, vt alibi, declaratum est. Ideo verò periodum inde Censorinus incepit, quòd eo anno neomenia Thoth in eundem diem incurrit cum exortu Caniculæ; nempe in XII Cal. Aug. siue diem Iulij XXI, quo Canicula in Aegypto facere solet exortum. Quo in loco Censorini, vel Librarij, vel authoris ipsius errore, XII Cal. neomenia Thoth iniuste ponitur pro XIII. Nam Christi anno CXXXVIII, quo Coss. illi fuerunt, neomenia Thoth incidit in Iulij XX, qui est XIII Kal. Aug. quo die Caniculæ ortus heliacus sæculo Iulij Cæsaris, & insequente vno, alteròve, prater propter accidit. Nam Alexandria ortus Heliacus Sirij factus est in gradu Cancræ 26. 9', anno primo Iuliano. At Carcinonis vicesima sexta dies cecidit in Iulij XX. Hoc verò *πλαπιῶς*, & *ὀλοχεράς* intelligendum est; si diebus singulis singuli gradus imputentur. Verùm anno ipso Christi CXXXVIII, Antonino Pio II, & Bruttio Coss. ortus heliacus Sirii accuratissimè conuenit in Iulij XX diem matutino tempore, Sole circa gradum Cancræ 25, 33' posito. idque Helio. h. in Aegypto. Stella Sirii tùm in gradu Geminorum fuit 18, 16'; & ortus eiusdem Cosmicus fiebat Heliopoli in Cancræ 12, 9', quinto circiter, aut quinto Iulij. Ante annos mille quadringentos, & sexaginta, quàm ambo isti Consulatum caperent, admirabiliter contigit, vt in eundem diem heliacus eiusdem Sirii ortus competeret, nimirum anno periodi Iulianæ 3393, annis ante Troianum excidium 137. Solstitium tunc verum commissum est Iulij V, quo die insuper oriebatur seicè cum Sole Canicula in gradu Geminorum vltimo. Heliacè verò die Iulij vicesimo ineunte, in gradu Cancræ 14, 5'. quorum omnium calculos ex tabulis nostris exactè subduximus. Ita periodus magna Canicularis ab eodem Iuliano die, & exortu Caniculæ, ad eundem diem, ortumque peruenit. Sed hoc *ἔμμενός* factum est. Non enim potest esse perpetuum. Itaque an-

Censorinus de anno Aegyptiaco magno.

no Christi 1598, euoluto annorum pari numero, Canicula nequaquam helia. A cum ortum habuit Iulii XX in Aegypto, & Heliopoli; sed in gradu Leonis IX, & Augusti ferè XIX, vel XX die in anno Iuliano vetere.

Huius rei causa tam ex æquinoctiorum anticipatione, quàm ex octauæ sphæ-
ræ progressionem petenda est. Nam post annos circiter CXXXII annui cardines
Solis anteuertunt in anno Iuliano: Stellæ verò post annos LXXII vno gradu in
consequenter promotæ vno die descendunt in eodem anno. quo fit vt duplo ce-
lerior fere sit *μετάστασις* stellarum, quàm Solis anticipatio; neque plena con-
pensatio fiat. Verùm quoniam anni Iuliani institutio insignem apud Aegyptios
ciuiliū temporū mutationem, & obseruationem attulit; quæcunque in il-
lius descriptione notata, & certis illigata temporibus cum eo pariter acceperunt,
ea vulgò pro ratis, ac sempiternis habita sunt; velut stellarum ortus, & occasus;
imprimisque Caniculæ: quam XIII Cal. semper exoriri complures arbitrati
sunt, quòd sub illud tempus, ac deinceps circa diem illum exortum faceret.
Quocirca Censorinus ab eo tempore *κωνιδίη* *ἑρ* *Θ* maius auspicatus est; quod
ab antiquioribus eodem institutum modo fuisse probari non potest. Erant enim
arbitrarie, ac mutabiles periodorum illarum epochæ in anno vago. quemadmo-
dum in eiusdem generis Caniculari orbe Persico factum esse docuimus Lib. VII
de Doct. temp. Cap. XV. Nunc ad ea, quorum gratia necessariò ista disputata
sunt, conuertamus orationem, & quæ in Plinianis commentationibus de hoc an-
no reliqua sunt expendamus.

Plin. Exerc. pag. 553 B
Plin. Lib. X, Cap. II.
C
Ut annus communis Aegyptiacus constabat diebus trecentis sexaginta quin-
que & vno quadrante; & idem quadrans erat tetraeteridos Aegyptiacæ; ita annum
apud eosdem Aegyptios fuisse maiorem ait Salmasius; qui annis communibus
constabat totidem, quor diebus alter; hoc est trecentis sexaginta quinque cum
mensibus tribus; & pars erat quarta anni maximi, siue canicularis periodi, quæ
ex annis communibus componebatur mille quadringentis sexaginta Iulianis.
Addit hunc annum magnum à Plinio significari, cum ex Mamilio Senatore scri-
bit *cum Phœnicis vita magni conuersionem anni fieri. & fuisse eius conuersionis an-
num prodente sc. P. Licinio, M. Cornelio Coss. ducentiesimum decimum quintum.* quos
annos CCXV repetit ab anno XVIII Ptolemæi Euergetæ, qui regnare cœ-
pit anno Urbis DVII. Nam ad Consulatum Licinii & Cornelii ab anno XVIII
Ptolemæi, intersunt anni CCXV, ab his verò Coss. ad Consulatum Anto-
nini Pij II, & Bruttii Præsentis, anni centum & vnus. Fiunt ab anno XVIII
Ptolemæi ad Antoninum, & Bruttium Consules, anni trecenti sexaginta sex.
Ex quo sequi putat, annum magnum vtrumque, tam Canicularem videlicet
annorum 1460, quam eius quadrantem, desisse, Consulibus Antonino Pio, &
Bruttio Præsentis. Quod autem à Ptolemæi Euergetæ tempore initium duxerit
annus magnus, qui quadrans est Cynicæ periodi, Tacitum esse credit authorem,
qui Phœnicem in Aegypto visum esse scribit Ptolemæo tertio regnante.

Refellitur
annus ma-
gnus Sal-
masij.
D
Sed hæc anni magni definitio nugatoria prorsus est, ac sine vllius idonei Scri-
ptoris testimonio conficta. Annum magnum dici apud Aegyptios, qui commu-
nibus constet 1460 Iulianis, Aegyptiacis verò 1461, Censorinus, Firmicus ali-
que nos docent. Præter hunc appellari magnum annum, qui minores contineat
trecentos sexaginta quinque, cum mensibus tribus, probandum erat illi, qui
egregiam obseruationem super hoc fundamento struere vellet. Anus magnus
Phœnicis, eiusque ducentiesimus decimus quintus annus, cuius meminit Plin-
ius, cum Aegyptiorum anno magno & Caniculari commune nihil habuit. Vt
ea coniectura non inepta censeretur, Plinium oporteret totidem annos Phœni-
ci tribuere, quos Salmasius imputat anno suo magno commentitio, nimirum
CCCLXV. At eodem loco, & authore eodem, qui ista prædebat, Mamilio,
Phœnicem ait viuere annos DCLX. quod vnum magni anni genus appellat;
non vtique Aegyptiaci; non canicularis; non Salmasiani, qui sit huius quadrans;
sed alterius, quem Phœnicis vita metitur. Quid igitur iocularius est commento
ille Soliniani coniectoris? quod tamen ad anni Aegyptiaci rationes inuestigandas,
& explicandas quantiuis pretii esse prædicat. Nullum apud Aegyptios anni ma-
gni fuit initium, nisi quod neomeniam Thoth eodem die prælatet cum exortu
Caniculæ.

A Caniculæ. hoc anno XVIII Ptolemæi Euergetæ non congruit; quo neomenia Thoth vicefimo Octobris iniit.

Postremò quod in illis Plinii verbis, quæ produximus, ex codice veteri sup- Salmat.
 plere, ac reponere se dicit, *annum ducentefimum decimum-quintum*, diu est quod PAG. 351. E.
 in edicis legitur; vt in Basileensibus: Dalecampius autem ex contextu in margi-
 nem illa transtulit.

*De Romano anno vetere controuersia vetus expenditur aduersus
 Alphonsum à Caranza.*

CAPVT VII.

DE Romano anno vetere ac Romuleo antiquissima controuersia inter Romanos ipsos authores extitit, vtrum decem, an duodecim mensibus constaret, vt scribit Censorinus lib. XX. Nam Iunius Gracchanus, & Fuluius vetustissimi Scriptores decem mensium fuisse prodiderunt. quos Varro, Ouidius, Suetonius, aliique secuti sunt. At Licinius Macer, qui Ciceronis ætate vixit, & Fenestella, qui sub Augusto floruit, ab initio duodecim mensium extitisse volebant. quæ sententia nonnullis hac ætate placuit. Ea tamen minùs est quàm illa probabilis, vt & visa nobis est lib. II de Doct. temp. cap. LXXIII, tamen operæ prærium sit cognoscere, quàm solidè Hispanus Iurisconsultus hanc euerterit cap. XII libri de Partu, & in IV Diatribæ: ac contrariam adstruxerit.

Primùm nouitatis eam accusat, quæ ante mille ac septingentos circiter annos authores habuit. Deinde firmissimo argumento vtitur; quia Macrobius aliter sentit. nec non Ouidius, Liuius, ac demum Ioannes Rosinus. Hæc vis est demonstrationis contra duodecimemstrem annum capite illo propositæ, quam in Diatriba nobis intendit Alphonsus. Præter hæc argumentorum nihil, neque reconditoris copix, cuius ostensione lectorem inducit hiantem. Sed hoc familiare est illi, qui hoc se doctiorem videri putat, quo plures authores magnos, ac minutos singillatim appellauerit. Ex quo & illa sanè magnifica vox: *Sed & alius ultra caput Scæligeri, & Lydiati, per nos adductis. Quali ea re supra cæteros caput efferte debeat,* quod Ioannem Rosinum, quod Ioannem Scapulam, quod alios partim doctos, partim gregarios nominatim citauerit.

Cap. XII de Partu p. 354.

Verùm nonnihil tamen in antiquioribus aliis præsidij habet ad causam. Nam ecce Cicero in Orat. pro Cluentio, & Seneca lib. de Consol. ad Heluiam, cap. XVI, & Epist. LXIII, decem menses, & annum luctus promiscuè habent: vt & Cod. Theod. L. II de secundis nuptiis. Ergo Ciceronis, Senecæ, & Valentiniani temporibus in vsu erat annus ille Romuli: si quid est in ista ratione ponderis, & quia Valentinianus & Theodosius huic anno decimemstri menses addunt duos, ad hos Imperatores annus civilis Romanorum eiusmodi fuit. Atque hæc eo disputo, non vt opinioni istius suffragari velim, sed vt Hispani Iurisconsulti leuiorem, quam pro tantis spiritibus, copiam esse monstrarem.

Qui post Numam annorum Romæ ciuiliū genus non vnum fuisse contendit, sed præter vsitatum illum, ac vulgè notum, alterum dierum CCCLX iis adscribit. vt, inquit, *clare percipitur ex Ciceronis Lib. V. Epist. ad Att. Epist. I. Verba Ciceronis: Pompeius autem, cum ob cæteras causas plus potest vnus, quàm cæteri omnes, quod putatur ad bellum Parthicum esse venturus. & tamen sic nunc soluitur: tricesimo quoque die talenta Attica XXXIII, & hoc ex tributis: nec id satis efficitur in vsuram mensuram.* Si triginta dierum vsura mensura est, nemo negare poterit, inquit, menstruum spatium hoc dierum numero definiti ex eius sententia. Sed irrita est hæc collectio. Non enim Romæ, aut de Romano mense ista scripsit Cicero. Sed in Asiatum erat, & de pecunia ab Ariobarzane Cappadociæ rege Pompeio persoluta loquitur, & vsura mensura. quam ad Romanorum modum mensium exactam fuisse, eius interfuit monstrare, qui probare aliquid inde vellet. Ad hæc tamen vsurarum mensura pensuratio tricenis diebus æstimata sit, non statim sit in-

Cap. XII p. 355.

CHRISTOPHORI
CLAVII BAMBER-
GENSIS E SOCIE-
TATE IESV
OPERVM MATHEMA-
TICORVM
TOMVS QVINTVS

Continens

ROMANI CALENDARIJ à GREGORIO XIII. P. M. RESTI-
TVTJ Explicationem S. D. N. CLEMENTIS VIII. P. M.
iussu editam.

NOVI CALENDARIJ ROMANI APOLOGIAM aduersus Mi-
chaelem Mæstlinum Gæppingensem in Tubingensi Academia
Mathematicum duobus libris explicatam.

APPENDICEM AD NOVI CALENDARIJ ROMANI Apologiam,
in qua Iosephus Scaliger, Georgius Germanus, & Franciscus
Vieta, qui Calendarium aliter instaurandum esse contenderunt,
seorsim singuli confutantur. Accessit refutatio Cyclometriæ
eiusdem Scaligeri.

5

MOGUNTIAE,

Sumptibus ANTONII HIERAT, excudebat

IOANNES VOLMARI.

Cum Gratia & Privilegio Sacrae Caesar. Maiest.

ANNO M. DC. XII.

QVIVD OBSERVANDVM SIT, SI CORRECTIO CALENDARIIV non fiat anno MDLXXXII.

DE M prorsus fragmentum Calendarii anni correctionis MDLXXXII. assumendum est, quocunque anno fiat correctio, & à iiii. Non. Octob. statim ad Idus Octob. transeundum, vt dictum est: sed festa inter diem S. Francisci, & diem S. Lucæ Euangelistæ celebranda erunt, vt sequitur.

Si correctio instituat^r anno MDLXXXIII. dies festiuitati S. Francisci succedens dicatur Idus Octob. siue dies 15 Octob. & in eo celebretur festum SS. Dionysii, Rustici, & Eleutherii Mart. cum com. S. Marci Papæ & Confess. & SS. Sergii, Bacchi, Marcelli, & Apuleii Mart. Die vero proxima, quæ est 16. Octob. diciturque xvii. Cal. Nouemb. fiat officium & Missa de Dominica xx post Pentecosten, quæ erit Dominica tertia Octobris, mutata litera dominicali F, in B. Die deinde sequenti, quæ est 17. Octob. diciturque xvi. Cal. Nouemb. dies festus agatur S. Calisti Papæ & Mart. Die vero 18. Octob. siue xv. Cal. Nouemb. celebretur festum S. Lucæ Euangelistæ; & ab hac die inclusiuè reliqui festi dies agantur, vt in Calendario sunt descripti. Itaque anno MDLXXXIII. post detractionem x. dierum de mense Octobri erit litera Dominicalis b, Epacta autem vii. & litera Martyrologii g, minusc.

Si vero correctio instituat^r anno MDLXXXIII. Bisflexili, in quo literæ Dominicales sunt E, D, primus dies festum S. Francisci insequens dicatur Idus Octob. siue dies 15. Octob. & in eo celebretur festum Sancti Marci Papæ & Confess. & comm. SS. Sergii, Bacchi, Marcelli, & Apuleii martyr. Die vero proxima, quæ est 16. Octob. diciturque xvii. Cal. Nouemb. dies festus agatur SS. Dionysii Rustici, & Eleutherii martyrum. Die autem sequenti, quæ est 17. Octob. diciturque xvi. Cal. Nouemb. celebretur festum S. Calisti Papæ & mart. Die vero 18. Octob. siue xv. Cal. Nouemb. celebretur festum S. Lucæ Euangelistæ. Sequenti deinde die 19. hoc est, xiiii. Calend. Nouemb. dicatur officium, & Missa de feria vi. Dominicæ xvii. post Pentecosten. quæ est secunda Octob. Et die insequenti, id est, xiii. Calen. Nouemb. fiat officium, & Missa de B. Virgine, vt in Sabbato fieri solet. Die autem 21. Octob. dicatur officium, & Missa de Dominica xviii. post Pentecosten, quæ erit Dominica tertia Octobris, mutata litera Dominicali D, in G, vna cum commem. S. Hilarionis Abb. & SS. Vrsulæ & sociarum Virg. & mart. &c. Itaque anno MDLXXXIII. post detractionem x. dierum de mense Octobri erit litera Dominicalis G, Epacta autem xviii. & litera Martyrologii t.

QVOD si correctio instituat^r anno M. D. LXXXV. primus dies post festum S. Francisci dicatur Idus, vel dies 15. Octob. & in eo celebretur festum S. Marci Papæ & Confess. cum comm. SS. Sergii, Bacchi, Marcelli, & Apuleii, Mart. Die vero 16. Octob. dies festus agatur SS. Dionysii Rustici, & Eleutherii Martyrum. Et die 17. Octob. fiat festum S. Calisti Papæ & martyri. Die vero 18. festum S. Lucæ Euangelistæ celebretur. At die 19. officium, & missa dicatur de B. Virgine, quia sabbatum est. Die autem 20. fiat officium, & Missa de Dominica xix. post Pentecosten, quæ erit Dominica tertia Octobris, mutata litera Dominicali C, in F, & cetera. Itaque anno MDLXXXV. post detractionem x. dierum ex mense Octobri litera Dominicalis erit F, Epacta autem xxix. & litera Martyrologii N, maiusc.

EX his facile intelligetur, quid faciendum sit in quolibet alio anno, in quo fiet correctio, si diligenter obseruetur dies Dominica, & litera Dominicalis, quæ assumenda est. Anno vero, qui annum correctionis insequetur, vtendum erit Calendario Gregoriano Perpetuo, & adhibendi quoque Canones eiusdem Calendarii.

F I N I S.

ROMA.

ROMANI
CALENDARIIA
GREGORIO XIII P. M.
RESTITVTI EXPLICATIO.

CLEMENTIS VIII. P. M.
IVSSV EDITA.
AVCTORE

CHRISTOPHORO CLAVIO
BAMBERGENSI
SOCIETATIS IESV.

CAPVT PRIMVM.

Quid in Sacris literis de Paschæ celebratione præcipiatur, & quid de eadem à SS. Patribus, & Conciliis sancitum sit.

RÆMISSO Compendio nouæ rationis restituendi Calendarium ad Principes Christianos misso, vna cum Calendario Gregoriano perpetuo, accedamus iam ad ipsius Calendarii emendati atque correcti rationes explicandas: ac primum accurate doceamus, quid in sacris literis de Paschæ celebratione præceptum sit, & quid de eadem SS. Patres, & Concilia decreuerint. Non pauci enim, quod rem hanc non satis intellexerint, sine vlla causa correctionē istam Gregorianam reprehendere non sunt veriti. Phase igitur siue Pascha Hebræis præcipitur in Exodo cap. 12. his verbis: Dixit quoque Dominus ad Moysen, & Aaron in terra Ægypti. Mensis iste vobis principium mensium. primus erit in mensibus anni. Loquimini ad vniuersum caeterum filiorum Israel, & dicitur eis: Decima die mensis huius tollat vnusquisque agnum per familias, & domos suas. & paulo infra: & separabitur eum vsque ad quartam decimam diem mensis huius immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam. & post pauca: Est enim Phase (id est transitus) Domini. & infra: Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam solennem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno. & Paulo post: Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma vsque ad diem vigesimam primam eiusdem mensis ad vesperam. Deinde Leuitici cap. 23. Hæ sunt ergo seræ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis. Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperam Phase Domini est, & quintadecima die mensis huius solennitas azymorum Domini est. Item Numerorum cap. 9. Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai anno secundo, postquam egressi sunt de terra Ægypti, mense primo, dicens: Faciant filii Israel Phase in tempore suo, quartadecima die Mensis huius ad vesperam iuxta omnes ceremonias, & iustificationes eius. & aliquanto post: Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel. Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino in mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam. Numerorum quoque cap. 28. habentur hæc verba: Mense autem primo, quartadecima die Mensis, Phase Domini erit, & quinta decima die solennitas. Ex hisce omnibus locis manifestum est, præceptum à Deo fuisse Hebræis, vt Phase, siue Pascha celebrarent die quartadecima primi mensis ad vesperam.

2 IS autem mensis Lunaris (mensibus enim Lunaribus Hebræi utebantur) primus est, cuius dies xiiii. Lunæ (numerato etiam ipso die Nouilunii, siue Neomeniæ) cadit vel in diem æquinoctii verni, vel post æquino-

Præceptum de Pascha celebratione ex Scriptura sacra.

Iudæi quando Pascha celebrabāt ex præcepto diuino. Mensis primus Iudæorum quies.

etiam primo occurrit. Colligitur hoc non obscure ex antiquioribus, & doctioribus Hebræis, qui semper Pascha secundum Cyclum Lunarem in Luna xiiii. cadente in æquinoctium, vel ipsum proxime sequente celebrandum esse tradiderunt. Cuius rei testis locupletissimus est Iosephus Iudæus lib. 3. Antiquitatum Iudæicarum, cap. 13. sic scribens: *Mense vero Xanthico, qui apud Nos Nisan appellatur, & est anni principium, quartadecima Luna, Sole opposito in Ariete, quo mense liberati sumus à seruitute Ægyptiorum, sacrificium, quod tunc egredientes ex Ægypto fecerunt, immolare nos annis singulis, (quod Pascha dicitur) celebrareque præcepit: & utique celebramus illud per Tribus nostras, nihil immolatorum in crastinum reseruantes.* Quibus verbis aperte docet, quartadecimam Lunam primi Mensis, qua Iudæi Pascha celebrabant, esse eam, quæ vel in æquinoctii diem cadit, vel quæ proxime æquinoctium consequitur: nimirum cum Sol est vel in principio, vel in aliquo Arietis gradu.

IDEM sensit Philonem Iudæorum doctissimum, & alios Iudæos antiquiores, clarissimis verbis docet Anatolius Lodiicæ urbis Syriæ Episcopus, qui circa annum Domini 280. annis ferme 45. ante Concilium Nicanum floruit, qui postquam docuerat, (vt auctor est Eusebius, lib. 7. historiæ Eccl. siasticæ cap. 29.) annum, quod ad Paschæ celebrationem attinet, ab æquinoctio verno esse inchoandum, hæc subiungit. *Et ideo non parum delinquere dicimus eos, qui ante initium hoc noui anni (id est, ante vernum æquinoctium) Pascha putant esse celebrandum. Sed nec à Nobis primum exordium sumit hæc ratio, sed ab antiquis Iudæis fuisse comprobata demonstratur, & ante aduentum Christi obseruata; sicut euidenter docet Philo, & Iosephus, sed & horum antiquiores Agathobolus, & ab eo eruditus Aristobolus ex Paneade, qui vnus ex illis 70. senioribus fuit, qui missi fuerant a Pontificibus ad Ptolomæum Regem Ægypti, Hebræorum libros interpretari in Græcæ sermonem: quique multa ex traditionibus Mosi proponenti Regi, percunctantique responderunt. Ipsi ergo cum quæstiones Exodi exponerent, dixerunt, Pascha non prius esse immolandum, quam æquinoctium vernale transierit. Aristobolus vero etiam hoc addidit, in die Paschæ non solum obseruandum esse, vt Sol æquinoctium vernale transcendat, verum & Luna. Cum enim duo sint æquinoctia, Veris scilicet, & Autumni, æquinoctia dirēpta, & quartadecima Mensis primi sit statuta solennitas post vesperam, quando Luna Soli opposita apprehenditur è regione, sicut etiam oculis probare licet, inuenitur vnique vernalis æquinoctii partem Sol obrimens, Luna vero è contrario autumnalis. Legi in eorum libris, & aliis multis de his validissimis assertionibus exposita, quæ euidenter ostendunt, Paschæ solennitatem omnigenere post æquinoctium celebrandam.* Hæc Eusebius de Anatolio refert. Ex quibus liquet, vetustiores Hebræos ac peritiores sumplisse ex traditione Moysis, eam Lunam xiiii. primi mensis, quæ vel in æquinoctium incidit, vel ipsum proxime sequitur; ita vt Luna xiiii. æquinoctium antecedens reiecta semper fuerit, vt inutilis, & quæ ad vltimum potius mensē anni, quam ad primum spectaret. Atque hæc in sacra & diuina scriptura, & à doctioribus Hebræis de Pascha Mosaicæ sancita sunt.

*Ecclesia
cur malu-
erit Pascha
mobile esse
quam si-
cum.*

3. IAM vero tempore gratiæ post Legem Mosaicam, Ecclesia Catholica, etsi Cereimonialibus illis præceptis obstricta non erat, propterea quod legalia omnia per mortem & resurrectionem Iesu Christi cessauerunt, atque vim suam amiserunt, vt inter S.eros Doctores conuenit: voluit tamen Pascha Christianam, cuius Pascha Hebræorum figura fuit, atque ymbra, vagum quoque esse, ac mobile, non autem statum ac fixum; in eoque celebrando eadem, quæ Hebræi, obseruare, hoc est, æquinoctium vernum, & Lunam xiiii. primi mensis, propter Sacramentum, & recondita mysteria, quæ in eiusmodi celebratione Paschæ resurrectionis Dominicæ includuntur, vt copiose à S. Augusti lib. 2. ad inquisitiones Ianuarii cap. 1. & 2. scriptum est. Quare non audiendi sunt, qui existimant, (& sine non defuerunt hoc tempore, qui ita sentirent) Ecclesiam debere solennitatem Paschæ peragere statò semper die instrualiarum celebritatum, quæ fixæ nuncupantur, atque immobiles, nulla habita ratione Lunæ primi mensis; hoc potissimum adducti argumento, vt Ecclesia se à difficultatibus & controuersis, quæ in Nouilunijs Paschalibus oriri solent inter scriptores, liberet omnino, atque expediat. Non sunt, inquam, audiendi, qui ita censent, (quamuis Ecclesia id suo iure vtens libere facere posset, & nemo eam ob id posset reprehendere, cum illud Paschæ præceptum sit ceremoniale, quod iam cessauit vt dictum est,) quia nunquam eo ritu celebrandi Pascha Ecclesia Catholica vsa est, sed semper in eo celebrando motum Lunæ ac Solis obseruauit, sancitumque ita fuit ab antiquissimis, sanctissimisque Pontificibus Romanis, necnon à Concilio primo Nicæno confirmatum, & aliis quamplurimis, vt mox dicemus. Quam ob rem consuetudo hæc tam vetusta nullo modo sine graui aliqua causâ infringenda videtur.

*Dominica
prima post
Lunam xiiii.
primi men-
sis Paschæ
Christianam
celebrandam
esse.*

4. CÆTERVM in hoc Ecclesia à Iudæorum more discessit, quod Pascha non in ipsa quartadecima Luna primi Mensis, vt Hebræi, sed in Dominica, quæ quartam decimam Lunam primi mensis proxime consequitur, celebrari iussit, propterea quod prima Dominica post Iudæorum Pascha Dominus à mortuis resurrexit. Quocirca quemadmodum Iudæi Pascha celebrabant in decima quarta Luna, propter immolationem Agni, qui mortem Christi præfigurabat, ita nos in Pascha resurrectionis Christi memoriam, quæ Dominico die contigit, celebramus. Veruntamen quoties dies xiiii. Lunæ primi mensis in diem Dominicum cadit, toties solennitatem Paschæ transferri præcipit in sequentem diem Dominicum, in quem nimirum Luna xxi. primi mensis incidit. Cuius rei duæ potissimum causæ à Patribus, & Scripioribus afferuntur. Primum, ne in Luna xiiii. ieiunium Quadragesimale soluatur, aut (si tunc non soluatur, sed in xiiii. Luna, vt Patres antiqui volebant) ne die Dominico ieiunare cogamur cum Hæreticis Manichæis, & sequenti die Lunæ festa Paschalia incipiant. Non licuisset autem ante Lunam xiiii. primi mensis soluere ieiunium, liquido constat ex Eusebio lib. 5. Ecclesiasticæ historiæ cap. 23. vbi sic ait. *In Prouincijs Asiæ quæstio non minima exorta est, velut ex antiqua eorum consuetudine descendens, quod quartadecima Luna putarunt omni modo Pascha celebrandum, quando videlicet Iudæis præcipitur agnus immolari, veluti necessario conuincunt, quacumque die septimana quartadecima Luna venisset, solum debere ieiunium, cum talis consuetudo in nullis prorsus aliis vnquam obseruata fuisset Ecclesijs.* Idem docet B. Ambrosius in Epistola ad Episcopos per Æmiliam constitutos, his verbis. *Vnde si inciderit, sicut futurum est proxime, quartadecima Luna mensis, primi die Dominica, quia neque Dominica, ieiunare debemus, neque tertiadecima Luna, diesabbati incidente, ieiunium soluere, (quod maxime die Passionis est exhibendum) in alteram hebdomadam celebritas Paschæ est differen-*

differenda. Venerabilis etiam Beda libro de temporum ratione cap. 57. de eadem re ita scribit. Conuenit itaque diligenter aduertere, vt quoties xiiij. Luna in Dominicum incurrit diem, in sequentem septimanam Paschalem diem potius differamus, duplici hoc modo. Primum quidem, ne in xiiij. Luna inuenta in sabbati die soluamus ieiunium, quod consequens non est, quod nec ipsa lex precipit: deinde ne Dominica die Luna xiiij. constituta ieiunare cogamur, indecentem rem, illicitamque facientes. Hoc enim Manichæorum sectæ consuetudo possedit. &c. Deinde ne vnquam cum Iudæis Pascha celebremus, aut cum Quartadecimanis Hæreticis congruamus, qui legem Mosaicam cum Euangelio obseruandam esse docebant.

5 AT vero Pascha celebrandum esse die Dominica, eaque prima post Lunam xiiij. primi mensis, nimirum post Pascha Iudæorum, multis SS. Patrum auctoritatibus, & Conciliis Decretisque confirmari potest. Primum quidem, celebrandum id non esse Luna xiiij. cum Iudæis, sed Dominica die, statuit Sanctus Pius Papa, & Martyr. decimus à B. Petro circa annum Domini 159. in Epistola Decretali, his verbis, vt habetur de Consecr. Distin. 3. c. Nosse. *Nosse vos volumus, quod Pascha Domini die Dominico annuis temporibus sit celebrandum, & Paulo post. Vnde & nos Apostolica auctoritate institutumus, omnes idem seruare debere, quia & nos idem seruamus: nec debetis a capite quoquo modo discedere:*

ET S. Victor Papa item & Martyr, quartusdecimus à B. Petro, circa annum Domini 198. in Epistola ad Theophilum Cæsariensem Episcopum, quæ habetur Distinct. 3. de consecr. cap. Celebritatem, decernit clarius, Pascha celebrari debere non qualibet die Dominica, sed ea, quæ Lunam xiiij. primi mensis sequitur, ita scribens. *Celebritatem sancti Paschæ die Dominica agi debere, & prædecessores nostri iam statuerunt, & nos illud eadem die solemniter celebrare mandamus: quia non decet, vt membra a Capite discrepent, aut aliter gerant. A quarta decima vero Luna primi mensis vsque ad vigesimam primam eiusdem mensis eadem celebretur festiuitas.*

AD hæc, idem à variis Conciliis confirmatum est, atque sancitum. Nam in Concilio primo post Apostolos, quod S. Victoris summi Pontificis, cuius proxime mentionem fecimus, hortatu in Cæsarea Palæstina à compluribus Episcopis celebratum est, cui præfuerunt Theophilus eiusdem vrbs Episcopus Narcissus Episcopus Hierosolymorum, & Cassius Ecclesiæ Tyri Episcopus, ita decretum esse, legimus apud Eusebium lib. 5. Ecclesiasticæ historiæ, c. 23. *Conuentus Episcoporum, & Concilia per singulas quasque Prouincias conuocantur, prorogatisque ad se inuicem Epistolis de singulis quibusque locis, vnum omnes Ecclesiasticum dogma confirmant. Ne liceat aliquando, nisi in die Dominica, in qua Dominus surrexit a mortuis, Dominicum Paschæ celebrare mysterium, & in hac sola soluendum esse Paschale ieiunium. De hoc decreto idem Theophilus in Epistola synodali, vbi explicat apertius Pascha esse die Dominica post Lunam xiiij. celebrandum, ita scribit. Constitutum est in illa synodo, vt ab xi. Calend. Aprilis vsque ad xij. Calend. Maij Pascha deberet obseruari, & nec antea, nec postea cuiuscunque limites transgrediendi sit facultas. Similiter. & de Luna præceptum Diuinum teneatur: mandatum per Moysen sit vobis obseruatum, a decima quarta Luna vsque ad vigesimam primam. Has ergo septem Lunas in Pascha similiter tenendo constat fuisse consecratas. Quando ergo sit inter illum limitem, ab xi. Calend. Aprilis vsque ad xij. Maij dies Dominicus, & Luna ex illis septem sanctificatis, conuenit nobis Pascha, vt iustum est, obseruare in Christo Iesu Domino nostro. Ex hac constitutione patet, eo tempore Pascha celebrari solitum à die 22. Martij, vsque ad 20. Aprilis, cui tamen temporis additi postea sunt quinque alij dies, primo mense id necessario exigente: ita vt Pascha celebrari possit vsque ad 25. Aprilis inclusiue. Primus enim mensis non est ille, in quo Sol totum Arietem percurrit, vt videntur voluisse Patres in illa synodo Cæsariensi, sed cuius Luna xiiij. cadit in aliquem dierum à 21. Martij inclusiue, in quo Aequinoctium sit, vsque ad 18. Aprilis inclusiue. Ex quo sequitur, vt Pascha rite celebrari possit die 25. Apr. vt paulo post dicemus.*

DEINDE in celeberrima illa synodo Nicæna, trecentorum octodecim Episcoporum sanctitate, & innocentia vitæ insignium, præsentibus Sedis Apostolicæ Legatis à Syluestro Papa eo missis, & Constantino Magno, cuius sumptibus est celebrata, solenni ritu decretum idem est, siue potius confirmatum, atque renouatum communi omnium consensu. De qua re in Epistola ab eadem synodo ad Ecclesiam Alexandrinam, & ad fratres Aegyptum, Libyam & Pentapolim incolentes missa, hæc extant verba, vt refert Socrates lib. 1. historiæ Ecclesiasticæ cap. 6. atque Theodoretus lib. 1. hist. Eccles. cap. 9. *Quod autem ad omnium consensum de sacratissimo festo Paschatis celebrando attinet, scitote quod vestris precibus controuersia de ea re suscepta prudenter, & commode sedata est: ita vt omnes fratres, qui Orientem incolunt, quique Iudæorum consuetudinem ante in eo festo obseruando imitari solebant, iam Romanos, nos, & omnes vos, qui eundem morem, quem nos, in illo recolendo a primis temporibus tenuistis, sint consentientibus animis in eodem celebrando deinceps sedulo secuturi. Ipse quoque Imperator Constantinus Magnus elegantem Epistolam de eodem argumento ad Ecclesias scripsit, quæ quidem ab eisdem scriptoribus afferuntur locis citatis.*

DENIQUE idem fuit postea stabilitum, & sub pœna anathematis præceptum in synodo Antiochena, & in Concilio Chalcedonenfi 630. Episcoporum, quod sub Leone Magno celebratum est, & in plerisque aliis Conciliis.

ET SI autem verba illa Nicæni Concilij expresse non explicant, quo die sacrosanctum Pascha celebrandum sit, sed solum cum Iudæis non esse obseruandum, indicare videntur; non obscure tamen ex his intelligi potest, consuetudinem Romanæ Ecclesiæ sanctionemque Pij, ac Victoris Romanorum Pontificum, qua Pascha die Dominico à Luna xiiij. ad xxi. vsque celebrandum præcipitur, confirmatam esse, atque renouatam: quippe cum aperte significant, omnes orientales, qui prius cum Iudæis Luna xiiij. Pascha celebrabant, consentientibus animis Romanorum morem, qui Dominico die post Lunam xiiij. idem perpetuo obseruant, amplexatos esse. Atque hanc esse magni illius Concilij de Paschæ celebratione sententiam, immo in eodem Canonem ea de re editum esse innumerabiles pœne rerum Ecclesiasticarum scriptores docuerunt, è quibus Venerabilis Beda cum pluribus locis, tum præsertim lib. 3. Ecclesiasticæ historiæ gentis Anglorum cap. 25. disertis verbis idem confirmat, cum in quadam de Pascha recte celebrando disceptatione introducit Vuilfridum quendam, qui iussu à Rege dicere sic exorsus est.

Decretum S. Pii Papæ Mart. de celebratione Paschæ die Dominico

Decretum S. Victoris Papæ de Paschæ celebratione die Dominico post Lunam xiiij. primi mensis.

Decretum concilij Cæsariensis in Palæstina de celebratione Paschæ post Lunam xiiij. primi mensis Epistola Concilij Nicæni de Paschæ celebratione.

Confirmatum decretum Concilij Nicæni de Paschæ celebratione à Concilio Antiocheno, Chalcedonenfi, & aliis. Concilium Nicæni confirmasse potius quam instituisse Pascha celebrandum esse die Dominica post Lunam xiiij.

Confirmatum decretum Concilij Nicæni de Paschæ celebratione à Concilio Antiocheno, Chalcedonenfi, & aliis.

Concilium Nicæni confirmasse potius quam instituisse Pascha celebrandum esse die Dominica post Lunam xiiij.

Sententia Bedæ, Concilium Nicænanum re-nouasse Ec-clesiasticū Decretum de Pascha celebratio-ne post Lu-nam xiiij, primi men-sis Domi-nico die. PASCCHA quod facimus (Loquitur autem de Pascha celebrando die Dominico post xiiij. Lunam, vt ex sequentibus liquet) vidimus Romæ, vbi B. Apostoli Petrus & Paulus vixere, docuere, passi sunt, & sepulti, ab omnibus celebrari: hoc in Italia, hoc in Gallia, &c. Deinde paulo post. At vero Petrus cum Romæ predicaret, memor quia Dominus prima Sab-bati resurrexit à mortuis, ac mundo spem resurrectionis contulit, ita Pascha faciendum intellexit, vt secundum consuetu-dinem, ac præcepta Legis, xiiij. Lunam primi mensis, æque sicut Ioannes, orientem ad vesperam semper expectaret: & hac exorta, si Dominica dies (quæ tunc prima sabbati vocabatur) erat mane ventura, in ipsa vespera Pascha Domini-cum celebrare incipiebat, quomodo & nos omnes hodie facere solemus: sin autem Dominica non proximo mane post Lunam xiiij. sed xvi. aut alia qualibet Luna vsque ad xxi. esset ventura, expectabat eam, & præcedente Sabbato vespere sacrosan-cta Paschæ solemnia inchoabat, sicque fiebat, vt Dominica Paschæ dies non nisi à xv. Luna vsque ad xxi. seruarietur. Ne-que hæc Evangelica & Apostolica traditio Legem soluit, sed potius adimplet, in qua obseruandum Pascha à xiiij. Luna primi mensis ad vesperam, vsque ad xxi. Lunam eiusdem mensis ad vesperam præceptum est: in quam obseruantiam imi-randam, omnes S. Ioannis successores in Asia post obitum eius, & omnis per orbem E.lesia conuersa est: & hoc esse verum Pascha, hoc solum fidelibus celebrandum, Nicæno Concilio non statutum nouiter, sed confirmatum est, vt E.lesiastica docet historia.

Sententia B. Ambro-sii de cele-bratione Pascha ex decreto Cō-cilij Nicæ-ni. BEATVS quoque Ambrosius in Epistola 83. ad Episcopos per Æmiliam constitutos de eadem solen-nitate Paschali sic scribit. Non mediocris esse sapientiæ, diem celebritatis definire Paschalis, & Scriptura diuina nos in-struit, & eruditio Maiorum, qui conuenientes ad synodum Nicænam inter illa fidei, vt vera, ita admiranda De-creta, etiam super celebritate memorata, congregatis peritissimis calculandi, decem & nouem annorum collegere ratio-nem, & quasi quendam constituere circulum, ex quo exemplum in annos reliquos gigneretur. Hunc circulum *ἔννεαδέκα-μέεσσα* nuncuparunt; sequentes illud, quod non debeamus vana quadam opinione super celebritate huiusmodi fluctuare, sed vera ratione comperta, ita omnium concurrat affectio, vt vna nocte vbique sacrificium pro resurrectione Domini defera-tur. Infra autem clarius exponens, quæ in Nicæna synodo decreta sunt, hæc subiungit. Duo autem sunt obser-uanda in solemnitate Paschæ, quartadecima Luna, & primus mensis, qui dicitur nouorum. Et aliquanto post, cum do-cuisset Dominico die Pascha esse celebrandum, ita rursus ait. Incipit autem mensis non secundum vulgarem vsu-m, sed secundum consuetudinem peritorum ab æquinoctio, qui dies est 12. Calend. Aprilis, &c.

IN hac Epistola duo præcipue declarat S. Ambrosius; primum, Pascha ex decreto Concilij Nicæni celebrandum esse Dominica die post xiiij. Lunam primi mensis, qui ab æquinoctio incipit. Quibus verbis explicat, primum mensem esse eum, cuius Luna xiiij. in æquinoctium incidit, id est, in diem xxj. Martij, vel pro-xime sequitur. Cum enim dicit, primum mensem ab æquinoctio incipere, & non ante, non vult Nouiluni-um primi mensis ab æquinoctio sumi debere, sed Lunam xiiij. Alioquin nunquam Pascha celebrari potuisset ante diem 4. Aprilis; quippe cum hac ratione Luna xiiii. Paschalis omnium prima in diem 3. Aprilis incide-ret: cum tamen aperte in eadem epistola doceat, suo tempore ex Concilij Nicæni sententia, Pascha mense Martio esse celebratum. Voluisse autem eum, assumendum esse Dominicum diem post xiiij. Lunam, perspi-cuum est. Nam in eadem epistola asserit, Pascha in sequentem hebdomadam diff. rendi m esse, quando Do-minica dies in Lunam xiiij. incidit, vt supra ex eadem hac Ambrosij epistola tradidimus. Secundo loco docet, Patres Nicæni Concilij decreuisse, Lunam xiiij. primi mensis inquirendam esse per Cyclum Aurei num-meri decennouennalem: quippe qui eius dispositionem in Calendario peritissimis in calculandi arte, nimirum Eusebio Episcopo Cæsariensi, & Alexandrinis Ægyptiis commiserint.

Eusebio Cæ-sariensi, & Alexandri-nis curam à Nicæno Concilio datam esse Cycli au-rei numeri.

QVOD idem planius Beda profertur libro de temporum ratione, cap. 42. vbi in hunc modum scri-bit. Decennouennalis circuli ordinem primus Eusebius Cæsareæ Palestinæ Episcopus, ob quartadecimas Lunas festi Pascha-lis, ipsumque diem Paschæ inueniendum composuit, eo quod Luna cuiuslibet ætatis post tantum temporis ad eundem re-deat anni Solaris diem: non quod Ægyptus, vel cætera per Orientem Christi Ecclesia verum eatenus Luna cursum, vel diem nescierit rite inuenire Paschalem, sed quia ea, quæ ipsis temporibus annuatim cum labore inuestigata, & per Or-bem mandata, sæpius in questionem venire solebant, facilius præfixa semel regula circulari, semper obseruari, & sine scrupulo ambigendi poterant ed. sci. Huc accedit, quod idem Beda lib. de ratione Computi c. 16. docet, Cycli decen-nouennalis ordinem primum Eusebium Cæsareæ Palestinæ Episcopum composuisse: Idemque repetit lib. 5. historia Ecclesiast. gentis Anglorum cap. 22. ex Epistola Ceolfredi Abbatis ad Regem Naitanum, vbi hæc verba habentur. Itaque per æquinoctialem Solis exortum, post completam diem primi mensis quæ tamdecimam, quæ cuncta ex lege obseruanda accepimus, expectamus adhuc, monente Euangelio, in ipsa hebdomada tertia tempus Ierei Dom-inicæ, & sic demum vota Paschæ nostri festa celebramus, vt indicemus, nos non cum antiquis excussim Ægyptiæ serui-tutis iugum venerari, sed redemptionem totius mundi, quæ in antiqui Dei populi liberatione præfigurata, in Christi autem resurrectione completa est, deuota fide ac dilectione colere, vt de resurrectione etiam nostræ, quam eadem die Dominica su-turam credimus, spe nos certissima gaudere signemus. Hic autem, quem vobis sequendum monstramus, computus Paschæ decennouennali circulo continetur, qui dudum quidem, hoc est, ipsis Apostolorum temporibus iam seruari in Ecclesia cepit, maxime Romæ, & Ægypti, vt supra diximus, sed per industriam Eusebij, qui à B. Martyre Pamphilo cognomen habet, dis-tinctius in ordinem compositus est, vt quod eatenus per Alexandria Pontificem singulis annis per omnes Ecclesias mandari consueuerat, iam deinde congesta in ordinem serie Lunæ quartadecimæ, facillime posset ab omnibus sciri. Ex his omnibus testimoniis liquido constat, Pascha ex Ecclesiæ præcepto non alia die celebrandum esse, nisi Dominica prima post Lunam xiiii. primi mensis.

Morem ce-lebrandi Pa-schæ die Do-minico post Lunam xiiij, primi men-sis tempori-bus Aposto-lorum in-cepisse, esse-que tradi-tionem A-postolicam.

6. IAM vero hoc non esse nouum aliquod Pontificum, Conciliorumque Decretum, sed ab exordio nascentis Ecclesiæ morem hunc perpetuo viguisse Romæ, & apud plerasque alias Ecclesias, vt non cum Iudæis Luna xiiii. sed die Dominico Pascha celebraretur, atque adeo ab Apostolis ita traditum esse, satis perspicue ex nonnullis auctoritatibus, quas adduximus, colligi posse videtur: quippe cum in Epistola Nicæni Concilij dif-fertis verbis contineatur, morem illum celebrandi Pascha Romanos, Alexandrinos, atque Ægyptios à primis temporibus tenuisse. Clarius id ex locis Bedæ intelligitur, cum dicat B. Petrum, cum Romæ predicaret, Pa-scha ita esse faciendum intellexisse; esseque hanc consuetudinem Evangelicam & Apostolicam traditio-nem: necnon ita seruari cœpisse in Ecclesia ipsis Apostolorum temporibus, maxime Romæ, & in Ægypto. Clarif-

Clarissime vero idem affirmat Ceolfridus Abbas apud eundem Bedam lib. 5. Ecclesiasticæ historiæ gentis Anglorum cap. 22. vbi sic habetur. *Si ergo fieri posset, vt semper in diem quintumdecimum primi mensis, id est, in Lunam xv. Dominica dies incurreret, vno semper eodemque tempore cum antiquo Dei populo, quanquam sacramentorum genere discreto; sicut vna, eademque fide, Pascha celebrare possemus. Quia vero dies septimana non aequali cum Luna tramite procurrit, decreuit Apostolica traditio, quæ per B. Petrum Romæ prædicata, per Marcum Euangelistam, & interpretem ipsius Alexandria confirmata est, vt adueniente primo mense, adueniente in eo vespera diei quartæ decimæ, expectetur etiam dies Dominica à quintæ decimæ vsque ad vigesimam primam diem eiusdem mensis.*

E V S E B I V S quoque lib. 5. Ecclesiasticæ historiæ cap. 22. testatur cæteras Ecclesias, Asianis exceptis, per vniuersum Orbem terrarum dispersas consuetudinem tenuisse, vt non alio die, quam eo, quo Saluator à mortuis resurrexit, ieiunia dissoluerentur. Præterea S. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in omnibus sermonibus Heortisticis, qui plurimi sunt, & in quibus solenne ieiunium quadragesimale, diem festum Paschæ, & Pentecostes populo indicebat quotannis, pronunciat semper Pascha celebrari tali die mensis in Dominica, secundum Euangelicas, vel Apostolicas traditiones. Rursus idem S. Cyrillus in Epistola ad Innocentium Papam I. (quam citant Ioannes Stoflerinus in Calendario Romano, propof. 32. sub initium, & Albertus Pighius libro de ratione Paschalis celebrationis, & Calendarij restitutione, propof. 8.) sic ait. *Sanctum Paschæ mysterium, eiusque sacra solennitas, sicut est à Saluatore nostro, & ab Apostolis tradita, illibata mansisset, si eam quorundam insipientium perversitas inter cætera fidei sacramenta minime contaminaisset, &c.* Dubitandum autem non est, quin de Pascha post Lunam xiiij. primi mensis in Dominica celebrando loquatur, cum ita celebrandum esse, constanter semper asseruerit, ex doctrina Theophili patris sui, & prædecessoris in Episcopatu Alexandrino, vt ex sermonibus Heortisticis patet, in quibus perpetuo Pascha Dominico die celebrandum populo proponit.

P O S T R E M O euidenter hoc confirmatur ex Epistola Protherij Præsulis Alexandrini ad B. Leonem Papam I. qui per Martianum Imperatorem procurauerat, vt Episcopus Alexandrinus Cyclum Paschalem Theophili accuratius explicaret. Ita enim ea in Epistola legitur, vt refert Venerabilis Beda libro de temporum ratione, cap. 42 & libello de æquinoctio ad Vuichenredum ipso initio, & Ioann. Stoflerinus, atque Albertus Pighius locis citatis. *Lætificauerunt me literæ dilectionis tuæ, quas frater Coepiscopus noster Victorinus pio apportauit officio. Oportebat enim, vt ab Alexandrinæ Ecclesiæ Præsule talia scripta ad sedem Apostolicam mitterentur, quæ ostenderent, magisterio B. Petri Apostoli Paschalis festi computum ab initio per Beatum Marcum eius discipulum didicisse Aegyptios, quod etiam constat didicisse Romanos. &c.* Clarissimum autem est, in hac Epistola verba fieri de Paschæ celebratione post Lunam xiiij. primi mensis: quippe cum ita celebratum semper sit Romæ, & Alexandriæ. Quare cum dicat Protherius, id Romanos quidem à Sancto Petro, Alexandrinos vero à S. Marco didicisse, liquet eum asserere, Pascha hoc modo obseruandum esse, ex traditione Apostolica.

S E D vt magis confirmatum relinquatur, Pascha celebratum esse semper, præsertim in Ecclesiâ Romana, ac celebrari debere Dominica proxima post Lunam xiiij. primi mensis, etiam si ea Dominica in Lunam xv. incidat: quod nonnulli obstinate hoc tempore, nescio quo consilio adducti, negare ausi sunt, considerandas adhuc proponimus sequentes auctoritates. Venerabilis Beda libro de temporum ratione, cap. 58. postquam docuit Dominicam diem, quæ post xiiij. Lunam occurrit, esse Paschalem Dominicæ Resurrectionis diem, paulo post subiungit. *Et si fieri posset, vt eadem omnibus annis Sabbati die Luna xiiij. contingeret, nihil nostræ Paschalis obseruantia tempus à Legali discreparer. Nam & ipsi iuxta Legis edicta semper xiiij. Luna primi mensis ad vesperam immolantes, & comedentes agni immaculati carnem, sanguinemque illius ad repellendum exterminatorem nostris postibus aspergentes, id est, quam Baptismi, & Paschali celebrantes solennia Missarum, spiritalem superemus Aegyptum, atque illucescente mane, in Luna xv. eiusdem mensis primum Azymorum diem intraremus, septemque dies eiusdem celebratis legitimos à mane quintidecimi diei vsque in vesperum vigesimæ primi mensis ipsius, id est, à Dominico Paschæ vsque in Dominicum octauarum Paschæ debita cum veneratione compleverimus. Sed quoniam Lunæ dies eadem diuersas septimanæ deuoluitur in ferias, inde fit, vt qui propter Resurrectionem nostri Redemptoris in Dominicum diem Paschæ initium reseruare docemur, aliquoties nostræ festiuitas septimo post Legaliu azymorum exordium die sumat ingressum. Nonne vident hoc loco contrarium sentientes, Bedam apertissime docere Dominicum diem Paschæ cadere posse in Lunam xv. atque tunc quidem rectissime Pascha celebrari?*

I D E M clarissime tradit cap. 60. vbi sic ait. *Nam cum in veteri Testamento tribus argumentorum indicijs Paschale tempus sit obseruari præceptum; videlicet, vt post æquinoctium, vt mense primo, vt tertia eius septimana, id est, à vespera xiiij. Lunæ, quod est initium xv. vsque in vesperam, id est, terminum xxi. celebretur; quarta in eiusdem obseruatione regula est nobis à tempore Dominicæ resurrectionis imposita, vt cum æquinoctio transscenso, Lunam primi mensis xiiij. vesperi ortum facere viderimus, non statim ad faciendum Pascha profiliamus, sed Dominicum diem, quo ipse Pascha, id est, transitum de morte ad vitam, de corruptione ad incorruptionem, de pœna ad gloriam resurgendo facere dignatus est, expectantes, in ipso tandem congrua Paschæ solennia celebrenus. Et Paulo post. Quoties ergo diem Dominicum mox, adueniente xiiij. Luna, habemus, nil nostrum tempus Paschale à Legali dissonat, quamuis alius sacramentorum generibus eiusdem Paschæ solennia colimus. Quoties vero secundo, vel tertio, vel quarto, vel quinto, vel sexto vel septimo ab hinc die idem Dominicus occurrerit, ne sic quidem Legem, aut prophetas solvimus, sed Euangelicæ potius gratiæ sacramentis adimplemus. Quam quidem Ecclesiæ consuetudinem ex Theophilo Alexandrino Episcopo quoque confirmat: Idemque cap. 61. & 62. & aliis sæpe repetit, atque inculcat. Quin etiam lib. 4. cap. 5. hist. Ec. lectra dit, decretum esse in Anglicano quodam Concilio coram rege, vt die Dominico post Lunam xiiij. primi mensis Pascha celebraretur. Nec verò id decretum tunc solum, sed etiam omnibus deinceps seculis obseruatum est.*

B. ISIDORVS Hispalensis, qui floruit anno Domini circiter 630. lib. 1. de Ecclesiast. off. cap. 31. id ipsum ostendit, cum ait. *In tertia hebdomada Luna Pascha celebratur, id est, qui dies occurrerit Dominicus à quintodecimo in vigesimum primum. Ecce quam aperte docet, Pascha celebrandum esse die Luna xv. si Dominica est. Si enim quis proterue affirmare velit, celebrandum esse Pascha, ex sententia B. Isidori, Dominico die post Lunam xv. vsque ad Lunam xxi. cogetur omnino fateri, eo anno, quo dies Dominicus in Lunam decimam quintam incidit, aut nullum haberi Pascha, cum vsque ad Lunam xxi. inclusiue nullus alius dies Dominicus occurrat, aut certe*

Pascha sæpe celebratum esse & celebrari debere Dominica prima post Lunam xiiij. etiam si ea Dominica in Lunam xv. incidat: contra quosdam qui id negant.

certe Pascha celebrandum esse Luna xxii. quod non admittit B. Isidorus: quippe, qui Dominicam Paschæ ultra Lunam xxi. non extendat.

RABANVS deinde Archiepiscopus Moguntinus, qui vixit anno circiter 855. lib. 2. de instit. Cler. cap. 39. eadem prorsus illa verba Isidori repetit, enumeratque omnes terminos Paschales, quos hodieque in Ecclesia à Concilio Nicæno acceptos observari cernimus, hisce verbis. *Initium primi mensis observandum est ab octavo Iduum Martiarum, vsque in Nonarum Aprilium diem: quartadecima vero Luna Pascha à duodecimo Calendæ Aprilis vsque in decimum quartum Calendæ Maij quarendæ est. Porro dies Paschæ Dominica, ab undecimo Calendæ Aprilis, vsque in septimum Calendæ Maij: & hoc à Luna quintadecima, vsque ad vigesimam primam. Nunquam ergo contingere potest, vt Luna quartadecima primi mensis ante vernale Aequinoctium, quod sit in xij. Calendæ Aprilis, eveniat. Videlicet Rabanus docere, Pascha agi posse undecimo Calendæ Aprilis, hoc est, die xxij. Martij. post primam xiiij. Paschalem, quam in die xxi. Martij collocat, ac proinde Luna xv. Et paulo infra recitat idem Rabanus illa verba Venerabilis Bedæ, quæ nos paulo ante recepimus ex lib. de temporum ratione cap. 58. & 60.*

RVPERTVS Abbas Tuitiensis, qui scripsit anno fere 1124. lib. 6. de Diuin. off. cap. 27. loquens de Paschate Christianorum habet hæc verba. *Diuina namque auctoritatis est, & ex antiqua Lege Moysi traditum, vt non celebretur ante primi mensis plenilunium, videlicet vbi primum plena Luna post vernale occurrit Aequinoctium. Vbi à Paschæ celebratione solum excludit Lunam xiiij. primi mensis, non autem Lunam xv. siue plenilunium.*

GVLIELMVS Durantus in Rationali Diuinorum officiorum lib. 8. c. 12. diligenter exponit omnes 29. Lunas xiiij. Paschales non semel, sed sæpius, non vno, sed pluribus modis docens, in Ecclesia primam Lunam xiiij. Paschalem esse xij. Calend. Aprilis, & vltimam xiiij. Calen. Maij: post quas semper Pascha celebrari oporteat Dominico die, vbi etiam disertis verbis affirmat, Pascha Hebræorum semper celebrari in xiiii. Luna & in sequenti Dominica adesse nostrum Pascha. Nunquam ergo excludit Lunam xv. si fuerit Dominica, quin in ea Pascha possit peragi. Libro quoque 6. cap. 78. asserit iussu Domini Pascha celebrandum esse in plenilunio, hoc est, non quidem ante plenilunium, sed in aliquo septem dierum tertiæ hebdomadæ, quæ incipit post Lunam xiiij. primi mensis in Luna xv. siue Plenilunio.

POSTREMO hoc ipsum communi consensu omnes Computistæ, quotquot de Paschæ celebratione scripserunt, constanter assuerant, vt Io. de Sacrobosco in Computo Ecclesiastico: Io. Stoflerinus in Calendario Romano: Capanus in Computo Maiori: & Paulus Middelburgensis Episcopus Forosempronienfis in sua Paulina (Ita. n. inscripsit immensum illud volumen de recta Paschæ celebratione, & de vero die Passionis D. Nostri) pluribus locis, sed præcipue non longe à principio lib. 12. hunc in modum scribit. *Nos ergo in supputatione Lunæ Paschalis, diæ oppositionis Luminarij vocabimus Lunam xv. quæ si in die Dominico incidit, eodem die Pascha celebranda annotabimus, iuxta Canonem à SS. Patribus in Nicæna synodo institutum, quo Pascha celebrari præcipitur die Dominico à xiiij. Luna vsque ad xxi. hoc est, die Dominico primo post xiiij. Lunam.* quo quid poterat dici clarius? Cum enim oppositionem Luminarium siue plenilunium, vocet Lunam xv. Solis luce clarius est, cum Lunam xiiij. non appellare plenilunium. At videant, qui Lunam xv. à solennitate Paschali conantur excludere, quanta inter Patres & alios scriptores sit consensus. Apud neminem eorum reperient, Pascha celebrandum esse die Dominico post Lunam xv. primi mensis, sed semper post Lunam xiiij. Et erit quisquam qui existimet, plus paucos hosce aduersarios, (ne dicam obrectatores) quam omnes illos eruditissimos viros vidisse, qui à nascantis Ecclesiæ primordiis ad nostra vsque tempora per manus quasi traditam ab Apostolis de Paschæ celebratione doctrinam diligentissime conseruarunt? Nam Campanus, qui vnus ex omnibus Computi scriptoribus quartam decimam Paschalem appellat plenilunium, id propterea facit, quia finis Lunæ xiiij. quando Iudæi Agnum comedere iuebantur, principium est Lunæ xv. siue Plenilunij, vel quia plerunque Luna xiiij. ex cyclo inuenta in diem Plenilunij incidit, propterea quod cyclus debet Lunam indicare primam, siue nouam, vno die post Nouilunium caeleste: id quod diligentissime in Calendario Romano (quantum Cyclus permittit) observandam curauimus. Argumento est, quod deinde idem Campanus aperte testatur, ac docet, Pascha celebrandum esse die Dominico post Lunam xiiij. à Nouilunio Cycli.

EX his igitur omnibus constat, Pascha recte ac legitime celebrari posse, immo vero ex decretis Patrum celebrandum omnino esse Luna xv. hoc est, in oppositione Luminarium, si tunc dies Dominicus ad fuerit. Atque hanc consuetudinem videmus semper in Ecclesia tam orientali, quam occidentali conseruatam esse. Semper namque primo Dominico die post Lunam xiiij. Pascha ad nostram vsque ætatem celebratum est. quod quoties à temporibus Nicæni Concilij vsque ad Gregorianam correctionem factitatū sit, paulo infra percensebimus.

7. VERVM enimvero auctoritates omnes, quas attulimus, intelligendas esse de Luna xiiij. à Nouilunio Cycli numeranda, vt Campanus docet, (hoc enim solum per fugium aduersariis relinquitur, vt dicant, Lunam xiiij. numerandam esse post diem Nouilunij, quem Cyclus offert) liquido constat ex aureo numero in Calendariis Ecclesiasticis inscripto per Dionysium Abbatem, quo semper vsa est Ecclesia vsque ad annum 1582. quo Calendarium est emendatum; & ex terminis Paschalibus præfinitis, qui omnes cadunt in Lunæ diem xiiij. ab aureo numero propositi anni inclusivæ supputatum. Ita inter aureum numerum xvi. qui diei octavo Martij præfixus erat, (Infra capite 9. cum de aureo numero in Calendario describendo agemus, reperies Calendarium vetus cum aureis numeris, quo ante annum correctū vsa est Ecclesia) & diem 21. eiusdem, in quem cadit ex vsu Ecclesiæ eius numeri aurei quartadecima, vides interiectos esse dies 12. atque à die 8. inclusivæ vsque ad diem 21. inclusivæ numerari dies 14. Eademque ratio est de cæteris aureis numeris. Quis ergo tam proiectus erit ad audendum, vt nouo more atque instituto, à Nouilunio Cycli ad terminum Paschalem præcipiat numerari dies 15. Certe hoc esse contra Canones, Decreta Pontificum & doctrinam Patrum, ex eo manifestissime conuincitur, quod cum à Concilio Nicæno ad hæc vsque tempora, primum nouilunium Paschale diei octavo Martij tributum sit, vt perpetuus Ecclesiæ vsus docet, si Pascha post Lunam xv. à Nouilunio putatam, vt aduersarii contendunt, celebrandum foret, nunquam potuisset celebrari die 22. Martij, cū hic dies sit ab illo nouilunio quintusdecimus; cum tamē à Concilio Nicæno ad correctionem vsque

vsque anni, decem Paschata die 22. Martii celebrata sint, ex centum septuaginta quinque, quæ Luna xv. celebrata sunt, vt paulo post ostendam: Neque illud dicere possunt, nouilunium primum Paschale collocandum esse in die 7. Martii, quia nemo vnquam hoc afferuit, neque vero septimo die vllus aureus numerus fuit affixus, vt per eum Nouilunium ibidem indicaretur. Jam cum vltimum Nouilunium Paschale in vsu Ecclesiæ semper incidit in diem 5. Aprilis, si ab eo quindecim dies essent numerandi, statuendus esset terminus Paschalis ipse in 19. Aprilis, ac proinde, si is foret Dominicus, transferendum esset Pascha in 26. Aprilis, quod inauditum est ac nouum. Videtis igitur, (vos novos Legislatores appello) quando Luna xiiii. vno die præuenit plenilunium, quod in Dominicum diem incidat. Pascha in ipso plenilunio celebrari ab Ecclesia, neque vnquam, hoc esse prohibitum, conuincetis: immo sæpissime id factitatum esse à Concilio Nicæno vsque ad correctionem Gregorianam, reperietis. Id quod discere etiam facile potuissetis ex tabula antiqua festorum mobilium. Cum enim in ea præcipiatur Pascha celebrandum in proxima Litera Dominicali sub aureo numero, qui quidem Lunam xiiii. indicat, siue Pascha Iudæorum; quis non videt, si Dominicalis litera infra aureum numerum proxime reperitur, (quod non raro euenit) Pascha celebrari Luna xv. hoc est, in plenilunio? Ac ne in cuiusquam animo vel minimus scrupulus resideat, atque tota res luce clarior sit, collegi in Tabula, quam mox subiiciam, 157. annos, quibus Pascha celebratum est statim post Lunam xiiii. à Nouilunio numeratâ, à quibus nonnullos annos reperies, in quibus Pascha plenilunium antecessit præsertim prope Concilii Nicæni tempora, annis videlicet 326. 330. 346. 350. 370. 441. 475. 495. nimirum in spatio 170. annorum, quod infra cap. 18. numero 5. ostendam, cum de Luna xiiii. verba faciemus. Neque vero Ecclesia de hisce qualibuscunque erroribus magnopere laborauit, quamuis eos viderit. Id modo cauit, vt Canon Concilii vbiuis terrarum æquabiliter seruaretur, quo Pascha post Lunam xiiii. celebrari præcipitur, licet interdum, sed raro, propter Cycli dispositionem, ante Plenilunium ageretur. Ex quo efficitur, Cyclum, quoad eius fieri potest, ita ordinandum esse in Calendario, vt Lunæ xiiii. Paschales vno tantum die, nunquam autem duobus, nisi rarissimè, (cum id nullus Cyclus vitare possit, vt suo loco monstrabo) anteuertant plenilunium. Id quod Cyclus Epactarum in Calendario Gregoriano exquisitissime præstat, cum in eo in 551. annis post correctionem anni 1582. numerandis, nimirum anno 2133 semel tantum Pascha ante plenilunium medium celebretur, & in annis 3418. quindecies solum, vt cap. 18. Num. 7. & cap. 22. num. 4. trademus, vbi fusius hac de re scripturi sumus; cum tamen hoc ipsum in Cyclo aurei numeri Concilii Nicæni octies contigerit spatio 170. annorum, vt paulo ante dixi, atque id quidem prope eius Concilii tempora, quando Cyclus ille approbatus est: quanquam quatuor ex illis annis attigerint in die Paschæ aliquo modo plenilunium medium, cum id ante Solis occasum contigerit, vt ex tabella, quam cap. 18. num. 5. proponemus, liquet. quod quidem non esse absurdum, cum id nullus Cyclus vitare possit, cap. 22. numero 4. docebimus.

SE D ecce vobis annos 175 quibus Pascha Luna xv. celebratum est, vt exemplo etiam cognoscatis, quam temere conati sitis conuellere statum Paschatis Christiani, quod mouere non possetis. Ac ne de huius tabulæ fide quisquam addubitet, constat ea esse ex Cyclo magno Dionysiano 532. annorum, & ex antiqua Tabula festorum mobilium: Apposui autem eisdem annis aureos numeros, literasque Dominicales respondentes, vt cuius planum fiat, tum Pascha Luna xv. secundum Canones esse celebratum. Litera porro A, Aprilem; M, Martium significat, iuxta diem Paschæ descripta.

Anni Domini.	Aurei numeri.	Literæ Dominicales.	Pascha.	Anni Domini.	Aurei numeri.	Literæ Dominicales.	Pascha.
326	4	B	3 A	496	3	GF	14 A
330	8	D	19 A	499	6	C	11 A
340	18	FE	30 M	509	16	D	22 M
346	5	E	23 M	519	7	F	31 M
350	9	G	8 A	520	8	ED	19 A
370	10	C	28 M	523	11	A	16 A
374	14	E	13 A	536	5	FE	23 M
394	15	A	2 A	540	9	AG	8 A
398	19	C	18 A	543	12	D	5 A
401	3	F	14 A	560	10	DC	28 M
414	16	D	22 M	563	13	G	25 M
425	8	D	19 A	564	14	FE	13 A
441	5	E	23 M	567	17	B	10 A
445	9	G	8 A	570	1	E	6 A
465	10	C	28 M	584	15	BA	2 A
469	14	E	18 A	587	18	E	30 M
475	1	E	6 A	588	19	DC	18 A
489	15	A	2 A	590	2	A	26 M
493	19	C	18 A	594	6	C	11 A
495	2	A	26 M	604	16	ED	12 M

Anni Domini.	Aurei numeri.	Literæ Dominales.	Pascha.	Anni Domini.	Aurei numeri.	Literæ Dominales.	Pascha.
614	7	F	31 M	1052	8	ED	19 A
618	11	A	16 A	1055	11	A	16 A
638	12	D	5 A	1068	5	FE	23 M
658	13	G	25 M	1072	9	AG	8 A
662	17	B	10 A	1075	12	D	5 A
665	1	E	6 A	1092	10	DC	28 M
682	18	E	30 M	1095	13	G	25 M
685	2	A	26 M	1096	14	FE	13 A
689	6	C	11 A	1099	17	B	10 A
709	7	F	31 M	1102	1	E	6 A
713	11	A	16 A	1116	15	BA	2 A
733	12	D	5 A	1119	18	E	30 M
743	3	F	14 A	1120	19	DC	18 A
753	13	G	25 M	1122	2	A	26 M
757	17	B	10 A	1126	6	C	11 A
760	1	FE	6 A	1136	16	ED	22 M
763	4	B	3 A	1146	7	F	31 M
767	8	D	19 A	1150	11	A	16 A
777	18	E	30 M	1170	12	D	5 A
780	2	BA	26 M	1190	13	G	25 M
783	5	E	23 M	1194	17	B	10 A
784	6	DC	11 A	1197	1	EE	6 A
787	9	G	8 A	1214	18	EE	30 M
804	6	GF	31 M	1217	2	A	26 M
807	10	C	28 M	1221	6	C	11 A
808	11	BA	16 A	1241	7	F	31 M
811	14	E	13 A	1245	11	A	16 A
828	12	ED	15 A	1265	12	D	5 A
831	15	A	2 A	1275	3	F	14 A
835	19	C	18 A	1285	13	G	25 M
838	3	F	14 A	1289	17	B	10 A
848	13	AG	25 M	1292	1	FE	6 A
851	16	D	22 M	1295	4	B	3 A
852	17	CB	10 A	1299	8	D	19 A
858	4	B	3 A	1309	18	E	30 M
862	8	D	19 A	1312	2	BA	26 M
872	18	FE	30 M	1315	5	E	23 M
878	5	E	23 M	1316	6	DC	11 A
882	9	G	8 A	1319	9	G	8 A
902	10	C	28 M	1336	7	GF	31 M
906	14	E	13 A	1339	10	C	28 M
926	15	A	2 A	1340	11	BA	16 A
930	19	C	18 A	1343	14	E	13 A
933	3	F	14 A	1360	13	ED	5 A
946	16	D	22 M	1363	15	A	2 A
953	4	B	3 A	1367	19	C	18 A
957	8	D	19 A	1370	3	F	14 A
973	5	E	23 M	1380	13	AG	25 M
977	9	G	8 A	1183	16	D	22 M
997	10	C	28 M	1384	17	CB	10 A
1001	14	E	13 A	1390	4	B	3 A
1007	1	E	6 A	1394	8	D	19 A
0021	15	A	2 A	1404	18	FE	30 M
1025	19	C	18 A	1410	5	E	23 M
1027	2	A	26 M	2414	9	G	8 A
1028	3	GF	14 A	1434	10	C	28 M
1031	6	C	11 A	1438	14	E	13 A
1041	16	D	22 M	1458	15	A	2 A
1048	4	CB	3 A	1462	19	C	18 A
1051	7	F	31 M	1465	3	F	14 A

Anni Domini.	Aurei numeri.	Literæ Dominales.	Pascha.	Anni Domini.	Aurei numeri.	Literæ Dominales.	Pascha.
1478	16	D	22 M	1553	15	A	2 A
1485	4	B	3 A	1557	19	C	18 A
1489	8	D	19 A	1559	2	A	26 M
1505	5	E	23 M	1560	3	GF	14 A
1509	9	G	8 A	1563	6	C	11 A
1529	10	C	28 M	1573	16	D	22 M
1533	14	E	13 A	1580	4	CB	3 A
1539	1	E	6 A				

NEC vero id proprium Ecclesiæ Latinæ, siue occidentalis fuit, vt statim post Lunam xiiii. à Nouilunio putatam Pascha celebraret, si proxime insequens dies sit Dominicus: eundem perpetuo morem tenuit ac tenet Orientalis Ecclesiæ, quod patet ex tabulis, & regulis inueniendorum festorum mobilium, quibus orientales vtuntur, & quas tempore Gregorii xiiij. Ignatius Patriarcha Antiochenus Romam attulit, nobisq; omnibus, qui ad Calendarium corrigendum congregati eramus, inspiciendas obtulit. Age vero, quis non videt, (id quod paulo etiam ante diximus) si Pascha non posset celebrari Dominico die, qui in plenilunium, siue Lunam xv. incidit, illud celebrandum esse Luna xxij. & quidem si dies 19. Aprilis foret Dominicus incidens in plenilunium Paschale, differendum esse & in Lunam xxij. & in diem xxvi. Aprilis. Atqui hoc nunquam est auditum, & prorsus Canonibus contrarium est, vt ex ijs, quæ diximus, liquet. Toto igitur cælo errant, qui asserunt, in plenilunio Pascha non posse celebrari.

8 HIS ita constitutis, Pascha dominico die post Lunam xiiij. primi mensis celebrandum esse, explicandum paulo diligentius est, primum mensis esse eum, cuius Luna xiiij. in æquinoctii diem incidit, vel eundem proxime consequitur, vt supra asseruimus. Non enim desunt, qui primum mensis aliter definiendum censeant, (quod quidem illis per imprudentiam potius excidisse puto, quam vt mordicus sententiam suam tueri velint. Jeum videlicet mensis appellantes primum, cuius Nouilunium diei æquinoctii propinquius est. Sed hi maxime decipiuntur. Nam cum fieri possit, vt duo Nouilunia æqualiter ab æquinoctii die distent, vnum quidem ante, alterum vero post, ambigi posset, ac merito, vt rum illorum pro Paschæ celebritate eligendum foret. Constituto enim, verbigratia, æquinoctio in 21. die Martij, si plenilunium medium, siue oppositio Luminarium media (Medijs enim motibus potius, quam veris, hoc in negotio vtitur Ecclesiæ, vt cap. 4. ostendimus.) incidat in meridiem diei 21. Martij, tanto interuallo à meridie diei 21. aberit Nouilunium medium, quod diem æquinoctii præcedit, quanto ab eodem distat Nouilunium Medium, quod eundem diem æquinoctii subsequitur; cum vtrumque à medio plenilunio absit diebus 14. horis 18. min. 22. sec. 2. fere, vt suo loco exponemus. Quocirca iure optimo ambigere quis possit, vt rum ex duobus illis Nouilunijs ad primum mensis spectet. Manifestius hoc ex Cyclo decennouennali aurei Numeri intelligitur, quo Ecclesiæ Catholica à Concilio Nicæno vsque ad hanc Calendarii correctionem vsa est. In eo namque aureus Numerus 8. positus erat & ad diem 6. Martij, & ad diem 5. Aprilis. Quare cum vterque dies æquali spatio à die 21. Martij remotus sit, quod tam inter diem 6. & 21. Martij, quam inter diem 5. Aprilis, & 21. Martij dies 14. intericiantur, ambiguum erit, num Nouilunium diei 6. Martij Paschale sit, an potius illud, quod die 5. Aprilis contingit.

Error quorundam in primo mensis definitione.

IDEM quoque apparet ex Cyclo Epactarum noui Calendarij, quem quidem recte in eo distributum esse per mensium dies, postea demonstrabimus. Cum enim epacta xxv. ordinaria apposta quoque sit & ad diem 6. Martij, & ad 5. Aprilis. orietur necessario eadem ambiguitas de primo mense Paschali eligendo: maiorque difficultas existet, quando Epacta xxiiii. in vsu est, quod eius Nouilunium die 7. Martij contingens sit æquinoctio, hoc est, diei 21. Martij propinquius, quam Nouilunium eiusdem, quod die 5. Aprilis accidit: quippe cum inter diem 7. Martij, & 21. interponantur tantum dies 13. inter diem autem 5. Aprilis & 21. Martij interiecti sint dies 14. Ex sententia ergo eorum, qui ex Nouilunio primum Mensis arbitratur esse metiendum, foret Nouilunium illud diei 7. Martij Paschale, aliud vero in diem 5. Aprilis incidens reiciendum esset, tanquam non Paschale. quod omnino falsum est, & contra vsus vetustissimum Ecclesiæ Catholicæ, quæ Nouilunium diei 7. Martij respuit, atque sequens, quod die 5. Aprilis accidit, Paschale statuit, non aliam ob causam, nisi quod prioris dies 14. cadat in diem 20. Martij ante æquinoctium, atque ob id ad vltimum mensis anni referendum sit.

RECTIVS ergo primus mensis describitur per Lunam xiiij. quæ vel in æquinoctij diem incidit, vel eum proxime consequitur, vt & à nobis factum est, & ante nos à compluribus scriptoribus Ecclesiasticis comprobatum, præsertim à Venerabili Beda hac in re exercitatissimo cū alijs in locis, tum in his paucis, quæ in confirmationem nostræ sententiæ adducenda censuimus. Libro ergo de temporum ratione c. 49. aduersus Victorium quendam, qui aliter primum mensis, & Lunas quartasdecimas Paschales supputabat, ita scribit. Nos Ægyptiam calculandi disciplinam, quæ & tuo iudicio, (Alloquitur autem Victorium) & vniuersalis Ecclesiæ consensu verior apparet, omnibus sequendam nouimus: Initium videlicet primi Mensis ab octauo Iduum Martiarum vsque in Nonarum Aprilium diem: quartasdecimas vero Lunas Pasche à duodecimo Calendarum Aprilium vsque in decimum quartum Calendarum Maias: Porro diem Pasche Dominicum ab vndecimo Calendarum Aprilium vsque in septimum Calendarum Maiarum; & hoc in Luna xv. vsque in xxi. esse querendum. Quibus verbis aperte primam Lunam xiiii. Paschalem Beda in die æquinoctij collocat, & vltimam in die 18. Aprilis; ac proinde vult primum mensis, id est, Paschalem

Mensem primum recte dici eum, cuius Luna xiiij. in die æquinoctij incidit, vel eum proxime sequitur.

esse eum, cuius Luna xiiii. cadit vel in diem æquinoctij, vel ipsum proxime sequitur. Idem apertius declarat cap. 43. eiusdem libri in hunc modum. *Qui utriusque (anni scilicet communes & embolismi) sicut supra dictum est ab exordio primi mensis, quem Hebræi Nisan vocant, hoc est, ab accensione Lunæ Paschalis initium sumunt, cuius exordium mensis hac regula debet observari: vt nunquam Luna Pascha xiiii. vernalis præcedat æquinoctium, sed vel in ipso æquinoctio, hoc est, duodecimo Calendarum Aprilium, vel eo transgresso, legitima procedat. Vnde fit, vt ab octavo Iduum Martiarum die vsque in Nonarum Aprilium diem Lunaris anni sint quærenda primordia. Ipsa autem Luna xiiii. cum primum xij. Calendarum Aprilium, cum nouissime xiiii. Calendarum Maias occurrendo, diem festi Paschalis ab xi. Calendarum Aprilis vsque in vij. Calendarum Maias faciat inquirendum. Idem repetit cap. 57. his verbis. Nam quæ post xiiii. Lunam Dominica dies occurrit, ipsa est Paschalis Dominica Resurrectionis dies, quæ quidem xiiii. Luna primum in æquinoctio, id est xij. Calendarum Aprilium, vltimum vigesimo nono ab hinc die, id est, xiiii. Calendarum Maiarum sub vespere processum terris ostendit. Denique cap. 60. hoc modo loquitur. Cuius primi mensis, septemque eius dierum æzymorum nunc regula talis est, vt quæ post æquinoctium xv. Luna occurrerit, primi mensis intelligatur, & hæc quemcumque septem dierum, vsque ad xxi. Dominicum acceperit, Paschalis festi gaudijs aptum porrigat.*

Tria in celebratione Pasche observanda ex decretis Pontificum & Conciliorum. Equinoctio verno diem 21. Martij à Nicæno Concilio tributum esse.

9 ITA QVE cum tria, ex decretis SS. Pontificum, & Conciliorum, vt diximus, in recta Paschæ celebratione, vnde cætera mobilia festa pendent, obseruet Romana & Catholica Eccl. sia: Æquinoctium vernalis Lunam xiiii. primi mensis, & primam Dominicam post illam Lunam xiiii. declarandum iam est, quam rationem Ecclesia secuta sit, vt vbiuis locorum eodem tempore à fidelibus sacra Paschæ solennitas perageretur, hoc est, vt tria illa, quæ ad eius celebrationem necessaria esse diximus, ab omnibus eodem modo inquirentur, ita vt nulla prorsus discrepantia in eis existeret.

10 PRIMVM igitur, ne cuius libera concederetur potestas errandi in æquinoctio, & die xiiii. Lunæ primi mensis, ac Dominico die ad celebrandum Pascha definiendo, statutum est à Patribus Concilij Nicæni, vt æquinoctio verno tribueretur dies 21. Martij, quo die tunc, aut circiter æquinoctium fiebat. Ex quo fit, vt illa dies xiiii. Lunæ, quæ antecedit diem 21. Martij, censeatur pertinere ad vltimum anni mensis, non autem ad primum, ac proinde apta non sit ad Paschæ celebritatem: quæ vero dies xiiii. Lunæ in diem 21. Martij cadit, vel si non eum in diem incidit, quæ post diem 21. Martij primo loco occurrit, legitima sit ad Paschæ celebrandum. Ex his perspicuum est, omnia Nouilunia, ac sola, quæ ab 8. die Martij vsque ad 5. Aprilis contingunt inclusivè, esse Paschalia, quæ sunt numero 29. nimirum 24. in posterioribus 24. diebus Martij, & 5. in prioribus 5. Aprilis diebus, quamuis ante anni restitutionem in 29. illis diebus Ecclesia vsurpauerit tantummodo nouendecim Nouilunia, quod nouendecim aurei numeri, quibus utebatur, dies solum 19 occuparent. Nunc vero post emendationem Calendarij, Epactæ in singulis illis 29. diebus Nouilunium accidere posse ostendunt. Esse autem omnia illa 29. Nouilunia, ac sola Paschalia, liquido constat, cum illorum 29. mensium Lunarium nulla dies xiiii. Lunæ diem 21. Martij, in quo æquinoctium constitutum est, antecedit, sed cuiusque dies xiiii. æquinoctij diem, quem diximus, consequatur, primo Nouilunio excepto, cuius dies xiiii. in ipsum diem 21. incidit: cuiusvis autem alterius Nouilunij diem 8. Martij antecedentis dies xiiii. æquinoctium præueniat, diem denique xiiii. Nouilunij cuiuslibet, quod diem 5. Aprilis subsequitur, altera iam dies xiiii. Lunæ antecesserit Paschalis, vt perspicuum est. Quæ cum ita sint, liquet Pascha semper posse, ac debere celebrari in aliquo dierum à 22. Martij vsque ad 5. Aprilis: adeo vt primum Pascha ac citimum celebrari possit die 22. Martij postremum vero atque vltimum die 5. Aprilis: totaque solennitas Paschalis latitudinem habeat 35. dierum, quorum priores 10. ad finem Martij, posteriores autem 25. ad principium Aprilis pertineant. Nam quando dies 21. Martij est dies Sabbati, & in eundem dies xiiii. Lunæ cadit, quæ prima Paschalis est, erit sequenti die Dominico, id est, die 22. Martij, solennitas Paschæ, atque ante hunc diem Pascha celebrari ritè non potest, neque vnquam ad hanc diem post Concilium Nicænum celebratum est. Quando item dies 18. Aprilis est dies Dominicus, & in eundem dies xiiii. Lunæ incidit, quæ postrema Paschalis est, celebrabitur Pascha proxime sequenti die Dominico, nimirum die 5. Aprilis, post quem diem Pascha ex decreto Concilij Nicæni sine flagitio celebrari non potest. Atque hosce terminos Paschales Concilij Nicæni auctoritate constitutos accepimus, qui ex collocatione æquinoctij in 21. die Martij necessario colliguntur, vt diximus.

Quot diebus anni, & quibus Pascha celebrari possit ex Nicæno Concilij decreto.

11 DEINDE vt in Nouiluniis, atque adeo in diebus xiiii. Lunæ nulla inter Christianos amplius dissensio oriretur, quemadmodum à Concilio Nicæno vsque ad tempora ferme Iustiniani Imperatoris acciderat, sed omnes eisdem diebus primam diem Lunæ pronunciarent, dispositi fuere à Dionysio Abbate 19. aurei numeri ab Alexandrinis accepti per dies in Calendario tali artificio, vt quilibet ei diei cuiusvis mensis præfigeretur, in quo Nouilunium accidebat illo anno, quo aureus ille numerus præfixus in vlu erat. Itaque currente aureo numero 1. fiebat toto eo anno Nouilunium in illa die cuiusque mensis, cui præfixus erat aureus 1. Currente vero aureo numero 2. fiebat Nouilunium eo die, qui aureum numerum 2. præfixum habebat; atque ita de cæteris: Ita vt Nouilunia in diuersos semper dies cuiusvis mensis inciderent, quemadmodum & omnes 19. aurei numeri diuersis diebus mensium ascripti erant; donec 19. anni essent transacti, post quos iterum aureus numerus erat 1. Nouiluniaque propterea ad eosdem redibant dies, &c. Sed hac de re plura reperies, vbi de anno Lunari disputabimus.

Nouilunia per aureos numeros in Calendario dispositos inuestigata esse ante correctionem anni, vt omnes iisdem diebus Nouilunia celebrarent. Cyclum literarum Dominicalium esse inuētū, vt in Dominico die celebrando nulla esset dissensio.

POSTREMO vt omnibus constaret, quando esset dies Dominica, institutus fuit Cyclus Literarum Dominicalium continens 28. annos, vt litera Dominicali cuiusvis anni cognita, nulla esset in diei Dominicæ atque adeo in solennitatis Paschalis celebratione diuersitas apud Christianos.

CAPVT II.

Calendarium cur corrigi debuerit, & in quo eius correctio consistat.

MNIA, quæ in Paschæ celebritate à fidelibus obseruanda esse diximus, recte sane ac sapienter auctoritate Nicæni Concilij definita sunt, & ab aliis Conciliis, summisque Pontificibus confirmata. Verum quia æquinoctiū vernum nostra tēpestate non amplius contingebat die 21. Martij, sed 11. ferme die. Nouilunia item non recte per aureos numeros in Calendario collocatos indicabantur, sed quatuor diebus, & amplius, ferius, quam oportebat, (cuius rei causam suis locis aperiam) factum est, vt Pascha sepe numero contra sanctionem Concilij Nicæni vsque ad hoc tempus celebratum sit. Nam quoniam, vt supra diximus, primus mensis Lunaris, atque adeo Paschalis est ille, cuius dies xiiij. Lunæ vel in diem æquinoctiū Verni cadit, vel ipsum proxime sequitur; æquinoctium autem Vernum hoc tempore ante correctionem Calendarij circa diem 11. Martij contingebat: sequitur, vt omnes Lunæ xiiij. à die 11. Martij vsque ad 20. fuerint ex præscripto Concilij Nicæni Paschales, hoc est, primi mensis, quas tamen, tanquam eas, quæ ad vltimum mensem spectarent, & æquinoctium antecederent, Ecclesia factum est, vt quotiescunque Lunæ dies xiiij. diem 10. Martij sequebatur, & 21. diem antecederet, (quod quidem accidit, quotiescunque in vsu fuit aliquis ex his aureis numeris 3. 6. 8. 11. 14. 19.) hac nostra tēpestate longius progressus esset, nisi remedium per anni correctionem esset adhibitum: adeo vt progressu temporis, omnes Lunæ xiiij. Paschales reiectæ essent, tanquam inutiles, semperque Pascha in secundo mense, immo tandem in tertio, quarto, &c. atque in ipsa æstate fuisset celebratum: quod fuisset sane absurdissimum, & Patrum decretis omnino contrarium. Euenisset autem hoc successu temporis, quia æquinoctium perpetuo verum effectum esset, vt quando æquinoctium à die 21. Martij diebus 29. recessisset, aut pluribus, nimirum post annum 4100. nullum Pascha in primo mense fuisset celebratum.

2 DEINDE propter quatuor illos dies, & amplius, quibus Nouilunia, vt diximus, ferius, quam res postulabat, per aureos numeros in Calendario indicabantur, sæpe accidebat, vt Pascha celebraretur Luna xxv. quando nimirum Luna xiiij. per aureum numerum inuenta, quæ verius erat Luna xviii. incidebat in diem Dominicum, ac proinde Pascha in sequentē Dominicū diem differebatur. Hoc autē manifeste repugnat Decretis summorum Pontificum, & Concilij Nicæni, quæ semel, atque iterum inculcānt, Pascha celebrandum esse à Luna xiiij. primi mensis exclusiue, vsque ad xxi. eiusdem inclusiue. Sane ab anno 1500. vsq; ad annū 1582. quo correctum est Calendarium, hoc est, in spatio 83. annorum, festi dies Paschæ 54. fuerunt non rite celebrati, & tantum 29. rite. Et nisi restitutum esset Calendarium, in reliquis 17. annis vsque ad annum 1600. duodecies Pascha perperam celebratum esset, quinquies duntaxat recte. Atque eiusmodi error, nisi remedio aliquo ei esset occursum, maior deinceps euasisset: ita contigisset, vt sacrosanctum Pascha Luna xxx. atque adeo in Nouilunio ipso, siue Luna j. & Luna ij. iij. &c. celebraretur. Quæ res quantum incommodi secum allatura fuerit, & quam absona atque absurda, ne dicam ridicula, fuerit euasura, nemo est, qui non videat.

EX hoc errore æquinoctii verni, & Lunæ xiiij. factum est, vt Pascha sæpissime celebratum sit 7. aut 28. aut 35. diebus tardius hoc seculo, quam Decreta Patrum præcipiunt. Id quod vsuuenit hisce annis, 1565. 1568. 1576. 1579. Idemque euenisset, si emendatum non fuisset Calendarium, annis 1595. 1598. 1603. 1606. 1614. & plerisque aliis, in quibus omnibus erratum esset in Paschæ celebratione diebus 35. & eo amplius, vt annos omittam, in quibus vel vigintiocto, vel septem dierum error commissus esset, quod perspicue apparebit ex capite 22. vbi Paschæ solemnitates, aliaque festa mobilia annorum 3401. ab anno 1600. ad annum vsque 5000. supputauimus, cum erroribus, qui secundum vsam Ecclesiasticam commissi essent, si Calendarium vetus retentum fuisset; ex quibus omnibus festi dies Paschæ tantum 265. secundum Calendarium antiquum reperiuntur legitimi, alii vero 3136. contra Patrum Decreta celebrati, & quidem 581. cum errore 35. dierum, ac 881. cum errore 42. dierum & 49. cum errore 49. dierum: vt illa Paschata omittam, quæ errorem habent 7. 14. & 28. dierum, quæ plurima sunt. Immo (quod absurdius est) post annum 2698. nullum amplius Pascha legitimum reperitur, qui quidem error in plures dies progressu temporis excreuisset, nisi correctum esset Calendarium.

4 PRAETER hæc incommoda, & absurda in Paschæ solemnitate peragenda, multa alia in aliis rebus fuissent consecuta, si Calendarij emendatio instituta non fuisset. Primum enim Natalis dies Redemptoris nostri, qui à primis Patribus prope solstitium hyemale celebrabatur, ad æquinoctium vernum; Incarnationis autem dies eiusdem, qui die 25. Martij prope æquinoctium vernum celebratus semper fuit, relicto æquinoctio verno, ad solstitium æstiuum; dies denique Natalis S. Ioannis Baptistæ, qui prope æstiuum solstitium à veteribus colebatur, ad autumnale æquinoctium prolapsurus fuisset. quæ omnia absurda sunt, & absona. Nam quod præcurfor filij Dei tempore solstitij æstiuus natus sit, & quod ipse filius Dei carnem sumere voluerit æquinoctii verni tempore, & prope hyemale solstitium nasci, mysterio carere putandum non est, sed ex ordinatione diuina ita ab æterno statutū fuisse, omnino est existimandum: id quod multi ex SS. Patribus

F 2 affirmant, *Calendarium, Pascha celebrari contigisset, Lunæ ii. iij. &c. ob errorem Nouiluniorum, qua per aureos numeros inquirebantur. Ob errorem & Luna xiiij. ex aureis numeris inuenta, sæpe in celebritate Paschæ contigisse errorem 7. aut 28. aut 35. dierum ante emendationem Committi contigisset in Paschæ celebratione post multos annos errorem 42. dierum & amplius, nisi correctum esset Calendarium. Incommoda Historiarum, temporum, & præcipuarum anni celebritatum, si Calendarium emendatum non esset.*

Æquinoctium, Nouiluniaeque tēpore, quo Calendarium à Gregorio corrigebatur, non eisdem diebus contigisse, quibus tēpore Concilij Nicæni fiebant. Quæ lunationes ex Conc. Nic. Paschales reiectæ fuerint, tanquam non Paschales ante correctionem Calendarij, propter errorem æquinoctij. Quando Pascha in mense secundo ante correctionem celebratum sit propter æquinoctij errorem. Nisi Calendarium fuisset correctum, accidisset post aliquot annos Pascha semper in secundo mense, tertio, quarto, &c. celebrari, propter æquinoctii versus initia mensis ascensum. Quando Pascha ante correctionem celebratum sit Luna xxxv. ob Nouiluniorum per aureos numeros inuentorum errorem. Nisi correctum fuisset Calendarium, ser Calendarium æquinoctii, Calēdarij. Incommoda

affirmant, eleganterque docent. Solemnitates igitur quæ in harum rerum memoriam Ecclesia Catholica instituit, iisdem anni temporibus peragendæ sunt, quibus diuina voluntate præordinatæ fuerunt. Nostra uero ætate, antequam Calendarium corrigeretur, longe aliter celebrabantur: siquidem omnes dies festi, quos immobiles appellamus, decem diebus integris à locis, in quibus à primis Patribus fuerunt collocati, recesserant: quot nimirum diebus æquinoctia, atque solstitia sedes suas à Concilio Nicæno ad nostra usque tempora in Calendario anteuertent.

HVC accedit, quod nostris temporibus ante anni restitutionem Nouilunia, ætasque Lunæ in Ecclesiis nunquam recte fuerit pronunciata, propter aurei numeri imperfectionem, quod ferendum non erat; cum in primitiua Ecclesia mensium Lunarium magna semper habita fuerit ratio: quippe cum in Martyrologio vna cum die mensis Solaris etiam dies Lunarum mensis, (qui mos adhuc in Ecclesia laudabiliter conseruatur) conseruauerit pronunciari.

POSTREMO propter imperfectam Solaris anni magnitudinem, qua Ecclesia semper vsa est, mens omnes in Calendario retrocedebant, hoc est, tempus illud anni, quod nunc nomine mensis Iunij intelligitur, & in quo solstitium æstiuum continetur, pedetentim versus mensum Maium prorepebat, ita ut, retrocedente mense Iunio, solstitium æstiuum progressu temporis futurum fuisset in mense Maio: dies Caniculares in Iunio, qui nunc in Iulio reperiuntur. Ver, quod nunc est in Martio, in Febuario: solstitium denique hybernium, quod in Decembri nunc contingit, in Nouembri. Deinde durante adhuc isto errore, æstiuum solstitium prolapsurum fuisset in Aprilem; Dies caniculares in Maium: Ver in Ianuariam; hybernium denique solstitium in Octobrem; & sic deinceps omnia hæc in alios atque alios menses fuissent progressa. Ex quo sequeretur, non solum celebritates dierum festorum à suis sedibus, ut diximus, deturbari, verum etiam omnem ordinem Ecclesiasticum in diuinis officiis persoluendis hæcenus obseruatum, mirum in modum lectiones, historiæque in horis canonicis ex sacra scriptura recitentur, quæ quidem per certos etiam menses quosdam sunt dispositæ. Cum ergo menses omnes ex vna in aliam, atque aliam anni partem, nullo puncto temporis intermisso migrarent, ut dictum est, si Calendarium mansisset non correctum, atque emendatum, quis non videt, Lectiones, historiasque ex Scriptura sacra alio anni tempore recitandas fuisse, quam quo institutæ reperiuntur? Quod etiam multo magis de quibusdam Prophetiis, quales potissimum sunt illæ, quæ in quatuor temporibus in sacrosancto Missæ sacrificio leguntur, dicendum est. Omitto, si Calendarium non fuisset restitutum historias, tam diuinarum, quam humanarum rerum, & Chronographias, obscurandas fuisse, quæ tanta cura, diligentiaque à nostris Maioribus conscriptæ fuerunt, & quarum cognitio non parum ad iumentum commoditatisque publice priuatimque afferre solet. Non minus quoque perturbarentur ea, quæ in Antiquorum libris de Agricultura, & Nautica scripta sunt. Non raro enim præcipitur, hoc in isto mense esse faciendum, & illud in alio, his aut illis diebus anni instituendam esse navigationem, in aliis uero navigationem esse periculofam; quæ omnino amplius non seruarentur, cum menses, ut dictum est, mutassent anni partes, quæ quidem omnes ad æquinoctium, quod in Martio fiebat, referuntur. Eadem ratione falso sextus mensis à Martio nominaretur Sextilis, & insequentes, September, October, Nouember, ac December: quippe cum amplius ordinem istum ab æquinoctio Verno, quod primo mensi debetur, & quod à Martio recessisset, non seruarent.

5 IGITUR ut incommoda hæc omnia, atque absurda, quæ recensuimus, vitarentur, & ne in maiora incidere posteritas, necessarium omnino fuit, ut annus & Calendarium emendaretur, hoc est, ut æquinoctium uernum in pristinam suam sedem à Patribus Concilij Nicæni ei tributam, nimirum in diem 21. Martij restitueretur, Nouiluniaque per numeros in Calendario dispositos ita monstrarentur, ut eorum plenilunia (maior enim ratio pleniluniorum, quam Nouiluniorum, habetur ab Ecclesia, propter Paschæ solemnitatem, ut loco dicetur) ab illis, quæ calculus Astronomorum secundum medium motum exhibet, quoque eius fieri potest, exemptionem, factum est, ut cyclus Solaris, siue Literarum Dominicalium ad hoc usque tempus in Ecclesia Dei usitatus necessario interrompendus fuerit: quod etiam eueniet, quotiescunque ad æquinoctium in sua sede retinendum dies ex anno demetur. Oportuit ergo Cyclum hunc ita quoque innovare, ut per eum quocunque anno proposito Litera Dominicalis non secus post correctionem Calendarij, atque ante, posset inueniri, licet ex anno nonnunquam dies eximatur. Itaque in his tribus, æquinoctij restitutione, & in propria sede retentione; Nouiluniorum emendatione, atque innovatione Cycli Solaris, totum negotium correctionis Calendarij consistit. Quæ recte à Gregorio XIII. instaurata esse, & qua ratione id factum sit, in ijs, quæ sequuntur, planum faciemus.

*Necessitas
correctionis
Calendarij.*

*In tribus
correctione
Calendarij
consistere,
& quæ illa
sint.*

CAPVT III.

Æquinoctium Vernum cur ad diem 21. Martij potissimum, & qua ratione reuocatum sit.

*Sententia
varia de
æquinoctij
restitutione.*

ORVM qui de Calendarij emendatione scripserunt, variæ de Æquinoctij restitutione fuerunt sententiæ. Quidam enim illud relinquendum esse censebant eo die, quo correctionis tempore reperiebatur, die videlicet 11. Martij. Alij autem ad diem 25. eiusdem mensis reuocandum esse asseuerabant, hoc est, ad diem Dominicæ incarnationis: propterea quod arbitrabantur, incarnationem æterni filij Dei æquinoctio verno factâ esse. Plerique demum prudentiori consilio restituendû contendebant ad diem 21. Mar. vbi Nicæni Concilij tempore fere deprehendebatur. Atque horum opinionem merito Gregorius XIII. amplexus est, quippe

quæ

quæ minus nouitatis, ac mutationis contineat, quod ex incommodis aliarum sententiarum perspicuum fiet. Nam si æquinoctium circa diem 11. Martij relictum esset, vbi ante correctionem erat, aut ad diem 25. Martij esset reuocatum, aut ad alium quemcunque diem, à die 21. Martij diuersum, oportuisset Ecclesiam imutare omnes terminos Paschales auctoritate Concilij Nicæni constitutos, omniaque Breuiaria ac Missalia renouare; cum omnia hæc ita sint digesta, atque ordinata, ac si æquinoctium vernalis die 21. Martij perpetuo contingeret: quæ res quantam perturbationem allatura fuerit fidelibus, si vidissent, Pascha, & alia festa mobilia aliis diebus nunc, quam olim ab antiquis Patribus, celebrari, nemo est, qui dubitet: præsertim vero, cum non exiguum detrimentum hominibus Ecclesiasticis importaret, propter innumerabilem ferme librorum Ecclesiasticorum iacturam, & immensos sumptus, qui coemendis nouis libris ad Dei cultum pertinentibus necessarij essent. Habent enim pleræque Ecclesiæ, ac Monasteria horum librorum bibliothecas multis aureorum millibus æstimatas, quæ omnes inutiles factæ essent. Huc accedit, quod cum omnes Ecclesiæ Orientales, quæ numerosæ sunt, & quarum ratio maxime habenda erat, Canonem de Pascha celebrando in Concilio Nicæno confirmatum religiosissime custodiant, non potuit vernalis æquinoctium maiore omnium Ecclesiarum cōmodo ad alium diem reuocari, quàm ad diem 21. Martij, vbi tempore Nicæni Concilij reperiebatur. Hac enim ratione Decretum de celebratione Paschæ à Patribus in eo Concilio sancitum permansit intactum prorsus, atque illæsum. Postremo quoniam cum maior pars Martyrum, Doctorum, Confessorum, ac Virginum, quorum solennitates grata memoria pie veneratur Ecclesia, circa tempora Nicæni Concilij floruerit; Martyrum quidem paulo ante sub Decio, & Diocletiano crudelissimis Ecclesiæ Dei persecutoribus, Confessorum vero ipso Concilij tempore, vel paulo post, temporibus Basilij, Gregorij Nazianzeni. Ioan. Chrysostomi, Damasceni, Ambrosij, Augustini, Hieronymi, Leonis, Gregorij Magni, & quando solitudines Aegypti, ac Palestinæ innumera Monachorum, & Anachoretarum multitudine sub Paulo, Antonio, atque Hilarione, sanctissimis Eremitis, refertæ erant; non potuit æquinoctium ad magis conueniens tempus reuocari, quam ad Concilij Nicæni tempora, vt festi Sanctorum dies congruis temporibus quotannis recurrerent, ac celebrarentur, hoc est, non longe ab illis, quibus in terra vixerunt, Ecclesiæ. Catholicæ exemplis ac doctrinis illustrarunt. Nam si vel ad tempus Incarnationis Dominicæ reductum esset, vel eo in loco, vbi ante correctionem deprehendebatur, retentum, fuissent omnium illorum Sanctorum tempora confusa, atque perturbata.

2. RESTITVTVM porro est æquinoctium à Gregorio xiiij. Pont. Max. ad diem 21. Martij per exemptionem decem dierum ex mense Octobri anni 1582. (qui propterea annus correctionis dicitur, celeberrimusque inter annos existet apud posteros) ita vt post quartum diem Octobris, qui B. Francisco sacer est, loco diei quinti assumptus fuerit statim quintusdecimus, decem interiectis eo anno prorsus omissis. Hac etenim ratione factum est, vt vernalis æquinoctium anno 1583. insequenti contingerit, & aliis deinceps futurum sit, decem diebus serius, quam ante hanc correctionem; ac proinde cum ipsum antea fieret circa diem 11. Martij, idem nunc prope diem 21. accidere cernatur, quemadmodum Concilij Nicæni temporibus.

3. FACTA quoque est hæc restitutio per ablationem decem dierum simul ex vno mense, nimirum ex Octobri, non autem per omissionem decem dierum intercalarium in 40. annis, aut per detractionem eorundem 10. dierum ex 10. mensibus, detrahendo singulos dies ex mensibus singulis, quod nonnulli optabant; tum quia multa occurrere potuissent in 40. annis, quæ correctionem impedirent, præsertim propter frequentem Summorum Pontificum in tot annorum spatio mutationem; tum etiam quia sæpius Cyclus Dominicalium literarum interrumpendus fuisset, quod incommodum extitisset, qui tamen in hac nostra restitutione semel tantum, sed necessario, interruptus est.

SI quis porro roget, vnde factum sit, vt æquinoctium sedem suam pristinam, hoc est, diem 21. Martij deseruerit, & ad diem 11. eiusdem mensis ascenderit, intelligat huius rei causam esse, quod Iulius Cæsar, quem Ecclesia Catholica Romana est secuta, plus æquo vnus anni magnitudini tribuerit. Constituit enim annum Solarem dierum 365. & horarum 6. Et quia in anno Ciuili ac Politico, qui dies duntaxat integros complectitur, (neque enim in eo horæ describi possunt, quæ post dies supersunt, ne varium semper anni initium fieret) omittebat sex illas horas, quæ in quatuor annis diem integrum efficiunt, decreuit, vt quarto quouis anno dies vnus ex 24. horis conflatus intercalaretur, fieretque tunc annus dierum 366. quem Bissextilem appellarunt. Annus autem Solaris verus, quem Tropicum vocant, tantus non est, sed aliquot horæ minutis minor, cōplectens secundum Tabulas Alphonsi Hispaniæ Regis dies 365. & horas tantum 5. min. 49. sec. 16. quæ quidem anni magnitudo media quodammodo est inter maximam, & minimam anni magnitudinem. Nam vt cap. 6. fusius dicemus, Astronomi peritiores obseruarunt annos Solares esse inæquales; & maximum quidem annum fuisse Hipparchi, ac Ptolemæi temporibus affirmant, minimum vero ætate Albategnij, & medium quodammodo circa Alphonsi Regis tempora extitisse, atque nunc iterum ad maximam fere peruenisse magnitudinem. Itaque annus Romanus, qui apud Ecclesiam in vsu est, superat Alphonsinum annum, quem medium ferme inter maximum & minimum esse diximus, minutis 10. & secundis 44. vnus horæ. Ex quo fit, vt totidem minutis secundisque quolibet anno Iuliano æquinoctia, solstitiaque sedes suas anticipent; quia quando Sol proprio motu, secundum tabulas Alphonsinas, ad idem punctum æquinoctij, aut solstitij, à quo recesserat, reuertitur, defunt ad annum Iulianum complendum illa, quæ diximus, min. 10. & sec. 44. vnus horæ. Quocirca secundum easdem tabulas, æquinoctia, solstitiaque in annis ferme 134. vno die integro, & in annis 402. diebus circiter tribus sedes suas præcurrent. Quod si anni magnitudo, qua vtitur Ecclesia, omni ex parte congrueret motui Solis annuo, nulla cerneretur æquinoctiorum solstitiorumque anticipatio, sed eisdem anni diebus recurrerent.

QVOD si quis scire etiam cupiat, cur exemptio illa decem dierum ex anno 1582. in mense Octobri facta sit, & non potius ex aliquo anno centesimo, vel ex aliquo alio Bissextili, non quidem in Octobri, sed in quouis alio mense; (hoc enim curioso alicui facessere posset negotium) ratio in promptu est. Potuerunt quidem decem illi dies ex quocunque anno eximi, atque etiã ex quolibet mense, sed delectus est præcipue annus 1582.

cur in anno 1582. & in Octobri potius insti-
tuta sit.

quia tunc omnia ad correctionem necessaria fuerunt primum expedita, atque absoluta. Responfa enim Imperatoris, omnium Regum, Principum, Rerumque publicarum, & præcipuarum Vniuersitatum ad Summum Pontificem iam allata fuerant, & à Mathematicis ad emendationem conuocatis quam diligentissime examinata. Quare ne diutius restauratio Calendarii, quâ omnes Principes Christiâ, & Respub. mirifice collaudarant, atq; approbarât, differretur, visum est Põtifici Max. annû 1582. correctioni tantopere expeditâ destinare.

QVOD autem in Octobri potius factum id fuerit, quam in alio mense, causa nulla fuit alia, neque aliud hac in re mysterium quærendum est, quam quod is mensis ad negotium hoc aptissimus iudicatus est, quippe qui plures dies Sanctorum celebritatibus vacuos haberet. Ex quo factum est, vt decem dies ex eo exempti minorem perturbationem, confusionemque in Diuinis officiis persoluendis apud homines Ecclesiasticos pepererit. Nam licet in Februario, Martio, & Aprili pauci etiam festi Sanctorum dies celebrantur, tamen quia in eos menses incidunt Septuagesima, Quadragesima, & tempus Paschale, iudicatum est eos non esse decem diebus priuandos, vt tempora illa, quæ summa religione ab Ecclesia celebrantur, continuato ordine sine ulla interruptione percurrerent, præsertim quia si, exempli causa, Septuagesima tunc celebrata esset secundum Calendarium nouum die 14. Februarij, omissis decem præcedentibus diebus, extitissent tantum quatuor Dominicæ post Epiphaniam, & reliquæ duæ ante aduentum non potuissent interponi, cum eo anno Dominicæ solum 24. post Pentecosten futuræ fuissent.

6 QVIA vero nonnullæ Prouinciæ ex Octobri anni 1582. nondum decem dies exemerant, quod ad eas tam cito exemplaria noui Calendarii perferri non potuerant, optimo consilio factû est, vt anno insequenti 1583. non expectato Octobri, decem dies ex Februario eximerentur, ne diutius populi illi in dierum numeratione ab Ecclesia Romana dissentirent. Etsi enim eo anno, qui nondum Calendarium emandauerant, eodem, quo nos, die Paschæ celebraturi erant, tamen in dierum numero dissentissent, cum nos decimo die Aprilis, illi autem vltimo Martij agerent Pascha. Non est igitur, quod sollicitus quis sit, aut anxius in exquirenda causa, cur anno potissimum 1582. Summus Pontifex restaurationem Calendarij fieri voluerit mense Octobri, anno vero 1583. mense Februario.

Cur anno 1583. in Regiombus re-
moriorib; eo-
rectio fieri
iussa sit in
Februario
potius, quâ
in alio men-
se.

7 SVNT tamen nonnulli, qui intelligere se, & sapere plus, quam cæteros arbitrantur, vt correctionem hanc Gregorianam aliquo modo carpant, asserere non verentur, ideo factum fuisse exemptionem decem dierum ex Octobri anni 1582. & non ex Februario: quia si eo anno ante Pascha facta fuisset Calendarij restitutio, celebratum fuisset Pascha contra Patrum decreta, & sanctiones: Ac ne hoc in initio statim correctionis ab omnibus animaduertetur, dilatam fuisse emendationem in Octobrem. Quæ in re mirum in modum decipiuntur, & toto (quod dicitur) aberrant cælo. Nam secundum Calendarium nouum, si ante Pascha incepisset, legitime Pascha secundum Canones fuisset celebratum, quod in veteri Calendario contra Patrum decreta celebratum fuit. Quoniam enim anno 1582. aureus numerus fuit 6. qui Epactam exhibuisset xxvj. si decem dies ex Februario fuissent ablati; quæ terminum Paschalem, id est, Lunam xiiij. in die 17. Aprilis reponit, nimirum in Sabbato. Quare sequenti die Dominica in diem 18. incidente, Pascha celebratum fuisset post plenilunium tam medium, quam verum; cum medium plenilunium ex tabulis Ioan. Magini factum tunc fuerit, die 17. Aprilis hor. 8. ferme post meridiem, verum autem eodem die hor. 15. fere post meridiem: quæ omnia Canonibus consona sunt. At eo ipso anno ante correctionem Pascha celebratum est Luna xxii. hoc est, quarta hebdomada, contra Patrum Conciliorumque Sanctiones: quod secundum nouum Calendarium Luna xv. cycli, hoc est, in principio tertiz hebdomadæ, in qua sola legitime potest Pascha celebrari, peractum fuisset, vt diximus.

Calendarium
nouum si
anno 1582.
in Feb. cor-
rectum fu-
isset, exhi-
buisset re-
ctam Pa-
schæ, quam
vetus.

C A P V T III.

Ecclesia cur posthabitis motibus veris apparentibusue, medios tantum, siue æquales, aut potius cyclos in mobilium solemnitate celebratione vsurpet.

Ecclesiam
medios dum
taxat mo-
tus consi-
derare, ob
multas cõ-
1. Causa.
Quia me-
diis motus
sunt æqua-
les & uni-
formes ac
proinde ad
captû vulgæ
ac commo-
datus: veri
autem mo-
tus inæqua-
les sunt &
irregulares.

RESTITVTO in pristinam sedem æquinoctio, in qua à Concilii Nicæni patribus deprehensum, & collocatum est, præscribenda quoque fuit ratio, ac via, qua idem æquinoctium in sua sede, quoad eius fieri potest, retineretur, ne vt antea, locum suum deserens, versus mensium initia pedetentim, sensimque progrediatur, atque adeo Calendarium in eisdem erroribus coniciat. Quæ ratio, vt planior fiat, paulo diligentius explicandum erit prius, quales motus Ecclesia consideret, atque in celebratum mobilium cultu adhibeat. Hoc enim exposito, liquido constabit, quam temere & sine causa nonnulli veros motus in Ecclesiam inuehere conati sint. Ecclesia namque posthabitis veris Lunæ, ac Solis motibus, quippe qui ad Astronomos magis pertineant, solos medios, & æquales, siue potius cyclos constanti, æquabiliq; ordine progredientes considerat. Cuius rei multiplex ratio afferri potest.

PRIMUM quia motus veri inæquales sunt, modo velociores, modo tardiores; medii autem motus sunt semper æquales, atque vniiformes: ac proinde hi facili negotio in cyclum redigi possunt, non autem illi. Cum ergo ad inuestigationem æquinoctii, Nouilunii, ac Plenilunii Paschalis, tradendæ sint regulæ faciles, quæ sine magno labore à quolibet, Astronomiæ etiam omnino rudi, & ignaro, percipi, ac teneri possint sine cognitione tabularum Astronomicarum, ne vniuersus populus Astronomiam cogatur perdiscere, quod nouum, atque inauditum est, & factu prorsus impossibile; recipiendi fuerunt motus medii potius, quâ veri, præsertim quia facilius in veris, apparentibusq; motibus, quam in mediis, & æqualibus error potest admitti. Neq; vero magni refert, veros motus re ipsa in cælestibus corporibus existere, medios autem cogitatione tantum, atque arte esse excogita-

WHY THE VERNAL EQUINOX WAS PREFERRED, AND BY WHAT PLAN IT WAS TURNED
BACK TO THE 21st DAY OF MARCH

Of those who have written about the correction of the Calendar there have been various opinions concerning the Equinox. For certain ones were holding that it must remain on that day on which it was discovered in the time of correction. But some were claiming that it should be restored to the 25th day of the same month, that is, to the day of the Incarnation of the Lord, because they were thinking that the incarnation of the eternal Son of God had happened on the vernal equinox. And indeed by the opinion of these men Gregory XIII peritiously embraced that which became plain ~~but of the disadvantages~~ of other opinions which might surely continue with less of newness and change. For if the equinox had remained around the 11th day of March, where it was before the correction, or had been restored to the 25th day of March, or diverted from the 21st day of March to some other day, it would have been necessary that the Church change all the Paschal limits which had been established by the authority of the Nicaean Council, and to renew all the Breviaries and Missals; since all these were distributed and arranged as if the vernal equinox would fall permanently upon the 21st day of March: on which account the thing would have brought such disturbance to the faithful if they had seen that the Pascha and other movable feasts be celebrated on other days now than once upon a time by the ancient fathers--there is no one who would doubt that: but especially since it would carry no small loss to the men of the Church on account of the casting aside of almost innumerable ecclesiastical books, and enormous expenses, which would have been necessary of the correcting of new books pertaining to the worship of God. For many churches and monasteries had libraries of these books estimated at many millions of gold, all of which would have become useless. To this it is added that the vernal equinox could not be restored back to another day than at the greater convenience of all the churches, by which on the 21st day of March where at the time of the Council of Nicaea it was found, since all the Oriental Churches, which are very numerous, and whose plan had especially to be considered, most religiously guard the Canon for the celebration of the Pasch as confirmed by the Nicaean Council. For by this plan the Decree concerning the celebration of the Passover, sanctified by the Fathers in that Council, remained intact forthwith and unharmed. And at last, since the greater part of the martyrs, doctors, confessors, and Virgins, whose festivals the Church adores piously in grateful memory, were eminent about the times of the Council of Nicaea--of the Martyrs indeed a little before under Decius and Diocletian, most cruel persecuters of the Church of God, of the Confessors indeed at the very time of the Council, and a little after in the times of Basil, Gregory Nazianzenus, Joan, Chrysostom, Damascene, Ambrose, Augustine, Hieronymus, Leon, Gregory the Great, and of how many solitary ones in Egypt, and of the Monachi and Anachoretas of Palestine, by an innumerable number under Paul, Antonius and Hilarionis, most holy recluses, --had been crammed full; it could not be that the equinox be recalled to a more convenient time than the times of the Council of Nicaea, so that the day of festival of the Saints should hasten back and be celebrated on such fitting times, that is, not far from those in which they lived on earth, to which the Catholic Church points by example and doctrine. For if either to the time of the Incarnation of the Lord it had been restored, or retained in that place where it was found before the correction, the times of all those Saints would have been confused and disturbed.

Moreover the equinox was restored by Gregory XIII Pontifex Maximus to the 21st day of March by the dropping of ten days in October of the year 1582, on account of which it is called the year of Reformation, and stands forth most celebrated among years in the future, so that after the 4th of October, which is holy to B. Francisco, in place of the fifth day, would be immediately assumed the fifteenth day, the ten interjected days, being in this year forthwith lost. For by this plan it happened that the vernal equinox would happen on the following day in the year 1583, and in the future would be upon ten other days, in a series, than before this correction; and at length since it itself was previously about the 11th day of March, now the same is perceived to fall near the 21st day as in the times of the Council of Nicaea.

EXPLANATION OF THE ROMAN CALENDAR BY GREGORY XIII,
BY CHRISTOPHORUS CLAUVIUS
CAPUT PRIMUM

(Translation begins with last sentence of the first papagraph. G. Amadon)

From all these references it is manifest that it was commanded by God to the Hebrews that they should celebrate the Phase, or Passover on the fourteenth day of the first month at evening.

2. But this month of the Moon (for the Hebrews use the Lunar months) is the first whose fourteenth day of the Moon (the day itself of the New Moon having been counted) falls either upon the day of the vernal equinox, or occurs first after the equinox. This is plainly comprehended by the more ancient and learned Hebrews, who handed down that the Pasch of the second Lunar Cycle must always be celebrated on the fourteenth of the Moon falling upon the equinox, or next following that very day. Of which thing Josephus the Jew is a most trustworthy witness in book 3, Antiquities of the Jews, chapter 13, where he writes thus: "In the month of Xanthicus, which is by us called Nisan, and is the beginning of our year, on the fourteenth day of the Lunar month, when the sun is in Aries (for on this month it was that we were delivered from bondage under the Egyptians) the law ordained that we should every year slay that sacrifice which I before told you we slew when we came out of Egypt, and which was called the Passover; and so we do celebrate this Passover in companies, leaving nothing of what we sacrifice till the day following." By which words he plainly teaches that the fourteenth day of the Moon, of the first month, on which the Jews celebrated the Passover, is that day which falls either on the day of the equinox, or which next follows the equinox: and rightly so for the Sun is either in the beginning or in some degree of Aries.

Likewise Anatolius a bishop of Laodicea, a Syrian city, who lived about the year A.D. 280, about 45 years before the Council of Nicaea, who afterward had taught (as Eusebius authorizes in book 7, Ecclesiastical History, chapter 29), shows most clearly that Philo, a most learned Jew, and other more ancient Jews observed that the year which pertains to the celebration of the Passover must be begun by the vernal equinox; he subjoins these words: "And on this account we say that they fail not a little who think that the Pasch must be celebrated before the beginning of the new year (that is, before the vernal equinox). But this plan does not take its first beginning from us, but it is demonstrated that it was approved by the ancient Jews, and was observed before the advent of Christ; just as Philo plainly teaches, and Josephus, but more ancient than these, Agathobulus, and after him, the learned Aristobulus from Paneades, who was one of those 70 seniors who had been sent by the Pontifices to Prolomaeus, king of Egypt, to interpret the Hebrew books into Greek discourse, and who answered many things from the traditions of Moses to the suggestions and questions of the king. Therefore these very men said, while they were explaining the questions of the Exodus, that the Pascha must not be sacrificed before the vernal equinox crossed over. And indeed Aristobulus added even this that on the day of the Pasch not only must it be observed when the Sun crosses the vernal equinox, but also the Moon. For since there are two equinoxes, manifestly in Spring and Autumn, which are separated by equal distances, and the fourteenth day of the first month is set as a feast after evening, when the Moon is discovered in a region opposite to the Sun, as even the eyes may prove, the Sun assuredly is found holding a portion of the Vernal Equinox, but the Moon, on the contrary a part of the Autumnal. Read in these books, and in others many things explained concerning these very strong assertions, which evidently show that the feast of the Passover must in every nation be celebrated after the equinox. These things Eusebius relates concerning Anatolius, from which he makes clear that the more ancient Hebrews and the more skilled had taken from the tradition of Moses the Moon on the fourteenth of the first month, which either falls on the equinox, or next follows that very one; so as the fourteenth of the Moon preceding the equinox would always be rejected as useless, and which should look rather to the last month of the year than toward the first. And these things in the holy and divine Scripture and by the Hebrew doctors, concerning the Mosaic Passover, are held sacred.

But now in the time of grace after the Mosaic law, the Catholic Church, although she was not restricted by those ceremonial precepts, on account of which all the laws ceased through the death and resurrection of Jesus Christ, and lost their force, as it is agreed among the holy doctors, yet she wished the Christian Passover, whose Pasch was a figure of the Hebrews, and a shadow, to be a wandering and movable feast, and not stable and fixed; and in this celebration to observe the same things which the Hebrews do, that is, the vernal equinox and the fourteenth of the Moon of the first month, on account of the sacrament and hidden mysteries which are included of this

sort in the celebration of the Passover of the resurrection of the Lord, as has been freely written by St. Augustine in book 2 to the Inquisitions of January, chapters 1 and 2: "Wherefore they are not to be heard who think (and plainly they were not wanting in that time who would so think) that the Church ought to conduct the Festival of the Passover always on a stated day like other festivals, which are named fixed and immovable, with no formed plan for the Moon of the first month; having been chiefly influenced by this argument that the Church should entirely free and disentangle herself from the difficulties and controversies which are wont to arise among the writers over the Paschal New Moons. They are not, I say, to be heard who so assent (as much as the Church can do it, freely using her own right, and no one can blame her on account of it since that precept of the Pasch is ceremonial, because already it has ceased as has been said) since never by that right of celebrating the Pasch is the Catholic Church the true way, but always in that celebration has observed the motion of the Moon and Sun, and so it was rendered sacred by the most ancient and holy Roman pontiffs, and also confirmed by the first Council of Nicaea, and by as many others as we shall soon say." On which account this custom, so ancient, in no way without some grievous cause seems to be broken.

In other respects about this the Church departed from the custom of the Jews because she ordered the Pasch to be celebrated, not upon the very fourteenth of the first month, as the Hebrews, but upon the Lord's day which next follows the fourteenth of the Moon of the first month, because on the first Lord's day after the Jewish Pasch the Lord was resurrected from the dead. Wherefore in whatever manner the Jews were celebrating the Passover on the fourteenth of the Moon of the first month in reference to the sacrifice of the lamb, which was symbolizing the death of Christ, so we celebrate in the Pasch the memory of the resurrection of Christ, which happened upon the Lord's day. Yet as often as the fourteenth day of the first month falls upon the Lord's day, so often is the festival of the Pasch ordered to be transferred upon the following Lord's day, in which it is true the twenty-first of the Moon of the first month falls.

Page 54.

(Council of Caesarea--first after the Apostles, page 55)--From this decision it is apparent that in this time the Pasch was wont to be celebrated from the 22nd day of March even to the 20th of April, yet to which time there were added five other days, the necessary first month passing this by; so that the Pasch could be celebrated even to the 25th April inclusive. For the first month is not that in which the Sun runs through the whole of Aries, as the Fathers in that synod of Caesarea seem to have desired, but whose fourteenth of Luna falls upon some day from March 21 inclusive, in which lies the equinox, even to April 18 inclusive. From which it follows that the Paschal rite can be celebrated upon April 25, as we shall later state.

At length, in that most renowned synod of Nicaea, in the sanctity of 318 bishops, and those noted for imocence of life, the immediate legates of the Apostolic See having been sent by Pope Sylvester, and by Constantine the Great, at whose expenses it was celebrated, likewise it was decreed by a sacred rite, or rather confirmed, and renewed by the common consent of all. Wherefore in the Epistle from the same synod to the Church at Alexandria, and sent to the Fathers dwelling in Egypt, Libya and Pentapolis, are these words as Socrates refers in book 1 of Ecclesiastical History, chapter 6, and Theodoretus, book 1, Ecclesiastical History, chapter 9: "But that which pertains by the consent of all concerning the most sacred feast of the Passover, know that, because the controversy concerning that thing has been prudently undertaken at your requests, and has been conveniently settled, so as all the fathers who dwell in the Orient, and who were before wont to imitate the custom of the Jews in the observing of the feast, now we Romans, and all of you who have held from the first times to the same custom, as we, in that celebration, are to zealously follow with consenting minds in the same ceremony." Also the emperor Constantine the Great himself wrote an elaborate Epistle concerning the same argument to the Church, which indeed is offered in local citations by these same writers. Page 55.

In this Epistle Two St. Ambrose particularly declares that the Pasch, from the Decree of the Council of Nicaea must be celebrated on the Lord's day, after the fourteenth of the Moon of the first month, which begins from the equinox. By which words he explains that the first month is that one whose Luna fourteenth falls on the equinox, that is, upon the day March 21, or follows next after. For since, he says, that the first month begins from the equinox, and not before, he is unwilling to be obliged to take the New Moon of the first month from the equinox, but the fourteenth of the Moon. Otherwise the Pasch could not be celebrated before April 4; since indeed by this plan the fourteenth of the Moon for the Passover would fall upon the day April 3; although nevertheless in the same epistle he openly teaches, from the opinion of the Council of Nicaea in his own time, that the Pasch must be celebrated in the month of March. But it is plain that he wished that the Lord's day must be taken after the fourteenth of the Moon. For in the same Epistle he asserts that the Pasch upon the following seventh day must be disturbed, since the Lord's day falls upon the fourteenth of the Moon, as

we have handed down above from this Epistole of Ambrose. In the second place he teaches that the Fathers of the Nicaean Council decreed that the fourteenth of the Moon of the first month must be sought through the cycle of the golden number nineteen: who indeed sent this disposition about the Calendar to those most skilled in the art of calculation, certainly to Eusebius, bishop of Caesarea, and to the Alexandrine Egyptians. Page 56.

All things which we have said must be observed in the celebration of the Pasch by the faithful were defined correctly and wisely by the authority of the Nicaean Council, and by other Councils, and confirmed by the high Pontiffs. But since the vernal equinox in our time no longer happened upon the 21st of March, but on about the 11th day; likewise the New Moons were not correctly indicated through the golden numbers placed upon the Calendar, but for four days and more than it was necessary (of which thing let me explain the cause in its own place) it happened that the Pasch (Easter) oftentimes was celebrated against the sanction of the Council of Nicaea even to this time. For since, as we have said above, the first month of the Moon, and to such a degree it is Paschal, whose fourteenth day of the Moon either falls upon the day of the Vernal Equinox, or follows next the Equinox, but the Equinox was holding in this time before the correction of the Calendar about the eleventh day of March: It follows that all the fourteenth days of the Moon from the 11th day of March even to the 20th were Paschal Moons outside the precept of the Nicaean Council, that is, is, of the first month, which nevertheless as those which would look to the last month, and would precede the Equinox, the Church always cast out; on account of which the Vernal Equinox has been fixed upon the 21st day of March with the Council of Nicaea. From this it happens that as often as the fourteenth day of the Moon was following the 10th day of March, and was preceding the 21st day (because indeed it happens at whatever time anyone of the golden numbers--3,6,8,11,14,19--was in use) in this time of ours before the reformation of the Calendar, the Pasch was celebrated in the second month, and that this error in days, increasing obscurely, would have further progressed unless a remedy were summoned for the correction of the year: to such a degree as by the progress of time were all (the Paschal feasts) on the fourteenth of the Moon. The Paschal Feasts would have been rejected as if useless, and always the Pasch would have been celebrated in the second month, yes indeed, even in the third, the fourth, etc., and even in summer itself: because it plainly would have been most absurd and contrary entirely to the decrees of the Fathers. But this would have come about in the advance of time that the Equinox in the unbroken space of 134 years would have climbed up through one day toward the beginning of the month, as we will later show. For hence it would have been worked out that when the Equinox had had receded from the 21st day of March, by 29 days, or by many, without doubt after 4100 years, no Pasch would have been celebrated in the first month.

Then on account of those four days ~~it was often happening~~ even more seriously than the thing was demanding, by which, as we have said, the New Moons were being pointed out through the golden numbers in the Calendar that the Pasch would be celebrated on the 25th of the Moon, when certainly the fourteenth of the Moon found by the golden number, which was truer than Luna XVIII was falling upon the Lord's day, and then the Pasch was being discussed for the following day of the Lord. But this manifestly resists the Decrees of the high Pontiffs and the Nicaean Council, which once and again enforced that the Pasch must be celebrated by Luna XIV of the first month exclusive, and even to XXI of the same inclusive. Well, by the year 1500, and even to the year 1582 in which the Calendar was corrected, that is, in the space of 83 years, 54 days of the Paschal feast were celebrated out of rite, and only 29 according to rite. And unless the Calendar had been restored, for the remaining 17 years even to the year 1600 12 Paschals would have been wrongly celebrated, and merely five correctly. And an error of such a kind, unless by some remedy it had been offset, would have then become greater. Thus it would have happened that the holy Pasch would be celebrated on Luna XXX, and even upon the New Moon itself, or Luna I, and Luna II, III, etc. There is no one who may not see what the thing of so much inconvenience would have been brought to with itself, and how discordant, and absurd, not to say ridiculous it would have ended.

Out of this error of the vernal Equinox and of the fourteenth of the Moon it happens that the Pasch was celebrated very often 7 or 28 or 35 days than in this generation, as the Decrees of the Fathers enjoin.

NOTE: These excerpts are taken from the CRITICISM of Christophor Clavius concerning the CALENDARIUM TRIPLEX of George Germannus (1609).

1. First, I do not see the new lunar cycle concerning which you propose? For where does it lie hidden in this whole Calendar, I beseech, what moon, I thank you, is thus concealed, takes itself into concealment? Or why do you establish 30 golden numbers partly odd, and partly even? It is not true that you construct a new cycle of the moon, but you disturb in a wonderful manner a cycle of ten golden numbers, and to confound with certain numbers thrown in: since the cycle of the moon since all antiquity, also before the advent of the Lord Christ always held just nineteen years, which I abundantly showed both in the Apology against Maestlinus, and in the Explanation of the Calendar. But concerning this irregular condition of the golden numbers, and their number let me speak later. For it must not be admitted in the Church that 30 golden numbers may be introduced, which are fictitious, and never heard of, so they lead to many errors, as will be manifest in its place.
2. Next, I am ignorant of my errors so marked, which you boast that you refute, which let me show in its place. But first let us explain all those things which you have inconsiderately mentioned in the Letter so-called in the Gregorian Calendar. You refer especially that the Astronomers complain because the Gregorian Calendar is neither just, nor confers the ancient rites of the Orthodox Church: since in it, it would appear, the aequinox remains neither apparent, nor median, nor fictitious, which the reformers of the Calendar devised, but fixed upon the 21st day of March. But who, I beseech, are those Astronomers? Surely they are like yours, who think that they know more than others.
3. You add that these same Astronomers complain because the Epacts of the Calendar are so adapted by calculation pertaining to the heaven that not rarely the moon happens on the 13th, which, after the first calculation by indication of these (Epacts) is on the 14th. From which it follows that we celebrate the sacred Pasch often in the last month of the Hebrews, as also often on the 14th of the moon.
4. Finally, you say, that those Astronomers bear it ill because the reformers of the Calendar brought in a certain new and troublesome cycle of the Epacts, and one dancing about from year to year, and not from the discontinued interval of the numbers, by which never before was it so done in the Church, since the ancient golden number may stand
5. These are the most weighty complaints which those Astronomers from your mouth offer concerning the Gregorian Calendar, which you think to be of no moment. For the first is mere calumny. For the Gregorian Calendar is most just, and confers all the ancient rites of the Catholic Church, which has been demonstrated by us most copiously both in the Apology against Maestlinus, and in the Explanation of the Gregorian Calendar. But that which you add, neither apparent, nor median, nor fictitious, because the reformers of the Calendar devised that the equinox remain fixed upon the 21st day of March, you will see in chapter 5 of the Explanation of the Calendar, or chapter 5, book 1, Apology against Maestlinus, where I show by many words that the reformers neither concerning the true, nor concerning the median astronomical equinox nor some fictitious equinox speak, but concerning the equinox of the Alphonsine year, which is midway between the maximum and minimum year, a second, which the equation of the equinox of the 400 years established: since, as all astronomers teach, it anticipates one day in the year 134 A.D., and in the year 402, three days. Neither were they very particular about the true equinox, which proceeds unevenly not only by falling back from the day of March 21 toward the end of the month, but again by approaching to that day toward the beginning of the month, which stands also in your clear calculation in chapter 7. But the Church is not bound by an irregular motion of the equinox lest a perpetual division be excited among the faithful. Read, I ask you, the statement above in chapter 5, from which you may easily know that you vainly in your calendar throw up to us even to nausea the true equinox.
6. As to the second complain we respond in the Explanation of the Calendar in many places. Certainly, on account of the imperfection of the cycle, whoever says that it sometimes happens--though it rarely occurs in the Gregorian Calendar--that the Pasch is celebrated upon the last month of the Hebrews as on the 14th itself of the moon. But this which happens in your Calendar, and what is more

6. Continued--

absurd, very often in it you celebrate the Pasch in the second or in the last month, and indeed without limit, which the Fathers have written us.

7. The Third complain lies rather in your Calendar than in ours. For your golden numbers, even dance about more freely than you wish, and are not held by certain laws, as let me make more clear in its place. Indeed there is not a new cycle of the Epacts, nor is it true that never before was this the custum of the Church. For do not the farmers, sailors and the unskilled people investigate the age of the moon through the Epacts? And in all our ecclesiastical books, as in the Breviaries and the Missals, is not the invention of the Epacts taught and their use? For what can be thought more convenient for exploring new moon, full moon and median moon thsn the cycle of Epacts? For the Epacts are the numbers of the days which in the month of December are left over from the last lunation, as I have declared in chapter 9 in the Explanation of the Calendar. And not from year to year do they dance about without order as you criticise: But they always progress through 11 (days) unless at what time the golden number is nineteen, for then must be added 12 days to the Epact, that the Epact of the following year may be formed, as we have said in chapter 10 in the Explanation of the Calendar.

In the year 1551, some excavations were made at Rome in the part of the Eastern Suburb called "Ager Veranus," near an ancient church of St. Hippolytus, on the Via Tiburtina, or road to Tivoli, not far from the church of St. Lorenzo. The clearing away of the accumulations of an ancient Cemetery and Chapel on that site led to an interesting discovery. A marble Statue of a figure sitting in a Chair was brought to light. The person there represented was of venerable aspect, bald, with a flowing beard, and clad in the Greek pallium.

The two sides and back of the Chair were found to be covered with Inscriptions in Greek uncial letters. The right side of the Chair exhibits a Calendar, which designates the days of the months of March and April, with which the XIVth of the moon coincides. This Calendar, indicating the Paschal Full Moons, is constructed for seven cycles of XVI years each, dating from the first year of the Emperor Alexander Severus, which is proved from this Calendar to have been A. D. 222. These Tables are formed on the suppositions (which are erroneous) that after eight years the full moon recurs on the same day of the month, and that after fifty-six years it recurs on the same day of the week, and they represent in seven columns the day on which the full moon falls during seven periods of sixteen years.

The other side of the Chair presents a Table, indicating the Day on which the Easter Festival falls in each year for the same period of seven cycles of XVI years, dating also from A. D. 222. When the XIVth day of the moon falls on a Saturday, then the Easter festival is not to be celebrated on the morrow, or following Sunday, but on the Sunday after that. This regulation was in accordance with the Latin practice, but at variance with the Latin custom, according to which the Paschal Festival might be solemnized on the day of the full moon.

columns of XVI years each, and indicates the day
of the month in which the Paschal Festival
would fall, from A. D. 222 to A. D. 333.

Many things in this Calendar betoken that
it is the work of a Christian, and that it was
designed for use in the Western Church.

Pages 29, 30.

one class in the books of the
the two sides and books of the
to be covered with
the right side of the
designates the day of the month
of the moon
the Paschal Festival
is calculated for seven
beginning from the first year of the
beginning which is found from the
have been A. D. 222. There are
the suppositions (which are
eight years the first moon
day of the month, and that
occurs on the same day of the
month in seven columns the day
full moon falls during seven
years.

the other side of the
indicating the day on which
falls in each year for the
series of XVI years, dating
the XIVth day of the moon
the Paschal Festival is not to be
months, or following
that: this regulation was
begin further, but at
custom, according to which the
months be all.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΠΑΝΤΩΝ

ΤΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

ΕΠΙΡΗΑΝΙ CONSTANTIÆ,

SIVE SALAMINIS IN CYPRO, EPISCOPI,

OPERUM OMNIUM

Tomus Secundus.

DIONYSIUS PETAVIUS AURELIANENSIS,

Societatis Jesu Theologus, ex veteribus libris recensuit, Latine vertit, & Animadversionibus illustravit.

Editio Nova

juxta Parisinam ANNI M DC XXII adornata;

Cui accessit Vita Dionysii Petavii ab HENR. VALESIO Oratione descripta,

& Appendices gemine

pro vindicandis Animadversionibus, altera adversus MATURINUM SIMONIUM; altera adversus CLAUDIUM SALMASIUM, ab ipso DIONYSIO PETAVIO antehac emissa in publicum.

COLONIÆ,

M. DC. LXXII.

DIONYSII PETAVII
ANIMADVERSIONES
IN
EPIPHANIUM
CUM
APPENDICE GEMINA.

DIONYSII PETAVII E SOCIE-
TATE JESU, ANIMADVERSIONES
IN EPIPHANII OPUS,
quod PANARIUM inscribitur.

ΠΡΟΘΕΡΙΑ.

SI cum exquisita rerum, quae in hoc Opere tractantur, varietate, ac copia adaequare commentationes nostras instituissem, non brevibus iisce notis, & animadversionibus; sed ingentibus libris committenda res fuerat. Quoniam autem neque me commentariorum moles illa delectat; & eruditorum Lectorum fastidiis occurrendum potius hoc in genere est, quam aliorum tarditati consulendum; nulla est obtinenda à me ratio praetermissa brevitatis. Ea vero visa est imprimis ejusmodi, ut diversas ex veterum exemplarium comparatione, aut ex conjectura lectiones ad oram contextus adscriberem: Tum ut leviora quaeque, ac facilia, vel commodè ab aliis explicata, ne attingerem omnino, aut carptim breviterque perstringerem. Quamobrem certa potissimum argumenta delegimus, in quibus elaborandis atque illustrandis plusculum opera disputationisq; consumptum est: quae nimirum talia esse consideremus, ut ad eorum minuendam obscuritatem nonnihil operam nostram posset accedere. Fuerat jamdudum animus, omnium Hereseon, quae in hoc Opere commemorantur, τὰ ἰσορροῦενα primum, deinde opiniones ac dogmata omnia separato libello persequi, & cum iis, quae Epiphanius perscripsit, quae ab aliis sunt Patribus exposita, conferre: Sed ab eo consilio revocavi ipse me, quod eum mihi laborem jamdudum aliorum industria sublevasset. Etenim praeter veteres illos, Irenaeum, Augustinum, Philastrium, Damascenum, Tertullianum, Clementem Alexandrinum, Hieronymum; ac ceteros, qui aut de Heresibus nominatim scripserunt: aut earum in libris suis utcumque meminerunt; recentiores aliquot eodem in argumento summam cum laude versatos memineram; Imprimis autem Gabrielem Prateolum, atque illustrissimum magnorum Annalium conditorem. Quorum ille Hereseon omnium luculentissimum catalogum literato ordine contexuit: hic in Annalibus suo quamque tempore consignatam reliquit: uterque uno in conspectu quae apud veteres illos dispersa erant, ac dissipata proposuit. Hac igitur cura & cogitatione solutus, hunc unum ad scopum commentandi laborem istum conferam; ut qui Latine jam, hoc est minus, ut spero, barbarè studio nostro loquitur Epiphanius, idem Notis istis & Animadversionibus quae castigatus, quae illustrior factus, dilucidè atque intelligenter id faciat, omni obscuritate detersa.

Anacletum, post Petrum legitimos, & ordinarios Pontifices numerant, ut Irenæus Lib. III. Cap. III. Eusebius in Chron. & in Historia. Tertul. Epiphanius, & alii innumeri. Quibus libenter accedimus. Sed illorum plerique Cletum eundem cum Anacleto faciunt. Quæ omnia rectè in Annalibus ac diligenter exposita sunt. Sed vitiosa est ibidem annorum ratio, & biennii ἀναχρονισμός ubique commissus, de quo ad Hæc. LI. disputamus. Quocirca castigatam Pontificum Rom. seriem, & ad veros annos redactam hoc loco subiiciam; eorum duntaxat, quos Epiphanius recenset.

Primus igitur Romæ Pontificatum tenuit Petrus; Qui anno Neronis XIII. passus est, Capitone & Rufo Coss. qui est Julianus CXII, æræ Dionysianæ LXVII, non LXIX, ut est in Annalibus, aut, ut Onufrio placet, LXVIII. Hic enim uno duntaxat anno: illi biennio verum tempus anteverunt. Cujus causam ad Hæresin LI. aperiemus.

Eodem anno Linus successit. Cui annos imputant XI, menses II, dies XXIII. Idemque mortuus est anno Dionysiano LXXVIII, Sept. XXIII, non, ut illi censent, LXXX.

Tertius Linum Cletus excepit, seditque annos XII, menses VII, dies II. Obiit anno Dionysiano XCI. Aprilis XXVI. Trajano, & Glabrio Coss.

Quartus est Clemens, cui anni tribuuntur IX, menses VI, dies VI. Moritur anno Dionys. centesimo, IX. Kal. Dec.

Quintus Romæ præfuit Anacletus, annis IX, mensibus III, diebus X. Obiit anno CX.

Sextus Euaristus; qui & ipse annos sedit IX. menses III. Mortuus est anno CXIX, Octobr. XXVI.

VII est Alexander; qui X annos Ecclesiæ præfuit, aut etiam aliquot eo amplius menses. Vixit ad annum usque CXXX. Quo eodem anno

VIII Romanorum Pontificum creatus est Xistus: Is annis decem expletis mortuus est anno Christi circiter CXL.

IX Telephorus annos sedit XI, menses IX, dies III. Martyrium fecit anno CLII:

X Hyginus, annis IV. Qui obiit anno CLVI.

XI Pius. Cui annos imputant Annales, IX, menses VI. Obiit anno CLXV.

XII Anicetus; annis VIII, minus mensibus II, Iac diebus VII. Moritur anno CLXXIII.

Hactenus Romanorum Pontificum series ex Annalibus deprompta, sed ad veros annos redacta. Quorum quidem singillatim tempora perscrutari plus molestiæ, quam utilitatis habet.

In Epiphani Catalogo post Telephorum perperam Evarestus repetitur.

Ο μὲν Ἰ ΠαῦλⓄ καὶ ἐπὶ τῶν Ἰστανίαν.] Quod facturum se Romanis denunciaverat, Rom. XV, 28.

Επισκοποῦσαντας πρὸς δεκαδύο ἔτη.] Singuli nimirum. Nam ex Eusebii Chronico hæc mutuatus est Epiphanius. Ubi Lino XI, Cleto XII anni tribuuntur.

Τῶν

Τὴν ἐπὶ τῶν δωδεκάτῳ ἔπει.) Passi sunt Apostoli L. Fontejo Capitone, & Julio Rufo Coss. quibus anno Neronis XIII finito, cœpit XIV ex ante diem III Eid. Octobr. Hic est annus Julianus CXII, æræ Dionysianæ LXVII. Quamobrem non anno XII Neronis, ut scripsit Epiphanius; sed XIII labente mortui sunt Apostoli. Quem dum Eusebius, & Hieronymus XIV appellant, frustra in Annalibus reprehenduntur. Etenim plerique Christianorum Scriptorum solent annorum initia à verno Paschaliqve mense, quod Ecclesiastici anni caput est, arcessere: id quod à viris eruditis observatum est. Cum igitur annus Neronis XIV cœperit Octobris XI anni Juliani CXII, Eusebius ac reliqui ejus initium à mense verno κατὰ ἀρχὴν usurparunt. Quare nihil ab illis commissum; uti nec ab Josepho, qui, quod Judæorum Historici consueverant, Imperatorum ac Principum annos, à Nisan sæpius inchoasse creditur; tametsi aliquot ab illo mensibus iniissent. Quò illa Talmudistarum regula pertinet: qui in Tractatu תנחומין, Cap. I, fol. III. docent; Israëlitarum quidem Regum annos ab antecedente Nisan ordinis exterorum verò Principum, à Tisri. Quod & R. Issachar ben Mordechai in Computo tradidit. Quamobrem si quis exempli causa ultimo die mensis Adar regnum capebat, sequenti Nisan secundus imperii illius annus numerabitur. כִּי אִמְרֵיךָ וּמִן הַיּוֹם הַשּׁוֹב שְׁנָה בְּכֹסֶף שְׁנָה. Dies unus in fine anni pro anno reputatur. Quod si quis primo die Nisan cœperit, non ante vertentem annum primus ejus annus censebitur.

Εν χρόνοις ἑλίου, ὡς ἐφημῶ.) Ex Irenæo tam hæc, quam sequentia mutuatus est. Vide Cap. XXIV, Lib. I.

N. VII. ΟΥ ἢ δύναται, ἀ ἐκείνⓄ.) Deesse nonnihil hujus loci integritati suspicor. Aut hæc, aut his similia scripsit Epiphanius, ΟΥ γὰρ δύναται ποιεῖν, ἀ ἐκείνⓄ ἵπποθεῖ εἶναι αὐτῶν. Οὐ δύναται δὲ τὸ πᾶν εἶναι κακὸν, εἰδὲ ὑπὸ κακῶν γεγενηναί. Duo erant Carpocratianorum dogmata: Alterum; mundum, creatasque res omnes non à bono illo supremoqve Deo; sed ab inferioribus Angelis fuisse conditas. Alterum, in malorum genere censei mundum, quæque mundo continentur universa. Utrunqve dogma Epiphanius impugnat. Primum quidem; quòd ex eo consequens est; imbecilliozem Angelis esse Deum. Alterum verò, quod cum pars aliqua totius Universitatis salutem obtineat, non possit à bonorum genere penitus excludi.

AD HÆRESIM XXVIII, QUÆ EST CERINTHIANORUM.

ΟὗτⓄ δὲ ἐσὶ ἀγαπητοί.) Idipsum Philastrius scribit.

N. VI. Καὶ τὰτα ἕνεκα ἢ ἀγάθου.) Tertul. Lib. de Resur. & V. con. Mar. ad eum modum Apostoli locum illum explicat, de quo Interpretes consule.

N. VII. Ἐπεὶ ἐν ἡμῶν μετὰ τῶν ἁγῶν.) Idem argumentum urget adversus Helvidium Hieronymus. Ofuror cæcus, & in proprium exitium mens vesana! Dicis ad crucem Domini matrem eius fuisse præsentem. Dicis Joanni discipulo ob viduitatem, & solitudinem commendatam, quasi juxta te non haberet quatuor filios, & innumeras filias, quarum consortio frueretur. Vid. August. Lib. I. de Nupt. & Concup. Cap. XI.

Υἱοῖς ἑσὶ τῷ Ἰωσήφ.) Vide Hæc. LXXVIII.

E

nus, equidem nescio. Eusebius verò ab anno Achaz IX, in quem vaticinium illud coniicit Noster, ad Natalem Christi annos colligit lcccXLVIII. Nam nonus Achaz adscribitur anno dcccL. XVIII. Natalis Christi dcccL. XV. Intervallum anni lcccXLVIII.

[*Ἰνα δὲ ἔξη τὴν Μαρίαν.*] Hebræi quidam; utputa Aben Ezra, & David Kim, in hunc locum, Prophetissam illam Esaia uxorem interpretantur, quæ quod Prophetam virum habuerit, Prophetissa nuncupetur. Hieron. partim per Prophetissam Spiritum sanctum, partim B. Virginem intelligit, quod & Basilius, aliiqve sequuntur.

[*Τῶ γὰρ ἐνάτῳ ἔτη.*] Multa hoc loco adversus & rationem temporum, & Scripturam commissa sunt, sive Librariorum vitio, sive Authore ipso aliud agente. Esaia vaticinium illud anno IX Achaz editum fuisse putat. Eundem porro annos regnasse XIV, ac tùm Ezechiam, cùm Esaia vaticinatus est, annos XI habuisse. Quod si verum est; bimulum fuisse oportet Ezechiam, cum pater ipsius regnum cœpit. Atqui ut is XIV duntaxat annos regnaverit, non plus XVI annis habuit Ezechias, quem tamen XX annos natum, cum regnare cœpit, fuisse paulo post scribit. Revera autem XXV habuit: IV Reg. XVIII, & II Par. XXIX. Quare postremum illud manifestè cum Scriptura pugnat. Ut & illud quod asserit Achaz annos regnasse XIV, cui XVI Scriptura tribuit IV Reg. Cap. XVI. 2. Neque verò minùs cætera falsa sunt. Hoc enim oraculum, quod Esaia VII legitur: *Ecce Virgo concipiet, &c.* sub illud tempus pronunciatum est, quo Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israël adversus Achaz exercitum duxerunt. Jam verò Achaz anno Phacee XVII regnare cœpit. IV Reg. XVI. 2. Igitur mortuus est Phacee anno Achaz IV; qui Joatham XX Cap. XV dicitur, hoc est ab exordio regni Joathan: qui annis XVI regnavit, eod. cap. comm. 33. Paulo verò post vaticinium illud, Teglatphalasar Assyriorum rex, cuius opem Achaz imploraverat, in Syria Rasin interfecit. Cap. XVI. Diu itaque ante IX Achaz illud ab Esaia prædictum est: atque, uti credibile est, sub illius exordium, aut saltem uno alterove post anno.

Second-first Sabbath

[*Ἦν δὲ Σάββατον δδτερόπρωτον.*] Vetus illa quæstio est, quid sit *Σάββατον δδτερόπρωτον*; de qua sanctorum PP. variæ sunt, ac discrepantes sententiæ: Sed imprimis Isidori Pelusiotæ Epist. CX Lib. III, Chrysoptomi Homil. XXXIX in Mat. & Epiphaniî cùm hoc loco, tùm Hæresi LI Num. XXXI. Quorum quidem opiniones utcumque cum rei veritate consentaneæ sunt, ab recentioribus quibusdam parum fideliter expressæ iunt. Nam ut ab Isidoro exordiat, in Annalibus Ecclesiast. anno Christi 322 Num. II, Isidori hæc refertur, approbaturqve sententia: *Σάββατον δδτερόπρωτον* illam fuisse diem, quæ post primam Azymorum mox sequitur; sicque dictum Sabbatum secundo-primum, seu Sabbatum ex Sabbato; adhuc insuper, quod eadem dies incidisset in Sabbatum hebdomadarium, duorum festorum conjunctione dictum esse Sabbatum Sabbatorum. Subijcit deinde: eandem esse & Epiphaniî sententiam: imò & Suidæ, dum

Mal-
n secu-
onatus
Sed
um il-
y Sab-
amctfi
ixisset,
terum
orum
bellari
τερό-
onatus
s pro-
s ste-
ti Pa-
; cu-
quod
m il-
ymo-
non
fferit.
undo-
; aut
ave-
blitas
atur
falx
vin-
ipsis
num
; sed
orum
levit.
(five
recte
he-
non
תע
In
Πεν-
Af-
sege-
Ev

ait fuisse eam diem secundam Paschatis, quam tamen nominat primam Azymorum. Sedin iis verbis duo sunt ex Isidoro contra Isidori mentem, & orationem allata. Alterum; Sabbatum secundo-primum diem illam appellari, quæ post primam Azymorum mox sequitur. Isidorus enim perspicue primam ipsam Azymorum diem Sabbatum ait esse δευτερόπρωτον; quod Sabbatum ideo vocatur, quia Judæi festa omnia Sabbati nomine complecti solent. Δευτερόπρωτον verò propterea dicitur, quod secunda sit à Paschate, & Azymorum prima. Isidori verba sunt. Δευτερόπρωτον εἴρηται, ἐπειδὴ δεύτερον μὲν ἡ τῆ Πάσχα, πρῶτον δὲ τῆ Αζύμων, ἐσπερας γὰρ θύοντες τὸ Πάσχα, τῆ ἐξῆς τῆ τῶν Αζύμων ἐπανηγύριζον ἐορτῆν, ἡ δὲ δευτερόπρωτον ἐκαλοῦν διὰ τὸ, ὡς ἐφίω, δεύτερον μὲν εἶναι τῆ Πάσχα, πρῶτον δὲ τῶν Αζύμων. Manifestè primam ipsam Azymorum diem δευτερόπρωτον nominat, eam videlicet, sub cujus priorem vesperam immolatum est Pascha: non ab illa secundam, ac proximam. Isidori verba suo more Suidas exscripsit. Alterum, quod ab Isidori sententia abhorre dicitur, illud est: Quod in eandem diem Sabbatum legitimum, & hebdomadarium incidisset, ob id Sabbatum Sabbatorum appellatum fuisse. Sed ejusmodi nihil ab Isidoro dicitur. Hoc unum, ut rationem redderet, cur Sabbatum prima illa dies Azymorum nuncupetur; subjunxit: Sabbatum à Judæis festum omnem diem vocari: indeque loquendi genus illud manasse, Σάββατα Σαββάτων: quoniam accidebat interdum, ut alicujus festi principium, aut finis in hebdomadarium Sabbatum incideret: quemadmodum apud Christianos Natalis Christi, hoc est Epiphania, in Dominicum incurrit. Οὕτω καὶ παρ' αὐτοῖς ἡ καὶ ἡ πανηγυρίς τῶ Σαββάτῳ σπερίπτε, σάββατα σαββάτων ἐκαλεῖτο. Corrigendum εἰ καὶ ἡ πᾶν. Quare non eo anno, quem Lucas commemorat, concursum illum incidisse scribit Isidorus; sed aliàs potuisse, cum Sabbata Sabbatorum vocarentur. Isidori locus necessariò adscribendus est. Εἰ δὲ Σαββάτῳ εἴρηται, μὴ θαυμασῆς. Σάββατον γὰρ πᾶσαν ἐορτῆν καλοῦσι. καὶ διὰ τῆ εἴρηται, Σάββατα Σαββάτων, ἐπειδὴ ἐστὶ ὅτε, ἡ ἄρχὴ τῆς πανηγύρεως, ἡ τὸ τέλος σπερίπτε τῶ τῆς ἐβδομάδος Σαββάτῳ. Nec minus hallucinatus est Scal. qui L. III Isag. Can. Isidorum refert Sabbatum δευτερόπρωτον opinari tertiam esse Azymorum diem. Nam disertè primam Azymorum definit Isidorus: secundam vero offerendo novarum frugum manipulo constituit, quam tertiam à Paschate vocat, uti primam Azymorum, quam & δευτερόπρωτον nominat, secundam. Si quidem Paschatis primam diem totum ipsam Parascevem appellat, cujus ad vesperam agnus immolabatur. Proxima est Chrysostomi sententia. Hic Homil. XXXIX in Mat. τι δὲ ἐστὶν, ἰνquit, δευτερόπρωτον; ὅταν διπλῆ ἡ ἀργία ἡ καὶ τῆ Σαββάτου τῆ Κυρίου, καὶ ἐτέρας ἐορτῆς διαδεχομένης. Σάββατον γὰρ ἐκάστην ἀργίαν καλοῦσι. Maldonatus ad Matth. XII Chrysostomum existimasse scribit; Sabbatum secundo-primum esse, quod proximè sequeretur festum aliquod; quod in feriam VI incidisset. Verum è contrario Sabbatum illud esse censet Chrysostomus, quod festum aliud antecedit, id quod Græca illa demonstrant, καὶ ἐτέρας ἐορτῆς διαδεχομένης. Quamquam

Theoph. ad Luc. Cap. VI Chrysostomi sententiam eodem, quo Maldonatus, modo intellexisse videtur, si, uti solet, Chrysostomum securus est. Tertius est Epiphanius noster; quem eodem loco Maldonatus asserit Sabbatum δευτερόπρωτον statuisse VIII diem Azymorum. Sed hoc quidem loco longè aliud docet Epiphanius. Etenim Sabbatum illud, quod ab Azymorum prima die proximum est, δευτερόπρωτον Sabbatum dici putat. At Hæresi LI, Num. XXXI, aliter statuit, tametsi perobscure loquitur. Ibi enim cum duplex Sabbati genus esse dixisset, alterum hebdomadarium, & antiquum, quod πρῶτον vocat: alterum legitimum; sive festivum, quod δεύτερον putat, cujusmodi Azymorum dies fuit, paulo post addit δεύτερον illud in septem revolutum appellari πρῶτον. Ubi nescias utrum Azymorum VII diem Sabbatum δευτερόπρωτον esse definiat, an festum ipsum Pentecostes, quod & Maldonatus cæteris omnibus præfert: de quo suo loco dicemus. Jam vero nullus propriè Azymorum dies VIII fuit; cum celebris ipsa intra septenos dies steterit, ut ex Levit. XXIII, & Exo. XII constat. Nisi forte, uti Paschatis octo dies interdum numerari solent, eo quod Parasceve ipsa, cujus, sub vesperam agnus immolatur, primus Paschatis dies habetur, quod ex Isidoro supra monuimus; sic etiam Azymorum prima dies eadem illa Parasceve censeatur. Quia ratione Josep. Lib. II Orig. Cap. V Azymorum festum diebus VIII celebrari dixit. Illud Maldonati satis mirari non possum, quod de eadem quæstione ex sua opinione illo in loco differit. Refellit enim Epiphanius, aliorumque sententiam, qui Sabbatum secundo-primum diem aliquem Azymorum interpretantur. Nec enim die XV, aut XX Martii spica matura esse potuerunt. Quod enim quidam adnotaverunt, in Palestina eo tempore propter vehementem calorem segetes solitas maturescere, fictum esse arbitror. Nam festum primitivorum celebratur quinquagesimo die post Pascha; celebratur autem simul atque prima falx in messem mittebatur. Non ergo poterant in festo Azymorum, id est quinquaginta antè diebus, segetes esse matura. Hæc ille. Negat itaque ipsis Azymorum diebus maturas fuisse segetes, cum quinquagesimo primum postea die falcem immiserint. Quæ quidem non falsò tantum dicta, sed & Scripturæ manifestè contraria sunt. Quis nescit secunda Azymorum die novarum frugum manipulum oblatum fuisse? quemadmodum Levit. XXIII. II præcipitur, ὡς ἡ ἡμέρα; hoc est sequenti post Sabbatum (sive festum, id est Azymorum primam,) die, τῆ ἐπαύριον τῆς πρώτης, ut rectè LXX reddiderunt. Ab hoc vero die, hoc est à II Azymorum VII, hebdomadas numerabant: quibus evolutis, quinquagesimo demùm die non spicas, aut manipulos; sed primitivos panes offerebant: eumque ἡμερῶν hoc est clausulam appellabant, sive postremam celebritatis diem. In quo Josephus errat; qui Lib. III. Arch. Cap. X ita scribit: τῆ Πεντηκοστῆ, ἣν Ἑβραῖοι Ἀσφαρθὰ καλεῖσι, σημαίνει δὲ τῆ πενήκοστην. Asfartha, hoc est ἡμερῶν πενήκοστην interpretatur, haud rectè De segetum maturitate, quod obiicitur, refellit Isidorus his verbis. Εὐ

ἐκείνῳ ᾧ τὸ κακῶς μόνον κατηραροῦσιν οἱ ἀσάρχουες, καὶ κέκλιται ὑπὸ τῶν καρπῶν, καὶ τῆς πρὸς ἀμνητὸν ὥρας, οἶονεὶ τὴν δρεπάνῳ ἐφ' ἑαυτὸς καλῶντες. Quamquam non desunt, qui de hordei messe duntaxat illud accipiant. Utcunque sit, τῆ δευτέρᾳ τῶν Ἀζύμων ἦν hoc est manipulus oblatum est. In quo corrigendum est Isidorus, qui τῆ τρίτῃ τῶν Ἀζύμων, hoc est tertia, manipulum oblatum fuisse narrat. Scripsit enim, aut scribere certe debuit, τῆ τρίτῃ τῆ Πάσχα, hoc est tertio à Paschate die, quod XIV die celebrabatur. Hæ sunt præcipuæ Veterum PP de Sabbato δευτεροπρωτῶν sententiæ. Ex quibus verisimillima est Epiphaniï prior illa, quam hoc loco tradit; Sabbatum illud, quod post primam Azymorum incidit, δευτεροπρωτον, dici. Vera autem procul dubio illa est, quæ in VI de Emend. Temp. & in Isag. Can. explicatur; δευτεροπρωτον Σάββατον primum esse Sabbatum, quod ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν Ἀζύμων. Nam secunda die Azymorum novarum frugum manipulum offerebant. A quo die deinceps VII hebdomadas computare iussi sunt. Quarum Sabbata ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν Ἀζύμων, id est ab Omer cognominata sunt. Veluti primum Sabbatum, quod proximè τὴν δευτέραν τῶν ἀζύμων sequitur, vocatur δευτεροπρωτον. Secundum δευτεροδύτερον: Tertium δευτεροτρίτον, atque ita deinceps. Quod uberius explicatum habes in Isag. Canon. Pag. 281. Hac enim interpretatione melior afferri nulla potest.

Τὸ δ' διὰ τὰς ὑποπιπλούσας τῆς κτ' σελλῶλυ.] Judæorum festa Sabbata & ab iis, & ab Ethnicis appellata, nemini dubium est. De iis luculentus est apud Clem. Alex. locus Strom. VI, ex Petri concione quadam. Μηδὲ κτ' τὰς Ἰουδαίους σέβεσθε. καὶ ᾧ ἐκείνοι μόνον οἰόμενοι τὸν Θεὸν γινώσκουσιν ἐπίσανται, λατρεύοντες Ἀγγέλοις, καὶ Ἀρχαγγέλοις, μηνί, καὶ σελλήνῃ καὶ εἰ μὴ σελλήνῃ Φανῇ, Σάββατον σὺν ἄγασιν τὸ λεγόμενον πρῶτον ἔτε νεομηνίαν ἄγασιν, ἔτε ἄζυμα, ἔτε ἑορτῶν, ἔτε μεγάλῃ ἡμέραν. Quærit Casaubonus Exercit. XIV. N. IV quid sit Sabbatum primum: idque obscurum videri sibi fatetur. In quo Scaligeri interpretationem tacite refellit, qui Lib. III. Isag. Cano. Pag. 227. sublatis his vocibus, τὸ λεγόμενον πρῶτον, Sabbatum hoc loco pro νεομηνία, ἔτη καὶ νέα, adeoque festis omnibus usurpari scripserat. Quod est absurdum. Nam Sabbatum illud τὸ λεγόμενον πρῶτον, aliud esse debet ab ordinariis Sabbatis, ac Neomeniis. Equidem Sabbatum illud primum esse suspicor, Neomeniam Tifri, quæ majori, quàm cæteræ omnes Neomeniæ, cultu ac religione celebrabatur. Erant quidem Neomeniæ mensium omnes solennes ac festæ; sed eatenus, ut in iis præcipua quædam sacra, ac ceremonias obirent; non ut ab opere feriati essent. Sola Tifri Neomenia, quod & festum Tubarum, clangorisque vocatum est, תְּבוּאָה, ab servili opere nominatim excipitur Levit. XXIII, 24. Mense septimo, prima die mensis, erit vobis Sabbatum, memoriale clangentibus tubis, & vocabitur sanctum. Omne opus servile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino. Quare eadem fuit illius diei ratio, quæ primæ, ac secundæ Azymorum Pentecostes, Scenopegia, quibus quidem nullum opus servile fieri licebat, tametsi quæ ad victum necessaria forent præparare fas fuit. Quod de

Azymorum festo disertè cautum est Exo. XII 16. *Dies prima erit sancta, atque solennis, & dies septima eadem festivitate venerabilis. Nihil operis facietis in eis, exceptis iis, quæ ad vescendum pertinent.* Sabbatis verò ne ea quidem parare fas erat, quæ ad victum pertinerent, ut ex Cap. XXI Exodi com. 29, & XXXV, colligitur. Vide Tract. שַׁבָּתוֹת יְהוּדָא, in I. Par. Jad Rambam. Mirum est igitur quod Tertull. Lib. con. Judæos, cap. IV, præceptum de observando Sabbato, quod Exo. XX, & Deuter. V. sciscitur, ita concipit: *Memento diem Sabbatorum sanctificare eum. Omne opus servile non facietis in eo, præterquam quod ad animam pertinet.* Sed primum illud de primæ diei azymorum observatione cum altero de Sabbato imprudens permiscuit.

Ἐπι δὲ τὴν μίαν νηστειάν.] Jejunia in Hebræorum Calendario notantur XXVI. Sed neque festa, neque ab opere vacua, ac Sabbata fuerunt, præter X Tifri, quo die festum יוֹמֵי קִפּוּרִים sive expiationis cum jejunio celebratum est; Levit. XVI 31. Atque hæc est *μεγάλη νηστεια*, quam inter Sabbata refert Epiphanius. Tum enim operis nihil faciebant: com. 29. De minore Jejunio nondum certam rationem expedire potui. In Calendario Hebræorum, quod Sigonius, ac Tornellus ediderunt; die Adar XIV Jejunium Esther cum Mardochai festo, quod erat *Phurim*, hoc est *Sortium* minus, incidit. Quod proinde Jejunium minus existimari possit. Verum summovendum hoc jejunium in XIII Adar, ut à Munstero, & Genebrardo factum est: quod & Scripturæ autoritate constat. Nam Esther Cap. IX 22, XIV, & XV mensis Adar inter Judæorum festa sanciantur: uti sint *dies illi epularum, ac letitiæ*. Non igitur XIV die jejunabant. Quare de minore illo Jejunio, quod una & festum, sive Sabbatum sit, amplius quærendum videtur.

Ἦτοι ἐν δευτέρᾳ Σαββάτων.] Tres duntaxat hebdomadis ferias commemoravit, 2, 3, & 4. Sed una etiam cæteras *συνεδοχικῶς* complexus est. Neque enim est ulla ratio, cur à cæteris ex solennitates arceantur. Nam certorum dierum supersticio illa, quam Judæi observant, & in Jad Ramban exposuit, nihil ad hunc locum facit. De qua alias differemus.

Ὅποτε καὶ οἱ εἰδωλολάτραι.] Hieron. ad Cap. Hier. X. *Multarum, inquit, ex quadam parte gentium, & maxime, quæ Judææ Palestinæque confines sunt, usque hodie populi circumciduntur, & præcipuè Ægyptii, & Idumæi, Ammonitæ, & Moabitæ, & omnis regio Sarracenorum.* De Ægyptiis id testatur Herodorus. Meminit & Orige. I con. Cel.

Τρυγόνος δὲ Φημι, καὶ δρακόνος.] Plin. Lib. IX, Cap. XLVIII. *Æquè pestiferum animal araneus; spina in dorso aculeo noxius. Sed nullum usquam execrabilius, quam radius super caudam eminentis trygonis, quam nostri pastinacam appellant, quincunciali magnitudine.* Ælianus L. II. de Anim. C. L. venenatos pisces commemorat, gobium, draconem, hirundinem, quorum tamen virus minime lethale sit. At pastinacæ præsentissimum esse docet. De murænis Plin. Lib. XXXII, Cap. IV. *muræna morsus ipsarum capitibus cinere sanantur.*

N. V. Διὸ καὶ θανάσαι ἐστὶ τὸν εἶδοτα.] Tritam de Golgotha sive, Calvariaz appellatione sententiam sequitur, ut ab Adami sepulto cadavere, ac cranio deducta sit, At Cyrillus Catech. XIII. Prophetice sic à Christo nominatum existimat hunc locum, quòd, ut ait Apostolus, caput viri sit Christus, Christi autem DEUS

AD LIBRUM II.

AD HÆRESIM XLVII, QUÆ EST Encratarum.

N. I. Ἐν τῇ Φρυγίᾳ τῇ κενταυρίῳ.] Ea est apud Strabonem L. XIII. Lydorum, Mysorumque regio ad Mæandrum. At Stephanus Καλακεναυμένην χώραν ait esse τῆς Ἐφεσίας ex XIII. Strabonis Libro. Cæteri Phrygiam esse censent. Invenio & Laodiceam cognomento κατακεναυρίῳ in Lycæonia, sive Galatia, haud procul ab Isauria.

N. II. Δι' ἐψέματ' ἑπυρέ.] Mirum est quid sibi voluerit Epiphanius, aut quid in animo habuerit, cum hæc scriberet, ἐψέματ' ἑπυρέ idem esse, ac ferventis aut recedæ sorditionis. Nam quod πυρέ frumentaceam primo loco interpretatur, est illa quidem tolerabilior, sed contra Hebræorum, Græcorumque codicum fidem usurpata lectio. Etenim LXX cum Hebræo consentientes πυρέ, hoc est ruffa, scripserunt, non πυρέ. Quænam vero Grammatica ratio πυρέ pro πυρωθέντ' dici patiatur, quasi genitivus sit à nomine πυρέεις πυρές? quod minimè procedit.

AD HÆRESIM XLVIII, QUÆ EST PHRYGUM, sive Montani.

Κατὰ Φρυγῶν.] Phryges sive Phrygastæ proprie dicti, quod è Phrygia primùm prodierint. Iidem tamen nonnunquam Cataphryges & Cataphrygæ, quasi Evangelium esset, vel dogma κατὰ Φρύγας.

N. I. Οὗτοι γὰρ γέγονασι πρὶ τὸ ἐνεακαιδέκατον.] Consentanea sunt quæ de hujus Hæresis exitu ac tempore differit, cum iis, quæ supra docuit, nimirum Justinum Adriani tempore mortuum esse: secundum quem paulo post Tatianus prodierit, à quo Encratitæ originem acceperint sub Antonino Pio: quo eodem imperante, atque anno illius XIX Montanus extiterit. Sed cum ex iis, quæ paulo ante disputata sunt, constet Justinum nonnisi sub Marco Aurelio passum esse, Tatianum vero aliquanto etiam postea Hæresim suam condidisse, manifesta hic est temporum perturbatio. Quod ad Cataphrygas spectat, Eusebius in Chron. anno M. Aurelii XI scribit Cataphrygum Hæresim, authore Montano, & Priscilla, ac Maximillia exordium habuisse. Tum anno sequente Encratitas Tatiano duce prodiisse. Quæ si vera sunt, Tatiani, & Encratarum Hæresi priorem oportet esse Cataphrygum, Hæresim,

Hæresim; contra institutum ab Epiphanio ordinem, ac sub Aurelio duntaxat Imperatore extitisse.

Ἐπι γὰρ εἰσιν ἑκτοτε.] Viciium in numeris est. Annus Antonini XIX congruit anno Christi CLVI: Annus vero Valentiniani XII convenit Christi CCCLXXV. Discrimen est annorum CCXX Itaque pro διακόσια ἐνενήνοτα, scribendum fuit διακόσια ἑκοσι.

N. III. Γνώσεων γὰρ πλὴν δι' ἀπειλίω.] De hoc divinitus edito Prophetæ mandato consule quæ à Sacrorum Librorum Interpretibus uberrimè disputantur.

N. VII. Ὡς ὁ Μωυσῆς Φησὶν.] Quod tanquam à Mose dictum Paulus ad Hebr. C. XII. commemorat; neque tamen in vetere Instrumento legitur. Pleaque enim, ut observat Hieronymus, in hac Epistola quasi de veteri Testamento proferuntur, quæ in illo minimè reperiuntur.

N. IX. Ἡ δὲ ἀγία Ἐκκλησία.] Totum hoc caput insignem habet usum ad Catholicum dogmā ab Hæreticorum invidia ac calumnia vindicandum: qui ut modum nullum, ac moderationem retinent, cum ab Ecclesia commendari quidem nuptias, sed virginitatem continentiamque præferri vident, exclamant illico, & in conventiculis suis apud imperitos perfidiosè ac stolidè vociferantur, damnari à Catholicis nuptias, ac ciborum usu penitus interdici.

N. XIV. Ἴνα δὲ μηδὲν καταλείψωμεν.] Theodoretus Ascodrutas, vel Ascodrupitas, sive Tascodrupitas appellat: qui illorum dogmata pluribus exequitur. Philastrius vero Ascodrogitas à Passalorynchitis secernit.

Τασίος παρ' αὐτοῖς πάσσαλος.] Drungus vox est à recentioribus Græcis perinde, ac Latinis usurpata, quam à Græca φύγος detortam innuit Epiphanius. Veget. L. III, C. XVI, & XIX globos appellat, quemadmodum & cuneos caput porcinum.

AD HÆRESIM L, QUÆ EST Tessarescadedecatarum.

Quartadecimanorum sive Τεσσαρεςκαιδεκατιτῶν Hæresis ea proprie dicitur, quæ Judaico more Pascha Luna XIV celebrandum asserit, quamcumque demum in feriam incidat: quæ fuit Asiaticorum opinio, qui Joannis auctoritate freti pertinaciter ritum illum, consuetudinemque tenuerunt. De quo Eusebius L. V Hist. Addit Augustinus L. de Hæres. eosdem illos XIV Luna Martii mensis Pascha fixisse. Ubi Martium non Julianum, sed Lunam intelligi necesse est, cum plerique Paschales menses etiam Judaici in Aprilem inciderent. Nisi forte in ea quidam opinione fuerint, ut Martio mense perpetuò celebrandum putarent. Scribit enim Philastrius Quartadecimanos Pascha mense Martio celebrandum asserere. Atque hæc τῶν τεσσαρεςκαιδεκατιτῶν vera est, & germana notio, sed & alia fuit eodem vocabulo comprehensa depravatorum istorum factio, quæ mira quædam abusione, Quartadecimanorum nomen meruit. Nonnulli quippe celebrando Paschati certum in Anno Juliano diem statuerunt: velut VIII Kal. aut XV, aut X, de quibus paulo post agendum erit: quos omnes Epiphanius ad Quartadecimanos aggregavit. Tertia τῆς τῆς Πάσχα διασποφῆς ratio, atque Hæresis, ut à

Paschal months
mostly fall in
April.

prioribus diversa, sic quartadecimanorum appellationem justius, quam posterior hæc, obtinebit; quæ cum universam olim Ecclesiam, tum præcipue Occidentalem exercuit. Hanc qui secuti sunt, Pascha illi quidem Dominico die celebrabant; sed si XIV Luna in eum diem incideret, non ex præscripto Nicænæ Synodi in XXI diem differebant, sed in termino ipso festum obibant. Quod in Gallia quondam, Hispania, ac præsertim Britannia plerosque tenuisse testantur Bedæ, Sigeberti, ac cæterorum scripta. Vide imprimis Bedam L. II Eccl. Hist. C. III: & L. V, C. XVI. Tum quæ, ad Nicephorum ante paucos annos adnotavimus. Postremus de celebritate Paschatis error Latinorum fuit, qui cum in cæteris Nicænum Canonem, & Catholicam regulam observarent, judaico tamen ritu citimum terminum anteverentes primi mensis neomeniam V Martii constituebant, ac duos annos communes habebant, quos reliqui Embolismicos: nimirum Cyclo VIII, ac XIX. Adversus quos, eorumque signiferum Victorinum disputat Beda non uno in loco. Atque etsi Luna XIV nonnunquam isti Pascha Dominico die celebrarent, nunquam tamen ante æquinoctium: quod Judæi faciebant, ut alibi dicitur. Fuere & alii Quartadecimanorum errores. Nam inter alia cum Novatians lapsos repudiarunt, ut refert Theodoretus: quod de solis Asiaticis asserit Socrates L. V. C. XXI: ubi de ritu celebrandi Paschatis, deque Asiaticorum ac Romanorum dissidio pluribus differit.

N. I. *Ὅτι Πηκατάρατ' ὅς ἐ ποιήσθ'.*] Haud scio an locus iste sic expressus uspiam legatur.

Ἐτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν.] Quantum ex iis verbis colligitur, non solum fixo ac constanti die; hoc est VIII Kal. Mart. Pascha peragebant: verum etiam eo ipso die jejunabant, contra veterem Ecclesiæ ritum, quæ in ipso festo jejunium dissolvebat, ut ex Epistola Dionysii Alexandrini constat. Sed obscura sunt quæ deinceps Epiphanius differit: neque Tessarescaecatitarum opinionem satis assequi possumus. Cum enim scribit: καὶ ὅν ἐκεῖνη τῆ ἡμέρα βέλονται ἀγὰν τὸ Πάσχα, ὅποια δ' ἀν ἐμπέση ἢ τεσσαρεσκαδεκάτη τῆς σελήνης, hoc affirmare videtur: Hæreticos illos certo ac fixo die, nimirum VIII Kal. Apr. solenne Paschatis adstrinxisse, securos lunæ XIV. Cui tamen quæ sequuntur non nihil repugnant. Subjicit enim Cappadoces eandem diem VIII Kal. Apr. celebrare; quod à priorum instituto nihil discrepat: & tamen posterius hoc tanquam diversum ac dispar attulit. Quamobrem videndum ecquid priores illi, qui ex Actis Pilati certum se diem explorasse dicerent, XIV Lunam observassetint, adeo quidem ut hæc de VIII Kal. interposita mentio nihil in XIV Lunæ ratione mutatum significet, sed supervacaneam ἀκριβολογίαν contineat. Fieri etiam potest, ut XIV Lunam eam ad Paschatis celebritatem delegerint, quæ VIII Kal. Apr. vicinior esset: at Cappadoces illam ipsam in Juliano anno defixam diem VIII Kal. Apr. Sed de Tessarescaecatitarum ex Actis Pilati opinione illa differens Scaliger II de Emendat. Temp. Perperam inquit, scribit Epiphanius, τεσσαρεσκαδεκάτας gloriari solitos se compertum habere ex Actis Pilati, Christum passum fuisse VIII Kal. Apr. Quibus ista postremo subjicit. *Ἐξ ἑσμοῦ plur a extant apud illum eruditum Patrem, & alios veteres, præsertim Eusebium; quæ sanè cum delectu sunt legenda.* Quid est ista Epiphanius reprehensione vel iniquius, vel ineptius? Itane quotquot Hæreticorum

falsa dogmata, opinionisque commemorantur, eorum omnium veritas ab illo præstanda fuerit, qui nihil nisi retulerit? Sed cujusmodi illa sit de Passione Domini in VIII Kal., conveniente Tessarescaecatitarum ratio, postea disputabitur. Quæ vero adversus illam asserit Scaliger levia sunt, imò nulla. Neomenia, inquit, Nisan incidit in XII Martii, quoties 25 Martii est 14 Nisan. Atqui ævo illo hoc non potuit contingere, nisi Cyclo 13, idque in anno Hagarenno, in annis 19, 38, 57, Periodi. Atqui tunc Judæorum neomenia uno die tardiores erant propter proemptosin, Non igitur potuit accidere. In quo illud sumit, Judæos Calippicam anni formam, hoc est Syromacedonum, sive Alexandream tunc temporis usurpassè, quæ cum CCC fere annis Hagarenam Periodum antecedit, αεθήρησιω Hipparcheam habet unius diei. Unde tardior est Neomenia Judaica, quam Hagarena, Nam hujus Periodus sub initium Julianæ formæ contexta est, cum Novilunium in Martii 12 incidere, quod in Calippica, Judaicæque Periodo in 13 conveniebat. Qua ratione Cyclo 13 Martii 25 Luna fuit 13, Hagarenis vero 14. Verum Judæos Calippicæ anni descriptione usos esse, quo Scaligeriana omnis illa doctrina nititur, si quis negaverit, progredi ultrà non poterit. Ac nos ad sequentem Hæresim Cyclum alium Judaicum explicabimus, in quo biduo nonnunquam, & eo amplius anticipatæ sint Neomeniæ: ut nihil hac quidem ratione Scaligeri argumenta promoveant. Sed ea res suo loco tractabitur. Neque verò minor Calviniani alterius est vanitas, qui Epiph. credulitatis insimulat ex eo, quod variis in locis Pilati Acta laudet, neque tamen in falsi suspicionem adducatur. Quod ne refutationem quidem meretur.

Καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τῆσι.] Hæc verba τῶν μὲν λεγόντων, &c. aliena ab hoc loco videri possunt. Nam priorum illorum sententiam continent, qui XIV Luna celebrandum Pascha sciverant. Quamquam sæpe otiosa ejusmodi repetitio apud hunc Scriptorem animadvertitur. Sed quid ea tandem sibi volunt? Statuisse illos Pascha XIV Luna, quæ in VIII Kal. Apr. incurrat? Est illud quidem nimis absurdum, quasi ad eum diem Lunæ XIV dies possit adhærere. Quid si τῶν ὀκτώ Kal. legas non τῶν τῶν ὀκτώ? Nam αἱ τῶν ὀκτώ Kal. idem sunt atque αἱ ὀκτώ Kal. Quæ loqvendi formula à Latinis manavit: quibus Ante Diem VIII Kal. idem est atque VIII Kal. At si τῶν ὀκτώ legas, hunc habet sensum; Lunam illos 14 constituuisse, quæ ante VIII Kal. incidere. Nisi forte XIV Lunam τῶν τῶν ὀκτώ καλ. vocet eam, quæ huic termino propinquior est, quod verum puto. Si quidem & hæc loqvendi formula, quæ pro recepta, excusæque substitui posse diximus τῶν τῶν ὀκτώ pro eodem interdum solet usurpari, atque altera τῶν τῶν ὀκτώ:

N. II. *Ἐὰν πρὸς ἑστέραν.]* Vide Animad. nostras ad Hæc. LXX. N. XI.

N. III. *Πανταχόθεν δὲ ἡ ἀγία.]* Quæ ad hunc locum adnotanda erant, ea ad Hæc. LXX quæ est Audian. differemus, ubi plura ad hoc institutum Epiph. disputat.

Τὸ ἐμφύσημα τῶ βέων.] Vox ista βέων nusquam à me lecta. Atque haud scio an βέων Latino vocabulo scripserit Epiph.

AD HÆRESIM LI, QUÆ EST ALOGORUM.

N. III. *Ἰνα δείξη τὸ εἶδος τῆς ἀγίας.]* Eandem arcæ similitudinem declarat Aug. LXII. con Faust. C. XIV.

ne tenuissimum quidem vestigium apparet. Constat anno æræ Christianæ XIV mortuum Augustum; quod memorabilis illa Lunæ Eclipsis ostendit, Sequuntur & aliæ duæ; quarum una anno Christi XLV, M. Vinicio, & Statilio Corvino Coss. Kal. Aug. contigit; quam & Claudius Cæsar Edicto denunciarat, anno imperii sui quinto; ut autor est Dio. Altera Vipsanio, & Fonteio Coss. Kal. Maias accidit; ut testatur Plinius Lib. II, C. LXXII. Ea convenit anno vulgari LIX, Aprilis XXX; anno quinto Neronis labente, Quibus si Eclipses alias addideris, quæ partim ante, partim post Christi Natalem acciderunt, cum iisque Romanorum Coss. seriem compares, ne unum quidem annum deesse intelliges, nedum ut XXII solidi prætermitti potuerint. Ac Sigeberti, Mariani, reliquorumque id genus Chronologorum mentem ac consilium capere nequeo: qui cum Dionysianam æram tanto vitio foedatam passim occinant, ab eadem tamen non recedunt. Itaque Marianus anno Urbis conditæ DCCLII, Augusti XLI, Olymp. CXCIV anno tertio natum esse Salvatorem scribit, Indiæ. IV. Ubi licet Indiæ perperam adscripta sit, quæ tertio CXCIV Olymp. anno, & Urbis DCCLII, tertia esse debuit; tamen à vulgari Christi æræ uno duntaxat anno revera dissidet, ex Mariani vero instituto cum eadem illâ connectitur. Falsum est itaque XXII annos in Dionysiano Cyclo desiderari; cum præter ea, quæ diximus, multa alia sint, quæ ex Evangelica historia cum Domini ortu implicata, & conjuncta constat esse: Velut Augusti, Herodis, Pilati Tiberiique tempora; quæ omnia cohærere nequeunt; sitam immanis hiatus admissus fuerit, atque in anteriora XXII annis promovenda Christi nativitas videatur. Nam ut in æra Christianâ nihil; in Cyclorum verò dispositu mutandum aliquid isti censuerint; nihil ad rem pertinet. Manent enim Noviluniorum rati ac constituti nihilominus dies, quoscunque tandem Cyclos accomodaris. Ut anno, verbi causâ, Christi XII, live Cyclum Lunæ XIII, Solis XXI applices; sive alium quemlibet, Neomenia Martii XII, Plenilunium XXVI committitur. Anno vero XXXIII Novilunium XIX vel XX Martii; Plenilunium Apr. II, vel III. Unde quantumlibet Cyclorum ordinem commutent, nunquam tamen perficient, ut anno illo: quem passioni Dominicæ præfigunt, Luna XV in Martii XXV incidat; feriam VI. Accedit quòd etsi concedamus illis omnia, hoc ipsum tamen, quod maximè cupiunt, nihilo magis assequentur uti Lunâ XV Christus sic passus. Quippe anno Christianæ æræ XII, Novilunium apud Judæos, & in Hierosolymitano meridiano Martii XII congruit, feria VII. Passus est autem Christus feria VI. Igitur Lunâ XIV, & Martii XXV, non Luna XV neque plenilunio. Qua in re Beda castigandus est, ut aliquoties dixi, qui Lib. de rat. Temp. Cap. XLV passum esse Christum refert VIII Kal. Apr. Luna XV, anno æræ Dionysianæ XXXIV. Nec minus hallucinati sunt, qui eodem anno, Luna XV nono Kal. Apr. passum affirmant, Concilii Cæsariensis fide; de quo paulo post agetur: Nam omninò Plenilunium anno Christi XXXIV, decimo Kal. contigit.

Quapropter duo sunt, quæ mediæ ætatis Chronologis crucem in illa quæstione fixerunt: Primum quod non dubitarent Judæos Pascha Luna XV celebrare; ac Lunares motus, & quidem accuratissimos, observasse.

Alterum, quod id Martio mense, ejusque die XXV accidisse vellent, feria VI. Sed recentiores, iidemque ab omnibus doctrinarum omnium, præsertim Mathematicarum, præfidiis paratioribus Chronologi, cum hæc parùm esse consentanea viderent, prius illud quidem de Lunari motu tenuerunt; posterius verò de mense ac die nequaquam secuti sunt. Ex quo factum est, ut in anno Passionis indagando Plenilunii cum VI feria convenientis rationem habendam esse duxerint. Paulus verò Forosempron. Lib. VII Partis II annorum XII, hoc est à XXX Christi ad XL, Novilunia, Pleniluniaque proposuit, tam media, quam vera. Ex quibus sex duntaxat hic adscribemus, ut quæstiones controversiæque status Lectorum oculis subjiciatur; ab anno æræ XXXI ad XXXVI; quod in horum annorum aliquo Christi passio collocanda sit.

LATERCULUM NOVILUNIUM AC PLENILUNIORUM TAM MEDIORUM, QUAM VERORUM MARTII MENSIS AD MERIDIANUM HIEROSOLYMITANUM AD VI ANNOS: EX PAULO MIDDELBURGENSI EPISCOPO FOROSEMPRONIENSI.

Horæ, & horarum fragmenta à meridie computantur. FERIA à med. nocte ad med.

Anno Christi XXXI, Cyclo Solis XII. Litera G, Cyclo Lunæ XIII.	Feria
Novil. Med. Martii XI, 19, 51', 12"	Feria II
Novil. verum Martii XI, 14, 23'	Feria III
Plenilunium Martii XXVI, 14, 13', 14"	Feria II
Plenil. verum Martii XXVI, 13, 5'	Feria III
A. C. XXXII. Cyclo Solis XIII, Lunæ XIV. Lit. FE	
Novil. med. Martii XXIX, 17, 23', 51"	Feria I
Novil. verum Martii XXIX, 12, 0'	Feria I
Plenil. med. Apr. XIII, 11, 45', 53"	Feria I
Plenil. verum Apr. XIV, 0 51'	Feria II
A. C. XXXIII Cyclo Solis XIV, Lunæ XV. D	
Novil. med. Martii XIX, 2, 12', 28"	Feria V
Novil. verum Martii XIX, 2, 31'	Feria V
Plenil. medium Apr. XI, 20, 34', 30"	Feria VI
Plenil. verum Apr. III, 6, 8'	Feria VI

De anno ac die Dominicae Passionis.

Anno Christi XXXIV, Cyclo Solis XV, Lunæ XVI. C.		Feriae
Novil. Med. Martii VIII, 11, 1, 5"		Feria II
Novil. verum Martii VIII, 19, 21		Feria III
Plenil. medium Martii XXIII, 5, 23, 7"		Feria III
Plenil. verum Martii XXIII, 6, 59.		Feria III
A. C. XXXV. Cyclo Solis XV, Lunæ XVII. B		
Novil. med. Martii XXVII, 8, 33, 44"		Feria I
Novil. verum Martii XXVII, 19, 57		Feria II
Plenil. medium Apr. XI, 2, 55, 46"		Feria II
Plenil. verum Apr. XI, 0, 11		Feria II
A. C. XXXVI Cyclo Solis XVII, Lunæ XVIII. A. G		
Novil. med. Martii XV, 17, 22, 21"		Feria VI
Novil. verum Martii XVI, 7, 9		Feria VI
Plenil. med. Martii XXX, 11, 44, 23"		Feria VI
Plenil. verum Martii XXX, 5, 51.		Feria VI

Ex hac tabella manifestum est anno Christi XXXIV, Plenilunium feriae VI minimè convenire; quod tantoperè pugnatum est: ac si id ad Passionis tempus omnino requiritur; duos duntaxat annos esse, quibus obtineri possit: annum videlicet aerae sive Incarnationis XXXIII, & XXXVI. Priorem Johannes Lucidus, Rogerius Bachon, & Petterius noster amplexi sunt: posteriorem Paulus Forosempron. Qui quidem non XXXVI aetatis anno passum esse Salvatorem existimat; ut frustra credidit Onufrius; sed anno XXXIV: quandoquidem Christi Natalem biennio infra Dionysianam epocham summovit. Sed qui XXXIII anno passum esse volunt Christum Aprilis III, hi Luna XV id accidisse censent. Paulus verò Luna XIV; nec in ipso Paschate, sive primo die Azymorum, sed pridie, videlicet Martii XXX. At Lucas Gauricus, eumque secutus Onufrius anno XXXIV passum affirmant, non quidem Luna XV; sed XVIII Martii; quoniam Judaeos arbitrantur non à Novilunio, sed à corniculata effigie neomenias auspiciatos esse. Quam nos opinionem postmodum excutiemus.

Nam illud primò videndum nobis est; quae fuerit temporibus illis apud Judaeos anni ratio. Quod illi ne inquirendum quidem opinati sunt, quibus exploratissimum erat, Judaeos ad usum festorum, ac solenniūm medios Lunae motus adhibuisse: ita ut Pascha Luna XIV ad vesperam perageretur, nec alio id tempore celebrari fas esset: ut in Annalibus Ecclesiasticis A. XXXIV, Num. XXXIV legimus. Verum cum ex hoc uno fonte innumeræ illæ & intricabiles controversiæ, opinionēsque propagatæ sint, in arcem ipsam quaestionis invadendum nobis est, & illud ipsum, quod ἀξιωματικόν apud nonnullos locum obtinet; sub inquisitionem vocandum.

De anno ac die Dominicae Passionis.

DE ANNI JUDAICI FORMA QUAM SUB CHRISTI TEMPORA TENUERUNT.

DUPLEX in Hebræorum Commentariis civilis anni ratio traditur, utraque Lunaris: de qua Moses Maimonis F. accuratè differit Parte prima Jad; Tract. de Kiddusch hakkodesch, & ad eundem Tractatum Glossa. Prima stante adhuc Templo usitata fuit, quæ Neomenias *דְּתֵי פִּאֶסְעוּס* indicebant. Quod in hunc modum fiebat: Erat apud Judæos כִּי־רִיבִי sive *σωέδριον*, penes quod constituendarum Neomeniarum potestas residebat, quam קביעות, *determinationem* vocant. Hujusmodi *σωέδρια* plurimè in Palestina cum essent, præcipuum erat Hierosolymis, à quo cætera penderent. Itaque Glossa Cap. Tract. Kiddusch §. 8 ואין לנו סומכים אלא על קביעותו ב"ד שהן עמוד הדורות והוא ב"ד שבירושלם שדרי כל בתי דינין שבארץ ישראל מפילה והם העקר. *Neque verò vos innitimur alteri, quàm definitioni sacri confessus: quoniam hæc columna est decisionis. Atqui hic ipse confessus Hierosolymitanus est. Quandoquidem consistoria omnia, quæ in Israëlita terra sunt, velut accessiones quædam sunt. Hierosolymitanum verò, fundamentum est.* Quare Hierosolymis potissimum responsa petebantur. Sed everfa Urbe, quandiu Judæi in Palestina remanserunt, ac *σωέδριον* ibidem habuerunt, penes illud jus omnè fuit: quousque Gemaræ Sapientes desierunt, uti C.V. §III Moses scribit. Proinde qui vixerunt בימי חכמי משנה ובני במוי חכמי הגמרא עד בימי חכמי סומכים הן סומכים *In diebus Sapientum Misne, & Sapientum Gemaræ; usque ad Rabbi Abaie & Rabba, determinatione Israëlita terra nitebantur.* Postremi Sapientum Misne vixere circa tempora Antonini, Christi CL: At Gemaræ ad annum fere D, ut Germen David fides facit. *Toto igitur illo tempore דְּתֵי פִּאֶסְעוּס, atque ex Israëlita confessus præscripto Neomenias ordinabant.* Quarum quidem constituendarum ea disciplina fuit. Veros & acuratos Lunæ motus, atque, ut loquuntur, ברקוד, ex Astronomicis Tabulis confessus ille diligentissimè scrutabatur; explorabatque num Luna suo tempore videntem se præberet; nimirum tricesima nocte, ut in eam פִּאֶסְעוּס incideret, sive prima accensio, quam קביעות vocant. Ac si intuendæ illius copiam fore cognoscerent, speculatores apponebant, qui statim ac nascentem Lunam prospexerant, Concilio renuntiabant. Sed in testium delectu morosa, ac superstitiosa diligentia opus erat, quam aliquot Capitibus Talmudici Auctores explicant. Ubi de visione convenerat, tum Legati passim dimittebantur qui futuram Neomeniam, & קביעות denuntiarent. Quod si XXX die testis nullus, ac speculator affuisset, tricesimo primo Neomeniam definiebant. Ita fiebat, ut plenorum, cavorumque mensium successio nequaquam constaret; sed ut civiles menses ad sideris aspectum dirigerentur: ut Cap. VIII Glossa docet. Deinde qui procul ab eo ubi confessus, sive כִּי־רִיבִי erat, habitabant; ut eo Legati, quos שלוחין nominant, tam citò aspirare non possent, biduo festas Neomenias agebant: quod incerti essent,

Quomodo Neomenias indicarent.

De Anno ac die Dominica Passionis. qvisnam dies à Concilio definitus esset, Atque hoc hodieque Judæi illi faciunt, qui extra Judææ fines *ενδιαπορεῖ* degunt. De quo vide Cap. V Tract. Kiddusch.

Embolis- sio. Jam Intercalationes mensium non certa descriptione constabant. Quamvis enim tertio quoque anno, vel interdum secundo, mensem, quoad licebat, insererent, tamen persæpe aliter fiebat: & nonnunquam intercalares anni duo continuabantur. Et quidem triplicem causam intercalandi Cap. IV Maimonides exponit. Prima est Tekupha, sive cardo Æquinoctii vernalis: qui cum in XVI, Nisan, aut post eam incidere, tunc Adar intercalatus est. Altera causa est; si nondum Abib appeteret, hoc est necdum fruges novæ maturæ essent; nimirum *העומר מן מנחת הקריב* *bordeas*, ex quibus Omer, sive manipulus offerretur: quod secunda die Azymorum fiebat. Tertia causa est, cum arborum fructus nondum maturuissent. Aliæ insuper causæ leviores accedebant, & fortuitæ quæ C. IV traduntur: Ut si vis, pontibusque fractis interclusus ad Urbem esset aditus: si furni nondum refecti: si longius deportatus esset populus, & alia id genus. Sed primaria intercalandi causa Tekupha fuit, ut intra certos Solaris anni terminos Luna coerceretur, ne nimium evagaretur, ac festorum celebritates in alias atque alias tempestates transferret; quod in Arabico anno, ac Lunari simplici, & soluto usu venit. Sed quæ tum Solaris anni descriptio à Judæis observata sit, postea differemus. Porro hanc ipsam anni formam stante adhuc Templo, necdum dispersis penitus Judæis, usurpatam esse, inter Thalmudicos constat. Post Templi vastitatem, profligatosque à Palæstina Judæos, cum jam nulla *συνέχεια* superessent, altera temporum ordinandorum servata ratio est, ut ex scripto ac mediorum mortuum Tabulis constantes, & certæ Neomeniæ proponerentur, ex Cycli decemnovennalis methodo, quem *מחזור* vocant, & *עבר*. Hic est annus illè Judæorum novissimus, ad medios Lunæ motus accommodatus, de quo Mosès Cap. VI, & sequentibus: Tum accurate Paulus Forosempron. Munsterus, & Scaliger, aliique disputarunt. Cum hoc Judaico anno conjunctæ sunt feriarum, Noviluniorumque translationes, & sexcentæ aliæ nugæ, morosæ illæ quidem, ac perplexæ: sed quæ nihil ad institutum pertinent: nisi si quid de Translationibus postmodum erit agendum.

Errantque ex accuratis Luna motibus festa Judæorum explorant. Hæ sunt anni apud Thalmudicos Scriptores formæ descriptionesque duarum quarum prior Christi temporibus ex illorum opinione congruit: posterior longè postea est recepta. Quocirca non mediocriter aberrant, qui ex recentiori hac methodo, mediisque Lunæ motibus vetera Judæorum festa, præcipue Paschatis, indagare student: quod Paulus Forosempron. anxie nimis, & scrupulosè facit, Lib. VIII, Partis II. Neque minus errant, qui Phasè Judaicum Lunæ XIV ex mediorum motuum accuratis rationibus adstringunt: quandoquidem biduo nonnunquam post mediam conjunctionem *Φάσις* accedere in politico anno potuit: De quo postea.

Nunc enim aliorum post Hebræos magistros expendenda sententia est; Scaligeri cum primis, qui L, de Emend. Temp. II, & in Isag. Canon. copiosè de Judaica tam vetere, quam recenti anni forma disputavit ex Hebræorum Commentariis. Sed, ut solet, permulta ex ingenio suo conficta, ac falsa

De Anno ac die Dominica Passionis. permiscet: quæ alibi, si Dominus dederit, ex instituto resellentur. Hoc verò loco quantum ad susceptam de Dominicæ Passionis anno quæstionem necesse erit, è multis pauca libabimus.

DE JUDÆORUM ANNO VETERE SCALIGERI SENTENTIA.

Nihil hinc de antiquissimorum Hebræorum, ac Patriarcharum anno dicam; quod ad rem præsentem nihil attinet: Sed de recentiori duntaxat ætate, quæ Christi natalem aliquot sæculis antecessit. Quo tempore Alexandream, sive Græcam anni formam à Judæis admissam, & usu civili receptam Scaliger arbitratus est, idque Chronographis admiratoribus suis omnibus persuasit. Imprimis enim lib. de Emend. II scribit, Judæos, cum Neomenias *ἀπὸ τῆς Φάσεως* deducerent, accepto Seleucidarum jugo, eorum annum, & epocham ad Politicos usus transtulisse, ac Syromacedonicam Periodum usurpasse. Erat hæc Calippica mera, Cyclis Metonicis IV constans, annis LXXVI, ut Censorinus auctor est, diebus 27759. Cyclus porro decemnovennalis Calippicus idem profusus erat cum Juliano, dierum 6939, hor. 18. Sed cum Periodum suam Calippus eo inchoasset anno, quo Darium Alexander ad Arbela vicit, Olymp. CXII, anno secundo, sive Iphiti CCCCXLVI, Per. Jul. 4383, Cyclo Lunæ XIII, Solis XV; ab Autumno; tam Græci in Macedonia, quam Syromacedones in Asia eandem illam decimonono, quam à Calippo excogitata fuerat, anno instaurarunt, duodecim annis post Alexandri mortem; Periodi Jul. 4402, Cyclo Lunæ XIII, Solis VI: eamque à Syromacedonibus Chaldæi, Judæi, Hagareni, Arabes traditam acceperunt. Judæi verò aram contractuum *שנת שמיני* vulgò nuncupant. In Maccabæorum libris anni Græcorum appellantur, iidemque Seleucidarum dicti, quod eodem anno, quo Periodus illa iniiit, Seleucus Babylone recuperatâ, emergere, atque imperium stabilire cœpit.

Lunaris anni modus est dierum 354, 8, 53, 6' $\frac{11}{47}$. Mensis 29. 12. 44'. 25' $\frac{22}{47}$. Anni principium ab Autumno, & quidem Octobris VII. Nam Tekupha Tisri incidit in Octobris VII, qui dies primus erat anni Solaris. Nam & Solarem præterea annum observabant, ut in Lib. IV de Emend. scribit, cujus bisextus ante primum Tisri. VII Octobris infindebatur. Sed postea translato in vernum tempus initio, inter primam, & secundam Aprilis insertus est. Postea Juliana anni forma recepta, inter XXV, & XXVI Martii intercalatus est dies. Igitur Lunaris anni dispositio apud Judæos Syromacedonica sive Calippica tuit. cujus initium ab Octobris VII.

Verum cum Cyclus Calippicus Lunaris, idem est cum Juliano, Lunarem Judaicum, quem verissimum putat Scaliger excedat horis 5, scrup. Judaicis 760; quoniam Cycli decemnovennalis excessus est hor. 1. 485; post Cyclos verò Calippicos IV, qui Hipparcheum unum faciunt, ad horas 22. 880; hoc est ferè diem solidum excessus ille perveniat; Judæi paulatim labem

De Anno
ac die Do-
minica
Passionis,
P. 117.

anni sui deprehenderunt. Etenim Calippicam istam formam ad annum Christi 344 retinuerunt; ut Lib. II de Emend. scriptum est. Circa hunc annum verò bidui vitium animadverterunt; cum jam ab initio Seleucidarum annus 656 laberetur, qui est XLVIII post Hipparcheas Periodos duas. Itaque cum Tifri Judæorum Alexandrus esset in XXVI Sept. feria IV, ex epilogismo hodierno, sive Lunari ἀριεῖ, character erat, 2. 4, 240. Sept. XXIV. En labes bidui. Nondum enim rationem Calippicam de sede sua, sollicitaverant Judæi; sed eam adhuc incolumem servaverant. Sero igitur tandem errore cognito, adhibita in auxilium Astrologia, eum annum instituerunt, quo utuntur hodie. Quamobrem ex opinione Scaligeri annus ille Syromacedonicus, & Alexandrus Calippicus non solum sub ipsum Passionis tempus verum etiam diu postea apud Judæos obtinuit. Sed eodem in Opere de Emendatione sententiam mutat, ac contrarium docet, Lib. V. Judæos enim asserit Calippicam periodo ad tempora usque Diocletiani plus minus usos esse. Sed cum Calippicæ Neomeniæ biduo veras Neomenias morarentur, Synedrium Tiberiadense convocatis peritis Astronomiæ magistris, inter quos, ut existimo, Rabbi Adda fuit, usu Calippicæ Periodi cum computo annorum Alexandri simul abrogato, novam anni rationem instituit, ut Neomeniæ non per Periodos, sed per ipsum motum medium Lunarem putarentur. Cum igitur diem, ubi erat locus diei intercalandi, hoc est VII Oct. putarent fuisse primam diem, in qua mundus conditus, hinc computum suum inire decreverunt. Et quia dies Æquinoctii, & ideo Tekupha Autumnalis erat in XXIV. Sept. considerarunt in quot annis Tifri à centro Macedonico, id est à VII Oct. ad XXIV Sept. in anteriora progressus fecerit: quod non potuerunt deprehendere, sine doctrina anni R. Adda. Igitur à VII Oct. ad XXIV Sept. dies sunt XIII præcisè: quibus competunt anni 4104 ex doctrina R. Adda. Totidem enim anni dant προηγέσεως σεληνιακῆς dies XIII, horam I. Idem & Lib. IV repetitur. Verum nihil hac Scaligeri doctrina vanius, atque inconstantius est. Primum enim retractat id quod dixerat: Calippicam formam post Constantini tempora nondum repudiatam fuisse; & anno primum 344 alteram illam ejus loco substitutam. Deinde R. Addam ei concilio interfuisse putat, & repudiandæ Calippicæ periodi, ac recentioris instituentis auctorem fuisse. Ad hæc ejusdem Tiberiadensis Synedrii, & R. Addæ decreto translata esse anni epocham à VII Oct. ad XXIV Sept. cum tot anni constituti essent, quot ad XIII dierum προηγέσεως requiruntur, nimirum 4104. Quæ omnia parum est inania & commenticia esse, nec ullius Scriptoris autoritate, aut ullo antiquitatis testimonio fulciri, nisi contraria etiam sibi, ac nullo modo consentanea dicantur. Nihil enim apud Scaligerum cum in LL de Emend. tum in Isag. Canonibus tam crebrò decantatum est, quàm novitium illum, ut vocat, Judæorum annum, quo uti hodieque solent, à R. Hillele longè post R. Samuelis & Addæ tempora excogitatum fuisse. Ac ne calumniari sciens videar. cum iis, quæ in Opere illo de Emendatione scripsit, conferam, quæ in postremo, quem ea de re edidit, Libro penitus à se diversa ac pugnantia leguntur. Nam Isagog. Can. L. III, P. 215. Templo, inquit, adhuc stante, mensis merè Lunaris Hipparchi in usum à Judæis receptus erat. Post excidium Templi, ut esset formula quedam perpetua anni Civilis, quo plerumque omnis Judæorum διασποράν τεκνύεται, primò typum publicavit R. Samuel cognomento Jarchinai, circiter annū

P. 339.

P. 261.
Scaligeri
inconstan-
tia.

P. 216.

Christi CCXIII plus minus: quando Judæis præcepit, ut relicta veteri Tekupha, in VII Oct. Tekupham Sofigenis Julianam in XXIV Sept. amplecterentur. Ipse etiam primus Judæorum ex definitione mensis Lunaris Hipparchea deprehendit discrimen Enneadecateridos Julianæ & Lunaris esse hor. 1. 485. Postea R. Adda Bar Ababa vir sæculo suo Judæorum doctissimus, pensitatis Hipparchæ rationibus, ex quibus Enneadecateris Lunæ minor est una Enneadecateride Calippica hor. 1. 485, hoc excessu in 19 distributo, collegit hor. 0. 82 ²/₁₉ de quadrante Juliano, sive Calippico deducendum esse; ut modus anni sit dierum 365. 5. 997 ¹²/₁₉. Quare R. Adda Julianum annum, & Samuelis Tekuphas rejecit; quod eidem Juliano die perpetuò haberent: ipse verò cum annum Tropicum Hipparchæum suis obtrusisset, in quo post 304 annos Solis ac Lunæ rationes ad amussim quadrant, nec est ulla προεμπλωσις, aut μετεμπλωσις, Tekuphas alias instituit, quæ cum Noviluniis pari prorsus ratione à Juliano anni epocha retrocederent.

De anno
ac die Do-
minica
& Assotis,
L. 3. C. V.
P. 210.

Ortus est autem à Tekupha Nisan, non ut Samuel, à Tekupha Tifri: primumque Nisan in ea nocte collocavit, quæ secuta est Kal. Apr. feria V: cujus character 5. 1. 770 anno hodierni Computi 4017, & ab eo deducto character VII annorum, videlicet 5. 15. 158, deprehendit Nisan anni hodierni Computi 4010, nempe 6. 10. 620. de quo si deducatur character VII mensium, remanebit Tifri ejusdem anni 2. 17. 469. Cycli CCXI jam elapsi erant, quorum Character 7. 12. 265. de 2. 17. 469 dedimus relinquit primum Tifri 2. 5. 204.

P. 216.

Postremò R. Hillel princeps anno Christi 344, annis XCIII ab obitu Samuelis utramque factionem conciliare studens, ut veterem Mosis epocham, quæ est VII Octobr. & novam Sofigenis, quæ est XXIV Sept. complecteretur, quot anni congruunt diebus XIII προηγέσεως σεληνιακῆς, qui inter XXIV Sept. & VII Octobr. interjecti sunt, tot annos ab initio Computi sui ad illud tempus numeravit, nempe 4104, ut in Lib. II de Emend. fufius exponitur, ubi ita proditum est: Institutam circa annum 344 Periodum annorum 6916, ductis 13 in Cyclos Solis, ac Lunæ. Cujus Periodi annus 4105 init anno Christi 344, Cyclo Lunæ Judaico I, Romano 3, Solis 17: quo quidem annorum spatio προηγέσεως Lunaris facta est dierum 13 hor. 1: quæ de 37 diebus, qui à Kalend. Sept. fluxerunt, detracta, relinquant dies 24. Eodem anno character Tifri à meridie 23 Sept. contigit hor. 10. 204, sive Judaicè ab initio noctis hor. 4. 204, feria 2. Primus autem Cycli annus Neomeniam Tifri habuit à meridie VI Octobr. hora 11. 204, sive Judaicè 5. 204, feria 2, anno Periodi Julianæ 953: adeò ut character Tifri sit 2, 5. 204. quæ radix est Neomeniarum omnium Judaicarum, Tekupha verò hora 9 nocturna fuit, hoc est 7. 9. 0.

P. 215.

REFELLITUR SCALIGERIANA DOCTRINA DE ANNO JUDAICO.

HÆC est Scaligerianæ doctrinæ summa, quæ meris conjecturis ac so-

De anno ac die Dominica Passionis. illud expendamus, quod ex Isag. Canon. allatum est; Si Templo adhuc stante, Hipparchea anni forma à Judæis admessa est, supra quam Calippica Periodus annis LXXVI excessum colligit hor. 5. 760. id est singulis Enneadecaëteridibus, hor. 1. 485, & post CCCIV annos unum ferè diem, profectò neque Calippica, & Alexandria Periodus ad annum usque Christi plus minus 344 retenta est; neque biduum illud *περιήγησις* intervenit; inducendaque omnia ista sunt, quæ in Libris de Emend. passim inculcantur; imprimisque scrupulosa illa & anxia V Paschatum, ac postremi *σαυρωσιμῶν* inquisitionis, quæ in VI Libro proponitur, otiosa & inutilis efficitur.

Jam illud de inventa à R. Hillele Periodo; conciliatisque factionibus duabus, quo tandem authore defenditur? Hebræi ab Orbe condito ad Christi Natalem Dionysianum annos putant ferè 3761. Ideò anno Christi 344, cœpit Judaicus 4105. Intervalla porro temporum accuratè pro illorum captu descripta sunt in Libro Seder holam. De commentitia ista Periodo ad *περιήγησιν σεληνιακὴν* adipiscendam, ne verbum quidem. Viderit ergò Scaliger unde illam exprompserit: neque enim fundum ejus, & authorem profert ullum; quasi divinare ac fingere, id demum sit emendare, atque ordinare tempora. Quamquam quæ est tandem ista conciliatio? Tekupha Samuelis Autumnalis anno Christi 344 incidit in Sept. XXIII, hor. 15. à meridie, sive 9 nocturnis: politicè verò Sept. XXIV. Cycli præterierant decemnovennales CCXVI: quibus *περιήγησις* facta dierum 13, hor. 1. Igitur Tekupha anno primo Computi cadit in Octobr. VII, hor. 10. ab initio noctis. Sed hora una negligatur. Quid hoc ad Samuelis Tekupham? Nam ad Noviluniorum quidem *περιήγησιν* investigandam, quoniam Judaicam hodiernam & ut putat Scaliger, Hipparcheam anni formam Samuel adhibuit, pertinere ista possunt, ad Tekuphas verò Samuelis indagandas nihil omninò conferunt; cum is Julianum annum, Julianasque Tekuphas amplexus sit, quæ nullam habent *περιήγησιν*. Non potest itaque ulli alteri Tekuphæ convenire Periodus ac methodus illa, quam R. Addæ; sive ejus anni formæ, quæ parem sideris utriusque *περιήγησιν* agnoscit: ad Julianam fixamque Tekupham planè est inutilis. Sed neque ad R. Addæ Tekuphas eadem illa Periodus utilior est. Tekupha prima R. Addæ vernalis cadit in eam noctem, quæ secuta est Kal. Apr. anno primo Periodi Judaicæ, Julianæ verò 954, Cyclo Solis 2, Lunæ 4. Tekupha Solstitialis Julii 2, Autumnalis Kal. Oct. Brumalis 31 Decem. Porro Tekuphæ Autumnalis character fuit, ut Scaligero placet, 39. 41. 14. ipsis Kal. Octobr. hoc est horis 9 nocturnis post XXX Sept. diem feria 3, Cyclo Solis I, Lit. F. Vernalis Tekuphæ character est 4. 0. 0. initio noctis, quæ secuta est post meridiem primi Aprilis diei. Ab hoc anno ad Christi CCCXLIV, sive Judaicum 4105, Cyclis CCXVI elapsis, *περιήγησις* facta est dierum XIII, horæ 1. Quare Autumnalis Tekupha R. Addæ incidet in XVIII Sep. Vernalis in XIX vel XX Martii. Quid igitur ad Tekupham R. Addæ Periodus ista confert, quæ ab Octobris VII ad Sept. XXIV præcessionem habet? Ut enim Tekuphis R. Addæ fervire possit, Periodi initium non ab Octobris VII, sed ab ejus Kalendis arcessendum fuerit. Præterea veteris anni Judaici principium gratis à Scaligero constitutum est Octobr. VII. Neque enim argumento ullo necessario.

sed

sed inani ac falsa conjectura fretus hoc asseverat.

Nam si quis forte quærat, cur ille Judæorum Tekupham primam, sive initium anni in Oct. VII. conjiciat, niti hoc totum negotium reperiet emendata illa Græci anni, & Olympicæ Periodi modulatione, quam omnibus Græcis, adeoque Macedonibus; tum in Asia Syromacedonibus, & Seleucidis communem esse voluit. Quippe Græcos existimat annum habuisse duplicem: Popularem unum, sive Tetraëtericum, quo vulgus utebatur, cuius menses tricenarii, præter ultimum, cui biduum velut appendicis instar adjungit: Unde 362 diebus constabat. Lunarem alterum, à quo velut stamen à subtemine, ita popularis annus implicatur, ac percurritur. Utrumque certos in orbis, ac Periodos includit; primum Tetraëterides, & Octaëterides; tum majores, utpote XIX, ac LXXVI annorum. Sed postrema hæc omnium in anno populari usitatissima fuit; quam cum tacitè per Tetraeterides suas observarent Græcorum antiquissimi, Calippus eam certis finibus, annorumque curriculo definiit, & Periodum illam instituit annorum LXXVI, in qua Tetraeterides sunt XIX, singulæ dierum 1447; quorum ordinarii sunt 1440, appendices 7. In iis, mensis duntaxat primus Lunaris est, cæteri cum tricenarii sint omnes, à Lunari modo paulatim abscedunt. Ex Tetraeteridibus ac Periodis antiquissimam facit Olympiacam; ad cujus exemplum propagatas credit reliquas. Eiusdem initium Julii IX definit; eò quòd Olympiaci agones post æstivum Solstitium Plenilunio celebrabantur. Solstitium autem non accuratum, neque Tropicum intelligit, sed octavam signorum partem. Quocirca cum eo anno, quo primi agones ab Iphito instaurati sunt, hoc est Per. Jul. 3938, Tekupha, sive secundi quadrantis finis, & octava pars Cancræ *πλατυκῶς* in VIII Julii diem incurreret, ideo IX Julii primus Solaris anni dies, ac quadrantis initium deinceps fuit, in quem etiam Novilunium commodum incidit. Ita primus Tetraeteridis mensis Lunaris extitit, quod perpetuò servatum est. Unde & quartus mensis, quem apud Athenienses Pyanepsionem fuisse credit, cœpit Octobris VII, post Novilunium. Atque in hunc modum reliqui menses, & anni necessario contextu, velut catena quadam Chrysippei fati devincti sequuntur, quod in primo de Emend. uberiùs exponitur. Eadem serie constabat Attica, & Macedonica Periodus. Nam hujus *Υπερβηρεταιῶν*, illius *Εκατοβηραιῶν* à Solstitio inibat. Jam verò anno Iphiti 465. Periodi Julianæ 4402, Periodi Olympicæ, ac Macedonicæ nono, Neomenia primi mensis accidit Julii X. Proinde quartus mensis cœpit Octobris VIII. Sed cum Neomeniæ Lunares in IX Julii, & VII Octob. incidissent, quæ est Olympicæ Periodi vetus epocha, ex Calippi præscripto Periodum retexuerunt, novamque condiderunt ab anno illo Periodi Jul. 4402, cujus epocham VII Octobris die defixerunt. Quare Macedones Hyperberetæi tam popularis, quam Lunaris Neomeniam VII Octobris inchoarunt. Ideo Solaris anni Syromacedonici finis in Octobris VI incidit; eorumque annus popularis nunquam hos fines antevertebat. Hæc Scaliger: Qui antiquum illud suum obtinens L. V. hoc ipsum evertit. Scribit enim ultimum Solaris anni Syromacedonici diem fuisse Octobris VII, eo quòd Hyperberetæus Macedonicus in X Julii incidisset. Itaque primum Novilunium Octobris

O

VIII congruit. Sed imperitè facere Judæos, qui anno illo à Macedonibus accepto primum Novitunium, atque anni sui æqvabilis initium ipso die VIII Octobris constituent. Vides quam perplexè in hac doctrina verferet Scaliger; utque in eodem opere quæ paulo ante definierat, contrariis decretis refellat. Nam modo Neomenias æqvabilis, & popularis anni veterem in situm conciliatas, hoc est à X Julii ad IX, & ab VIII ad VII Oct. traductas afferit; modò iisdem in diebus retinet, ac secum disconvenit ordine toto. Quod quidem toto hoc in Opere, & in Isag. Canon. solenne homini, ac perpetuum est: idque propediem, si Dominus dederit, suo ac proprio Libro demonstrabimus, quem jam dudum in manibus habemus. Atque hic, uti spero, lectori fidem faciet, quæ de doctrina temporum à Scaligero excogitata, tantoque ambitu, ac pompa cum ab ipso commendata, tum fautorum & admiratorum ejus plausu excepta sunt, ea falsa, inepta, ἀλογίως, & ἀναποδείκτως effusa esse, neque quicquam prætet speciem, & ostentationem habere. Argumento sit Attica illa Periodus, quam adeo gloriosè, & insolenter venditat: cujus nos ineptiam, & ἀδολογισμὸν deteximus in Notis ad Themistium. Reliqua operi illi reservamus in quo & de Judaico anno pluribus disputabitur, & illa Græci anni forma, ac Periodi Olympiæ descriptio refelletur. Atqui ficto illo utriusque contextu velut fundamento omnis de vetere anno Judaico doctrina stabilitur. Non, inquam, aliunde Scaligero constat, Judæos aliquot ante Christum sæculis epocham anni sui, sive Tekupham Octobr. VII defixam habuisse, quam quòd ex Periodi Græcæ popularis, ac Macedonicæ ratiocinio quartus mensis popularis in illum diem incideret eo anno, quo Syromacedonica Periodus est instituta. Sed cum multa sint in tota hac Scaligeri opinione confutanda, eaque res longiorem, ac præcipuam disputationem exigat, & ut dixi, brevi consecutura sit; nos, quod in Libro illo demonstrabitur, falsam esse anni illius Græci, ac Macedonici structuram per tendimus. Negamus constare, utrum anno illo Per. Jul. 4402; popularis, & æqvabilis Syromacedonum mensis in VII, aut VIII Oct. incurrerit. Negamus præterea Judæos cardinem illum anni Solaris agnovisse, aut in eo collocasse Tekupham. Negamus annum apud Græcos, aut Syromacedonas popularem ejusmodi fuisse, qualem ex officina suâ procudit Scaliger. Intro magis, & in arcem ipsam quæstionis involo. Nego certum esse, num Judæi Calippica illa Lunari, vel Syromacedonica forma unquam usi fuerint. Quo labefactato ac confulto, cætera, quæ huic innituntur, corruant necesse est. Etenim undenam Scaligero compertum est Judæos Lunarem Calippi Periodum in civilem usum ascivisse? Opinor unum illud argumentum est, quòd annis Græcorum tam Maccabæorum Libri, quæ Josephus, ac reliqui Judaicarum rerum scriptores usi sint. At quis ex eo necessariò colligat, anni dispositionem ipsam Judæos usurpasse? Licet enim æram, sive epocham ipsam, ac titulum, unde Græci annorum suorum primordia repetebant, adhibuerint Judæi, cum Græcorum res gestas, vel suorum cum Græcis implicatas perscriberent, nihilo tamen certius colligi potest, illorum annum ipsum recepisse domi Judæos, quam hoc tempore apud Italos, aut Gallos Lunares Arabum annos observa-

De anno ac die Domini-
nicæ Passio-
nis.

Mirus
Scaligeri
Error.

ri, quòd illorum scriptor aliquis cum Turcarum historias scriberet, per Hegi-
ræ annos numerare tempus instituerit. Fieri itaque potest, ut Maccabæorum
author Græcis in rebus Græcam temporum rationem usurpaverit, à patria, do-
mesticæque diversam: aut certè, ut popularium annorum numerum à
Græcorum æra deduxerit, solumque uti dictum est, titulum Græcorum
ad suos annos accommodaverit. Quis ut aliud dicamus cogere nos
Scriptoris ullius autoritate potest? Magnam hominis confidentiam, vel
oscitantiam oportet fuisse, qui levissimis argumentis inductus, affirmare tam
obscuris de rebus sine hæsitacione ulla potuerit.

De anno
ac die Do-
minicæ
Passionis.

QVO DEMUM ANNO USI SINT IUDÆI. UBI ET OBSCURISSIMUS EX EPIPHANIO ILLORUM

Cyclus exponitur.

ATENIM Lunari anno Judæos usos esse propemodum mortales omnes
existimant. Ecquam igitur formam potius quam Calippicam am-
plexi sunt? Si Hipparcheam, & quam accuratissimam putat Scaliger re-
centiorem Judaicam dixero, dicam quod in Isag. Can. idem ille disertis ver-
bis asseverat. In quo magno se ludibrio traducit, dum sua omnia decreta,
& oracula convellit, & quæ tanto cum conatu de Christi passione sapius
adstruxerat, nova illa sententiâ convellit. Sed neutram Periodum apud
Judæos usu ac consuetudine receptam facile dixerim. Lunarem quidem mo-
tum utcunque illos assequi voluisse suspicor. Nam id svadet Iosephus, qui
Lib. III Orig. Cap. X de Paschate loquens: τῷ δὲ μηνί, inquit, τῷ Ἑσθρινῷ,
ὃς Νισαὴν παρ' ἡμῶν καλεῖται, καὶ τῆ ἔτους ἐστὶν ἀρχή, τεσσαρεσκαίδεκάτη
ἢ σελήνην, ἐν κριῶ τῆ ἡλίου καθεσῶτος. Nec non & Philo, qui Lib. de Vita
Mosis hæc scribit: τῷ δὲ μηνί τῷ τῷ, ὡς τεσσαρεσκαίδεκάτην ἡμέραν μέλ-
λοντι τῆ σεληνιακῆ κύκλου γίνεσθαι πλησιφαῆς, ἀγέλαι τὰ διαβατήρια
δημοφανῆς εἰορτή. Nimirum id in animo illis erat, ut ad Lunæ motus pro-
pius accederent; etsi propter Cycli labem, ac vitium interdum aberrarent.
Quod & Christianorum exemplo declarari potest. Nam ut illi cum Pascha-
tis celebritatem ad Lunæ ψηφισμῶς, quantum civilis usus patitur, exigere
conarentur, idque in Nicæno Concilio decretum esset, in tanta rerum
Astronomicarum luce ac peritia, tamen effugere non potuerunt, quin
collectam aliquot sæculis labem annorum ad hæc nostra tempora pro-
pagarent; ut à Solis motu decem totos dies, à Lunari quatuor aberra-
rent. Quocirca idem Judæis evenisse non dubito, ut eorum Neome-
niæ biduo, ac triduo nonnunquam à mediis Lunæ motibus ac veris

L. III. Isag.
Cap. p. 215.

De anno
ac die Do-
minicæ
Passionis.

etiam deflecterent. De Cyclo, & annorum orbe, in quem Neomenias inclu-
serint, etsi nihil admodum definitio, verisimile tamen arbitror, quod in hac
Hæresi Epiphanius exponit, usos esse Christi tempore Iudæos Periodo qua-
dam annorum XIV, sive LXXXIV. potius.

Qui quidem Epiphanius locus plurimum debet eruditissimo Keplero; qui
in Eclogis Chronologicis luculentissima disputatione id præstitit, ut ex his la-
lebris emergere, ac lucem aliquam his in tenebris intueri possemus. Neque
enim est ullus apud Epiphanium obscurior ac difficilior locus. Ac me,
priusquam Kepleri Commentaria nactus essem, vehementer torserat; &
nonnihil tamen eram affectus; quod illius ope postmodum expoliisse me
fateor, ac quædam etiam paulo ac ille fecit aliter explicasse. Licet
autem ne ipse quidem sibi Keplerus satisfaciat, neque ego extricari posse
confidam omnia; quod nemo præter Epiphanium Cycli istius memi-
nerit, & verba ipsa inendosa sint, proponam tamen, quoad brevissi-
mè, planissimèque potero, quæ aut vera esse iudico, aut certè veris
propiora.

Ac primum obscurissimus ille Iudæorum Cyclus exponendus videtur:
quo cognito quæ sit Epiphanius de Passione Christi sententia facilius alle-
quemur.

Judaici Cycli, quo Christi Domini tempore usos esse putat Epipha-
nianus, explicandi finis, ac scopus est; ut appareat Iudæos anno iplo Passio-
nis biduo, vel etiam triduo à Lunæ ratiociniis aberrasse. Cyclum porro
ita ferè describit. Iudæos asserit Lunarem annum constituisse dierum 354,
horarum 8; quæ quidem horæ tribus annis diem conficiunt. Ad hæc in
annis XIV quinque menses intercalari, quoniam è Solis cursu, qui est die-
rum 365, hor. 6, horam unam expungunt. Nam si horas adjeceris, resta-
bunt 365 dies *αὐτῶν ἡμερῶν*. Unde illi sexies multiplicatis quatuordecim annis,
mensem unum octuagesimo quarto intercalant anno; adeo ut in totum XXXI
menses in annis LXXXV imputentur, cum recta ratio XXXI menses, & dies
XXIV, cum horis 3 requirat. Hæc Epiphanius è quibus nonnullis emendatis,
quæ singillatim excutientur, hanc Cycli formam Keplerus eruit.

Kepleri
descriptio.

Duplex apud Iudæos Lunaris olim Cyclus extitit: Alter XIV anno-
rum, minor: alter LXXXIV: uterque septenarius; cuius numeri propter
Sabbaticos annos rationem videntur habuisse. Tessaradecaeteris ex illorum
instituto Syzygias habet integras, sed infra Solaris anni modum consi-
stit. Post VI demum Tessaradecaeteridas ambo in concordiam anni ut-
cunqveredeunt. Dixi Lunarem annum definiti diebus 354, hor. 8. Quæ si
quater & decies multiplicentur, dies efficiunt 4956, horas 112, sive dies 4,
hor. 16, hoc est dies ferè 5. Accedunt intercalares menses quinque, dierum
singuli 29, hor. 12. Hi dies 147, cum horis 12 conficiunt. Ex quibus summa
conflatur dierum 5103, hor. 12. Postremo si 112 illas horas adjicias, sive
dies 4, hor. 16, colliguntur dies 5108, hor. 4. E quibus 13 Julianis annis de-
ductis, qui sunt dies 4748, hor. 6, supererunt 359, hor. 22, sive 360 dies,
una hora minus. Quod si præcisè dies quinque in annis XIV interca-
lentur, primum quod ait Epiphanius, tertio quoque anno diem

adjici, id de primis XII annis intelligendum erit: at decimo tertio, & quar-
to annis dies unus competet; ita ut anni XIV dies auferant 5108, hor. 12. *De anno
ac die Do-
minicæ
Passionis.*
quibus ablatis annis XIII, restabunt, 360, hor. 6. Verum quoniam ultimo
illo anno horæ duæ subtrahi debent, Tessaradecaeteris diebus constabit 5108,
hor. 10. de quibus detracti anni XIII, relinquunt dies 360, hor. 4. Jam verò
anni Juliani XIV dies habent 5112, hor. 12. E quibus detractis 5108, 10, reli-
qui sunt dies 5, 2. Sed ablatis duabus illis horis, discrimen Tessaradecaeteri-
dos Lunaris & Solaris est dierum quinque, qui è Cyclis senis collecti post 84
annos dies relinquunt 30, qui initio anni 85 intercalantur. Quare Tessara-
decaeteris Juliana diebus constat 5112 hor. 10. Lunaris vero 5108 10. Quæ in
civili usu ita dispensantur. Prima Tessaradecaeteris dies habet 5109, & de
posteriori quatuordecim horas decerpit. Secunda dies obtinet 5108, reli-
quas verò 10 horas ad compensandas priores 14 erogat: restant horæ 4: quæ
post 3 Cyclum repensæ 6 horas residuas faciunt. Quartus Cyclus horas 16
reliquas habet. Cyclus V diem unum adjicit. Est enim dierum 5109, &
horas relinquit duas. Cyclus demum sextus horas 2 relinquit. Colligun-
tur dies in VI Cyclis 30650, hor. 12. Quibus si addas dies 30, qui ex 5 con-
surgunt, quos singulæ Tessaradecaeterides Solares supra Lunares colligunt,
dies confient 30680, hor. 12. At anni Juliani 84 dies postulant 30681. Dif-
ferentia 12 horarum; quæ perimuntur in Cyclis VI, hoc est binæ in unaqua-
que Tessaradecaeteride. Quare postrema Syzygia primæ Ogdœcontatessa-
radecaeteridis dies requirit tantummodò 29, hor. 12. Sed in usu civili trice-
nos aufert, & de sequenti 12 horas mutuatur; è quibus decem in primo Cy-
clo restitutis, compensandæ sunt duæ. His in secunda Tessaradecaeteride
perinde redditis, superfluz sunt 8. In tertia Tessaradecaeteride reliquæ fiunt
horæ 18. In quarta addito die solido, restant hor. 4. Post quintam Tessa-
radecaeteridum 14 horæ supersunt. In sexta dies unus eximitur. Colligun-
dies 30650. Adjectis diebus 30, fiunt 30680. Quare annis 168 dies unus
eximitur. Hoc enim spectasse Iudæos Keplerus existimat, ut quòd annum
Julianum scirent Tropico majorem esse, neque de Tropici quantitate consta-
ret, in annis 168 diem unum detraherent; qui sunt Cycli minores XII,
maiores II. Nam 168 Juliani dies postulant 61362. At Cycli duo mayo-
res, & 168 anni Tropici, die 61361. Ita quidem Iudæi post annos 84
Lunam cum Sole paria facere sibi persuaserant. Sed non ita est. Nam 84
anni Lunares, hoc est Cycli decemnovennales 4, cum Octaeteride dies exi-
gunt 30682, hor. 6, 51 ferè. Discrimen à Iulianis annis 84 est diei 1, hor. 6,
51. Quare biduo propemodum Neomeniæ politicæ anticipantur in Cy-
clo Iudaico.

Hæc summam Keplerus; qui in Græco contextu nonnulla com-
mutat, quæ paulo post adnotabimus. Atqui duo sunt in ejus ratione
quæ mihi non satis probantur. Primum enim cum Epiphanius dicat,
Iudæos de Solis cursu, hoc est 365 $\frac{1}{4}$ horam decedere, sive duodeci-
mam *τῆν ἡμέραν* partem, quod ita Keplerus accipit, ut decimo quarto
quoque anno horæ illæ duæ subtrahantur, idem & in Lunari anno im-
prudens facit: quod neque verum est, nec Epiphanius significat. Nam
cum XIV anni Lunares duodecim horas supra 5108 dies colligant, Ke-

Quænam
in Kepleri
descriptio-
ne minus
placeant.

De anno
ac die Do-
minice
Passionis.

lus apud eundem Hieronymum anno XXV post Passionem Domini, Neronis II vincetus Romam mittitur: ubi & Neronis anno XIV, post Passionem XXXVII, capite truncatus est, Capitone, & Ruffo Coss, Juliano CXII. Neronis initium contigit post mortem Claudii, Juliano XCIX, post III Eid. Octo. Ergo annus XIV cœpit ab Octobri anni Juliani CXII. Sed Hieronymus manifestè annos exorditur ab antecedenti Paschate. Adeoque ex ejus ratiocinio Passioni Domini annus adstruitur LXXVI. Ita Petrus, eodem Hieronymo teste, anno II Claudii Romam advenit, ubi XXV annos Ecclesiæ præfuit, & XXXVII post Passionem anno, Neronis XIV cum Paulo necatus est. Denique Hierosolymitana clades accidit anno XL post Passionem, ut Veteres plerique testantur, Hieronymus, Eusebius L. III Hist. C. VIII, & Lib. VI de Demonf. C. XVI, Chrysofomus, ac reliqui. Eversa sunt autem Hierosolyma anno secundo Vespasiani, Juliano anno CXV. proinde anno LXXVI Christi Passio congruit. Cætera ex Dekerii, & Kepleri Commentariis repetenda sunt.

At urgemur Phlegontis imprimis, & Thalli testimonio, qui anno IV Olymp. CCII horribilem Solis Eclipsin accidisse memorant, hoc est Juliano LXXVIII: quam illam ipsam esse, quæ sub Domini necem contigit, antiqui Patres interpretantur, Africanus, Hieronymus, Eusebius, & alii. Hoc argumento instant illi præcipuè qui plura quam tria Paschata Dominum exegisse contendunt, neque satis pudentis esse hominis existimant, tantæ autoritatis præjudicio, ac tot scriptorum consensio refragari: Sed illud imprimis volo mihi respondeant, eosne putent, à quibus Phlegontis testimonium didicerunt, Phlegontem ipsum legisse. Quod ubi confessi fuerint; tum quid causæ sit explicant, cur iidem, qui Solare deliquium, quod à Phlegonte commemoratur illud esse statuunt, quod sub Christi passionem contigit, Passioni tamen ipsi non quartum Olympiadis annum sed secundum, tertiumve præfiniant. Africanus enim apud Hieronymum in caput IX Dan. & in Eusebii fragmentis, pag. 63 Christum passum asseruit anno secundo Olymp. CCII. Eusebius, & Hieronymus anno tertio. Quid autem absurdus est, quam Phlegontis adversus Gentiles autoritate, atque Eclipsi illa solis utentem, quam is quarto anno contigisse dixerat, non eidem anno Passionem tribuere? Quamobrem ne tanti stuporis, atque incitiæ, imò prævaricationis gravissimi illi Patres arguantur, eò demum necessario redigimur, ut Phlegontis testimonium illud vitiosè ab Librariis, aut Hieronymo ipso dicamus in Chronicis expressum, Sanè in Græco Eusebii Chronico, pag. 118 ita scriptum est: τῷ δὲ ἔτει τῆς σβ' Ολυμπιάδος: ut appareat extritam fuisse numeralem notam, pro qua anagnostes Hieronymo δ', id est quartum annum legerit, cum esset conjuncto δε. At Keplerus in Eclogis Phlegontem suspicatur de alia Solis Eclipsi locutum, quæ anno primo Olymp. CCII contigit, Nov. XXIV, anno Juliano LXXIV, quæque in Asia, vel Syria totalis fuit, hora una, atque altera ante meridiem. Quod cum Africanus, & alii ad eam Olympiadem, qua passus est Dominus, convenire cernerent, idem illud deliquium Solis esse sibi persvaserunt, quod Christo patiente præter naturam evenerat. Postremò cum obductio illa lucis naturalis non fuerit, neque ex Mathematicis tabulis indagari potuerit,

non aliunde Phlegon, si ejus mentionem attigit, quam ex aliorum testimonio illam comperit: in quo facile locus errori fuit, ut alter pro altero annus ab eo substitueretur. Aliud ex Dionysii Areopagitæ historia solet objici. Hic enim Epist. VII ad Polycarpum exponens quæ ipso Passionis tempore cum Apolophane Heliopoli viderat, Plenilunium tunc fuisse significat. Nam post Eclipsin, καὶ τὴν ἐπιπέδησιν, εἰς τὸ τῆς ἡλίου διάμετρον ἀντικαταστήσασθαι Lunam asserit, hoc est in eum cœli locum pervenisse, qui è diametro Solem respiceret. Sed ex illis Dionysii verbis nihil de Plenilunio colligitur. Ut enim Lunam tunc ἀμφοτέρωθεν fuisse demus, cum ea post ἐπιπέδησιν pristinum ad locum regrederetur, per eam cœli plagam, quæ Soli ex adverso erat opposita, transiisse solum dicitur, non in ea constitisse. Plus enim dimidiato orbe percurrit. Quocirca nihil est quod Epiphani, adeoque communi antiquorum Patrum sententiæ de vero Passionis anno negotium faceat. Nunc authoris verba singillatim expendemus; si prius, quod propemodum exciderat, Onufrii ex Gaurico sententiam de Christi Passione refellamus. Hic enim cum anno æræ Dionysianæ XXXIV illam accidisse confirmet, Martii XXVI, Luna XVIII, quæ antecedente vespera jam inchoata fuerat, Judæos asserit Neomeniam non à coitu luminarium, sed à corniculata effigie cœpisse, hoc est tertio die post Novilunium: quod IX die Martii circa Solis occasum commissum est. Unde civilis eorum neomenia ἀπὸ τῆς Φάσεως iniiit Martii XII. Igitur decima quinta incurrit in XXVI Martii. Hæc Onufrius. Quæ cum ex Judaica doctrina hausisse se profiteatur, multum tamen ab ea discrepant. Neque enim neomenia cum ἀπὸ τῆς Φάσεως constitueretur, triduo ab vero coitu unquam abstat, sed uno ad summam die post illum civilis neomenia denunciari solebat, ut ex R. Mose constat. de quo vide Glossam cap. I Kiddusch. Atque anno illo XXXIV Cyclo Lunæ XVI, Solis XV Novilunium verum incidit in Martii IX, horis V cum triente fere à media nocte, octo circiter horis post mediam conjunctionem, quæ veram antecessit, in Meridiano Hierosolymitano. Quare falsum est tertio demum die, hoc est XII Martii, neomeniam esse definitam.

XXXVI. Πάχει δὲ ἐν τῇ περὶ δέκα τριῶν.] Nulla Sibyllæ folia, neque Sphingis ænigmata cum eorum quæ sequuntur obscuritate confecti possunt: quæ ne ille quidem eruditissimus Mathematicus affectus est; qui hunc Cyclum solertissime declaravit. Imprimis enim Judæos ait ὑπερβάσει, hoc est translatione Pascha submovisse; Christum verò passum Luna XIV νυκτερινῇ μέσῃ. Optimè Keplerus Lunam hîc Nicænam intelligit. Passus est autem, ut credit Epiphanius, XIII Kal. Apr. id est Martii XX. Atque Luna tum Nicæna, eodem Epiphanio authore, fuit XIII, sub vesperam autem cœpit XIV, cum in Cyclo Judaico vitioso esset XV, sequente XVI. Sed καθ' ὑπέρβασιν ab iisdem XIV facta est, cum in eam Pascha trajecissent. Verum de hac posteriore accipi non potest: quia νυκτερινῇ illam vocat. Judæis verò post μετάβασιν XIV desit in XV: ideòque fuit ἡμερινῇ XV. Fieri potest, ut emendationem hic locus potius, quam interpretationem requirat: legendumque sit; τρισκαίδεκάτῃ ἡμερινῇ μέσῃ: hoc est Luna XIII, quæ ab ortu Solis incipit, labente, imò μεσάζουσα sub meridiem videlicet diei, quo civiliter

De Anno
ac die Do-
minice
Passionis.
Dionysii
Areopagi-
tæ asserit.

De anno ac die Dominica Passionis. XIII Luna numeratur, Quod nisi ita est, nihil occurrit aptius, quam quod Keplerò placuit, decimam quartam Nicænam, vocari XIII; quod in eam noctem desinat, à qua XIV initium accepit: quemadmodum dies Azymorum ab Evangelistis Parasceve ipsa Paschatis, sive decima quarta mensis appellatur *καὶ πρὸς ληψιν*. Sed tùm μέση vox, si meridiem significet, parùm aptè cohærebit. Non enim est *νυκτερινή μέση*, quæ non nisi post vesperam cœpit. Sed neque medios ad motus Astronomicos mea sententia respexit Epiphanius. Quamobrem τὸ μέση abesse per me quidem potest.

Προέλαδον γὰρ, καὶ ἔφαγον.] Hic ille nodus est propemodum inextricabilis, quem acutissimus ille Mathematicus non dissolvit. Sic enim interpretatur: Christus cum Iudæis quibusdam Pascha obiit Luna Judaica vitiosa XIV exeunte, Nicæna XII, hoc est XIV. Kal. Apr. pridie ejus diei, quo passus est, Biduo igitur Nicænam Lunam anticipavit. Iccircò *προέλαδον*, inquit Epiphanius, *καὶ ἔφαγον τὸ Πάσχα* biduo ante legitimum tempus, quod erat XIV Nicæna cadens in XII. Kal. Quasi hæc verba, *προέλαδον*, &c. non de Iudæis omnibus accipienda sint; sed de Christo, & Apostolis, ac si qui sunt alii, qui majorum ritus observaverint. Nam quod ad Iudæos reliquos attinet, Pascha suum in posterum diem, hoc est XIII Kal. quo passus est Christus, *καθ' ὑπέρορασιν* trajecerunt. Unde non biduo, ut alii, sed uno tantum die Nicænam XIV anticipaverunt, quia Judaicâ vitiosa XV, Nicæna XIII. celebrarunt. Quare scripsit Epiphanius, *ὑπερβεδηκότων αὐτῶν μίαν ἡμέραν*: quod & repetit Num. XXVII. Verùm quod sequitur; Feria tertia Pascha comedisse, quod feria V factum oportuit, in quam XIV Luna (Judaica, & vitiosa) convenerat, parum sibi constare censet Epiphanium; qui quidem feria tertia Christum Pascha peregrisse velit, cum Luna in XIV præstiterit. Est enim contra Evangelii fidem, Christum feria III. Pascha celebrasse. Propterea ita corrigendum existimat: Christum id egisse feria V, quod oportuerit VII. Ego verò cum nondum suspicarer Epiphanium alio die Christum velle, quam feria V Pascha suum obiisse, hæc quæ de III, IV cæterisque feriis injicit, similitudinis causa usurpata credideram. Nam quia Luna Judaica XIV, Nicæna verò XII celebraverat, ut eam Cycli pravitatem oculis subjiceret, hunc in modum declarare voluisse: Perinde istud esse, ac si fingamus Judaicum Cyclum vitii nihil habuisse, reveraque Lunam XIV Nicænam in Martii XIX incidisse, ac tum cogitemus Christum biduo illam antevertentem XVI. Kal. sive Martii XVII Pascha comedisse, feria 3, quod feria 5, hoc est Martii XIX, fieri decebat. Tam ergo vitiosè Cyclus ille Judaicus decimonono Martii Lunam XIV exhibuit: tamque abnormis à vero Lunæ ratiocinio fuit illa V feria Martii XIX, quam tertia cum quintâ comparata; si hæc ipsa Nicæna fuisset. Denique tota hæc Epiphanii disputatio *ὑποθετικὴ*, & *λόγος χάριν* assumpta mihi videbatur. Sanè negari non potest, quam si feria V celebrasse Christum existimaverit, probabiliter ista dicantur.

Mira Epiphanii sententia. Verùm dum hæc attentius perscrutor, comperi aliam sanctissimi Patris opinionem fuisse, & falsam illam quidem, sed ab eo tamen aliquoties inculcatam: Nimirum Iudæos plerosque cum Christo Pascha suum obiisse non feria V, sive pridie ejus diei, quo passus est, sed feria tertia. Quod

ipsum disertissimis verbis docet in calce Panarii hujus, in Expositione fidei Num. XXII. Ubi de Ecclesiæ ritibus agens meminit inter cætera jejunii quartæ, ac sextæ ferie; cuius instituti causam aperit: *ἐπειδὴ πρὸς Ἰηρωσικῆσιν τετραδί συελήφθη ὁ Κύριος, καὶ τῷ περσαβδάτω ἐσαυροῖθη. Quoniam in eunte quarta feria comprehensus est Dominus, & feria V. crucifixus.* Quo posito consequens est, Christum ea nocte, quæ feriam sequitur, & Judaicè feria 4 tribuitur, captum esse, cum paulo ante Pascha celebrasset. Audierat itaque, & à majoribus acceperat Epiphanius, duas illas ferias Dominicæ Passionis recoiendæ præstitutas fuisse, ac jejuniis consecratis. Cum autem certò constaret, feria VI in cruce suffixum esse, nulla passionis ejus restare visa est alia pars, quam comprehensio, & alligatio. Proinde feria IV appetente captum atque vincitum esse Dominum credidit. Neque verò alio tempore, quam quo Judæi plerique, celebrare voluit. Igitur etiam Judæi feria tertiâ peregerunt. Vitiosè, quis negat? Sed quod maxima pars eo die Pascha comederet, biduo cum illis anticipavit. Erat enim feria V Martii XIX celebrandum, cum in hunc diem XIV Judaica vitiosa concurreret. Cur autem adeò præproperè Judæi isti Pascha comederent, causam attulit nullam. Sed hoc tamen significare videtur, Judæos nonnullos, videlicet Phariseos, ac Scribas, communem hunc errorem emendate cupientes Pascha suum in XX Martii diem distulisse, quo passus est Christus: quo nimirum propius ad Æquinoctium accederent, vel etiam coeleste Plenilunium. Nam hoc verba ipsa tacitè demonstrant: *καὶ ἰσημερία πρὸς ἑνδεκά Καλανδῶν Ἀπριλλίων, διὴν πλανηθέντες ὑπέρορατον μίαν ἡμέραν ἐποίησαν.* Ergò διὰ τὴν ἰσημερίαν, & fortasse propter Lunam etiam, ne tantoperè ab utroque recederent, diem diffuderant. Poterat enim vel ipse sideris aspectus vitii illos admonere; quod saltem minuendum esse decreverunt.

Cum hæc Epiphanius manifestè sentiat, cætera quæ ab eo dicuntur eodem dirigenda sunt, atque hoc modo constituenda: Christus legale Pascha celebravit cum plerisque Judæis XVI Kal. Apr. feria III, Luna Judaica vitiosa XII, cum feria V Luna XIV vitiosa perfici debuerit. Biduo igitur antevertit. At Pharisei, Judæique alii Luna Judaica XV Martii XX, quo die passus est Christus, *καθ' ὑπέρορασιν* diei unius à Luna XIV ad XV. Ex iis fallos eos esse constat, qui Epiphanio Græcorum sententiam adscribunt; quod Christus Pascha Luna XIII celebravit, ante Iudæos, qui id postridiè peregerint. Non enim XIII Luna, sed XII Christum id egisse censet, quatenus feria III contigisse putat. Quod si ex communi, certissimaque sententia feria V celebrasse Christum arbitratus esset, non alia Luna, quam quæ ex vitioso Cyclo XIV foret, factum affereret. Unde ex castigatori Epiphanii judicio definiendum est, Christum feria V, Luna XIV cum nonnullis Iudæis, cæteros verò cum Phariseis, feria VI Pascha comedisse. Quæ ex Epiphanii opinione duo colliguntur, quæ cum de Passionis anno quaeritur, acerrimè disputari solent: Alterum Iudæorum principes non eodem cum Christo die legitimo agni epulo perfunctos: Alterum cum sine commutatione aliqua temporum ac festorum id accidere non potuerit, translationem aliquam illis temporibus extitisse. Quare ad hanc Epiphanii disputationem illustrandam totidem illæ quaestiones paucis hoc loco disceptandæ sunt.

De anno ac
die Domi-
nicæ Passi-
onis.

UTRUM JUDÆI TRANSLATIONE FESTORUM OLIM USI FUERINT.

In recentiori Judæorum computo scrupulosus, & anxius quidam est die-
rum delectus ad Neomenias figendas. De quo multa in Thalmudicis
Commentariis, Tractatu de anni capite, & in Tomo primo Jad R. Mose,
Tract. Kiddusch hachodesch: nec non & in עביר שנים R. Isachar, ben Mor-
dechai, aliisque libris: In quibus infinitæ regulæ, ac cautiones præscriptæ
sunt. Duorum verò mensium, Tisri, ac Nisan imprimis Neomeniæ ab il-
lis observantur, quarum transferendarum causa duplex ibidem affertur:
Naturalis, aut Civilis. Etenim cum supra ferias excurrentes minutæ ad
horas 18 perveniunt, & Lunaris *ἡμερομηνία* meridiem diei insequentis at-
tingit. (Nam Judæi diem ab initio noctis auspicantur, à quo 18 horæ com-
putatæ diei civilis sequentis meridiem assequuntur;) tum in alteram feri-
am naturalis Neomeniæ translatio fieri dicitur. Sed cum opportunitatis
alicujus gratia dies diffunditur, civile hoc totum est, & ab hominum vo-
luntate, & institutione dependet. Ex hoc fonte feriarum apud Judæos
sunt nata divortia. Nam aliæ rejiculae sunt; aliæ probæ, ac legitima. Re-
jicula, quæ פסח ab illis dicitur, est triplex quæ in Tisri *τεχνικῶν* hoc vocabu-
lo continetur אדו *Adu*. Itaque Tisri neomenia nunquam incipit à feria I, IV,
vel VI. In Nisan vero est ברו *Badu*: significatque Neomeniam Nisan nun-
quam in feriam cadere II. IV. vel. VI. Reliquæ quatuor feriæ קביבבות *Kebibboth*
dicuntur; quod in iis figantur, retineanturque Neomeniæ. Negligendarum
porro feriarum cautio inde profluxisse putatur, quod duo Sabbata, sive festi
in Tisri præcipue continua esse nollent, quod is mensis totus fere solenni-
tatibus occupatur. Nam si Tisri in feriam I incidat, decima quinta die erit
Scenopogia, proximè post Sabbatum. Si in IV, decima dies, quæ festum
est Kippurim, in VI feriam incurret. Si in VI denique ceciderit, Scenope-
gia VI feria proximè ante Sabbatum contingeret. In Nisan alia causa est,
quæ duorum Sabbatorum continuatio. Nam & ea devitari nihilo ma-
gis poterit. Ut cum Neomenia Nisan incipit à feriâ I, quæ legitima est;
decima quarta die Sabbatum est, & sequenti solenne Azymorum. Cæ-
tera cum apud Hebræos, tum ex Latinis apud Paulum Forosempron. Lib.
VIII, Par. II, Munsterum in Kalend, nec non & Scalig. II & VII de Emend
Temp. legi poterunt, quibus meritò superfedemus.

Scaligeri
sententia.

Nunc illud in disquisitionem vocatur, fueritne priscis usurpata tempori-
bus dierum ac feriarum illa distinctio: adeò ut quo anno passus est Chri-
stus, Judæi ex præscripta formulâ Pascha transtulerint. Antiquissimum
hunc morem fuisse & ante Seleucidarum tempora receptum, defendit
Scaliger, & cur id in Tisri præsertim observatum sit, causam esse putat,
quoniam ægrè coctos cibos biduo servare possent in illis regionibus, quæ
Autumno ferventissimæ esse solent. Quæ ratio tacitè id sumit, quod alio
loco refutatum est; nullis omnino festis diebus cibaria coquere Judæis fas
fuisse.

fuisse. Hoc verò de solis Sabbatis aut, si forte, Kippurim etiam die præce-
ptum in Lege veteri demonstravimus: in reliquis solennibus servilem ope-
ram duntaxat exceptam; at quæ ad victum attinent licitè præparasse. Sed
nihilominus translationem characterismi Tisri sub Seleucidis observatam
probat Lib. II, ubi de Periodo Judæorum Alexandria differit, idque ali-
quot exemplis confirmat. Velut quòd anno Dominicæ Passionis Tisri,
cum in XXIV Sept. feria 4 incidisset; in quintam translatum est; propter
ea quod Nisan in Sabbatum, hoc est à VI feria in VII transferit. Nam
erat annus Alexandreus 344, & proinde XL Periodi V. Sic anno Christi
XX Neomenia Nisan cum ex Alexandreo Cyclo in feriam VII conveni-
ret, in I translata est. Ergo & Tisri à feria IV in V, anno embolimæ de-
fectivo. Quòd autem Nisan feria prima caperet ex eo colligit; quòd Jo-
sephus decimam quartam Nisan convenisse dicat cum XIV mensis Julia-
ni. Erat annus primus VI Periodi contractuum: Tisri VI Sept. feria IV,
Cyclo Solis XXII. Translata itaque Neomenia in V feriam: & propter
ea Nisan à VII in I, quæ Kal. Apr. convenit, Cyclo Solis XXIII, traductus
est.

Verùm in utraque demonstratione sui similis est Scaliger, & ad id quod
dubium est approbandum dubia magis affert, & incerta. Quis enim
hoc primum illi concesserit, annum esse Passionis illum, quem ipse statuit,
Julianum LXXXVIII, ætæ Dionysianæ XXXIII? Quid si præterea ne
Alexandream quidem istam periodum Judæi unquam amplexi sint? id
quod antea discussimus. Quare vel levissima inficiatione demonstratio
Scaligeriana convellitur, neque proficit hilum. Neque verò solidior, ac
firmior est altera, nec minus falsis, & obscuris postulatis innitur. Nam
quod Josephum ait XIV Nisan cum Aprilis XIV anno excidii Judaici con-
jungere, nunquam id Josephus dixit: Sed Azymorum diem XIX Xanthici
mensis accidisse docet Lib. V. de Exc. C. XI. *καὶ τῆς τῶν Αζύμων ἐνσάσεως ἡ-
μέρας, τεσσαρεσκαιδεκάτῃ Ξανθικῆ μηνός, ἐν ἣ δουρεῖσιν Ἰσραῖλοι τὸν πρῶτον
ἀπαλλαγῆναι καιρὸν Αἰγυπτίων.* Xanthicum hoc loco Julianum Aprilem
esse divinat Scaliger: quasi perpetuò Macedonicas illas mensium appella-
tiones Julianis mensibus indiderit: quod est falsissimum. Nam Xanthicus
sæpenuerò idem est ac Nisan: Ut Lib. III. Orig. C. X. *τῷ δὲ μηνὶ τῷ Ξαν-
θικῷ, ὃς Νισαὴν παρ' ἡμῶν καλεῖται, καὶ τῷ ἔτους ἐστὶν ἀρχή, τεσσαρεσκαιδε-
κάτῃ καὶ σελήνην, ἐν κριῶ τῷ ἡλίῳ καθεστῶτες, &c.* Pascha celebrari scribit:
quod & C. IX de mente dixerat.

Josephus

Translationum vetustatem asserit & Paulus Middelburgensts Lib. VIII
Partis II, ex eaque Passionis Domini tempus explorat. Sed in Annalibus ad
A. XXXIV, N. 34 acerrimè cum iis expostulatur, qui novam de translato
Paschate in Ecclesiam Dei invexerunt opinionem, cum id Deus gravissimè
præceperit, ne alia die, quàm XIV Luna ad vesperam sacrum Pascha cele-
braretur. Unde qui propterea quod immundi essent, XIV die primi men-
sis peragere nequissent, non insequentem, aut tertium, quartumve diem, sed
in XIV Lunam mensis secundi rejecti sunt, quod & Ezechiæ Regis exem-
plo demonstrat II Paral. Cap. XXX. Atqui hoc argumentum contra festo-
rum translationem leve admodum videtur. Primum, quia nusquam in sa-

*De anno ac die Domini-
ca Passio-
nis.* Cris literis præceptum est, ut Luna XIV Pascha celebretur, neque Luna mentio fit, sed decimæquartæ diei primi mensis. An vero Lunam XIV sic observatam esse putabit aliquis, ut veri, vel medii saltem sideris hujus motus explorandi fuerint? Non enim hoc in civili, & æqvabili usu præstari potuit. Hoc autem remoto, nihil superior ista ratiocinatio colligit. Nam qui translatas esse ferias defendunt, non id asserunt, alio die, quam XIV ad vesperam Pascha celebratum: sed Neomeniam ipsam, à qua XIV dies numeratur, alterum in diem trajectam existimant. Hoc verò negant, necesse fuisse, ut instante ipso cœlestis Plenilunii die festivitas iniretur; cum vel ex Cycli Lunaris vitio, vel ex *Φάσεως* observatione, XIV dies mensis, Luna XV, aut XVI esse potuerit.

Hæc dixerim non ut illicò Politicam illam recentioris Computi translationem apud Judæos veteres, adedqve Christi tempore usurpatam esse definiam. Hoc enim vel Judæi ipsi negant. Siquidem R. Mosè ben Maimon Cap. VII Kiddusch hahodesch, §. VII, & VIII, rejectionem feriarum natam ex eo tempore esse putat, quo ad medios motus, veris prætermittis, computum suum dirigere cœperunt: ומפני מה אין קובעין בחשבון זור ארו ופני מה שחשבון הזור הוה לקיבוץ חירח והשמש בחלוקם האמצעי לה במקום האמתו כמו שחודענו לפיכך עשו יום קבועה ויום רחוקו כדי לפגוע ביום קבוץ האמת: *Quam ob causam in hoc computo Neomeniam non collocant in feria I, IV, & VI? (nempe in Tisri) Ob id videlicet, quod Computus iste accommodatus est ad conjunctiones Solis ac Lunæ, secundum medium motum illorum siderum, non habita ratione veri eorundem loci, quod jam ostendimus. Propterea dies certos præstinerunt, quibus Neomenias designarent, & alios rejuculos; ut ea ratione veram conjunctionem assequi possent. Quamobrem cum ex observatione τῆς Φάσεως, & veri motus ratiociniis ante & post Christi passionem aliquot annis Neomenias indixerint, ut idem author est Moses, consequens est diu postea superstitionem illam introductam.*

Verum quia ex Epiphanii, aliorumque gravissimorum Theologorum sententia, Christus pridie ejus diei, quo Scribæ, & Pharisei Pascha celebrant, ultimo Paschate, ac solennibus cerimoniis functus est; ineunda probabilis aliqua ratio est, propter quam Judæi Pascha à legitimo die in sequentem contulerint. Est ea verò, nisi fallor, haud absurda, cujus ex Rabbino-
Memorabilis locus. rum commentariis conjecturam cepimus.

Scribunt illi, interque cæteros R. Moses in illo Tractatu, quem sæpe memoravi, differendi primi mensis, ac Paschatis causas olim extitisse complures; quas antea perstrinximus. Ut cum fruges, arborumve fructus nondum maturi viderentur: Si interrupti pontes essent, fornacésve dirutæ, ac reliqua id genus, quæ solennitatem impedirent. De quibus confessus illius, quem רון ברך nominant, decretum erat expectandum. Ita fiebat, ut incerta res admodum esset primi mensis, ac Paschatis tempus, & in illorum arbitratu posita: quemadmodum apud Romanos ex Pontificum libidine contrahi, aut intercalatione proferti annorum spatia solebant. Quare ut iidem isti Pontifices mensibus sin-

*De anno ac die Do-
minica
Pasfonti.* gulis Kalare, hoc est Kalendas denunciare solebant; sic apud Judæos Synedrium, quod ordinandis temporibus præerat, certorum mensium Neomenias per nuncios, quos מנהיגין vocabant, indicare consueverat, eorum videlicet mensium, quibus solennia quædam festa peragebantur, quorum tempora difficilè conjici possent. Erant ii Nisan, Ab, Elul, Tisri, Casseu, Adar: De quibus Cap. III Moses disserit. His stante Templo propter Pascha minus, liar accesserat. Igitur posteaquam auditis, approbatisque testibus, qui se nascentem Lunam vidisse confirmabant, Neomenia sanctificata fuerat, in Tisri ac Nisan, primo ipso die post Solis ortum egressi nuntii, & Palæstinam obeuntes, longius excurrerant, ac Neomeniam indicabant. In vicinioribus oppidis, quo nuntii citius aspirabant, uno tantum die; in longinquioribus biduo Neomenias agebant, quod incerti essent, quem diem Synedrium præfixisset. De quo vide Cap. V. Tractatus R. Maimonidæ. Atque hoc hodieque Judæi ἐν τῇ διασπορᾷ retinent, & τὰς ἑορταμηνίας biduo celebrant, hoc est τῆν τετρακάδα, sive ἑτην, καὶ νέαν, ac νεμηνίαν. Unde ab Horatio dictum.

Hodie tricesima Sabbata.

Ut autem evidentius constet, quam inconstans, & mutabilis esset Neomeniarum definitio, luculentus quidam locus est in Cap. III. Tractatus ejusdem §. XV, & XVI, quem hic totidem verbis adscribam. Nihil enim ad conjecturam nostram dici potest aptius. בית דין שישבו כל יום לילה ביום ערים והשימו בנשב ועברו ארץ החודש בסוף שבוענו כפי זור ואחר ד' או ה' ימים באו ערים רחוקים והעירו שראו ארץ החודש בזמנו שזו לילה שלשים ואפילו באו בסוף החודש מאימין עליהם איום גדול ומטרפים אותם בשאלות ומטרות עליהם בבדיקוק ומדקדקן כעורר ומסתדרין בר שלח וקדשו חודש זור האיר וז' שמו מעובר ואם עמדו העדים בעותתם ונמצא מכוונת וזרי העדים אשיות ודועים ונכונים ונחשד העורר ברעיו מקדשן אותו וחזורים ומנוק לאותי החודש מיום שלשים האיר וז' חודש בלילה. *Postquam Synedrium toto die tricesimo confedit; neque testis ullus advenit, summo diluculo surgunt, & mensem intercalant; quemadmodum in hoc capite declaravimus. Quod si post quartum, quintumve diem longinquè testes accedant, ac se Lunam suo tempore prospexisse confirment, hoc est tricesima nocte; imo verò etiam si sub finem mensis adveniant, primum quidem magnum illis terrorem objiciunt, & interrogationibus lacestant, ac morosius interrogando fatigant; & illorum testimonium scrupulosus examinant, atque in omnes se partes versant, quo novam illam sanctificationem declinent, postquam semel intercalatum est. Verum si testes illi in testimonio suo constantes fuerint, idque verum omnino deprehensum fuerit; sed & ipsi testes noti ac prudentes sint; ac denique rite, & ut par est exploratum illorum testimonium fuerit, de integro Neomeniam definiunt, ac mensem illum retexentes à tricesimo die superioris computare dies illius incipiunt; quandoquidem sua in nocte Luna conspecta est.* Manifestum est ex hoc loco, Christi Domini tempore Neomenias non tam certò constitutas fuisse, ut non vel affecto jam mense retexere, ac retractare licitum esset; adeoque solennitates ipsas, quæ à mensis capite penderent, in alios dies incidisse. Quare cum totum hoc negotium perperam à stolidissimis Magistratibus, & contra majorum ritus administraretur, grassante superstitione, corruptissimisque temporibus,

De Anno
ac die Do-
minice
Passionis.

proprie. Sive igitur à media nocte; sive à meridie, sive ab initio noctis, diei repetatur exordium, *Ἡμεροσκήνη* ubique dies, hoc est inchoari & inire simpliciter dicetur. Quemadmodum *νεμηνίας* vox cum nascentem Lunam proprie significet, ad omnia mensium initia, etiam minimè Lunarium transfertur, puta tricenariorum, & Ægyptiacorum. Unde alia est *νεμηνία* καὶ σελήνη, alia δὲ καὶ σελήνη. Hoc ego sensu τῆς *Ἡμεροσκήνης* Evangelistas simpliciter rē arbitror: Ut cum Matth. Cap. XXVIII, 1, ita loquitur: *Ὁψέ δὲ τῶν Σαββάτων, τῆς Ἡμεροσκήνης εἰς μίαν τῶν Σαββάτων.* Ubi nulla argutatione opus est ut vel dies ipsa à nocte incipiens tum demum, cum Sol oritur *Ἡμεροσκήνη* dicatur: Vel ut Luna aut sidera subaudiantur. Nam hic meo iudicio sensus est: Confectis Sabbatis, sive hebdomada peracta, die sequenti, quæ inibat cum feria prima; quod apertius Lucæ Cap. XXIII, 54. declaratur. *Καὶ ἡμέρα ἦν ὄρθρου καὶ Σάββατον ἐπέφωσκε.* Ubi verbum *ἐπέφωσκε* nullam lucem significat; sed initium. At apud Epiphaniū in Expositione fidei; Num. XXII circa Gallicinium τῆς κυριακῆς *Ἡμεροσκήνης* solvi Paschale jejunium dicitur, hoc est post mediam noctem, à qua diem Christiani inchoant: Item paulo post scribit nonnullos hebdomada sancta vigilate τὴν καὶ τὴν πέμπτην *Ἡμεροσκήνησαν* εἰς τὸ ὄρθρου Σάββατον. Ubi *Ἡμεροσκήνη* videtur proprie sumpsisse, quasi nox postridie luceat, hoc est in lucem definat. Noctem enim intelligit, quæ Parascevem præcedit.

Καὶ ὅτι ἀνάστασις καὶ ἰσημερία.] En erroris argumentum. Christum enim, quem Æquinoctio ipso resurrexisse didicerat, hoc est XXV Martii, eo die resurrexisse credidit, quo Diocletiani tempore Æquinoctium incidit. Nam ex Anatolio, ut opinor, & Alexandrinis veteribus Æquinoctium Martii XXII statuit; cum Nicænum aliquot annis postea in vicissimum primum intulerit. Unde qui successerunt Alexandrini scriptores XII. Kal. hoc est XXI, Martii Æquinoctium fixerunt: ut inter alios Proterius Alexandrinus apud Bedam Lib. de Æquinoct. Vernali qui est Tomo III. Is inquam XXV Phamenoth, qui est XII. Kal. Apr. Æquinoctium collocavit, Leonis Papa temporibus. Itaque *μνημονικόν* est ἀμάχημα eruditissimi Kepleri, dum in Eclogis Pag. 193. Proterium ait circa initium Diocletiani Æquinoctium XI Kal. definiisse: sed Anatolio id convenit, cujus illustre fragmentum describit Eusebius Lib. VII. Cap. XXVI. ex ejusdem Paschalibus Canonibus, quod & Beda commemorat Lib. de Æquinoctio: ubi & Anatolii verba ex depravatissima Ruffini interpretatione perperam accepta alienam in sententiam detorquet. Quare cum ex eo Anatolii decreto, tanquam ex fonte Epiphaniī doctrina profluxerit, nobis integrum non est, tam illustrem disputationem silentio prætermittere.

ANATOLII INSIGNIS LOCUS EXPENDITUR.

De Pascha-
li decima-
gharia
Christia-
norum.

Vixit Anatolius Diocletiani fere tempore, genere Alexandrinus, qui cum ad Synodum Antiochiæ contra Paulum Samosatenum habitam, Laodicea

De quarta
decima
Paschali
Christia-
norum.

iter haberet, Episcopus à Laodicensis electus est. Floruit igitur sub Aureliani ac Diocletiani tempora, vir imprimis eruditus, & Mathematicis artibus excultus. Qui inter cætera Canones Paschales condidit; ex quibus hæc Eusebius exscripsit: *Ἐχθὺν ἐν τῷ πρώτῳ ἔτῳ τῆς νεμηνίας τῆς πρώτης μηνός ἡ τις ἀπάσης ἐστὶν τῆς ἐννεακαίδεκαετηρίδος, ἡ καὶ Αἰγυπτίως καὶ Φαμενωθὲ ἐκλήθη, καὶ εἰκάδι καὶ ὅσδον Μακεδόνων μηνίας Δύσρε δευτέρα καὶ εἰκάδι. ὡς δ' ἀνείποιεν Ρωμαῖοι, ὡς ἐνδεκα Καλανδῶν Ἀπριλίων. ἘΥρίσκετο δ' ὁ ἡλιος ἐν τῇ ὄρθρου Φαμενωθὲ ἐκλήθη, καὶ εἰκάδι δὲ μόνον Ἡμεροσκήνης πρώτης ἰσημερίας, ἀλλ' ἤδη καὶ τελεσίτην ἡμέραν ἐν αὐτῷ διαπορευόμενος. τῆστο δὲ τὸ τμήμα πρώτων δωδεκαήμεριον, καὶ ἰσημερινόν, καὶ μηνίων ἀρχὴν, καὶ κεφαλὴν τῆς κυκλῆς, καὶ ἀφῆσιν τῆς τὴν πλανητῶν δρόμου καλεῖν εἰσβάσι τοῦ ὄρθρου τῆς μηνίων ἔχθρον, καὶ τμήμα δωδεκατον, καὶ τελεσίτην δωδεκαήμεριον, καὶ τέλος τῆς πλανητῶν Ἡμεροσκήνης. διὸ καὶ ὅσδον ἐν αὐτῷ τιθεμένους τὴν πρώτον μηνία, καὶ τὴν τεσσαρεσκαίδεκατην τῆς Πασχα καὶ αὐτὴν λαμβάνοντες εἰς μικρῶς, εἰδὲ ὡς ἔτυχεν ἀμαρτάνην Φαμέν. Hæc nos Latine ita reddidimus: Habet porro in anno primo mensis primi Neomeniam; quæ totius Enneadecaeteridos initium est, Phamenoth secundum Ægyptios XXVI; secundum Macedones Dystri XXII: Ut autem Romano more loquar; XI. Kal. Apr. Quæ quidem die XXVI Phamenoth, Sol non modo primum signiferi segmentum ingressus reperitur; sed etiam quartum jam in illo diem percurrisse. Atque hoc primum segmentum dodecatemorion, & Æquinoctiale, & mensium primordium, ac Cycli caput, & quosdam velut Planetarum circuitus carceres appellare solent. Quamobrem qui in eo primum mensem constituunt, & in eo decimam quartam Paschalem usurpant, eos non mediocriter aberrare statuimus. Cum igitur Æquinoctium Martii XXII fixisset, permirum hoc plerisque visum est, qui & recentiores Alexandrinos scriptores, & quod caput est, Nicænam Synodum vicessimo primo Martii constituisse meminerant. Quæ de re Beda consultus magnopere æstuat; & à Ruffino corrupta, uti dixi, Anatolii verba proferens, alienum iis sensum accommodat. Ruffinus enim ita priora reddidit: *Est ergo in primo anno initium primi mensis, quando est decem & novem annorum initium, secundum Ægyptios quidem Phamenoth XXVI; secundum Romanos verò XI. Kal. Apr. In qua die invenitur Sol non solum conscendisse primam partem, verum etiam quartam jam in eadem die habere, id est in prima ex XII partibus, &c.* Quæ Beda sic accipit, Æquinoctium ob Bisextum interdum in XII Kal. interdum in XI incurrit. Nam cum Julianus annus Ægyptiacum & simplicem horis VI superet; Æquinoctii μετέμπλωσις fit in anno communi. Quare sit æquinoctium anno ipso Bisextili XXI Martii, mane anno primo post bisextum incidet in meridiem. Anno II post bisextum in occasum diei XXI. Anno III in mediam noctem. Anno IV per intercalationem à XXII iterum in XXI & matutinum tempus recedet. Cum igitur in vesperam, vel mediam noctem incidit, ad XI Kal. pertinet; eo quod nox ipsa Christianorum ritu sequenti feriæ tribuitur. Cum autem ad Meridiem vel matutinum tempus pervenit, Martii XXI, sive XII. Kal. Apr. arrogatur. Unde, inquit, consulte Anatolius non vetat in XI, sed ante XI. Kal. Apr. Pascha celebrari. Non enim prima sedis æquinoctialis tempora, sed ultima signavit: hoc est ea, à quibus Paschæ celebrationem incipere posse noverat. Cum enim II vel III anno post bisextum Paschæ dies Dominicus in*

De quarta decima Paschali Christianorum.
 XI Kal. Apr. occurrerit, constat nimirum, quod cum Æquinoctio Pascha dies inchoatur: Cujus ceremonie partes celebrantur prima nocte; cum eadem mediantē, vel inchoante perficiatur æquinoctium. Tum vero ritè Pascha peragitur, quia resurrectionis, quæ diluculo facta est, præcipua pars post Æquinoctium celebratur. Hæc ferè Beda Lib. de Æquin. Qui sic Anatolii verba declarat: Cum duo sint Æquinoctio attributi dies, Anatolium de posteriore loqui; in quo scilicet nocte illa, quæ XXI Martii diem sequitur, Æquinoctium contingit: Imo verò de vespertino potissimum Æquinoctio intelligit; quod Anatolius dicat celebrandum Pascha, quando Luna Soli opposita è regione deprehenditur; sic ut vernalis Æquinoctii partem Sol obtineat; Luna vero Autumnalis, Quid ergo, inquit, mirandum, si in XI Kal. Æquin fieri dicat, cum de illa loqui se vora declarat, quando occidente ad vesperam Sole Luna è contrario suum attollit exortum? Pergit deinde, & quod Anatolius scripserat: in XI Kal. Apr. Solem non tantum primam partem τῆ δωδεκατημορίας conscendisse, verum etiam quadrantem jam in eadem die habere; sic exponit. Quia quoties æquinoctiale tempus juxta rationem præfatam in XI Kal. incidit, toties in ipso temporis momento illa quarta pars diei, quæ annuatim accrescere solet, secundum naturam perfecta esse dignoscitur. Quare Sol cum æquinoctium attingit, jam diei quadrantem absolvit. Quasi dicat: ab æquinoctio uno verno ad alterum, dies intercedunt solidi CCCLXV, & horæ VI. Verum ut quantum ab Anatolii sensu deerrarit, intelligas, insignis primum ille locus à nobis explanandus est.

Explicitur Anatolii locus adversus Bedæ sententiam.
 Censet igitur Anatolius mensem primum anni primi totius Cycli decemnovennalis νημησίαν habere in XXVI Phamenoth, sive Martii XXII, vel XI Kal. Apr. quæ die Sol primum Zodiaci segmentum percurrit. Quod segmentum primum δωδεκατημόριον, & ἰσημερινόν, & principium mensium; adeoque Cycli totius appellat, & ἀφ᾽ ἑσπιν τῶν πλανητῶν δρόμῳ; hoc est, velut carceres ex quibus emittuntur. Nam *absolutionem* Ruffinus non rectè interpretatus est; nisi absolvi stellas sit idem, quod emitti. Quamquam epocha illa, sive punctum æquinoctiale idem sequentis cursus initium est, & antecedentis terminus. Unde vehementer eos hallucinari docet, qui in anteriore postremoque segmento mensem primum, & XIV Paschalem constituunt. Græca enim ad hunc sensum accommodanda esse series ipsa orationis indicat. διὸ καὶ τὰς ἐν αὐτῷ τιθευόμενος τὸν πρῶτον μῆνα. Pronomen αὐτῷ ad τελευταίον δωδεκατημόριον; & τέλος τῆς τῶν πλανητῶν περιόδου pertinet. Nec rectè quidam emendant τὸ αὐτῷ. Nam de postremo segmento loquitur. Pergit deinde: καὶ τὴν ἰδὴ τῆ Πάσχα κατ' αὐτὴν λαμβάνοντας ἑ μικρῶς, ἔδ' ὡς ἐτυχεν ἀμαρτάνειν Φαυδί. Pro κατ' αὐτὴν, omnino κατ' αὐτὸ legendum affirmo. Nihil enim est quò commodè pronomen illud referatur. At proxime dixerat, τὰς ἐν αὐτῷ τιθευόμενος, videlicet τελευταίῳ τμήματι. Quod si quis ad ea, quæ remotiora sunt, puta μηνῶν ἀρχὴν, & κεφαλὴν, & ἀφ᾽ ἑσπιν pertinere contendat; contrarium quidem ejus, quod pugnamus, quodque Anatolium sensisse volumus, ex ea oratione sequetur. Nimirum non licere XIV Paschalem primo illo die, quo Æquinoctium conficitur, sed in superiori Tmemate defigere; ideoque Pascha XXII die celebrari posse. Si enim nefas est κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν Æquinoctii, XIV Paschalem ponere, licet igitur

De quarta decima Paschali Christianorum.
 proximo ante illam die, ut citimum Pascha XXII Martii constituatur, quod & verum est post Nicæni Concilii tempora licitum esse. Verum hoc Anatolium existimasse, aut ad eam mentem illius referri verba posse, id vero constanter nego. Imprimis enim absurdum est, Pronomen αὐτὴν cum iis conjugere, quæ tanto ante orationis intervallo posita sunt. Deinde refellit eos Anatolius, qui ante primum segmentum, & Æquinoctii diem primum mensem celebrabant; quod non facerent si XIV Paschalem in ipso Æquinoctiali die collocarent: hoc enim primi mensis initium est. Ad hæc quæ ex Iudæorum placitis ad suam illam probandam sententiam affert, nullum dubitandi locum relinquunt. Statuebant enim seniores illi, post commissum Æquinoctium, ad vesperam, quo tempore Luna in altero Æquinoctio è regione Solem respicit: τὴν τῶν διαβαστηρίων ἑορτὴν, hoc est Pascha Iudaicum agi debere. Hoc autem XIV Luna ad vesperam celebratum est. Ergo XIV in ipsum Æquinoctium cadere debet, non præcedere: quia μὴ τὴν ἰσημερίαν, ut sapius repetit, Iudaicè Pascha peragendum est. Cum igitur id quod dixerat ex Iudæorum Doctorum sententia profectum asserat; Iudæi porro XIV negent ante Æquinoctium indici posse, manifestum est, Anatolium nolle XIV ante ipsum Æquinoctii diem statuere. Præsertim cum Christiana XIV ex vetustissima traditione in Æquinoctium ipsum, non ante hunc diem incidere debeat. Quocirca vitiosa est vulgata illa lectio κατ' αὐτὴν, & κατ' αὐτὸ rescribendum. Hunc Anatolii locum novissimus interpres (Nam de Ruffino postmodum agemus) magnoperè depravavit. Sic enim vertit. Quapropter qui principium primi mensis in illo XXVI die Phamenoth esse putant, ad XIV diem proximè secundum illum, festum Paschatis celebrandum statuunt, eos vehementer errare dicimus. Putavit αὐτῷ ad XXVI diem pertinere, cum de postremo signiferi segmento sit accipiendum. Quamobrem ex disputatis hæctenus apparet, primum mensem Tropicum, sive Κριώνια hic ab Anatolio intelligi. Neque enim Lunaris esse potest: cum in Alexandrino Cyclo Neomenia primi mensis Cyclo primo sit Martii XXIII. Nam Alexandrini Cycli annus primus paschalem neomeniam ab hoc die incipit, Latinorum verò post Alexandrinum receptum primus Cyclo inuit Apr. IV, qui est Alexandrinus Cyclo ultimus, ut alibi, Deo dante, fusiùs docebimus. Cum igitur Neomenia primi mensis Lunaris ea sit, quæ post Æquinoctium proximè sequitur, apparet cur Alexandrini, & eos secuti Nicæni Patres Cyclum I Martii XXIII statuerint: quòd videlicet Anatolii, cæterorumque Paschalis Cycli conditorum vel tempore, vel decreto Æquinoctii sedes esset Martii XXII. Unde licet Æquinoctium in XXI postea transierit, nec citima Neomenia XXII Martii contigetit, nihilominus Cyclum primum veteri statione non dimoverunt. Quare Neomenia Krionos, sive mensis primi Solaris est citimus terminus Paschalis, sive XIV. quæ ex Anatolii scito convenit Cyclo V. Nam Cyclo decemnovennalis, sive Paschalis, authore Beda, ad terminos, sive decimas quartas lunares investigandas accommodatus est: uti Cyclo lunaris ad novilunia. Ideoque meritò primus Paschalis mensis à prima XIV cæpit; hoc est ab Æquinoctii die; quod Anatolius in Martii XXII constituerat. Indeque constat non in omnibus Paschalis mensis diebus Pascha celebrari posse, sed Neomeniam ejus excipi, quæ est, uti dixi, XIV Cycli V. Quod ipsum &

De quart
ta decima
Paschali
Christi-
norum.

Anatolius indicat, cum eos reprehendit, qui in superiori segmento, quod ultimum est, primum mensis, & XIV Lunarem collocant. Consequens enim est decimas quartas Lunares omnes intra primi mensis epocham coerceri. Quod cum Beda minus animadvertisset, falso credidit Anatolium eam primi mensis Neomeniam constituisse, in quam citimum Pascha conveniret. Nam qui negat XIV Paschalem ante initium primi mensis incidere, idque ipsum mensis initium XI Kal. figit, manifestè prohibet ipso mensis initio Pascha celebrari; quod si fiat, jam XIV extra prioris mensis fines egredi & in ultimum rejici necesse sit.

Nam quod Aequinoctio biduum tribui oportere narrat, eoque qui posterior est die Pascha celebrari, de quo & Anatolium loqui putat, verum id quidem est Aequinoctium *μετεμπλώσῃ* in sequentem diem excurrere: sed ex ambobus Politicè ad Aequinoctii sedem; anni que cardinem ille deligitur, in quo præcipuè, & maxima temporis parte retineri creditur: non is in quem evagandi licentia paulatim effunditur; nec in eo tamen diutius consistit; verum intercalatione subinde velut quodam fræno revocatur. Cujusmodi ex Anatolii opinione XXII Martii extitisse Beda narrat. Quod secus se habet. Alioqui si plerumque in XXI Martii Aequinoctium contineretur, ac non nisi secundo, vel tertio post bisextum anno ad XXII accederet; imò verò ne utroque illo anno quidem civilis diei metas attingeret: hoc est non ultra mediam noctem a. d. XI Kal. Apr. nunquam Anatolius XXII potius, quam XXI. anni cardinem, ac Paschalem terminum assignasset. Quemadmodum hoc tempore post Gregorianam recensitionem, licet Aequinoctium *καὶ μετεμπλώσῃ* in æquabili anno ad mediam fere noctem, quæ XXII. antecedit, perveniat; nihilominus in XXI defixum est; quod eum diem toto fere Juliano quadriennio percurrit. Non est igitur dubitandum, quin Anatolius XI. Kal. Apr. Aequinoctium civile statuerit ad eum modum, quo post Nicænum Concilium in XII. Kalen. translatum est: adeò ut nulla XIV Luna, quæ ante XI. Kal. accideret, Paschalis haberetur. Id enim Anatolii verba disertissimè testantur.

Sanè si mediam anni Tropici formam sequimur, cujusmodi est Alphonsina, quæ cæteris anteponeitur, Anatolii tempore Aequinoctium utriusque diei partem ex æquo sibi vendicabat. Vixit enim medio ferè tertio post ortum Christi sæculo. Cumque anno Christi CC Aequinoctium vernum contigerit Martii XXI, horis 7. 16. 13" post meridiem, anno verò CCC Martii XX, horis 13. 22. 53": si excessum Alphonsinum ex æquo partiaris, invenies à meridie ferè XXI Martii ad meridiem XXII Aequinoctium ultra citroque commasse. Sed Anatolius Aequinoctium illud, quod à majoribus acceperat, in XXII retinuit: cum Ptolemæus toto ante sæculo vernum Aequinoctium XXII Martii in meridie observasset, anno Christi CXL, bisextili. Ut hac ratione inter meridiem XXII, & XXIII progredetur. Quod si Ptolemaici, & Hipparchei anni formam, quæ CCC annis diem unum perimit, Anatolius amplexus sit; cum *προήγησις* plus minus annorum centum horas VIII postulet, invenies Anatolii ævo Aequinoctium in anno bisextili contigisse octo circiter horis ante meridiem diei XXII. proindeque bellissimè hunc ipsum diem civilem Aequinoctio præ-

præstitutum. Tametsi fieri potest, ut Tropicam illam *μετεμπλώσῃ* penitus dissimulaverit; ut post Nicænum Concilium aliquot sæculis ignoratam esse constat; & ab ipso Beda præcipuè: qui propterea multis modis hallucinatus est. Nam ex eadem hypothese Bedæ sæculo æquinoctium longius à XXII recesserat, & ad XVIII pervenerat. Et tamen ad horologiorum, gnomonumque fidem provocat; ut æquinoctium Nicænis ipsis cardinibus adscribat.

INSIGNIS ERROR. IMO HÆRESIS
SCOTORUM MAXIME. EX FALSA RUFFINI INTERPRETATIONE NATA DECLARATUR. ET
ANATOLIUS A CALUMNIA LIBERATUR.

VERUM ut tam absurdæ interpretationis errorisque fontem aperiamus; scito non tam eam Bedæ hominis eruditissimi, & in eo genere exercitissimi culpam esse, qui Anatolii Græca non viderat, quam Ruffini Scriptoris, ut omnes norunt, ineptissimi, qui in mutilandis depravandisque veterum scriptis potius, quam interpretandis stilum suum exercuit. Hic enim ex Anatolii verbis nonnulla sustulit, quæ tam Bedæ quam aliis quibusdam turpissimi erroris occasionem dederunt. Cum enim Anatolius scripserit: *διὸ καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ ἡδημένῳ τὸν πρῶτον μῆνα, καὶ τὴν τεσσαρεσκαιδέκατην τῆς Πάσχα καὶ αὐτὴν λαμβάνοντες ἔμικρῶς, ἕδ' ὡς ἔτιχεν ἀμαρτάνειν Φαυδύ.* Hoc est: *Cum postremus mensis, ultimumque Zodiaci segmentum proximè τμήμα istud ἰσημεριῶν antecedit, vehementer hallucinari necesse est eos, qui primum mensis, & XIV Paschatis in illo utique postremo segmento collocant.* Nam pro *κατ' αὐτὴν, κατ' αὐτὸ* legendum esse, nemo, ut opinor, negaverit: cum hæc, inquam, hujus loci sententia sit; Ruffinus ita vertit: *Et ideo non parum dicimus delinquere eos, qui ante initium hoc novi anni Pascha putant esse celebrandum.* Ubi hæc verba *καὶ τὴν τεσσαρεσκαιδέκατην τῆς Πάσχα*, ac XIV Paschalis mentionem omnem flagitiosissimè sustulit. Atqui expunctis paucis illis vuculis, falsa & absurda sententia, ac non modo Anatolii decreto, sed & Catholico dogmati contraria sequitur: Nimirum Pascha in Civili æquinoctii die, atque in ipso termino celebrari posse. Quid est Luna XIV Paschalis? Ea nimirum, quæ aut in æquinoctii diem ipsum incidit, aut proximè post ipsum. Quod enim post æquinoctium, non in ipso æquinoctio peragendum esse Pascha putet Anatolius, aperte eodem in loco profitetur; cum hoc ipsum, quod de Paschatis observatione scripserat, Judæos tanto antè pronunciaffe dicit; videlicet: *δεῖν τὰ διαβατήρια θύειν ἐπίσης ἅπαντας μὲν ἰσημερίαν ἑαρινὴν, μεσάντη τῆς πρώτης μηνός.* Igitur post ἰσημερίαν, non in ἰσημερία Pascha tam Judæis, quam Christianis incurrit; quod & subinde rursus inculcat, *τὴν τῆς Πάσχα καὶ τῶν ἀζύμων ἑορτὴν δεῖν πάντως μετ' ἰσημερίαν ἀγεῖσθαι.* At qui τὴν ἰσημερίαν Anatolius Phamenoth XXVI. sive XI Kal. Apr. consti-

De q̄ar
tadecima
Paschali
Christia-
norum.

tuit, ibidemque primi mensis exordium. Negat igitur illo ipso die Pascha ritè celebrari. At verò ex Latina Ruffini versione celebrari potest. Scriptum est enim: *Aberrare vehementer eos, qui ante hoc initium primi mensis Pascha celebrant.* Quare ipso mensis initio licet; hoc autem est XIV. Luna ex superiori definitione, quam Nicænum Concilium, & Catholica omnis Ecclesia scivit. Tanti nimirum est cum cæteris in rebus & officiis, tum in Scripturis interpretandis præstare fidem; quod sæpe interpres iste neglexit. Proinde vel eo nomine pessimè de Anatolio, deque Catholico dogmate, atque omni posteritate meruit; dum Sanctissimum eruditissimumque Patrem absurdissimi fautorem dogmatis, atque hæreseos authorem constituit. Quod ne quis à me iracundius quam verius affirmari putet, consulat quæ de Scotorum & τεσσαρεσδεκατην altercationibus à Beda in Eccles. Hist. narrantur. Ex quibus intelliget, qui huic errori patrocinentur, unius potissimum autoritate fretos Anatolii Christiano dogmati restitisse. Quam quidem auctoritatem non ex ipsis Anatolii fontibus, sed ex lacunis Ruffinianæ interpretationis hauserant.

Luculenta sanè de Paschate controversia illa fuit, quam ingenti animorum contentione toties agitatam apud Anglos ac Scotos autor est Beda. Sed imprimis Lib. III. Ccp. XXV. nobilissima VVilfridi Presbyteri Catholici, & Colmani Episcopi Scoti coram Rege habita collatio describitur. In qua cum hoc Scotis VVilfridus objiceret, quòd contra Nicænum Canonem, & Romanæ Ecclesiæ decretum Pascha à Luna XIV ad XX celebrarent: Colmanus ita demum occurrit: *Nunquid Anatolius vir sanctus, & in præfata historia Ecclesiastica multum laudatus legi vel Evangelio contraria sapuit, qui à XIV. usque ad XX Pascha celebrandum scripsit?* Sed & antea Cap. III. ejusdem Libri de Aiduno Episcopo ab Osvaldo Rege in Angliam è Scotia arcessito scribens, ait illum Pascha more sue gentis à XIV Luna ad XX celebrasse, quod idem Scotorum ac Pictorum natio faceret, existimans se in hac observantia sancti ac laude digni Patris Anatolii scripta secutum. Vides, opinor; Schismaticos illos omnes præcipuum perverciæ, opinionisque suæ præsidium in Anatolii autoritate posuisse; non illà quidem, ut dixi, ex illius scriptis, quæ nunquam viderant, sed ex Ecclesiasticæ historiæ, hoc est à Ruffino interpolatæ, fide ac testimonio depromptâ: Redeo ad VVilfridum, qui Anatolium ita purgat; ut in causa potius prævaricari videatur. Certè hanc illi opinionem tribuit, quam ne somnavit quidem unquam; imò verò, quæ ipsum, quod Scoti pugnabant, oppugnabat autem VVilfridus, efficiat, quod est profecto ridiculum. *Constat, inquit, Anatolium virum sanctissimum, doctissimum, ac laude esse dignissimum, &c.* Mox: *Ille sic in Pascha dominicum XIV Lunam computavit; ut hanc eadem ipsa die more Ægyptiorum XV Lunam ad vesperam esse fateretur. Sic idem XX diem Dominico Pasche annotavit, ut hanc, declinata eadem die, esse XXI. crederet. Cujus regulam distinctionis vos ignorasse probat, quòd aliquotiens Pascha manifestissime ante Plenilunium, id est in XIII. Luna facitis.* Ergo id Anatolius sanxit, Luna XIV ημερινη, ut loquitur Epiphanius, νυκτερινη δὲ πεντεκαιδεκάτη Pascha ritè perfici, quod merum est Scotorum, & Quartadecimanorum dogma, horum, inquam

De q̄ar
tadecima
Paschali
Christia-
norum.

duntaxat, qui etsi Dominicum diem celebritati præfuerint, non dubitant tamen, quoties Dominica in XIV incideret, eo die festum indicere; Non aliud sensisse vel Scotos, vel cæteros ejusdem hæresis ac factionis homines, notius est, quam ut res probatione egeat. Certè Scotos ipsos à XIV Luna ad XX celebrasse Beda scripsit, cum Catholici à XV ad XXI id egerint: ut unius diei discrimen fuerit. Ut igitur Catholicis XV Paschalis ea est, quæ in XVI desinit, estque πεντεκαιδεκάτη ημερινη: Ita τεσσαρεσδεκατην XIV perinde ημερινη, νυκτερινη verò XV esse debuit. Nam si XIII ημερινη Pascha anteverterent, non uno die, sed biduo à Catholicis differrent. Verùm ex iis quæ statim idem VVilfridus objicit, conjici potest, quid aut ipse senserit, aut sensisse Anatolium existimet; cum ait Scotos plerumque Pascha Luna XIII ante Plenilunium celebrasse. Fuit enim hæc Theophili, Cyrilli, ac Bedæ ipsius adeo sententia; Lunam novam nullam dici, quæ non ante occasum Solis accendatur: Adeo ut si post occasum duntaxat Solis accensa sit, hoc est cum Sole conjuncta; tamen 23 horis postea luxerit, illam, quam occidente Sole habuit, appellationem retineat. Ut si Sabbato post occasum Solis conjunctio fiat, non sequente Dominica, sed feria 2 Neomenia statuenda sit: quod Lib. de Tempor. rat. Cap. XLI. à Beda traditum est ex recentiorum Alexandrinorum placitis. Ex eo porro, quod Neomenia nonnunquam integro die summoveatur, necesse est ceteros Lunæ dies tardius succedere; atque ita si e. c. Sabbato statim post Solis occasum plenilunium commissum sit, appellabitur nihilominus tota illa dies XIV Luna, non Plenilunium: Unde & anterior dies XIII non XIV computabitur. Hæc fuit, uti dictum est, Alexandrinorum sententia, quam & Hebræi quidam amplexi sunt. Nam in Glossa Cap. VII Tract. Kiddusch Hahodesch Tomo I. Jad Maimonidæ variæ Doctorum sententiæ de ea re commemorantur. Eandem à Beda propugnatam, & à Forosempr. refutatam Lib. III. Par. II. pluribus astruit, explicatque Petrus Piratus Veron. Cap. IV. & XV. Can. Pasch. Ecclesia verò Catholica minimè sequitur, quæ Paschalis festi ratiocinia ad civilem usum & æquabilem Cyclum, non ad mediorum motuum observationes adstringit. Cæterum ex hac ipsa opinione sequitur, Lunam XIV nonnunquam in Plenilunium incidere; ob idque Plenilunium apud quosdam Scriptores appellari XIV. Quod & propter Lunarem αεθρηγισω post Nicænum Concilium accidit, post tria circiter sæcula. Tum enim aureis Numeris iisdem diebus hærentibus, XIV Nicæna Plenilunium est facta, idque κατά συμβεβηκός ob ἀνωμαλίαν fideris: cum alioqui neque Plenilunium ex instituto Ecclesiæ terminus unquam Paschalis fuerit, nec in XXII Lunam dilatam Pascha: quæ est hallucinatio Scaligeri à Clavio nostro, & novissime à Guldino ejusdem Societatis validissime refutata. Sed ad priorem sensum illa VVilfridi disputatio pertinet. Nam Scotis improbat, quòd cum in XIV Pascha celebrarent, non eam tamen XIV Paschalis rationem haberent, quam Anatolius præscriperat. Hic enim XIV illam Paschalem duntaxat esse voluerat, quam ad vesperam Plenilunium exciperet, hoc est, ante Solis occasum; alioqui XIII, non XIV. diceretur. At Scoti nullo istiusmodi delectu, XIV illam Paschali celebri-

De quarta decima Paschali Christianorum. rati consecrabant, quæ in eum diem incideret, post cujus ortum subsequente duntaxat nocte Plenilunium committeretur; proptereaque non XV Luna, sed XIV vocaretur, ea verò, quæ Pascha peractum fuerat, XIII. Hæc est omninò difficillimi illius loci sententia; secundum quam Anatolius τεσσαρεσκαιδεκατιῶν errori patrocinator; dum illud statuitur; Paschalem ex ejus instituto XIV illam esse, quæ in Plenilunium definit. Quæ nova est istorum hallucinatio, & in Anatolium coniecta calumnia. Cujus occasionem inde oblatam suspicor, quòd cum ex Judæorum Magistris τ̄ διαβατηρίων, hoc est typici Paschatis Canonem illum ad illustrandam Christiani doctrinam Paschatis attulisset, quo præcipitur, ut XIV Luna ad vesperam Pascha celebretur, sub ipsum oppositionis, ac Plenilunii tempus, hoc illi ad Christianum Pascha transtulerunt, rati ex Anatolii decreto XIV die celebrari posse; & quidem maturius, quàm Judæis liceat, quòd est inauditum, & Anatolio proflus indignum.

PERGITUR IN EXPLICANDIS ANATOLII VERBIS.

SED illud in Anatolii loco illo difficilior est; quòd addit die Martii XX Solem non tantum segmentum Zodiaci primum ingressum esse: ἀλλ' ἤδη καὶ τετάρτην ἡμέραν ἐν αὐτῇ διαπορεύεσθαι. Ruffinus: in qua die Sol inveniretur non solum conscendisse primam partem, verum etiam quartam jam in eo die habere: id est, in prima ex XII partibus. Ita apud Bedam legitur, ut & in vulgatis Ruffini codicibus. Porro Beda per quartam, sive, ut subinde vocat, per quadrantem, Julianum quadrantem intelligit. Nam cum Sol primum Arietis segmentum ingreditur, jam in ea die quadrantem confecit. Sed hæc interpretatio jocularis est. Neque enim Græco ipsi convenit. Scribit Anatolius τετάρτην ἡμέραν ἐν αὐτῇ διαπορεύεσθαι: hoc est quartam jam diem; quemadmodum apud Ruffinum restituendum esse emendatiora quædam exemplaria persuadent. Tum illud ἐν αὐτῇ, ad τμήματι refertur, non ad ἡμέραν; ut Latine concipiendum sit, quartum jam in ea diem. Hoc igitur censet Anatolius; Solem XI Kal. Apr. quartum jam in primo τμήματι τῶν δωδεκαημορίων diem agere. Quòd mirum mihi videtur. Nam hac ratione solem existimavit primum punctum Arietis ingredi XIV Kal. Apr. hoc est XIX Martii. Ex quo illud suspicari possumus; Æquinoctialem cardinem non in primo Arietis puncto; sed in IV ab eo constitutum. Quemadmodum veteres olim in VIII signorum parte Solstitia & Æquinoctia fieri putabant; ut testatur Plinius Lib. XVIII. Cap. XXV. & Columella Lib. IX. Cap. XIII. ex Eudoxi, & Metonis Factis; quòd & Sosigenes persuasisse Cæsari videtur. Nam initia mensium quatuor, quæ cardinibus proxima sunt, ab VIII ferè parte signorum incipiebant astate Cæsaris. Apud Geminum ἀπὸ τριτοῦ χειμῶνα ex Eudoxo quarto die contingunt, ex quo Sol Capricornum ingressus est. At secundum Eudemonem primo ipso die. Vernum autem Æquinoctium sexto ab ingressu Arietis die secundum Eudoxum, cum ex Calippi Parapegmate primo ipso

die committatur. Utrum verò idem de IV signorum parte sibi persuaserit Anatolius, cogitandum amplius est. Nam illa Bedæ ratio nullo modo probabilis est; Anatolium cum XI. Kal. Apr. Æquinoctium figit, de vespertino duntaxat loqui, hoc est de eo, quòd accidit cum Luna sub occasum Soli opposita est; propterea quòd ex antiquorum sententia Patrum statuit ad Paschalem celebritatem non modò Solem in Æquinoctio verno, sed & Lunam in Autumnali sitam esse debere: quòd tum fit quando Æquinoctiale punctum sub occasum Solis incidit. Primum enim non de Christiano Paschate ex antiquorum Patrum scriptis, sed Judaico ex Aristobuli autoritate istud attulit: ὡς εἶη ἐξ ἀνάγκης τῆ τ̄ διαβατηρίων ἐορτῇ μὴ μόνον τὸν ἥλιον τὸ ἰσημεριῶν διαπορεύεσθαι. Deinde ne hoc quidem voluit, in Æquinoctialibus punctis opposita sibi invicem sidera illa esse oportere; sed ἐν τμήμασι, quæ latitudinem habent: ut videlicet in primo Zodiaci segmento, & in ejus aliqua parte Sol, Luna verò in septimo versetur. Denique quoties Æquinoctium in XXII diem incidit, non est necesse XIV Lunam, aut XV cum eo concurrere. Id enim toto in Cyclo tantum semel accidere potest. Quid autem absurdius, quàm Anatolium arbitrari de eo tantum Æquinoctiali die loqui, qui non amplius, quàm semel toto decemnovennali Cyclo possit contingere? Frustra igitur alius ejus loci; si quidem minimè mendosus est, sensus quaritur ab eo, quem ipsa præ se verba ferunt, ut ingressum in Arietem Anatolius in Martii XIX. contulerit. Quæ ex opinione aliud quoddam πείσμα sequi videtur; quòd hîc paucis explicare operæ pretium arbitror. Quòd enim ex Anatolii verbis efficitur; punctum ipsum τ̄ παρόδῳ in Arietis segmentum convenire Martii XIX. suspicari licet Occidentales plerosque ac Latinos epocham anni, sive primi mensis neomeniam in XIX Martii contulisse; itaque citimum terminum in eo die fixisse: uti Anatolius in XXII. Nam Latini diu Alexandrino Cyclo rejecto Judaicum retinuerunt; qui Lunaris à Beda, & aliis dicitur, & triennio differt ab Alexandrino. Nam Alexandrinorum primus est XVII Latinorum: XIX autem Alexandrinorum, Latinorum est XVI; & VIII eorundem Alexandrinorum, Latinorum est V. Qui duo posteriores; hoc est Alexandrini XIX. & VIII cum apud ipsos embolimæi forent, apud Latinos, ut & apud Judæos, erant simplices. Erant enim XVI. & V. Ita Latini Pascha in Nisan Judaico; Alexandrini in Ijar celebrabant; Propterea Paschalis Neomenia Latinorum erat à III Non. Martias, sive Martii V. ad Aprilis II. cum Nicæna ab VIII duntaxat Martii ad Nonas Apr. extendatur. Unde & XIV Paschalis citima Latinorum erat Martii XVIII, remotissima XVI Aprilis; cum Alexandrinæ & Nicænae decimæ quartæ à XXI Martii ad XIV Kalend. Maias sive Apr. XVIII pertineant. Quòd ex Beda discimus, qui Cap. XLIX de Temp. rat. Latinorum refellit errorem, eorumque signiferi Victorini, quem Victorium nominat; cujus etiam fragmentum extat in eodem Bedæ capite. Undenam igitur manasse putandum est, quòd Latini primi mensis Neomeniam in XIX Martii collocaverint, nisi ex Anatolii decreto, ut quidem vulgo conceptum est: quo primum Arietis ingressum in XIX Martii concipere visus est? Hinc enim Paschalem terminum quæ fuit apud Latinos XV. non XVI. in Martii XIX contulerunt. Nam, ut initio falli sumus, obscurus admo-

De q̄uar-
tadecima
Paschali
Christia-
norum.

dum & implicatus est Anatolii locus. Siquidem illo ipso die, quo Æquinoctium statuit, Martii videlicet XXII. quartum jam primi segmenti gradum attigisse Solem indicat. Hoc autem segmentum primum δωδεκατημόριον, καὶ μηνῶν ἀρχὴν vocat: τὸ δὲ πρὸς τέττα, μηνῶν ἕχατον, καὶ τμημα δωδεκάτων. Ergo & tres illi gradus, quos Martii XIX. XX. XXI. Sol conficit, cum in primo segmento sint, & extra postremum, ad mensem primum pertinent. Quocirca proroganda erunt mensis primi spatia, ut XIX diem etiam amplectantur. Et cum subjicit: non mediocriter hallucinari eos omnes, qui primum mensem, & XIV Paschalem in ultimo illo segmento collocant, intra primum δωδεκατημόριον, hoc est à XIX Martii ritè XIV inchoari posse significat. Itaque parum hæc cohærere videntur. Sed ut obscurior appendix illa sit, caput ipsum opinionis propemodum constat; nimirum cardinem; & epocham anni XII esse Martii, quam & κεφαλὴν ἐνεαδεκαετηρίδ[⊙] vocat. Igitur ἐνεακαιδεκαετηρίς neque ab Eusebio reperta, ut Beda Lib. de Temp. rat. Cap. XLII. neque à Nicæno Concilio, ut quidam asserunt: cum Anatolius ejus meminerit, ac diu ante à Metone & Euctemone primum excogitata fuerit, ut Diodorus Siculus, Geminus, & Censorinus affirmant. Quamquam alia Lunaris anni, ac mensium dispositio tum fuit. Quapropter verisimile est Latinis hunc Anatolii locum fraudi fuisse. Atqui ridiculè admodum Paschalem illum suum Canonem condidit Victorinus. Non solum, quod Pascha XVI Luna duntaxat celebrari jubeat, quod Canonis repugnat: verum etiam quod inutiles aliquot terminos & otiosos habuerit. Prima illorum XIV fuit, ut dictum est, Martii XVIII: decima quinta verò prima omnium Martii XIX. quem & terminum fixerunt. Et tamen nunquam ante XXII. Pascha celebrabant: cum citimum Pascha debuerit esse XX Martii. Quare aut in XXII Lunam prorogabant, aut in secundum mensem. Causam hujus stolidissimæ rationis Beda putat esse, quod ante Æquinoctium celebrare religioni ducerent. Ego verò cum Anatolii, tum Cæsariensis, ac Nicæni Concilii decreto paruisse illos arbitror, neque præscriptos ab illis, ac communi consensu receptos Paschatis limites transgredi ausos esse: atque ita Paulus Forosemp. cujus tu Lib. V. consule; ubi aliquot exempla Paschalium διαστροφῶν ac dissensionum proponit.

Inneade-
caeteridis
vetustas.

Postremò etiam atque etiam videndum, an Judæi, qui Epiphaniæ tempore vixerunt. in XIX vel XX Martii epocham anni, æquinoctiumve statuerint; quod Epiphanius ad Christi tempora transferens, anno illo, quo passus est; crediderit Æquinoctium in eodem hæsisse die, quo ab illis suo tempore statutum videbat. Cum enim Judæi, ut ex Josepho, Philone, & iis antiquioribus Aristobulis, & Agathobulo constat, non ante Æquinoctium Pascha suum celebrare voluerint; certum sit autem annum XIX & VIII Cycli, qui Alexandrinis embolimæus erat, Judæis communem extitisse, conjecturæ locus est, à Judæis Æquinoctii diem paulo ante Nicæna tempora, & secundum ea, XIX Martii tributum fuisse. Quam ab illis opinionem Latini una cum Lunari Cyclo traditam acceperint; Anatolii præsertim autoritate freti, qui primum Arietis ingressum eodem illo die collocare visus est. Sanè non alia probabilior investigari causa potest, cur vel Judæi, vel Latini tam præfractè decimas quartas in Martii XVIII retinuerint, nisi quod Æquinoctium

citius committi, quam Alexandrinis placuerat, falsò sibi persuasissent. Quippe cum & Judæorum Pascha in ipsum Æquinoctii punctum, aut proximè saltem ex decreto seniorum incidere oporteat: Latini verò post Nicæni Concilii sanctionem Paschalem terminum tandiu ante Æquinoctium definire nefas esse didicissent.

De q̄uar-
tadecima
Paschali
Christia-
norum.

ALTERA, ET PROBABILIOR DE ANATOLII LOCO CONJECTURA PROPONITUR.

SED hæc nostra conjectura si minus eruditorum hominum assensionem obtinuerit, invidiam certè ac reprehensionem non meretur. Quo lectoris candore & humanitate confusus aliam de hoc Anatolii loco suspicionem proferam; quæ mihi, cum hæc scriberem, veniebat in mentem. Crediderim equidem in iis, quæ locum illum antecesserant, disputasse adversus illos Anatolium, qui vetus Æquinoctium, hoc est Julianum, die Martii XXV retinebant, nec ante VIII Kal. celebrari festum sinebant, quæ est XXIX Phamenoth; præsertim quod eodem die CHRISTUM resurrexisse persuasum haberent, ex Concilii Cæsariensis fide, de quo postea. Quorum ut errorem corrigeret Mathematicis Astronomicisque doctrinis perpolitus Anatolius, Æquinoctium in XXII Martii committi docuit. Quo posito, XXV Martii, sive Phamenoth XXIX quartum jam in Arietis segmento diem agit. Quamobrem si pro ἔκτη καὶ εἰκάδι, ἐνάτη καὶ εἰκάδι scripseris, bellissimè hunc locum restitueris. Invenimus, inquit, ἐν τῇ προκειμένη Φαμενοθ ἐνάτη καὶ εἰκάδι, (ἐν τῇ προκειμένη, quam ad oppugnandum sibi proposuerat, cujusque in superioribus meminerat.) Solem IV jam diem in segmento Arietis processisse. Firmat hanc conjecturam nostram, quod Anatolium certum est de Æquinoctiali tempore Canones illos instituisse. Hinc Nicephorus Lib. VI Cap. XXXVI, καὶ ὡς ἴσημερίας τῆς Πάσχα ἀκριβεστάτης ὁρᾶς ὑπέδειξε. De æquinoctio Paschali accuratissimos Canones sanxit. Videlicet cum id, quod in Cæsariensi Synodo à Theophilo habita propositum fuerat, vulgo omnes opinarentur, Æquinoctium XXV Martii committi, hoc ipsum corrigens Anatolius Æquinoctium ex Ptolemaicis Astronomicisque fontibus in XXII Martii transtulit. Vides levi vocolæ unius commutatione quanta impeditissimo huic locolux oborta sit. Ut meritò posterius hoc verisimum, & ad Anatolii mentem aptissimum esse judicem. Duæ quippe Paschatis διαστροφῶν totidem ex Æquinoctialibus terminis in usum Ecclesiasticum irreperant. Nam alii cum προηγύσεως τροπικῆς ignari cardinem verum ibi, ubi à Sosigene semel positum fuerat, retinerent, Pascha antè XXV Martii celebrandum minimè putabant: quibus obviam itum est Cæsariensis Concilii decreto. Alii, ut Judæi recentiores, & qui Judæos sequebantur, cum haud dubiè Æquinoctium, vel ingressum Solis in arietem aliquot ante diebus accidere putarent, Pascha suum anticipabant. Utrosque in hisce Canonibus refellit Anatolius. Priores quidem ea, quam diximus, Æquinoctii epocha stabilita: Posteriores verò, cum

disputat primum mensem primo signiferi dodecatemorio definiri; supra quem postremum sit segmentum, mensisque postremus: in quo Paschalem XIV fumere Canonica sanctio prohibet: quia, ut hactenus probatum est, citimus Terminus in Aequinoctium incurrit. Et ut posterior cautio ad Judæos & Christianos *Ἰσδαίοντας*, quales Occidentales, & Latini fuerunt, propriè pertinet: ita prior adversus illa pugnat, quæ in Actis Cæsariensis Synodi leguntur: quorum fragmentum apud Bedam reperitur post Libellum de Aequinoctio. In quibus primum Aequinoctium Martii XXV constituitur; Tum verò quoniam CHRISTUS eodem illo resurrexisset die, & ab XI Kal. passus credebatur, ideo triduum ad Paschales terminos arrogatur, ea lege præscripta, ut ab XI Kal. Apr. ad XI Kal. Maias Paschalis celebritas obiri possit; *ne tantum passionis Sacramentum extra limitem excludatur.* Sed ut de Synodalibus illis Actis dicam quod sentio; fuit istud quidem Provinciale Concilium Victoris Papæ jussu à Theophilo Cæsariensi coactum, quo tempore controversia illa de Paschate Christianum orbem vehementer exagitabat. Sed non omnia, quæ in Actis illis comprehenduntur, pro fidei decretis habenda sunt: verum rationes privatim à Patribus allatæ sunt pleræque, quibus sententiam suam illustrarent, quæ non ipsæ inter fidei dogmata censentur. Tum quod Eusebius Lib: V. Cap: XXII narrat, per idem tempus cum alibi passim, tum Romæ à Victore de eadem quæstione Synodalia decreta edita fuisse, quæ in eandem de Paschate celebrando conspirarent sententiam, non sic intelligendum est, ut quæ in Actis illis allegarentur omnia à Pontifice Romano probata sint, & pro Catholicis dogmatibus recepta; sed ea duntaxat, quæ ex falsis illis principiis utcumque deducta, vera solidaque reperta sunt. Cujusmodi sanctiones illæ fuerunt: Ut neque in XIV Luna Pascha fieret: nec alio, quam Dominico die: quod erat propositum. Reliqua, quæ incidentia dici possunt, cum partim perspicuè falsa, partim dubia, & Ecclesiasticis Canonibus contraria sint, nullius auctoritatis ne Cæsarienses quidem ipsi Patres esse voluerunt: neque Victor unquam approbavit. De qua re supra, cum de Dominicæ tempore Passionis actum est, adversus quorundam superstitionem nimis credulitatem differimus. Nunc aliud, quod institutæ disputationis magis proprium est, in iisdem Actis notabimus. Censent enim illa Aequinoctium XXV Martii fieri, quo hæc pronunciabantur tempore, hoc est anno Christi CCXCVIII. Quod quàm falsò creditum sit, vel observationes ipsæ Ptolemæi, ac Mathematicæ tabulæ demonstrant, ex quibus notum est, Aequinoctium tunc in XXII, imò etiam XXI incidisse. Sed hoc non urgeo. Esto XXV Martii dies Aequinoctii. Jam quis absurdissimum esse, & Ecclesiasticæ disciplinæ repugnare non videt, quod illi sciscunt, Pascha triduo ante æquinoctium indici? Vetus est Canon, qui inter Apostolicos refertur. *Ἐἴ τις Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος τὴν ἀγίαν τῆ Πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς εἰαρινῆς ἰσημερίας μὲν Ἰσδαίων Ἐπιτελέσῃ, καὶ θαιρεῖσθαι.* Quare deponendi Patres omnes illi fuerunt, si verè pronunciarent, æquinoctium in XXV Martii fieri.

Ac ne satis quidem accuratè mihi Paschalis terminus per illud tempus in XXI Martii positus videtur. Etenim anno Christi CCC ex Alphonsina methodo æquinoctium in noctis initium cadit, hoc est horam VII à Meridie

XXI. ita ut spatium, per quod excurreret, fuerit XXII Martii dies: Rectius igitur Pascha citimum in XXIII Martii harere potuit, ubi & Anatolius, aliique constituerunt: quos Nicænum Concilium postea secutum, usurpanda vetustatis gratia non quidem citimum Pascha, sed anni primi *τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος* initium eodem in illo die XXIII reliquit. Non malè igitur hactenus operam posuimus, qui & nobilissimum Anatolii fragmentum, idemque perobscurum, diligenter exposuimus, & ab egregio, sanctissimoque Patre tam insignem calumniam, atque injuriam depulimus. Qua in quæstione, controversiaque disceptanda longiores nos fuisse, neque nos ipsos, qui id necessario fecimus, poenitere convenit, neque lectori, cui consultum volumus displicere.

Ἦτις ἐμπλήθ' διὰ ἐτῶν τεσσάρων.] Keplerus ἤτιμι legit.

Καὶ ἄλλας καὶ ἐτ' ἑξήκοντα ὡρας.] Cujusmodi XII constat τὸ νυχθήμερον. Nam hora apud Epiphanium duæ sunt æquinoctiales horæ.

Ὡς εἰναεὶς τὰ τετρία ἔτη.] Vide quæ superius adnotavimus.

*Διὸ παρ' ἀυλοῖς πέντε μῆνες.] Causativa ista particula ægrè cum superioribus cohæret. Fortè idem est quod *διότι* vel *ὅτι*, nec inferendi vim habet, sed novam sententiam inchoat, quæ XIV annorum Cycli exponitur. Quod si illativam esse mavis, ad antecedentia pertinebit. Nam quia Lunaris annus dies habet CCCLIV, fit ut tertio & sexto anno singuli menses, & in totum XIV annis, quinque menses intercalentur, quod XI diebus Solaris annus Lunarem superet. Utcumque sit, XIV annorum Cyclum indicare videtur, in quo quini menses inseruntur. Sed utrum in usu politico observatus ille Cycli fuerit, an penes Syndrium retentus, & ad methodum conformatus, cum plenorum cavorumque mensium perpetua successione communis annus evolveretur, antea dubitavimus.*

*Διὰ τὸ ἀφαρεῖσθαι δὲ τὸ ἡλιακῶν.] Cur XIV annorum orbe Neomeniæ conclusæ sint, causam ista reddunt; sed pro varia Cycli dispositione diversa fingi potest. Nos duplici ratione Cyclum explicari posse diximus. Prima est, ut annis Lunaribus præcisè trecenti & quinquaginta quatuor dies, horæ octo tribuantur: XIV autem annis dies 5108, horæ 4. Hoc temporis spatio Cyclum constituebant, in quo solius Lunaris *ἀποκατάστασις* rationem habebant, nec illius ratiocinia cum Sole comparabant. Quare de ultimo, hoc est XIV anno Solari, & quidem politico, qui est CCCLXV dierum, dies quinque & horam unam detrahebant: propterea quod si ex 5104. 4. Julianos XIII eximas, decimus quartus dies habebit CCCLX, unâ horâ minus; quo intervallo Lunares Neomenias restitui credebant. Sed hæc *τεχνικῶς* duntaxat, non politico usu; secundum quem, si minor hic Cycli usurpatus fuerit, horæ illæ IV appendices in finem Cycli rejectæ sunt. Itaque cum post Cyclum Lunarem XIV annorum, de Solis rationibus quinque dies, horæ octo reliquæ forent, quinque dies duntaxat superesse sibi persvaserant: quibus reservatis, post Cycli minores sextum mensem solidum intercalabant. Ita dies fiebant 30679; Quorum *οἰκονομίας* Typus ille antea propositus ostendit.*

Alter ratio: si quinque dies solidi ex horis octo conflati XIV annis arrogentur: Quæ omnia diligenter habes explicata superius. Ubi & ex utraque methodo Epiphanii verba correximus.

καὶ τὸν Κύπριον εἰς πατριάρχην ἀνήγαγεν. 15. χειροτονία τοῦ πατριάρχου Κυπρίου, καὶ τὰ περὶ ταύτης. 16. περὶ τοῦ φανέντος κατὰ μεσημβρίαν ἀστέρος. 17. περὶ τῆς τῶν ἀρχιερίων καθαιρέσεως ἐν ταύτῳ. 18. περὶ τοῦ κατενεχθέντος ὡς δῆθεν αἵματος οὐρανόνθεν. 19. περὶ τῆς Ἀγούσης Θεοδώρας καὶ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. 20. περὶ τῆς γυναίκος τοῦ Τριτηρῆ. 21. περὶ τῆς ἐπ' ἀνατολὴν βασιλείως ἐξελύσεως. 22. περὶ τῶν γεγονότων συνθέσεων ἐν πυρὶ ἐν τῷ Ἀτρακυντίῳ. 23. ὅτι ὁ Σάρδεων Ἀνδρόνικος ἐγκληθεὶς δίαινη καθουσίωσης καὶ ἀποστρέφεται παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἀτιμάζεται. 24. ὅπως ὁ Κοτανίτζης ἀπὸ τῆς Προύσης φυγὰς ἐγένετο. 25. περὶ τῆς ἐπὶ δύσειν ἐκστρατείας τοῦ πρωτοβεστιαρίου Ταρχανειώτου. 26. ὅτι αἱ τριήρεις τῆς Ῥωμαίδος κατημελήθησαν. 27. περὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου, καὶ ὡς ἕστερον καταρῥάθη τὰ κατὰ τὸν Μιχαήλ. 28. περὶ τοῦ ἱεροῦ ἄγτου. 29. περὶ τῶν παριστορίων Σινθῶν, ὅπως κατεπολεμήθησαν. 30. ἀξιωμαίαι παρὰ βασιλέως τῶν σχιζομένων διὰ τὰ τελεσθέντα τέρατα. 31. περὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου. 32. περὶ τῶν κατὰ Συρίαν δεινῶν. 33. περὶ τοῦ δευτέρου συνοικείου τοῦ βασιλέως. 34. ὅπως μετακληθεὶς ἀνήχθη Βέκκος ἀπὸ Προύσης, καὶ τὰ τῆς αὐτοῦ κρίσεως. 35. διάλεξις τοῦ Βέκκου μετὰ τῶν περὶ Γρηγόριον. 36. ἀφιξις τοῦ βασιλέως πρὸς Ἰωάννην τὸν ἀπὸ βασιλείων. 37. περὶ τῆς ἀγγελίας τοῦ πειρατικῆς στόλου καὶ μετανομιδῆς τοῦ βασιλικῆς σώματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ. 1. πῶς καὶ ἐπὶ ποίαις αἰτίαις ὁ τόμος τῷ πατριάρχῳ Γρηγόριῳ συντέθειται. 2. ὅτι εἰς χεῖρας λαβῶν τὸν τόμον ὁ Βέκκος κατηγιᾶτο καὶ ἀντιφέρειν ἤρξατο. 3. τὰ κατὰ τὸν Ἰσκαμματισμένον, καὶ ὅπως κατηγιᾶτο ὁ τόμος. 4. τὰ κατὰ τὸν Μάρκον, καὶ ὅπως ἀνήφθη τὸ τῶν ἀρχιερίων σκάνδαλον. 5. τὰ κατὰ τοὺς πατριάρχας, τὸν τε Ἀλεξανδρείας καὶ τὸν Ἀντιοχείας. 6. ἀναχώρησις ἐκ τοῦ πατριαρχείου τοῦ πατριάρχου Γρηγόριου. 7. τὰ κατὰ τὸν Γρηγόριον,

Cyprium promoverit in patriarchatum. 15. inauguratio patriarchae Cyprii, et quae circa eam contigerunt. 16. de stella circa meridiem apparente. 17. de condemnatione et e gradu deiectione antistitum in Blachernis. 18. de sanguine, ut existimatum est, e caelo lapsa. 19. de Augusta Theodora et patriarcha Alexandrino. 20. de uxore Terteris. 21. de profectione imperatoris in Orientem. 22. de conventionibus Atramythii per ignem initis. 23. ut Sardensis Andronicus delatus laesae maiestatis, reiectus ab imperatore ac dehonestatus fuerit. 24. ut Cotanitza Prusa fugerit. 25. de protovestiarum Tarchaniotae expeditione in occidentuos tractus. 26. ut triremes Romaidis neglectae fuerint. 27. de protovestiarum; et ut deinde successum haberint quae contra Michaelem comparabantur. 28. de sacro pane. 29. de Scythia Danubii accolis, ut debellati fuerint. 30. ut imperator signis tunc editis motus vehementer institerit ut discissi conciliarentur. 31. de reportatione reliquiarum patriarchae Arsenii. 32. de cladibus Christianorum in Syria. 33. de secundo matrimonio imperatoris. 34. ut evocatus Prusa Veccus sit, et de eius iudicio. 35. colloquium Vecci cum Gregorio et eius sequacibus. 36. profectione imperatoris ad Ioannem olim imperio deiectum. 37. de nuntiata incursione piratica, et translatione corporis imperatoris.

CAPITA SECUNDI. 1. quomodo et quas ob causas tomus a patriarcha Gregorio compositus fuerit. 2. ut sumpto Veccus in manus tomus invenerit in eo quae accusaret; et ut coepit insurgere. 3. de ex cartophylace; et ut accusatus fuerit tomus. 4. de Marco; et ut antistitum exarserit scandalum. 5. de patriarchis Alexandrino et Antiocheno. 6. secessio patriarchae Gregorii e patriarchio. 7. de Gregorio, ut ab

ὅπως ἀπηρείτο παραίτησιν. 8. ὅπως συναχθέντες οἱ ἀρχιερεῖς κατὰ τὸ παλάτιον ὁμολόγησαν τὸν Γρηγόριον ὀρθόδοξον. 9. libellus παραίτησεως ἐπὶ τῷ θρόνῳ τοῦ Γρηγορίου. 10. ἀναχώρησις τοῦ πατριάρχου πρὸς τὴν τῆς Ἀριστινῆς. 11. ὅπως τὸν τόμον τοῦ Γρηγορίου ἐπιρῶντο διελθεῖν. 12. περὶ τῶν σχιζομένων καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. 13. κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅπως εἰς τὸ πατριαρχεῖον προέβη. 14. ὅπως τὰ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον λαληθέντα ἐξήτόζοντο. 15. περὶ τῆς προβλήσεως Ἀθανασίου εἰς τὸ πατριαρχεῖον. 16. περὶ τῶν ὑπηρετῶν μοναχῶν τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου. 17. θάνατος τοῦ πατριαρχεῦσαντος Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου. 18. ἐξέλευσις τοῦ βασιλέως πρὸς Νύμφαιον. 19. τὰ κατὰ τὸν πορφυρογέννητον Κωνσταντῖνον. 20. περὶ τοῦ μοναχοῦ Σάβα. 21. ὅπως οἱ κληρικοί, ἔπειτα δὲ καὶ ἀρχιερεῖς, ἐπὶ τῷ Ἀθανασίῳ ἰσκανδαλισθήσαν. 22. ἀναχώρησις τοῦ Ἀθανασίου ἐκ τοῦ πατριαρχείου. 23. τὰ ἐν τοῖς ὀστροκόις παρὰ τοῦ πατριαρχεῦσαντος γεγραμμένα. 24. παραίτησις ἑγγράφου τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου. 25. περὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς μεγάλης ἀγορᾶς τῆς πόλεως. 26. περὶ τοῦ μετὰ τοῦ πρωτοβεστιάριου Μουζάλανος κήδους τοῦ βασιλέως. 27. τὰ περὶ τοῦ ἱερομοναχοῦ καὶ πνευματικοῦ τοῦ βασιλέως Κοσμά. 28. ψῆφος τοῦ ἱερομοναχοῦ Κοσμά εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ περὶ τοῦ μοναχοῦ Γρηγορίου. 29. κοινὴ σύναξις γεγονυῖα περὶ τῶν κατακρίτων τῷ βασιλεῖ. 30. τὰ κατὰ τὸν ὀνομαζόμενον Λαχανᾶν. 31. θάνατος τοῦ πρωτοβεστιάριου. 32. περὶ τῆς τοῦ κανικλείου ἐπὶ τοῦ μέσου ἀποκαταστάσεως, καὶ τῆς τοῦ βασιλέως εἰς ἅπαν καρτερίας.

THE TERTIUS. 1. στεφφορία τοῦ υἱοῦ βασιλέως Μιχαήλ. 2. προβολὴ παρὰ βασιλέον εἰς δεσπότητιαν τοῦ υἱοῦ Ἰωάννου. 3. ὅπως νεορὰ προβαίνει βασιλείως νομοθεσία περὶ τῶν χειροτονιῶν. 4. περὶ τοῦ θανάτου τοῦ δεσπότη Νικηφόρου καὶ τῆς πρὸς βασιλεία ἀξιώσεως.

eo petita abdicatio sit. 8. ut congregati episcopi apud palatium palam declararint orthodoxum esse Gregorium. 9. libellus abdicationis throni a Gregorio datus. 10. recessus patriarchae in monasterium Aristinac. 11. conatus adhibitis ad correctionem toni a Gregorio editi. 12. rursus de illis qui ab ecclesia se absciderant. 13. de Athanasio, ut in patriarchatum sit electus. 14. ut expensa fuerint quae varie, hinc in vituperium inde in laudem, de Athanasio erant dicta. 15. de promotione Athanasii in patriarchatum. 16. de ministris monachis patriarchae Athanasii. 17. mors expatriarchae Gregorii Cyprii. 18. profectio imperatoris Nymphaeum. 19. de Porphyrogenito Constantino. 20. de monacho Saba. 21. ut apud clericos primum, deinde epud ipsos etiam episcopos graviter Athanasius offenderit. 22. recessus Athanasii e patriarchio. 23. scriptum quod patriarcha vasis inclusum testis reliquit. 24. cessio scripto expressa patriarchae Athanasii. 25. de incendio magni fori civitatis. 26. de affinitate imperatoris cum protovestiario Muzalone. 27. de hieromonacho et confessorio imperatoris Cosma. 28. concursus suffragiorum in electionem hieromonachi Cosmae in patriarchatum; et de monacho Gregorio. 29. communis conventus causa condemnatorum ab imperatore celebratus. 30. de eo qui Lachanæ nomen usurpavit. 31. mors protovestiarii. 32. de promotione praefecti caniclo in primariam curam principalium negotiorum, deque imperatoris invicta quorumvis tolerantia laborum.

TERTII. 1. filius imperatoris Michaël coronatur. 2. promotio ab Augustis facta in despotae dignitatem Ioannis Andronici imperatoris filii. 3. qua ratione novella imperatoria de ordinationibus perlata et promulgata fuerit. 4. de morte despotae Nicephori; et ut petulum ab imperatore fuerit ut eius filius Augustus iunior filiam mortui despotae duceret

5. περί τοῦ ἐπὶ τῷ νυῖο τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ κήδους, καὶ περί τῶν εἰς τοῦτο σταλέντων. 6. γάμος τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ. 7. ὅπως συνήγην ὁ βασιλεὺς τοὺς σχιζομένους πάλιν καὶ εἰρηνεύειν ἤξλου. 8. περί τῆς κατὰ ἀνάγκην ἐξασθενήσεως τῶν κοινῶν. 9. περί τοῦ Φιλανθρωποῦ καὶ ἀποστασίας αὐτοῦ. 10. περί τοῦ πρωτοβεστιαρίτη Λιβαδαρίου, καὶ ὅπως περιεγένετο τοῦ Φιλανθρωποῦ. 11. ὅπως παρεδόθη ὁ Φιλανθρωπὸς. 12. ὅπως καὶ πότε ὁ βασιλεὺς ἤκουσε τὰ τῆς ἀποστασίας. 13. περί τῶν ἀγαθῶν ἀγγελιῶν καὶ τῆς πρὸς τὴν θεοτόκον τοῦ βασιλέως εὐχαριστίας. 14. περί τῶν περί τὸν Φιλανθρωπὸν ὄντων Περσῶν. 15. περί τῆς γενομένης στάσεως μεταξὺ Γεννοϊτῶν καὶ Βενετικῶν, καὶ περί τοῦ γεγονότος σεισμοῦ. 16. περί τῆς λιτανείας καὶ τῆς τοῦ βασιλέως δημηγορίας. 17. περί τοῦ χρυσοβουλλεῖου λόγου διὰ τοὺς κριτάς καὶ κρίσεις. 18. περί τῆς ἐπελεύσεως τῶν Βενετικῶν κατὰ τῶν ἐν πόλει Γεννοϊτῶν. 19. ὅπως ὁ βασιλεὺς μεταπεμφάμενος τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν πρεσβείαν ἀπέστειλε. 20. περί τῆς τῶν Γεννοϊτῶν κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει Βενετικῶν ἐπιθέσεως. 21. περί τῆς εἰς Βενετικὸν πρεσβείας διὰ ταῦτα τοῦ βασιλέως. 22. περί τοῦ διφθέντος τόμου ἐν ᾧ ἐγένερατο κατηγόρηματὰ τινε, καὶ περί τῆς τουτου ἀπολογίας τοῦ βασιλέως. 23. περί τοῦ κινήθέντος κατὰ τοῦ Φιλαδελφείας ἐκλήματος. 24. περί τῶν ἀποκτεθειμένων χριστιανῶν καὶ ὅπως εὐρίσθησαν. 25. περί τοῦ Ταρχανιωτῶν Ἰωάννου, ὅπως κατ' ἀνατολὴν στρατηγὸς ἀπέστάλη. 26. περί τῶν κατὰ τὰ βόρεια Τοχάρων καὶ τοῦ Σφεντισθλάβου. 27. περί τοῦ κήδους τοῦ πρὸς Τουρκταῖν τοῦ βασιλέως. 28. περί τοῦ ῥαγδαίου ἔτεοῦ καὶ τῶν τότε συμπεσόντων. 29. περί τοῦ θανάτου τοῦ Λαζῶν Ἰωάννου, καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Βέκκου. 30. περί τοῦ κράλη Σερβίας καὶ τοῦ Κοτανίτζη. 31. περί τοῦ πρὸς κράλην Σερβίας ἐπὶ τῇ θυγατρὶ κήδους τοῦ βασιλέως. 32. περί τῆς ὀνομασίας τῆς δεσποσύνου, πῶς Σιμωνίς ἐκλήθη. 33. περί τοῦ μεγίστου χειμῶνος.

coniugem. 5. de affinitate ab imperatore filii Michaëlis nuptiis contracta, deque missis ad tractandum id negotium legatis. 6. nuptiae imperatoris Michaëlis. 7. ut rursus imperator tentaverit reducere ad concordiam schismate discissos, et ut quiete pacem colerent petierit. 8. de debilitatione reipublicae e dudum inualescentibus corruptelis necessario secuta. 9. de Philanthropeno et eius rebellionem. 10. de protovestiarito Libadario, ut is Philanthropenum in suam potestatem redegerit. 11. ut deditus Philanthropenus fuerit. 12. quomodo et quando imperator audierit de rebellionem. 13. de faustis nuntiis et imperatoris ad deiparam gratiarum actione. 14. de Persis qui cum Philanthropeno fuerant. 15. de seditione Genuenses inter et Venetos coorta, deque terrae motu. 16. de supplicatione et imperatoris concione. 17. de constitutione aurea bulla firmata circa iudices et iudicia. 18. de irruptione Venetorum in Genuensibus urbis inquilinos. 19. ut imperator accito ad se duce classis Venetas legationem Venetias miserit. 20. de incursione Genuensium in Venetos qui erant in urbe. 21. de legatione ad Venetos ob hoc missa. 22. de iacto tomo in quo scriptae erant accusationes quaedam; et ut de iis se purgavit imperator. 23. de mota in Philadelphiensem criminatione. 24. de chartis in occulto reconditis, et ut eas sint inventae. 25. de Tarchaniota Ioanne, ut in Orientem dux exercitus missus fuerit. 26. de Tocharis septentrionalibus et Sphentisthlabo. 27. de affinitate cum Tutaine ab imperatore contracta. 28. de imbre vehementi et iis quae tunc contigerunt. 29. de morte principis Lazorum, deque obitu Vecci. 30. de orale Serbiae et Cotanitzae. 31. ut imperator crali Serbiae propriam filiam desponderit. 32. de nomenclatione imperatoriae virginis, cur fuerit Simonis appellata. 33. de maxima hieme.

ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ. 1. ἐξέλευσις τοῦ βασιλέως ἐπὶ Θεσσαλονίκης. 2. περὶ τῆς εἰς Σηλυβρίαν τοῦ πατριάρχου ἀφίξεως. 3. ὅπως ἐν Θεσσαλονίᾳ διαπορῶσαν ἐνέργει ὁ βασιλεὺς. 4. περὶ τῶν ἀντιδοθέντων ὀμύρων διὰ τὸ κῆδος. 5. ὅπως ὑπεδέξατο βασιλεὺς τὸν κράλην Σερβίας. 6. περὶ τῆς τῶν Βενετικῶν περὶ τὴν Θεσσαλονικίην πρεσβείας. 7. περὶ τῆς θύγατρὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου. 8. περὶ τῆς ὑποτροπῆς τοῦ βασιλέως, καὶ ὅπως εἰσῆγγετο. 9. ὅπως ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ πατριαρχεῖον παρῳγιῖται καὶ πείθει ἀνίεμαι. 10. περὶ τῶν κατὰ τὸν Ἐφῆσου Ἰωάννην. 11. περὶ τῶν κατὰ τοῦ πατριάρχου κατηγοριῶν τῶν ἀρχιερέων. 12. ὅπως πρὸς βασιλέα ὁ πατριάρχης ἀπήντα καὶ μὴ κληθεῖς. 13. ὅπως Μιχαὴλ ὁ δεσπότης τὴν τοῦ Τεργεση θύγατέρα εἰς γάμον ἠγάγετο. 14. περὶ τοῦ φαινομένου κατ' οὐρανὸν ἐσπέρας κομήτου. 15. περὶ τῆς ἐκλείψεως τῆς σελήνης δι' ὅλου. 16. περὶ τῶν προσχωρησάντων τῷ βασιλεὶ Ἀλανῶν. 17. περὶ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ καὶ τῆς αὐτοῦ ἐπ' ἀνατολῆς ἐξέλευσεως. 18. ὅπως ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἀπέτυχε θήρας πολέμου. 19. ὅπως οἱ Ἄλανοι κατηγάραζον τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ἀνεθῆναν τοῦ πολέμου. 20. ἀναχώρησις τοῦ βασιλέως ἀπὸ Μαγγησίας. 21. ἀναστάσεις τῶν κατὰ ἀνατολὴν χωρῶν. 22. ἀναχώρησις Ἀλανῶν ἐκ βασιλέως, καὶ τὰ κατὰ τὸν μέγαν δομέστικον Ραούλ. 23. περὶ τῶν προσβαλουσῶν τῇ πόλει Βενετικῶν νεῶν. 24. περὶ τῶν κατὰ τὴν νῆσον Προγκίπων τελεσθέντων τοῖς πειραταῖς. 25. ἦγτα τοῦ ἑταιροάρχου Μουζάλωνος κατὰ Νικομήδειαν. 26. καταφυγὴ τῶν ἔξω πανοικί πρὸς τὴν πόλιν. 27. περὶ τῆς τῶν ἀρχιερέων ἐνοχλήσεως καὶ τοῦ Σηλυβρίας. 28. ὑβριστικῆς πατριάρχου διὰ τὴν συγκοφανίαν καὶ ἀναχώρησις. 29. παραίτησις τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου. 30. περὶ τῶν κατὰ τὸν Κουξίμαξιν Τοχαρον. 31. συνοδικαὶ κρίσεις περὶ τῆς τοῦ πατριάρχου παραίτησεως. 32. περὶ τῆς πρὸς Ἰωάννην τοῦ Ἀλεξανδρείας ἀφίξεως καὶ τῆς ἀπολογίας ἐκείνου. 33. περὶ τῆς δοκιμασίας τῶν Ἀρσενιαιτῶν.

QUARTI. 1. profectio imperatoris Thessalonicam. 2. de patriarchae adventu Selybriam. 3. quid Thessalonicae commorans egerit imperator. 4. de absidibus invicem datis ad securitatem tractatus de affinitate. 5. ut exceperit imperator cralem Serbiae. 6. de legatione Venetorum ad imperatorem Thessalonicae commorantem. 7. de filia praefecti canicelo. 8. de reditu imperatoris et festo Constantinopolim ingressu. 9. ut imperator ad sedes patriarchae se contulerit, suaseritque ei se reddere functionibus suae potestatis. 10. de causa Ephesii Ioannis. 11. de accusationibus patriarchae impactis ab episcopis. 12. ut imperatorem patriarcha non vocatus adierit. 13. ut Michael despota Tertoris filiam uxorem duxerit. 14. de apparente in caelo ab occasu cometa. 15. de lunae defectione. 16. de Alanis transeuntibus in partes imperatoris. 17. de imperatore Michaelle, et eius expeditione in Orientales tractus. 18. ut imperator Michael rei contra hostes bene gerendae occasionem amiserit. 19. ut Alanis coegerint Michaellem imperatorem dare ipsis missionem a militia. 20. recessus imperatoris a Magnesia. 21. desolatio regionum Orientalium. 22. recessus Alanorum e ditione imperatoris, et de actis ea occasione magni domestici Raülis. 23. de appulsis ad urbem Venetis navibus. 24. de iis quae piratae in insula Principum egerunt. 25. clades hetaeriarhae Muzalonis prope Nicomediam. 26. concursatio rure degentium cum suis omnibus in urbem confugii causa. 27. de novis inter episcopos turbis et dicto Selybriensis. 28. indignatio patriarchae propter calumniam, et secessus eiusdem. 29. abdicatio patriarchae Ioannis. 30. de rebus Cuximparis Tochari. 31. synodicae deliberationes circa patriarchae abdicationem. 32. de Alexandrini ad Ioannem accessu et huius responso. 33. de exploratione Arseniatarum.

34. περί τοῦ διαμηνύματος καὶ τοῦ λόγου τῆς συμβουλῆς τοῦ Ἀθανασίου. 35. περί τῆς τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν συνάξεως καὶ τῆς τοῦ βασιλέως ἐρωτήσεως. 36. περί τῆς δημηγορίας τοῦ βασιλέως καὶ τῆς πρὸς τὸν Ἀθανάσιον ἀρίξεως.

THE PEMITHS. 1. ὅπως ὁ βασιλεὺς ἄμ' ἀρχιερεῦσαι καὶ λαῶ ἀπῆλθεν εἰς Ἀθανάσιον. 2. περί τοῦ τῶν ἀρχιερέων ἐπὶ τῷ Ἀθανασίῳ σχίσματος. 3. περί τῆς εἰς τὸν Ἰωάννην τοῦ βασιλέως ἀρίξεως καὶ τοῦ ἐκφωνηθέντος ἀφορισμοῦ. 4. περί τοῦ θανάτου τῆς δεσποίνης Θεοδώρας. 5. τὰ περί τῆς ἐξελεύσεως τῆς δεσποίνης Εἰρήνης καὶ τῶν γάμων τῶν παιδῶν αὐτῆς. 6. συσκέψεις περί τοῦ ἐκφωνηθέντος παρ' Ἰωάννου ἀφορισμοῦ. 7. περί τῆς τῶν ἀρχιερέων ἐν τῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων παρ' συνάξεως διὰ ταῦτα. 8. περί τοῦ Μελιτᾶ. 9. περί τῆς τῶν ὅλων διασφορῶς καὶ ἐπαναστάσεως. 10. περί τῆς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ εἰς Κύβικον, εἶτα εἰς Πηγὰς ἀναχωρήσεως. 11. περί τῶν γενομένων σεσμῶν ἐν τῷ διὰ Ῥόδου κλίματι. 12. περί τῶν ἐκ προσκλήσεως ἐλθόντων Λατίων, καὶ ὅποια ἔδρασαν. 13. περί Μιχαὴλ τοῦ δεσπότου, ὅπως ὑποκτεθεὶς ἐπεσχέθη. 14. μάχη Κατελιάνων καὶ Γεννουῦτων, καὶ φόνος τοῦ μεγάλου ὀρογγαρίου. 15. περί τοῦ κατὰ τὴν Μαγνησίαν τεραστικοῦ θαύματος. 16. περί τοῦ κατὰ τὰς Σάρδεϊς τῶν ἡμετέρων ἐκ περινοίας ἀνδραγαθήματος. 17. περί τῆς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ εἰς τὴν πόλιν ἐπανελεύσεως. 18. περί τῆς καταδρομῆς κατὰ τὸν Αἴμον τοῦ Σφεντισθιάδου. 19. περί τῆς καταδίκης τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγγέλου. 20. περί τῆς εἰρήνης τῶν ἀποσχισθέντων ἀρχιερέων διὰ τὸν Ἀθανάσιον. 21. περί τῶν καταλαβόντων τὴν περσικὴν δεινῶν, καὶ ἐπι τῶν ὀπηδήποτε, ἐξαγγελία. 22. θάνατος τοῦ πορφυρογεννήτου. 23. περί τοῦ μεγάλου καὶ ἐπι δονκός. 24. περί τοῦ Ἀταλειώτου καὶ τῶν Μαγνησιωτῶν καὶ τοῦ δούκα Νοστόγγου. 25. περί τῶν κατὰ τὴν Τρίπολιν τὴν κατὰ Μαϊάνδρον συμβάντων. 26. περί τοῦ μεγάλου καὶ ἐπι δονκός καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀταλειώτην. 27. περί τοῦ Ἰωάννου τοῦ

34. de indicio imperatori facto praedictionis et consilii Athanasii. 35. de conventu sacrorum virorum coacto et imperatoris interrogatione. 36. de concione imperatoris et profectioe ad Athanasium.

QUINTI. 1. ut imperator cum episcopis et populo adierit Athanasium. 2. de schismate episcoporum ob Athanasium. 3. de imperatoris accessu ad Ioannem, et ei ad hoc pronuntiata excommunicatione. 4. de morte dominae Theodoraе. 5. de profectioe ex urbe dominae Irene et nuptiis filiorum eius. 6. deliberationes circa pronuntiatam a Ioanne excommunicationem. 7. de episcoporum in sanctorum apostolorum templo conventu super his. 8. de Melita. 9. ut tractus Orientales pessumdati omnes subversique funditus fuerint. 10. de imperatoris Michaëlis primum Cyclicum, inde Pegas recessu. 11. de terrae motibus qui contigerunt in climate Rhodio. 12. de Latinis qui vocati advennerunt; et qualia egerint. 13. de Michaële despota, ut suspectus redditus sit comprehensus. 14. pugna Catelanorum et Genuensium, et caedes magni drungarii. 15. de miro apud Magnesiam prodigio. 16. de re bene per solertiam a nostris apud Sardes gesta. 17. de imperatoris Michaëlis in urbem reditu. 18. de incursione Sphenthisthlabi in subiectas Haemo regiones. 19. de condemnatione despotaе Michaëlis Angeli. 20. de pace abscessorum antistitum ob Athanasium. 21. rursus de malis ulteriorem continentem inundantibus, et allatis undecumque tristibus nuntiis. 22. mors Porphyrogeniti. 23. adhuc de magno duce. 24. de Attaleota et de Magnesien-sibus, deque duce Nostongo. 25. de iis quae Tripoli ad Maeandrum acciderunt. 26. adhuc de magno duce et de Attaleota. 27. de Ioanne

Χοιροβοσκῶ τοῦ καὶ Ματζουκάτου λεγομένου. 28. ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ εἰς τὰ περὶ δύοιν. 29. ἀνδραγαθία κατὰ Γεννουιτῶν τοῦ τῶν Λαζῶν ἄρχοντος Ἀλεξίου. 30. τὰ κατὰ τὴν Ἄσπην τὴν κατὰ δύοιν βασιλίσαν. 31. ἀπόδρασις Ἀλανῶν ἐκ τοῦ μεγάλου δονκός, καὶ ἀνδραγαθία περὶ τὰς Πηγάς. 32. τεράστιον τελεσθῆν παρὰ τῆς ἁγίας ὀσιομάρτυρος Θεοδοσίας.

THESE EKTHE, πρόλογος. 1. περὶ τοῦ τῶν ἀνατολικῶν Τοχάρων Κάνι τοῦ Καζάνη. 2. δημηγορία τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς σχιζομένους, καὶ ἀπολογία ἐκείνων. 3. διαπεραλασις τοῦ μεγάλου δονκός σὺν τοῖς Κατελάνοις πρὸς δύοιν. 4. περὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Μπυριγερίου Τέντζα Κατελάνου καὶ τῶν κατ' αὐτόν. 5. δημηγορία πρὸς Κατελάνους τοῦ βασιλέως. 6. προσευχία πρὸς βασιλέα κατὰ Κατελάνων τῶν Γεννουιτῶν. 7. ἄφιξις πρὸς βασιλέα τοῦ μεγάλου δονκός καὶ ὑπὲρ τοῦ Μπυριγερίου ἀξιώσις. 8. αἰτία τῆς τοῦ σιτοκριθου συναγωγῆς ἀπὸ δύοσεως. 9. ἐπισκευασία τῶν κατ' αὐτοὺς Γεννουιτῶν κατὰ τὴν περσίαν. 10. περὶ τοῦ περικοῦ Ἀνδρέου καὶ τῆς αὐτοῦ παραδοχῆς. 11. μετὰ κλησις παρὰ βασιλέως Μπυριγερίου Τέντζα. 12. ὄρκοι τοῦ Μπυριγερίου Τέντζα καὶ ἀξιώματα. 13. ἀτασθαλία κατὰ δύοιν τῶν Κατελάνων. 14. πρεσβεία τῶν Κατελάνων πρὸς βασιλέα, καὶ ἀπολογία τοῦ βασιλέως. 15. ἀπόδρασις τοῦ μεγάλου δονκός Μπυριγερίου Τέντζα. 16. ἀποστολὴ τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν ἀπὸ μεγάλων δονκῶν, καὶ ἐπαγγελία τοῦ Καυσαρικοῦ ἀξιώματος. 17. ὄρκοι τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν ὄν Καίσαρα καθόστα καὶ ἀποστολαί. 18. δημηγορία πρὸς τοὺς συνηλεγμένους τοῦ Ἰταλοῦ Ρουντζέρη καὶ Καίσαρος μετ' ὀλίγον. 19. πρεσβεία καὶ αὐθις τῶν Κατελάνων πρὸς βασιλέα καὶ τοῦ αὐτῶν ἐξηγουμένου. 20. κατάστασις τοῦ πανυπερσεβαστικοῦ ἀξιώματος ἐπὶ τῷ νύμφ τοῦ πορφυρογεννήτου. 21. περὶ τοῦ τραμούσου, καὶ τοῦ τελεσθέντος εἰς τὸν Ἀρμένιον.

Choerobosco, qui et Matzucatus est dictus. 28. expeditio imperatoris Michaëlis in partes occidentas. 29. pugna prospera principis Lazorum Alexii contra Genuenscs. 30. de rebus Annæ reginæ in occidentis tractibus degentis. 31. fuga Alanorum e castris magni ducis, eorundemque successus bellicus ad Pegas. 32. prodigium patratum a sancta martyre Theodosia.

SEXTI, prologus. 1. de Orientalium Tocharorum Kani Cazane. 2. oratio imperatoris ad schismate discissos, et horum ad illam responsio. 3. trajectio magni ducis cum Catelanis in occidentem continentem. 4. de adventu Mpyrigerii Tentzæ Catelani, et de huius rebus. 5. oratio imperatoris ad Catelanos. 6. indicium imperatori delatum a Genuensibus adversum Catelanos. 7. accessus ad imperatorem ducis magni et pro Mpyrigerio petitio. 8. occasio et ratio tributis quod tritichordeum est dictum. 9. Genuensium apud Peræam habitantium apparatus ad bellum per se, sine imperatoris cooperatione, sustinendum. 10. de pirata Andrea et eius exceptione. 11. imperator Mpyrigerium Tentzæ accersit. 12. iuramenta Mpyrigerii Tentzæ et dignitates. 13. flagitia Catelanorum in occiduo tractu. 14. legatio Catelanorum ad imperatorem, et huius ad illos responsum. 15. magni ducis Mpyrigerii Tentzæ recessus ex urbe insalutato Augusto. 16. legatio imperatoris ad Rontzerium qui magnus dux fuerat, et oblatio Cesareæ dignitatis. 17. iuramenta imperatoris quibus se obstrinxit ei quem Caesarem constituit, et legatio ad eundem. 18. oratio Itali Rontzerii, qui paulo post Caesars fuit, ad suos congregatos. 19. legatio altera Catelanorum et ducis ipsorum ad imperatorem. 20. filius Porphyrogeniti in panypersebasti dignitate constitutus. 21. de libello famoso, deque eo quod mire accidit Armeno; superque illo

καὶ δημογορία τοῦ βασιλέως. 22. ἀνάρροσις τοῦ Καίσαρος Ἰταλοῦ. 23. ὅπως ἀπῆλθε πρὸς βασιλέα Μιχαὴλ ὁ Καίσαρ, καὶ τὰ κατ' ἐκείνου. 24. φόνος τοῦ Ἰταλοῦ Καίσαρος. 25. ὅτι Κατελάνοι ὑποκινισθέντες τὰ κατὰ δύοσιν ἤρῃμουν. 26. περὶ τῶν διὰ τὸν ἀμνηραλῆν προαθθέντων. 27. περὶ τῶν ἐκ Γεννοῦσας φανειῶν εἰς μακρῶν νηῶν. 28. περὶ τῶν διὰ τοὺς φρεσίους τοὺς κατὰ τὴν πόλιν συμβάντων. 29. ὅπως Ἀμογαβάροι τε καὶ Κατελάνοι κατεπολεμήθησαν. 30. ὅπως ἐσφάλησαν κατὰ πόλεμον οἱ Ῥωμαῖοι. 31. δημογορία τοῦ βασιλέως περὶ τῆς τοῦ λαοῦ ἀταξίας καὶ περὶ ὄρκων. 32. περὶ τῆς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ μάχης πρὸς Ἀμογαβάρους. 33. περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει ἐγκλεισμένων Ἀμογαβάρων. 34. περὶ τοῦ Ἀνδρέου Μουρίσκου καὶ τῶν ἐκείνου πεπραγμένων. 35. περὶ τῶν μετὰ τῆς Σμιλτζαίνης συνοικισίων.

ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ. 1. μεταχειρίσις εἰρηνικῆ τοῦ βασιλέως πρὸς Ἀμογαβάρους. 2. δημογορία πεμφθεῖσα Κατελάνοις πρὸς βασιλέως. 3. πῶς οἱ Πέρσαι ἀντιπερὶν εἰς ἀνατολὴν ἐκωλύθησαν. 4. ἀποστασία τῶν Ἀλανῶν καὶ τῶν Τουροκοπούλων. 5. περὶ τοῦ οὐρέντος φαιούσου τόμου. 6. περὶ τῆς Μαδύτου, ὡς ἐάλω Ἀμογαβάροις. 7. ἀπαγωγή Μπυριγερίου πρὸς Γέννοσαν. 8. τὰ περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. 9. τὰ συμπεσόντα δεινὰ Κομβουκλείσις. 10. περὶ τοῦ γεγονότος ἐμφορημοῦ κατὰ τὴν πόλιν. 11. περὶ τοῦ Ἀνδρέου Μουρίσκου. 12. περὶ τοῦ Ῥομοφόρου Λατίνου. 13. ἄλασις Θυραίων καὶ τῆς Ἐφέσου. 14. ἀποστολὴ βασιλέως πρὸς Γέννοσαν ὑπὲρ συμμαχίας. 15. περὶ τοῦ Μελῆν Ἰσαάκ. 16. περὶ τοῦ πάπα Ἀλεξανδρείας. 17. περὶ τοῦ μοναχοῦ Πλαρίωνος. 18. περὶ τῶν ἐκ Γεννοῦσας ἀναχθειῶν νηῶν. 19. ἐστρατεία Ἀμογαβάρων κατ' Ἀλανῶν. 20. καταγωγή καὶ αὐθις τῶν ἐς Λάζους ἀναχθειῶν νηῶν. 21. ὡς ἐάλωσαν τὰ κατὰ τὸν Γάνον. 22. τὰ κατὰ τὸν Μελῆκ καὶ πάλιν Ἰσαάκ. 23. τὰ περὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας τάξιν συμ-

concio imperatoris. 22. acclamatio Caesaris Itali. 23. ut adierit Michaellem Augustum Caesar, et quid eo congressu inter eos actum. 24. caedes Itali Caesaris. 25. ut irritati Catelani tractus occidentales desolaverint. 26. de actis per et propter Ameralem. 27. de apparentibus a Genua serdecim longis navibus. 28. de iis quae geri paulo ante contigit circa frerios in urbe. 29. ut Amogabari et Catelani praelio victi sint. 30. ut successu infelici Romani pugnaverint. 31. concio imperatoris de populi sese inordinate commoventis immodestia; deque fide in principes novo civium iurcurando firmata. 32. de pugna Michaelis Augusti cum Amogabaris. 33. de conclusis Adrianopoli Amogabaris. 34. de Andrea Murisco et ab eo actis. 35. de connubiis cum Smiltzaena tractatis.

SEPTIMI. 1. tractatio de pace imperatoris cum Amogabaris. 2. oratio ad Catelanos ab imperatore missa. 3. ut Persae transfretare rursus in orientem prohibiti fuerint. 4. defectio Manorum et Turcopulorum. 5. de libello famoso clam iacto. 6. de Madyto, ut capta fuerit ab Amogabaris. 7. de Mpyrigerio ut Genuam sit abductus. 8. de patriarcha Alexandriae. 9. quae mala acciderint arci dictae Cubuclea. 10. de incendio quod in urbe contigit. 11. de Andrea Murisco. 12. de Romoforto Latino. 13. Thyraeorum et Ephesi expugnatio. 14. legatio imperatoris missa Genuam ad armorum societatem statuendam. 15. de Meleco Isaacio. 16. de papa Alexandriae. 17. de monacho Hilarione. 18. de navibus a Genua appulsis. 19. expeditio Amogabarorum in Alanos. 20. secundus appulsus in urbem reducum e Lazis Genuensium navium. 21. ut quae ad Ganum sunt, capta fuerint. 22. rursus de Isaacio Meleco. 23. quae circa ordinem ecclesiae contigerunt. 24. de magno

πάντα. 24. τὰ περὶ τοῦ μεγάλου προμικηρίου τοῦ Κασσιανοῦ. 25. περὶ τῆς τῶν Ἰβήρων συμμαχίας, καὶ ὅπως αὐτῆς ἀπετύχχανον. 26. πῶς οἱ ἔχθροί τινα τῶν ἀνὰ τὸν Γάνον φρουρίων παρεστήσαντο. 27. προσβεία Γεννοῦϊτῶν ἅμα καὶ βασιλέως πρὸς Ἀμογαβάρους. 28. τὰ κατὰ τὴν Βιζύην πραγθέντα. 29. εἰ τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ Μελέκ καὶ τοὺς Τούρκους. 30. περὶ τοῦ Φαρέντα Τζιμη. 31. τὰ κατὰ τὴν Ῥόδον συμβάντα. 32. περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἀμογαβάρων. 33. ἄλωσις τῆς Τρικοκκίας παρὰ Περσῶν. 34. περὶ τῶν ἐπὶ τὰ νεῶν τῶν μετὰ Γίδου Ἀμογαβάρους ἐπιστάσεων. 35. τὸ πρὸς τὸν πατριαρχοῦντα ἀποσταλὲν γράμμα παρὰ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας. 36. πῶς διήλθον Ἀμογαβάροι καὶ σὺν Τούρκοις, καὶ πρὸς Κασάνδρειαν κατήντησαν.

primicerio Cassiano. 25. de societate cum Iberis ab imperatore tentata, et quomodo ea exciderit. 26. ut hostes quasdam ex arcibus ad montem Ganum situs subegerint. 27. legatio Genuensium simul et imperatoris ad Amogabaros. 28. de gestis ad Bizyam. 29. adhuc de Isaacio Meleco et Turcis. 30. de Pharenda Tzime. 31. quae Rhodi contigerint. 32. de discessu Amogabarorum. 33. expugnatio Tricoeciae a Persis. 34. de navibus septem cum Gida ad Amogabaros impulsis. 35. epistola missa ad patriarcham a primoribus ecclesiae. 36. ut digressi sint Amogabari cum Turcis, et ad Cassandream in se mutuo concurrerint.

A.

Ὅτω μὲν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ μεταλλάξαντος ὁ ἐξ ἐκείνου P 4 Ἀνδρόνικος αὐτόθεν τὸ κράτος ἔχων, τειταινωμένος εἰς βασιλεῖα, ἐπειλῆσθαι καὶ μόνος τῶν πραγμάτων κατηναγκάζετο, καὶ μᾶλλον ὅτι τὸ Τοχαρικὸν ἐπιστὰν ἔτοιμον ἦν κατὰ τὰς προφθάσας 5 ὁμολογίας ὁρμῶν ὅπη ἕρα καὶ κελευσθεῖη πρὸς βασιλέως. μηδὲ γὰρ εἶναι κενὸς ὑποστρέφειν, αἰμοχαρεῖς γε ὄντας καὶ μόνον ὄρωντας πρὸς τὸ κερδαίνειν, ὁπόθεν δὲ καὶ τίσι, μηδ' ἐπαίειν ἔχοντας, ὡς κινδυνεύειν, εἰ μὴ γε σκύλων ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐπιβύλ- B

I.

Defuncto in hunc modum imperatore Michaelo filius eius Andronicus, iam ante coronatus in Augustum et patri consors imperii, capessere solus habenas reipublicae coactus est, urgente ad id maxime cura Tocharicarum copiarum, quae evocatae e patria priori tractatu praesto aderant, paratae ad imperatoris nutum, non enim iam eo progressi persuaderi facile poterant ut domum vacui redirent. sanguinaria quippe gens et lucrum ac quaestum unice spectans, unde aut e quibus praedas ageret, nihil pensi habebat, neque vel primam mentionem audire sustineret sanae admonitionis, si quis eis ut cupiditatem iustitiae subiungerent suadere conparetur; ut periculum esset, nisi occasio eis spoliolum ex terra quadam

- πολλῆς εἰπεῖν μάλιστα δεύμενα ἀσχολίας, καὶ τῷ μὴδ' ἡμῶς ἐς
 τὰκριβῆς εἰδέναι τί καὶ ἐφ' οἷαις ταῖς αἰτίαις ξυνέπεσεν ἕκαστα,
 D ἄλλως τε ὅτι καὶ ἄλλοις εἰπεῖν ἐπῆλθε περὶ ἐκείνων, οὐ πεπλυ-
 νημένους, οἶμαι, καὶ ὥστε μὲν σφῶς ἑαυτοῖς ἀσφαλῶς πιστεῦειν
 ἐπεξιόντας καθ' ἕκαστον, ἀλλ' ἀκριβῶς καὶ ὡς εἰδότες ἐξ ὧν 5
 ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἦσαν καὶ περιῆσαν ἔτι εἰς τέλος πραγθέντων
 καὶ τὸ τοῦ χρόνου μηχάνημα ἄπρακτον ἦν, ἅμα πραττομένων
 καὶ ἅμα γραφῇ δεδομένων, ἀντιμαχομένου καὶ ἀντισκοποῦντος
 οἷον τοῦ Ἑρμοῦ τῇ Ἀητοῖ, ἣ καὶ μᾶλλον τὴν ἐκείνης πρόοδον
 E ἀνακόπτοντος. ταῦτ' ἄρα καὶ τὰ κατ' ἐκείνο συμβάντα τοῦ 10
 χρόνου λατέον ἡμῖν ὡς οὐκ ἀνυστὰ καὶ ἄλλως τοῦ προκειμένου
 σκοποῦ ἐξαγώνια. Ἐν δὲ καὶ μόνον τέως λεκτέον ἐστὶ, καὶ ἴσως
 οὐ περιττόν, ὅτι καὶ μόνον ἐκείνó τινες αἰτιῶνται καὶ τῆς τότε
 τῶν πραγμάτων ἀσφαλείας καὶ καταστάσεως καὶ τῆς νῦν ἀνα-
 P 6 τροπῆς καὶ συγχύσεως, πλὴν οὐ κατὰ ταυτὸν οὕτως ἔχον, ἀλλὰ 15
 παρὸν μὲν καὶ ὡς ἐχρῆν τελούμενον ἀσφαλείας, ἀπὸν δὲ καὶ ὡς
 οὐκ ἐχρῆν παρορῶμενον τῆς παρούσης συγχύσεως.
- B 3. Ἐκεῖνοι τοίνυν δυοῖν μέσων ἐχθροῖν ἐναπειλημμένοι,
 ἐξ ἧω μὲν Περσῶν ἐκ δύσεως δ' Ἰταλῶν οὐ μόνον τὸ πρὸς τῇ θά-
 λύσῃ ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνώτατον κατασχόντων, καὶ εἰς στενὸν κο- 20

4. μὲν] μὴδὲ?

ut dixi, nobis perdifficilia narratu, tum quia rerum illius temporis haud-
 quaquam exacta certaue ad nos est memoria perlata, consiliorum prae-
 sertim ac causarum, ex quibus quidque tunc gestorum contigit suscipi;
 tum quod istud argumentum praeoccupatum ab aliis iam est, non mala,
 ut equidem arbitrator, fide in eo versatis, sed ex praesenti notitia even-
 tus in ipsorum oculis tum viventium patratos fideli prosecutis historia,
 quae res, prout gerebantur, ex visu et experientia statim in litteras
 mitteret, sic machinationes eludens temporis, conantis semper obumbrare
 veritatem, et suorum flexibus lapsuum involutam, quasi ne extet, ob-
 ruere, commissis invicem videlicet ac iacula contra infesta minantibus,
 ut Graeci aiunt, Mercurio et Latona, aut illo potius huius artes ac vim
 praevertente, ac quasi machinam rumpente. quare acta eius temporis
 indicta intentataque nobis relinquuntur, utique ad rem quam agimus
 non pertinentia. unum ex illa tantum praeterita memoria resumendum
 hic nobis non inutiliter, ni fallor, est, propterea quod illud tale est,
 cui soli quidam adscribendam putant et securitatem tranquillitatemque
 quae tunc fuit rerum, et perversionem ac confusionem quae nunc cer-
 nitur, una causa contrarios effectus non eodem statu ac modo produ-
 cente, sed tranquillitatem quidem operante quoad praesto fuit et prae-
 sens adhibita est, postquam vero (quod minime oportuit) neglecta eadem
 ommissaque est, perturbationem inducente qua nunc laboratur.

3. Illi ergo duplici utrinque obsessi genere hostium, Persis quidem
 ab Oriente, ab Occasu Italis, non oram modo maritimam sed et supe-

μὴ ἀμφοτέρωθεν καταστάντες ὡς μὴδ' ἐλευθέρως ἀναπνεῖν
 εἶσθαι, τῇ μὲν Ἰταλικὸν ἔχοντες συμμαχικὸν ἐπήεσαν Πέρσαις,
 τῇ δὲ Σκυθικὸν προσλαβόμενοι ἄρτι τότε φανέν τε καὶ προσλη-
 φθέν ἀνώθουν τοὺς Ἰταλοὺς. σκοπὸς δ' ἦν ἐκείνοις ἀσφαλῆσαι
 5 τὸ μέσον κατοχυροῦν. καὶ τὸ μὲν πρὸς θάλασσαν οὐκ εἶχον C
 ὄχυρώματι ἄλλω ἢ θαλάσση κατασφαλιζέσθαι· οὐδὲ γὰρ ἦν,
 θαλασσοκρατούντων τῶν Ἰταλῶν καὶ προσκατεχόντων τὰ πρόσω,
 ἀσφαλῶς τὸ λοιπὸν διάξειν· τὸ δὲ πρὸς ἕω ὄχυροῦν εἶχον ἐρυ-
 μνοῖς τε καὶ δυσβάτοις ὄρεων, εἰ προλάβοιεν. καὶ διὰ ταῦτα
 10 ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἕμια πρὸς ἑκάτερα μύχεσθαι, καὶ ὅτι τὰ μὲν πρὸς
 ἕω ὄρη μέχρι πολλοῦ ἀνέχοντα καὶ τὸ ἀσφαλῆς κατεγγυῶντα Ῥω- D
 μαίοις, Πέρσαις δὲ ὡς εἰπεῖν ἀμελούμενα, προσδοκίαν παρεῖχεν
 αὐτοῖς κατασχεῖν κἀντεῦθεν ἀσφάλειαν κατακτηήσασθαι, τῷ δὲ
 τῆς θαλάττης μέρει οὐχ οἷοί τ' ἦσαν χρήσασθαι ὄχυρώματι πρό-
 15 τερον ἢ τοὺς Ἰταλοὺς ἐκβαλεῖν, διὰ τοῦτο πλέον μὲν ἐσπένδοντο
 Πέρσαις καὶ ἀνακωγὴν ἐδίδουν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς ἐκείνους,
 ἐτήσιον τέλος τάξαντες, ὃ δὴ καὶ ἐδίδουν οὐχὶ μικρὸν, τοῖς δ'
 Ἰταλοῖς ὄλαις ἐπέιχον ὄρημαῖς. συχνοῖς δὲ πόνοις καὶ ἀκαταγωνί- E
 στοῖς πολέμοις ἐνιδροῦντες ἐκείνους μὲν ἐξῴωσαν, καὶ ναυσὶν οἰ-
 20 κείαις παραπλέειν παρεσχηκότες τὴν θάλασσαν ἱκανὴν τοῖς ἐκείσε

12. post ἀμελούμενα omisi ἦν.

riora occupantibus, et valde in angustum undecunque contrusi, vix ut libere respirare sinerentur, aliquando quidem usi auxiliaribus Italis Persas incursabant, aliquando Scythicis adiuti armis, quae non ita pridem apparere in his partibus et societate nobis iungi coepere, repellabant Italos. hoc autem in istis difficultatibus potissimum spectabant, ut quod hinc atque inde medium inter ipsos et hostes ipsorum erat, munitis et valido praesidio incessis arcibus firmaretur. ac maritimis quidem locis non aliud adicere munimentum potuerunt quam ipsum mare: non enim licebat, dominantibus mari Italis et partem continentis praesidio tenentibus, ita illum munire limitem, ut nihil inde timeretur. confinium Orientalium alia natura erat. praetentis enim ab ea parte altis et praeruptis montibus, magna spes erat intercludendi hostibus transitus, si iuga et angustae fauces subiacentium vallium praeoccuparentur. quare cum paces non essent binis e diversa parte sustinendis hostibus, ut saltem interim pax a Persis esset, arcibus eos inde praesidiisque obiectis summovere decreverunt. nec nimis difficile id fuit, quod et longus ibi tractus erat asperorum montium, et custodia vallium, per quas artus erat transitus, ferme ab Orientalibus alio intentis negligebatur. dilato ergo consilio muniendi oppida maritima in id tempus quo Italos continenti eiectos longe submovissent, in quo tunc potissimum laborabatur, quietem interea redemerunt a Persis pactione tributis annui, quod ipsis non modicum pendebant; sicque toto in Italos impetu ruerunt, crebrisque laboribus ac bellis difficillimis insudantes eos tandem expulsos propriis

τῶν Ῥωμαίων οἰκοῦσιν ἰδίδουν ἀσφάλειαν, εἴτα νῶτα στρέψαν-
 τες ἐκόντων ἀκόντων Περσῶν τοῖς ὕρσιον ἐπεβάλλοντο, συχνοῖς
 δὲ τοῖς πανταχόθεν ἐποίκοις καὶ ἰσχυροῖς κατασφαιλισάμενοι
 ἐρυμνὰ τεῖχη καὶ οἶον δυσεπιχειρήτους θρηγκοὺς τῇ Ῥωμάϊδι
 P 7 ταῦτα κατέστησαν. (4) οὐ μὴν δὲ καὶ ἀτμηλήτους τοὺς πρὸς 5
 τοῖς ὕρσιον οἰκοῦντας εἶων, ὡς ἐτοίμους μεταναστύνοντας, εἴ που
 ἀμηγέπη ὡς ἐναντίοι προσβάλοιεν, μηδὲν ἔχοντας τὸ πείθον μέ-
 νειν καὶ παρὰ δύναμιν, εἴ ποι παρείκοι, πρὸς ἐκεῖνα ἀνδρίζε-
 σθαι· ἀλλ' ἀτελείαις μὲν τοὺς πάντας, προνοίας δ' ἐκ τούτων
 τοὺς ἐπιδοξότερους, καὶ οἷς τολμοῦεν τὸ φρόνημα, γράμμασιν 10
 B ἐσωροῦντο βασιλικοῖς. καὶ δὴ τοῦ χρόνου προϊόντος ἠΰξανον
 ταῖς περιουσίαις, καὶ πλοῦτος ἐπέρρει σφίσι συχνός. παρ' ὅσον
 δ' ἐκείνοις ἐνευθηνεῖσθαι ξυνέβαινε τοῖς κατὰ τὸν βίον, παρὰ
 τοσοῦτον καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἐθάρρουν, καὶ πολλοῖς τοῖς
 ἐκείθεν ἐτρώφων, νυκτολοχοῦντες καὶ ὀσημέραι τὴν τῶν ἐναν- 15
 τίων περικόπτοντες καὶ τὰ πολλὰ ληϊζόμενοι. ἐξ ὧν συνέβαινε
 C αὐτοῖς μὲν ὁμόσε τοῖς ἀντιπάλαις χωροῦσι προβεβλήσθαι τῶν ἐν-
 δοτέρων, τοὺς δ' ἔξαρτωμένους τὰς ἐλπίδας ἐκείνων ἐπὶ τῆς οἰ-
 κείας διατρίβειν ἀνέδην καὶ ταῖς οἰκείαις προσανέχειν φροντίσιν,
 τοὺς μέντοι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς στρατηγίας ὄντας, τῶν ὕπισθεν 20

7. ὡς] οἷ?
 7. ὡς] οἷ?

10. τολμῶη?

19. φροντίζειν P (i. e. ed. Pos-
 siniana).

navibus trans mare deportarunt, magna sic stabilita tranquillitate Romanis illic degentibus. inde a Persis, vellent nolent, deficientes, muniendorum montium cura resumpta, multis et robustis undique convocatis advenis sedes in iis stabiles assignarunt, iisdemque custodiendas commiserunt munitissimas, quas extruxerant opere solidissimo, ac fere inexpugnabiles arces. quo modo Romanorum res optimo sane loco posuerunt. (4) caeterum istos sic obiectos hostibus et ad praesens, si Persae ingruerent, defectionis et transfugii periculum expositos, utpote nihil habentes quod in fide ac statione constantiam suaderet, haudquaquam imperatores necessaria in tali periculo destituerunt providentia, sed tales effecerunt ut ipsis expediret, et omnino vellent, etiam supra vires Persis obsistere. id consequerentur plena immunitate tributorum ac vectigalium limitem hunc incolentibus indulgenda, annuis quoque ex fisco pensionibus illustriores ipsorum honorando. unde procedente tempore aucta isti plurimum re familiari magnas plerique opes congresserunt. porro quo meliori ac commodiori loco res domesticae ipsorum ac fortunae erant, eo fortius alacriusque in hostes irruebant, illecti ad hoc ipsum frequentandum audaciusque tentandum gustu praedae non semel nocturnis insidiis abactae, assiduisque inde incursionibus hostem vexantes, eiusque sic infringentes impetum, vastantes quin etiam agros ac terras lateque populantes, manusque obvias caedentes, ac ipsa interiora Persidis latrocinii et excursionibus infesta sollicitaque reddentes, eademque opera Ro-

ἀσφαλῶς ὡς οἶόν τε ἔχοντας, τὴν μάχην ἐτέρωσε τρίπην καὶ μὴ
 οὖσαν ταῖς ἐπιθέσειν ἐρεθίζειν, καὶ φθάνειν κακῶς διατιθέντας
 ἐτέροισι πρότερον ἢ ἀναμένειν πάσχειν ἐτέρωθεν τὰ δεινά. τὸ δὲ D
 σύμπαν ἦν κατορθούμενον τῶν ἀκρῶν καλῶς ἔχουσῶν καὶ μηδ'
 5 ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο τῶν ἐκεί καθυπειξόντων ἀνδρῶν, εἴ τι καὶ
 ἀντιτείνειν τολμῶεν οἱ ἀντικείμετοι, καὶ ταῦτα καὶ τῆς ἀρχῆς ἐγ-
 γράθεν οὐσης, ἀνθεξούσης εἰοίμου πρὸς ἕπαν τὸ ἀντιστησόμενον.
 καὶ τὰ μὲν πρότερον τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα, οὐ μόνον αἷς ἐρ-
 ρέθη ἀτελείαις τε καὶ προνοαῖς ἀλλὰ γε καὶ καθημεριναῖς φιλο- E
 10 τησίαις βασιλικαῖς τῶν τὰς ἀκρας οἰκοίντων βρεθνομένων, καὶ
 οὐδὲν ὅτι μὴ πλούτου σημεῖον ἔχόντων, κἀντεῦθεν καὶ ἀρραθυ-
 μότερον μὲν φυλασσόντων, θαρραλεώτερον δ' εἰσβαλλόντων καὶ
 ἀντισχόντων τοῖς, εἴ πῃ ἰσχύσειαν, κακοποιῶσι τὰ ἡμέτερα.
 (5) ἔξ ὅτου δ' ἡ Κωνσταντίνου πόλις Ῥωμαίοις ἐάλω καὶ ἦν με- P 8
 5 τανασιτρέφειν ἀνάγκη τῇ πατρίδι τὰ τέκνα, καὶ πρότερον τῶν
 ἄλλων οἷς ἦν τὸ κρατεῖν, ξυνέβαινε μὲν ἔνθεν ἔξασθενεῖν ἐκεί-
 νους τῇ διαστάσει τῶν βασιλέων, ἔδει δ' ἐκείνοις πάντως προ-
 νοίας, καὶ μᾶλλον ἐφ' ᾧ καθ' ἑαυτοὺς οὐδὲν ἦτιον θαρροῖεν,

manis laeta domi et opulenta otia praebentes, secure deinceps ac sine
 hostili ullo metu familiaria curantibus, indidem ducibus quoque Roma-
 nae militiae, quippe quos iam nihil retro vereri ac respicere cogeret,
 securitas et facultas aderat vim alio vertendi, ultroque, cum operae pre-
 tium erat, lacessendi hostes alios, praeventendique bella imminente, con-
 siliisque suspectarum gentium mature praecoccupandi, saluberrimo auxilii
 genere, non expectante malorum exortum, et praecavere damna publica
 satius habente quam ulcisci aut saeve grassantia depellere. ^{hl} fructus
 erant inessarum validis istiusmodi praesidiis arcium. quae ne unquam
 desererentur retrocedentibus praesidiariis ob vim maiorem urgentium eos
 interdum acrius Persarum, satis providebatur collocatis opportune non
 procul ab illo limite Romanis castris, unde auxiliorum quantum esset
 opus, in tempore submitti laborantibus posset. hic status tum illic re-
 rum fuit, imperatoribus, qui ea tempestate reipublicae praerant, uti-
 lissimam istam limitaneorum militum alacritatem in hostes foventibus non
 modo immunitatibus et pensionibus quas dixi praestandis, sed et quoti-
 dianis extra ordinem largitionibus operam insigniorem et clariora quae
 ferrentur arces obtinentium facinora regie remunerando. unde passim
 praesidiariorum istorum tantum animi creverant, ut minima pars ipsis
 officii videretur tueri commissas arces, quod ludibunde ac nullo negotio
 praestabant, nisi audacissime longissimeque incursarent hostiles terras,
 apparatusque Persarum, si procederent ad perfectum, rebus nostris per-
 niciosos futuros, in exorsu protinus ipso primaque molitione disicerent.
 (5) ex quo autem recepta Constantinopolis a Romanis est, et reducere
 quemque filios in patriam oportuit, principes maxime, contigit praesidia
 finium Persicorum debilitari ob imperatorum in urbem reversorum dis-
 tantiam; ex qua fiebat ut pensiones ad diem prius reddi solitae nequa-

D φόβος ἐκεῖθεν δ' ἀπορία τοὺς θειωμένους διεμεριζέτην, οὐκ ἔχον-
 τας ὅ τι καὶ πράξοιεν. ὁ γοῦν φόβος τὰς σφῶν γνώμας συνέ-
 στελλε πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἄγων βουλήν, τὸ τὸν ἱερέα,
 κἂν ὅ τι καὶ πάθοι, προσήσασθαι τὸ φαινόμενον. τοῦ δὲ μηδ'
 ὄλως προσιτὸν ἐκείνο νομιζόντος μηδ' ἄκροις ὡς εἰπεῖν χεῖλεσι τὸ 5
 παρὰπαν, ἢ ἀπορία παρατολήσασα ἐσχεδίαζε μηχανὴν πολὺ
E μὲν τῶν ἀξίων ἀποδέουσαν, ἀναγκαίαν δ' ἄλλως ὑπὲρ πᾶν ἕτερον
 ὃ δὴ καὶ ἐννοήσιέ τις πρόποτε. θεῶ μὲν οὖν ἕρα τῶν τιμίων
 καὶ ἱερῶν ἐκείνων μέλειν εἰκός, καὶ ἔμελε πάντως, ἐκείνον δὲ
 τότε ὁ τοῖς τοιοῦτοις ἀφιερῶμενος τόπος ἐκ παλαιοῦ, ὅς δὴ καὶ 10
 ἱπνὸς ἄγιος λέγεται, ὁσίως ἐπιρρηγένητα ὁσίως δέχεται. ἰλλὰ
 ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον.

P 50 29. Τότε δὲ καὶ νέφος Σκυθῶν παριστρίων ἐπισυναχθέν,
 οὐκ οἶδ' ἔκποθεν καὶ ἐκ ποίως τῆς ἀφορηῆς, εἰς δέκα σχεδὸν
 χιλιάδας ποσοῦμενον, διελθὼν τὴν Βουλγάρων γῆν καὶ τῶν πέριξ 15
 πολλὰ ληϊσόμενον κατὰ τὸν ἕξω ζυγὸν γίνεται. καὶ δὴ προσδό-
 κιμον ἦν ἐκδραμούμενον καὶ τὰ τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης
B λείων ποιῆσον τὴν τῶν Μυσῶν ἕνονομένην. ἔτυχε δὲ τότε τὰ
 ἀμφὶ τὴν Μεσέμβριαν κατέχων ἄρχοντας τρόπον καὶ στρατηγοῦ
 ὁ κουροπαλάτης Οὐμπερτόπουλος, ἀνὴρ ἀγυθωσύνῃ χαίρων καὶ 20
 εὐβουλίᾳ κοσμούμενος· ὅς δὴ καὶ συμπλακεῖς ἑξαίρνης, θαρρή-

gere. absolvi tamen sacrificium non poterat, nisi statueretur circa hoc quidpiam et quomodocumque amoveretur inde nauseabilis ista eucharistiae sacrae portio. inita denique via est magis utique necessaria quam decens, ad quam sponte sacerdos multo angore cruciatum animum tandem advertit. divinae nimirum providentiae permittendam putavit consumptionem ultimam illius fragmenti sacri, seponendo illud in seductum locum, qualia in sacrariis parari antiquus ecclesiarum usus obtinet: furnum sanctum nostri vocare consueverunt, alveum cavernae forma sub sacris adytis cavatum, quo sacrarum rerum aevo aut situ marcentium inutiles reliquiae reverenter, quantum fas est, condantur. in id conceptaculum putrefacta particula caute honesteque reposita, ibi videlicet quoad aboleretur remansura, expeditus utcumque sacrificus est, perintricati perplexitate nodi qualitercumque sic defungens.

29. Illa porro tempestate nubes Scytharum e circumdanubianis collecta tractibus, quo animo quave occasione incertum, numerum fere implens capitum decies millium, transcurra Bulgaria vicinisque isti regionibus vaga direptione vastatis ad iugum exterius consedit, non ibi haud dubie quietura, sed procellam minans irruptionis barbaricae, e finitimis Macedonia vel Thracia praedas mox, quas aiunt, Mysorum abacturae. praeerat tum forte Mesembreae circumsitisque terris auctoritate ducis summi curopalates Umpertopolus, vir et probitate gaudens et prudentia ornatus. hic fretus religione imperatoris, qua oppigneratum eius armis divinum favorem crederet, quas sub se habebat modicas copias commit-

σας τῇ τοῦ βασιλέως θεοσεβείᾳ, ὀλίγους ἐπάγων πολλοῖς τοῦ προτερήματος ἐγεγόνει, ὡς τοὺς μὲν ἔργον μαχαίρας γυγνόνει, C
τοὺς δὲ καὶ ἀποπιγιῆναι κατὰ τὸν ἐκεῖ παρῳρόντου ποταμόν.
ὀλίγοι δ' ἐκ πολλῶν διαδράντες, μηδ' ὕψη γῆς χωροῖεν εἰδότες,
5 τὰς δυσχωρίας διεκπαίοντες, ἢ ποδῶν ἔχον ἔφρευγον, ἄρτι πρῶ-
τον μαθόντες ὡς ἄβουλον πληθὸς εὐβουλίᾳ μᾶλλον ἢ ἀνδρεία
καταγωνίζεται. ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς καὶ πρῶτον μὲν δο-
ξάσας τὴν θείαν ἀντίληψιν, εἶτα δὲ καὶ ὑπερθανμάσας τὸν ἀν- D
δρα πολλοῖς δωρεῖται, ὁφέλλων τὴν ἐκείνου τιμὴν, οὐκ ἄλλα-
10 γαῖς μόνον ἱματίων ἀλλὰ χρυσοῦ καὶ ἑποῖς αὐτὸν δεξιούμενος,
ἐφ' οἷς καὶ τὴν τοῦ μεγάλου ναπίου δωρεῖται τιμὴν ὡς ἄθλον
ἄρετῆς καὶ τρόπιον ἄξιον.

30. Βασιλεὺς δ' ἐπιστάς τῇ πόλει οὐ καθάπαξ ἤφιει P 51
τοὺς σχιζομένους τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ τρόπῳ μετεχείριζε τὴν
15 ἐκείνων ὁμόνοιαν. ὕθεν πέμπων, ἔστι δ' οὗ καὶ προσκαλοῦμε-
ρος, πολλὰς ἦν δεικνύων διὰ φροντίδος ἔχων τὰ ἐκείνων μὴ δεχο-
μένης παραίτησιν, καὶ μᾶλλον ὅτι τέρατ' αἷτα τελούμενα κατε-
μάνθανεν, οἷα τ' ὄντα καὶ τὸν λίαν θαρροῦντα δεδίττεσθαι.
20 δημοτικῷ οἰκήματι, ἐν τοίχῳ τῆς θεοτόκου ἐκὼν καθιστόρητο, B

tere statim cum quantacumque istorum multitudine minime dubitavit, eo successu ut virtus numerum vinceret et pauci longe pluribus cladem inferrent multo maximam, siquidem plerisque Scytharum gladio caesis in acie, permultis aliis vicino amne haustis, qui rari effugerunt, ignari locorum per calles avias quanta maxima poterant pedum pernicitate ferebantur, tristi tum primum experimento edocti expertem consilii turbam consilio certius quam fortitudine superari. his imperator cognitis primum ingentes egit deo gratias pro ea, cuius praesens et illustre documentum isto eventu dederat, benevola protectione imperii: deinde europalatae virtutem maiorem in modum admiratus multis eum nec parum splendidis remuneratus est donis, dignitatem eius augens non solum pretiosis vestibus sed et auro et equis, quorum illum magna largitione honoravit, accumulans super omnia munus amplissimum magni papiae, quod in praemium virtutis et dignum tam illustri victoria tropaeum contulit.

30. Reversus in urbem imperator neququam indormit negotio conciliandorum ecclesiae qui se ab ea disciderant, nec iis quae semel erat eo in genere conatus, tamquam exonerandae suae conscientiae sufficientibus acquievit, sed velut rem quam omni ratione confectam vellet ac quantovis emendam bene pretio duceret, eorum concordiam urgere infatigabiliter institit. itaque nunc missis ad eos certis hominibus, interdum ipsis ad se vocatis, multus erat in demonstrando haudquaquam se admittere ipsorum excusationes nec pertinacem probare recusationem. ad hoc autem sic agendum magis magisque incitabatur nuntiatibus sub id tempus prodigiis, talibus sane quae vel praefidens summeque audax ingenium terrore percellerent. nam in privata quadam domo, contigua inclyto

B διάγοντος, ὡσπερ ἤσκητό τε καὶ εἴθιστο. ὁμῶς (τὸ γὰρ τῆς ἀνάγκης ἐστὶν ἀδύηριον) τὴν σκληρὰν ἐκείνην καὶ ὡς ἐν σιδηρῇ ῥάβδῳ διέφερον ποίμανσιν, οἱ μὲν ἐγνωμονέστεροι σφίσις ἐαυτοῖς τὴν αἰτίαν προστρέβοντες, ὅσοις δηλαδὴ μὴ ἦν ἐν τῷ τὰ τῶν ἄλλων κρίνειν ἄλλ' εἰς ἐαυτοὺς νεύειν καὶ ἐαυτοὺς κατὰ τὸ 5

C προσῆγον κατανοεῖν, εἰ δὲ καὶ ἀλλήλους κατανοεῖν, εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ μόνον, συγχωροῦσι τέως τοῖς γιγνομένοις, ἄλλ' οὐ περιεργαζομένοις τοὺς ἐργαζομένους, κἂν ὅ τι ποιοῦεν. τοῖς δὲ καὶ πολυπραγμονεῖν ἐπιφέρει καὶ ἀνταμείβεσθαι πάσχουσι καὶ λαμβάνειν λόγους ἐξ ἄλλων, πιδανοὺς ἄλλως ἐκ τῶν εἰκότων 10 ὡς ἀγνωῖτος πολλοῖς ὄντος ἐκείνου διὰ τὴν ἐπὶ τῇ ἀσκήσει μόνωσιν.

P 102 17. Τούτων οὕτως ἐχόντων ὁ μὲν πατριαρχειῶσας Γρηγόριος νόσῳ πολυημέρῳ κατεργασθεὶς, ὡς δὲ τινες ἔλεγον, καὶ διὰ τὴν παρόρουσιν ἐκ μικροψυχίας, μετ' οὐ πολὺ τελευτᾷ τὸν βίον. καὶ τὸ μὲν ἐν ψαλμῳδίας θάπτειν κατὰ τὸ εἰκὸς ἐδίδουν, 15

B τὸ δ' ὡς ἀρχιερέα, ὡσπερ δὲ κἀκείνος ᾤετο τὴν ἱερωσύνην παρακατέχων, συχνοὺς ὁ κριτῶν ἀποστέλλων ἀπέλεγε, καὶ τῇ αὐτανειψίᾳ ἐπέσκηπτεν ἐπιτάττων, ἣ τις ἦν Γραούλαινα, μὴ τι τοιοῦτον ἐπιτελεῖν, ὃ δὴ καὶ γίνεται.

clam et arcano, prout ascēs longa insueverat, cuncta vitæ officia transigere), tamen nonnisi adacti magna vi necessitatis, quam nemo valet eluctari, durum istud et velut in virga ferrea regimē ferebant. quo in communi sensu gravis omnibus incommodi elucebat exquisitior aequitas quorundam sibi unis mali causam imputantium. nempe sic dudum staturant, non arrogare sibi iudicium rerum ad alios spectantium, sed in se ipsos attentionem mentis omnem vertere, sibi cavere atque invigilare promovendis ad rectum, unice securos aliorum, nisi quatenus, suadente sic conditione eorum quae gerebantur, observare se invicem proderat ad provocationem caritatis, minime verò ubi non appareret fructus eius inspectionis alius quam solatium curiositatis prurientis in otiosam et figendi locum aculei quaerentem explorationem factorum alienorum, plerisque interim haud se intra fines paræ modestiæ continentibus, verum et curiose indagantibus quae suspectaverant, et ulcisci conantibus si secus quam vellent tractarentur, et qua serere ipsos, qua sparsos ab aliis accipere liberos de his sermones et iudicia verisimilibus innixa coniecturis, pleraque Athanasium traducentia pro funditis ignaro artis hominum regendorum, quam in solitudine ascetici secessus discere haud potuisset.

17. His ita se habentibus, expatriarcha Gregorius languore dierum multorum exhaustus, ut autem quidam aiebant, aegritudine animi confectus inde nata quod ex olim tam honorato tam se hodie contemptum cerneret, paulo post vivere desiit. eius exequias psalmodum cantu de more celebrari concessum est: at eum sepeliri ut patriarcham, quod sperasse ipse videbatur dum in cessione sacerdotum retinere voluit, omnino vetare se per crebros ad id missos nuntios significavit imperator; et suae consobrinae defuncti perstudiosae Raūlaenae diserte interdixit ne quid tale attentaret. privato ergo elatus est funere.

18. Αὐτὸς δὲ φθάσας ἐπ' ἀνατολῆς, τὸν πορφυρογέν- C
 νητον ἀποστείλας ἔχοντα καὶ τὴν συνοικοῦσαν ἐκ τῶν τοῦ Ῥαούλ
 κατὰ γένος, ἐξεληλακὸς ἐπ' ἀνατολῆς ὤρμα. καὶ διελθὼν τὰ
 τῆς Βιθυνίας μέρη, καὶ ὅσα πρὸ μικροῦ ἐρρέθη ἐπὶ τε τῷ Βέκκω
 5 καὶ τοῖς λοιποῖς ἐργασμένους, τῷ Νερμφαίῳ ἐγίσταται, φέρων
 καὶ τὸν Μουζάλωνα πρὸς τῷ τοῦ μεγάλου λογοθέτου σεμνώματι
 καὶ πρωτοβεστυάριον κλειζόμενον. οὗ δὲ καὶ σκηῆσας, ἐκείθεν
 τὰ κατ' ἀνατολὴν διοικοῦμενος, ἐσκέπτετο καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ P 103
 Μιχαήλ, ἐπαγαγεῖν ἐκεῖνῳ ἐκ τοῦ ἠγῆδος Ποντίας τὴν συνοική-
 10 σουσαν, ἣ ἐκ τοῦ υἱοῦ τοῦ Βαλδουίνου καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ
 Καρούλου, Αἰκατερίνα, ἣτις καὶ ἐπὶ τῷ πρὸς μητρὸς θεῖῳ τῷ
 υἱῷ Καρούλου θεῖαν εἶχε τὴν τοῦ τῆς Οὐγγρίας ἠγῆδος θυγατέρα,
 θεῖαν αὖσαν πρὸς μητρὸς καὶ τῷ βασιλεῖ Μιχαήλ, ἣτις καὶ τοὺς
 γάμους δυοῖν ἀδελφοῖν ἀνὰ μέρος κατήπειγεν. ὕθιν καὶ αὐτὸν
 15 μὲν ἐπὶ τῆς πόλεως καταλείπει ὁ βασιλεὺς, τοὺς δὲ γε τῷ κῆδει
 μεσιτεύοντας Ἰταλοὺς ἐπήγετο πρὸς τὸ Νύμφαιον, συχνὰ κατα- B
 ναλισκων καὶ προσφιλοτιμούμενος, γείων ὕλος εἰς τοῦτο καὶ μό-
 νον οὐ καὶ συνδύστους τῶν ἀναγκαίων ποιοῦμενος. ἐπὶ πολὺ γὰρ
 καὶ προσελιπάρουν ἐκεῖνοι, καὶ συμφέρον πῦμπληθὺς ἐδόκει καὶ
 20 βασιλείῳς ἄξιον τὸ συνάλλαγμα. ὑπέτεινε δὲ καὶ χρηστὰς τὺς

10. ἦ] ἦ δ' ἦν ἦ?

18. Ipse porro Augustus, misso prius in Orientem Porphyrogenito
 secum uxorem ducente, quae et ipsa erat ex Raūlis stirpe, secutus ipse
 quoque versus Ortum movit. transgressusque partes Bithyniae, ac iis
 obiter, quae paulo ante memorata sunt, cum Vecco reliquisque transactis,
 Nymphaeum pervenit comitem habens Muzalonem, pro se antiquum hono-
 rem magni logothetae nova protovestiarium dignitate decoratum. hic impe-
 rator fixo Augustali attendere inde ordinandis orientalium rebus tractuum
 institit; simulque incubuit in curam conficiendarum nuptiarum Michaëlis
 filii, cui sponsam legerat regis Apuliae filiam, ex Balduini filio et filia
 Caroli natam. haec Aecaterina nuncupata per avunculum filium Caroli
 materteram habuit filiam regis Hungariae, quae matertera item erat Mi-
 chaëlis eiusdem Augusti iunioris ex huius sorore geniti. quare illa con-
 iugium istud duorum sibi e sororibus nepotum pro se, quantum poterat,
 urgebat. quocirca etsi Michaëlem ut se absente urbi praecesset Constan-
 tinopoli pater reliquerat, tamen Italos huius conciliatores matrimonii ad
 se inde accitos Nymphaei splendidissime tractavit, ingentes in eos honoran-
 dos sumptos faciens, negotiumque cura tanta et studio capessens, ut pa-
 rum ab ultimo assensu atque adeo a celebratione sponsalium res abesse
 videretur. nam et legatum regis Apuliae magnopere ut foedus fieret insta-
 bant, et utile id dignumque Augusto coniugium passim omnes censebant.
 votis istis multam secutori eventus spem addebat multis signis declarata
 imperatoris in eam affinitatem propensio, ut Itali eius negotii tractatores

ἐλπιδας ἐκείνοις ὁ βασιλεύς, καὶ ἐνησιμνίζον τοῖς μέλλουσιν ὡς
 C ἔξ ἀνάγκης ἰσομενοῖς. ὅθεν καὶ τοῦ συγγραφέως τῷ Νυμφαίῳ
 ἐσώτερον ἐνδημήσαντος, ἐκείνοι μαθόντες πολήθεν ἐλθόντα
 ἀξιούσοι βασιλέα ἐπ' ἀρίστῳ καθήμενον ἐρωτῶν φεῖναι ὅπως ἔχοι
 τῶν ὑγειῶν ὁ νέος βασιλεύς, καὶ ὅπη καὶ τίσι διάγων ἐνυσχο-
 5 λοῖτο. καὶ δὴ προσέτατε βασιλεὺς ἐκείνοις τε πυνθάνεσθαι καὶ
 τούτῳ δίδόναι τὰς ἀποκρίσεις. καὶ γ' ἐφ' ἐκάστῳ τῶν λεγομέ-
 νων ἀκούοντες, ἐπεὶ καὶ χρηστὰ ἔξ ἀνάγκης ἠγγέλλοντο, προσυ-
 ποδεχόμενοι δῆλοι ἦσαν εὐχαριστοῦντες Θεῷ.

D 19. Τῆς δ' εἰκοστῆς ἐνάτης μηνὸς Μαμακτηριῶνος, 10
 καθ' ἣν καὶ ἡ τῶν Ἁγίων ἀποστόλων ἑορτὴ τελεῖται, διετείας
 τρεχούσης ἰστραιοπεδευμένῳ τῷ βασιλεῖ, γίνεται τι τοιοῦτον,
 ὃ δὴ καὶ κακῶν ἤρξε μεγάλων τῷ πορφυρογεννήτῳ Κωνσταντίνῳ.
 ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἑορτὴ ἦν καὶ ἔδει συνάξεις μὲν τῶν μεγιστιάνων
 πρὸς βασιλέα προσόδους δὲ καὶ τῶν ματρωνῶν παρὰ τὴν Αἰγοῦ-
 15 σταν γίνεσθαι, ἀπήντων μὲν καὶ ἄλλαι πλείοται καὶ μέγισται,
 ἀπήντι δὲ καὶ ἡ εὐγενῆς γραῦς Στρατηγοπούλινα, ἡ τοῦ Ἰωάν-
 P 104 νου μὲν τοῦ Δούκα καὶ βασιλέως ἀδελφιδῆ, Κωνσταντίνῳ δὲ
 τῷ Στρατηγοπούλῳ τῷ καὶ ἕστερον τυφλωθέντι παρὰ τοῦ νότιο
 καὶ βασιλέως συνοικήσασα. ἐπεὶ δὲ οὕτω καιρὸς ἐκάλει εἰσελ-
 20 θεῖν πρὸς τὴν Αἰγοῦσταν, ἐκείνη ἔξω που καθῆστο τὴν πρόσκλη-
 σιν ἀναμένουσα. ἀλλ' ἐφίσταται καὶ ἡ τοῦ πορφυρογεννήτου

praeciparent iam animo gaudium successus, ut se dabant indicia, certissi-
 mi. itaque cum paulo post haec contigisset huius historiae scriptorem
 Nymphaeum venire, illi ab imperatore, cui ad prandium sedenti circum-
 aderant, petiere per eum ut ipsis liceret hominem quem scirent ab urbe
 recentem interrogare ut valeret Augustus iunior, ubi diversaretur, quibus
 aut remissionibus aut occupationibus diem exigeret. annuens Augustus
 iussit et percontari eos quae volebant, et respondere ad quaesita histori-
 cum. ac mox et illis quaerentibus et hoc quae necesse erat, hoc est bona
 prosperaque referente, apparebat mirifice delectari audientes Italos et ad
 gratias deo agendas excitari.

19. Caeterum undetrigesimo mensis Iunii die, quo sanctorum apo-
 stolorum festum celebratur, altero currente anno ex quo imperator castra
 illic habebat, contigit quod mox referam, multarum in posterum Porphy-
 rogenito Constantino initium calamitatum. quoniam ut in festo tali ex
 more oportebat convenire magnates apud imperatorem, similiter autem et
 circum Augustam conventum matronarum fieri, adfuerunt ea causa cum
 aliae plurimae ac maximae, tum praenobilis anus Strategopolina, quae ex
 Ioannis Ducae olim imperatoris fratre nata deinde nupserat Constantino
 Strategopulo, a filio Ioannis, dum is imperaret, excaecato. haec tunc,
 quod admissionis ad Augustam hora nondum venerat, extra considens,
 dum intro acciretur, expectabat, quando eodem advenit coniux Porphyro-

σύζυγος ἄβροσύνη καὶ χλιδῇ πρεπούση ὑπὸ προπομποῖς τε πλείστοις καὶ ὄπαιοις. ἐπεὶ δὲ τῇ θείᾳ ἢ μᾶλλον καὶ μᾶμμη προσήγαζεν (ἢ γὰρ πρὸς πατρὸς ἐκείνης μᾶμμη ἀταναψία ταύτης ἦν, εἴπερ αὕτη μὲν ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἄξιαν σε-
 5 βουστοκράτορος ἐγγέλνητο, ἢ δ' ἐκείνης μᾶμμη ἐκ πατέρου τῶν ἀδελφῶν, ἢ δὲ καὶ τῷ πρωτοβεστιαρίῳ συνάκει τῷ Ρουὺλ' Ἀλεξίῳ), ἐπεὶ γοῦν προσεγγιζούση ἔδει τὴν γοαῖν καθέδρας ὑπέξανίστασθαι κατὰ τὸ προσῆκον τὰ δευτερεῖα πρὸς τὴν Ἀνγοῦσταν φερούσῃ, ἐκείνη τοῦτο μὲν γήρῳ τοῦτο δὲ καὶ ὡς δῆθεν παιδί,
 10 καὶ ἐγκόνης καταφρονήσασα, οὐδ' ἕκταρ ὑπέξανίστατο, παρατησαμένη πρὸς ἐκείνην μόνον καὶ γῆρας προβαλλομένη καὶ τὴν τοῦ γήρως ἀσθένειαν. ἄβριοπαπαθεὶ τε παρευθὺς ἐκείνη καὶ
 ἀκάδεκτος ἦν τὴν ὀργὴν, εἰ βασιλέως οὕσα νύμφη καὶ ἀνδρὸς ὑπὲρ δεσποτίας σύζυγος οὐδὲν τῶν ἄξιων ἐπιτιγχνάνει παρὰ προσ-
 15 γενοῦς μὲν βασιλέως, ἀλλὰ γε καὶ ἰδιώτιδος νομιζομένης ἐκ τοῦ τὸν ἐκείνης σύζυγον ζῶντα μηθενὸς ἐπιβῆναι ἄξιώματος. τρέπει τε τὴν ὀργὴν εἰς λύπην, καὶ κλαυθμοῖς τε καὶ ὄδυρμοῖς ἀφωσιούτο τὴν δεινοπάθειαν. τοῦτο γεγονὸς τὸν ἐκείνης οὐκ ἔλαθε σύζυγον. ὁ δὲ φιλότιμος ὢν καὶ αὐτός, ἔτι δὲ καὶ τοὺς λογι-
 D

15. ἰδιώτητος P.

geniti, compta apparatuque deliciarum ac pompa caetera praestantem eius decente dignitatem, multo antambulorum, multo comitum nec minore assecularum ambitu. ubi vero ea prope ad materteram aut potius ad proaviam accessit (nam huius avia paterna Strategopulinae neptis ex fratre fuerat, quamquam haec quidem ex fratre imperatoris dignitate Sebastocratore erat genita, eius vero avia, quae fuit coniux protovestiarii Raülis Alexii, ex ipsius altero germano) — quando igitur admoventi iam se proxime fratris imperatoris vetulam e sella oportebat assurgere, debito ei honore quae secundum ab Augusta obtineret dignitatis locum, illa suae auctoritate subnixta senectutis, et coram femina praeterquam tanto juniori, etiam quasi materno sibi iure obnoxia, quippe neptis suae filia, adeo se demittere supervacaneum nec se dignum ducens, ne minimum quidem assurrexit, inverisimilem frigide allegans excusationem infirmitatis, quasi eniti paulisper ad istam venerationis exhibitionem prae debilitate senii nequiret. tulit impatientissime haud assueta contemptui mulier eam negationem deferri sibi solitae reverentiae, iraeque magno aestu commota est, indignans se nurum imperatoris, viri uxorem despotas ipse dignitate praecellentis, nihil aequum impetrare a matrona cognata quidem imperatoris, caeterum nihil supra privatam conditionem eminente, quod vir eius dum viveret ad nullius fastigium dignitatis ascenderat. mox iracundia in aegritudinem transeunte, querelis et plangentibus dolorem suum declaravit. non latuit id quod acciderat virum ipsius, qui praeter ambitionem propriam lamentis etiam uxoris inflammatus in desiderium ultionis, modos se-

- σθαι πέφυκεν· αὐτὸς δὲ σχεδιάσας δημογορίαν πρόλουσαν τῷ
 B καιρῷ, παρακατέχειν βουλόμενος ἐκ τοῦ σύγγγυς τοὺς συνει-
 λεγμένους, μέχρι καὶ τοῦ Ἱπποδρομίου τὴν λιτανίαν περιορίσας
 ὡς χωρήσοντος ἅπαντας, κατεναντίον ἱσταμένης τῆς εἰκόνης τῆς
 Θεομήτορος, μακρὰν καὶ διωλύγιον τῷ λαῷ κατετίετο τὴν δη-5
 μογορίαν, ὑποδηλῶν μὲν καὶ μήνιμα θεῖον τὸ γεγονός, παραπτό-
 μενος δὲ καὶ αὐτῶν ὡς ἀμελῶς διαγόντων καὶ ἀνεπιστρόφως ἐχόν-
 των πρὸς νόμους θεῖους καὶ δικαιοῦματα, τὸ πᾶν μένοι γε εἰς
 C ἀδικίαν συγκλείων ὡς μὴ οἴσης κατὰ τὸ προσῆκον τῆς ἐφ' ἐκά-
 στω κρίσεως, ἧς δὴ καὶ αὐτῷ μέλειν βασιλεῖ γε ὄντι ὡς εἰκὸς 10
 ἔκριεν. ἔνθεν τοι καὶ τοῦντεῦθεν καθυπισχενέτο συντάττειν
 λόγον χρυσοβούλλειον περὶ κρίσεως, καὶ δικαστὰς ἐκλέξασθαι ἐκ
 τ' ἀρχιερέων ἐκ τ' ἄλλως ἱερωμένων καὶ ἐκ τῶν συγκλητικῶν, ὡς
 συμποσοῦσθαι τοὺς πάντας εἰς δώδεκα, οἷς δὴ καὶ ὀρκωμοτήσα-
 D σιν ἢ μὴν ἀδωροδοκίτως καὶ ἀπροσωπολήπτως τὰς κρίσεις ἐκρί- 15
 ρειν ἀπ' αὐτῆς τῆς αὐτοῦ μητρὸς καὶ δεσποίνης ἄχρι καὶ εἰς αὐ-
 τὸν τὸν τυχόντα, πιστοῖς χρήσαι' ἂν κριταῖς κατὰ τὰ ἀνάκτορα.
 E καὶ πλείσι' ἄλλα παραινέσας ἀπέλυε τὸν λαόν. (17) ὀλίγαις
 δ' ὕστερον ἡμέραις καὶ ὁ χρυσοβούλλειος μὲν συντάττεται λόγος,
 οἱ δ' ἐκλέγονται πρόσφοροι, καὶ σὺνάξις πάλιν αὐθις κατὰ τὰ 20

adesse peroratur concionem volens, de industria praescripsit processuro supplicandi causa clero et populo terminum Hippodromium, locum et satis patentem capiendae multitudini, et quod esset ex adverso alte conspicuae imaginis dei parae, ad periculum temporis et pompae talis religionem accommodatum. ibi longam et verbosam ad populum explicuit orationem, demonstrans iram dei sese minis plagisque declarantem, reprehendens autem ipsos ut negligenter viventes et nullo respectu legum sanctionumque divinarum administrare pro libitu quidlibet solitos. ultimam concionis partem ad conquestionem de non exacta usquequaque ad normam legum iuris dicundi ratione contulit, causans haud constare iudiciis, quo passim modo exercerentur, omnes numeros convenientis unicuique rectitudinis ac severae gravitatis, quae nihil desiderandum nihil notandum animadversionibus aequae censurae relinqueret. istiusmodi abusum aut reprehensibilem omissionem emendationem ad suam proprie, quippe imperatoris, curam pertinere merito iudicabat. quare iam inde se sancte polliceri dixit formatum riteque promulgatum constitutionem imperialem aurea Bulla munitam, qua formam iudiciorum ordinaret. electurum se indices ex episcopis et aliis sacerdotibus, praeterea ex senatoribus, quorum numerus omnium ad duodecim redigeretur. his iureiurando interposito pollicitis se siue munerum admissione, sine personarum acceptione, aequae de summis et infimis iudicia laturus, a domina sua matre usque ad quemlibet de vulgo vilissimum, fidis integrisque in palatio iudicibus usurum. haec cum disse-ruisset, admonuissetque insuper de aliis plurimis, populum dimisit. (17) paucis post diebus promissa superius constitutio conscripta et aurea bulla munita est. idonei quoque delecti sunt iudices. tum novus rursus

τῆς δεσποίνης ἀνάκτορα γίνεται, τῆδε τότε τοῦ κρατοῦντος σκη-
νοῦντος. καὶ δημηγορεῖ βασιλεὺς τὰ εἰκότα, καὶ ὁ χρυσοβούλ- P 161
λειος λόγος ἀναγινώσκειται. προέβη δὲ καὶ τισιν ὄρκος τῶν δικα-
στῶν, ὅσοι δὲ καὶ ἐκ τῆς συγκλήτου πείρα νομικῆ καὶ συνέσει
5 προσφέροντες ἐκλελέγατο. καὶ φοβερὸν καθίστατο δικαστήριον
μεγάλῳ τε καὶ μικρῷ ἐπ' ἴσης τὰς κρίσεις ἐκφέρων, εἰ καὶ μὴ ἐς
μακρὰν διετέλεσεν, ἀλλὰ κατ' ὕλην, κατὰ τὰς τῶν μουσικῶν
χορδῶν κρούσεις, ἔξησθεν γὰρ διαπεφωνήκει.

18. Τότε δὲ μετ' ὀλίγον, εἰκοστῆ δευτέρᾳ τοῦ Ἀνδρῆστη- B
10 ριῶνος μηνός, Βενετικοὶ μακροῖς ναυσὶ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα
τὸν Ἑλλησποντον διαλθόντες ἔξαιπινάως τῆ Κωνσταντίνου προσ-
βάλλουσι. καὶ ἡμέρα κυριώνυμος ἦν, ὅτ' ἐκείνοι μὲν προσελών-
τες ἐν χορῷ τῶν τῆς πόλεως τειχῶν, μεθ' ὅτι πλείστης κορύψης
Ἰταλικῆς καὶ φρυάγματος, πρὸς τὸ τοπικὸν ἠέτιμα ἀντιθροῦντες C
15 ταῖς κώπαις ἀνήγοντο, βασιλεὺς δὲ πρωΐαιτερον ἐπιβὰς Ἴππου
σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτόν, ἐν τῆ τοῦ Ἰπποδρόμου σφενδόνη ἰστάμε-
νος, τὴν τῶν νεῶν ἀναγωγὴν κατεπόπτει. κάτωθεν δὲ οἱ περὶ
τὸν μέγαν δομέστικον Ἰωάννην τὸν Συναχηρεῖμ καὶ Ἄγγελον τῆς
στρατιωτικῆς τάξεως ὀπλισμένοι δέκθρον ἐνδον καὶ αὐτοὶ τοῦ
20 τέχους, ὅπου ἂν αἱ νῆες προσβάλλοιεν, ἐννοίας οὔσης (οὐ γὰρ D
εἶχον ἀκριβῶς εἰδέναι τὴν ἄφιξιν), μὴ τί που καὶ τῶν δεινῶν ἐπὶ

indicitur conventus ad dominae regiam. nam forte tunc ibi degebat im-
perator; qui orationem ad congregatos rei quae agebatur accommodatam
habuit. post eam legitur constitutio auro bullata. datum etiam a quibus-
dam iudicum verbis conceptis iusiurandum est. in id sane collegium qui-
cumque e senatu pericia usuque legum ac prudentia eminebant, sunt electi.
constitit inde inclutum et peccantibus terribile tribunal, sine illo respectu
pro solo rerum merito de cunctis statuens et iudicia ferens aequissima.
sed non diu duravit: nam velut chordis evenit citharae, plectri aut digi-
torum attritu sensim extenuatis aut relaxatis, tandem exurdescentibus, ita
istius novi Areopagi quasi chori musici suavissimus concentus remisso sen-
sim tenore primum elanguescens, haud longo inde processu plane dissolu-
tum obmutuit.

18. Exiguo post ista tempore, die vicesima secunda mensis Iulii,
Veneti longis navibus quinque ac septuaginta Hellesponto trajecto impro-
viso Constantinopolim appulerunt. dies erat dominica, cum illi summa
confidentia et quam minacissimo tumore fastus Italici ad oram ipsam mu-
rorum urbis inveci, adversum eo loci maris fluxum remis eluctantes, pro-
movebant. imperator primo mane cum suis equo conscenso exstans in
funda Hippodromi navium appulsum speculabatur. inferius ductores mili-
tarium ordinum, magnus domesticus Ioannes, Sennacherimus et Angelus,
armati cum suis quisque manipulis et cohortibus ultro citroque intra mu-
ros et ipsi discurrebant, intenti ad occurrendum quacumque naves molli-
rentur exscensum: nam quo consilio illae ingruerent, haud dum perspe-

κνσμένον παλινδρομεῖν ἐξ ἄσυνθεσίας δεινὸν ἦν καὶ μόνον κατα-
 ροοῦμενον· ἐκλίεσθαι γὰρ ἀνάγκη τὸ πρόθυμον ἀποτυχόντι τῶν
 ἐλπισμῶν καὶ τούντεῦθεν ἐχθραίνειν μᾶλλον ὑποκνισθέντι, καὶ
 πρὸς τὰ μείζω μὴ εὐδοοῦμενον. ταῦτα τὴν βασιλέως ἔπειθον

- P 187 γνῶμην καὶ παρὰ τὸ εἶκος πραγματεῖσθαι. καὶ δὴ ὅλον οἰκειοῦ-5
 ται διὰ πρεσβείας τὸν κράλην, μωθόντα τὴν ἐπὶ θυγατρὶ ἀντὶ
 τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως συγγένειαν· καὶ ὄρκοι τὸ λοιπὸν πρού-
 βαινον ἐπὶ τούτοις καὶ συνθεοῖαι, καὶ ἡ δεσπύσσινος κράλαινα
 ἐπικέκλητο. μόνον δ' ἦν ἀπαντῶν λοιπὸν κατὰ τὴν Θεσσαλῶν
 μητροπόλιν βασιλέα, ὡς διαπρεσβενομένοις συνέκειτο, καὶ οὐ-10
 τως ἐλθεῖν κράλην, καὶ τὴν τοῦ Τερτερῆ μὲν ἀποστέλλειν τῷ
 B βασιλεῖ, προδιδόναι δὲ καὶ τὸν Κοτανίτζην, λαμβάνειν δὲ τὴν
 τοῦ βασιλέως γνησίαν, ἣν δὴ καὶ Σμωνίδα ἐκρωινύμονον Ῥω-
 μαῖοι, καὶ οὕτως ἀτῆ σνοικοῦντα, πλὴν τὸν συναφείας και-
 ρὸν ἀναμένοντα, ἐν πάσι τετύχθαι καὶ φίλοις γνησίσι τῷ βα-15
 σιλεῖ.

C 32. Οὐ χεῖρον δ' ἴσως καὶ τὴν τῆς ὀνομασίας αἰτταν εἶ-
 πεῖν ἰστοροῦσιν. ἔλπει τῷ βασιλεῖ παίδων θηλειῶν ὑποβολῆ

18. τὸν βασιλέα?

tales a principe suspectae hactenus levitatis ingeminari sibi contestationes
 sincerissimae et ab omni periculo instabilitatis remotissimae fidelitatis li-
 benter audiebat imperator; iisque ut crederet, eo efficacius adducebatur,
 quod satis intelligebat nullam undelibet offerri Serbo posse conditionem
 tantam, quae praeponderans commodis ex imperatorio matrimonio speratis
 illum eliceret in ullam cogitationem novitatis, qua irreparabiliter se cor-
 rupturum tam amplas et certas spes haberet evidentissime perspectum.
 quare hoc propensius incubuit in istud, utcumque suis non carens incom-
 modis, consilium talis negotii urgendi, quod et fecit honorificentissima
 statim destinanda legatione ad cralem, qua filiam offerebat in locum so-
 roris, commendando etiam per se incomparabili muneris pretio, tam blan-
 dis exquisitae caritatis iudiciis, ut incredibiliter delinitus iis barbarus sta-
 tim ultro iuraverit aeternam cum imperatore concordiam; ex eoque iam
 tempore sponsalibus rite utrimque stipulatis, quae regia virguncula fuerat
 eatenus desposyna, hoc est dominantium filia, vocata, cralaena inde a
 sponsi vocabulo nominari coepta est. restabant solum executioni man-
 dandae concepti iuratiqque utrimque a legatis imperatoris et cralis condi-
 tiones foederis. per has erat promissum iturum in Thessalorum metropolim
 imperatorem, eoque mox ad illum venturum cralem, praemissa ipsi,
 quam nunc vice coniugis haberet, filia Terteris; dediturum etiam eidem
 Cotanitzam, proque illis vicissim accepturum Augusti filiam, quam Simo-
 nidem proprio Romani nomine vocabant; eam in domo cralis educandam
 usque ad nubilem aetatem; atque ipsum interim et ex tunc filii necessi-
 tudini et individuae intimi amici societati consentaneum gratiae locum
 apud imperatorem habiturum.

32. Non abs re opinor fuerit docere hic obiter lectorem quanam
 satis inusitatae in hac regia virguncula nomenclationis inciderit occasio

πρὶν καλῶς καὶ φανῆναι, καὶ τοῦτο ἐπὶ δυοῖ καὶ τρισὶ παισὶ γέ-
 γονεν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ νεῦνις αὐτῆ ἀπεγεννᾶτο καὶ φόβος δεινὸς
 ἦν καὶ περὶ αὐτῆ, τῶν τις γυναικῶν ἐμπείρων, ἅμα δὲ καὶ
 5 σεμνῶν, βουλὴν εἰσύγει, πλὴν τὴν συνήθη πολλοῖς, καθ' ἣν
 5 δὴ καὶ σώζονται τὰ γεννήματα. καὶ ἡ βουλή, εἰκόνας τῶν D
 προυχόντων ἐν ἀποστόλοις δώδεκα στήσαντας κηρὸς ἰσομήκεις τε
 καὶ ἰσοστάμονος καὶ ἅμ' ἡμέμενος ἀν' ἐκάστην πῆξασθαι, καὶ
 ὑπὲρ τοῦ νεωστὶ γεννηθέντος ἱκετεύειν ψάλλοντας, ἐπέχοντας P 183
 τὴν εὐχὴν μέχρι καὶ αὐτῆς δὴ τῆς ἐκ τοῦ πυρὸς τῶν κηρῶν δια-
 10 πανήσειως, καὶ ἐφ' ᾧ δὴ ὁ περιγεγόμενος τῶν ἄλλων τέως ἀφα-
 νισθέντων ἔστη, τοῦτου καὶ τοῦνομα τῆ ἄρτιγενεὶ τίθεσθαι τοῦ
 περιγῆναι κάκεινο φυλαττόμενον ἕνεκα. ὃ δὴ καὶ γέγονε τότε βα-
 σιλέως προστάξαντος, καὶ τῷ Σίμωνι ὁ κηρὸς ἐνελλέειπτο, καὶ B
 Σιμωνὶς ἡ ἄρτιγενὴς παρωνύμως ἐκλήθη, τὴν ὀνομασίαν τοῦ
 15 ἀποστόλου εἰς φυλακὴν φέρουσα.

33. Τότε τοίνυν καὶ χειμῶν ἐφειστήκει καὶ χειμῶνων ὁ C
 μέγιστος, καὶ τῶν ἕξαισιῶν, καὶ ὃν ἰδεῖν πῶ καὶ γηράσκουσιν
 οὐδαμῶς ἔξεγένετο. τόση γὰρ χιῶν ἐπιστολβαστο, ὡς κλεισθῆ-

negre imperatori fuerat subtrahi praecoci ei fato femineos fetus, in ipso
 statim extinctos ortu. postquam ergo id iterum et tertio, totidem elatione
 praematura natarum ipsi e coniuge puellarum, passum se Andronicus haud
 modico dolore meminerat, metuens in hac quoque quarto edita uxoris
 partu similem acerbitatem casus infesti, libenter accepit consilium a qua-
 dam venerabili et talium experienti matrona suggestum. haec suasit Au-
 gusto rem usu compertae a multis in pari calamitate utilitatis, successu
 secuto vitalium sic reddendorum, qui prius praemori solebant, partuum,
 nimirum ut circum ordine disponi curaret imagines primorum Christi apo-
 stolorum duodecim; singulos harum cuique cereos adderet, paris inter se
 omnes ponderis et longitudinis exacte invicem dimensae; has sacras ico-
 nes et his appositas candelas imperaret ei loco circum accensas statui, in
 quo certi homines orantes pro recens nata puellula psalmos et supplica-
 tionum id genus formulas continenti eatenus devotione pronuntiare perse-
 verarent, quoad depasta igne cunctorum cera funalium haec pariter uni-
 versa lucere desissent. observandum autem cereum quem postremum
 contingeret absumi, et eius sancti apostoli cuius fuisset imagini adiunctus
 iste prae caeteris vivax cereus, nomen puppulae indendum: tali enim
 omine, uti pignore inde adfuturi patrocinii, sperari prolem hanc superio-
 rum tristi conditioni eximendam provehendamque innoxie in aetatis adul-
 tae salubritatem, ea cum esset tunc acta iubente imperatore, et cunctis
 superstes ardere ultimus cessasset admotus sancti apostoli Simonis imagini
 cereus, nomen inde puellae Simonidi factum est; evenitque litatis votis,
 ut patrono indigete praestante infantiles eluctata debilitates puberi se fe-
 liciter regia haec proles admoverit adolescentiae.

33. Hic porro annus quo inita est cum crale Serbiae conventio, in-
 signis fuit rigore hiemis non solum maximo, sed et, ut sic loquar, prodigiosissimo facile omnium, quotquot annis retro lapsis possent vidisse re-
 cordari qui longaeuissime senuissent. tantum nivium aggeres supra omne

ναι μὲν οἰκιστῶν τῶν χθαμαλῶν διεξόδους, σημεῖοις δὲ τισι καὶ
 κοντοῖς τοῖς μὲν στοχαζομένους τοῖς δ' ὀργάνοις χρωμένους τινὰς
 D ὑπανοίγειν τοῖς ἐγκλισθεῖσι τὰ δώματα, καὶ ἐπὶ πλείσταις ἡμέ-
 ραις μηδένα γῆν ἢ ἰδεῖν ἢ πατεῖν, ἀλλ' ἐπὶ πεπελησμένης χιόνος
 ὡς στερεῆς γεγονυίας γῆς μέχρι καὶ ἐγγὺς ἕαρος τοὺς ὕδατας διέκ- 5
 χεσθαι, καὶ μάταιον εἶναι τὸ ἐφ' ἵππου ὀχεῖσθαι, πλὴν τοῦ
 καὶ μᾶλλον ἐξολισθεῖν κινδυνεύειν. ταῦτα δὲ καὶ τὴν τοῦ βασι-
 λέως ἐπὶ Θεσσαλονίκης ἐκστρατείαν ἐκώλυνεν.

4. πεπιλημένης?

late solum increverant, ut aditus obstruerent domuum humiliorum et ipsa
 ostiorum superliminaria excedentes incertum oculis relinquerent qua parte
 ingredi egredique inde habitatores consuessent. ergo signis quibusdam
 aut longorum per nivem immissionibus contorum investigato situ ianuae,
 quibus erat cura suppetias eundem vivis sepultis, palis deinde similibusque
 instrumentis purgabant iter ad fores, ut sic portas patefacere infelici-
 bus obsessis. alia ratione quam ita detracta manu nive nemo sub dio
 multis diebus terram vidit aut vestigio pressit, gradientibus cunctis supra
 gelu concretum et ad stabilitatem soli calcabilis duratam superficiem ni-
 vosi campi, telluri ubique superinducti. usque ad viciniam proximam ver-
 nae tempestatis ista super nives incedendi necessitas duravit; quo toto
 tempore dura conditio viatorum fuit, pedibus uti propriis via quamlibet
 longa coactorum. quippe insanum fuisset equi dorso velle inveni, cum
 pedites ipsi quantavis sollicitudine ac lapsus praecavendi conatu, locum
 vestigiis legentes, nunquam sine praesentissimo cadendi periculo pedem
 in lubrico possent figere. hoc aliquandiu incommodum decretae impera-
 tori Thessalonicam versus expeditionis diem diffudit.

Δ.

P 192 Μηνὸς δὲ Ἀθηναιῶνος ἐνοστηκότος ὑπὸ χιόνι ἐκσικρωθεῖσθαι
 τῆ γῆ καὶ πάγοις στερεοῖς τοῖς ἐκ ταύτης, ὡς καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν 10
 αἰωνίων ποταμῶν ἐπεχομένων τὸ ῥεῦμα διὰ τὴν ἐν τῷ βύθει τοῦ
 ὕδατος πῆξιν, παρ' ἣν αἰτίαν καὶ γῆ συστελλομένη τῷ κρύει
 ἐξήμει τὰ φρέντα καὶ τὰ ἐσπαρμένα παντάσῃσιν ἠχρηοῦντο, ὅψε

13. ἐξημιου?

IV. 1299

Tandem tamen mense Februario incunte proficisci constituit, licet adhuc
 late horrerent campi una incrustati superficie congelatarum nivium, et
 perennes ipsi fluvii solidum dorso gressum iter agentibus praeberent pro-
 pter altitudinem penetrantis in profundum glaciae. quae vis rigoris arva
 constringens gravem omni plantarum generi perniciem intulit, sata vero
 pleraque funditus corrupta. tunc igitur vespere parasceues, quando iam

παραισκευῆς ὑπὸ λύχνων ἀφῆς, τῶν κεκοιμημένων κατ' ἕθος μνη-
 μονουομένων ἀρχαίων, ἕξεισιν ὁ βασιλεὺς καὶ τῇ Δριπεῖα ἐφ'
 ἡμέραις αὐλιζέται. καὶ ὁ μὲν τέως ἐπέιχε τὸν ἐς τὸ πρόσω δρό- B
 μον, διδοὺς μὲν δεσποίνῃ ἐνεγκαιρῆσαι τὰ εἰς τὴν ἕξοδον, δι-
 5 δοὺς δὲ βασιλεῖ Μιχαῆλ συνάμα συζύγῳ κατὰ σχολὴν τὰ τῆς
 ἀπάρσεως ἐτοιμάζεσθαι, καιρὸν δὲ καὶ τοῖς ἀμφὶ τὸν δέσιμον
 ἀδελφὸν ὑφίεις, ἐπεὶ κἀκείνον ἀπάγεσθαι ἔγνω, κατὰ τρόπον
 ἰπεξιέναι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα Ἰωάννης δὲ ὁ τηρικὰδε πατριάρχ-
 10 ης, ἐπεὶ οὐδ' ἀφανῆ ἦσαν τὰ τῷ βασιλεῖ πραττόμενα ἀλλ' ἀνό- C
 πιστα γεγονότα καὶ τῷ τυχόντι εἰκὸς ἦν κἀκείνον μὴ ἀγνοεῖν, εἰ
 καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν δευτέρῳ εἶχε τὸ δῆλα γίνεσθαι ταῦτα τῷ πα-
 τριάρχῃ οὐκ ἦττον ἢ καὶ τοὺς τῆς θαλάσσης χόας, ὡς λέγεται,
 ἕξιὼν ὡς δῆθεν συντακτηρίους ἀποδώσων τῷ βασιλεῖ, καὶ τὰ
 περὶ τούτου κινεῖν ἐν πρώτοις ἐβούλετο. βασιλεὺς μὲν γὰρ, ἐπεὶ
 15 πόλλ' ἄττα τὰ προσιστάμενα τῷ συναλλάγματι κατεφαίνετο, τό D
 τ' ἐφ' ὀρκωμοσίαις τὸν κράλην φρικτιῆς τὴν τοῦ Τερτερῆ προσ-
 λαβεῖσθαι, τό τε νομίμως δοκεῖν συνεξεῦχθαι, ἢ τ' ἀφηλικιώσας
 τῆς νεάνιδος, καὶ τὸ φθάσαι τὸν Σέρβον τὴν τὰδελφοῦ Στεφά-
 νου γυναικαδέλφην, εἴτ' οὖν καὶ αὐτοῦ βασιλέως, τὴν τοῦ ῥη-
 18. τὸν decret.

ex more antiquo ad commemorationem mortuorum faces accendebantur,
 exiit urbe imperator, Dripeamque se contulit, ubi ad dies aliquot est
 commoratus, operiens dum se Augusta expediret ad iter, itemque Augu-
 stus iunior cum coniuge; tum ut iis quibus curam impostuerat deducendi
 Constantinum despotam fratrem suum in fida obiter custodia (nam hunc
 in urbe relinquere tutum non ducebat), quae erant ad id convenienter
 administrandum consentanea, idoneum providendi spatium daret. at im-
 perator quidem in his erat. Ioannes autem tunc patriarcha mirabatur
 celari se ab Augusto de his quae mente versabat, et quorum executioni
 se accingebat, consiliis, adeo iam non obscuris, ut ad homines etiam e
 vulgo eorum essent famae celebritate indicia perlata. atqui existimabat
 eiusmodi ea esse quae ad se deferri conveniret, imperatore contra non
 magis inclinato ad haec ipsi communicanda, quam deum aiunt prodere
 hominibus curare quot metretis expleatur maris alveus. in ea solitudine
 patriarcha urbe prodiit, specie quidem officiose vale dicendi atque in di-
 gressu bene precandi procipto ad iter Augusto, re vera certus ei dis-
 suadere quantum posset filiae Simonidis cum Serbiae principe matrimo-
 nium multis de causis inconveniens. primum enim, quod exigebatur a
 crale ut proderet imperatori sororem Terteris, id non videri fieri ab eo
 posse sine atroci scelere periurii, quod satis constaret illum fidem isti
 mulieri suam horrendis adstrictam adiurationibus dedisse. nec vero satis
 exploratum haberi, essetne irritum cralis cum ea femina coniugium, quod
 scire se fuisse legitime contractum mater cralis affirmaret. ad haec vir-
 gunculam quae huic mulieri substitueretur, plane videri sexenni aetate
 connubio intempestivam. postremo ea ferri sermonibus hominum de por-
 tentosis Serbi flagitiis, quae deterrere imperatorem deberent a filia ei

- Ε γὼς Οὐγγρίας κόρην, κατὰ χρεῖαν τοῖς τῆς Σερβίας τόποις ἐπι-
 στῆσαν καὶ τὰ μοναχικὰ ἡμιφεισμένην πορνικῶς γινῶναι. ταῦτ'
 εἰς ἓν συναγόμενα αὐτάρκη τῇ πράξει προσίστασθαι κατεφαίνετο.
 ὁ γοῦν βασιλεὺς διὰ ταῦτα, ἕμα μὲν τὰ πολλὰ θεραπεύων, ἕμα
 δέ γε καὶ λογίζομενος ὡς εἴ τι καὶ παρασπονδοίη ὁ κοράλης ἐπὶ 5
 τοῖς σὺγκειμένοις αὐτῷ τε καὶ Τετριεῖ, οὐδὲν ἰσείται μίσος τῇ
 P 193 ἐκκλησίᾳ μὴ ἀνάγκην ἐχούσῃ καθ' ἑρὰς τελετὰς διὰ τὴν ἀμιξίαν
 ἐκείνου μιμησκεισθαι, διὰ ταῦτα θυροῶν οἷς ἐλογίζετο, οὐτ'
 ἐκκοινοῦτο τῷ πατριάρχῃ τὴν πρᾶξιν καὶ ὕλαις ὀρμαῖς ἐχώρει
 διαπραξόμενος τὸ συνάλλαγμα. πατριάρχης δ' αὐθις ὕβριοπα- 10
 θῶν ἴσως ὑπερφρονούμενος ἐν τοιούτοις οἷς καὶ μᾶλλον ἴδει τῆς
 B αὐτοῦ γνώμης, δοκῶν δὲ καὶ τι λέγειν ἄξιον εἰς τὸ καὶ εαυτὸν
 δεικνύναι μετεῖναι τῶν τοιούτων οὐχ ἤττον, καίτοι γε καὶ τῶν
 ἐνοχῶν ἀνὲς τὴν τοῦ κοράλη μητέρα ἀξιώσασαν πρότερον ἐφ' οἷς
 ἐπὶ τῇ τοῦ Τετριεῖ ἐνέλετο, εὐλογοῦ λέγειν ἐδόκει. ὡς τοίνυν 15
 βασιλεὺς ἤδει εἰς τοῦτ' ὄντα τὸν πατριάρχην, προῆγε τοῦτον εἰς
 C Σηληβρίαν, αὐτὸς ἐν Δριπέλῃ καὶ ἔτι παρακαθήμενος. ὡς δὲ

propria tradenda, utique tam profligati pudoris homini, ut fratricam suam, germani sui maioris Stephani uxorem eandemque sororem defunctae Augustae matris Augusti iunioris (erat enim utraque filia regis Ungariae), nefarie adulterasse diceretur, ac praeterea germanam harum tertiam visendae causa sororis in Serbiam profectam, licet haec monachae vestitu religionem profiteretur, minime dubitasse, humanis simul divinisque proculcatis iuribus, propinquam, hospitam, rege prognatam, deo sacram virginem, stupro tot nominibus execrabili polluere. haec cum ex aliis cognorat patriarcha, tum ex ipsa cralis matre, quae conscia, ut aiebat, impedimentorum insuperabiliter obstantium novo nati coniugio ultro ad eum venerat, oratum ut quae in hoc genere pararentur, conaretur vi summa dissiicere. nihil horum latebat imperatorem: tamen idem politicis, quas indicavi, rationibus obsequens perstandum in consilio putabat; et quia non ignorabat tentaturum patriarcham revocare se a coepto, et rem antea ei communicare omiserat, et tunc ne de his sermonem prior inferret, vitare occasionem otiosi cum eo colloqui volebat. ac erat causa cur minus necessarium existimaret convenire cum praesidibus ecclesiae de rebus huius cralis, dynastae videlicet ritus a Graeco peregrini; quem idem licet contingeret fieri generum imperatoris, in sacris officiis memoraturi nominatum ecclesiastici non forent, ex quo erat consequens, si forte vel ea ille commisisset vel in posterum conscisceret ob quae mereretur anathemati subiici, nullam inde sibi fore occasionem erubescendi e coniuncti hominis ignominia ob praetereundam tum ipsius in sacris mentionem, alioqui porro utilitates quas e foedere cum Serbo proventuras confideret, mala quae ex perseverante dissidio metueret, tanti esse ducebat ut momentis tam iustae hinc formidinis, tam amplae illinc spei, nulla cuiusquemodi viderentur in contrarium obiecta praeponderare incommoda deberent. totus ergo fixus Andronicus in proposito affinitatis quomodocumque cum Serbo contrahendae, satisque aliunde gnarus paratum ad iurgandum ea de re secum Dripeam adventare patriarcham, per certos ei missos obviam significavit

τῆς πρώτης ἑβδομάδος ἐνστάσης τῶν νηστειῶν ὁ μὲν πατριάρχης καταλαβὼν τὴν Σηλυβρίαν καὶ βασιλεὺς προσυπεδεχόμενος τῷ τέως ἡσύχαζε, (2) βασιλεὺς δὲ σχολαίως κατὰ μικρὸν προσήει, D
 Σηλυβρίας ὄψε σαββάτου ἐπέβαινεν. ἡ μετ' αὐτὴν μὲν καὶ ἕστε-
 5 *raia* (ἡ δ' ἦν ἡ τῆς ὀρθοδοξίας ἡμέρα) ἐφίσταται, καὶ τότε μετὰ
 μεσημβρίαν κατ' ἔθος τῆς ἱερῆς τελουμένης λειτουργίας ἐπιμι-
 γνύει τῷ πατριάρχῃ κατὰ τὸν ἐκεῖσε νεὼν τῆς μονῆς τοῦ σωτήρος,
 καὶ ὅσον ἦν ὁμίλει. οὐκ ἦν δὲ πάντως τότε προσαναφέρειν πα- P 194
 τριάρχην ἢ δὴ κατὰ σχολὴν τὴν πρέπουσαν κινεῖν ἠβούλετο, ὧν
 10 ἦσαν δύο τὰ μέγιστα, περὶ ὧν ἐσπουδάκει πλέον προσαναφέρειν,
 ἓν μὲν περὶ τοῦ Ταρχανειώτου Ἰωάννου (ἔτι γάρ, ὡς ἐπέμψθη,
 τῶν τῆς ἀνατολῆς μερῶν ἡγεμόνευεν) ὡς οὐ δίκαιον ὄν ἄλλως
 οὐδ' εὐλογον ἄνδρα τῆς ἐκκλησίας ἀποσχίζομενον, καὶ πολλὰ σὺν
 ἄλλοις καὶ αὐτοῦ πατριάρχου λιπαρῶς ἐφ' ἕβροις καθαρπύομενον,
 15 ἓν ἄξιαις εἶναι μεγίσταις ἡγεμονίας καὶ ἀνέδην κατεπαίρεσθαι
 τῶν πολλῶν, καὶ μᾶλλον τῶν ἐκεῖσε ἀρχιερέων, ὡς ἔλεγε, δεύ- B
 τερον δὲ τὸ περὶ τοῦ συναλλάγματος· εἶναι γὰρ αὐτῷ πόλλ' ἄττα
 τὰ προσιστήμενα, ἢ δὴ καὶ χοῖναι σκέψει διδόναι καὶ οὕτω τὸ
 φανὲν ἀσφαλὲς ἔπ' αἰδοῖ τῶν νόμων καὶ διαπράττεσθαι. τούτων
 20 ὄντων τῷ πατριάρχῃ διὰ σκοποῦ, ἐπεὶ τὰ τῆς ἱερῆς τελετῆς τέλος

orare se ne gravaretur praecedere Selybriam, quo mox secuturus ipse foret: locum enim in quo nunc diversaretur parum ei excipiendo esse oportunum. fecit patriarcha quod rogabatur, ac tanto iam amplius cogitandi nactus otium argumenta mente versans digerebat, quibus nihil habiturum quod plausibiliter opponeret Augustum arbitratus cessurum omnino abstuturumque coeptis non dubitabat sibi blandiens confidere. interim Augustus licet instante prima verni ieiunii hebdomade se impatienter expectari Selybriae a patriarcha non ignoraret, nihilo tamen sollicitus festinans in summa quiete perseverabat Dripeae morari. (2) at ubi aliquando inde coepit Selybriam versus iter intendere, perlento incedens passu vix denique vespera sabbati eo pervenit. postera huius die, in quam incidit dominica orthodoxiae, per causam sacrae liturgiae, ut talis diei ritus poscebat, post meridiem celebrandae, conveniente in templum illic situm ad monasterium salvatoris Augusto, patriarcha eius alloquendi copiam nactus est aliquam, sed talem quae non fere aliam quam eius obiter salutandi praebere facultatem. habebat autem duo patriarcha prolixi cum imperatore sermonis argumenta, ut putabat, necessaria, quibus explicandis maiorem in modum cupiebat otium sibi commodum concedi. primum enim conqueri volebat de praefectura orientis Iohanni Tarchanotae attributa, homini palam ab ecclesia discisso, quique nullum finem aut modum faceret probris lacerandorum cum aliorum per eos praesertim tractus antistitum, tum ipsius, ut aiebat, patriarchae. deinde circa designatas Simonidis cum crale nuptias, ut eae rite ac cum debita reverentia legum fierent, multa etiam atque etiam considerata digna, quae suggereret, sibi habere videbatur. quae omnia perfecto iam sacro propositurus impe-

εἶχε καὶ ἤδη ἀπαρχειν ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς ἠτοιμάζετο, ἅμα τε ὀλίγῳ
 C ἅττα τῷ πατριάρχῃ περὶ τῶν ὀμιλήσῃ, καὶ ἅμα ὥσπερ ὑποτεταμέν-
 ος τοὺς λόγους ἐκείνῳ ἐδολογίαν ἐζήτει καὶ συνετάτετο. ὁ δὲ
 τῷ καιρῷ συγκλασθεὶς τὸ νυμφίον ἐζήτει βλέπειν καὶ ἐδολογεῖν·
 οὐδὲ γὰρ εἰκὸς εἶναι ἄρτι πρώτως μετὰ τὴν ἡλικιωτῶν σχεδὸν με- 5
 τάβασιν, καὶ οὐ πολλῷ τινὲ χρόνῳ μετὰ τὰ ἀμφιδρόμια, μὴ τὸν
 πατριάρχῃν βλέπειν καὶ εὐλογεῖν. ἠβούλετο δὲ οἱ τὸ δρῆμα λό-
 γους ἐντεῦθεν ἀνακηθῆναι τῶν τελουμένων, ἐφ' ᾧ καὶ λαλῆσαι
 βασιλέως ἐπισχόντος. ὡς γοῦν φανεῖσαν ἠὲλόγει καὶ ἀμηγέπη
 D τῶν λόγων ἤπτετο, δόξαν ἀναχωρεῖν βασιλεῖ διὰ τὸν καιρὸν, 10
 Θεραπειᾶς ἧς ἤπειγεν ὁ καιρὸς ἀξιώων ἐπὶ τοῖς λεγομένοις τὸν πα-
 τριάρχῃν, τὴν προκειμένην βαδίζειν ἠπέγειτο. ἐκεῖνος δὲ πικρὰ
 πᾶσαν ἐλπίδα τῶν προσδοκωμένων ἀποκροουθεὶς ἀλβεῖν ἠρῶατο,
 καὶ μὴ ὑποστρέφειν ἠπέλει καὶ δι' Ἰωάννην οὕτως ἡγεμονεύοντα
 καὶ διὰ τὰ παρόντα. ὡς γὰρ καὶ περὶ τούτων κινῶν τὰς Θερα- 15
 πείας ἤκουεν ἀπαντώσας, οὐδὲν πλέον ἢ προσαυγήσας ὅτι συν-
 E τέμνοντος τοῦ καιροῦ τῶν καθηγουσῶν ὀμιλιῶν οὐκ εἶχε τυγχά-
 νειν (οὐκ οἶδ' εἰ καὶ βασιλεὺς οὕτως ἐξεπέτηδες ἔπραττε, μὴ θύ-

ratori cum accessisset patriarcha, ille ut movere iam se ad abitum coepe-
 rat, perpaucis ei et perfunctorie locutus, vale mox dicto ac tot illis eru-
 pturientibus ex ore patriarchae sermonibus quasi valvas obducens, solempne
 digredientium protulit carmen, benedictionem postulans, sicque illum
 dimisit. patriarcha exclusus tempore, ut nullum non intenderet conatum
 prensandae dum liceret occasionis, stitit aliquantulum Augustum abeuntem
 petenda facultate visendae Simonidis eique bene precandi, antequam per-
 egre ad sponsum abduceretur. quomodo enim non conveniret sisti sibi
 iam adultam atque adeo fere admotam transitui ad nubilem aetatem a
 puerili regiam virginem, quae vel si aliquanto post quintum a primo na-
 tali diem pontifici offerretur, serum foret. haec oblique iacta eo pertine-
 bant, ut ab imperatore mutuam quandam elicerent matrimonii destinati
 mentionem, ex qua posset ansa velut quadam in disputationem trahi non
 probatum istud patriarchae negotium. sed elusit huius artes Augustus:
 nam puella, quod negari non potuit, ei exhibita, et ipso ei solita formula
 bene precato, praevertens omnem ulteriorem sermonem imperator in puncto
 signum eundi suis dedit, causatus urgeri se ut officii alibi necessariis
 occurreret. ac sic verba in ore fari iam incipientis truncavit praesulis,
 casu et inopinatissimo huic et molestissimo. nam elabi sibi de manibus
 tandiu captatum occasionem, quae sentiret de Ioannis praefectura deque
 quod nunc pararetur cum crale foedere, imperatori dicendi, haud toleran-
 dum ratus, tacitis secum ac turbidis aestuans cogitationibus minabatur
 haud cessurum sese, nec sic infecto cuius gratia exisset negotio reversu-
 rum. ac licet ex parte videbat esse verisimilem excusationem allegatam
 ab Augusto, quod satis appareret tali eum articulo temporis alio trahi
 vix evitabilibus causis, non desinebat tamen suspicari nonnihil ab ipso
 adhibitum studii ad excludendum se commoditate audientiae cupitae et oc-
 cludendas tali praetextu aures libero quem paratum intelligeret, sermoni,

ραν παρορησίας ὑπανοιγνὺς τῷ θέλοντι ἐντυγχάνειν, ἐπεὶ καὶ οὐκ
 ἦν μεταγινώσκειν αὐτόν), ἀψάμενοι τῆς ὁδοῦ, βασιλεὺς μὲν καὶ
 οὕτως ἐξαποστέλλει μετ' εὐλογίας, αὐτὸς δ' ἐκεῖ καταμένειν ἕως
 οὗ βασιλεὺς ὑποστρέψειεν ἐκεκρίκει, ἀλγεινῶς μὲν ἀναίδως δ' ὕ-
 5 μως διαφέρων τὸ ἄλλος, εἰ καὶ αὐθις ὁ βασιλεὺς ἡμῶ Θεσσαλο-
 νίκης ἐπέβη, τῶν ἁγίων ἐγγιζουσῶν ἡμερῶν τοῦ Πάσχα, προ- P 195
 φάσει τοῦ τῶν ἁγίων ἐκείνον μεταλήψεσθαι δώρων, εἰ πατριάρ-
 χης ἐφεί, πέμπων εἰς Σηλυβρίαν καὶ τὰ τοῦ ξενῶνος συνθήη
 νομίσματα προσφιλοτιμούμενος, ἃ δὴ καὶ αὐτὸς μὲν κρυφῆδὸν
 10 αἰεὶ ποτ' ἐδίδου, τῷ πατριάρχει δὲ τὸ τέλος εἰς χλιοστὴν κατ'
 ἔτος ποσοῦμενον ἀπεργάμετο. τότε τοίνυν καὶ ταῦτ' ἀποστέλ-
 λων λόγοις ὠμάλιζε καὶ τοῖς καθήκουσιν ἠγαλλεν. ἐκεῖνος δὲ καὶ B
 αὐθις ἐν Σηλυβρίᾳ προσμένων οὐ πρότερον ἐκεῖθεν μετέβαιεν,
 ἢ δεινῶς ὁσθαλιῶν, κατὰ χρεῖαν τῶν λατρευόντων ἐκεῖθεν
 15 ἀπάρας, πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Κοσμιδίου μητὸς Μαιμακτηριῶνος
 μετωκίετο. πλὴν Ἀνθεστηριῶνος εἰσπλευσάντων ἐπὶ τὰ μακρῶν
 νεῶν κατὰ πραγματεῖαν, καὶ λόγον διαδοθέντος ὡς καὶ στόλος
 νηῶν κατὰ μάχην προσαναβαίνει, δεισὺς ἐντεῦθεν τὴν Κωνσταν- C

7. ἐκεῖ?

dissuadere conaturo foedus Serbicum, quasi re amplius non integra, ex
 quo iter istud eo unice pertinens capessivisset. ergo sic vale sibi dicen-
 tem imperatorem multum licet moerens, et in magno, licet muto ac summa
 vi dissimulato, mentis aestu relinquens patriarcha statuit se inde non re-
 cessurum quoad is rediret. faustis tamen eum de more omnibus Thessa-
 lonicam proficiscentem est prosecutus, certus interim ipse ibi manere quo-
 ad imperator reverteretur. haesit igitur Selybriae moesto silentio rodens
 arcanum dolorem, utcumque illum, non penitus ignarus occultae illius cu-
 rae, consolari tentavit imperator. simul enim pervenit Thessaloniam,
 misso ad patriarcham quodam e suis praetextu veniae poscendae perci-
 piendorum ab alio per eius absentiam, instantibus tum festis Paschalibus,
 sacrorum eucharistiae donorum, consuetum xenium pecuniae in hospitalita-
 tem expendendae obtulit perliberaliter. eam eleemosynam solitus semper
 antea fuerat Augustus patriarchae manu propria sine arbitris tradere, ad
 summam annuam mille admodum nummorum ascendentem. sed tunc quo
 praesens fungi officio non posset, non modo per certum vice substitutum
 sua hominem explevit, verum et munus commendare curavit multa huma-
 nitate verborum, quibus ut quam blandissime delinire a se conaretur ae-
 grum praestulis animum, ei quem destinabat imperavit. hoc tamen non
 est assecutus ut in urbem remigrandi consilium patriarcha susciperet:
 perstitit enim etiam post hoc Selybriae, donec gravi coactus superveniente
 ipsi oculorum morbo ad commoditatem curationis admovere se urbi, in
 monasterium suburbanum Cosmidii se transtulit mense Iunio, copiam illic
 faciliorem habiturus urbanorum medicorum. caeterum Iulio insequenti ad-
 ventantibus in eam oram septem longis navibus, licet haec mercaturae
 causa veniebant, quia tamen rumor fuit bellum portari classe ista, metu
 extrusus loco eo parum tuto ingressus urbem est, nec tamen patriarchali-

τίνου εισέρχεται, καὶ τὴν τῆς Παμμακαρίστου μονὴν κατοικεῖ, ὅπου καὶ ἐπὶ καιρῷ μὲν μετρίῳ ἠπράκτει, εἶτα δ' ἄξιωθεὶς παρὰ τε τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἀρχιερέων τὰς θύρας ἀνοήγνυσι τοῖς προσόδους παρ' ἐκείνον ποιῶν βουλομένοις κατὰ τε κρίσιν καὶ οἰανοῦν ἑτέραν ἀναδοχὴν πατριάρχη πρόεπουσαν.

- D 3. Ὁ βασιλεὺς δ' ἐν Θεσσαλονίκῃ καθήμενος, τότε πρώ-
 τως ἰδὼν ἐκείνην, ἔπεμπε μὲν πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτιανειψίαν τὴν
 Ἄνναν, αὐτῆς γε προσκληπαρούσης καὶ κινούσης τὴν ἀπὸ τοῦ βα-
 σιλέως εὐμένειαν, ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς τοὺς σεβαστοκράτορας
 (ἔτι γὰρ ἐν τοῖς ζῶσιν ἦσαν) προσαπαιτῶν Δημητριάδα, ἣν 10
 φθάσας ὁ πρωτοβεστιτάρχιος καὶ κατέχων ἀνωκοδόμηι καὶ βασιλεῖ
 P 196 καθίστα ὑπήκοον. ἧς καὶ πρότερον βασιλεὺς καθυφίει διὰ τὸ
 τῆς Θεοφρανοῦς πρὸς θάτερον τῶν ἀδελφῶν κῆδος. ἐκείνου δὲ
 κωλύθέντος θανάτῳ τῆς νύμφης κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην, ἀπή-
 τει τότε πέμπων τὸ ἑαυτοῦ δίκαιον· Δημητριάδῃ γὰρ καὶ πρὸ 15
 τοῦ ἑαυτοῦ εἶναι, καὶ τότε δικαίως προσαπαιτεῖν. ταῦτα τοῦ
 βασιλέως διαπρεσβευομένου ἐκείνοι πρὸς τριβὺς ἐχώρουν τὰ συν-
 B ἦθη ποιοῦντες, ὑπὸ δέος μὲν ἄντες, ὅτι βασιλεὺς ἐγγὺς ἐφει-
 στήκει, ὅμως δὲ τοῦ συνήθους ἄλωπεκισμοῦ οὐδὲ τότε πέμπαν
 ἐπελάθοντο. ταῦτα δ' ἄρα ἐξαγώνια ἦσαν τῷ βασιλεῖ, ὅτι 20
 μὴδ' αὐτῶν ἐξεληγάκει χάριν πρὸς δύσιν. προύργου δ' ἦν τὸ

bus se reddidit aedibus, sed in monasterio Pammacaristi sumpsit hospiti-
 tium; ubi sat longo tempore clausus cessavit ab omni patriarchali fun-
 ctione, quoad tandem rogatus a clero et antistitibus fores aperuit, admit-
 tens eos qui convenire se vellent seu iudicii causa sive cuiusvis alterius
 patriarcham decentis administrationis.

3. Imperator Thessalonicae commorans, quam tum primum urbem
 viderat, misit qui a se consobrinam Annam salutarent, id ipsum illa pre-
 cata, et quibus potuit officiis promereri satagente Augusti benevolentiam.
 misit etiam ad sebastocratores (hi enim adhuc in vivis erant) repetens
 Demetriadem; quam civitatem antea protovestiaris occupatam reaedifica-
 verat et ditioni imperatoris asseruerat; sed hac paulo ante imperator ces-
 serat in gratiam Theophanus nurus suae sororis, dum huius matrimonium
 cum altero sebastocratorum tractaretur. verum isto coniugio morte prae-
 matura sponsae, quae Thessalonicae ante nuptias diem obiit, intercepto,
 redditam tali casu iuri suo priori urbem istam imperator reposebat, mis-
 sis qui id urgerent legatis. sed eam sebastocratores sibi solitis artibus
 petitionem eludebant, non praecise negantes (metuebant quippe vim a vi-
 cina imperatoris potentia), sed tergiversationibus innectentes moras, haud
 omnino ignorante Augusto fucum sibi fieri et consueta familiae isti vulpi-
 natione verba dari, patientius tamen dissimulante, quod sibi conscius alia
 praecipue de causa expeditionem in Occiduos tractus a se hanc susceptam,
 minus laborandum de his accessoriis putabat, dum principale negotium,

τοῦ Σέρβου, καὶ πέμπων ἀνελάμβανε τε τὰς κοινὰς συνθεσίας,
καὶ κατηνύκαζεν ἑγχειρῶν μὲν Ῥωμαίους καὶ Κοτανίτζην καὶ C
τὴν τέως εἰς γαμετὴν οὖσαν, ἀντιλαμβάνειν δ' εἰς γυναικὰ νόμι-
μον τὸν τοῦ βασιλέως θυγάτριον. (4) ἀλλ' ἐκείνος δεδιὼς ἴσως D
5 μὴ πως παρλογοσθεῖη τὰς ὁμολογίας, καὶ δὴ μὲν οὐκ ἀντιλάβη
δέ, ἢ καὶ αὐτὸς ἐμπέσοι γε εἰς ἀρκύστατα, ὑπὸ πιστοῖς ὁμήροις
ἐξήτει τὰς πράξεις γίνεσθαι· οὕτω γὰρ καὶ ἠαδίως ποιεῖν τὰ συγ-
κείμενα, εἰ αὐτὸς ἀξίως προσλήψαιτο τοὺς ὁμήρους, ἢ φ' οἷς συν-
ισχημένοις ἐτοιμῶς καὶ αὐτὸς ἀπαντᾷ. ἐνὸς γὰρ τοῦ τὴν παῖ-
10 δα τοῦ βασιλέως γυναικὰ σχεῖν τὰ πάντα προέτετο· εἰ δ' ἀστοχολή
τούτου ἔκ τιος ἀπάτης, ὡς ἔφωρᾶτο, ἐπὶ κεφαλαίῳ ζημιού-
σθαι δικαίως ᾔτετο. ὕθνη καὶ ὡς εἶχε κατησφαλίζετο, καὶ λαμ-
βάνειν ὁμήρους διὰ τοὺς αὐτοῦ, ἀντιδιδόναι δ' ὁμήρους διὰ τὴν E
τοῦ βασιλέως παῖδα ἡξίου τε καὶ ἀνηξιοῦτο, βασιλέως ἐπὶ τού-
15 τοις νεύσαντος. πέμπονται τοίνυν ἐκατέρωθεν ὁμηροί, καὶ κατὰ
μέσον τὸν ποταμὸν Βαρδάριον ἀνταλλάττονται, τοῦ Σέρβου δόν-
τος μὲν καὶ Κοτανίτζην καὶ τὴν τοῦ Τερετριῆ, ἀντιλαβόντος δὲ
τὴν τοῦ βασιλέως παῖδα, μεθ' ὅτι πλείστης τῆς σπατάλης τε
καὶ δορυφορίας περιθρῆσαν. καὶ δὴ καὶ παρὰ τοῦ Ἀχριδιῶν
20 Μακαρίου τελεσεθειῶν τῶν συνήθων ἱερολογιῶν τὰς τιμὰς
προσηκούσας ἰδέγετο, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ κράλης μείζων ἢ κατὰ

quod erat foedus et affinitas cum Serbo, recte succederet. in hoc igitur potissimum incubuit; missisque qui cralem urgerent, ab eo expressit, iuxta conventa, ut et Cotanitzam et quam eatenus uxoris loco mulierem habuerat traderet, atque huius in locum legitimam uxorem Augusti filiolum acciperet. (4) Non tamen haec crales sine pignore relaxavit. metuens enim ne, si festinaret dare quae poscebatur, circumveniretur credulitate inconsulta, negatis postea quae se vicissim accepturum esset pactus, aut etiam in casses se indueret quibus aegre postea extricaretur, respondit mutua traditione obsidum firmari promissorum invicem fidem oportere: sic enim secutius negotium utrimque processurum. ac tenebat hominem cupido magna filiae imperatoris certo sibi connubio iungendae, ex quo quantum et honoris et commodi esset in se redundaturum intelligebat; indeque, ut magnopere desideratis anxie timetur, inquieta sollicitudine pungebatur, reputans ne forte vana ea spes ostenderetur a Romanis, resilire ac frustrari se paratis, simul quae ex ipso concupierant, tenerent. ea porro de causa petenti crali, et vicissim offerenti, quibus fidei conventorum caveatur, mutuos obsides, annuit Augustus; moxque in medio Bardario amne rite prius celebrata permutatione obsidum utrimque missorum, etiam sine mora processum ad effecta est, Serbo quidem Cotanitzam et filiam Terteris demente, vicissimque accipiente ab imperatore ipsius filiam luxu ornatuque regii, satellitio splendido deductam, statimque post, simul ab Achridensi Macario ecclesiastica sponsis fuisset rite impertita benedictio, summis honoribus affectam. non enim illam crales ut propriam conjugem, sed ut imperatoris filiam excepit, quippe haud sustinens in equo, ut tum erat,

- P 197 σύζυγον τὴν τοῦ βασιλέως καθυπεδέχετο. οὐ γὰρ ὡς εἶχεν ἔφιππος ἠνείχετο ὑποδέχασθαι, ἀλλ' ὑποπτώσειος σχήματι, αἰδοῖ τῷ πρὸς βασιλεία, ἀποβὰς τοῦ ἵππου προσερχομένην, ὡς δεσπύσινον δῆθεν καὶ οὐχ ὡς σύζυγον, φιλοφρονούμενος ὑπεδέχετο.
- B (5) τότε καὶ βασιλεὺς κατὰ τὴν πόλιν Θεσσαλονίκην, ἐκείνον δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐθεράπευεν καὶ δώροις καὶ τιμαῖς ἐφ' ἡμέραις ἤγαλλε, καὶ τοὺς αὐτοῦ μεριστᾶνας βασιλικῶς ἐδώρειτο τοῖς μιλύσοισιν. εἴτ' αὖθις καὶ ἀποπέμπει πολυταλάντους ἐκχέουσας τὰς δόσεις, παρακεκνημένον τὰδελφοῦ Στεφάνου (ὑπένοι γὰρ κἀκεῖνος ἤδη τὴν ἰδίαν παρακινδύνευσιν ὡς αὐτίκα τὰδελφοῦ μῆζον 10
- C ἢ πρότερον κατὰ τὸ εἰκὸς φρονήσαντος, καὶ διὰ τοῦτο ἔσπευδε προκαθιστᾶν ὡς εἶχε τὰ καθ' ἑαυτὸν) πέμπων συμμαχικὸν βασιλεὺς, ὡς οἶόν τ' ἦν, ἐπέθρανε τὰς ὀρμὰς τῷ Στεφάνῳ.
- D 6. Τότε καὶ Βενετικοὶ ἐκ τοῦ παρυσχεδὸν πρὸς βασιλεία διεπρεσβεύοντο, καὶ τὴν μετὰ Ῥωμαίων εἰρήνην ἐζήτησαν ἀνα-15 νεοῦν. ἤθελε μέντοι καὶ βασιλεὺς αὐτοὺς δέχεσθαι, ἀλλ' ὅμως μεταξὺ ἀμφοῖν βουλομένοι προσίσταντο τὰ ἐλέγχερα ἕπερ φθᾶσας βασιλεὺς ἐκ Βενετικῶν τῆς νηροπολήσεως ἔνεκε προσσηγήσει,
- E ἢ ἐκεῖνοι μὲν ἀπήτουν καὶ οὕτως ἤθελον δέχεσθαι, βασιλεὺς δὲ περιεώρα καὶ ὡς δικαίων τῶν ἀφαιρεθέντων ἀντείχετο. Βενετι-20

9. post δόσεις adde καὶ vel καὶ γε.

occurrentem salutare, sed ad primum eius conspectum desiliens et in speciem venerationis infimae submissus, imperatori debitum honorem eius proli, quantumvis suae sponsae, deferendum ratus, potiusque considerandum augustorum natalium splendorem quam conditionem uxoris, ratione cuius sibi esset, ut viro, iure subiecta. (5) tunc etiam imperator calem in civitatem Thessalonicam splendide invectum exquisitis affectis honoribus, donis et omni significatione benevolentiae per dies aliquot dignatus, proceres quoque comitatus illius muneratus plane regie. dimisit eundem postea multa pecunia donatum. quin et auxiliis ipsum prosecutus militari-
bus est, quibus tueri se a vi et insidiis fratris Stephani posset. nam Stephanus germanum audiens firmare res suas affinitate imperatoris, suspicatus id quod erat, ea praesidia contra se parari, et reputans multo deinde infirmiore statum suum et spes filiorum fore, ubi foedere isto ac nuptiis frater eius imperatorias sibi opes adiunxisset, delectus habere ac manum cogere coeperat, haud dubie irruptionem minans, nisi metu suppetias accurrentium imperii copiarum coërceretur.

6. Ea vice rerum, occasione commorantis in vicinia imperatoris usi Veneti legatione ad eum destinata renovari pacem cum Romanis petiere. nec abhorrebat a conventionione Augustus, nisi conditionibus utrimque propositis moram negotio iniceret oppigneratio, de qua diximus, honorum ad Venetos urbis Constantinopolis inquilinos pertinentium, donec multa solveretur Venetis incendii Galatae auctoribus indicta. ista pignora suis reddi multamque remitti Veneti posebant, nec aliter in foedus conventuros se

καὶς δ' ἦν ὀρεγομένοις τῆς μετὰ βασιλείως εἰρήνης καὶ πλείστον P 198
 ἀφείναι τῶν ἐνεχύρων, εἰ βασιλεὺς καὶ οὕτως σπένδεισθαι κατα-
 νέοι. ἤδη δὲ καὶ βασιλεὺς ἀγαθοφελῶς ὑπεκλίνετο κἄν ἔκτισε,
 καὶ τὴν εἰρήνην οὕτω καθίστων, εἰ μῆγε βουλή τινων τῶν ἀμφ'
 5 αὐτὸν μεσολαβήσασα (καὶ γὰρ τὸ κακῶς ἔχειν ξυμπισεῖν τῶν
 πραγμάτων ἐκείνοις ὑπέτεινε τούτοις ἑλλπίδα μέλλω τοῦ καὶ οὕτω
 μηδὲν λαβόντας τῶν ἐνεχύρων τὰς σπονδὰς ἀγαπᾶν) τὴν τῆς εἰ- B
 ρήνης πρόβασιν διεκίωλε. καὶ οἱ μὲν ἐντεῦθεν μὴ οὕτω κατα-
 δεξάμενοι ποιεῖν τὰς σπονδὰς ἄπρακτοι καθυπέστρεφον.
 10 7. Βασιλεὺς δὲ τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου Χοῦμονο θέλων C
 ἀγάλλειν ὡς πιστὸν ὑπερέκειν καὶ ἐφ' οἷς ὑποῦργει τὸν δοκιμώ-
 τατον, ἄλλως τε καὶ πολυταλάντους τὰς προίκας τῇ θυγατρὶ
 ἐτοιμάσαντα, τῷ κατὰ Λαζοὺς παιδὶ Ἀλεξίῳ, οὗ δὴ καὶ ἀδελ-
 φιδοῦ γε ὄντος ἀπὸ πατρῴων διαθηκῶν ἐπετρόπευεν, ἔτ' οὔσης
 15 ἐν Κωνσταντινου καὶ τῆς μητρὸς, ξυναρμύζειν ἤθελε τὴν τοῦ
 Χοῦμονο* συμφέρον γὰρ ᾤετο οὐχ ἦντον ἐκείνῳ ἢ τοῖς Ῥωμαίων
 πράγμασιν, ἐθεράπευε δὲ καὶ τὸν οἰκείον τῷ ἀπὸ τοῦ γένους κή- D
 δει τιμῶν ὡς καὶ αὐτὸν τοῖς ἐννουστάτοις ἐξεταζόμενον. ἐς τό-
 σον δ' ἐφήρμοτε τὴν βουλήν τῇ πράξει, ὥστε καὶ αὐτόθεν δε-
 17 τὸν] τὸ P.

aiebant. contra imperator multam iuste inflictam, oppignerationem recte factam tuebatur. procedente tractatu, apparebat Venetos pacis cupidos magnam partem oppigneratorum bonorum imperatori cessuros, modo is vel modica remissione admovere se postulatis eorum et consensum in foedus dare vellet. propendebat in hanc partem benigne inclinatus Andronicus, pacem istam suis quoque rationibus accommodatam ratus, nisi consiliis quorumdam e suis alio averteretur. hi causabantur gravi suo tempore ac deplorato rerum propriarum statu adactos Venetos mera necessitate trahi ad cogitationem pacis. quare haud convenire indulgere ipsis quidquam, utique, pro inexplebilitate cupiditatis successu alitae, paratis remissione qualicumque iustae oppignerationis quomodocumque impetrata pro gradu ad spem audaciamque ulteriorem uti. unam igitur iis et irrevocabilem conditionem ferendam, ut mera pace contenti nihil super oppigneratione cavillentur aut moveri quidquam in re iustissime decreta velint. id consilium tractationem foederis diremit, Venetis duritie offensis, re infecta revertentibus ad suos.

7. Caeterum imperator gratificari studens Chumno praefecto caniclei, quo fidissimo ad omnia probatissimoque dudum ministro utebatur, filiam huius, cui pater copiosam plurimorum talentorum congesserat dotem, Alexio Lazorum principi sororis suae filio et patris testamento suae tutelae commendato, cuius mater adhuc erat Constantinopoli, collocare in matrimonio decrevit. conducibile quippe id putabat cum ipsi Lazo tum rebus etiam Romanis; et quo in primis movebatur, sic se optime consulere percaro sibi homini videbat, admovens eum affinitate ista generi regio ac tanto ipsum certiori firmans pignore in fide benevolentiaque erga sese. itaque incumbens toto nisu in negotium optatissimum, eo brevi rem per-

σποτικοῖς παρασήμοις τὴν κόρην ἐκόσμηι καὶ νύμφην ὠνόμαζε. προσαπεδέχτο δὲ καὶ ἡ μήτηρ ἀκούσασα τὸ συνάλλαγμα, καὶ τῆ βασιλικῆ ψήφῳ συγκάταινος ἦν, καὶ τοὺς γάμους ἐλθοῦσα ἐτοιμάζειν ἤθελε τῷ παιδί. ἀλλ' ἐκεῖνος ἢ πειθόμενος καὶ τοὺς γά-
E μους ἀπαξιῶν, ἡ μὴν καὶ ἄλλως ἐπελθὼν αὐτῷ, φθάσας ἔκ τι- 5
 ρος τῶν ἐπ' ἐξουσίας Ἰβήρων τὴν συνοικίησουςαν ἄγειται. ὃ δὲ καὶ μαθὼν βασιλεὺς πολὺς ἦν τοὺς νόμους προτείνων καὶ τὸ τῆς ἐπιτροπείας δίκαιον προβαλλόμενος* ὡς γὰρ πατὴρ ἐπ' ἐκείνῳ τῶν ἐπέχων, ἕμα μὲν καὶ τῶν διαθηκῶν ἕμα δὲ καὶ τοῦ σὺν
P 199 τῆ βασιλείᾳ ἀπὸ τοῦ γένους δικαίου χάριν, ἰβούλετο διωτάναι 10
 τὴν συζυγίαν. οὐ μὴν δὲ καὶ δεσποτικῶς ἐξ ἐπιτάγματος ἄλλως ἤθελε πράττειν, ἀλλ' οὐχ ἤττον καὶ γνώμῃ καὶ ψήφῳ τῆς ἐκκλησίας. ὕθεν καὶ πέμπων πρὸς τε πατριάρχην καὶ τὴν περὶ αὐτὸν σύνοδον, τὸ ἕμα μὲν βασιλέως καὶ πατρὸς ἕμα δὲ καὶ ἐπιτρόπου ἐπὶ τῷ νέῳ προτείνων δίκαιον, ἄκρον ἀπὸ νόμων ἐπίερα δε- 15
B κνύειν τὸ συνοικέσιον, καὶ διαλύειν ἡξίου ὡς παρὰ βουλήν τὴν αὐτοῦ συνεσιῶς. τῶν γοῦν λόγων συνοδικῶς κινουμένων, τινὲς μὲν τῶν ἀρχιερέων νόμων ἀκριβείας ἡμέτεροι δὴθιν τῆ τοῦ βασιλέως θιλῆσει ἔγνωσαν ἐνδιδόναι, ὃ δὲ γε πατριάρχης καὶ μετ'

4. πειθόμενος?

duxit ut puellam dominae insignibus ornata Alexii Lazorum domini sponsam appellaret. haud aegre assensa, postquam audiit, imperatori talia paranti mater Alexii adeo eius probare designationem connubii visa est, ut ultro ad filium parandarum causa nuptiarum ituram prae se ferret. verum ille haud in hoc morigerum avunculo se ac matri praebuit: sive enim dissuasus a quopiam, seu praeoccupatus amore cuiusdam e primoribus Iberorum filiae, cum hac ad se deducta rite coniugium celebravit. quo comperto imperator multus erat in allegandis contra legibus et iure tutorio iactando, quod ei consanguinitas intima et patris, germanae suae viri, ultima voluntas legitime signatis testamenti tabulis dedisset. quare aiebat irritas istas videri debere nuptias, et ut falsi coniuges ab invicem dirimerentur contendebat. nec tamen in hoc iure imperii aut vi secularis potestatis uti, quod fas non esset, inducebat in animum, sed studebat hoc sententia et calculo ecclesiae decerni. quare missis ad patriarcham et, quae circum ipsum erat, synodum certis hominibus qui exponerent quantum sibi iuris daret in eum iuvenem primum imperatoria dignitas, deinde consanguinitas intima et quaedam auctoritas paterna, qualem tutori leges in pupillum tribuunt, ut iis, prout par erat, consideratis statuerent cassum et invalidum id matrimonium esse, quippe temere attentatum ab homine non suae ad hoc potestatis, citra suum assensum, a quo penderet. hisce ultro citroque ventilatis, et negotio synodice tractato, quidam episcoporum haerentes, ut putabant, verae legum sententiae, postulatis imperatoris uti aequis annuendum censebant. at patriarcha et plures cum

αὐτοῦ οἱ πλείους ἀπρὶξ ἀντέτεινον· καὶ γὰρ καὶ κατὰ γαστρὸς
 ἔχειν τὴν ἐξ Ἰβήρων ἐξ Ἀλέξιου, ὡς ἤκουον, κατηγγέλλετο. ἢ
 μέντοι γε μήτηρ ἐκείνου ἐπανακάμπτειν ὀρεγομένη ἐλπιδας τοῖς
 τοῦ κανικλείου ὑπέτεινεν, ὡς ἤκουσα καταπράζεται μᾶλλον τὴν
 5 λύσειν τοῦ συναλλάγματος ἢ μηνύουσα· αὐτῷ γὰρ προσώπω καὶ C
 μὴ γραφαῖς ἔχειν ἀναπεῖθειν τὸν παῖδα, καὶ οὕτω ποιεῖν τῷ βα-
 σιλεῖ πειθήμιον ὡς οὐκ ἄλλως ἐνὸν ἀπειθεῖν. τῷ τοι καὶ βασι-
 λείως ἀφέντος πλῶ χρησαμένη πρὸς τὰκεῖ γίνεται. ὅπως οὖν
 ἐπανήκουσα πρὸς τὰ ὑπεσχημένα διετέθη, εἶδειεν ἂν οἱ ἐκεῖσε· τὸ
 10 δὲ πρῶγμα ἔδειξε τὴν ἐπὶ τῷ λύειν ἰούσαν τάναντία προαιρουμέ-
 νην, εἰ καὶ τὸ πῦν τῆς ἀπειθείας ἐπὶ τῷ παιδὶ τέθειτο. ἀπει-
 γνωκίως οὖν ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ οὐδ' ἐκ τῆς ἐκκλησίας
 ἀναμφίβολος ἢ τοῦ γάμου λύσειν τὸ σύνολον ἐλογίζετο, τὴν μὲν D
 κόρην καθάπαξ εἰς δεσποτείαν τιμήσας εἰς τοῦτ' ἐτήρει καὶ αὐ-
 15 θις, ἐλπίδας δ' ἐδίδου συζευγνύειν ταύτην δεσπότῃ γε ὄντι τῷ
 υἱῷ Ἰωάννη· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ εἰς προῖκα πολὺ ἦν
 καὶ οὐ πόρρω πάνυ τοῦ πρέπειν καὶ βασιλείων νιούσας ἐπάγεσθαι.
 καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐν πολλοῖς ἐδήλου τὴν τοῦ κανικλείου προση-
 σόμενος ἐφ' υἱῆ νύμφην, ἢ δὲ γε μήτηρ καὶ δέσποινι ἐκ μεγάλου

ipso in contrarium obfirmati stabant, eo maxime moti, quod iam ista ex
 Iberis puella uterum ex Alexio ferre dicebatur. caeterum mater principis
 Lazorum redire domum cupiens, spem praefecto caniclei substendebat
 quandam quasi eo profecta procuratura praesens esset separationem con-
 iugum solutionemque connubii, quod minus per literas posset consequi,
 viva scilicet coram voce et vultus verecundia materni persuasura filio ut
 se morigerum Augusto avunculo praeberet, quo perducere iuvenem posse ul-
 lis eminentis scriptis missisque mandatis haud satis confideret. hoc obtentu
 eblandita imperatoris assensum in reversionem ad Lazos suam eo naviga-
 vit. qua fide autem post reditum promissis steterit, sciverint qui quae
 illie egit oculis praesentes usurparunt. eventa quidem demonstrarunt vi-
 sam eo proficisci ad dissolvendum matrimonium, postquam ibi fuit, con-
 traria potius secutam, quanquam invidia tota facti in contumacis filii du-
 ritiem conferebatur. spe igitur inde omni deiectus imperator, cum nec
 ecclesia consilium expediret declarandi matrimonium hoc irritum, certanti-
 bus de validitate eius sententiis patrum et rem in ambiguo relinquentibus,
 qui iam Chumni filiam in honorem privata sorte altiore exexisset, illibe-
 rale putavit redigere immeritam in ordinem et despoticias semel ornatam
 spoliare insignibus. ut igitur ei gradum tueretur collatae dignitatis, spem
 dedit se illam connubio iuncturum filio proprio Iohanni iam despotae, ad
 quod ei consilium praeter caetera ipsius virginis et huius genitoris merita
 haud leve momentum addebat dotis magnitudo multum excedens civilem
 modum, facileque apud aequos excusatura enuptionem qua imperatoris
 etiam filius ad coniugium puellae regia opulentia privatorum natalium for-
 tunam emendantis inclinari se sivisset. verum istam cogitationem Augusti
 multis ab eo significationibus indicatam haudquaquam Augusta probabat,
 spirituum ingentium mulier, deiici e principali fastigio suum filium ad hu-

Ε τοῦ φρονήματος ἀπεπροσποιεῖτο καὶ ἀνεβάλλετο, οὐδ' ἴκταρ ἄξιον κρίνουσα τὸ συνάλλαγμα. καὶ διὰ τοῦτο καὶ βασιλεῖ πολλή τις ἦν ἡ ἐχεμυθία περὶ τῶν τοιούτων, καὶ πού καὶ εὐμεθόδως πολλάκις παρεγύμνου τὸ βούλημα, τὸ μέντοι γε πρὸς τὴν προηκλίπισαν Ἀχαΐας ἤδη κεχηρωμένην ἀνδρὸς κῆδος ἄξιώτερον ἔκρινε, καὶ παρὰ μόνον τὸ τῆς γυναικὸς ἕζωρον, αὐτοῦ γε νεανίσκου ὄντος καὶ τὸν ἔφηβον παρῤῥυλάττοντος, ἥδη ἤθελε συναλλάττειν.

P 200 8. Τέως δ' ἔπει καὶ ὑποστροφῆς ἔδει τούτοις τὰ περὶ τὸν κράλην διενθετήσασιν καὶ τὰ δυτικά ὡς οἷόν τε καταστήσασιν, ἐπαγόμενοι μὲν καὶ τὴν τοῦ Τερτερεῆ, ἐπαγόμενοι δὲ καὶ τὸν Κοτανίτην ἐν τηρήσεσι προσηκούσαις, ἕξω πού τῆς πόλεως κατεσκήνουν. καὶ ἡ κυρία τῆς ὑπαντιῆς ἐνειστήκει· ἡ δ' ἦν ἡ μηρὸς Μουνυχιῶνος εἰκοστὴ δευτέρα. ἡ μὲν πόλις πῦσα καθάπερ B τὸ ρεῦμα ποτάμιον ἀπὸ διαφόρων πηγῶν τῶν ἰδίων οἰκιῶν εἰς ἓν συνελθοῦσα ἕξω πυλῶν τῶν τοῦ Χαρσίου ἐχέτο, καὶ φιλοτιμώτερον πρὸς τὴν τῶν βασιλέων ὑποδοχὴν ἠτύρεπίζετο, ἐν δυοὶ χρόνοις ἔγγυς ἐκδημούντων ἤδη. καὶ ὁ δῆμος ἅπας διημερεύσας ἐπὶ πολὺ, ὅσος τε Ῥωμαϊκὸς καὶ ὅσος ἄλλος ἕξ ἄλλων γενῶν τε

mltitatem, quantacumque divitiarum mole compensatam, civilis affinitatis libere atque irrevocabilliter respuens. ad hoc inexpectatum obstaculum haerebat Augusto aqua, domesticum iurgium verenti, prudentique interim ac patienti de re ista silentio rixam conviciumque declinanti. caeterum ut arte ac tempore meliorisque desperatione conditionis uxorem ad id ultro volendum quod ipse cupiebat induceret, proposuit Ioannis matrimonium cum principissa Achaiae iam vidua, non ignorans splendore personae coniugis ambitioni satisfactorum, et sperans tamen, ubi ad stringendum veniretur, rem ipsa facile passura omittendam ob grave incommodum longe imparis designatorum coniugum aetatis, Achaiae utique principissa iam effeta, cum Ioannes despota vixdum primulum pubertatem inivisset.

8. Sed iam cum aulae causa non esset Thessalonicae morandi perfectis quae illuc eam attraxerant, foedere cum crale et restitutione Occiduum imperii tractuum in quam optimum pro praesenti fortuna statum, tempestivum fuit de reditu in urbem cogitare. ducentes igitur secum Augustus uterque filiam Terteris praetereaque Cotanitzam, ut locum officii maiestatem ex longo reducem decentibus darent, extra urbem diversorio apto consederunt. dicta hinc dies solemnī occursum aderat: ea fuit mensis Novembris vicesima secunda. universa civitas e singulis domibus, velut e diversis fontibus derivatorum in commune confluviū amnium, exundans, in unum effusa locum extra portam Charsii, ambitioso aestuabat apparatu celebrandae imperantium exceptionis eo decore ac magnificentia, quae principum e bienni absentia primum apparentium tamdiu expectatae praesentiae consentaneam caritatis fidelium civium, desiderii praeteriti gaudii ac gratulationis praesentis declarationem exhiberent. magnam illic dici partem populus universus, confuse conflata quaedam concio e Romanis et exteris generum linguarumque variarum, gentis praesertim

καὶ γλωσσῶν, καὶ μᾶλλον Ἰταλικός, σὺν τῷ περιφανῇ μέρει
 τῆς πόλεως καὶ κλήρῳ παντὶ καὶ ἀρχιερεῦσι, μετέωρος ἴστατο
 ὕσον οὐπω τοὺς βασιλεῖς φιλοτίμως ὑποδεξόμενος. συμβὰν δέ C
 τι τότε, οὐκ οἶδ' εἰ καὶ ἄλλο πρὸς τοῦτο (τὸ δ' ἦν ὅτι πλῆθους
 5 ὄντος ἀπειροῦ συμποδισθεῖς τις ἐμπίπτει τῇ τάφρῳ καὶ ἐν χρῶ
 τοῦ κινδύνου γίνεται), ἀκουσθὲν τοιγαροῦν τοῦτο, οἴμαι, ἢ
 καὶ ἄλλως συμβὰν βασιλέα πείθει ἔξαπινάως ἀποπέμψαι ἐκ μη-
 νυμάτων τὸν λαὸν ἅπαντα, δεξόμενον μὲν τὴν αὐτῶν φιλοφρο-
 σύνην ἤδη καὶ εὖνοϊαν, πλὴν διασκεδασθέντων τῶν ὕλων ἤθελεν D
 10 εἰσελαύνειν. οὗ δὴ καὶ γεγονότος, ὡς καὶ ἐπὶ ταῖς πύλαις δυσ-
 χερῶς διεκπαλεῖν τὸ ἄπειρον πλῆθος ἐκείνο, ὅπῃ τῆς ἡμέρας οἱ
 βασιλεῖς σὺν τοῖς ἀμφοῖν αὐτοῖς τὴν πόλιν εἰσίσαιον.

Ἐπεὶ δὲ πάντα τὰ κατὰ τῷ βασιλεῖ κατὰ νοῦν προκεχωρήκει, P 201
 καὶ μόνον τὸ τοῦ πατριάρχου διὰ φροντίδος ἦν, ὑπὸ γωνίᾳ κα-
 15 θημένου τῇ τῆς Παμμακαριστοῦ μονῆ, διὰ ταῦτα πέμπων πολ-
 λάκις ἤξιον μικροψυχίας πίσυσης ἀφόμενον ἀπαίρειν ἐκεῖθεν καὶ
 πρὸς τὸ πατριαρχεῖον μετασκηνοῦν. ἀλλ' οὐκ ἔπειθεν ἄξιῶν
 πολλάκις. ἐδίδοτο δέ τις καὶ ἔννοια τοῦ ἀλύειν χάριν τῶν γεγο-

Italicæ, cum illustrissima civitatis parte cleroque universo et episcopis
 stabat inhiante intentam in expectatione impatienti exoptatissimi aspectus
 adventantium Augustorum. inter has moras frementibus studiis inquietæ
 multitudinis, quiddam haud scio an non tali occasione plane singulare
 contigit: nimirum mutua trusione, inevitabili in conferta turba, quidam in
 forte subiectam incidens foveam graviter periclitatus de vita est. credi-
 derim id auditum ab Augusto seniore (nisi quæ alia incomperta mihi
 causa eum movit) consilium ei suggestisse quod extemplo est secutus, di-
 mittendæ multitudinis, ne qua pronæ in talibus cuiuspiam læsionis noxa
 clementia principum offendi turbarique lætitiæ fausti reditus posset. mis-
 sis ergo præconibus denuntiavit populo agnoscere se benevolentiam, et
 tam proluxas significationes devoti affectus gratissimo, ut deberet, acci-
 pere animo; cætera se remittere causa ipsorum, et ire domum quemque
 nunc iubere: non enim se in urbem invehî velle nisi post dilapsos ad sua
 singulos et familiaribus redditos sedibus, id cum esset statim fieri coe-
 ptum et sat diu durasset, angustiis ostiî tantam multitudinem nisi longa
 successione densis undis irrumpentium exhaurire transmittendo non valen-
 tibus, purgato denique prorsus suburbano campo ac cunctis iam dispersis,
 vix sero diei Augusti cum palatina familia urbem subiere.

Palatio sic redditum Andronicum, ne in sinu pure gauderet fere con-
 fectis e sententia per nuperam expeditionem rebus, interpellabat sollicitudo
 de patriarcha, quem perseverare mussantem in angulo apud Pammacaristi
 monasterium sciebat. allegatis ergo sæpius ad eum idoneis hominibus
 rogavit, aegritudine deposita laxatisque aliquando superstitiosæ mentis
 miseris angustiis patriarchali se domicilio ministeriisque se dignis et sa-
 cræ potestatis exercitio redderet, illo semper abnuente acquiescere, et
 nescio quid perplexum respondente, quo videretur indicare offendi se nu-

- B νότων, πλὴν οὐ γυμνῶν καὶ μόνων λείων, ἀλλὰ καὶ τιν' ἄλλα συμπλέκοντος, ἕφ' οἷς προσελθεῖν μὲν βασιλεῖα ἡξίου, προσελθεῖν δὲ καὶ τινὰς τῶν τοῦ κλήρου, καὶ ἀρχιερίων ὅσοι καὶ δόξειαν ἀποχρώντως ἔχειν, καὶ λόγους κινήθηαι, καὶ οὕτω πως θεραπευθέντα τὸν πατριάρχη, εἰ ἐγγωροῖη, τὴν οἰκίαν δια-
 C κονίαν ἀναλαμβάνειν, ὡς ἔλεγεν, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ παραιτεῖσθαι
 D καὶ καθ' ἡσυχίαν τὸ λοιπὸν διαφέρειν τοῦ βίου. (9) πρώτη γοῦν Ἀθηναίωνος ὄψις τῆς νυκτὸς γίνεται τοῦτο· διὰ σπουδῆς γὰρ ἦν βασιλεῖ τῆς μεγίστης ἐπὶ τῶ μὴ τηλικάδε παραιτεῖσθαι τὸν πατριάρχη, καὶ πολλοῖς δόξαι ὡς οὐδενὸς χάριν ἄλλου ἢ τοῦ 10 κατὰ τὸν κράτην συναλλάγματος παρητήσατο, κἀντεῦθεν σκάνδαλον συμβῆναι γενέσθαι τοῖς τῆς ἐκκλησίας πράγμασι. διὰ
 E τοῦτο καὶ δυοῖν μεταξὺ, τῆς τε πρὸς τοῦτον θωπείας καὶ τῆς δοκούσης αὐτῷ δικαιολογίας, ἐναποληφθεὶς συνεταῶς ἐπήγετο πρὸς ὃ τι καὶ δόξοι πατριάρχη. παραγίνεται τοιγαροῦν βασι-
 P 202 λέυς, καὶ τοῖς περὶ τὸν πατριάρχη συγγίνεται· ἤμην δὲ καὶ ἡμεῖς σὺν ἄλλοις ἐκεῖ. τότε καθίσαντος μὲν βασιλέως, συνεδριασάντων δὲ καὶ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν, ἐκίνει πατριάρχης πρὸς

10. ὡς deerat.

per actis, sed nec meris ac solis, verum et aliis, quae magis innueret quam clare designaret, ob quae addebat orare se Augustum ne ad se venire gravaretur, convocatis eodem quibusdam e clero ac episcopis, eo numero qui sufficere ad iustum de rebus gravibus congressum videretur. in eo coetu se propositurum quid animum ureret prohiberetque a functionibus suae dignitatis; quibus expositis si patres censerent ministerium se proprium resumere debere, consiliis ipsorum obtemperatum: ni id fieret, iam nunc abdicare thronum et in quiete vitae reliquum velle transigere. (9) ne istuc quidem descendere in spem placandi patriarchae imperator recusavit; atque adeo Februarii kalendis multa nocte cum eo quem poposcerat comitatu praesto adfuit ubi is diversabatur. causa tam sollicite obsecundandi desiderii eius Andronico fuit, quod minime omnium volebat abdicationem quam patriarcha minabatur, imputari odio foederis a se initi cum crale. credituros id enim facile plurimos; et statim in famam abiturum tantam fuisse indignitatem affinitatis ab imperatore cum Serbiae principe contractae, ut non aliam Ioannes patriarcha dignitatis abdicandae causam habuerit quam metum ne in ea perseverando videri posset id matrimonium probasse aut tolerabile censere; ex qua opinione ingentem orituram rerum ecclesiae perturbationem providebat. eius incommodi praeventendi studio adire patriarcham Augustus statuit, coramque ex eo cognoscere quid in se culparet; idque fecit moderatione quadam media inter humilem demissionem adulationis erga eum obnoxiae et instae suae defensionis fiduciam securam. coram patriarcha igitur coetu suorum circumdato adfuit imperator: adfuius et nos ibidem cum aliis. moxque ubi consedisset Augustus, circumsedentibus sacri ordinis viris, exposuit impe-

βασιλεία τὰ δοκοῦντά οἱ πρὸς παραλύπησιν, δι' ἣ καὶ ἰγγωνιά-
 ζειν ἐθέλει καὶ παραιτίσθαι καὶ ἐκκλησίας προεδρίαν καὶ ἱερω-
 σύνην αὐτήν, εἰ πλέον συναναγκάζοιτο. καὶ πρὸ τῶν ἄλλων
 τὸ τοῦ κράλη προετίθει, καὶ τὰ δοκοῦντά οἱ προσίστασθαι ἀνε-
 5 τίτετο, ὅτι δηλαδὴ συνεισὼς κατὰ νόμους γάμος διαλυθεῖη
 καὶ τὴν τοῦ βασιλείως ἐκείνος, ἡθετηκῶς τὴν ἰδίαν, νηπίαν οὖ-
 σαν ἀγάγοιτο· καὶ ὅτι χρυσολογεῖται τε καὶ ἀργυρολογεῖται τὸ
 πᾶν, τετιμιουλκημένου μὲν τοῦ χρειώδους ἄλατος τετιμιουλκημέ- B
 νου δὲ καὶ σιδήρου, συχῶν δὲ καὶ συνδοσιῶν γινομένων, καὶ
 10 τρίτον ὡς καταφρονεῖται αὐτὸς ἀναφορὰς πολλὰς ἐπὶ τοῦ δο-
 κοῦντος δίκαιον ποιούμενος. ἐντεῦθεν δὲ βασιλεὺς εἰς τὴν ὑπὲρ
 τούτων ὑπολογίαν καταστὰς ἐπὶ μὲν τῷ τοῦ κράλη συναλλάγματι
 οὐκ ὄρεξεν ἰδίαν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἑαυτῷ ὄνησιν ἡγιατο· πολλῶ
 γὰρ ἦκιστα τοῦτο, ὅσῳ καὶ προσζημιωθεῖη αὐτὸς τὰ μεγάλα,
 15 κόριον δ' ἐκ ψυχῆς ἔστειργε καὶ ὧ προσετιθήκει καὶ αὐτὸς καὶ μή-
 τηρ καὶ γάμους ἐτοιμάζειν ἐγκαίρους τοὺς ἐκ ἠγῶν ᾤετο, ἐξ C
 ἀγκαλῶν οἰκείων ἀναρπασθὲν βαρβάρῳ τε καὶ τὰ πάντα ἀστέργῳ
 καὶ μηδὲν σεμνὸν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἔχοντι καταπροΐεμενος. ἀλλ'
 ἀνδρῶν καὶ χωρῶν καὶ πραγμάτων προσηκόντων τῇ βασιλείᾳ,
 20 τῶν μὲν ἀπαγομένων ἀθλῶς, τῶν δ' ἐρημιουμένων ἰσχάτως,

ratori patriarcha quae sibi displicerent, ob quae hactenus volens in angulo
 mssaret, porroque paratus esset praefecturae ipsique, si desperatio reme-
 dii sic cogeret, renuntiare sacerdotio. ante omnia memoravit foedus
 cum crale, in quo quid ipsum offenderet protulit, criminans legitime con-
 tractum prius cralis coniugium fuisse nefarie diremptum, et iniuste ab eo
 repudiata regis Bulgariae filia in eius locum substitutam infantulam ex
 imperatore natam. addidit ferre se haud posse aggravari populum tribu-
 tis sine modo. nullum finem fieri auri argenti undique nullo non e re-
 rum genere corradendi. subiici novis vectigalibus salem communis usus,
 subiici etiam ferrum; et immaniter istis exactionibus rerum vitae necessa-
 riarum pretium accendi. effundi mox prodige in largitiones crebras quae
 avare sint extorta. tertium his atrox querelarum caput, contemni se
 nec haberi rationem supplicationum pro clientibus suarum, ubi ex officio
 interveniens periclitantium causis patrocinaretur oppressis, et iura desti-
 tutorum verisimilia licet nequidquam allegaret, nullo suae neglectae au-
 ctoritatis fructu. adversus haec imperator sui defensionem a capite or-
 sus, de cralis primum foedere disseruit, nec propria se in id cupiditate
 tractum, nec utilitates in se suosque privatim redundaturas inde captasse:
 quia potius sacrificasse se in hoc publicis commodis privatos, eosque te-
 nerrimos, affectus. filiolam, caput omnium dulcissimum, suas matrisque
 delicias, quam in spem splendidissimarum cum regum maximis nuptiarum
 educarent, avelli sibi passos e gremio, proicique in manus insociabilis
 barbari, nihil in cultu ac moribus humanum, nihil in ipso principatu ma-
 gnopere splendidum habentis. verum eo a se pretio redemptam captivi-
 tatem subditorum imperii, qui misere servitum abducebantur, provincia-

τῶν δὲ σκυλεομένων ἀναποδότως, καὶ αἰχμαλωσίας τοσαύτης
 τε καὶ τοιαύτης χάριν ταῦτα πράττει καὶ παρὰ γνώμην καὶ παρὰ
 D θέλησιν· πολλὰ γὰρ καὶ εἰρήνην ἀνύτειν ὅσα σίδηρος οὐκ ἰσχύει,
 καὶ σπονδὰς καταπράττειν, καὶ μόλις τὰς ἐκ τῶν γάμων συντα-
 κτικωτάτας οὔσας καὶ ἀσφαλεῖς, ὅσα μὴ μάχαι καὶ πόλεμος οὐ-
 5 μενονν κατεπράξαντο. οὐ μὴν δ' αὖθις καὶ νόμων ἐς ἄπαν ἐκ-
 τός, ὡς αὐτὸν οἶεσθαι, πράττειν. δῆλον γὰρ εἶναι καὶ κανόσι
 καὶ νόμοις προσεταγμένον, μὴ ἂν ἐκχωρεῖσθαι τὸν νόμιμον ἀγα-
 γόμενον ταύτην μὲν ἀφεῖναι παρὰ μηδεμίαν αἰτίαν ἐβλογοῦν, συμ-
 πλέκεσθαι δ' ἄλλῃ· εἰ δέ τις τολμῶν, αἰτίαν μὲν μοιχείας ἀπο-
 10 E σιόσθαι τὸν τολμῶντα, τὴν δὲ συνοίκησιν εἶναι παράνομον, ὥστε
 τῆς πρώτης ἡθετημένης καὶ ζώσης, ὁπόσας τοῦντεῦθεν ἡγάγετο,
 μὴ ἐγκεκριμένους τοῖς νόμοις μηδ' ἐν γυναιξὶ νομίμοις τίποτεσθαι.
 “ἢ οὐ ταῦθ' οὕτω καὶ ἐν ἡμῶν ἔχει;” φησὶν ὁ κρατῶν. “πυν-
 θάνου τοιγαροῦν τῶν εἰδότηων, καὶ πιστῶς μάνθανε ὡς οὐκ ἄλ-
 15 λως ἡμῶν ἐγένετο καταδέξασθαι τὸ συνάλλαγμα, εἰ μὴ καὶ ὄρ-
 P 203 κους τοὺς πρέσβεις προσσηπτήσαμεν βεβαίον, ἢ μὴν καὶ ἐτι
 περιεῖναι τὴν νόμιμον ὅτε τῆ τοῦ Τερτεροῦ συνεπλέκετο, καὶ ἄρτι

4. μάλλον?

rum Romanae ditionis statum, quae incursionibus desolabantur, annonam
 denique ac victum subiectae sibi plebis, irreparabilibus latronum rapacis-
 simorum depraedationibus spoliari antea solitae. tam acerbae oppressionis
 miseratione motum sese, invitissimum quidem et inclinationi propriae sum-
 ma vi obluctantem, quod habuisset carissimum impendisse in levamentum
 alia nulla ratione avertendae calamitatis, gnarum multa conventionibus
 effici, quae bello ac ferro frustra tententur, foederumque beneficio, prae-
 sertim ad stabilitatem roboratorum necessitudine nuptiali (nam isto de-
 mum glutine firmissime hominum voluntates coeunt), in commune plurima
 et maxima, idque tranquille ac secure, provenire commodum, quae nec
 sudoribus ac periculis gravissimis laboriosissimarum expeditionum nec
 cruore immenso praeliorum parari unquam valuissent. nec tamen, quod
 falso argueretur, tantae ac tam evidentis utilitatis gratia quidquam contra
 leges attentasse. esse namque manifestum iuxta scita canonum et civilium
 etiam sanctionum, nec licitum nec integrum viro esse, qui ritu legitimo
 uxorem duxerit, ea sine ulla causa idonea reiecta copulari alteri, ac si
 quis id attentaverit, adulterii teneri, coniugiumque hoc secundum pro ille-
 gitimo habendum, ita ut quamdiu prima sola vera coniux superstes fuerit,
 quotquot inde duxerit, illegitimas et pellices potius quam iustas uxores
 fore. “an vero non ita haec in nostro casu se habuere?” subiecit impe-
 rator. “interroga igitur eos qui norunt, et ex vero rem cognosce. di-
 sces haud prius nos assensus in matrimonium filiae cum crale, quam le-
 gatorum, prout exegeramus, inde ad nos missorum iuratis testimoniis com-
 perimus et fuisse adhuc in vivis legitimam cralis uxorem quando is filiam
 Tertoris in contubernium adscivit, et eandem iam vivere desiisse, quando

μη ζῆν ὄθ' ἡμεῖς εἰς γαμβρὸν ἐτάττομεν, ὡς ἐντεῦθεν τὴν μὲν
 συμβαίνειν εἶναι παράνομον, τὴν δ' ἡμετέραν, εἰ καὶ νηπιάν,
 ἀλλ' οὖν ἔννομον. καινοτομεῖσθαι δὲ καὶ χρόνον, ὡς οἴδατε,
 ἐπὶ τοῖς βασιλικοῖς κήδεσι, φέρουσι καὶ τι συνοῖσον πάντως διὰ
 5 τὴν ἐκ τῆς εἰρήνης κατάστασιν. τῶς δὲ καὶ οὕτως ἐχόντων
 ἡμῶν τῆς ἀπολογίας ἡμῖν μὲν καὶ ταῦτα καὶ πλείω πράττειν
 ἀνάγκη πρὸς τὸ συμφέρον κοινόν, εἰ καὶ λυπήρ' ἄττα ξυμ- B
 πίπτουεν, ὡς ἀλγεινὸν καὶ τόδε διαφερόντως· ὑμῖν δὲ προκείσθω
 καὶ αὐθις εἰς σκέψιν, καὶ ὃ δόξειεν ἂν μόνον μετ' εὐλόγου τοῦ
 10 αἰτιάματος, συγχωρῶ γίνεσθαι. βασιλεῖ γὰρ εἶναι ἢ πατέρας
 ἑτέρους τῶν νόμων ἢ παῖδας ἄλλους Ῥωμαίων ὑπάντων οὐκ οἴ-
 μαι." ταῦτ' ἔλεγε βασιλεύς, καὶ ἐδόκει πιθανά τε λέγων, καὶ
 τὰς γνώμας τῶν πολλῶν ἔπειθε. δεύτερον τὰ περὶ τε τοῦ ἄλα-
 15 προβαλλόμενος καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἀνάγκην, ὡς οὐδὲν τῶν
 δεόντων ἄνευ χρημάτων πεφυκὸς ὄν γίνεσθαι. μηδὲ γὰρ αὐτὸς

8. προσκείσθω P.

nos eum generum fecimus. ex quibus est manifeste consequens et filiam Terteris nihil nisi pellicem, et nostram, utcumque infantulam, iustam legitimumque Serbiac principis sponsam extitisse. porro quidquid inest novitatis praefestinato matrimonio puellulae impubis, par est condonari principibus, qualium connubia in hoc privatam excedunt sortem, quod intervallis observationibusque temporum minus addicte, ut scitis, obsequantur. quo in genere si liberis eorum inclinationibus defertur, et solum quia ipsis libet, certorum interdum rituum rigide a cunctis alioqui caeteris exigi solitorum gratia illis egregiae privilegio dignitatis nullo non ferente fit, quanto iis tunc aequius ignoscatur, quando inaestimabile commodum securae pacis in longi constantiam temporis fixae quadam minus forte usitata praecocitate nuptiarum reipublicae, ni sic facerent, periclitaturae, immo gravissime laboraturae redemerint? redemerint autem, ut nos nunc, acerbo pretio gravis domesticae iacturae et carissimi capitis deplorabili longum impendio. sed haec nostra regnantium sors est, quibus conditio principatus officium ac necessitudinem iniungit haec et plura quantumvis aerumnosa molestaque pro communi utilitate subeundi. peroravi haecenus Serbici foederis causam, et quid in eo curque fecerim exposui, vestris de integro sententiis permittens quid nunc circa hoc a me fieri velitis, paratus ad nutum vestrum emendare ac quoad potero refringere, si quid ibi reprehensibile rationibus idoneis monstraveritis. nihil excipimus, prompti ad omnia sine ullo privatarum necessitudinum aut affectuum respectu: imperanti enim alios parentes esse quam leges, filios alios quam Romanos universos, equidem non puto." haec locutus imperator probabilia dixisse visus est, et multorum in suam sententiam assensum traxit. aliud accusationis sui caput de sale ac ferro aliisque auri exactionibus deinde purgavit, aerarii egestatem obtendens et ineluctabilem necessitatem grandis pecuniae in res communis utilitatis expendendae. eiusmodi quippe negotiorum eam esse naturam ut sine nummorum impendio confici nequeant:

χρυσὸν ἀγαπᾶν μὴδ' ἄργυρον τὸ παρῶπιον, εἰ μὴ βοηθοῖεν χρεῖταις ταῖς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων. παρ' ἣν αἰτίαν ἐκλελειπότες χρημάτων καὶ ῥόγας συνήθως διδομένας παρακατέχουσαι, καὶ προσεξευρίσκουσαι ἀνάγκη πόρους εἰς συλλογὴν, ἵνα γοῦν καὶ κινούμεθα
 D ἔλεγον. ἐπήγγε δὲ καὶ βασιλεῖς ἀρχαίους, καὶ μᾶλλον τὸν Ἰωάν- 5
 νην, ὁπόσῃν τὴν ὑπὲρ τῶν χρημάτων εἶχε σπουδὴν, ὡς ἐγκληθὲν παρὰ τῶν ὅτι χρήματα εἰσκομίσαντες οὐκ ἐξαπιναίως παρὰ τῶν ἐν τῷ κοινῷ ταμείῳ ἐχόντων τὴν ἐνοχίην προσδεχθεῖν, ὁργὴν προστριβῆναι τοῖς μὴ παρενθὺς δεξαμένοις τόσῃν, ὥστε καὶ ἐνὸς εἰς Λαζοῦς φρυγόντος θιατέρῳ πληγὰς ἐκ προσταξέως ἐντει- 10
 νάντων συμβῆναι τῷ τότε ἡμερῶν ὀλίγων τεθνάναι. παρήγγε δὲ
 E καὶ μάρτυρα τῶν λεγομένων τὸν τότε λογαριαστικὴν τῆς αὐτῆς Ἄγγελον. οὗ καὶ παρενθὺς ἐπὶ τούτῳ οἴκοθεν εἰσκληθέντος, τὸ μὲν εἰσελθεῖν καὶ αὐτὸν εἰπεῖν οὐκ ἐνεχώρει γίνεσθαι· ὁφφικίῳ γὰρ τετιμημένον τῶν ἄλλων καθημένων ἐκείνον ἵστασθαι οὐκ 15
 ἔδικαιον ὁ βασιλεὺς, καθέζεσθαι δὲ πάλιν εἰσιόντα παρακαίριον ἔδοξε. διὸ δὴ καὶ γε τῷ συγγραφεῖ τῶν τοιούτων, καὶ δευτέρῳ

8. ἐν τῷ] αὐτῷ P.

se nec aurum plane amare nec argentum, nisi quatenus iuvandae reipublicae vim habeant expedienda facultate salutarium publice consiliorum. iustum auri usum se creando tristi diu experientia probasse, iam pridem coactum pensiones ministris reipublicae olim decretas et ex longo solvi summa fide solitas detinere; quae ipsa odiosissima parsimonia cum non sufficiat expediendis quibus status et salus imperii ematur sumptibus, aliquam utique inveniendam extundendae undecumque pecuniae rationem. quam autem hanc aliam a collatione subditorum comminisci quis valeat? "sed commoveamus age sane" subiecit "disputationem, retorto ad memoriam principatum retro lapsorum a nostri hodierni experientia mentis intuitu." induxit hic imperatores antiquos, et maxime Ioannem, demonstrans quantum huic studium fuerit pecuniae congregandae, eo quidem usque ut delata ei aliquando querela per quosdam conventium pecuniam publicam de negligentia custodum aerarii, accipere statim eam et intro recondere differentium, tanta ira exarserit in ministros duos talis indiligentiae compertos, ut eorum altero metu supplicii, ad Lazos fuga delato, comprehensus alter tot tamque gravibus iussu Augusti concisus plagis fuerit, quae verisimilem opinionem multorum fecerint eius obitum paucis diebus post secutum isti flagellationi tributum. rei sic gestae testem protulit tunc logariastem aulae Angelum, quo ad hoc ipsum profutendum statim domo accito, cum quaedam obstaret inconvenientia ne is intro admissus coram coetu appareret (quoniam hinc quidem virum officii honore decoratum stare aliis censidentibus haud aequum censebat imperator, rursus autem sedere ibi eum qui non ad censendum de negotiis propositis sed ad brevis responsi statim expediendam redditionem vocaretur, autempestivum videbatur) scriptor huius historiae et alius e clero, et ipse

τῶν ἐκ τοῦ κλήρου καὶ αὐτῶν τιμῶν, παρὰ βασιλέως ὄριστο
 ἐξελεθόντας ἑρωτῶν καὶ πυνθάνεσθαι τούτου περὶ ὧν ὁ βασιλεὺς
 ἔλεγε. καὶ γέγονε ταῦτα, καὶ ἐμαρτυρεῖτο τὸ λεγόμενον ἀλη- P 204
 θές, πλέον ἐπόντος ἐκείνου καὶ τὸν τῶν ἡμερῶν ἀριθμὸν καὶ γε
 5 τὴν τοῦ θανάτου νόσον τῷ τελευτήσαντι· τέσσαρας γὰρ ἡμέρας
 καὶ αἰμόρροϊαν ἐπισυμβῆσαν τῷ αἰκισμῷ τὴν τοῦ θανάτου αἰτίαν
 προσεμαρτύρει. ἦκε δ' ὁ λόγος καὶ τῶν περὶ τῶν ἀναφορῶν,
 καὶ μεθ' οὗτι πλείστα δὴ τὰ λεχθέντα, ἐφ' οἷς ὁ βασιλεύων ἐδέ-
 κνυ τὸ πρὸς τὸν πατριάρχην συγκεχωρηκὸς ἐφ' ἅσασι σχεδὸν ἢ
 10 τοῖς πλείστοις, διήρει τὰ προσαναφερόμενα, καὶ ἄλλα μὲν ἐπι- B
 θει τὰ κατ' ἀνάγκην προκείμενα, ἃ μὴ εἶναι δίκαιον παρορᾶ-
 σθαι διὰ τὴν κατὰ τὸ δίκαιον δυσωπίαν, ἄλλα δέ γε τὰ κατὰ χά-
 ριν προτεινόμενα εἰς γε λύσιν, ἐφ' οἷς καὶ ὑπακούοντος μὲν χάριν
 εἶναι οἱ, μὴ κατανεύοντος δὲ μὴ δοκεῖν δικαίως λυπεῖν τὸν ἀπο-
 15 τυγχάνοντα. συνάπτειν δὲ ταῦτα πατριάρχην, καὶ ἐν ἡγεῖσθαι
 τὰ τρόπον ὀρισμάτων Μυσῶν καὶ Ἀνδῶν διωσόμενα, καὶ διὰ C
 τοῦτο λυπεῖσθαι εἰ ἐν τισιν ἀσυγκάτεινος εἴη ὁ βασιλεὺς, οὐκ
 ἔχειν τὸ εὐλογον ἰσχυρίζετο. τίως δὲ καὶ καθυπόσχεσιν ἐπενέ-
 κας ὡς εὐμενῶς ἐντεῦθεν καὶ ἀκούοιτο καὶ συμπράξειε, διαλύειν τε
 10. προπροσαναφερόμενα P.

ab Augusto magni habitus, iussi ab eo sunt egredi et foris interrogare
 logariasten de iis quae dixerat imperator. factum id est; et logariastes
 suo testimonio prolixè fidem adstruxit sinceræ veritatis allegatis ab Au-
 gusto; exequens etiam circumstantias numeri dierum et morbi ac modi
 mortis eius qui sic obiisse dictus esset, aliens videlicet quarto die post-
 quam vapulaverat hunc eflasse animam, neq̄ aliam ei fuisse mortis cau-
 sam quam fluxum sanguinis e plagarum inflictione secutum. hinc iam ad
 tertiam patriarchae de imperatore querelam neglectarum suarum pro client-
 tibus precum processit oratio. ibi postquam imperator verbis plurimè
 ostendit propensissimam suam non in plerisque solum sed plane in omni-
 bus erga patriarcham indulgentiam, distinxit genera supplicationum quae
 sibi offerri contingeret. alias enim necessitatem habere iuris stricti, et
 ea poscere quae sine iniustitia negari haud possent. has a se negligi ne-
 fas esse ultro confiteri propter debitam aequitati a principe reverentiam.
 verum alterius quoque generis preces esse minime debita beneficii nomine
 rogantes. in his, ut benigne annuentis liberalitatem principis eius impu-
 tari gratiae par est, ita recusatio libertate utentis in renuendo sua nul-
 lam videtur offerre iustam dolendi aut conquerendi causam non assecuto
 quod optarat. confundere porro patriarcham et in unum haec miscere,
 non minori alioquin ab invicem intervallo dissita quam quo Mysorum, ut
 dici solet, Lydorumque fines distant. ac propterea aegre ferre si quando
 minus morigerum ad omnia quae postulat experiatur imperatorem; in quo
 plus aequo sibi arrogare ipsum, ac ultra quam recta ratio sineret appe-
 tendo provehi, affirmavit Andronicus et multis evincere contendit. sub-
 iunxit nihilominus promissionem facilioris in posterum exorabilitatis, osten-
 dens plane sibi esse decretum et benigne audire patriarcham quoties dein-

τὴν λύπην ἤξιον καὶ μικροψυχίας πάσης ἀπαλλαγέντα τῆς τιμῆς ἔχουσιν. ταῦτ' οὖν ἐκεῖνος λιπαρῶς ἤξιον, καὶ τοὺς ἄλλοιους εἶχε ξυναξιοῦντάς τε καὶ συμπελθοντας. κἀντεῦθεν ὁ γη-
D ραιῶς ἐκεῖνος μαλακισθεὶς (ἦν γὰρ ταῖς ἀληθείαις καὶ τὴν γνώμην εὐένδοτος), παροτρυνθεὶς εἰς τοῦτο καὶ παρὰ τῶν ἰδίων κατα- 5
 νεύει, καὶ βασιλεῖ ἄξιοῦντι πείθεται, καὶ καθυπισχεῖται αὐτίκα ἐκεῖ μόνον μέναντα ὑπ' αὐγὰς τὰς πρώτας τὸ πατριαρχεῖον καταλαβεῖν. γέγονε τοῦτο, καὶ ἡ τῆς ὑπαπαντῆς ἑορτὴ τὸν πατριάρχην ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ὄρῃ.

Ἄλλ' οὐκ ἦν καὶ ἰσαῦθις τὸν τοῦ Τελχίνος ἡρεμεῖν φθόρον, 10
P 205 (10) ἀλλ' ἕαρος ἐνστάτος ἐντεῦθεν καὶ τῶν πασχαλίων διελθουσῶν ὁ περὶ τοῦ Ἐφέσου Ἰωάννου λόγος κινεῖται. καὶ βασιλεὺς μὲν αὐτὸς ὁμολογῶν εἰς αὐτὸν ἁμαρτεῖν, — μηδὲ γὰρ εἶναι ἄλλον τὸν καθαιρήσοντα, ἀλλὰ μόνον τὸ σφέτερον θέλημα διὰ τὸ ἐπὶ τοῦ Γρηγορίου σκάνδαλον, μὴ τοῖς ἄλλοις κἀκείνου συμ- 15
B βαίνοντος ἐφ' ᾧπερ ὁμολογεῖν εἶναι ἐκεῖνον παρῴθησις μηδὲν σφαλέντα ἐπὶ τοῖς δόγμασιν, ἔπειτα δὲ τὴν ἐκείνου παραίτησιν δέχουσιν. καὶ διὰ τοῦτο ὑψίθρονον ὄντα βασιλεὺς ἐπίτηδες ὑπέχάλα καὶ τῇ κέλλῃ παρέβυεν. αὐτὸς γοῦν ἀναλαμβάνων τὴν τι-

ceps se adiret, et ei gratificari efficiendo quae vellet. tantum oravit, ut laxata contractione animi, et omni aegritonia suspiciosaque tristitia deposita, resumeret exercitium suae potestatis, et honoribus tali sacerdotio debitis coli se sineret. haec laetus renidensque imperator cum diceret, adiutantibus pro se quoque cunctis qui aderant, et communi assensu eadem rogantibus, emollitus denique senex est: erat enim re vera flexibilis ad suasiones amicorum, vir haud praefractae mentis, nec praedicatorum pertinax sensuum. sed et hanc hominis ad aequis acquiescendum pronitatem familiares tunc eius promoverunt, ipsum, ut persuaderi sibi pateretur quod omnes optabant, adhortantes. annuit ergo postulatis imperatoris, et ei promisit se non plus in quo erat haesurum loco, quam quantum nox tum intempesta cogeret; primo diluculo in aedes patriarchales remigraturum. nec pollicitis fides abfuit: nam posteidianum Hypapantes festum patriarcham ministeriis sacris redditum rursus vidit in ecclesia.

Quamquam ne perpetuum sic restituti officio praesulicis gaudium foret, haud abstulit invidi daemonis malignitas denuo conari. (10) caeterum vere inde consecuto et Paschalibus feriis elapsis, causa Ioannis Ephesii retractari coepta est. ac imperator quidem ultro poenitens fatebatur iniuriam ab se cum illo actam, quippe qui eius falso insinulati participationis scandali Gregoriani, eoque adacti ad renuntiandam dignitatem, volens abdicationem recepisset, thronoque sic delectum cella inclusisset. quam suam iniustitiam ut quamprimum agnoscebat emendaret, profiteri se nunc palam Ioannem Ephesinum minime assensisse caeteris in pace inita cum Gregorio, neque quidquam erroris contra dogma conscivisse. tum quod erat tali declarationi consequens, idem Augustus retexere male orsa et restituere in integrum dignitatique reddere quem perperam evertisset vo-

μὴν ἐκείνῳ ἤθελεν ἀνορθοῦν, ἐκείνο διδοὺς ὃ καὶ ὠρσιμῆτος
 προσαφηρεῖτο, τὴν εὐμένειαν. ἀρχιερεῖς δέ, πλὴν τοῦ Φιλα- C
 δελφείας καὶ τοῦ Σμύρνης, οὐκ οἶδα εἰ καὶ τρίτου ἑτέρου, βα-
 σιλέως λόντος τὴν ὁργὴν ἐπὶ τῆς οἰκείας ἔκρινον ἔχειν ἐκείνον τι- P 206
 5 μῆς, τὸ τε δίκαιον δυσωποῦμενοι, καὶ ἀνδρὸς ὄντος ἐκείνου τὴν
 ἀρετὴν καὶ τὸν λόγον οὐχ ἤκιστα ἱκανοῦ καὶ χρεϊώδους ἐπὶ τῆς
 ἐκκλησίας τὰ μέγιστα· μηδὲ γὰρ ὕλως ἰσχυῖσαι τὰ κατ' ἐκείνου
 ἐπ' Ἀθανασίου πατριαρχοῦντος κεινημένα, ἀλλ' ἡμιτέλεστον
 μεῖναι τὴν κρίσιν διὰ τὴν τῶν ἀρχιερέων ἐπὶ τοῖς ἀνισχύρωις κ- B
 10 νομημένοις ὑμφιγνώμονησιν. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἰδικοῦν τὸν B
 ἄνδρα, πατριάρχης δὲ καὶ ὁ Φιλαδελφείας (ὃ γὰρ τρίτος ὁ Σμύρ-
 νης ἐγκλήματι καθοσιώσεως ὑπαχθεὶς ὡς εὐλογήσας τὸν Μαλά-
 κην — Μαλάκης δ' ἦν ὃ ἐπὶ τοῦ Φιλανθρωπηνοῦ τὴν Σμύρνην
 ἐκείνῳ κατέχων, ὃς δὴ καὶ πεφόνευστο ἕσπερον — ἐκινδύνευσεν καὶ
 15 ἀργὸς ἦν) τέως ἄμφω πατριάρχης τε καὶ ὁ Φιλαδελφείας ἀντέτι- C
 νον, καὶ ἔν τι τῶν ἀδυνάτων εἶχον τὸν Ἰωάννην ἀποκαθιστάν. C
 ὅθεν καὶ μεταξὺ τούτων μεγίστη φιλονεικία ἤρξατο ἀνασφύεσθαι,
 ὥστε καὶ ἀπειρηκότα τὸν πατριάρχην ἀποχωρῆσαι καὶ πάλιν εἰς
 τὴν τῆς Παμμακαρίστου μονὴν τὸν τῆς συνόδου ὕχλον εἰς τοῦτο.

luit, ultro ei concedens quod iratus abstulerat, suam videlicet benevolam
 gratiam. porro antistites (exceptis Philadelphensi, Smyrnenſi et tertio
 forte quodam alio) nihil causae putabant superesse quominus Ephesinus,
 reconciliato iam ipsi Augusto, protinus honorem amissum rite ac iure suo
 resumeret, ad quod cum aequitate ipsa rei movebantur, tum viri reve-
 rentia, virtute ac doctrina insignis, maximeque utilis iis dotibus ad res,
 ut tum erant, ecclesiae componendas vel stabiſiendas. neque enim rata
 esse aut omnino valere, quae Athanasio patriarchatum gerente adversus
 eum fuissent mota, sed imperfectum et dilata sententia pendens adhuc
 manere iudicium, idcirco quod antistitem suffragia, ob invalidas obiecto-
 rum ipsi criminum probationes in incerto haerentium, haud umquam legiti-
 timo numero ad eius damnationem concurrissent, atque hi quidem sic
 Ephesium omni crimine liberum, et hoc ipso restituendum sedi suae vi-
 deri debere contendebant. at patriarcha et Philadelphensis vehementer
 obstabant. erat et tertius Ioanni contrarius Smyrnenſis: sed parum po-
 terat, ipse sacerdotio suspensus et laesae maiestatis citatus reus, ac non-
 dum purgato crimine periclitans. accersitus autem fuerat perduellionis ob
 impertitum ecclesiastica benedictione Malacam quandam participem et mi-
 nistrum rebellionis Philanthropeni, cuius nomine Smyrnam occupatam te-
 nuerat, postea interfectus. praecipui ergo et efficaciores oppugnatores
 Ephesini erant patriarcha et Philadelphensis. hi omnino negabant fieri
 posse ut is reponeretur in throno. ardescebatque maiorem in modum in-
 ter hos aliosque ea de re contentio, adeo quidem ut offensus iurgio et
 pertaesus synodaliū rixarum iterum patriarcha secederet in Pammacari-
 sti monasterium, imperatore mollius agente pro Ioanne, metu offendendi

ὁ γὰρ βασιλεὺς μαλακῶς ἀντείχετο καὶ πατριάρχην κατὰ τὸ εἶδος ἐφυλάττετο, ὡς εἶχεν ἀποκρουόμενος.

- D 11. Ἐκείνου γοῦν ἰδιώσαντος καὶ γε τὴν θύραν ἀποκλεικίτος τοῦ μὴ τινα εἰσιέναι τῶν ἕξωθεν κατὰ χρεῖαν δῆθεν ἀναφορᾶς ἢ καὶ κρίσεως, οἱ ἀμφιγγωμονοῦντες ἐκείνῳ ἀρχιερεῖς 5 δόξαντές τι ποιεῖν ἱκανὸν ἐπ' ἐκείνον, καὶ τοῦ Ἐφέσου συνηγούντος σφίσι πλαγίως, τόμον συντάττουσι μέμψεις καὶ βασιλεῖ E ἐγχειρίζουσι, τὴν βασιλέως ἐντεῦθεν ὑποχαλᾶν καὶ ἐκλίειν πρὸς ἐκείνον πειρῶντες διάθεσιν. αἱ δὲ μέμψεις, ὅτι ἐδταξίας ἀπαιτουμένης, εἶπερ ἐν ἄλλοις, κὰν τοῖς τῆς ἐκκλησίας πρῶγμασι 10 (ταύτην γὰρ καὶ τοὺς πατέρας διὰ τῶν οἰκείων συνοιστῶν κανόνων), κατ' οὐδὲν ὄλως τῷ πατριαρχεύοντι μιμήθηκε ταύτης. P 207 κρίσεις μὲν γὰρ ὡς αὐτοὶ συνοδικῶς ἀποκαθιστῶσιν, ἐκεῖνος μόνος ἐξαλλάττει, καὶ δι' οἰκείας γραφῆς τὰ τοῖς δόξασιν ἐναντία διακελεύεται, καὶ ἐκκλησίας κεχηρωμένας τῶν προεσιτίτων, ἀν- 15 τὸς ἕξελήθηδες τὰς ἐπ' ἐκείνας ψήφους ὑπεριτιθέμενος, πλείων σφετερίζεται τὰ κείνων, καὶ τὰ μὲν ὡς βούλεται διατίθεται, τὰ δὲ καὶ δίδωσι τοῖς ἐπ' ἐκείνοις καταστῶσι. τὰ δὲ γε τῆς οἰκείας B ἐκκλησίας τῷ σφετέρῳ νείῃ ἐγχειρίσας Ἐφραῖμ ἕλην δίδωσι τούτῳ κακίας τοῖς ἐκείθεν λήμμουσι, μὴ οἰκονόμον κατὰ τὸ σύνηδες κα- 20

10. κὰν τοῖς] καὶ τοῖς P.

patriarchae, quem observare perseverabat, cavens irritare hominem, sed eius tamen impetus in Ephesinum quam poterat moderatissime retundens.

11. Patriarcha igitur privatim agente, ac obseratis pertinaciter valvis neminem eorum admittente qui aut petendae interventionis aut iudicii causa aditum ad eum poscerent, antistites contrariae ipsi factionis aliqui ad rem quam promovebant utile se acturos rati, cooperante oblique Ephesino, libellum conscribent querelarum in patriarcham, eumque Augustis porrigunt, ita se quod conabantur, non sine spe successus tentaturos arbitrati, aut extinguere penitus aut aliquantum debilitare patriarchae apud Augustum seniore gratiam. "capita haec erant querelarum, quod cum bene ordinata dispositio ministeriorum ac functionum unice requireretur non minus in aliis quam in ecclesiasticis negotiis, unde hanc patres propriis canonibus commendassent, eam tamen patriarcha funditus negligat. quae enim ipsi synodice legitimo suffragiorum concursu decreverint, ipse solus immutat, et proprio rescripto communiter statutis contraria imperat. praeterea ecclesias pastoribus viduatas, dilatis de industria canonicis per suffragia electionibus praesulum substituendorum defunctis, ipse sibi usurpat, missis qui nomine suo proventus earum tollant; et partem horum pro libitu absumit, partim iis condonat quos istis administrationibus praefecit. quin et res ecclesiae propriae dispensandas pro arbitrio permittens filio suo Ephraimo, ansam ei et materiam ad male agendum praebet, occasione lucrorum quae inde sibi congerit, cum pro more debuisset eiusmodi procuracionem oeconomio ad id lecto commendasse, viro idoneo, cuius fideli

θιστιῶν, παρ' οὗ δὴ καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας διεξάγοντο ἂν πρά-
 γματα. καὶ πόλλ' ἄλλα τοιαῦτα γράφοντες ὑπαίτιον δεικνύειν
 ἤθελον τὸν τέως σφᾶς ἀποπροσποιοῦμενον. ταῦτα βασιλεῖ δε-
 ξαμένῳ τὸ πολὺ ἐπῆει κἀθυρήναι τῆς διαθέσεως, οὐ μὴν δὲ
 5 ὥστε καὶ ἀπολύειν παντάπασιν ἔγνω, ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ἐφίεναι
 καὶ ἐνδιδόναι, ἣν πως ἀνακάμπτειν βούλοιοτο, μὴ μέντοι γε ὡς C
 τὰ πρῶτα λιπαρῶς ἀξιοῦν καὶ καταναγκάζειν. ἣν δ' ἐπανήκοι,
 δέχεσθαί τε καὶ οἱ τοὺς ἀρχιερεῖς ὁμοροεῖν πείθειν ἕμα καὶ τῷ
 τὰ αἰτιάματα θεραπεύειν κελύειν. τὰ γὰρ τοῦ Ἀθανασίου κέν-
 10 τρα τὴν οὐλὴν ὑπέκνιξε· μηδὲ γὰρ ἔχειν ὄλωσ αὐτὸν εἰρηνεύειν
 καὶ τὰς ἀρὰς λύνει, ὡς οὕτως ἐμπερισκέπτως καθίστη καὶ φρικτῶς
 ἀφώριξε, μὴ τὸν θρόνον καὶ αὐτῆς ἀπολαβόντα, καὶ ταῦτα D
 μηδὲ τῷ παρ' αὐτοῦ τῆς λύσεως γράμματι τὸ ἕγιος προστιθέντα
 κατὰ τὸ σύνηθες τῷ τοῦ βασιλέως ὀνόματι, ὅτι οὐδ' ἐκείνος
 15 ἤρῃμι ἐν τοιοῦτοις καιροῖς τοῦ σκανδάλου, ἀλλὰ τὰς θύρας

et prudenti iudicio administratio honorum ecclesiae recte ac prout decet
 gereretur." haec et multa eiusmodi libellus episcoporum continebat, qui-
 bus studebant reum aut saltem suspectum apud imperatorem reddere pa-
 triarcham, a quo se participatione consiliorum exclusos et quasi abdicatos
 dolebant. ea cum accepisset imperator, remisit ille quidem multum de
 illo vehementi affectu quo prius patriarcham amplectebatur, non tamen ut
 deicere illum throno plane decerneret: quin potius statuit benigna tra-
 ctatione ipsum et indulgentia pellicere, si posset, ad resumendum exerci-
 tium patriarchalis potestatis, certus tamen non descendere amplius, uti
 antea fecerat, usque ad preces humiles et declarationes quae possent re-
 luctantem cogere, obfirmatae ad impetrandum voluntatis; satis existimans
 nunc fore, si post benignam invitationem reverti quo vocabatur ultro an-
 nuentem benevole susciperet, eique conciliare adversos antistites studeret
 suadenda iis cum illo concordia, dandaque opera ut obiecta ei crimina iu-
 stis purgationibus diluerentur. ne ultra haec conari nunc quidem cura-
 ret, neve abhorreret nimium a mutatione praesulis, faciebant infixi dudum
 eius animo et necdum evulsi penitus scrupuli ex illa fulminatione dirarum
 atque anathematum quam Athanasius chartis abstrusis indiderat. coalue-
 rant quidem utcumque vulnera formidinum illarum, non tamen ita ut non
 interdum cura inde superstitioso principi supervacanea renascens obductas
 quasi reficaret cicatrices, sollicitaretque reputantem haud videri vere um-
 quam expatriarcham illum solutarum quod ligaverat, et horribiles illas
 execrationes rite legitimeque remissurum, nisi reponeretur in sede potesta-
 temque reciperet eandem qua tunc erat praeditus cum illa scriberet. nam
 declarationem istam, qua sedatae tunc conscientiae multorum essent, ap-
 parere convicio expressam ab invito, nec periculum abesse quin uti vi
 extorta, cassa effectum et nullius esset roboris. pellucere quin etiam, si
 quis introspiciat attentius, signa male dissimulatae talis in ipso Athanasio
 sententiae arcanae. cur enim ille literis de hoc editis omisisset imperato-
 ris nomini consuetum sancti adiunctum apponere, nisi vellet subindicare
 haud opinari se illum rite per has ac vere intortorum in ipsum per prio-
 res anathematum feralibus vinculis solutum. quid quae nunc agere dice-
 retur, an non idem ipsum innuebant? audiebatur enim, ex quo erant istae

ὑπανοιγνὺς τῆς μονῆς πολλοῖς ἐπήρκει πενομένοις ἐκ τῶν τυχόντων. ἦν δὲ ἄρα ταῦτα τοῦ μέλλοντος προκενήματα, καὶ ἡ
 E παλίμπους ἐφῆδρευε δίκη μηδὲν ἐπαύουσι. τότε δ' ἦν ταῦτα, οὐ μὴν δὲ καὶ ἐς ἅπαν τῷ πατριάρχῃ ἠγγήτο τὰ τοῖς ἀρχιερεῦσι πραττόμενα. διὰ ταῦτα καὶ τὰ τῆς τιμῆς περιποιούμενος ἑαυτῷ⁵
 P 208 γνησίῳ ἐντυγχάνοντα εὐμενίζειν τῷ αἰδῶ προσβαλεῖν. (12) ταῦτα διανοηθεὶς ἐπιβὰς ἵππου πρὸς ἐσπέραν εἰκοστῆς πέμπτῃς μηνὸς Ἐλαφηβολιῶνος βυσιλεῖ πρόσεισιν. ὁ δὲ καὶ δέχεται τοῦτον ἄσμενως, καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνει πρὸς εὐλογία, καὶ καιρὸν¹⁰ οἰηθεὶς ἐκείνον εἶναι τῆς σφῶν καὶ ἀμφοτέρων πρὸς τὴν τῶν Παλαιολόγων μονὴν ἀφίξιως τῆς ἐορτῆς ἕνεκα, συμπαραλαβῶν,
 B συνέρχονται καὶ ἀμφοτέροι. εἶτ' ἐκεῖθεν, ἐπὶ τρίτῃ τῆς ἑβδομάδος ἦν καὶ γ' ἕξ ἀνάγκης ἐκ πολλοῦ τῷ βυσιλεῖ ἦν τῇ τῶν Ὀδηγῶν μονῇ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν παραβάλλειν προσκνήσεως¹⁵ ἕνεκα, συνιόντες ἅμα, αὐτὸς μὲν τὴν ἀναγκαίαν ὁδὸν ἐξήνεν, πατριάρχῃ δὲ τὸ πατριαρχεῖον καταλαμβάνει, διαδοθέντος λόγου, ὡς καὶ αὐτὸς ὕστερον ἐν οἷς πρὸς βυσιλεῖ ἔγραφε καὶ τοῦτ'

de patriarcha qui nunc rerum potiretur controversiae motae, suae prius clausae cellulae fores hiare passum esse; admisisse quin etiam clanculum et subsidiis opportunis populariter demeruisse inopes e plebe quospiam: quae indicia essent minime acquiescentis fortunae praesenti, et thronum unde excidisset respectantis. tales curae intime versantes mentem nimium facilis ad sensum religionis omnem Andronici Augusti senioris quasi praeludia erant certaminis instantis et primae commotiones in proximo insidiantis sine ullo sui sensu vindictae, at mox eruptione in nihil minus opinantes, ad restituendum qui ceciderat. haec tunc erant: quid secutum sit, dicitur. quod nunc instat, haud prorsus latuere patriarcham quae ab episcopis in ipsum eudebantur. quare curam ingressus retinendi asserendique sibi patriarchatus, praevertere decrevit adireque profinus Augustum, ultroque offerendo sui conspectu, citra suspiciosa internuntiorum tentamenta, propria coram facie verecundoque diluere congressu quidquid malevolae delationes animo principis in se forte offensionis allevisent. (12) ab his sic apud se decretis, equo consensu, sub vesperam diei vicesimae quintae mensis Octobris ad imperatorem se confert, qui et eum benevole excepit, et caput ipsi ad benedictionem inclinavit; ratusque tempus illud esse quo conveniret ambos ipsos ad Palaeologorum monasterium simul proficisci celebrandi illic festi gratia, eo re ipsa sociati invicem iverunt. ac quoniam feria numerabatur tertia, quali die ex longo usu necesse erat imperatorem proficisci ad Hodegorum monasterium venerationis causa, quadam inde viae parte communiter confecta digredientes, imperator quidem necessarium, uti consueverat, iter peregit, patriarcha vero patriarchali domicilio se reddidit, audita iam tum fama visi cuiusdam divinitus oblati patriarchae, quo is motus fuisset ad resumendam, contra quam prius decrevisset, eum habitationem tum administrationem eius dignitatis propriam. iactatum quippe vulgo est (et id postea ipse Ioannes

ἰδήλον, ὅτι καθήμενος μόνος ἰδίᾳ ἕπαρ σχεδόν, οὐκ ὄναρ, φω- C
 νῆς ἀκούοι παιδὸς ἐπιστάντος, ὡς ἔδοξεν, “εἰ φιλεῖς με, Πέτρε,
 ποίμεινε τὰ ἄρνια μου.” παρ’ ἣν αἰτίαν καὶ ἔλθειν αὐθωρὶ καὶ
 βεβαιῶν ἔτι μὴ ἂν ἐξελεθεῖν ἐντεῦθεν, εἴ τι καὶ γένοιτο. τότε
 5 δὴ καὶ τῶν ἀρχιερέων οἱ μὲν ἐδέχοντο τοῦτον, οἱ δ’ ἀφηνίαζον
 ἐπ’ αἰτίαις ταῖς οὐ τυχούσαις τιθέντες τὸ μὴ συμφωνεῖν ἐπὶ
 πολλοῖς σφίσιν ἐθέλειν τοῦτον, ἀλλ’ οἷον μένειν αὐτόνομον. D
 ὑπεκρούοντο δὲ ταῦτα λέγοντες τὸ κατὰ τὸν Ἐφέσου Ἰωάννην
 τοῦ παντός γε μᾶλλον· μηδὲ γὰρ συμφωνεῖν ἐθέλειν, ὅ τι καὶ
 10 πράττειεν, ὑπὲρ τούτου. βασιλεὺς τοίνυν τὸ πρὸς τὸν πατριάρ-
 χην τιμητικὸν συντηρεῖν καὶ αὐθις ἐθέλων συγχᾶς τε προσόδους P 209
 πρὸς αὐτὸν ἐποιεῖτο, καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς μεταπεμπόμενος τὴν τῆς
 γνώμης σφῶν ἀνολόγησιν ἐξωμάλιζε πολυτρόπως, οἷς δὴ πολυω-
 ρεῖν εἶχε τὴν τοῦ πατριάρχου σύστασιν· προσυπέσχετο δὲ καὶ
 15 ταῦτα γίνεσθαι μετ’ εἰρήνης καὶ διορθοῦσθαι τὸ πλημμελοῦμε-
 νον. καὶ οἱ μὲν ἐκόντες ἄκοντες, τοῦτο μὲν τῇ κυρὰ βουσιλέως
 βία τοῦτο δὲ καὶ τῇ ἀπαραιτήτῳ τοῦ πράγματος, ὑπεκλίοντο,

Cosmas scriptis ad imperatorem literis affirmavit) ipsi suo in secessu con-
 sidenti, palam per vigiliam, non autem in somnio, auditam clare vocem
 pueri superne adstantis, ut videbatur, verba ista proferentem “si amas
 me, Petre, pasce agnos meos,” qua ille manifesto auditu percepta, intel-
 lectoque quid iuberet, eadem hora omisso secessu produisse petiissequae
 patriarchales aedes, ac plane statuisse numquam inde amplius, quidquid
 demum accideret, recedere. tunc porro episcoporum alii quidem patriarcham
 ad exercitium potestatis redeuntem consueta submissione exceperunt,
 aliis subicere se illi ac communicare praefracte recusantibus; cuius
 suae rebellionis causas, ut ipsis videbatur, non aspernandas allegabant,
 quod nempe in multis convenire cum ipsis Ioannes nollet, sed velut sui
 iuris, pro arbitrio cuncta gerendi sibi et arrogaret et assereret libertatem.
 innuebant haec dicentes negotium Ioannis Ephesini, in quo videlicet pot-
 tissimum ista independentis usurpatio auctoritatis ab eo affectata emine-
 ret: recusare quippe illum irrevocabili obfirmatione animi assentiri epi-
 scopis in eo quod de isto antistite agendum statuendumve censerent. at
 imperator reconciliatae cum patriarcha gratiae fidem exhibere signifi-
 catione constantis in eum reverentiae cum maxime nunc stans, frequens
 ad illum itabat, et crebro episcopus accersens lenire tumentes ipsorum
 iras et reducere ad benevolentiam infensos ab eo abhorrentium affectus
 omni cura satagebat, pollicens, quae ipsi vellent, efficacius placidis officiis
 quam turbulento peragenda impetu. crederent sibi solum, et subici pa-
 triarchae sustinerent: restitutum iri cuncta in integrum; et si quid pec-
 catum esset, ex voto eorum emendandum. per haec illi partim volentes,
 partim vi quadam imperialis verecundiae obnixas in contrarium eluctante
 voluntates inflexi, vel re vera inclinabantur ad obsequium, vel quem recu-
 sare summae rogantis auctoritati nequirent assensum simulabant, tacitis
 tamen destinationibus tempus aliud designantes, quo inchoata resumerent,

καιρόν δ' ἐτίθειον καὶ αὐθις ἀνακινεῖν τὰ μεταξὺν κείμενα καὶ ζη-
τεῖν διόρθωσιν.

- B 13. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Μιχαὴλ ὁ δεσπότης τὴν συνοικοῦ-
σαν πρὸ χρόνων ἀποβαλὼν (ἢ δ' ἦν ἡ τοῦ βασιλέως υἱαδὲλφη),
τῇ τοῦ Τερτερῆ κεκρωμένη ἡδὴ τοῦ κράλη Σερβίας ἐποφθαλμί-
ζει, καὶ θέλων θάλουσαν ἄγεται, ἐφιέντος μὲν βασιλέως, ἐφιεί-
C σης δὲ καὶ ἐκκλησίας ἐν ὑστέρῳ τῶν γενομένων. ἦν δὲ καὶ ἄρ-
μοσάμενος ἐαυτῷ, τὸ τῆς δεσποτείας ἀξίωμα ἔχων καὶ ἔτι, συμ-
μετεδίδου τῆς ἀξίας καὶ τῇ συνοικημένη ἐκ κραλαίνης, ἐξ ἧς καὶ
παῖδας ἀποτετόκει. καὶ γε δῆλος ἦν τῇ τοῦ Τερτερῆ συνοικῶν 10
ὡς γνησίαι.
- D 14. Καὶ τότε ἀστὴρ κομήτης ἀφ' ἐσπέρας ἐξέλαμπεν,
περὶ οὗ καὶ ἐν τοῖς κατ' ἐμμανιὸν δι' ἐπιῶν ὑπέμνησα, οὕτω
γράφων.

- ἡδὴ μὲν φθινοπωρὶς ἰσημεριῆ ἐπέλαυνεν, 15
ἡλίος δ' ἔχε παρθενικῆς λρατεινὰ πρόσωπα.
καὶ τότε δὲ φαιδρὸς λάμπε Θερήκηθε κομήτης,
ἐκταδίην τε κόμην ἔχεν ἀντολίηνδε ῥέπουσαν,
ἐσπέριος δ' ἠνγαζ' ἐπὶ τόσσον νυκτὸς λούσης,
B αἰὲν ἀπαινύμενος τὸ πλεον νῦν ἢ τὸ πάροιθεν, 20
ὅσσον ἀνωτερίεσσι διαλλάξεσιν ἔφωσκεν.

5. ἀποφθαλμίζει P.
21. ἀνωτερίησι?

6. ὑφιέντος P.

17. δὴ deerat

et quae perperam acta prius causati nunc principis gratia tolerare prae-
se ferrent, utique refingi ac corrigi quaerent.

13. Inter haec Michael, amissa dudum coniuge priore, quae impera-
toris soror fuerat, ad filiam Terteris, separatam, ut diximus, a crale Ser-
biae, adiecit oculos, et volens volentem duxit, nihil obstante imperatore,
ecclesia vero postmodum factum comprobante. quin et aliquanto posterius
quam hanc connubio sibi iunxerat, cum iam liberos ex ea suscepisset, de-
spotica illam, qua erat ipse iam pridem insignitus, potestate impertiit; ha-
buitque ex cralaena despotam Terteris filiam uxorem, nullis prorsus ho-
norum, qui legitimae necessitudini verae coniugis deberentur, significatio-
nibus exclusam.

14. Tunc stella crinita ab occasu resplenduit; circa quam versibus
alias a me scriptis, opere adhuc apud me condito *), sic ludere memini.

Autumnus luci ac tenebris aequaverat horas,
osque sacrum Erigones Sol annuus hospes habebat,
cum laetum rutilans e Thracum parte cometes
caesariem in tractus extendere coepit Eoos,
limite ab Occiduo procedens ipse, sed usque
imparibus gyris, dum noctis semper omitit
amplius hesterno spatium, quo surgit in alta

*) immo in vita mea versibus conscripta.

οὐ γὰρ ἔν' ἀπλανέων κατὰ μοῖραν χῶρον ἔτεταιν.
 ἀλλά γ' ἐκύστης νυκτὸς ἀνώτερον εἶχε κέλευθα,
 μέσφα ὑπερπόδις' ἀλὲν ἀνώτερος ἀμφαναβαίνων,
 ἔνθα οἱ ἄκροι τὰ πρῶτα τρίχες ἐμπεφύασιν,

5 ἦκα μαραινόμενος μείουρος, καὶ τότε λῆξε.

περὶ τούτου ἄλλοι μὲν ἄλλως ἀπειφαίνοντο καὶ ὡς εἶχον γνώσεως
 ἔλεγον, οἱ πλείους δ' εἰς κακὸν κοινὸν τὴν ἐπιτολὴν ἐκείνου ἐφοί-
 βαζον· οὐδεὶς γὰρ κομήτης ὅστις οὐ φύσει κακός, φυσίον. ζμοῖ

δὲ τῇ τῶν ὄλων προσανέχοντι φύσει, καὶ μᾶλλον οἷς ὁ Σταγυρά-
 10 φεν φιλοσοφεῖ, ἐκείνα ἐπῆει λέγειν περὶ τε τῆς κινούσης αἰτίας

καὶ αὐθις τῆς τελικῆς καὶ ὧν προεφωσφόρει ἀποβησομένων, ὅσα
 δὴ καὶ τὰ μὲν προηγεγόνεισαν τὰ δ' ἔμελλον ἐπιγεγονέναι. ἐξ

ζυρος γὰρ καὶ ἐς τότε ἀγχιὸς παιπαλόεν τὸ πέδον δεικνὸς ἀμ-
 φεῖχε τὴν περὶ ἡμᾶς οἰκουμένην, ὡς μηδὲν μὲν ἐκβλαστάνειν

15 ἰσχύειν ὅσα καὶ θέρους εἰώθει βλαστάνειν, πάντα δὲ σφρέατα καὶ
 πᾶσους πηγὰς ἀποσβῆναι. εἶτα δὲ καὶ ἐκνεφίαι ξηροὶ τε καὶ ἀπη-

νεῖς· λειμῶνες ἐπὶ ὄλῳ μηνὶ καὶ πρόωροι ξυμβεβήκασι. καὶ
 ταῦτα μὲν ὁ συγγράφων, τὸν νοῦν ἐπερείδων τοῖς φυσικοῖς·

ἡγνόνει δὲ ἄρα καὶ ὡς μεγάλων ἐκείνος κατάρχει κακῶν, οὐ τῶδε
 20 ἢ τῶδε μέρει τῶν κατ' ἀνατολὴν ἐπεισφρησάντων τύπων, ἀλλὰ

ocys, et propior summo sese admovet axi.
 nam nullius iter fixi comes institit astri,
 nocte sed unaquaque viam in sublime supinat.
 illo iterum, primaevio ubi fulsit crine, reversus,
 marcuit hic cauda mutilus, desilitque videri.

de hoc non me fugit alios aliter prodidisse: ego prout cognovi, hactenus expressi. caeterum plerique, vulgare secuti praeiudicium trito illo versiculo celebratum, nullus cometa non sua indole est malus, huius exortum stellae ad significationem infaustorum in commune eventuum male ominando detorserunt. mihi vero attendenti ad naturam universi, sequenti-que praesertim disserendi methodum a Stagiritae philosopho traditam, ea solum de isto phaenomeno consignanda literis visa sunt, quae ad principium unde est ortum, ad locum modumque ac tempus quo desit pertinent, non omissis iis quae vel praecessere vel secuta sunt eius apparitionem. a verna igitur proxime exacta tempestate usque ad aequinoctium autumnale, quo coepit videri, siccitas coelum nostrum insolita torruit, squallentes late ac pulverulentos amplectens campos. unde factum est ut nihil eorum quae germinare per aestatem terra solet, producere illo anno potuerit, perennes vero putei et vivae scaturigines fontium omnes defecerint. venti deinde crebri, aridi, procellosi, auram afflantes aegre spirabilem, sunt orti. prata toto mense citius floruerunt, ac maturuerunt foena. talia historicus ex praesenti naturalium eventuum inspectione tradere memoriae potuit. ignorabat autem tunc, quod rerum eum deinde secutarum tristis experientia docuit, fuisse istud initium ingentium malorum, quae non hanc aut illam proprie partem Orientalium regionum, sed aequae

πάσαν ἐπιληψόντων τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην ἐκ τῆς τῶν Περ-
σῶν ἐπιθέσεως.

P 211 15. Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους, μηνὸς ἐνεστῶτος Ἰαννουαρίου,
ὃν οἱ τὸν Ἀσκραίην ποιητὴν ἐξηγούμενοι Ἀθηναῖον κατ' Ἀθη-
ναίους ἔλεγον, οὐκ ὄρθῶς, οἴμαι, εἰ καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς καθ' αὐ- 5
τοὺς ἐποιοῦντες τῇ ἐκείνων ἠκολουθήκειμεν ἐξηγήσει (ἀκριβῶς
γὰρ Ἀθηναῖοι τὸν κατὰ Ῥωμαίους Ἰαννουάριον Ἐκατομβραῖονα
B λέγουσι), κατὰ τοῦτον οἷν θεμέλιον πρῶτον τῆς σελήνης ἐχού-
σης ἔκλειψις ταύτης ξυμπλῆτι, τῶν τῆς ἐπιστήμης ξυνετῶν
τῷ βασιλεῖ προειπόντων. καὶ ἡμεῖς οὕτω πως ἐν τοῖς ἡμετέροις 10
γεγράφαμεν.

μηὲν δὲ Ἀθηναῖον πρώτη βύσις ἴστατο μῆνης,
ἢ διχόμενος ἔην, καὶ δὴ φθίνε κατὰ πρόσωπα,
C καὶ τότε νεκτὸς ἐν τριτάτῃ σχεδὸν ἐσπερήθηεν
λάμπ' ἐπιδίφριος, αἴφνης δὲ σκοτόεσσα τέτυκτο, 15
ἀρξάμενη τὰ πρῶτ' ἐκλείπειν ἀντολήθην,
μέσφ' ὄλη ἐξαπόλωλεν, ἐφ' ὄρη μὴδὲν ἐοῦσα.
ὄρης δὲ τρίτον ἔσβη. ἀτὰρ ἀπήρχετο φῶσκειν,
D καὶ πάλιν ἀντολήθην ἐς ὄρην ἔμπλειος ὤπτο.
τόρρα καὶ ἐς μετέωρα λειδῶς τις ἔειπε, 20
καὶ γε ἰδὼν θηήσατο, ὅς γε προμάνθαν' ἀκούσας.

4. τὸν decret. 12. μῆνα P. 18. ἀτὰρ τότ'?

universam, quam late extenditur, continentem hanc nostram oppresserunt,
undique ingruentia, ex Persarum in hoc imperium irruptione.

15. Eodem anno, mense currente Ianuario, quem enarratores Ascræi
poetae Lenæona dictum Atheniensibus tradunt, non recte, ut opinor, etsi
nos, cum apud ipsos carmen pangeremus *), eorum expositioni adhaese-
rimus (re vera enim, quem Romani Ianuarium vocant, Athenienses He-
catombæonem appellant), cum igitur primus lunæ a novilunio progres-
sus cum hoc mense incepisset, ea plenilunio in deliquium incidit, prout
imperatorii prædixerant astronomîcarum periti rationum. id nos deliquium
nostris hisce versiculis descripsimus.

prima viam signant primo vestigia mense
lunæ orientis adhuc facieque bicornis hiulca,
crevit ubi, et noctis fere tertia volvitur hora,
splendente invectam curru caligo repente
inficit, ortiva paulatim a parte subintrans,
continuum, quoad interiit, sensim hausta, per horam.
atque triente horæ nigra perstitit. inde resumens
Eoo a limbo lucem, tota eluit hora
noctem de vultu, et pleno rursus emicat ore,
astra prout speculans prædixerat ante magister.
spectavitque oculus quod ab illo audiverat auris.

*) immo: nos in vita nostra.

16. Ταῦτα μὲν τοῦ ἔτους ἐκείνου γέγονε· Ἀλανῶν δὲ **B**
 μέγανθμον ἔθνος ὡσεὶ δέκα καὶ ἑξ̄ χιλιάδας ποσούμενον, ὧν τὸ
 ὑπὲρ ἡμῶν μάχιμον ἦν, ἀπολυθὲν Νογᾶ καὶ τῆς ὑπ' ἐκείνῳ δου-
 λείας ἐν πολέμῳ ἀπολωλότος, ἐζήτησαν προσχωρεῖν βασιλεῖ, καὶ
 5 τῷ ἀρχιερεὶ προσελθόντες Βιτζίνης ἰκέτεον δι' αὐτοῦ βασιλεῖα **P** 212
 σφῶς δέχασθαι. ἰνόσουν γοῦν καὶ δεινῶς εἶχον τότε τὰ κατὰ
 ἀνατολήν, καὶ τοῦ Βιτζίνης τὴν σφῶν ἀγγέλλοντος ἰκετεῖαν ἔρ-
 μαιον ἐλογίζοντο ὡς καιρόνδ' ἐπιστάντων· αὐτοὺς γὰρ εἶναι καὶ
 10 τούς τῷ Νογᾶ περυσίζοντας, καὶ δι' ὧν ἐκείνος τὰ μεγάλα κα-
 τὰ τὴν θάλασσαν ἐκείνην ἐκείνην ἀφῆκεν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν σφῶν ἀφῆκεν θείδθεν τινὰ μηχανὴν
 ἡγοῦντο εὐκαίρως σχεδιασθεῖσαν εἰς ἀρωγὴν. γράμματά τε παρ'
 αὐτοὺς βασιλικά κατεπέμποντο, καὶ παμπληθεὶ ἐφ' ἁμαξῶν καὶ **B**
 λαμπήναις προσσητομύλον. καὶ βασιλεὺς ὅτι πλείστην ἐκ χω-
 ρῶν Θρακικῶν τε καὶ Μακεδονικῶν τὴν ἐκείνων παρεσκευάκει σί-
 15 τησιν. τοὺς δὲ γε μεγιστᾶνας ἐκείνων ἐισαγαγὼν καὶ φιλοφρόνως
 δεξιωσόμενος, ἐκ συνδοσιῶν κοινῶν τὰ ἐκείνων ἐτοιμάσας ὀψώ-
 νια, ἔτι δὲ καὶ ἡπιοὺς ἰκανώσας ἐκ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν μάλι-
 στα, τοῖς ἰκανῶς ἔχειν σφίσι δοκοῦσι παραδόντες διασωσταῖς **P** **C**

2. ὡς εἰς?

16. Ea quidem anno illo contigerunt. Alanorum vero magnanima
 gens, capitum numero fere sedecim millium, quorum plus dimidio bellis
 apti et exercitati erant, destituti a Noga et ab huius iam servitio liberi,
 postquam is in praelio ceciderat, quaerebant in imperatoris militiam trans-
 ire; et adito episcopo Bitzines, supplicabant eius opera persuaderi An-
 dronico ut ipsos admitteret. favebat istiusmodi petitioni praesens status
 rerum imperii: nam graviter tunc laborabant Orientales tractus. quare
 Bitzinensi quid Alani peterent referenti cupide Augusti et qui eis erant
 a consilio annuerunt, tanquam occursu rei faustissimae gaudentes, offerri
 ultro tam opportune nullo satis studio quaeri et pretio emi dignum ma-
 lorum argentium remedium. reputabant fuisse hos quasi triarios aut etiam
 praetorianos, Nogae, praecipuum robur exercitus ipsius, quorum vi ac
 forti fidelique opera tot illa tantaque perfecisset, quibus esset eius nomen
 inclytum redditum. tales ergo tali tempore sponte in Romanae rei laban-
 tis occurrentes auxilium cum gratulatione accipiendos, sic tamquam (quod
 dici solet) deum e machina, censebant: dei enim profecto benefica pro-
 videntia tam opportune adveniens expediri subsidium qui non intelligeret,
 hebetem utique ingratumque videri debere. statim igitur proluxe ac per-
 honorifice imperialibus invitatis literis, et ipsi sine mora cum familiis ac
 sarcinis, curruum plaustrorumque numero ingenti huc transmigrant. nec
 omisit imperator abunde providere novorum hospitiu victui: corrogata
 enim e Thraciae ac Macedoniae regionibus magna frumenti vi, copiosam
 populo universo ac plebi etiam Alanorum infimae annonam praebuit. pro-
 cetero vero ac summates gentis ad se humanissime admissos omni benevo-
 lentiae significatione delinivit, auctoramenta insuper eis decernens annua-
 rum pensionum ex collatitia pecunia. sed et qui eorum apti equestri mi-
 litiae apparerent, iis equos attribuit propriis militibus ademptos; iisdem-

P. 80

P. 212

P. 212

P. 212

μίοις, ἐπ' ἀνατολῆς ὄρμα. ἦν δὲ καὶ προστεταγμένον πρὸς βασιλείως αὐτοῦ κατοικίσειν τῆδε. καὶ ἦν ὁ σκοπὸς τῶ κρα-
 τοῦντι καὶ λίαν εὐελπίς· εὐάγωγον γὰρ ἐμάνθανεν εἶναι τὸ ἔθνος
 καὶ εὐπειθές, πρὸς δὲ πολέμους καὶ λίαν ἀρείκιόν τε καὶ μάχιμον.
 καὶ διὰ ταῦτα καταλιγώρει σχεδὸν τῶν Ῥωμαίων ὡς γυναικι-
 5 σθέντων ἀντικρὺς καὶ ἕξ ἀνάγκης μὲν τὰ πολλὰ καταμαλακισθέν-
 των, οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἀπὸ κακοθελοῦς γνώμης καὶ προαιρέσεως.
 D τοῖς δὲ καὶ μᾶλλον ἐθάρρει ἄρτι πρώτως φανεῖσι καὶ ἀποδομέ-
 νοις εἰς Περσικοὺς πολέμους, τὸ ἱκανὸν παρὰ βασιλείως ἔχουσιν.
 ἐκείνοι μὲν, ὡς εἶθιστο πάσαι σφίσι σὺν Νογᾶ πολεμοῦσιν, οὐ-
 10 τως κἀνταῦθα στρατεύειν ἐζήτουν, πανσυδίην δηλαδὴ, ὡς ἀλ-
 λήλοις ἀρήγοιεν κατὰ πόλεμον. τὰ δὲ γε κατὰ τὴν Ῥωμαίδα
 πανταχόθεν πράγματα μερῶσδαι τούτους ἐποίη, ὡς μήτ' αὐδῶ
 παρ' ἀλλήλων εἶναι σφίσι μήτε συνασπισμὸν ὑπὲρ ἀλλήλων τὸν
 E πρέποντα. τῷ τοι καὶ τοῦς μὲν πλείστους κατ' ἀνατολὴν ἔπεμ-
 15 πεν, ἄλλους δὲ γε τῷ Μουζάλωνι Ἀλιζώνων ἡγεμονεύοντι παρε-

que inservire nihilominus iussit pedites inermes Romani generis, qui re-
 cepto pridem castrorum usu praesto adesse praecipientibus equitibus debe-
 bant, illorumque vulneribus curandis ac caeteris periculis propulsandis
 curam operamque impendere strenuam. atque hos sic auctoratos in Ori-
 entales tractus misit, dato ministris ad id idoneis mandato ut ipsis illic do-
 mui ac firmare limitem, indulgens spei proluxa fiducia prosperrimi suc-
 cessus. duabus enim quibusdam fando celebratis et facile creditis gentis
 istius dotibus magnopere ad optime sperandum nitebatur, docilitate ob-
 temperandi ac pugnandi fortitudine. indeque iam Romani generis fere
 militiam spernebat, effeminatam illam et cum otii ac luxu assuetudine
 corruptam, tum malevolo in principes affectu infidisque depravatam sen-
 sibus criminans; praecipuum vero, quin et totum fundamentum securitatis
 salutisque publicae in tunc primum visis necdum usu probatis barbari po-
 puli copiis praefestinata credulitate constituens. hos unos intueri, unis
 niti; in horum, modo sufficienter alerentur, unice idoneorum debellandae
 potentiae Persicae, stipendia congrua rectissime impendendas imperii opes
 ducere. ad haec illi vicissim operam spondentes, unum exceperunt circa
 belli rationem, velle se, uti sub Noga consueverant, in campo et iusta
 acie rem gerere, quo sibi opitulari invicem possent, non aut clausos ar-
 cibus aut sparsim disceptos per manus modicas pugnare. qua conditione
 imperator pro caetero favore facile accepta, partiri eos sibi provincias
 imperii laborantes iussit, ita ut idoneo ubique numero militarent, ne aut
 stimulo carerent mutuae aemulationis in oculis commilitonum quisque praec-
 liantes, aut in certaminum casibus destituerent subsidio suorum, in ead-
 dem scilicet acie stantium et facto cuneo ad propugnationem occurrere
 paratorum, quam in partem discrimen ex aestu forte reciprocante Martis
 varii aut belli quaedam offensio vocaret. cum ista cautione trifariam Ala-
 nos divisit imperator. plerosque videlicet eorum protinus in Orientem
 misit; alios minori numero Muzaloni Halizonum praefecto tradidit. mul-

δίδου. πολλοὺς δὲ καὶ τοὺς κρείττους προσετοιμάσας τῷ νείῃ
 συνεξώρημα καὶ βασιλεῖ· ἐδέησε γὰρ καὶ βασιλείως ἐπιστασίας τοῖς
 κατ' ἀνατολὴν πράγμασιν. ἀλλ' οἱ μὲν προειξεληλακότες ἐπ' ἀ-
 νατολῆς ὡς ἦδη καὶ μόνον τὸν κατὰ τὴν Κυλλίων πόρον περαι-
 5 οῦντο, εὐθὺς ἐχρῶντο τοῖς αὐτῶν ἦθει, καὶ τῶν ἀγόντων κα-
 τολιγωροῦντες μεγάλα διετίθουν κακὰ Ῥωμαίους, ληστῶν ἐπιόν-
 τες τρόπον, τοῖς μὲν παροικοῦσι τὰς χώρας κακὸν ἀπρόοπτον P 213
 ἐφιστάμενοι, τοῖς δὲ συναντῶσι δεινὸν ἀπάντημα γνωριζόμενοι,
 οἷς δὲ καὶ συνεισκήνον, χαλεπὸν γειτόνημα ὄντες, οἷς βοηθεῖν
 10 ἀπεστέλλοντο. εὐρόντες δὲ χώρας πυντοίων πληθούσας καλῶν,
 ἐνευπάθουν ἐκείνοις ἄρπάζοντες. μόλις δ' ἀποσωθέντες, πολ-
 λῶν ἀποναμένων τῶν δυσχερῶν οἷς τ' ἐπεστέτησαν οἷς τε συνήν-
 τησαν, ἐμίμνητο καὶ τῶν συγκειμένων, πλὴν οὐχ ὡς ἔδοξαν
 ἀπεφάνησαν, ἀλλ' ὑπερηφάνουν μὲν ἡγεμόνων, καθ' αὐτοὺς δὲ
 15 ὕσα καὶ βάρβαροι συνιστάμενοι Ῥωμαίοις πλέον ἢ πολέμοις ἐπή- B
 σαν. ἐνίοτε δὲ καὶ δουλαγωγηθέντες ἐκ μεγάλης καὶ προμηθοῦς

tos autem eosque lectissimos et praestare cunctis visos apud se retinuit,
 reservans in expeditionem quam parabat in eas partes Michaëlis iunioris
 Augusti: nam praesentiam imperatoris exercitum per se ductantis status
 praesens Orientalium rerum flagitare videbatur. caeterum ii quos prae-
 missos in Orientem diximus, cito mores barbaros nudarunt, statim fere a
 freti ad Callipolim traiectu spretis ducum mandatis, mala Romaniae po-
 pulis magna inferentes. ritu quippe latronum licentissime incursabant
 cuncta, miseris colonis, per quas transibant, regionum improvisum ap-
 portantes infortunium, obviis tristem occursum, in propinquo vero de-
 gentibus gravem undequaque infestamque viciniam. adeo nullo respectu
 socialium foederum palam omni hostilis grassationis immanitate agebant
 ferebant, quibus opitulaturos se venire simularant. irritabat scilicet prae-
 sens copia rapacitate avidorum, transitu per opimas terras, villas pas-
 sim domosque vario spoliis et praedae genere refertas cernentium, in
 quae laxatis cupiditati habenis nulla iuris aequique verecundia irruerant,
 extorquentes quae placerent, et raptorum intemperantissimo abusu gulae
 ac libidinis litantes. non negarim tamen eos novo primulum in Romaniam
 appulsu, recenti memoria miseriarum quibus essent modo plurimis et gra-
 vissimis defuncti, partim ingruentium in familiares prius eorum sedes do-
 micillaque a Noga data, partim in fuga, qua inde extrusi per infesta
 aegre salvi loca transierant, donec tutum in imperatoris protectione re-
 ceptum reperirent, quadam brevi constrictos verecundia hospitalis fidei
 visos esse pactorum meminisse. sed cito ad feritatem redeuntes, opinio-
 nem modestiae ipsorum et fiduciam auxilii ex ipsis, dira iniuriarum expe-
 rientia, populis se deceptos sentientibus excusserunt. statim enim con-
 tumaciter in ductores insurrexerunt; et magis memores communis olim
 secum barbariei cum Persis quam contractae nuper societatis cum Roma-
 nis, saepius saeviusque in nostros quam in hostes vi et armis usi sunt.
 fuit tamen cum magnis perque blandis inducti delinquentis ad conspiran-
 dum cum Romanis, coniuncta nostris opera, communem de hoste victo-

δεξιόσσεις συνελθόντες κατὰ τόπον τὴν Χήναν σὺν Ῥωμαίοις προσβάλλουσι, καὶ ἀνδραγαθοῦσι τὰ μάλιστα, ἀπαγωγὴν ἰκανὴν καὶ λείαν περιβαλλόμενοι. ἐδόκουν δὲ λῆμα μὲν πολεμικὸν ἔχοντες, ἦθεσι δ' ἀνυποτάκτοις ὡς βάρβαροι χρώμενοι, ἔξοντες δὲ κατὰ τρόπον, ἐπεὶ τῶν ἄλλων κατωλιγώρουσιν, ἣν ὑπὸ βασιλεῖς στρατηγοῦντι γένοιτο.

P 214

17. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Μιχαὴλ ταῖς ἀληθείαις μὲν πολέμοις οὐκ ἐσχολάκει καὶ μάχαις ἐς τότε, ὅμως δ' εἶχε καὶ φρόνημα ἱμβριδὲς καὶ λῆμα γενναῖον καὶ ζῆλον ὑπὲρ τῶν κακονόμενων Ῥωμαίων οὐχ ἥκιστα, καὶ ταῖς προθυμίαις, ὡς τοὺς εἰδόμενους λέγειν, ἐσφάδαζεν. ἐπεὶ δὲ καὶ καιρὸς ἐφειστήκει ὁ τότε καλῶν αὐτὸν στρατεύειν ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς, ἔτοιμος ἦν αὐτίκα. καὶ ἡμ' ὁ πατήρ καὶ βασιλεὺς προσέειπε, καὶ αὐτὸς ἐδίδου τὰς προθυμίας οὐκ ἀγενεῖς. ἅμα γοῦν ἦρι περὶ που τὰς Πασχαλλοὺς ἡμέρας ἐξώρομα, πολὺ μὲν βαρβαρικὸν ἐκ τῶν Ἀλανῶν ἰσχυρὸς ἐπαγόμενος, οὐκ ὀλίγῳ δὲ καὶ Ῥωμαϊκῷ ἐντυχεῖν ἐπιζῶν, τῷ μὲν καὶ συνειλεγμένῳ ἐντυθεῖν ἤδη, τῷ δὲ καὶ ἐπὶ τὴν ἐκεῖ στρα-

3. προβαλλόμενοι P.

riam ad locum Chenam dictum reportarent, in qua sane non vulgaris enituit ipsorum virtus fortibus factis probata, non sine praemio: nam et non paucos ea occasione abduxere captivos, et praedae haud parum congestere. cuius fama eventus ad aulam perlata valuit ad minuendam infamiam ingratae gentis patientiamque infidae societatis quodam nonnullis utilitatis illicio firmandam, eam inde opinionem Augustis ingressis, infraenes quidem ferisque moribus Alanos esse vitio barbarae qua originis qua educationis, at negari non posse quin iidem magnis praediti animis et bello fortes sint. caeterum spem ostendi mitigandae contumaciae ipsorum, si pro minoribus quos contemnunt ducibus, alter ipsis Augustorum exercitum per se ductans imponatur, cuius veriti praesentem maiestatem iussa obituri sine recusatione videantur, obedientia quae nostris satisfaciât, fortitudine quae hostibus noceat.

17. Erat imperator Michaël non ille quidem hactenus, ut verum fatear, exercitatus bellis aut tritus usu praeliorum: habuit tamen acrem animum generosamque audaciam, nec his minorem zelum misericordia succensum patientium tunc extrema Romanorum; quo in genere praecleara hodieque conscii memorant de impetu, quo alacer et ardens in rei gerendae occasionebus erumpere soleret, adversus quantumvis formidolosa intrepidissime prosiliens. tunc ergo conducta instante ad prodeundum die, tempestateque invitante idonea ad rem illis regionibus gerendam, expedit se mature, promptumque ad iter Orientem versus se obtulit, ac simul pater eius Augustus senior proficiscendi signum dedit, alacritate minime degeneri ad id bellum se accinxit. cum primo igitur vere circa Paschales ferias egressus urbe est, exercitum ductans maxima ex parte barbaricae Alanorum militiae constantem, sed et non paucis simul Romanis copiis, sperans autem sibi obiter occurruras unaque iungendas conflatas nuper cohortes aliquot delectibus hic paulo ante habitis, veteres praeterea le-

τείαν διάγοντι. ἔξῃσι μὲν οὖν ἐν ἑλλήσιν μελίσσιν, ὡς ἐννοεῖν πολ-
 λὰς ἦν, καὶ διὰ ταχέων τοῖς τῆς ἀνατολῆς ἐφίστατο μέρεσι,
 Μυνησίᾳ δὲ τῇ κατὰ τὸν Ἐρμιον προσοικήσας ἐκείθεν κατὰ τῶν
 5 ἐχθρῶν συνέταττε τὰς δυνάμεις ὡς πολεμησιούσας ἀντίκα ἦν
 5 που φανεῖν. τῶς δὲ γε καὶ ἀποστολὰς ἐποιεῖτο, καὶ προσβάλλ- C
 λοντες κατὰ λόχους ἡχμαλώτιζον, καὶ σκύλοισι τῶν πολεμίων οἱ
 ἡμέτεροι ἐνετρώφον. τὸ δὲ προφανῶς εἰσβαλεῖν οὐτ' αὐτοῖς ἦν
 ἀσφαλές, χρωμένων τοῖς ὄχρωμάσι τῶν ἐχθρῶν, οὐτ' ἐκείνοι
 παρήχον, ἅπαξ κατὰ φήμην τὴν βυσιλέως ἀνασταλέντες καὶ γε
 10 τοῖς ἰσημινοτάτοις τῶν ὁρέων ἐνδύντες. βασιλεὺς δὲ καιρὸν ἐζή-
 τει τὸν εἰς τόλμην σφῶς ἐπάξοντα, ὥστε καὶ τῶν μυχῶν ἀνακύ-
 ψαι καὶ προσβαλεῖν ἐθέλειν. καὶ μόλις ἐφειστήκει, (18) ὅτι P 215
 δὴ καὶ ἡμεῖς κατ' αὐτὸν οἱ πολέμοι γεγονότες, καὶ συνταχθέντες
 εἰς πλῆθος ἄπειρον, ἐθύρρον καὶ αὐτοῖς τοῖς περὶ τὸν βυσιλέα
 15 σὺν μεγάλῳ καὶ ἐμβριθίῳ ἐπιέναι φρονήματι. ἀγγελοῦν δὲ βασι-
 λεῖ ὅτι τε κατὰ πλῆθος συνέστησαν οἱ πολέμοι καὶ ὅτι μῆπω
 θαρροῦντες προσβάλλειν γνωσιμαχοῦντες μένουσι, βουλὴν βου-
 λεύεται ἐφ' ᾧ μὴ ἀναμένειν τοὺς ἐπιόντας, ἀλλ' αὐτοὺς ἐπιέναι B
 σφίσι καὶ ἐμπσεῖν μὴ πω θαρροῦσι τὴν συμπλοκὴν, ὡς ἂν ἡμεῖς
 20 μὲν καταπλήξαντες ἡμεῖς δὲ καὶ τὴν τῶν θαρροῦντων ἐαυτοῖς

giones in illis ad quas tendebat provinciis militantes. unde confidens numero coactis omnibus et praevalido se praefuturum exercitui, spe plenus optima pergebat, ac sic celeritate magna Orientales tractus attigit. stativis autem delectis apud Magnesiam ad Herium sitam, inde instruxit in hostem copias, cupidus quidem, ut apparebat, manus conserndae, sicubi Persae apparent. at illi fama perculti novi magnique exercitus, quem imperator praesens ductaret, continebant se intra munitiones nec pugnae faciebant copiam. Michael ut eos eliceret, validas huc illucque missitabat manus; quae et interceptos ex insidiis subinde quosdam hostium captivos abducebant. alebaturque modicis hisce successibus et gustu spoliiorum ac praedae sic partae alacritas nostrorum, augescente pariter terrore hostium, adeo ut non parum remissa, metu imperatoris, fiducia priore, intimis se latebris abruptissimorum conderent montium, inhiante frustra interium Michaële occasione praelii, voventeque ut aliquando prodire latibus auderent et campo ad aequum certamen se credere; id quod illi vix tandem contigit, (18) quando scilicet ultro ad ipsum hostes accedentes, digestoque in aciem innumerabili exercitu, magnis animis et minaci confidentia praee se iam ferebant haud dubituros in ipsum quantavis succinctum copiis imperatorem irruere. audito per exploratores Michaeli convenisse quidem hostes numero ingenti, nondum expedire tamen impetum; quin apparere cunctari rursus illos et sibi diffidere inceptique horrore titubare, consilium momento expedit sane generosum, non expectandi dum priores ad sese venirent Persae, sed praecoccupandi strenue deliberabundos adhuc dubiosque sententiae; quo statu tanto magis citiusque percellendi viderentur improvisa nudacia exercitus in ipsos undique vi summa incurrentis, cui pares sustinendo non futuros verisimillima spes

ἑπόνοϊαν θέμενοι πράξασί τι γενναῖον. ταῦτ' ἔλεγε, καὶ μάλιστα τοὺς ὑφ' ἑαυτῶ ἡγεμόνας ἔπειθε. καὶ γὰρ ἔτι ἦν καὶ τὸ Ἀλανικὸν ἀκμάζον, καὶ ἐν ἑλλήσι τοῦ εὖ σχήσειν ἦσαν, καὶ προειδυ-
 C μῶντο μείζον ἢ ὥστε δύνασθαι. ἐτέρωθεν δὲ καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν πολὺ ἦν, καὶ οὐχ ἦττον καὶ τοῦτο τὰς ὁρμῶς παρεθήγετο ὑπὸ 5
 νέῳ βασιλεῖ στρατηγούμενον. καὶ ἦν ἑλλῆς τοῖς ὁρῶσι μεγάλων κατορθωμάτων καὶ παντὸς ἐπέκεινα σφάλματος. ἐπεὶ τοίνυν οὕτω βασιλεὺς μὲν ὄρμα στρατὸς δὲ ξυνόρμα, καὶ ἤδη ἐξιόντες προσέβαλλον μείζονι καὶ αἰεὶ νέῳ καθάπαξ τῷ λήματι χρώμενοι, καὶ ἤδη οὐ παρ' αὐτοῖς ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ἦσαν τοῖς πολεμοῖς καὶ 10
 D προσβαλεῖν ἔμελλον, αὐτίκα, ὑστράκον φασὶ μεταπεσόντος, γνωσιμαχοῦσιν ἐκ δέους οἱ ἡγεμόνες καὶ ἐν ὑπονοήσις ἐγένοντο, οὐ δεδιότες ἐχθρούς, ὡς ἔφασκον, ἀλλ' ὑπὲρ βασιλείως φροντίζοντες δῆθεν. αὐτοὺς μὲν γὰρ καὶ μόνους λειψθήναι μάχης οὐ τόσον δεινόν, βασιλεῖ δὲ συγκινδυνεύειν τὰ πρῶγματι καὶ λίαν παγχά- 15
 E ρηγενέσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ ἤττηθῆναι. πληθὸς γὰρ καὶ τοῖς

2. ἐφ' P.

affulgeret; adeoque magnae rei fortiter ac feliciter gerendae pretiosam in primis offerri occasionem. haec loquens aegre probavit ducibus Romanis quos secum habebat. cesserunt illi tamen veriti exercitus consensum cum imperatoris voluntate conspirantem. nam Alani magna spe successus sibi prosperrimi vigeabant, ausurique ac conaturi etiam supra vires videbantur. aliunde Romanae copiae et conscientia multitudinis et praesentia imperatoris, eiusque florentis aevi iuvenilique robore, incredibiliter animabantur ad fortissime pugnandum eius ductu. nec spectantes dubitabant quin praeclarae victoriae opportunitas, citra quodvis periculum offensionis belli, se offerret. cum eo sic imperator, sic ei consentiens exercitus, generoso impetu ferrentur, iamque omnes e vallo egressi procederent, crescentique, ut fit, obiter audacia quo propius admovebantur discrimini, animis et alacritate ferociori minarentur, emensi quin etiam velociter intervallum medium non propinqui sed iuncti ac tantum non mixti hostibus forent, in proximo ipso denique procinctu ac quasi prima libatione praelii, ecce velut (quod aiunt) tegulae interlapsu inopinatissima conversio. metu correpti duces exercitus deliberare denuo et certare sententiis coeperunt. vereri eventum se aiebant nimis ancipitis negotii, nec sua scilicet causa formidare, sed consternari horrore discriminis, quo vitam ac caput imperatoris periclitari exitialiter cernerent. sui quidem ipsorum, utcumque in certam perniciem ruerent, tolerabilem putare iacturam; se solis praelio preempts stare nihilominus posse rempublicam: imperatore simul absumpto summam rei statumque imperii pari casu videri prolapsura. insanum ergo esse tantam aleam temere iacere, uno illucio perincertae spei, cui contrarius fundatissimus metus non relinquat locum. "quid enim victoriam somniamus, tantum non iam victi? non videmus infinitam multitudinem aciei hostilis? num ignoramus et fortissimos et exercitatissimos bellis illic stare milites? quin et exploratam ipsis no-

ἐναντίοις εἶναι καὶ μάχης ἔμπειρον, καὶ οὐκ ἂν ἄλλως θαρρήσαν
 φανεροὺς ἐπιέναι, εἴπερ οὐκ ἤλιτιζον τὰ μεγάλα. ἀνάπυστον δὲ
 καὶ τὴν βασιλείωσ φήμην σφίσι γεγενῆσθαι, δι' ἣν καὶ μᾶλλον ἐν
 δυοῖν εἰκὸς εἶναι ἔξυμβῆναι, ἢ φοβηθέντας ἐξ ἀσθενείας ἀναχω-
 5 ρεῖν ἢ θαρροῦντας ἐξ ἐλπίδος μεγίστης φαινεσθαι. ὃ καὶ φοβη-
 τέον ἂν μᾶλλον εἶναι σὺν βασιλεῖ καὶ μὴ μόνοις καθ' αὐτοὺς P 216
 ἐπιούσι. ταῦτα λέγοντες αὐτοὶ μὲν τῆς ὁρμῆς καθυφίεσαν πάντη,
 ὑπέκλων δὲ καὶ τὰς τοῦ βασιλέωσ ὁρμᾶς, καὶ ἕμα δεύτερος ἐπὶ
 πρώτῳ καὶ τρίτῳ ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐφεξῆς, φόβους λέγοντες καὶ
 10 ὑπονοίας εἰδωλοποιούμενοι φοβερᾶς, ὑποστρέφειν ἔπειθον, ὡς
 μήτε σὺν βασιλεῖ προσβάλλειν φαινόμενον ἀσφαλές, μήτ' αὐ-
 τούσ γε μόνοις καταθαρρεῖν τὸν πόλεμον· πάντα γὰρ δεύτερα
 ἐλογίζοντο τοῦ βασιλέωσ τε καὶ στρατὸν τόσον ἐν ἀσφαλεῖ γε περι- B
 ποιήσασθαι. γίνεται τοιγαροῦν καὶ μὴ θέλων ὁ βασιλεὺς τῆς
 15 ἑκείνων βουλῆς, καὶ στρατὸς οὕτως ἔχων πλήθους τε καὶ παρα-
 σκευῆς μηδὲν τι πράξας ὑπέστρεφεν. οὐ μὲν δὲ καὶ ἀκλινδυνα
 ἦσαν ἐντεῦθεν τοῖς τοῦ βασιλέωσ λαοῖς. ἕμα γὰρ ἀγγελθὲν τοῖς

stram perspicnamque cladem, si nos illis commiserimus, ista eorum ipsa quam videmus audacia loquitur. nunquam qui prius latuerant tam fidenter prodirent, nisi certa spe magni successus incitarentur. nihil ipsos latet rerum nostrarum. de imperatore qui contra ipsos veniat, eiusque copiis ac potentia cuncta distinctissime novere, talis indicio famae plenissime edoctos et suarum vicissim conscios virum alterum duorum oportuit facere, aut intellecta ex comparatione infirmitate propria conflictum declinare, aut indidem concepta minime dubia fiducia magnae cladis nostrae ingentisque victoriae ipsorum alacres ad certum praemium, prout faciunt, accurrere, eventu eo iustius nobis formidando, quo, ut dictum est, caput ipsium et Augustam personam imperatoris, eidem nobiscum periculo captivitate aut necis implicitam cernimus." talia memorantes cum suum ipsi cursum in hostem inhibuere, tum incitatum Augusti Michaelis generose in praelium ruentis alacritatem sufflaminarunt. ubi enim secundus super primum, et duobus tertius, hisque invicem supervenientes plures eadem illa tristitia terrorum spectra monentes et revocantes obiectarent, concusso proposito princeps iunior recedendi secumque retro exercitum trahendi obrudi sibi consilium passus est; ignavis praesertim, minus iam dissimulata turpi formidine, palam profitentibus nec se una cum imperatore pugnare velle propter eius periculum, nec solos illo subducto, quoniam se impares potentiae hostium nossent, et reipublicae interesse scirent non modo Augustum ipsum sed Romanum etiam exercitum supremo exitio subtrahere; quae utraque res, pro sui gravissimo momento cunctis praevertenda, confici aliter nequiret quam imperatore se ac universas pariter Romanas copias in tutum recipiente. his importunissima inculcatis instantia suasionibus, juvenis imperator, utcumque invitatus, cessit; et exercitus numero et apparatu nulli non quantumvis arduae aggressioni par inglorius omni re infecta castris est redditus. luerunt statim atrocibus suis damnis eius militaris flagitii perniciem omnes imperio subiecti populi, sublata inde securitate omni diris cladibus expositi. simul enim nuntia-

Πέρσαις ὡς ὑποστρέφειν ὁ βασιλεὺς, καὶ θύραρον λαβόντες μετίζον
 πᾶσαν ἐκείνην τὴν γῆν κατατρέχουσι, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τοῦ Μαι-
 C νομένου κύμπον ἐκθίλουσι. καὶ πολλὰ μὲν τοὺς ἐκεῖ δρούσαντες
 χυλεπά, πολλὴν δὲ λείαν περιβαλόμενοι, ἐν τροπαιοῖς Ῥωμαίοις
 ἐπέστρεφον. οὐ μὴν δὲ ὥστε καὶ καθυφεικῆναι τοῦ θράσους ἐν-5
 τεῦθεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον κατολιγορήσαντες τῶν περὶ τὸν βασι-
 λέα πραγμάτων φανερώς ἐπὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐστρατοπεδεύοντο.
 D καὶ βασιλεὺς μὲν ἐπὶ Μαγνησίας ἐγκέκλειστο, οἱ δὲ πολέμοι ὀση-
 μέραι περιερχόμενοι τὰ μέγιστα ἔπραττον. καὶ ὁ λαὸς ὁ μὲν κα-
 τεσφάττετο ὁ δ' ἀπανίστατο φθάνων, καὶ οἱ μὲν πρὸς νήσους 10
 τὰς ἐγγιζούσας οἱ δὲ πρὸς τὴν δύσιν διαπεραιούμενοι διασώζοντο.
 ἦν δ' ἐντεῦθεν Πέρσαις καὶ ἡ ἐπὶ τὰ ἐντὸς προσχώρησις εὐμα-
 ρής, προσοδοποιουμένοις οἷον ταῖς τῶν προσχώρων ἀναχωρήσεις,
 ἔχουσι δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων αὐτάρκως ἐκ τῆς τῶν ἀναχωρούν-
 των περιουσίας.

15

P 217 19. Τότε καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλέα Ἄλανοὶ νόστον ἐμέ-
 μνηντο, καὶ ἀπολύειν σφᾶς βασιλέα πρῶτον μὲν ἰκέτεον, ἔπειτα
 δὲ καὶ κατήπειγον. ἐπὶ χρόνον γὰρ καὶ προσταλαιπωρεῖσθαι,
 ὥστε δεῖν αὐτοῖς καὶ ἀνέσεως ἀήθειςιν οὔσι πολέμων ἐπὶ τοσαῦτον
 πολυημέρων· αὐτοὺς γὰρ Νογᾶ σνστρατείουνας, κατὰ πόδας 20
 B τοῖς ἀντιπάλοις συμπλεκόμενους, ἐπ' ὀλίγον μάχισθαι, καὶ τὰ

tum est Persis ita ignave ac turpiter imperatorem recessisse, sumpta
 longe supra priorem licentiam quidlibet iam audendi confidentia, regiones
 limiti propinquas illas universas incursarunt, usque ad ipsum quem vocant
 Maenomeni campum populando vastandoque obvia cuncta progressi; ac
 eius incolis loci multis illatis malis, multa onusti praeda, positus de Ro-
 manis tropaeis, reversi domum sunt. nec vero de concepto ex tali suc-
 cessu fastu quidquam deinde remiserunt: quin potius magis deinceps ma-
 gisque spreto imperatore castrisque Romanis, et unice cuiusvis inde im-
 pendentis ipsis securi metus, palam iam et confidentissime castra meta-
 bantur in terris Romanorum. et imperator quidem conclusus intra Ma-
 gnesiam stabat, hostes autem quotidie circum vagantes res maximas age-
 bant. infelix autem populus partim trucidabatur, partim diram necem
 fuga miserabili praevertebat. et hi quidem in vicinis insulas, alii usque
 in tractus Occiduos, mari trajecto, salutem consultum ibant. ex quo Per-
 sis progressus in mediterranea Romanarum regionum facilius contigit,
 ipsis qui domo relicta fugiebant viam insequenti hosti monstrantibus, ha-
 bebant autem afflatim annonae ac commentum, potiti cellis horreisque
 plenis colonorum sedes copiasque familiares metu mortis deserentium.

19. Tunc et Alani, quos imperator habebat secum, desiderare redi-
 tum eo unde venerant coeperunt. missionemque ab Augusto primum orando
 impetrare, mox flagitando minandoque extorquere tentarunt. allegabant
 diu se tolerasse militiae labores; quare indigere remissione, quod assueti
 non essent longo tempore continuatis castrorum aerumnis, soliti antea sub
 Noga cito acie decernere et post brevem praelii aleam quiescere, con-

πράγματα καθιστάντας τὸ λοιπὸν ἐν ἀνέσει τε καὶ τροφῇ διαζῆν,
ἐπὶ τοσοῦτον δὲ κατατρέχεσθαι μάχαις καὶ ἐξοστρατείαις μῆτ' εἰ-
δέναι μῆτε μὴν δύνασθαι. ταῦτα λέγοντες δῆλοι τε ἦσαν ἔτοιμοι
ὄντες ἀναχωρεῖν καὶ βασιλέως μὴ ἀφιέντος, καὶ τοῖς ἐπισχεῖν
5 ὠρμημένοις ἀντιστῆναι. ταῦτα μὲν μαθὼν βασιλεύς, καὶ πολ-
λῶν ἀβουλήτων ἐτέρων αὐτὸν περιστάντων — καὶ γὰρ ἔνθεν μὲν
ὄσον ἦν περὶ αὐτὸν Ῥωμαϊκὸν μάχιμον, πεπυσμένοι περὶ τῶν
σφῶν οἰκτιῶν κειμένων ἤδη εἰς ἄλεθρον, ἀφέντες τὴν περὶ τὸν βα- C
σιλέα στρατείαν ἀνεχώρουν, τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος περιποιησόμενος·
10 δ' τούτων τε θεῖος ὁ Ἀσαν ἔτεθνήκει, ὁ δ' ἕτερος θεῖος αὐτοῦ
Μιχαὴλ ὁ δεσπότης νόσῳ περιπεσὼν ἀνεχώρει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ
οἴκοι, καὶ τὸ πᾶν ἦν ἐν τοῖς Ἀλανοῖς. τὸ μὲν βιάζεσθαι σφῶς
καιρὸν οὐκ εἶχεν, ὁμοῦ δὲ κατεῖχεν ἐκείνους ἐπὶ ἡτῶν τριμηναῶ D
καιρῶ ἕφ' ὁμολογίαις ἐν ὕροισι, ἧ μὲν ἢ ἱκανοῦν ὀβόαις ἢ ἀπο-
15 λύνειν ἐντεῦθεν, ἐλπίζων διὰ τῶν πρὸς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα
γραιψῶν τε καὶ μηνυμάτων πόρον ἐπὶ τούτοις σχεῖν ἢ μὴν χρημιά-
των ἢ καὶ βουλῆς. βασιλεύς δὲ μαθὼν ἐν φροντίδι ἦν τοῦ καὶ
τῶ τῷ περιποιεῖν τὰ προσήμοντα καὶ τῶ ἔδνει τὰ ἀναγκαῖα ἔξι-

4. ἀφιέντος P.

positis e sententia rebus, fructumque victoriae quiete secunda ac deliciis
gustare. tanto vero spatio atteri pugnis et fatigari militaribus excursio-
nibus nec scire nec valere. haec ita loquebantur, ut satis apparet pa-
ratos eos ad recedendum etiam non permittente imperatore, et si qui ob-
stare conarentur, vi et armis ulciscendum. id Michaël Augustus intelli-
gens, multis simul aliis contra quam vellet undecumque accidentibus com-
movebatur. nam hinc, quantum habebat fortium militum Romani gene-
ris, dilabi quotidie videbat; nec teneri poterant quin auditis tristibus un-
dique affluentibus nuntiis, qui suas cuique domos aut iam ab hoste dire-
ptas aut a vi et incendio proxime periclitantes indicabant, consternati
suppetias accurerent, insalutato imperatore deserentes castra, caritate
familiarium verecundiam ac religionem disciplinae ac religionem sacramenti militaris
eluctante. praeterea imperatoris avunculus Asan in illa militia diem ob-
ierat. alter etiam avunculus, Michaël despota, morbo correptus cura-
tionis causa secesserat domum. hinc totum castrorum robur situm in Ala-
nis erat; quos omnino abire volentes vi coercere haud valebat. arte ta-
men et blanditiis verborum trimestre cum iis morae spatium aegre pactus
est, iurciurando confirmans se aut ipsis curaturum isto intervallo pen-
siones perpetuas, quibus in omnem deinde vitam commodae agerent, aut,
si minus id posset, rite dimissurum. per has velut indutias sperabat im-
petraturum a patre, ad quem plurimas eius sententiae literas crebrosque
alium super alium nuntios missabat, facultatem ut sibi aliquam Alano-
rum retinendorum provideret vel pecunia submissa vel consilio aliquo ad
id utili suggesto. et ingressus senior Augustus in eam serio curam est,
subministrandi filio ea quibus egeret, in primisque conferendi nummorum
caeterorumque praemiorum quantum erat necessarium ad gentem avaram

P 218 καοῦν· οὐδὲ γὰρ ὄλως ἀσφαλὲς ἔκριεν ἀναχωρεῖν ἐκείνους ἐκεῖ-
θεν. ἀλλ' ἐν τούτοις ὕντος, ἐνθεν μὲν τὰ τῆς ἐκκλησίας ἄρ-
χονται καὶ αὐθις ταράσσεσθαι, ἐνθεν δὲ τὰ περὶ τὰ τῆδε μέρη
ἔνυμπίπτειν δεινά, περὶ ὧν ἐσαῦθις ῥηθήσεται. καλὸν δὲ συνελ-
ρειν ἐς τέλος τὰ τῶν Ἀλανῶν, εἰ καὶ κείνα ἐν τῷ μεταξὺ ἔνυμβεβή- 5
κει, ὡς ἂν ἡ περὶ τούτων ἔνυμφρασις συνεχῆς ᾗ.

B 20. Ἐνισχολακότος τοιγαροῦν τούτοις ὡς ἀναγκαίους τοῦ
βασιλέως κύνκλω τὰ δεινὰ περιέστησαν, ὡς ἐκεῖ μὲν ἄλλους εἶναι
τοὺς τὴν Ῥωμαίων κακοῦντας, ἐνταῦθα δ' Ἀμούριον καὶ Λα-
μίνσην καὶ Ἀτιμῦνα καὶ μυρίους ἄλλους τοὺς ἐπιόντας. οὕτω τοῦ 10
τριμηναίου κατατριφθέντος καιροῦ Ἀλανοὶ καὶ ἄκοντος βασιλέως
ἀναχωρεῖν ὤρμων. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς διὰ ταῦτα, ἔπει οὐκ εἶχεν
ἐν Μαγνησίᾳ καὶ ἔτι καθῆσθαι (οὔτε γὰρ προσβοηθεῖν εἶχε τοῖς
C κακοῦμένοις, καὶ ἀνία ἦν μὴ ἰσχύοντι, μυρία δὲ καὶ ἀπὸ τῶν
ἐχθρῶν προσεδοκᾶτο ἢ ἐπιμώκησις, ἄλλως τε δὲ καὶ περὶ ἐαυτῶν 15
ἔδεδοίκει τῶν ὄλων ἀνεστατωμένων), ἔγνω καὶ αὐτός, πλὴν ἀφα-
νώως, ἀναχωρεῖν, ἐνθεν μὲν τοὺς τῶν ἰδίων ὀφθαλμοὺς ὑποκλέ-

deliniendam tenendamque: nec enim sine magno et filii et reipublicae periculo putabat recessum inde Alanorum posse contingere. sed his illum intentum incommodissime interpellarunt novae acresque sollicitudines, primum a rebus ecclesiae, quae turbari denuo coeperunt, deinde ex increbescentibus nuntiis cladum calamitatumque atrocium, quibus opprimi nunc hanc nunc illam Romanae ditionis, etiam urbi et sedi imperii paene contiguae, partem subinde ferebatur; de quibus cladibus agemus postea distinctius. nunc enim uno loco absolvere quidquid Alanos spectat, sepositis tantisper, quae incurrerunt dum id negotium traheretur, eventis, videtur ad perspicuitatem narrationis aliquanto commodius.

20. Aversa igitur, ut dictum est, senioris Augusti attentione a periculo Michaëlis filii ad curas dilationem haud ferentes indicatarum in horas singulas trepidis undique nuntiis necessitatum gravissimarum, quae regiones urbi circumsitae urgerent, hinc Amurio, illuc Laminse, inde (p. 389) Atmane, denique innumeris aliunde aliis irrumpentibus, contigit exire diem trimestrium indutiarum cum Alanis a Michaële pactarum, antequam pater eius, iis quae dixi occupatus, expedire quidquam idonei subsidii consiliive potuisset. tunc enimvero nihil sibi expectandum ulterius Alani rati proficiendi, quantumvis invito imperatore, irrevocabiliter impetum cepere. tali deprehensus rerum articulo Michaël, ereptam sibi omnem et causam et commoditatem videns Magnesiaē amplius haerendi, nec se parem sentiens aut invidiae ferendae querentium se destitutos, opem ab eo e vicinia poscentium miserrime oppressorum a Persis impune volitantibus Romanorum, aut proprio dolori, quo illum intime urebat conscientia impotentiae obsistendi hostibus suosque extreme laborantes protegendi, ad haec providens sibi mox Alanorum praesidiis nudato intolerabilia imminere circum insultantium ludibria hostium, non sine periculo propriae quietis etiam libertatis ac vitae in tam desperata confusione rerum illic omnium, decrevit et ipse inde recedere, caeterum tam occulte, ut et suorum in-

ψας, ἐκείθεν δὲ τὰς τῶν ἐχθρῶν ὑπονομίας παραλογισάμενος. ὄθεν καὶ ἐπὶ νυκτὶ καὶ χειμῶνι ἐκείθεν ἀναχωρεῖ. ἀλλ' οὐτε τοὺς ἰδίους ἐμελλε λήσειν εἰς τέλος, οὐτε μὴν τοὺς ἐχθροὺς ἐν παντελεῖ καταστῆσαι ἀγνοία τοιαύτα ποιεῖν βουλόμενος. χρῆται 5 γοῦν διὰ μὲν τοὺς ἰδίους νυκτὶ, διὰ δὲ τοὺς ἐχθροὺς χειμῶνι, D οὕτω ζυμπεσόν. ὅσοι τοιγαροῦν εὐζωνοὶ τε καὶ πρὸς τὸ φεύγειν προητοιμάσθησαν, τότε συνειλούμενοι τῷ στρατῷ πεζῇ καὶ βιάδην, ἄνδρες συνάμα γυναιξὶ καὶ νηπίοις, παρ' ἡπείεις ἐσπουδασμένως φεύγοντας ἔτρεχον, καὶ ὅσον μὲν τὸ εὐτονοῦν ἦν, ὡς εἰ- 10 χον, δρόμῳ καὶ πόνῳ τὴν σφετέραν ὠνοῦντο ζωὴν, οἱ δὲ λοιποὶ οἱ μὲν ἕξαπορούμενοι καθυφρίεσαν καὶ πόνου καὶ δρόμου, οἱ δὲ P 219 παρὰ δύνάμιν συνωθούμενοι ἔπιπτον ἐν τῷ μεταξύ, καὶ οἱ μὲν τῷ χειμῶνι ἐναπέπνυχον, οἱ δὲ καὶ συνεπατοῦντο. καὶ ἦν τότε πόνος ἀλεγεινός, τῶν μὲν ἐχθρῶν ἐγγράθεν προσκαθημένων καὶ 15 ἡμίμεναις ταῖς παρ' αὐτοῖς πυρραῖς δήλων ὄντων καὶ ἐπιδραμουμένων, εἰ θέλοισιν, ἄλλων δὲ τῶν μὲν ἀπορία καὶ ἰσχύος ἐνδεῖα, τῶν δὲ χειμῶνι, τῶν δὲ καὶ φρόβῳ, ἔστι δ' οὗ καὶ ταῖς παρ' ἄλ- B λήλων συμπαιτήσεσι κινδυνεύόντων, πολλῶν δὲ καὶ ἕξ ἐφ' ἑαυτοῦ με-

5. νυκτὶ deerat.

time observantium oculos, suspiciones etiam hostium falleret. nocte igitur, et quidem imbribus foeda, itineri fugiens se dedit, sperans beneficio tenebrarum suis, inclementia tempestatis hostibus omnem sui discessus cogitationem adempturum; quae tamen spes illum sefellit. nec enim Romanos ad extremum, ac ne hostes quidem, tam intempesta licet hora ac tam insuspicabili tempore, sese proripere parans latuit. igitur ex his qui erant Magnesiae Romanis, cognita imperatoris fuga, quotquot expediti et ad fugiendum parati reperti sunt, immiscentes se quantum poterant agmini militum, viri pariter et mulieres cum parvulis, pedites omnes, quam incitatissimo poterant gressu, praecurrentes equites assectabantur. ac quibus vigor et anhelitus ad cursum peragendum abundavit, ii sane omnes contentione ac sudore vitam emerunt. reliquorum pars defecti animis et viribus remisertunt cursum, pars conantes supra quam possent medio nisu conciderunt. nonnullos vis tempestatis et frigus extinxit. quosdam subsequentes conculcarunt. et erat aerumnose anxius in illo discrimine satagentium labor, in urgentium undique vicinia malorum vitabunde ac formidolose se circumagentium. quos miseros simul cavere oportebat ne nocturna trepidatione fugae confusissimae turba suorum effuse reuentum deicerentur, mox equorum unguis conterendi, simul providere ne in manus inciderent hostium, quorum viciniam ignes crebri ex utroque viae lateris monstrabant, signa non dubia barbarorum non castra solum illic aut stationes habentium, sed etiam attentorum ad id quod agebatur, et in fugaces impetum facere, si vellent, valentium. centum fere animas illo discrimine nocturni cursus periisse creditum est, quas aut destitutio virium aut vis saeva tempestatis aut terroris quo consternabantur vehementia aut

τόπισθεν κατασχεθέντων. γέγονε ταῦτα, καὶ περὶ που ψυχὰς ἑκατόν, ὡς ἢ πίστις εἶχε, συνέβη κινδυνεῦσαι. αὐτοὶ δὲ μάλιστα καὶ ἀσυντάκτως σπεύδοντες τὴν Πέργαμον αὐτονηχεὶ ἐν πλείω πόνῳ καταλαμβάνουσιν.

C 21. Ὑπὸ μίντοι χρείας καὶ κοκῶν ὅσα τοῖς ἀνωτέρω Περ-5 γάμον ἐφίστατο ἀνέδην ἐπιόντων σφίσι Περσῶν, οὐδεὶς ἦν ἐκείνων ὅστις εὐέλπις ἐπὶ τοῖς ἰδίοις καθῆστο, ἀλλ' εὐθὺς ἀνάγκης ἐπιπεσούσης ἀπάρσεως ἐμεινῆντο πάντες, οἳ μὲν μέχρι καὶ αὐτῆς Περγάμον καὶ ἐνδοτέρω περὶ που τὴν τοῦ Ἀτραμντοῦ περιχωρον, οἳ δὲ καὶ ἐγγὺς θαλάσσης περὶ τὴν Ἀμάφακον· οἳ δὲ 10

D πλείους τὴν ἀντιπερλαίαν κατελύμβανον, διαπεραιούμενοι τὸν Ἐλλησποντον. ἄλλοι δὲ καὶ περαιτέρω προεληλύθεισαν διὰ τὸ φόβοις κατασεισθῆναι μεγίστοις καὶ τὴν ὑποστομῶν ἀπειγνῶναι τέλειον. καὶ προαπανίσταντο παντὸς βράδους εἰς κίνδυνον ὑπονοσούμενον μετῶ πάσης ἀσφαλείας. καὶ τὸ χερίστον, ὅτι τοὺς 15 τῶν προαπαιρόντων βλους οἳ ἐκ παρόδου καταλαμβάνοντες, δεύτεροι τούτων εἰς φνηγὴν τρεπόμενοι, οὐδὲν ἤττον καὶ ἀπόρως εἰ-

P 220 χον τῶν ἰδίων στερούμενοι. καὶ τὸ πρᾶγμα ποταμῶν ἔδοξεν

mutua detrusio ac conculcatio neci dederit, aut retro relictas, quod aequare festinantium impetum nequirent, incurrentes barbari servituti subiecerint. Augustus cum suis reliquis concitatissimo et confusissimo cursu, labore plurimo, vix tandem ipsa nocte Pergamum tenuit.

21. Assidue igitur ingruentibus malis per nullo iam metu cohibitas incursiones Persarum in omnes Pergamo superiores Orientalis limitis tractus, nemo illic fuit qui confideret se tutum domi suae posse consistere, sed omnes procincti ad fugam stabant, et ut prima quaeque aura increpauerat adventantis manus hostilis, statim relictis laribus abibant, recedentes alii Pergamum aut interiores eo terras usque ad viciniam Atramyttii, quidam et usque ad mare circa Lampsacum. at plerique omnino diffusi continenti in adversam Europae oram, traiecto Hellepontō, ex Asia transibant. quin nec ibi alii se securos rati ulterius quoque processerunt, maximo quo agitabantur metu suspectum illis reddente quodcumque tenuerant perfugium. nec retardabat respectus patriae, in quam reditum plane desperaverant. fiebat autem ista fuga concitatissima festinatione cursus, ad quem calcar addebat insidens periculi et vicinioris et maioris quam ut ullam relinqueret territis securitatis partem. erat autem miserimum spectaculum, videre, cum alii post alios fugerent, incurere obiter, qui posterius transibant, in desertas a primis domos cunctis refertas bonis; quibus tamen frui nequibant, extrusi necessitate fugiendi et appulsu continuo aliorum diversorū iisdem utentium ad brevem dumtaxat requiem, qua vires reficerent ad fugam ulteriorem. qua enim necessitate suas prius domos congesta redundantes copia reliquerant, etiam istas obiter repertas et pariter instructas relinquere cogebantur, inter divitias inopes et saepius miseri, quoties videlicet praesentibus avellebantur bonis et ultro dimittebant paratas opes, metu saevo perniciēi atrocis frui prohibente. eratque res non absimilis in primum

ῥεῦμα, ὃ οὔτε τὸν ἴδιον ἔχειν τύπον παρὰ τῶν ἐπιόντων συγχω-
 ρᾶται, καὶ ὃ τέως κατείληψε, ταχέως ἀφίησιν ἐξωθούμενον, καὶ
 τέλος ἄστατοῦν καὶ πανταχοῦ φέρεται καὶ οὐδαμοῦ μεμένηκει,
 πᾶσιν ἐπιβύλλον καὶ οὐδέ τισι περικλειόμενον. κτήσεις δ' ἐκείναι
 5 καὶ οἰκίαι, ἔργα σπουδαίων ἀνδρῶν, εἰς οὐδὲν ἐλογίζοντο, ὅπου B
 γε καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιτηδείων καὶ κατὰ χρεῖαν ζωῆς ἀναγκαίας
 καὶ τούτων κατολιγωροῦντες, ἄποροι καὶ γυμνοὶ καὶ ἀνάσσιοι,
 10 ὅπη ἐκάστω εἰς σωτηρίαν ἔδοξεν ἀσφαλές, ὕλω ποδὶ ἀνεχώρουν,
 μόνοις ἕστρασι τὰ ἐαυτῶν ἐκμετρούμενοι.

22. Τότε καὶ Ἄλανοις ἀφεμένοις τῆς περὶ τὴν στρατείαν C
 ἔπηρεσίας, τοῦ συγκειμένου διανυσθέντος καιροῦ, διαπεραιού-
 σθαι τὸν κατὰ τὴν Καλλίον πορθμὸν ἔδοξε, καίτοι βασιλέως ἐν-
 τεῦθεν κατὰ πολλὴν σπουδὴν καὶ πέμποντος τὰ φιλοτιμήματα
 καὶ πειρωμένου ἐμποδῶν ταῖς διαπεραιώσεσιν ἴστασθαι, ὥστε
 15 καὶ ἰκανὸν λαὸν προσαποστείλας ἅμα τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ
 Ῥαῦλ Ἀλεξίῳ, ὃν ἐν ἀκμῇ ἡλικίας ὄντα ὁ δεσπότης Μιχαὴλ
 γαμβρὸν ἠγάγετο, τῆς δεσποῖνης Θεοδώρας ζηλωτὸν ἐκτόπως D
 ποιούσης τὸ κῆδος, τοῦτον ἐξαποστείλας ὁ βασιλεὺς σὺν δυνάμει
 πλείστη προῶτον μὲν κωλύειν προσέειπτε τὴν διαπεραιώσιν, εἰ

labentium fluxu amnium: quorum undae priores, quem attigerunt locum,
 tenere proprium nequeunt, propulsae inde superventu aliarum pone ruen-
 tium. sicque omnes irrequiete iactantur, semper inde repulsae quo ar-
 pulerint, eo impulsae unde mox reflecti sit necesse; omnia tangentes, ni-
 hil tenentes, nullo clausae limite, nullo in litore vagae instabilitatis finem
 reperientes. possessiones vero illae ac domus claraeque opera praestan-
 tium artificum nihili reputabantur. quod minus erat mirum, cum ipsa vi-
 ctui necessaria copia frugum et rerum apparatus usui corporis opportu-
 nus, utcumque se oggerens, respueretur a consternatis terrore necis aut
 barbarici servitii; quos inopes, nudos, sine lare ac tecto errantes, pas-
 sim videres concitatissimo passu currere quo salutis in tuto collocandae
 spes quemque invitaret, caetera coelesti permittentes providentiae.

22. Tunc Alani soluti officio militiae, quod spatio pactae in trime-
 stre morae sine promissorum exhibitione praeterito liberatam fidem suam
 arbitrabantur, fretum ad Callipolim traicere decreverunt, contra impe-
 rator retinere illos conabatur, missis Constantinopoli sedulitate magna
 ministris idoneis, qui et blanditiis verborum et delinimentis munerum bar-
 baros, quantum possent, a transfretandi consilio revocarent. ac metu ne
 non id satis efficax obstaculum invisae ac formidatae sibi abire cupien-
 tium traiectioni foret, destinavit eodem, quo vim suasionibus misceret,
 sat magno copias numero, imposito ipsis duce magno domestico Alexio
 Raule, quem constitutum in aetatis flore Michael despota generum adsci-
 verat, ardentibus ad id impulsus studiis officisque Augustae Theodoriae,
 quae nihil artis industriaeque omiserat in ea sibi vehementissime deside-
 rata affinitate peragenda. huic misso imperator cum plerisque imperii
 copiis dedit in mandatis, primum quidem ut allegatis ad Alanos homini-
 bus tractandi peritis, argumentis precibusque conaretur eorum transitum

δ' οὐ πείθοι λέγων καὶ τοὺς ἀπεροῦντας προσαποστέλλων, ἀλλ'
 οὖν διαπεραιωνμένους καὶ ἵππους ἀφαιρεῖσθαι καὶ ὄπλα· μηδὲ
 γὰρ δίκαιον εἶναι συνόλω πρὸς τὰς τῶν βασιλείων διαπειθοῦντας
 προστάξεις, καὶ μὴ θέλοντας συμπαραῖναι βασιλεῖ, οὓς ἐπ' αὐτὸ
 P 221 τοῦτο καὶ προσηγάγετο, ἵππων ἐπιβαίνειν καὶ ὕπλοις χρῆσθαι
 οὓς τε τοὺς οἰκείους ἀφελόμενος σφίσις ἐδίδου, καὶ ἃ παρήγων
 αὐτὸς γυμνοὺς καὶ ἀνόπλους ὄντας ἱκανῶς ὠπλιζεν. ὁ μὲν οὖν
 βασιλεὺς οὕτως ἐκέλευε, καὶ ὁ ἐπὶ τούτῳ σταλείς οὕτω τοὺς
 τοῦτ' ἐροῦντας ἀπέστειλεν· οἱ δὲ ἅπασι ἀφηνιάσαντες, συμπλέ-
 κοντες καὶ προσφάσεις ὡς ἐπὶ χρόνον ταλαιπωρήσαντες οὐχ ὅσοι τ'
 10 εἰσι παραμένειν καὶ ἔτι, ἀλλ' ἀγέσει δόντες μετρία πάλιν ἀπο-
 B στραφήσονται, ταῦτ' ἀπολογούμενοι πρὸς ἐκείνους τὸν πορθμὸν
 διεπεραιοῦντο. πλὴν κακῆνοι τὴν ἐφ' ἑαυτοὺς ἐγχείρησιν ὑπο-
 τοπάσαντες οὗτ' ἀνὰ μέρος ἐπέρων, οὗτ' ἐπὶ τὸν συνήθη τῆς
 ἀποβάσεως τόπον, ὅπου καὶ κατὰ προσδοκὰς ἴσταντο διεφξόντες 15
 τῷ τέως, ἀπέβαινον, ἀλλ' ἕμα πολλὰς φορηγνοὺς καυσοχόντες
 καὶ ἐμπλησόμενοι ἐδοχμαῖζον τὴν ἀπόβασιν, καὶ ἕμ' ἀπέβαινον
 C καὶ ἕμ' οἱ πλείους ὠπλιζοντο, πλὴν οὐκ εἰς φανεράν μύχην ἀλλ'
 ἐφ' ᾧ μόνον ἑαυτοῖς περιποιῆσαι τὴν τῆς δοκούσης ἀτιμίας ἀπό-

impedire: sin frustra in hoc essent officia omnia verborum, et missi dis-
 suasores nihil proficerent, saltem illis, antequam traicerent, equos eri-
 peret et arma. per enim iniquum esse, nec ulla ratione tolerandum, bar-
 baros post nomen datum militiae Romanae obtemperare imperatoribus
 prae fracte renuentes, nec sibi adesse dubio suo tempore volentes, quos
 magnis ad hoc ipsum in illorum misera fortuna beneficiis auctorasset, abire
 etiam onustos optima praeda, equis invectos instructosque armis quae
 ipsis imperator, quem desererent, inermibus et inopibus, propriis detra-
 cta militibus attribuisset. haec erant ad Raulem Andronici mandata. qui-
 bus ille obsequens, qui talia edicerent Alanis misit. at hi mordicus hae-
 rentes dudum capto consilio, certique, quod semel excussissent fraenum,
 numquam amplius recipere, praetextus nectebant, excusantes haud se
 plene ab imperatoris militia recedere, sed sibi necessariam post nimis diu
 continuatos expeditionis labores brevem requiem captatum seorsum ire,
 mox reflectis per eam viribus ad Augusti signa redituros, tunc arma et
 equos quae accepissent cum propriis corporibus iterum in obsequia Ro-
 manorum impensuros, quae ideo sibi relinqui aequum esset. haec simul
 allegabant, simul parabant usurpabantque transmissionem freti, non illi
 quidem una omnes palam aut eodem universi loco (verebantur enim, si
 hoc agerent, ne impetum in eos Romanus exercitus faceret) sed per ma-
 nus dispersi et clam, ex quibus traici non erat solitum, aversis a con-
 spectu litoribus solventes; per quae dispositis agminibus, occasiones trans-
 fretandi expectabant, arripiebantque simul se obtulerant. quam ad rem
 onerariis multis occupatis, occulte illas complebant, variisque praetexti-
 bus dimittebant, obliquis simulationibus re ipsa occupantes facere id ipsum
 in quod eblandiri Romanorum obstantium assensum obnoxie conari vide-
 bantur. idque dum maxime sic clanculum administraretur, magna ipsorum

δρασι. ἀλλ' ἐκατέρωθεν καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν μέγαν δομέστικον, θέλοντές τι πρᾶξαι καὶ γ' ἀτιμίαν καὶ αὐτοὶ ἐκφυγεῖν τὴν δόξην δειλίᾳ ἐπιτρέβασθαι σφίσι μέλλουσαν, ὡπλίζοντό τε καὶ τῶν ἡπ-
 5 εἰ γὰρ καὶ γένει διέφερον τὰ στρατεύματα, ἀλλ' οὖν ὑπὸ μίαν ἀρχὴν τὴν βασιλικὴν ἤγοντο, καὶ ἦν ἐμφύλιος ὁ πόλεμος ὅσον εἰμάξιν. ὕθεν καὶ ἀκροβολισμοῖς ἀλλήλων ἐπειρῶντο, καὶ σα- D
 ρίταις ἔβαλλον ὀϊστεύοντες. ὁ τοίνυν μέγας δομέστικος ἴσας ὕσμίνῃ καθισταμένης τὰς πράξεις κατανοῶν, ὑβρισπαθῶν οἶον
 10 εἰ αὐτοῦ παρόντος ἐκ βασιλέως, ὄντος τοιοῦτου, αὐτὸν πολεμεῖν πειρῶνται καὶ ἀντιτείνειν τολμῶσι πρὸς βασιλικὴν κέλευσιν, τὸν κοντὸν ἐνὰ χεῖρας ἔχων θυρεὸν τε φέρων φορῶν τε θώρακα ἐμ-
 πίπτει τοῖς Ἀλαγοῖς ὡς ἐφέξων μόνον φανείς. κἀκεῖνος μὲν οὕτω τὴν τῆς μάχης διαρκονόμει καταστολήν, εἰς δ' ἐκείνων ἐν ἀφανεί E
 15 μμεῖται Πάνδαρον καὶ διστῶ βάλλει, καὶ καιρίαν οὐ κατ' ἐκεῖ-
 νον τὴν πληγὴν δίδωσι. τούτου δὲ γεγονότος τό τε πλήθος ἀνε-
 στάλη καὶ ἀμφοτέρωθεν τοῖς μὲν ὑδύνη τοῖς δὲ δόλος περιίστατο·
 καὶ τοῖς μὲν μετέμλε τῆς ἐπὶ θατέρους ὀριμῆς, οἱ δὲ ξυνιέντες

pars in armis se ostentabat, non animo (quod quidem prae se ferrent) in apertum certamen veniendi, sed ut obtentu illo ac specie in ordine stantium tegerent ignominiam arcanam praesumptae furtivae discessionis. verum aliunde indignantibus iis qui cum magno domestico erant, et ignaviae turpissimae ipsorum imputatum iri reputantibus, si otiosi testes perfidiae barbarorum assiderent et illud sibi coram tantus exercitus a manu fugitivorum pateretur, infamiam inertiae, agendo strenue quod res posceret, praevertere statuerunt. armis igitur assumptis equisque conscensis committere civile praelium coepere (civile id bellum dixerim, quod etsi Romanos inter et barbaros, tamen inter eos qui utrumque Romano imperatori sacramento dixissent gerebatur) sed quocumque dicendum sit nomine, certamen tunc certe contractum est, velitationibus primo libatum, et sarissarum eminus contrario hinc inde iactu. haec videns magnus domesticus, et tractationem cum hactenus subditis tranquillam processisse intelligens usque in contentionem invicem infestam, nihil iam minus a vero hostili discidio habentem, contumeliam interpretatus propriam quod se coram, vices illic imperatoris gerente, tanta etiam aliunde dignitate conspicuo, ausi Alani essent non modo detrectare imperium Augusti, sed et repugnandi conatum expeditivissent telis palam intorquendis, galeatus, ut erat, loricatedusque ac contum manu tenens obicit se Alanis, quasi conspectu eos ac nutu solo cohibiturus. et ille quidem sic se pugnam dirempturum animo ac spe praesumens autumabat, unus autem Alanorum in occulto imitatur Pandarum, sagittamque in eum iacit, sed alio quam ille successu: non enim summam dumtaxat, ut Pandarus Menelai, perstrinxit telo cutem, sed altam et letalem penitus in Raullis vitalia plagam pertulit. quo facto percussa utrimque repressaque multitudo est, hinc quidem Romanis dolore, inde autem Alanis metu consternatis. atque illos quidem poenituit lacessivisse barbaros: illi autem reputantes quantam in

ὁποῖος ἀνέρριπται σφίσι κύβος, τοὺς τὰ πράγματα παρυσχόντας μεθ' ὅτι πλείστης τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους παραιτήσεως ἤτιωντο, καὶ βασιλεῖ ἐζήτητον ἄπολογεῖσθαι. ἰδεδίεσαν γάρ, ὡς εἰ-
 P 222 κός, μὴ σφίσι κατάρξοι τοῦτο μεγάλων κακῶν ἐπὶ μέσης τῆς Ῥωμαίων διάγουσι, καὶ ἡμᾶ δυσωπούμενοι, εἰ βασιλεὺς μὲν ξε-5
 νοτροφεῖν ὅσον ἐφ' αὐτοῖς αἰρούμενος ἐλπίδος ἀγαθῆς εἴχeto, αὐτοὶ δὲ τοιαύτας ξενίας ἀνταπεδίδουν, κακοῖς τὸ ἀγαθὸν ἀμει-
 βόμενοι. διὰ ταῦτα καὶ βασιλέα μὲν πέμποντες καδικέτερον,
 B ἐκείνοισι δὲ παρεδίδουν καὶ ἵππους καὶ ὄπλα, καὶ ἀνθ' ὀπλιτῶν
 καὶ ἱππέων πεζοὶ καὶ ἄνοπλοι ἦσαν, ἕως πάλιν βασιλεὺς αὐτοὺς 10
 ἰκετεύοντας δέχεται, συγγινώσκων σφίσιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς
 τοσοῦτον.

C 23. Συνέβη δὲ πρὸς τοῦτων, τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τῷ πέμπτῳ
 καὶ ἡμέρας ταύτης, προσβαλεῖν τῇ πόλει ἐξ Ἀκουϊλλίας τριήρεις
 Βενετικᾶς, πλὴν οὐ κατὰ τοιαύτην χρεῖαν καὶ πάλιν, ἀλλὰ τῶν 15
 ἐνεχρασθέντων πραγμάτων διὰ τὴν τότε πυρπόλησιν ἕνεκα. οἱ
 D δὲ ἐπεὶ κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην πέμποντες, ἐκεῖ βασιλεὺς διά-
 γοντος, οὐδὲν ἤνυτον, ἄλλως ἐγνώσαν τὰ περὶ τούτων ἐνεργέστε-
 ρον μετελθεῖν. καὶ δὲ τριήρεις μὲν πλείους τῶν δώδεκα ἦτοι-

aleam res vitasque suas praecipiti eo facto coniecissent, eos qui occasio-
 nem, irritando suos, invito execratoque ipsis facinori praebuissent, cum
 sollicita sui excusatione, apud Romanos accusabant, deducique ad impe-
 ratorem, audicique ab eo dum illata purgantur crimina, quaerebant. haec
 ut sic anxie agerent causa ipsis erat gravissima formido, ne hoc illis ini-
 tium exitium malorum foret, utique in media Romanorum, quos tam
 atrociter laesissent, ditione deprehensis. subibat etiam verecundia ex me-
 moria insignium in ipsos beneficiorum Augusti; qui cum eos gratuita be-
 nevolentia liberalissime excepisset ac tractasset hospites, sperans mutuum
 ab iis gratiam, ipsi tam inhospitale inhumanumque scelus illi reposuissent,
 malis bona compensantes. itaque missis ad imperatorem supplicibus lega-
 tis veniam deprecabantur, Romanis interim praesentibus arma quae repe-
 tierant equosque reddentes, exhibentesque sese miserabili specie ex cata-
 phractis incermes, ex equitibus pedites, quoad iterum imperator ipsos sup-
 plices excepit, iis ignoscens. sed de his hactenus.

1302
 246
 23. Contigit autem ante haec anno huic superiori, sed eodem mense
 ac die quibus modo narrata gesta sunt, appellere ad urbem ex Aquileia
 triremes Venetas, verum non ob eandem quam prius causam oppugnan-
 dum Genuensium, sed animo extorquendae liberationis pignorum, quae
 dudum imperator de Venetis urbis inquilinis ceperat, quoad multam per-
 solverent indictam ad compensationem damni per incendium a classe tunc
 Veneta Galatae immissum Constantinopolitanis et Genuensibus illati. et
 enim Veneti postquam legatione Thessalonicam missa, cum imperator ibi
 degeret, nihil profecerant, aliam putarunt ineundam sibi rationem ei malo
 efficaciter medendi. trirēmibus igitur tredecim paratis, hisque adiunctis

μισμένοι, προσθιμένων καὶ πειρατικῶν ἐτέρων ἐπίτῃ, τῇ Βυ-
 ζαντίδι προσβάλλουσι, καὶ μεσημβρίας σαββάτου φανέντες μεθ'
 ὅτι πλειοστής κορυφῆς, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν πειρατῶν ἀπῆνειαν ἐπα-
 γόμενοι, τὸν λιμένα τὸ Κέρας εἰσπλεύσαντες καὶ καταντικρὸ τῶν P 223
 5 ἀνακτόρων ναυλορησάμενοι δεινὰ τοὺς προσχώρους ἐποίησαν, καὶ
 τινι θημωνίᾳ ἐκεῖ που ἰσταμένη πῦρ ἐνιῶσιν, οὐ τόσον εἰς ζημίαν
 τῶν κεκτημένων ὅσον εἰς χλεύην. βασιλεὺς δὲ τὴν μὲν ἐξ ἰδίων
 τριήρων ἀντιπαλάμησιν μὴ ἔχων ἀντικαθιστῶν (τὸ ναυτικὸν
 γὰρ πρὸ χρόνων ἀπέσβεστο· κἄν πού τινες περιῆσαν ἔτι ὡς μὴ
 10 τοῦ παντός καθάπαξ ἐκλείψαντος, κατὰ χρείας ἄλλας ἔτυχον
 ἰσταμέναι) ἐν ἀμφιβόλῳ ἦν τοῦ τί δεῖ ποιεῖν. ὅτε μὲν οὖν εἰς B
 τὴν ἐκείνων ἀποβλέψειε τόλμην καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὀλιγορῖαν, οὐ
 σύνηθες σφίσι τὸ τόλμημα ὄν, τηνίκα καὶ ἀνθίστασθαι ἐδικαίου
 καὶ κακῶς πράττειν πειρᾶσθαι τοὺς ἐπιόντας, ἔς ὃ καὶ μαθεῖν
 15 σφῆς ὡς ὑπὲρ τὸ δέον ἐγχειροῦσιν· ὅτε δ' αὖθις εἰς τοὺς ἀποβη-
 σομένους φόνους ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἐν κενοῖς ἀντικατάστασιν καὶ
 τὸν ἀναγκαῖον κίνδυνον ἀφορήσῃ, παντὶ δικαίῳ μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ C
 συνωμολόγει. μὴδὲ γὰρ εἰς μακρὸν καὶ τούτους γνωσιμαχῆσαν-
 τας ἐπεστράφθαι καὶ ξυγγινώσκειν δέεσθαι. εἶναι τε καὶ ὀλίγου
 20 πόνου τε καὶ δαπάνης ναυπηγεῖσθαι Ῥωμαίους, εἰ μόνον αὐτοῦς

aliis septem piraticis navibus, Constantinopolim invehuntur, et meridie
 diei sabbati apparentes audacissimo fastu, mistaque arrogantiae feritate
 piratica, portum Ceras dictum ineunt, et e regione imperialis palatii statione
 fixa grassantur hostiliter in circumquaque vicinos ei loco telisque
 contiguos; ac illic forte posito manipulorum tritici acervo ignem iniiciunt,
 iniuria non tam ob damnum quam ob ludibrium et contumeliam acerba.
 imperator quas tunc Venetis opponeret triremes proprias non habens (na-
 valis enim imperii apparatus dudum neglectus evanuerat; et si quae na-
 ves adhuc utiles esset eo superfuerant, aliis de causis alio missae longe ab-
 erant) anceps animi erat quid tali tempore consilii caperet. atque hinc
 quidem dum Venetorum audaciam et sui contemptum, ultra quam hactenus
 consueverat, modo primum progressa reputabat, sane stimulabatur
 ad vindictam, et aequum censebat mala reponere conari, ut icti
 discerent ultra fas omne sese temere provectos. rursus autem dum cae-
 des ex conatu resistendi exituras cogitabat, dum infirmitatis cum suae
 conscientia monebat quam vanas et impares rei tantae ad manum copias
 haberet, denique dum ex apparatus successus augurans horreret ad ima-
 ginem periculi, in quod rempublicam necessario coniceret certamine tali
 tempore cum paratioribus temere tentando, aliam potius quamlibet quam
 per vim et arma eius propulsandae iniuriae sibi viam ineundam statuebat.
 et succurrebant interim ei commodum faventes isti moderationi cogitationes,
 secum utique blandiente sibi animo versanti, brevi exitura inter na-
 varchos Venetos ex sententiarum contrarietate discordia, sponte omnes re-
 cessuros ultroque veniam perperam actorum rogaturos, nec vero magni
 fore aut laboris aut sumptus reficere Romanam classem. iuberet solum-

κελεύει· κἄν ἤρται δὲ σφίσι τὸ φρόνημα ἐκλείπουσῶν τῶν τριή-
 ρων, αὐτὸν κελεύειν, καὶ συνεστηκτιῶν ἐν ὀλίγῳ καταπίπτειν
 αὐθις καὶ ταπεινοὺς γίνεσθαι. ταῦτ' ἐννοοῦμενος ἀνέστειλε τὰς
 D ὀρμᾶς τῶν πολλῶν, οἳ δὴ καὶ ζηλοτυποῦντες οἶον εἰ οὗτοι κατὰ
 Ῥωμαίων οὕτως ἐπύρθησαν, καλὸν ἔλεγον γεφυροῦν Ἀλίασι καὶ 5
 φορτηγοῖς, ὡς τινες συνδέσμους ἐχούσαις καὶ τὰς καθευρεθείσας
 ἐνταῦθα μεγάλας ναῦς, τὸν τοῦ Γαλατῶ πορθμὸν, καὶ παρ'
 ἑκάτερα τοξότας τε καὶ σφενδονήτας στήσαντας οὕτως ἐπιχειρεῖν
 τοῖς ἐντὸς συνεβοῦλεον. καὶ τὸ βούλευμα ἄριστον κατεφαινέτο·
 E χωρὶς γὰρ τῶν παρ' ἑκάτερα τεταγμένων καὶ ὅσους αἱ νῆες ἐχώ- 10
 ρουν, οἳ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἰστάμενοι μόνοι αὐτάρκεις ἐδόκουν
 τοῖς πεμπομένοις καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν τειχῶν πέτραις καταβάλλειν
 εἰς τέλος καὶ ἀφανίζειν τοὺς ἐπιόντας. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν εἰσβο-
 λὴν κινδυνώδη κρίνων Χριστιανικοῖς ἔθνεσιν οὐδ' ὕλως ἤφιει, ἐνε-
 P 224 δίδου δὲ μῦλλον ἀναβάλλον τὰς ὀρμᾶς ἐμπιπλῶν. (24) ἀλλ' 15
 ἐκείνοι μὴ ἔχοντες πλέον ποιεῖν ὧν ἔπραξαν, ὡς ὀργάνοις τῆς
 σφῶν μανίας ἐχρῶντο τοῖς πειραταῖς, οἳ καὶ αὐτονηχεὶ τῇ Πριγ-
 κίπων νήσῳ προσίσχουσι, καὶ οὐχ ὅπως τοὺς ἐν αὐτῇ πάλαι κα-

modo ipse: brevi tempore structis instructisque navibus navalem, qualis prius fuerat, imperii potentiam metu iusto percussuram audaces exteros; qui uti sic insaniendi confidentiam ex observata rei maritimae Romanae debilitate sumpsissent, sic eosdem visis Augusti iussu reparatis armatisque momento triremibus tumorem insolentem compressuros, humilesque ac supplices pacem oraturos iterum. his occupatus mentis in spes blandas prouae bene ominatis sensibus, repressit imperator impetus multorum, qui generosae cuiusdam aemulationis instinctu, rati rem indignam nec tolerabilem contumeliam, tantum hos advenas adversus Romanos efferre sese ausos, ne impune temerariam insolentiam ferrent, optimum factu aiebant congregare naves omnes piscatorias onerarias et maiores alias, quaecumque tunc circa nostra littora reperirentur, iisque continua serie invicem ligatis velut ponte quodam consternere medium inter Galatam et urbem fretum, tum dispositis super hinc inde sagittariis et fundibulariis, telis petere intra iactum inde positas Venetas naves. hoc illi suadebant; consiliumque apparebat optimum. nam praeter eos qui iam ex utroque litore Venetis eo progressis imminabant, praeterque quos modo memorabam iaculatores e navibus, vel qui pinnas moenium superne obtinebant, si tela et petras muralibus ballistis in subiectam Venetam classem demitterent, vel soli suffecturi videbantur perdendis funditus planeque ad nihilum redigendis temerariis aggressoribus. verum imperator pugnam illam Christianis gentibus periculosam iudicans nequaquam acquievit, sed remisit potius omnem repugnandi impetum, incertis et sine fine pendentibus deliberationibus indulgens, spatiumque sic Venetis liberum concedens impune peragendi quod coeperant, urbi atque imperio procaciter insultando. (24) quod ultra cum illi viderent se haud iam quidquam amplius posse facere, ut instrumentis furoris ipsorum usi piratis sunt. hi nocte insecta ad insulam Principum appellant; ibique non solum veteres loci inco-

τωκηκότας, ἀλλὰ καὶ λαὸν ἱκανὸν ἐκ Πελοποννήσου, ἄρτι τὰς
 τῶν Περσῶν ἐκφυγόντα χεῖρας καὶ τῆδε καταφυγόντα, ἔξανδρα-
 ποδίσαντες πρῶγματα μὲν σκυλεύουσιν, ἀνθρώπους δὲ κατα- B
 σχόντες ἐν ναυσὶν εἶχον, καὶ ἅμ' ἔω δεινὰ ἐκείνους ἠπειλοῦν
 5 ποιεῖν, εἰ μὴ τὰ τιμήματα ἄξια καταθεῖντο, κρεμαννίντες καὶ
 αἰκιζόμενοι καὶ σφύττειν ἕτοιμοι ὄντες, ἑλεεινὴν θάλασσαν μέσον θα-
 λάσσης ἰστιάοντες, καὶ τὰς τιμὰς παρὰ βασιλέως κατ' ἔλεον ἀναγ-
 καῖον λαβεῖν ἐπιβόητες. διὰ τοῦτο καὶ πόνος οὐχ ὁ τυχῶν κρα-
 τοῦντι, εἰ φεύγοντες Πέρσης οἱ δειλαιοὶ χεροὶ πειρατῶν ἱμπεριώ- C
 10 κεσαν, οὐκ ἄλλως καιρὸν τοῦ θάρρειν ἐχόντων εἰ μὴ ἔξ ὧν ὁμοι-
 χμοῖεν σφίσι ἐαυτοῖς, οἷς δὴ πολλάκις καὶ βῆσι καὶ συμβεβῆ-
 κασι χάριτες. Ῥωμαῖοι δὲ παρ' αἰγιαλοὺς ἰστιάμενοι τὴν δεινὴν
 κατεστύγον θάλασσαν καὶ τὸ πάθος ἀπώλοφύροντο. οἱ δὲ γε καὶ
 ἀκηῆτες εἰς ὄπλα ἤεσαν, καὶ Ὀδυσσεύς, ὡς ἐκείνος ἐπὶ τὴν D
 15 Σκύλλαν, οὕτως οὗτοι τὰς ὁρμὰς ἐπ' ἐκείνους προέσχοντο· πλὴν
 καὶ ὄψιν καὶ μόνην τὸ ἀμυντικὸν περιέστατο. τοὺς μὲν γὰρ ὁ
 αἰγιαλὸς εἶχε σφαδάζοντας τὰς ὁρμὰς ἐφ' ᾧπερ ἀμύνοντο, οἱ δὲ
 παρὰ μόνην τὴν θάλασσαν ἀλώσιμοι ὄντες, καὶ τίνων οὐκ ἀσθε-
 νέστεροι; ὅμως ὡς ὑπερῷοι τῇ θαλάσῃ χρώμενοι, ἐς ὅτι

las, sed et recens eo advectum sat numerosum e Pelopithiis populum, qui
 modo manus Persarum effugerat et illic asylum reperisse se putabat, ser-
 vilituti subiciunt, rebus eorum omnium direptis. nec eo contenti miseros
 in naves tractos a diluculo coeperunt diris minis et cruciatibus urgere,
 ut pretia redemptionis quanta ipsi praefinissent solverent, suspendentes,
 varie torquentes et trucidare se paratos exhibentes. haec fiebant in ocu-
 lis Romanorum e littore adverso spectantium. extabatque e mari medio
 miserabile spectaculum eo artificio a latronibus constitutum, ut a miseri-
 cordia imperatoris pecuniam extorquerent, qua infelices illos poenis ac
 neci eximeret. fuit revera admonitio de his Augusto peracerbus nuntius,
 dolorque non vulgaris reputanti deploratissimam horum sortem, qui Per-
 sas fugientes in manus piratarum incidissent, ea sola fiducia tantum au-
 dentium quod a Venetis classem in propinquo habentibus protegi se sci-
 rent, quippe quibuscum latrocinii societatem invisissent, hominibus tamen,
 a quibus nihil minus expectari debuisset, si sensum ullum grati animi ha-
 berent, utpote qui ab imperatoribus crebris fuissent beneficiis affecti. at
 Romani sparsi per littora dum haec intuentur, horribile spectaculum exe-
 crantes, infandam calamitatem incredibili moerore deplorabant. quidam
 etiam eorum in aevi flore manu prompti ruebant ad arma; et Ulyseos,
 ut ille olim adversus Seyllam, sic illi contra piratas impetus ostentabant.
 caeterum specie tenus sola totus ille auxiliandi ardor eminebat, nam no-
 stros frustra minantes et conatu vano consumentes iras detinebat litus:
 piratae vero in mari solo, ubi erant, capi poterant, per se illi quidem
 debilissimi omnium, nisi pontus ipsis vice munimenti circumdatus faculta-
 tem fiduciamque daret avarae crudelitatis in miseros quos tenerent, prout

B καὶ ἰδούκει σφίσι τοὺς ἐν χειρὶ διετίθουν, οἳ δὴ καὶ τὰ περὶ τῆς
 Σκύλλης εἰκονίζον, χεῖρας ὀρεγνύντες τοῖς ἔξωθεν καὶ θρήνου
 ἔλεινοὺς κλάζοντες. οὐπω πᾶν ἡμᾶρ τετέλεστο, καὶ βασιλεῖ
 ἀγγελλόμενα τὰ δεινὰ ἐνεπολοῦν οἶκτον· καὶ δὴ στήσας τιμὴν
 τοῖς οἰκτροῖς τεσσάρων γιλιάδων χρυσῶν νομισμάτων τοὺς πᾶν- 5
 P 225 τας εἰλήφει. καὶ τότε ἄποστείλας πρὸς τὸν τῶν νηῶν ἡγεμο-
 νεύοντα τὴν ἀπόνοιαν κατωειδίξεν καὶ τὴν τόλμαν, οἷς ὅτι πα-
 ρὸν πρεσβείαν πέμπειν καὶ πρὸς αὐτὸν εἰς λόγους καθίστασθαι,
 περὶ τῶν κατὰ σφᾶς δικαίων λέγοντας, οἳ δὲ πειραταῖς μυχθέντες
 τὰ ληστῶν σὺν ἐκείνοις πράττειν. ταῦτα λέγων τοῖς μηδὲν ἄλλο 10
 προτείνουσιν ἢ τὴν τοῦ κοινοῦ σφῶν συνεδρίου πρόσταξιν, ἐπεὶ
 B τοῦντεῦθεν καὶ τούτοις τῶν αἰσχίστων ἔργων μετέμελεν, ἰκέτας
 τοῦ λοιποῦ ἀντ' ἀντισιατῶν εἶχε καὶ εὐπειθεῖς πρὸς εἰρήνην τοὺς
 πρὶν ἐχθίστους, εἰ λύοιντο τὰ ἐνέχυρα· τὰς γὰρ σπονδὰς καὶ αὐ- 15
 τοὺς θέλειν, καὶ ἀξιοῦν ἐπὶ ταύταις ἐπιτυχθῆναι, λυομένων μύ-
 ρον τῶν κατὰ τὰ ἐνέχυρα διαμφισβητήσεων. ταῦτ' ἐκείνοι με-
 ταβαλλόμενοι καθικέτευον, καὶ βασιλεὺς κατένευε τὰς ἐπὶ χρό-
 νοις σπονδὰς προσιέμενος, καὶ οὕτω πρεσβείαν στείλαμενος τὰς
 C εἰρηνικὰς ἐτάμετο. πόνος γὰρ ὁ τῶν Περσῶν ἤπειγεν ἄλλος, κν-

liberet, exercendae. atque hi quidem sub immani scelestissimorum saevi-
 tia gementes, quae de Scylla feruntur, repraesentabant, manus proten-
 dentes ex adversa ripa spectantibus, et luctuosis ciulatibus misericordiam
 implorantes. nondum dies totus effluxerat, cum haec Augusto nuntiata
 expugnarunt misericordem eius animum, ut conveniret cum illis carnifici-
 bus de lytro miserorum quos vexabant, ac statim missis ad piratas qua-
 tuor millibus nummorum captivos ab iis cunctos reciperet. quo facto mi-
 sit ad praefectum classis Venetae, qui a se illi insolentem amentiam im-
 pudentemque audaciam exprobraret, quod cum eum ad viciniam urbis ap-
 pulsum oportuisset legatos ad se mittere, ac quae haberet de communi-
 bus negotiis et propriis rationibus tractanda exponere, ipse contra duces
 se ac stipatorem latronibus dedisset, iis se admiscens, et saevis ipsorum
 grassationibus cooperans. haec Veneti audientes nihil aliud quod obten-
 derent habuerunt quam mandatum senatus ipsorum: mox tamen nonnullo,
 ut apparebat, pudore confusi, ac poenitentia correpti turpissimorum acto-
 rum, supplices se deinceps Augusto subiecerunt, qui hactenus adversarii
 obstiterant. significarunt se ex modo infensissimis pronos nunc fore ad
 bona fide in eundem pacis foedus, dummodo pignora liberarentur. con-
 cordiam enim cum imperio eorum republicae probari et placere; ac velle
 se renovare illam iisdem quibus olim coaluisset conditionibus ultro sub-
 eundis. unam ob stare controversiam de pignoribus, qua sublata nihil iam
 impedimenti futurum sit. addebant preces ut consentire in remissionem
 pignorum imperator vellet; quod et ab illo impetrarunt, admittente liben-
 ter ac suis rebus expetibile ducente foedus quod illi offerebant in annos
 plurimos. misit ergo legationem ad Venetos, quae de pacis cum iis legi-
 bus conveniret, ita tunc cogente calamitate urgentissima tumultus Persici,

κλούντων ὡσπερ ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν τὴν ἀνατολὴν ἔπα-
σαν. καὶ ἀλλαχοῦ μὲν ἄλλοι κίνδυνοι τοῖς ταλαιπώροις Ῥωμαίοις
περιεστῆκεισαν, τὰ δὲ κατὰ Μεσοθινίαν πῦσαν καὶ ἀπανέστησαν
σφαλέντος τὰ μεγάλα τοῦ εἰς ἡγεμόνα τούτων ταχθέντος Μου-
5 ζήλωνος.

25. Μηνὸς γὰρ Ἀνθεστηριῶνος εἰκοστῇ καὶ ἑβδόμῃ περὶ D
που τὸν Βαφέα (χωρὸς δ' οὗτος περὶ τὴν Θαναμαστὴν Νικομή-
δειαν) Ἀτμὰν συνάμα τοῖς ἄμφ' αὐτὸν εἰς χιλιάδας πλείστας
ποσομένοις ἐπιστὰς αἴφνης, μᾶλλον μὲν οἶν — ἀλλ' ἀνυλη-
10 πτόν τὸν λόγον ἀρχῆθεν. Ἄλλης γὰρ Ἀμούριος σὺν ἀδελφῷ Να-
στρατίῳ τῷ παρὰ Ῥωμαίοις ἐπὶ χρόνοις ὀμηρέυσαντι, τοὺς περὶ P 226
τὴν Καστάμονα Πέρσας προσεταιρισόμενος, Ῥωμαίους κακῶς
ἐποίει. καὶ τέως περὶ που τὸν Πόντον καὶ ἐνδοτέρω, πέραν
Σαγγάρεως, τὰ τῆς ἀλαστορίας ἐπιδεικνύμενος τῇ καθ' αὐτὸν
15 ἀσφαλείᾳ ἀπέχετο τῶν ἐπίταδε, ὠγκώθη δὲ τὰ πλείστω ἐκ πλείο-
τος καὶ τῶν ἡμετέρων καθυπερηφανεύετο ἕξ ὅτου τὸν τοῦ Ἀζα-
τίνῃ σουλτὰν υἱὸν τὸν Μελέκ Μασοῦρ ἀπεκτόνει προπολεμῶν,
ὃς δὴ τῷ πατρὶ συμπροσέβρων ἐφ' ἱκανὸν τὴν πλάνην κατὰ τὰ B
βόρεια, ἕξ ὅτουπερ ἐκεῖνος Αἶνοθεν ἀπελύετο, καθὼς καὶ φθά-
20 σαντες εἶπομεν, ἕξ ἀνθρώπων ἐκείνου τῆδε γεγονότος περαιοῦται
τὸν Εὐξείνον, καὶ Θυμαλῆν προσσχών, μακρόθεν τὸν Τοχάρων
Κάνιν, ὡς αὐτοὶ φαῖν, Ἀργάνην δώροις ὑποποιούμενος, ἐν-

barbaris istis cuncta late inundantibus, et Orientem iam totum a mari ad
mare una circum indagine comprehensum tenentibus. sed et alia aliunde
pericula miseris Romanis imminebant. et Mesothinia quidem universa
perissee funditus nuntiabatur, Muzalone qui ei praefectus fuerat, gravis-
sima offensione belli prostrato.

25. Mensis siquidem Iulii die vicesima septima circa Bapheum (Io-
eus hic prope inclytam Nicomediam) Atman cum suis multorum millium
numerum explentibus improvise apparens et subito irruens — sed me-
lius fuerit rem aliquanto repetitam altius a suis retro ducere principiis.
Hales Amurius cum fratre Nastratio, qui diu apud Romanos obses fuerat,
Persis qui Castamon parebant in suam societatem tractis Romanos infe-
stabat. sed quodam tempore moderatius quam postea: satis enim habens
initio regionibus circa Pontum et interioribus ultra Sangarim licentissime
insultare, ferociam illic securissime ostentans suam, abstinebat omni cite-
riore versus urbem tractu. inflatus tamen deinde est insolentiore confi-
dentia, resque nostras arrogantissime despexit, ex quo Melec Masur Asa-
tini Sultanis filium bello victum interfecit. is Melec patri diu socius longi
per boreales tractus erroris, postquam ille ex Aeno arce liber emissus
est, prout superius narravimus, eo denique mortuo traiecit Euxinum, et
Thymaenam appulsus, inde procul Tocharorum principe, quem ipsi Kanin
vocant (huic tunc proprium fuit Arganes nomen), donis delimito ac in

ἄλλως καὶ ἀπρεπῆ ὄντα οὐ μᾶλλον ἢ ψευδῆ. διαφυλάττεσθαι γὰρ καὶ τὰς τῶν πολλῶν ὑπονοίας ἄξιον ἐκεκερίκει. πλὴν καὶ τοῦ προσαπενέγκαντος κατεγνώκει; ὡς τὸ τέλος ἔδειξεν, ὅτι καὶ ὅλως ἐπὶ τοιοῦτω καὶ παρὰ τοιοῦτου πιστεύσειε λέγοντος. ἦν ταῦτα, καὶ οἱ μὲν ἄρχιερεῖς καὶ αὐθις διὰ τὸ τοῦ πατριάρχου πρὸς αὐ-
P 233 τὸς ἀμφήγνωμον περὶ τῶν κατὰ τὸν Ἐφέσου πραγμάτων πα-
τριάρχῃ ἐπειχον καὶ οὐ καθαρῶς εἰρήνευον. ἦσαν δ' οἵτινες
τούτων καὶ ὁμογνωμόνουν τῷ πατριάρχῃ καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς
διεφέροντο. βασιλεῖ δὲ πάντα τρόπον τὰ τῆς εἰρήνης στέργοντι
οὐκ ἦν ἡρεμεῖν, ἀλλὰ τὸ μὲν τὸν Ἐφέσου ἀποκαταστήναι καὶ 10
προσαπεδέγετο καὶ συνήργει τοῖς βουλομένοις, τὸ δ' αὐθις ἐκεί-
νον χάριν πατριάρχῃν προσαναγκάζειν οὐ οἱ τῶν δεόντων ἐδόκει.
B ὅθεν καὶ τοὺς ὑπὲρ τοῦ Ἐφέσου λέγοντας ἀπεδέγετο; ἀλλὰ
τό γε σχλῆσθαι διὰ ταῦτα σφᾶς πατριάρχου καὶ λίαν διὰ βάρους
ἦγε καὶ προσωνείδιζε, καὶ τισιν ἁμβριθέστερον προσεφέρετο. 15
σκοπῶ δὲ μὴ Πάτροκλος ἦν ὁ Ἐφέσου καὶ τὸ τοῦ Αἰνέου λοχε-
διάζετο εἰδῶλον, τῆς βασιλικῆς γνώμης ἤδη κλινοῦσης πρὸς Ἀθα-
νάσιον τῷ τὸν Ἰωάννην ἀποπροσποιεῖσθαι, εἰ καὶ ἐν ἀφανεί

praeterquam indecentis et mentione ipsa infandi, etiam, ut se dabant in-
dicia, mendacis. praeverti enim oportere suspiciones multorum aequum
censuit. sed et, prout ex consecutis ad extremum apparuit, succensuit
delatori, quod e tam levi tamque sublestae fidei auctore cognitam rem
tantam non modo non contempsisset, ut debuerat, verum etiam, ut defe-
rendo monstraverat, credidisset. dum haec ita se haberent, interim epi-
scopi, quod sibi adversari patriarcham scirent in negotio Iohannis Ephesii,
haud cessabant instare circa hoc illi, nec corde sincero cum eo commu-
nicabant. non tamen ex eorum numero deerant qui partes patriarchae
sequerentur et ab aliis ea causa dissentirent. quae cernens imperator,
pro suo antiquo proposito pacis ecclesiasticorum omni ratione procuran-
dae, haud sibi cessandum in hac pacanda discordia putavit; in quo resti-
tutioni quidem Ephesii, quam multi urgebant, non modo assentiri se
monstrabat, sed ei ultro promovendae paratam exhibebat operam. ta-
men idem eius rei gratia vim inferri patriarchae haud decere iudi-
cabat, unde, quamquam libenter audiret quaecumque pro Ephesio al-
legabantur, molestissime ferebat omnem mentionem discessionis a sacro-
rum principe; et quos audiret eam minari episcopos, graviter increpa-
bat, etiam exprobratione non abstinens. non dissimulabo hic tamen spe-
culationem quandam meam. quis scit an capessenti sic imperatori cau-
sam Ephesii, cui sciret adversari patriarcham, non aliud occultius in
mente fuerit? quis, inquam, praestet non hoc illi praetextum fuisse me-
rum, et velut illud e fabulis ad vanam speciem obiectum inane Aeneae
simulacrum, ad usum indulgendi conceptae iam tum arcanae voluntati re-
ponendi Athanasium in thronum, quam ad rem sibi videbat fore utilem
factionem multorum antistitum a Ioanne nunc pontifice aversorum ob
Ephesii negatam ab eo restitutionem. sed haec omittamus, quae si iam

ταῦτ' ἦσαν ἔτι. ὡς δὲ πού καὶ τὸ ἐπ' ὁδόντα κείσθαι δοκοῦν ἀνάπυστον ἤδη ἤρξαστο γίνεσθαι, καὶ τινες ἀφωσιωμένως πως καὶ ἐπιπολαίως τὰ περὶ ἐκείνου ἠγίσσοντο, τὸ ἐκείνου σχιζέσθαι C
 ἑαυτοῖς εὐπροσωπότερον καθιστάντες, τότε βασιλεὺς τὸν πρῶ-
 5 τως ὑπομνήσαντα περὶ τούτου ὑπώπτευσεν, ὡς καὶ ἄλλοις εἶποι τὸν λόγον, κἄν αὐτὸν μὴ σκανδαλίσειεν ὑπειπών, ἄλλοις ἴσως ἐπιπὼν μῶμιον προστρέψει. διὰ τοῦτο, καὶ τῇ τοῦ πατριάρχου θαρρῶν σεμνότητι, ἐκφραλλῆζει τὸν λόγον, καὶ τὸν πρῶτως ἐ-
 10 πόντα δῆλον καθίστησιν. ἄρρητον μὲν γὰρ εἶναι καὶ ἄπιστον,
 αὐτὸς ἀναγκασθεὶς φανερὰν καθίστησι τὴν κατηγορίαν, καὶ ὡς ἔβριστήν οὐκ αἰτίας ἀνεί τὸν φάμενον. ἀκούει ταῦτα καὶ πα- D
 τριάρχης, καὶ ὡς εἰκὸς δεινοπαθήσας, ἐπεὶ οὐ περιῆν ὁ πρῶτως ἐπειπών, ὡς ἐλέγχετο, αὐτῷ δὲ Σηλυβρίας τὴν συκοφαντίαν ἐπέ-
 15 τριβε, καὶ συνόδῳ ἐπεγκαλεῖ ζητῶν τὴν ἐκδίκησιν ἑαυτοῦ, κἄν ἐκεῖνος ὡς εἶχεν ἐπειλύων τὸν λόγον ἄλλως ἔλεγεν ἐξειπεῖν.
 (28) παρ' ἣν αἰτίαν καὶ βασιλεὺς (οὐδὲ γὰρ ἦν ψεύδους γρά- P 234
 φεσθαι βασιλεῦ γε ὄντα) ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις συκοφαντοῦντα διε-
 λέγχειν ἀναγκαζόμενος, ὃ τέως ἀνέκφορον ἠβούλετο μένειν, ἐπὶ

tum erant; in occulto certe tenebantur. tunc autem evenit ut, cuius me-
 minimus, Ioannis patriarchae crimen clam olim immurmuratum enotescere
 inciperet, et a quibusdam verecunde quidem ac quasi aliud agendo, tamen
 sic oblique innueretur ut qui rem compererant agnoscerent; quod
 infensi Ioanni episcopi magna arte faciebant, sic sibi plausibiliorem prae-
 parantes obtentum ab eo sese discindendi. istam propalationem rei a se
 tanto studio celatae imperator sentiens, eum qui sibi primus illam indi-
 casset, Selybriensem violati arcani suspectum habuit; et in eam incubuit
 partem ut crederet illum indulgentem prurigini malignae aliis quoque ma-
 nifestasse, quod frustra ei fuisset a se impense commendatum ne omnino
 mortalium cuiquam aperiret. et hunc quidem ipsum coram redarguere
 levitatis illius haud voluit, ne sine operae pretio eum irritaret: illum ta-
 men eo nomine apud alios vituperavit, ac fretus gravitate notaque pa-
 triarchae innocentia non dubitavit crimen id totum falsae calumniae ad-
 scribere, conquerendo de eo qui primus vulgaverat, quod luce indignissi-
 mum premi tenebris semper oportuisset. sic imperator id ipsum quod
 summe, ut videri voluit, cupiverat indictum immemoratunice perpetuo si-
 leri, cum susurrari ab aliis intellexisset, publicare ipse coactus est, palam
 incusans Selybriensem, qui prodiderat primus, ut contumeliosum et sycophantam.
 audiit haec patriarcha, et prout par fuit, indignatus, postquam
 in vivis non supererat qui falsi criminis auctor allegabatur, ipsi Sely-
 briensi calumniae dicam impedit, questusque de illo apud synodum petiit
 canonicè rem cognosci vindicarique tantum scelus, excusante illo quantum
 poterat, haud se malo animo enuntiasse sub arcano quod ex alio rescisset.
 (28) haec ipsa expostulatio patriarchae querelaeque apud synodum cum
 curam imperatori adiecisset, ne cuiuspiam minus plene de re tota edocto
 suspicio forte in ipsum oboriretur, tamquam quod audivisse ex alio aie-

πολλῶν ἐξέφερον, ὅπως καὶ ὅτε καὶ τί προσελθὼν εἶπειν ὁ εἰ
 πᾶν. τέλος δὲ πολλὸς προσετρίβετο ἐντεῦθεν μῶμος, ἀμφοτέρω
 θεν ἀντιδιατεινομένων. καὶ διὰ ταῦτα πατριάρχης δεινῶς ὄβρι-
 παθῶν ἦν, καὶ οὔτε βασιλέα προσεπεδέγετο κινουῦντα τὸν λόγον,
 B ἀλλὰ καὶ τῷ πρώτῳ ἐπόντι κακῶς εἶχε, καὶ συνόδου ἐζήτει ἐκ- 5
 δίκην, εἰ πιστεῖεν θελοῖεν ὡς καὶ αὐτοὶ συκοφαντίαν τὸν λό-
 γον, ὡς λέγουσι, κρίνουσι. τῷ τοι καὶ τῷ μὲν ζητεῖν πατριάρ-
 χην δίκαια ζήτησαν ὁμολόγουν, πρὸς δὲ τὸ καταδικάζειν τὸν
 λέξαντα διαμφιγνωμονοῦντες ἦσαν· μηδὲ γὰρ κἀκείνον αὐτόθεν
 ἐκπῆναι τὸν λόγον, μηδ' ὡς κατηγορίαν συνθεῖναι, ἀλλὰ βασι- 10
 λεῖ πιστεῦσαι, ὥστε μείναι καὶ ἐν ἀπορρήτοις οἰεσθαι. ὡς δὲ
 C πολλῶν ὁ μὲν πατριάρχης συνιστᾶν βουλόμενος σύνοδον ἐπὶ τοῦ-
 τοις τοὺς ἀρχιερεῖς μετεπέμπετο, ἐκείνοι δὲ οἱ μὲν συνήγοντο καὶ
 ἔτοιμοι ἦσαν κρίναι καὶ καταδικάζειν τὸν φράμενον ὡς οὐκ εὔσχη-
 μον ὄν οὐδ' ἄλλως εἰπρεπὲς πρὸς βασιλέα λέγειν τοιαῦτα, οἱ 15

bat per se ipse confinxisset, causa fuit diligentius asseverandi delationem ad se factam, eoque magis ac magis divulgandi quod enixe in arcano manere studuerat, dum scilicet multis sollicite inculcat, quis, quando, qua ratione ad se accedens illud patriarchae crimen detulerit; ac scilicet Selybriensem delatorem graviter incusans, qui vicissim dum se apud plerisque purgare satagit, postquam erat contestatus bono se animo et sine ulla calumniandi voluntate Augusto sub fide arcani declarasse quod ipsum non latere publice interesse putaverat, erumpebat in mutua vituperationem ipsius, qui videlicet secreti religione violata rem clam auditam palam enuntiasset. per has contentiones latius sparsum sermone celebrabatur patriarchae crimen, non sine gravi eius infamia; qua ille acriter commotus nec imperatoris excusationem admittebat, coactum se aientis ad proferendum quod tenere occultum debuisset, et in eum maxime qui falsam ei calumniam primus indicasset infenso erat animo, vindicarique scelus huius severo synodi iudicio poscebat; utebaturque ad tanto efficacius id iudicium urgendum professione sibi facta multorum e patribus, singillatim affirmantium non dubitare se quin falsum et calumniose afflictum totum id crimen esset; quod qui dicerent, eos patriarcha contendeat sensus istius sui veritatem debere sancire puniendo, ut merebatur, illo qui temere primus effutisset id quod ipsi nihil aliud quam atrox falsissimumque maledictum esse iudicarent. ac iuste quidem commoveri patriarcham et suae famam innocentiae suffragis synodi stabiliri velle non immerito fatabantur passim omnes: damari, prout petebat, poenisque subiici primum denuntiatorem falsi licet eius criminis, haudquaquam omnes pari consensu censebant aequum. erant enim qui reum venia prosequendum contenderent, quoniam non ipse a se tamquam sibi compertum patriarchae delictum primus auctor detulisset, neque eius accusationem instituisset, sed rem arcano sibi cognitam imperatori credidisset, sub fidi silentii custodia tenendam, ut quidem existimabat. cum autem nihilo secius patriarcha incumberet in propositum synodalis iudicii adversus Selybriensem urgendi, convocaretque saepius ea de causa synodum et nominatim episcopos accerseret, horum aliqui conveniebant, promptosque se praebebant ad iudicandum condemnandumque Hilarionem, quod contra quam conveniens ac decens fue-

δὲ αὐτίας τῆς ἀποφυγῆς πλαττόμενοι τὴν ἄφιξιν ὑπερετίθεντο καὶ τῷ Σηλυβρίας ἀγαθὸς ὑπερέτεινον τὰς ἐλπίδας, ταῦτα δ' ἐποίησαν πολλάκις ἔννοιαν διδόντες ὡς ἐπαλγοῖεν καὶ οὗτοι μὴ καὶ πατριάρχου σφίσιν ἁμογνωμονοῦντος ἐπὶ τοῖς τοῦ Ἐφέσου πράγμασιν, ὥστε καὶ κινδυνεύειν σχλίσσθαι, τότε πατριάρχης ἀπαλγῶν τοῖς D τελουμένοις, ἐπεὶ γε συνοδικῶς προκαθήμενος μέχρις ὕψὲ τῆς ἡμέρας τὴν ἐκείνων περιέμενεν ἄφιξιν, αὐτίκα συντόνω ψυχῆς καταστήματι καὶ ἰκανῶς ἐνθέρμῳ ἐκ λύπης ἀποχωρεῖ, τελευταῖον εἰπὼν εἰς τοὺς τότε ἄρχιερεῖς ἢ μὴν τοῦ λοιποῦ μὴ εἶναι 10 μέσον αὐτῶν, κἂν ὅ τι ποιοῖεν, καὶ ὄρκον ἐπιπροσθεῖς, ὡς τινες ἤκουσαν. ὁ δ' ὄρκος ἰδιωτικῶς πῶς οὕτως ἔξενεχθεῖς “να P 235 ἦμαι δοῦλος τοῦ Χριστοῦ, οὐ μὴν εἰμὶ μεθ' ἐμῶν, εἰ μὴ τὰ γένοιτο.” τὸ δ' ἦν, εἰ μὴ ὁ Σηλυβρίας κολάζοιτο. πέμπτην μὲν οὖν ἤγε τότε μὴν Ἀνθεστηριῶν, ἡμέρα δ' ἦν ἡ πρὸ τοῦ σαβ- 15 βάτου παρασκευῆ, καὶ μικρὸν ἐφησυχάσας τῇ κέλλῃ πρὸς ἐσπέραν σὺν τοῖς ἰδίοις μεταχωρεῖ, καὶ πρὸς τὴν τῆς Παμμακαριστου μονήν, ὅπου καὶ εἶθιστο καταμένειν, γίνεται, ἀφείδς ἔνα τῶν αὐτοῦ ἢ καὶ δεύτερον τὰ τοῦ πατριαρχείου κατέχειν καὶ διοικεῖν. καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος ἐπραττεν, οὐ μὴν δ' ὥστε οἱ καὶ B 20 καθάπαξ ἀπαλλάττειν ἔγνωστο, ἀλλ' ὡς πολλάκις εἶθιστο πρῶ-

rat, talia imperatori dixisset: alii fictis praetextibus accessum ad synodum excusabant, eo ipso Selybriensi addentes animum spemque iudicii declinandi facientes. quod isti cum saepius agerent, facile intelligendum non imperitis rerum dabant ulcisci eos in hoc proprium dolorem, et occasionem arripere vicissim aegre faciendi patriarchae, in odium eius duritiae qua ipsis assentiri recusaret in restitutione Ioannis Ephesini; qua re tantum offendebantur, ut facile apparet non procul abesse illos a consilio abscindendi se ab eo. istas horum tergiversationes ferebat patriarcha molestissime, adeoque die quadam, cum collectae sibi morigerorum antistitum synodo praesidens aliorum adventum usque ad vesperam frustra expectasset, repente concitato impetu aegri animi, magna irae dolorisque significatione exurgens abiit, extremum ad praesentes episcopos prolocutus de caetero se nunquam amplius medium inter ipsos consessurum, quidquid ad se revocandum molirentur; adiecitque, ut quidam audivere, iuramentum vulgaribus hisce conceptum verbis “per quantum servus Christi sum, non ero deinceps vobiscum, ni haec fiant,” hoc est nisi Selybriensis puniatur. dies erat quinta Iulii mensis, eademque feria sexta 1303 hebdomadae sive parascae sabbati, quando sic se proripiens e synodo Ioannes patriarcha, inde paululum in cella commoratus, sub noctem cum familiaribus domo excessit et in Pammacaristi monasterium, ubi solitus erat diversari patriarchio digrediens, migravit, uno dumtaxat alterove suorum in patriarchalibus relicto aedibus, qui eas servarent et res patriarchatus procurarent. atque haec quidem ille fecit, haud eo animo ut penitus et irrevocabiliter patriarchatu cederet: sed, prout iam saepius usu venerat, sperans rogatum se iri, et a solite urgentibus ut redire vel-

τειν, οὕτω καὶ πάλιν ὑπελαμβάνετο. αὐτὸς δὲ μεθ' ἡμέρας καὶ παραίτησιν σχεδιώσας πέμπει πρὸς βασιλέα οὕτως ἔχουσαν ἐπὶ λέξεων.

- C 29. “Δέσποτά μου ἔγιε βασιλεῦ, καὶ ὑμεῖς δεσπόται μου ἄγιοι ἀρχιερεῖς, ἐγὼ τὸ πρῶτον ἀμαρτωλὸν εἰδὼς ἐμαυτὸν πάντα 5 ἔπραττον ὑπὲρ τοῦ τῆς ἀμαρτίας ὀυσιθῆναί με. μᾶλλον δὲ ἔπραττον μὲν ὀλίγα, τὸ πλεον δ' ἐθύρρουν εἰς τὸ ἀνεξάντλητον πέλαγος τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, ὅπερ πλουσίως ἔξέχει τε καὶ διηνεκῶς ἐκχέει πρὸς τε δικαίους καὶ ἀμαρτωλοὺς καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτὸν κτίσιν. καὶ τούτῳ μόνῳ θυρυῶν δῆνυον 10 P 236 ἡδέως τὸν ἐμὸν βίον. εἶτα ἀναγκασθεὶς ὅσα οἶδε Θεός, κριμασιν οἷς οἶδεν αὐτός, ἀνήχθην εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. ὑβρίσθην μετὰ ταῦτα ὅσα οἶδε πᾶς ὁ ἐνταῦθι καὶ ἐκτὸς λαός. ἔλυπήθην διὰ ταῦτα πολλά, οὐχὶ διὰ τὴν ἐμὴν ὑπόστασιν, οἶδε Θεός, ἀλλὰ διὰ τὸ τῆς ἐκκλησίας ἕπαν πλήρωμα, ἧς Χριστὸς 15 καὶ διὰ τῆς χάριτος ἐκείνου ἐγὼ κεφαλὴ. εἰδὼς τοίνυν ὡς οὐ τῶν πρεπόντων, οὐ τῶν δικαίων ἦν, οὕτως ὑβρισμένον ἀποφέ- B ρεσθαι πατριάρχου ἀξίωμα, ἀναγκασθεὶς ὡμοσα τὴν αὐτοῦ ἀποβολήν. καὶ ἴσθημι τοῦ φυλάξαι τοὺς λόγους μου, καὶ ἀποδιδῶμι ἰδοὺ τὰς εὐχὰς μου, ἅς διέστειλαν τὰ χεῖλη μου ἐν τῇ θλί- 20 ψει μου. παραιτοῦμαι γὰρ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον* ὡς ἂν δὲ

let, ubi non alia conditione assensurum se monstraret quam si quae optabat fierent, fore ut voti compos resumeret usum potestatis. in hac tamen simulatione recusandae sedis uno gradu longius quam antea progressus, post dies aliquot abdicationis formulam conscriptam ad imperatorem misit, his plane conceptam verbis.

29. “Domine mi sancte imperator, vosque domini mei ac sancti antistites, ego primum peccatorem me sciens nihil non ego quo liberarem me peccato, aut potius, cum ad hoc multa pro mea imbecillitate egerim, pro rei merito ac difficultate pauca egi. praecipuam vero fiduciam constituens in pelago inexhausto divinae benignitatis, quod liberaliter et effudit hactenus et effundit indesinenter deus in peccatores pariter ac iustos, adeoque in universas indiscriminatim creaturas suas, hac fretus sola vitam suaviter meam exegi. deinde coactus, prout deus novit, iudicii quae ipse scit, evecus sum in patriarchalem thronum, iniuriis posthaec ac contumeliis sum affectus notis universo, qui intra quique extra urbem est, populo. ex quibus magno dolore sum afflicus, non privatae meae iacturae aut ignominiae causa (deus novit), sed propter damna inde redundantia in universum ecclesiae corpus, cuius primum Christus, deinde per eius gratiam ego caput sum. sciens igitur nec decens nec iustum esse sic deformatam contumeliis circumferre patriarchae dignitatem, coactus iuravi me illam abdicaturum. et praesto sum paratus exequi quod dixi; reddo- que en vota mea, quae distinxerunt labia mea in tribulatione mea. ab- dico enim patriarchalem thronum; et ne praetextum in posterum ullum

καὶ μὴ πρόφρασις εἰς τὸ ἐξῆς δόξω σκανδάλου, σὺν αὐτῶ καὶ τὴν
 ἐμὴν παραιτοῦμαι ἱερωσύνην, τὸ μέγα ὄντως ἐμοὶ χροῖμα καὶ
 τοῦ παντὸς ἀντίξιον. ταῦτα τίθημι γνώριμα τῇ ἐκ Θεοῦ βασι-
 λείᾳ σου καὶ τοῖς δεσπόταις μου τοῖς ἀρχιερεῦσι Χριστοῦ διὰ τῆς C
 5 παραιτήσεως ταύτης, δι' ἧς καὶ τελείαν νέμω συγχώρησιν τοῖς
 τε ὑβρίσασιν τοῖς τε εἰς τοῦτο συνεργήσασιν καὶ τοῖς προαχθεῖσι
 τούτοις πιστεῦσαι, καὶ ἄλλως αὐτοῖς εἶη διὰ τοῦτο Θεός. ἂν δέ
 τι συμβῇ εἰς τὰ ψυχικὰ καὶ εἰς τὰ σωματικὰ εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ
 Θεοῦ ἐκκλησίαν ἢ εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ἀθωῶς εἰμι τῇ χάριτι
 10 τοῦ Χριστοῦ μου." εἶχε καὶ ὑπογραφὴν τήνδε "Ἰωάννης μονα-
 χὸς ὁ χρηματίσας πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως."

Ταῦτα γράψας τε καὶ ὑπογράψας καὶ τῷ βασιλεῖ ἀποστεί- D
 λας, καὶ αὐτὰ τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀπαμφιασόμενος, ἀψησύ-
 χαζε τοῖς ἐγνωσμένοις ἐμμένων. βασιλεὺς δὲ δεξιόμενος τὴν πα-
 15 ρίτησιν οὐδ' ἤθελεν ἀναπτύσσειν ἐξ εὐλαβείας ἀλλὰ πυρὶ διδό-
 ναι, ἐπεὶ καὶ ἄλλοτε ταῦτ' ἔπραττεν. ἐπεὶ δ' ἀναγνωσθέντος
 τὸν πατριάρχην ἤκουε λέγοντα ὡς ὁμόσοι, ἐν φροντίδι μεγίστη
 ἦν, καὶ ὃ τι περὶ τούτων ἀρχιερεῖς ἀποφάνωντο διεσκόπει. τὸ
 μὲν οὖν ἕμα δεικνύναι καὶ ἐξετάζειν ἐφίεναι τὰ ἐφεστῶτα τῇ P- E
 20 μῦδι κακὰ οὐ παρεῖχεν. ἡμέρας γὰρ ἐκάστης ἠγγέλλοντο τὰ

19. τὰ deerat.

praebere videar scandali, meum quoque ab dico sacerdotium, magnum mihi
 re vera et quantivis decus pretii. haec nota facio divinitus electae maie-
 stati tuae et dominis meis episcopis Christi per hanc rite consignatam
 abdicationis formulam; per quam et plenam impertior veniam tam iis qui
 me laeserunt, quam qui cooperati eis in me laedendo sunt quique abduci
 se passi sunt ad his fidem adhibendam. quibus cunctis, opto, propitius
 condonet hanc culpam deus. unde si quid ex ea perniciem inferens ani-
 mabus aut corporibus in ecclesiam dei sanctam aut in dei populum eve-
 nire contingat, innocens huius ego per Christi mei gratiam sum." hacten-
 us abdicationis; quae et habuit subscriptionem talem "Ioannes monachus,
 qui eram patriarcha Constantinopolis."

His scriptis et subscriptis atque ad imperatorem missis, ipsis prae-
 terea sponte exutus patriarchatus insignibus, quiescebat in semel decretis
 perstans. hoc scriptum accipienti imperatori impetum iniecit religio quae-
 dam animi non admittendi nec legendi, sed prout alias in re simili fece-
 rat, inexplicatum igni tradendi. tandem tamen ad id audiendum dum le-
 geretur inductus, ubi audivit dicentem patriarcham se iurasse, in solitu-
 dine fuit maxima, et rei iudicium permittere sententiis episcoporum cogi-
 tabat. sed simul etiam recurrebat animo haud esse nunc tempus oppor-
 tunum inchoandae rei tantae, malis undique ingentibus in rem Romanam
 ingruentibus. quorsum enim communicanda episcopis et eorum delibera-
 tionibus committenda abdicatione ista novo se ac permolesto intricaret ne-
 gotio, cum undecumque obrueretur trepidis quotidie nuntiis indicantibus

μὲν οὖν κατ' ἐκείνον τοιαῦτα, ἡμῶν δὲ καὶ τὰ λοιπὰ προσθετέον, ἀναλαβοῦσι μικρὸν ἄνωθεν.

B 9. Ὑπέρρει μὲν τὰ κατ' ἀνατολὰς ἔσαι καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον προέκοπτεν, ὥστε καὶ ὀσημέριαι ἀγγελίας ἐπ' ἀγγελίαις χειρίστας ἐπὶ δειναῖς ἀφικνεῖσθαι πρὸς βασιλεῖα. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς 5 ταῦτα καὶ ὀφθαλμοῖς ἑωρῶμεν, καὶ τῶν ἑωρκατότων ἢ μᾶλλον δὴ τῶν παθόντων, ἦν τις καὶ λαθῶν διέφυγε τὸ δεινόν, ἐκτραγωδούντων τὰ πάθη ἠκούομεν, καὶ ἦν μέσον ἐχθρῶν καὶ ἡμῶν ὁ πορθμὸς οὗτος διέγων καὶ μόνος, ἀνέδην ἐπεμβαινόντων καὶ χώρας ἀπάσας καὶ ναοὺς καὶ μονὰς καλλίστας καὶ τινα τῶν φρου- 10 P 270 ρίων κακῶς ποιοούντων, καὶ πυρπολούντων τὰ κάλλιστα, καθημερινοῖς τε φόνοις τρυφώντων καὶ ἀπαγωγῆς πολὺ τὸ δεινὸν ἐχούσαις καὶ οἷον οὐκ ἤκουσται πώποτε. τὰ δ' ἀνώτερα Βιθυνίας τε καὶ Μυσίας Φρυγίας τε καὶ Ἀσδίας καὶ τῆς ὑμνουμένης Ἀσίας, πλὴν γε τῶν πολισιμάτων καὶ μόνων, εἰς τέλος διαπεπρά- 15

suspendio infelix vitam absolvit. his de misero Melita hactenus dictis, nobis iam in coeptae orbem historiae redeuntibus subtexenda prius expositis consequentia supersunt; id quod resumpto paulo altius sermone mox facimus.

9. Pessum inter haec ruebant, impetu dudum in praeceps capto, tractus Orientales universi, semperque ex malo in peius damna publica crescebant, ita ut quotidie ad imperatorem advolarent alii super alios tristium indices casuum nuntii, quorum numquam non posteriore graviora quam priores atrocioraque referebant. quamquam et adeo se admovebant nobis urbem Augustam incolentibus dira belli mala, ut se comminus ingererent spectantibus, ne famae longinqua memorantis moesto solum aures praeconio pulsarentur. sed et per has acerbae miserationis aculeos passim infugebant nostris animis audita coram voces, non testium alienae cladis cursim e longinquo prosectorum, at plauctus eiulatusque ipsorum dirissima passorum, si quis horum minus infelix salvum saltem os et loqui adhuc valens e patriae ruinis, latebrarum ac fugae fortivae beneficio, ad nos perferre potuisset. medium enim inter nos et hostes unum restabat fretum, quo Byzantium ab adversa continente dirimitur: caput, inquam, imperii unici angustis Bospori distabat a ditione hostium. at quam ferorum quamque truculentorum hostium! qui nihil non aggredierentur, nihil non frangerent; qui per omnes agros etiam et villas sine respectu ac discrimine sacri aut profani sanguinaria et fanatica immanitate bacchantur, templis sanctissimis, monasteriis magnifice structis deformandis, nec arces ipsos praesidiave prohibebant, quominus ipsis munitionibus vi perruptis pulcherrima his inclusa vel circumscita aedificia vel praedia visenda amoenitatis ferro flammae consumerent. qui dies totos caedibus patrandis ludibundi ac gratulantes impenderent; qui non minori crudelitate raptarent infelicissimos greges, miseriorum quam si occiderentur, captivorum omnis sexus ordinis aetatis, calamitate omnium quae fando unquam audita sunt maxima. per hunc modum superiores illae regiones Bithyniae Mysiaeque, Phrygiae quoque ac Lydiae et illius decantatae Asiae, praeter urbes munitiores ac maiores solas, exterminio in futurum

χαι. Ἀμοῦριοι ταῦτα καὶ Ἀτιμῶνες Ἀτῖναι τε καὶ Ἀλιούροι καὶ
 Μανταχλαιοὶ καὶ Σαλαμπάξιδες καὶ Ἀλαΐδες καὶ Ἀμηραμῆναι καὶ
 Λαμίσοι Σφρονδύλαιοι τε καὶ Παγδῖναι καὶ πᾶν ἄλλο χεῖριστον καὶ
 ἐπίρρητον ὄνομα. οἳ δὲ καὶ προαχθέντες ταῖς τόλμαις ἐκ τίνος B
 5 ἄλλοκότου καὶ Πανικοῦ φρονήματος δίκην πυρὸς ἀγρίου ἐπελά-
 βαντο πάντων καὶ κατενέμοντο, αὐτῇ δὲ θαλάσῃ καὶ μόνῃ τοῦ
 μη πρόσω καὶ αἰθῆσι προβαίνειν ἐργόμενοι. βασιλεῖ δὲ οὐδὲ
 διωρίαν βουλῆς παρεῖχον ἀγγελλόμενα τὰ δεινὰ. καὶ τὸ μὲν γὰρ
 ἀνθίστασθαι καὶ ἀντιπαράγειν ἐκείνοις στρατεύματα ἄπορον ἦν.
 10 αἱ μὲν γὰρ Ῥωμαϊκαὶ δυνάμεις οὐχ ὅπως ἐξησθένον, ἀλλὰ καὶ
 προνοίας ἀπολωλέκοτες, ἀνατολὴν γεύγοντες ἐπὶ δύσεως ὄρων,
 περιποιοῦμενοι ἑαυτοῖς μόνον τὸ ζῆν· ἐτέρους δ' ἐγκαθιστῶν ἐπὶ C
 ῥήτοισι γέρασιν ἀμήχανον ἦν. θεραπεύειν δ' αἰθῆσι ὁμολογίας
 τὸ Περσικὸν οὐτε τὸ πρέπον ἐδίδου, καὶ ἄλλως ἄπορον ἦν τόσων
 15 ὄντων καὶ διαφόρων τὰς γνώμας, καὶ γ' ἐπὶ τοσοῦτον ἡγεμόνων
 ἐγνωσμένων ταῖς ἄλλοις ἐφ' ὅσον σκυλίειν τε καὶ κερδαίνειν τοῖς
 ὑποτεταγμένοις ἐξῆν, ἦν δὲ πού καὶ καθυφροῖτο ὁ ἄγων ἢ δώροισι

6. δὴ] δὲ P.

omne tempus irreparabili desolatae sunt. auctores horum Amurii et Atma-
 nes, Atinae, Alisyræ, Mantachiae, Salampaxides et Alaides et Amerama-
 nae et Lamisae, Sphondilae praeterea et Pagdinae, caeteraque Stygia col-
 luvies execrabilium erant nominum. hi ductores furialium turmarum, di-
 316
 riori etiam quam vulgo vel barbarum pectus capit planeque ex Orco af-
 flata instincti audacia et ferocia, ritu vento impulsu vehementis incendii,
 cuncta corripiebant consumebantque obvia, mari solo ne ultra tenderent
 retenti. horum ausa et acta nec momento cessantibus imperatorem ob-
 ruentia nuntiis ne breve quidem spatium ei ad consultandum relinquebant
 liberum. atque huic quidem exendi obviam barbaris opponendique iis
 iustos exercitus nulla prorsus facultas aderat. nam Romanae copiae non
 debilitatae tantum erant, sed fractae ac deletae funditus, amissis et do-
 mibus et stipendiis. itaque ex Oriente fugientes, passim ordinibus solutis
 pro se quisque in Occidentem properabant, in lucro ponentes quod solum
 viverent, et pro misero spiritu trahendo nihil pacisci recusaturi servitutis
 ac dedecoris. novos habere delectus praemiisque promissis alios allicere
 sub signa milites prorsus supra vires erat, cum nec apta militiae ad ma-
 num iuventus adforet et aerarii palam exhausti concidisset fides. resta-
 bat ut vel turpis et damnosa pax adulando inducendis ad assensum in
 condiciones nobis probrosas, ipsis amplas, Persis quomodoocumque tentaretur.
 ad id consilium praeterquam imperii honor et Romani nominis exi-
 stimatio hactenus tam angusta respuebat, etiam quancumque conatu cap-
 passeretur, successu plane cariturum palam erat, quoniam et tot essent
 tamque discrepantibus sententiis duces isti barbarorum, ut et universos
 pariter una conventionem posse comprehendere supra spem esset, et si quos-
 dam tantum demerereris, nihil ageres: milites quippe ipsorum omnes prae-
 dis inhiantes avidissime, ab eo quicumque pacem fecisset, ad alios a qui-

λεις δῆλος γίνεται, καὶ τὸ πέρθος σφίσιιν αἰρεταί μέγα. ὅμως
 C δὲ καὶ παρικαλοῦνται βασιλείας πέμψαντος. πλὴν ἀλλ' Ἀμιού-
 ριος καὶ οὕτως, καθυπεσιέλλετο, οὐκ οἶδα εἴτε τὸν ἀπὸ τοῦ
 Χαριπαντῆ φόβον (τὰς γὰρ τοῦ ἀδελφοῦ συνθεσίας ἐκείνος τη-
 ρεῖν ἤθελεν) εἴτε ὡς εἰκὸς ὑφορούμενος, εἴτε τὴν ἀπὸ βασιλείας 5
 εὐμένειαν προσποιοῦμενος, καὶ πέμφας ἤπει βασιλέα τὸ τῶν πο-
 ταμιῶν μεσόγαίον ἀνὰ Σύγγαριν, Μισσησίον ἐτύμως ὀνομασμέ-
 ρον, ἐφ' ᾧπερ τοῖς ἰδίοις οἰκηθησόμενον τοῖς ἐντὸς οἰκοῦσιν εἰς
 φυλακὴν κέοιτο. ἀλλὰ τῶν τοιούτων τέως ἀνηρημένων, τινὲς
 D τῶν ἐκείνου κατ' οὐλαμοὺς διεκδέοντες κατὸν ὑπάντημα Ῥω-10
 μαίοις εἰς τρυγητὸν ἕξιουσι τῶν ἀτημελημένων κτημάτων ἐγί-
 νοντο. ἦσαν γὰρ ἐντεῦθεν τὰ πρόστιμα τῶν ἐυλωκότων φωρῶν
 ἄντικρυς πρόστιμα, εἰ γῆν ἦν διὰ σπάθης ἐκτίσαντο ἐκείνοι πα-
 τοῖεν καὶ τὰ σφίσιιν ἐκ πολέμου περιγεγονότα κερπίζοντο. διὰ
 τοι ταῦτα καὶ μαχητὰς μισθούμενοι ἄνθρωποι ἀποτολμῶντες τὰ 15
 E θαλάσσης ἐγγὺς ἐπιχειροῦντες δρέπεσθαι, οὗ μὲν ἠεστόχουν καὶ
 ἀπεκέρδαιον, τὰ πλεῖστα δ' ἐσφάλλοντο καὶ ἐσφάττοντο.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐντὸς τῆς Κωνσταντίνου ἐποιεῖοντο, ἐντὸς

ex aula legatis significata per civitates est, luctum passim ingentem de-
 clarantibus satrapis, quos imperator, destinatis ad unumquemque sui talis
 interpretibus officii, consolari humaniter studuit. illud tunc non incom-
 mode praeter spem contigit, Amurium, quem sola Cazanis reverentia pau-
 lulum antea repressum haud vanus erat metus eo sublato rediturum ad
 ingenium, continere sese tamen et pacis voluntatem prae se ferre, sive a
 Carripanta timuit, qui foederibus a Cazane fratre initis (inter quae nota
 erat cum imperatore conventio) stare se velle declaraverat, sive impera-
 toris gratiam ad suos sibi fines utilem affectavit. missis hic igitur lega-
 tis ab imperatore petitū concedi sibi propriis frequentandam coloniis Inter-
 amnam ad Sangarim (hoc est terram inter flumina conclusam, quam Me-
 sonesium ex eo nominant, quod media inter aquas undecumque fluentis
 amnium velut insula cingitur), quam sibi suisque habitandam ac custo-
 diendam attribui addicique volebat ab Augusto. verum interim dum haec
 indeciso adhuc tractatu pendent, quidam ex huius castris manipulum
 quoquoersum excurrentes hostiliter irruerant in Romanos, istarum velut
 indotiarum fiducia revisere ausos antiquas sedes quasi ad facemandum
 post vindemiam, et si quid e suis olim ipsorum rebus praedonum avaritiam
 fugisset, inde sublegendum. hos illi comprehensos statutis in fures
 poenis inexorabiliter plectebant: furtum enim ipsis videbatur esse manife-
 stum, tollere quidquam ex terra quam ipsi ense ac bello propriam fecis-
 sent, cui victores insisterent, cuius ideo fructus omnes iure sibi quam
 optimo quaesitos contenderent, servarique ut dominis illibatos aequum
 censerent. hoc nostri comperto conducebant privatis stipendiis milites,
 cum quibus erumpentes in loca praesertim mari vicina aliqua e suis quon-
 dam agris excerpere tentabant, nonnumquam feliciter, plerumque tamen
 pessimo successu: intercepti quippe trucidabantur.

Haec extra Constantinopolim fiebant. intra urbem porro ipsam pe-

δὲ ταῦτο μὲν ἢ πρὸς τὸν πατριάρχοντα τῶν πολλῶν ὑπονόησις,
 τοῦτο δὲ καὶ ἢ τῶν δυναμένων ἀλληστία, καπηλεύοντων καὶ ὀ-
 τον καὶ ὠνία· καὶ γὰρ τὰ πλείστα καὶ κεχυδαίοντο εὐσχροικε-
 ρθείας ἡττώμενοι, καὶ πάντα χρημάτων καταπροϊόμενοι πάντα
 5 μαλακῶς διετίθουν, καὶ τὰ τῆς πολιτείας δεινῶς ἐκυμάνοντο. P 321
 ἀλλ' ἢ μὲν καπηλεία καὶ λίαν ἀδύνα, ὡς φράνισθαι, τὸν πα-
 τριάρχῃν δημοχαραριστοῦντα τὰ πλείστα καὶ κατὰ τῶν δυναμένων
 ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς ἐδόκει, τοῦτον ἰστάμενον, ὥστε γράμμασι
 πρὸς τὸν κρατοῦντα παρρησιάζεσθαι, καὶ ὄρκοις ἰσχυρίζεσθαι
 10 ἢ μὴν, ἢν μὴ γ' ἢ καπηλεία τοῦ σίτου ἔατο, ἀρούρις περιβαλεῖν
 ἐκ κοινοῦ συνεδρίου τοὺς καπηλεύοντας, καὶ τοῦ λοιποῦ ἐκ μέ-
 σσον γίνεσθαι. καὶ ταῦτ' ἐπώμην, καὶ οὐδὲν ἦγνωστο πυράριον,
 ὡς μέρος καὶ ταῦτα τῶν κατ' αὐτοῦ γίνεσθαι, ὅτι ἐπὶ ματαίῳ
 τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα ἐπώμην τὸ καὶ τὸ ποιεῖν, εἰ μὴ ταῦτα
 15 γένοιτο, βούλεσθαι. (2) τοὺς δέ γε σχιζομένους ἐνάτη μετ' P 322

stes diversae grassabantur. prima erat invidia multorum in patriarcham
 gliscens, tacitis quidem suspicionibus et susurris interim exercita timidis,
 caeterum iis intumescens auctibus, ut brevi erupturam in tumultum appa-
 reret. altera tetrior inexplebilis videlicet avaritia potentum monopolis
 tritici venaliumque id genus rerum flagellantium annonam. praecoccupa-
 bant nimirum emere alimenta et res alias humano victui ac cultui utiles
 prius quam foro importarentur; quas immani deinde ipsi pretio, quaestu
 suo improbo distraherent, nihil pensi habentes quo probro suo damaeno
 alieno sordidae cupiditati obsequerentur. fidem porro gustu lucri aemel
 capto rempublicam quoque ipsam quaestui habebant, suffragia iudicia mu-
 nia sine meriti discrimine ad plus numerantes inflectendo, ita ut effunde-
 rentur omnia temere, nihil fortiter decerneretur, cunctae obnoxie mollique
 in gratiam largiri valentium indulgentia publicae res administrarentur.
 unde necesse erat statum politicum ac summam rerum periculosissime flu-
 ctuare. quia vero, quod maxime ex his urbanis malis in offensionem in-
 currebat popularem, erat ista plebem miseram strangulans nundinatio di-
 vitum, eam sibi esse exosissimam ostendit patriarcha, gratiam populi sic
 colligens, seque arte ista praemuniens contra factionem quam adversum
 se coullari non plane ignorabat. intelligens porro, quod res erat, coe-
 ceri avaritiam istorum nisi auctoritate superiorum ipsis et plus potentium
 minime posse, literas super eo argumento scripsit ad imperatorem liberri-
 mas, in quibus minabatur, iuramento etiam interposito minas sanciens, se,
 nisi foeda ista et urbi famem invehentia frumenti praesertim monopolia
 desinerent, eorum auctores e communi synodi sententia diris et anathe-
 mati subiecturum, nec quieturum donec exterminaretur et civitate tam
 perniciose corruptela. verum quamquam ille se ad ita omnino faciendum
 iureiurando conceptis prolato verbis adstrinxerat, nihil tamen est perfe-
 ctum, ipso in comminationibus vanis exire in effectum ignavo terrore pro-
 hibitis totum impetum consumente zeli ambitiose ostentati. quo facto ad
 caeteras accusationes sui illam addidit gravissimam periurii consciti ea re,
 quam Christo deo e coelis ad nos delapso teste adhibito promiserat, mi-
 nime praestanda. (2) caeterum schismate dudum avulsos ab ecclesiae

μέλλον μὴ προορώμενοι ἀφροντίστως εἶχον. ἤγνόουν δὲ ἄρα ὅτι Προμηθεὺς πολλῶν κρείττον Ἐπιμηθέως, καὶ τὸ κατ' ἀνάγκην ἔσυμβαῖνον διωρίαν οὐκ ἔχει βουλήs.

- P 323 21. Οὕτω τοίνυν ἔχουσι, καὶ οὕτω χρησταῖς ἀπρωρημέ-
 νοις ταῖς ἑλίσιςιν ὡς πολίταις διαφερόντως τοῦ βασιλείως διάξου- 5
 σιν, ἐφίσταται σφίσι πλῆθος Περσῶν· πρὸς γὰρ τὸ ἐλπίζόμενον
 ἀντιπράττειν καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν ἴστασθαι ἢ σπουδῇ τῶν ἀνδι-
 στυμένων ἔρπει. καὶ Σάλπακις μὲν, ὃν ἂν ἡ ἐκείνων γλῶσσα
 ἀνδρῶν εἴποι, Μανταχίας τοῦνομα, πολλῶν τινὶ γαυριῶν τῶ
 B πλῆθει τῇ πόλει προσβάλλει καὶ περικάθηται, ὃ δὲ στρατηγὸς ὁ 10
 μέγας χαρτουλάριος Λιβαδάριος ἐν ἀμχανίαις παντοίαις ἦν, οἱ
 δ' ἐντὸς ἐλιμωττον καὶ πλέον προσεταλαιπώρουν τῇ λειψυδρία,
 ὡς ἐκεῖθεν μὲν καὶ τῶν ἀπρωρημένων ὑπτεσθαι, ἐντεῦθεν δὲ
 ὕδατι πονοῦντας ἔγροῦ τινὸς μηχανὴν ἐκζητεῖν, καὶ συνεχῶς
 γλέβυς τῶν ἵππων τέμοντας τοῦ αἵματος ἐκροσᾶν. ἀλλ' οὐκ 15
 C ἦν ἐντεῦθεν τὸ πᾶν τῆς δίψης λύσθαι, καὶ ἔθνησκον ἐπασσύτε-
 ροι. πρὸς γὰρ τὸν λιμὸν καὶ μᾶλλον ἀντιῆχον· ἐπήρκουν γὰρ
 σφίσι καὶ τὰ τῶν θνησκόντων ἀλόγων σώματα, καὶ γε αὐτῶν
 θνησκόντων πολλὰκις, οὕτως ἐνδεῶς εἶχον τῶν ἀναγκαίων ὡς

salubrius praevertantur impendentia mala sagacis praecautione providentiae, quam nil profuturis ad extremum lamentis serae poenitentiae deplorantur: verum quod fatali necessitate ingruit, nec averti nec differri consilio potest.

21. Novis enim Trallensibus in illa felicium auspicioꝝ gratulatione saecula sibi aurea spondentibus (nam quid non spe praesumerent iunioris Augusti, longum, ut erat verisimile, ac florens imperium inchoantis, peculiare clientes ac cives, inde praecipuo semper apud eum in loco gratiae futuri?) supervenit ecce inopinatissimus exercitus Persarum, quos caedem videlicet ad obstandum initiis huius coloniae impellebant causae, quae Andronicum ad condendam eam moverant: ut enim hic fraenum licentiae praedandi ac receptaculum copiarum in clades Persidis imminentium constitutum in ista vicinia voluerat, ita illi ea ipsa metuentes omni mature incumbendum conatu censebant ad excutiendum hoc iugum velut impositum cervicibus, et certam perniciem a suo limite removendam. ergo Mantachias quidam cognomento Salpaciis, quae vox lingua Persica fortem sonat, innumeris quas ductabat succinctus copiis urbi Trallium se admovet, eamque undique obsidione amplectitur. statim, ut in improvisa re, magnis conflictatus angustiis est summus novae civitatis magistratus, magnus chartularius Libadarius. nam cives famis subito ac sitis incommoda tam gravia senserunt, ut et cibus immundis infandisque ora polluere, et cum arentes fauces humor omnis deficeret, sectis equorum venis eductum sanguinem avidè haurire cogerentur. ac cibi quidem desiderium tolerabilibus initio fallebant substitutis in locum meliorum caribus morientium sponte iumentorum et omnis generis animantium brutarum; quarum non sufficientem copiam multi non raro supplebant vorandis

καὶ αὐτῶν ὑπτεσθαι. τῇ δὲ γε δίκη καὶ μᾶλλον οὐση βιαιοτέρα
 οὐκ ἦν ἐπινοῆσαι θεραπεῖαν, καὶ ταῦτα τὸ μεσημβρινὸν τοῦ
 ἡλίου φλέγοντος. ὕθεν καὶ προσεχώρουν ἐκόντες τοῖς πολεμίοις,
 ἀνεκτότερον ἡγούμενοι θανάτου τρόπον ἕπαντα τοῦ διὰ λιμοῦ τε **D**
 5 καὶ δίκης, καὶ καγκάνοις προσλιπαροῦντες τοῖς χελλεῖσιν, ὡς ἐν-
 τεῦθεν ἔλλους τύχοιεν, ἐκεντοῦντο καὶ ἐπιπτον ἀκηδεῖς, μηδὲ
 ταφῆς ἀξιούμενοι. Πέρσαι δὲ καὶ ἔτι τοῖς ἐντὸς ἀντίσχοισιν
 (ἤλπιζον γὰρ ἀφίξεισθαι ποθεν συμμαχίαν ἢ μὴν ἐπικουρίαν τῆς
 συμφορᾶς) ἐπενόουν τὰ χυλεπώτατα, καὶ πελταῖς συγχοὶ τῶν
 10 θυρεοφόρων ἐφιζάνοντες ἐκολλῶντο τοῖς τείχεσιν. οἳ δὲ καὶ **E**
 ὑπόθεν πέτραις βαλλόμενοι τῶν βολῶν ἠλόγουν· πατάγω γὰρ
 καὶ μόνῳ περιῆν ἐκείνοις τὸ φοβερόν, κάτωθεν ὑπορούσσοσι μο-
 χλοῖς τε καὶ κατασείσταις. τοῦτο πολλαχοῦ γεγονὸς τοῦ τείχους
 ὑπεσπῶντο μὲν θεμέλια, τὸ δὲ γ' ἐπικείμενον τῶν κτισμάτων
 15 ἔξ' ἄλλοις ἐτοίμοις εἰς ἀνασιν ὑπηρέιδετο, καὶ μόνον ἦν πῦρ ἐμβα-
 λεῖν ὡς μηδὲ πρὸς ὕλγον ἀνθέξουσι. καὶ δὴ πολλάκις ὁμολο-
 γῆσαι τὴν πόλιν παραστήσασθαι βουληθέντες, ὡς καὶ πέμποντες **P 324**
 ἤξιουν, καὶ σώζειν τοὺς περιόντας, οἳ δ' ἀποκρουσθέντες τῶν
 σφίσι βεβουλευμένων μάχαις αἰροῦσι καὶ κατασκάπτουσι, καὶ
 20 τὴν πρὶν ἐν χρησιμοῖς κειμένην περιφανέσι καὶ γ' ἐλπίσιν ἀπῆω-

hominum quoque fato absumptorum cadaveribus. sitis levandae difficilior
 erat ratio, quod illa quam dixi, cruoris equini potio nec satis ardorem
 restingueret, et tabem ingenerans mortes frequentaret. itaque destituti
 liquore omni, meridie praesertim sole flagrante, ultro ad hostes accede-
 bant, quamvis diram necem minus horribilem rati lento sitis ac famis
 viscera depascentium vivicomburio. at miseri siccis labris aquam suppli-
 citer petentes adeo non flectebant ad misericordiam barbaros, ut hasti-
 lium mucronibus confossi repellentur; et qui plerique istis vulneribus
 occumbent, foede inhumati iacerent, nec pulveris iniectioe dignati,
 in his tamen spe auxilii a Caesare venturi constantiam circumsessi obsti-
 nabant, qua Persae indignati oppugnare hactenus tantum obsessos omni
 ope decreverunt. moenibus igitur se densi admovent, illicque perstant
 scutis capita protecti, et sub tuta testudine casus omnes devolutarum ex
 alto molium excipientes innoxie. tum securi experta soliditate tegminis,
 omne aliud praeterquam strepitus et inanis soni defectorum superne ac
 citra damnum resilientium telorum incommodum arcentis, suffossioni muri
 per otium vacabant, terebris ferramentisque id genus emolientes locis
 subinde variis, et egerentes saxa, quoad fundamenta ipsa subvellerent
 molemque superiorem tibericibus e ligno subditis suspenderent, certa mox
 secutura murorum strage, ubi subiciendus in tempore ignis tigna con-
 sumpsertit. inter haec crebris lacessebant invitationibus obsessos ad sa-
 lutem deditioe paciscendam; quas cum illi repellent, subruti undique
 muri ruinam fecerunt, aditus aperientes vastos irruentibus Persis. sic
 destructa mox ab ortu suo est infelix civitas, mendacibus ominibus vati-

- ρημένην χρησταῖς εἰς χοῦν καταβάλλουσι, καὶ πλήθος ἐκεῖνο πᾶν οὐ ῥαδίως ἀριθμητὸν ἔργον μαχαίρας ποιοῦνται. τοῦτο ξυμβάν
- B** κατόρθωμα δεύτερον Πέρσις μετὰ τὸ πρῶτον τὸ κατὰ Νύσσαν, ᾧ δὴ ὁ παρακοιμώμενος Νυστόγγος ἠλλειμμένος μεγίστοις ἀνι-
ροῖς τοὺς ἄμφ' αὐτὸν περιέβλεν, ὥστε μετὰ τὴν σφῶν ὧν μὲν 5
σφαγὴν ὧν δ' ἄλωσιν καὶ αὐτὸν ἄλῶναι, μεγάλως πρὸς θάρρος
ἐπῆρε, καὶ τὰ τῆς ἀνατολῆς κατέθεον κραταιότερον. βασιλεὺς
δὲ ὁ νέος ἠύλλετο τέως κατὰ τὸ Νύμφαιον, ἐμπρόθεσμος ὧν
- C** ἀπαντῶν πρὸς τὸν πατέρα κατὰ μικρόν.
- D** 22. Βασιλεὺς δὲ καὶ τὸν μετὰ τὸν βασιλέα πορφυρογέν- 10
νητον Κωνσταντῖνον γυμνάζειν οἷον θέλων πρὸς μάχας ἀρείκας,
ἄλλως τε δὲ καὶ τῶν Τριβαλλῶν κεινημένων, ὡς καὶ τινι Κοτα-
νίτῃ ἀποστατήσαντι βασιλέως τὰ ἐκείνων στρατεύματα ἐγχειρί-
ζεσθαι καὶ μέχρι Σερρῶν δι' αὐτῶν κακοῦσθαι τὴν χώραν, πολ-
λοὺς καὶ μεγάλους ἄρχοντας παραδοὺς πρὸς δύσιν ἐπέμπει· ἀδ- 15
- E** τὸς δὲ τῶν καθ' ἑᾶς κακῶς ἔχειν ἀγγελλομένων, ὅσον περὶ Σάγ-
γαριν ἦν ἕκ γε στομίου καὶ μέχρι Προύσης, ἕξ αὐτῆς ὡς εἶχεν
ἐνσκευασθεὶς διαπερῆ τὸν Βόσπορον, καὶ πρὸς τοῖς πρόποσι τοῦ
ἁγίου Ἀὔξεντιου βονοῦ ἐκεῖσέ που κατασκηνοῖ, ἀναμένων στρα-
τευμα δυσιχὸν ἐπὶ ῥητοῖς συλλεγόμενον ὥστε παρ' ἐκείνον λέναι 20

ciniorum illustrium in spes vanissimas inflata; et ille non facile numera-
bilis populus gladii barbarici miserabilis victima concidit. alter hic suc-
cessus fuit armorum Persicorum a priori ad Nyssam relata victoria, qua
praeffectus sigilli Nostongus cum suis circumventus et in maximis sine
auxilio derelictus angustiis, cunctis quos habebat secum aut morte affe-
ctis aut servituti addictis, ipse quoque captus multum et fiduciae et fa-
cultatis victoribus addidit universum deinceps Orientalem limitem impune
incursionibus vastandi. dum haec agebantur, iunior Augustus ad Nym-
phaeum diversabatur, constitutam propinquo ad patrem occursui diem
opperiens.

22. Imperator autem iunioris Augusti fratrem natu minorem Por-
phyrogenitum Constantinum imbuere rudimentis militaris artis et expe-
rientia iam tum formare ad fortitudinem bellicam cupiens, eius in expe-
ditionem mittendi occasionem sumpsit ex quodam motu Triballorum, eo
usque progresso ut ii adscito in ducem exercituum suorum quodam Cota-
nizza, qui ab imperatore defecerat, regiones imperio subiectas incurrare
usque ad Serras vexando vastandoque nuntiarentur. movit ergo Con-
stantinus in Occidentem iussu patris, qui viros ei primariae dignitatis
multos et magnos militiae comites istius et ministros potestatis assignavit.
ipse autem Augustus denuo comperto certis nuntiis periclitari vexarique
Orientalem quam late patet circa Sangarim tractum, ab huius ostio re-
tro usque ad Prusam, confestim instructus quam optime licuit ex copia
praesenti, transfretat Bosphorum, et ad radices collis Sancti Auxentii fixis
tabernaculis moratur expectans Occidui limitis exercitum, qui locis in-
terim condictis congregabatur, quo deinde simul iunctus imperatori se

συνεκστρατεύονται. καὶ δὴ ἐπεὶ καὶ παρὰ τοῦ Ἰωσήφ, ὃς δὴ
 εἰς Χθλὴν ἐξώριστο, ἤξιούτο ἰφ' ᾧ μετοικίξασθαι (εἶναι γὰρ
 τὸν τόπον δυσχερῆ χειμεριοῦσιν, ὡς καὶ πέρω γνοὺς ἐμάνθανεν P 325
 ἐκείσε τὸν χειμῶνα διενεγκίων, κἄν εἰ τὸν ἐπιόντα διαγαγεῖν ἀναγ-
 5 κάζοιτο, μὴ ἂν ἀντιστόντα περιεῖναι), πέμψας μετακαλεῖται,
 καὶ γε παρ' ἑαυτῷ κατεῖχεν ἐν ταῖς σκηναῖς. καὶ ταῦτα μὲν
 ἐπράττετο μὴδὲ Μαιμακτηριῶνος, κάκεινόν ἔχων παρ' ἑαυτῷ
 καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας βλέπων ὑποποιοῦμενος περιέθαλπεν,
 ἠδέως ἀκούων καὶ πολλοῖς ἀνύων δι' ἐκείνου μεσιτεῦντος τὰ αἰ-
 10 τήματα. ἀπένεμε δὲ οἱ καὶ πρὸς τὴν Ἰσαῦθις κατοικίαν τὴν τοῦ B
 Κοσμιδίου μονῆν. καὶ διὰ ταῦτα καὶ ὁ γέρον ἠπίως καὶ προση-
 νῶς προσεφίετό οἱ, ὥστε καὶ τὸν μὲν βυσιλέα χαριεντιζόμενον
 ἐκείνον εἰς τὸ πατριαρχεῖον καλεῖν, κάκεινον λέγειν ἔτοιμον εἶναι,
 εἰ μόνον ἀναλυθεῖη τὰ γεγονότα. οὐκ ἦν δὲ ἄρα τότε λύεσθαι
 15 ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐθις νέου γεγονότος πάπυ τοῦ Νικολάου ὁ μὲν
 κρατῶν καὶ πάλιν τοὺς παρ' ἐκείνον ἐλευσομένους ἔαιεπεν. ἀπέ- C
 στέλλε δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὸν τῆς ἐκκλησίας δομῆστικὸν Μανδᾶν
 ἢ καὶ Μερκούριον εἰς τὰ περὶ Ἀπουλίαν, ἔννοιαν δώσων ἐκείνοις
 τὸν πάπυ, εἰ μὴ ποιοῖεν τὰ ἐπεσταλμένα· εἰς τοῦτο καὶ γὰρ
 20 τοῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρῆσθαι πρέσβειν. ὃς καὶ περιπεσῶν τοῖς

adiungeret eumque in expeditione sequeretur. illic diversanti perlatae pre-
 ces a Iosepho sunt, exulante, ut dictum est, apud insulam Chelen; unde
 transferri petebat, causatus inclementiam illius coeli per hiemem; cuius
 rigorem hibernis iam unis expertus affirmabat constare sibi certo haud se
 posse aliam illic hiemem vita salva traducere; quare cogi manere illic ni-
 hil mitius esse quam occidi. his annuens Augustus statim accersitum se-
 nem apud se in tabernaculis habuit, Iunio qui tunc currebat mense, gra-
 tumque hospitem rursus veteri benevolentia dignatus humanissime fovebat,
 saepius in die visens, libenterque quae rogabat audiens; unde multis tunc
 contigit eius interventu impetrare ab imperatore quod optabant. assigna-
 vit autem ei in habitationem commodiorem, qua deinceps uteretur, mo-
 nasterium Cosmidii. his delinitus senior placide amiceque, obliteratis of-
 fensionibus, cum Augusto agebat pari familiaritate respondente, adeo ut
 quodam inter eos eius generis colloquio quasi iocans imperator seni dice-
 ret velle se illum patriarchali sedi restituere; cui pariter renidens repo-
 suit Iosephus paratum ad id se esse, modo iam acta revocarentur. at
 illa in eam iam firmitatem conluerant, ut rescindi tunc quidem nequirent.
 quā potius nova tunc nuntiata creatione papae Nicolai, adstringendis
 fortius pactis imperator intentus legatos ad eum alios destinavit. misit et
 deinde domesticum ecclesiae Mandam sive Mercurium in partes Apuliae,
 confisus inviolatum fore ob perspectam imperatoris apud pontificem gra-
 tiam, et quia intelligebat pontificio favore progendum efficacius eccle-
 siasticum, tali potius ad res etiam reipublicae tractandas quam saeculari
 utebatur. nec spes in hoc eum plane sua fefellit: nam cum Mandam rex

P 342 29. Βασιλεὺς δὲ καὶ αὐθις ἀγγελθὲν ἐκείνῳ ὡς τὰ πέραν τοῦ Σαγγάρεως ἀσθενεῖ, Πέρσαι τε συγκατὰς ἐπιτιθέμενοι πείραις κατὰ πολλὴν ἄδειαν διαπεραιούμενοι κακῶς ποιοῦσι καὶ τὰ ἐνδοτέρῳ τοῦ ποταμοῦ, δυνάμεις συναθροίσας ὅσας ὁ καιρὸς ἐδίδον καὶ ἐνεχώρει τότε κατ' αὐτὸν πράγματα, ἀπέρῳ τύχει τὰ κείσε⁵ καταλαμβάνει διαπεραιωθεὶς τὸν Σάγγαριν. τότε τοῖνον βλέ-
 B πων τὴν Σουθῶν, εἶποι τις, ζρημίαν ἐκεῖ μονονοῦ τρίχας ἔτιλλε. κατωκίττετο μὲν γὰρ ἐκτόπως τὸν τύπον, καὶ τὴν γλεύην κατωδύρειο τῶν ἰδίων. πρὸς δέ γε τὸν Ἀλεξανδρῆλαις πατριάρχη, ἐκείσε κατὰ παραμυθίαν τῷ βασιλεῖ συνδιάγοντα, τὴν τοῦ ταῦτ'¹⁰ ἡρημῶσθαι αἰτίαν καρδίας στεναγμοῖς ἰσχυροῦτερο, τοῦ τόπου μὲν μεμνημένος ὡς εἶχε τὸ πρότερον, ὅτε κατ' ἐπιτροπίαν αὐτὸς ἐστρατήγει, ἐς ὅπουσον δὲ συμφορᾶς κατηντήκει τῷ τότε βλέπων,
 C ὡς μὴδὲ βατὸν ἀνθρώποις εἶναι, δένδροισιν ὑψικόμοις κατελιημένον. τὸ δ' αἴτιον, φησὶν, ἡ τῶν ζηλωτῶν ἐπίθεις, καὶ τὸ¹⁵ ἐκπολεμοῦν βασιλεῖ τὸ ὑπήκοον σπεύδειν, ὡς τὰ καὶ τὰ πέπρακται λέγοντας, καὶ ὡς παρανομοίη ὁ βασιλεύς, καὶ ἄλλα οἷς τὰς
 5. κατ'] τὰ κατ'?

29. At imperator rursus non dubiis nuntiis certior factus ultiores Sangari regiones laborare, Persae siquidem opum ibi Romanarum infirmitate crebris incursionum experimentis abunde comperta tantum fiduciae iam sumpserant ut amne securissime trajecto etiam ceteriores Sangari tractus agere ferreque rapinis et vastationibus non dubitarent, contractis copiis quantas pro tempore proque praesenti copia potuit cogere, summa celeritate illuc se contulit, Sangari transmissio. tunc cernens illic Scythicam quamdam (ut vulgo dicunt) solitudinem tam acri doloris urebatur sensu, parum ut abesset quin pilos ipse sibi capitis velleret. miserabatur enim incredibiliter calamitatem locorum illorum; et tam impune ibi suos ludibrio esse barbaris ad propriam ipsius pertinere ignominiam reputabat moerens. aderat ei huius expeditionis ad solatium comes Alexandrinus patriarcha. apud hunc exonerans animum, non sine altis e corde suspiriis, affirmabat compertam sero sibi veram causam obversantis oculis desolationis, quae quanta quamque miserabilis esset ipse optime omnium nosset, adiutus ad id memoria florentis quondam ac beati regionum harum status, qualem se spectasse recordabatur, cum ante quam in imperium eveheretur, Romanis copiis ibi praeesset. comparans ergo animo quam uberes, quam frequentes olim felicibus incolis terrae, in quantum nunc, quae cerneretur, calamitatem devenissent, ut non exhaustae civibus colonisque solum, sed ne perviae quidem iam hominibus essent, nullo passim vestigio viarum, stirpibus atque arbustis densis atque altis enatis ubique temere. causa, inquietabat, mali tanti haec demum est, eruptio inconsulti zeli subditos efferens in conatus rebelles impugnandi principem; ubi prodire aliter in rem non possunt, maledicas incitantes linguas ad seditiose murmurandum adversus imperantem, haec et illa eius acta percensentes, quae prava esse contendunt, et reum illum violatarum legum et reipublicae pessime administratae licentissime peragunt;

καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἄλλοτριοῦντες τοῦ βασιλεύοντος ἐποιοῦν
καὶ βασιλεῖα περὶ ἑαυτῶν δευδοκίμειν, καὶ τὴν καθ' ἑαυτὸν ὄρω-
δίων πάντως καρδίας οἴσης τὰ μέλη συγκατασπῶσθαι ξυνέβαιεν. D
αὐτίκα γὰρ μέλλησις ἠκολούθει, καὶ τὸ ἐπιτροπαῖς στρατηγῶν
5 καὶ μόναις διοικῆσθαι τὰ κατὰ τόπους, οἳ δὲ γλισχροῦτος μὲν
ἤττημένοι λημμάτων, δέει δὲ τοῦ μή τι παρὰ βασιλέως παθεῖν
ὡς παρὰ τὸ εἰκὸς ἰλλελεμμένους, τὰ πταίσματα ἀγκυκλίπτου-
τες, τῷ κατὰ σφῶς ἀδειῖ ψευδῆ γράφοντες, ἠρήμονν τὴν χώραν E
καὶ τέλος ἔρημον τὴν οἰκουμένην ἀπέρησαν. ταῦτα λέγων, τρυ-
10 φῶς βασιλικὰς ἀφεικῶς καὶ θεραπείαν ἄπασαν, ὡς σιτεῖσθαι καὶ
τοῖς τυχοῦσι, τῶν πρόσθεν ὡς εἶχεν ἐπέβαινε. Πέρσης δέ, ὅσον
ἐκείνος προσεχώρει, ὑπὸ πόδα χωρεῖν ἐκεῖ τοῦ βασιλέως διημε- P 343
ρεύοντος, ὡς καὶ ἔτι θιομὸς τὴς ἐστίας ἐκείνων καταλαμβάνον-
τος, ὅπου δὲ βασιλεὺς ἐφειστήκει, ἐκίθεν πρὸ μιᾶς φθιάνοντων
15 ἐκείνων ἢ καὶ δευτέρας μετασκηνοῦν. πληθος δ' ἦν ὀπωρῶν
ἐκκεχυμένων κάτω τῶν δένδρων, ὡς ἐκίθεν τὸ πλεόν τοῦ στρα-
τιωτικοῦ σιτίζεσθαι· τὸ γὰρ εἰσαχθῆναι τισι τῶν ἰδωδῶν ἐκεῖ

per haec ab eo alienantes animos hominum, et metuere ipsum sibi cogentes: naturale quippe cuique est ad obiectum grave vitae ac status proprii periculum horrere. hinc capite reipublicae de se sollicito, et ea necessaria sui cura a consulendo efficaciter subditis averso, membra imperii discerpi contigit. hinc torpor, addebat, obrepit nobis; hinc tardi ac segnes fuimus in occurrendo per nos provinciarum malis; hinc defungi cogebamur perfunctoriis provisionibus, mittendis haec in loca praefectis, quo venire ipsos nos oportuerat. et venissemus, nisi falsis isti nuntiis necessitatem nostri adventus absconderent. erant hi homines avari, rapinis intenti: praedarum suarum et concussionum hic exercitarum testes habere Augusti praesentis oculos timebant. ideo literis fallacibus occultabant offensiones belli ruinasque locorum, ne remedium iis, si notae fuissent, adhibendum a nobis rationibus ipsorum privatis incommodaret. ergo ut impune ipsis esset, ut violentarum extortionum poenas non luarent, mendacibus nos lactantes scriptis regionem hanc vastarunt, et in frequenti olim ac passim habitata terra solitudinem, quam gementes cernimus, fecerunt. haec deplorans omissis deliciis regis, cultu ac fastu principali neglectis, curandi quietiam corporis adeo immemor ut obvis quibusque sine delectu aut apparatu vesceretur, ultra quoad potuit tendebat. coëgitque tum Persas, quantum est ipse progressus, retrocedere. erat autem itineris ea tunc ratio, ut ubi praecedenti vespere Persae fuerant, posterum ibi diem imperator exigeret, in hospitia, quibus illi erant nisi, focus adhuc ipsorum fumantia succedens. itaque dieculae vix unius aut summum bidui intervallo locus idem et Persas dimiserat pedem sua versus referentes et instantem vestigiis ipsorum excipiebat Augustum. apparebant autem tota passim regione strata suis quaeque sub arboribus poma decidua fructusque omnis generis maturi, tanta copia ut maiori exercitus parti cibus inde sufficeret. nam alia ratione praebere forum et inferri castris illis commeatum, interdicto dudum vi ac metu hostili per

καὶ Μαν διὰ τὸ δῖος ἀπώμοτον ἦν. ὄθεν καὶ πολλάκις πέμπων
 B ὁ βασιλεὺς τὰ τῆς τραπέζης τρύφη, τὸν σκληρὸν πιτυρίαν καὶ
 μύλινα, γυναικί τε ἅμα καὶ πενθερῷ καὶ γε πατριάρχῃ καὶ τοῖς
 γνωρίμοις παρίστα τὸ δυσπαθῆς, γράφων μὴδ' αὐτοῦ πτηγμιαίου
 ἕδατος εὐπορεῖν, τὸ δέ γε ποταμοῦ τρυγοίῳ διηθούμενον καὶ
 ξυιθριαζόμενον μόλις προσεὶδὸν εἶναι οἱ ποτόν. μὴ γοῦν ἰκανῶς
 C δείας ἐπικαιμένης τῶν ἀναγκαίων, τὸ τέως ἔγνω τὸν τόπον κα-
 τοχυροῦν, καὶ δὴ φρουροῖς μὲν συγχοῖς τὰ παρ' ἑκάτερα τοῦ
 ποταμοῦ διελέμβανε, τὰ μὲν πεπονηκότα τῷ χρόνῳ ἐπισκευάζων
 καὶ συνιστῶν, ἄλλα δὲ αὐτὸς ἕνιστῶν, ὅπου τοῦ ποταμοῦ λει-
 ψυδροῦντος πόρον ἔδει γίνεσθαι, ὡς ἂν ἅμα μὲν τῇ τῶν φρου-
 ρίων πυκνότητι ἅμα δὲ καὶ ταῖς τῶν ἀναγκαίων τόπων προκατο-
 χαῖς ἐν ἀμυγάνοις τὰ τῶν Περσῶν γίνωνται. συστῆλαι δὲ θέ-
 D λων καὶ τὰς ἐφόδους τῶν ἐπιόντων ὡς μὴ ἀνέδην ὀπόθεν βού-
 λονται διεκπαλεῖν καὶ λεισιπτεῖν ἀδήλως, ἀξινήφορους ἐς πολὺ
 πληθὸς συναθροισθῆναι κελεύει, καὶ μῆκος μὲν παραμετρήσας
 τοῦ ποταμοῦ ὅσον ἦν ἀναγκαῖον κατοχυροῦσθαι, πλάτος δὲ τὸ
 ἱκανὸν λογισάμενος, σπουδῇ τὰ δένδρα κόπτοντας ἐπιτάττει ἐπι-
 καταβάλλειν ἐν ἐφ' ἐνί, καὶ οὕτω καταπυκνῶσαι τοῖς κλωσὶ τῶν
 8. τὸ] τότε P.

omnem hunc lato tractum commercio, sperandum haud erat. itaque saepe in specimen miseri quo tunc utebatur victus misit imperator ad Augustam et socrum, ad patriarcham etiam et alios familiares, furfurosos panem durum et atrum, has esse scribens lautitias suae mensae; et adiungebat iisdem literis ne fontanae quidem sibi aquae copiam ad potum suppetere, sed e turbido haustum flumine, coli transmissione obiter purgatum refrigeratumque sub dio, quem sitibundae fauces aegre admitterent, liquorem propinari. cum autem limitis hostes sic instando contrusisset in asperos iam nec facile pervios limitis ipsorum saltus, haud se idoneis instructam copiis sentiens ad eos ulterius persequendos, et aliunde rerum necessarium penuria urgente, cogitare de reditu coactus prius tamen, quoad res sinebat, munire limitem studuit arcibus ad utramque fluminis ripam excitatis et praesidio incessis plurimis, quarum aliquas vetustate ac temporum iniuriis semirutas refecit instruxitque, novas ipse aliquas adiungens, ibi praesertim ubi parcior aquae amnis vado traici potest, ut sic et crebritate praesidiorum et praecoccupatione locorum necessariorum, inopes consilii Persae redderentur. quorum etiam incursiones coërcere obice opposito studens, ne ut antea praelicenter citra metum illum quo lubebat irrumperent, inobservati ex improvise irruentes, securigeros magno numero congregari praecipit, et longitudinem fluvii dimensus quantam expediebat opere muniri, hucque idonea latitudine iuxta congruam proportionem accommodata, festinato caesas arbores invicem coacervari una uni superposita iussit, colligarique mutuo implicatis ipsarum

δένδρων τὸν τόπον ὡς μηδ' ὄφιν ὅλον τ' εἶναι σχεδὸν διεργασθαι. Ἐ
 ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν ἐπιτάξας τε καὶ κατασκευάσας τῷ ἐπιμεῖναι
 τάλαιπωροῦμενος, τέλος σιταρκήσας τοῖς ἐν τοῖς φρουρίοις τὸ
 ἱκανόν, παρὰ τὸν ποταμὸν μέχρι καὶ τῶν τῆς Προύσης μερῶν
 5 ἀνάγεται, τὰ τῆς αὐτῶν ἐπισκέψεως, ὥστε καὶ τῶν ἐχθρῶν τε-
 λείως ἐκδιωχθῆναι, εἰς καιρὸν εὐθροτον ἀναθέμενος.

30. Ἐνέβη δὲ τότε ἕνα Προῦσαν διύγοντι καὶ τὰ κατὰ P 344
 τὸν πάπαν μαθεῖν, ὃς δὴ καὶ Μαρτίνος μετὰ Νικόλαον ἦν.
 πρὸς γὰρ αὐτὸν ἐφθασε πέμψαι τὸν τε Ἡρακλεῖας Λέοντα καὶ
 10 τὸν Νικαίας Θεοφάνην. οἳ δὴ καὶ ἐπιστάτες οὐ κατ' ἐλπίδας,
 ὡς εἶχον ἀποστελλόμενοι, παρ' ἐκείνων ἐδέχοντο, ἀλλὰ τοῦναν-
 τίον ἄπαν. τὰ γὰρ καθ' ἡμᾶς ὡς εἶχον μαθόντες, καὶ ὅπερ
 ἦν ὑποτοπάσαντες, γλεύην τὸ γεγονὸς καὶ οὐκ ἀλήθειαν ἄντι- B
 κρυς (παρὰ μόνον γὰρ βασιλεία καὶ πατριάρχην καὶ τινὰς τῶν
 15 περὶ αὐτοὺς πάντες ἐδυσμέναινον τῇ εἰρήνῃ, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ
 ποιναῖς ἀλλοκότοις ἤθελεν ἀσφαλῆσθαι ταύτην ὁ βασιλεὺς),
 ἐκείνους μὲν ἐν ἀτίμοις εἶχον, καὶ τὴν εἰς τὸν πάπαν πρόσδοτον
 ὄψε καὶ μόλις παρεῖχον, τέλος δὲ βασιλεία μὲν καὶ τοὺς ἀμφ' αὐ-
 τὸν ὡς χλευαστὰς ἐπιτιμίοις καὶ μὴ ἀληθείαις στοιχοῦντας ἀφο- C
 20 ρισμοῖς καθυπέβαλον, τοὺς δὲ πρέσβεις μηδεὶνὸς ἀξιώσαντες τῶν
 εἰκότων ἀπέπεμπον. ταῦτα γνοὺς βασιλεὺς παρὰ τοῦ Νικαίας

ramis, densitate tanta ut no angui quidem fere quaedam haec velut sepes
 praerberet transitum. his in praesens ordinatis et provisus, cum ulterio-
 rem istic moram incommoda gravescentia non permitterent, tandem anno-
 na in arces quanta opus erat illata, legens fluminis ripam Prusae parti-
 bus se admovet, diligentiori inspectione locorum eorumdem, uti et plena
 expulsionem inde hostium, in tempus opportunum dilata.

30. Contigit autem tunc apud Prusam imperatori commoranti afferri
 nuntium de statu rerum suarum apud papam. Martinus hic erat, qui
 Nicolao successerat. ad hunc maturaverat mittere Heraclensem episcopum
 Leonem et Nicaenam Theophanem. verum hi appulsi quo mitteban-
 tur, haud secundum expectationem ipsorum istic sunt excepti, quin omnia
 potius speratis experti contraria. nimirum edocti ad verum Romani de
 rebus nostris, et quod res erat suspicati, istam, quae magnopere iacta-
 batur, pacem nihil demum aliud nisi fucum et ludibrium esse (praeter
 quippe imperatorem solum et Patriarcham quosdamque cum his assiduos,
 caeteros plane omnes taedere concordiae), insuper etiam illas ab impera-
 tore ad fidem pacis sincere initaie faciendam affectatas poenarum ab ec-
 clesiae mansuetudine alienarum atrocitates improbant, frigide legatos ac
 contemptim habere, nec eos nisi sero vix tandem et aegre ad papam
 introduxerunt, eo demum successu legationis, ut imperator cum suis tam-
 quam illusores, et ostentationibus suppliciorum ad simulandam, quam vere
 non inierant, concordiam abusi, anathemati subicerentur. quo facto le-
 gatos nulla dignatos benevolentiae aut honoris significatione dimiserunt.

δεξιόμενος τοὺς λόγους παρ' ἄλλον, ὡς κῆδος πρὸς τὸν Πέρσην
 συνιστῶν αἰρεῖται καὶ κοινοπραγίαν πρὸς ἑκείνον κατὰ τῶν βασι- C
 λικῶν πραγμάτων συντίθεται. ταύτη τοι καὶ προστιττόμενος
 ἀπαντῶν, ὃ δὲ δυσελπιστῶν περὶ οὗ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα φέ-
 5 ρουσαν ἀναβάλλεται. προσεταιρισόμενος δὲ καὶ λαὸν στρατιω-
 τικόν, πέμπων καὶ ζητῶν ἀσφαλείας πίστει πρὸς βασιλέως, ἄνε-
 τος ἤλατο. ἐπεὶ δὲ τῇ Χηλῇ ἑαυτὸν ἐνεπίστευε καὶ τὰ πιστὰ
 τῆς ἀσφαλείας ἐκείθεν εἶχεν, ὡς ᾔετο, Χηλίται τινες κατὰ πόλιν P 432
 εὐριθέστες συντάττονται βασιλεῖ ἢ μὴν κατασχεῖν ἐκ δόλου τὸν
 10 φρυγιάδιαν καὶ παραδοῦναι τοῖς ἄξουσιν. ὃ καὶ γίνεται τὴν ταχί-
 στην· ὡς γὰρ τις τῶν ἐνούχων ἐπὶ ταύτῃ ἐπέμπετο, αὐτὸς μὲν
 ὑπὸ τῶν καταστρωμάτων τῆς νηὸς ἐκρύπτετο, ἐκείνοι δὲ ἄτε
 συνήθεις ἐσελθόντες τὸ φρούριον κοινοῦνται τὸν λόγον κρυφη-
 δὸν καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ μεσοῦσης ἡμέρας μετὰ δεῖπνον ἐπιστάν-
 15 τες ἅμα, τῶν συντηροῦντων διεσπαρμένων, περισχόντες δε-
 σμοῦσι καὶ ἅμα παρὰ τὸν βασιλέα φέρουσι δέσμιον. βασιλεὺς δὲ B
 πρὸς ἑκείνον μηδὲν ἀξιῶσας εἰπεῖν, συνάμα τῷ Κοτανίτζῃ τοῦτον

dales tamquam auditum ex alio retulerat convenisse iam Cassianum cum
 principe Persarum de affinitate inter eos contrahenda, promittente ipso
 transfugium et communem operam in oppugnando imperio Romano. qua-
 propter accersitus ab imperatore in urbem fuerat, et iussus omissis
 omnibus se sistere. verum ille vix sperans purgare se satis apud Augu-
 stum posse, iter sibi periculosum moras nectens primum diserebat;
 deinde postquam vulgus militum beneficiis et spebus ita demeruisse visus
 est, ut in omni sibi fortuna fidum fore non temere confideret, iam au-
 dacius responsans misit ad imperatorem, qui nomine suo peterent caveri
 prius ab eo, fidei pignoribus idoneis, nihil sibi damni ex hoc ad ipsum
 accessu proventurum; quo denuntiato, quasi iam solutus officio parendi,
 liber securusque vagabatur. quoniam autem postea impetrato in arcem
 insularem Chelen aditu exceptus illic est ea benevolentia civium, ut so-
 lutum loco tali de caetero putaret, forte tunc Constantinopoli repertū
 Chelensium quidam non dubitarunt imperatori promittere, freti cognatio-
 nibus et clientelis suis, sese dolo comprehensum fugitivum his tradituros
 quos ipse ad eum retrahendum mitteret. et praestitere quod receperant.
 cum his enim ad hoc ire quidam iussus e palatinis eunuchis, ubi navis
 Chelen appulit, ipse quidem sub tabulato delituit, Chelenses autem in-
 gressi ad suos intra munitionem, communicatoque clam amicis et neces-
 sariis consilio, his probantibus et pro virili iuvare promptis, sub meri-
 diem facta manu Cassiani diversorium petunt. acquiescebat ille post
 prandium, nihil minus quam quod parabatur metuens; satellitesque ipsius
 ac custodes corporis varie dispersi erant, prout res aut remissiones
 quemque vocarant suae. ergo coniurati Cassianum facile correptum alli-
 gant, coniectumque in navem reversi curriculo in urbem imperatori vin-
 ctum tradunt. porro Augustus nullo eum dignatus verbo in eundem ubi
 Cotanitza detinebatur compegit carcerem, occasione sic agendi ex eo du-

ριον, ὡς μετ' ἀγάπης οἰκεῖν καὶ εἰς ὑποταγὴν τοῦ βασιλέως λο-
γίζεσθαι, μαχομένους ἐκείθεν Πέρσιαι, καὶ βασιλεῖ τριακοσίους
τῶν ἀρίστων πολεμίων συγκροτοῦντας, ὅπου ἄρα καὶ προστα-
C χθίεν. (31) οὐ μὴν δὲ καὶ βασιλεὺς ταῦτα τούτοις ἐπέειπετο,
ἀλλὰ προσετοιμάσους καὶ αὐθις τὰς νῆας ἐπὶ Ῥόδου πέμπει τὰ 5
δυνατὰ προσαρήγων Ῥοδίοις.

Τοῦ δ' αὐτοῦ μηνὸς Βοηδρομιῶνος κατὰ τὴν καινὴν κυ-
ριακὴν καὶ ὁ φυλακίτης Μελιτηνιώτης θνήσκει, τῇ ἕξ ἀρχῆς
ἐπιμένων γνώμῃ ὥσπερ καὶ ὁ Βέκκος, μηδὲν πλέον πρὸς βασι-
λέως ἀξιώσας ἢ τὸ ἐπὶ τινι τῶν περὶ τὴν πόλιν οἰκίτων νήσων 10
ἀπαχθὲν τὸ ἴδιον σκῆνος ταφῆναι. ὃ καὶ γέγονε. καὶ εἰς τὴν
Πλάτην ἐκκομίζεται καὶ εὐκαίως θάπτεται. μόνος δὲ τῇ φυλακῇ
ὁ Μετοχίτης ἐγκαταλείπτο, μηδὲν καὶ αὐτὸς ἐνδιδοὺς ἔτι ὢν
ἕξ ἀρχῆς ἐξείχετο.

P 444 32. Ἀμογάβαροι δὲ τὰ πολλὰ τῶν λιμῶν προσταλαιπω- 15
ροῦντες (οὐδὲ γὰρ σπείρειν ἤθελον), ἅμα δὲ καὶ τῆς ἐκ τῶν
θνησκόντων δυσωδίας μὴ ἀνεχόμενοι, Ῥαιδεστόν καὶ Πανίαι καὶ
τὰ τοῦ Γάνου καταλιπόντες παμπληθεῖ κατὰ τὴν τοῦ Καλλίου
γίνονται. ἐκεῖ τοὺς ἐς φυλακὴν αὐτάρκη λιπόντες ὄλω ἔντιθρι
ἐπὶ Αἶνον καὶ Μεγαρίσιον γίνονται, ὅπου καὶ ἕξ ἀνάγκης καὶ ἐν- 20
B δειας προσβάλλοντες καὶ ῥιψοκινδύνως μαχόμενοι οὐδὲν ἤττον
παρὰ τῶν προσχώρων ἐζημοῦντο. καὶ πίστις ἦν πιστενομένη

orabant condonari sibi arcem eius insulae, in qua concorditer habitarent,
eius imperio subiecti; quod si annueret, offerebant trecentos e suis ex-
perientissimos rei bellicae, ut non pugnare solum, sed praeesse aciebus
et ductare exercitus perite possent. hos pollicebantur a se ituros ad Au-
gustum, et quocumque vellet destinare, ad rem contra Persas manu et
consilio gerendam profecturos. (31) non tamen haec illis imperator as-
sensus est: quin et rursus paratas naves Rhodum misit, pro virili Rho-
dios adiuvans.

Eodem mense Aprili, ea die quae nova dominica vocatur, vetus ho-
spes carceris Meliteniotes moritur, in prima sua, ut et Veccus, perma-
nens sententia, nihil amplius imperatorem precatus nisi ut in aliqua de-
sertarum insularum cadaver suum sepeliri mandaret. quod et factum est:
nam in insulam Platen deportatum corpus eius ibi est tratatitè humatum,
solus vero in carcere Metochita remansit, nec ipse quidquam adhuc re-
mittens in iis quae a principio decreverat.

32. At Amogabari fame vehementer pressi (non enim seminare cu-
raverant) et morientium inde vulgata lue plurimorum foetorem non feren-
tes, Rhaedesto et Panis, ac quaecumque ad Ganum tenebant, locis re-
lictis, prono cursu ad Aenum et Megarisium se transferunt. ubi ob pe-
nuriam nihilo secius urgentem coacti aleam iacere certaminis, iniquo etiam
loco pugnam lacescendo, ne sic quidem malis suis medebantur, non par-
vis ab illarum incolis partium damnis affecti. tunc fama increbuit ex opi-

ἐνίοις, καὶ τοῖς δοκοῦσι τῶν ἀκουόντων, ὡς τοῦ ποταμοῦ τῆς Μαρτίτζης τὸ πολὺ τοῦ ὕδατος πρὸς θάλασσαν ἀποπιτύσσοντος καὶ βατοῦ ποσῶς γενομένου ποσὶ πρὸς Βολερὸν διαπεραιωθήσονται. ὅθεν καὶ πολλοὶ προφθάνοντες ἐξέκουν ἐκείθεν καὶ τοῖς φρου- 5 ρίοις ἐγκατεβύοντο, ὡς προνομῆς τύπον ἔχειν καὶ ὃν τόπον οὕτω τινὶ προεινόμεισαν.

33. Ἐτέρωθεν κατ' ἀνατολήν, καὶ μᾶλλον περὶ τὴν ^C Νίκαιαν, δυσφόρως εἶχον τὰ πράγματα, τοῦ Ἀτμᾶν κλονοῦντος τὰ τῆδε, καὶ μᾶλλον ὅτι ἡ αὐταδέλφη τοῦ βασιλέως Μαρία καὶ 10 τῶν Μονγουλίων οὕτω πως δέσποινα ὀνομαζομένη ἐπιστῆσα Νικαία ἐξ ὑπερτίρου φρονήματος τῷ Ἀτμᾶν προσεφέρετο, καὶ εἰς τὸν Χαρμπαντᾶν ἐπεγκαλεῖν δῆλη ἦν ἀπειλοῦσα. καὶ γέγονε ταῦτα, καὶ μυριάδες τρεῖς, ὡς ἡ πίστις εἶχε, περὶ ποῦ τὰ ἔμια μέρη Περσίδος ἐξέπεμποντο. καὶ πρὸς βασιλεῖα τὰ μῆνυτρα ἐφθα- 15 νον, καὶ βασιλεὺς πέμπων ἐπολυώρει σφᾶς συγχοῖς καὶ μεγαλο- P 445 πρεπέσι φιλοτιμήμασιν. οὐδὲν δὲ ταῦτα νοθέστερον τὸν Ἀτμᾶν ἐποίησεν καὶ περὶ τὰς πράξεις ὡσανεὶ προμηθέστερον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον παρώτρυνον, ὥστε καὶ Νικαία προσβύλλοντα ἐκοπᾶν

2. ἀποπιτύσαντος? 11. τὸν P. 13. πίστις P. *ibid.* ποῦ] οὐ P.

nione verisimili multorum, a viris etiam prudentibus, ubi audierunt, facile credita, eos velle traicere Maritzam amnem, sed quod scirent cum quo magis appropinquaret mari, eo altiori turgere alveo, loca de industria quaerentes fonti eius viciniora versus Bolerum tendere, ubi quadamtenus vadosus ferebatur, ut eum illic pedibus transirent. hoc qui circa tractus illos habitabant cognito, passim consternati deserebant domos, se suaque abdentes intra munitas arces, non alio quam maturae fugae praesidio tutos se futuros arbitrati a gravissimis malis, quae ab horum nota crudelitate non immerito timerent. ita nondum ullis vastata hostibus regio, vana trepidatione discursantium huc et illuc incolarum, eam praeferebat speciem quasi cum maxime a pabulatoribus magni exercitus passim diriperetur.

33. Aliunde per Orientem, et maxime circa Nicaeam, malo sane loco res erant, Atmanae cuncta illic agente ferenteque, praesertim ex quo soror imperatoris Maria, Muguliorum domina vocitata, Nicaeae residens alto Atmanem despiciere supercilio visa est, accusaturam se illum apud Carmpantanem fidenter comminata, nec minae fuerunt vanae: nam a compellata per Mariam Carmpantane triginta, ut fama fuit, armatorum millia ex interiori Perside versus Orientalem Romaniae limitem missa sunt, cuius indicis rei mature ad imperatorem praemissis, studuit ille obviam venientibus mittere qui quam gratus sibi foret illorum adventus cunctis demonstrationibus benevolentiae et xenii magnificis testarentur. sed nihil horum Atmanem terruit aut segniorem ad destinata exequenda reddidit. quin et aucto ex his impetu incumbere vehementius ad coepta strenue perpetranda videbatur. itaque infestum exercitum Nicaeae ad-movens agros primum circum undique vastavit, vineis excidendis, segeti-

μὲν ἀμπελῶνας, ἀφανίζεῖν δὲ λήϊα, καὶ τέλος προσβαλεῖν Τρι-
 κοκκίᾳ τῶ τῶν Νικαίων ἐπιτειχισματι, καὶ περικαθίσαντα σὺν
 πληθεὶ παντὶ τῶ περὶ αὐτὸν τῶν Περσῶν πολλά μὲν παθεῖν ἐξ
 ἐκείνων ἀρειμανίων ὄντων καὶ μᾶλλον ὀντήρων τόξων ἀρχῆθεν,
 B τέλος δὲ τοὺς τάφρους, οἷς ἐθάρρουν, σταυροῖς ἀναχώσαντα καὶ 5
 πέτραις καὶ δένδροις καὶ γώμισιν αὐτοὺς παραστήσασθαι, καὶ
 φόνον μὲν πολλὸν ἐξεργύσασθαι, ἑαυτῶ δὲ τὰ πιστὰ δοῦναι, ὡς
 γε εἴψκει, πρὸς τὴν τῶν Τοχάρων, εἰ ἐπιστῶσιν, ἐλπίθειν.

Θέρους δὲ ἦν ἀκμῆ, καὶ αἱ μὲν τοῦ βασιλέως νῆες περὶ
 πον δέκα μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ Μαρούλη πρὸς Θάσον ἐξα- 10
 πιστέλλοντο. καὶ γὰρ ἐπιστῆς τῇ νήσῳ δυοὶ ναυοὶ πρότερον ὁ
 τοῦ Μανουὴλ Ζαχαρίου πιστοτάτου τῇ βασιλείᾳ θεῖον ἀνεψιὸς
 C ἀπιστότατος, καὶ πειρατοῦ τρόπον ἐπιχειρήσας, αἰρεῖ τὸ φρού-
 ριον. ὁ δὲ καὶ ἀνακτίσας ὡς ἐγερῶ ἐχρᾶτο φρουρῶν, καὶ ἑπὶ
 διὰ τῶν οἰκείων κατεῖχε. καὶ διὰ ταῦτα βασιλεῖς ἔξαποστείλας 15
 τὸν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ σὺν ναυσί, προηγουμένον μὲν αὐτοῖς τὴν
 ἐπὶ τὴν νῆσον προσεδρίαν ἐπανετίθετο, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ φρούριον
 παρυστήσαιντο, ἐπέσκηπτε δὲ πολυωρεῖν καὶ πρὸς Αἶνον διὰ τοὺς

5. ἀναχώσαντες P.

bus corrumpendis; mox oppugnare aggreditur Tricocciam, arcem in Ni-
 caeae vicinia munitissimam et velut propugnaculum eius civitatis. arcta
 igitur id castrum, omnibus circum suis copiis dispositis, obsidione cingit.
 obtinebant eam arcem praesidarii fortissimi et ex longo exercitissimi
 arquite; unde ab his summa vi repugnantibus multa et gravia pati
 damna milites Atmanis contigit. tamen hi trans omnia obstacula pergen-
 tes usque ad fossam processerunt profundam et latam, qua-obsessi magno-
 pere fidebant. at eam Persae decussatim connexis e trabibus super eam
 quasi pontem suspendentes, tum petras desuper, arbores, terrae cumu-
 los et rudera, mole ingenti devolventes, coaequarunt tandem, et per
 illam sic constratam insilientes in muros Tricocciam vi ceperunt, caede
 immani repertorum iutus edita. ea in munitione a se instaurata et prae-
 sidio sibi fidiasimorum praevalido insessa per fugium habere se tutum ac
 paratum adversus omnes casus belli, quod imminere ipsi diceretur a To-
 charis suppetias Augusto venientibus, Atman credidit.

Aestas porro erat summa; et imperatoris naves circiter decem, duce
 illis praeposito qui exercitui praefuerat, Marule, Thasum versus iussae
 solverunt. causa mittendi fuit, quod Manucl patrum vel avunculi Zacha-
 riae imperio fidelissimi nepos ex fratre aut sorore perfidiosissimus, in
 eam paulo ante insulam piratae ritu duabus navibus irrumpens, arcem in
 ea sitam occupaverat, denovoque diligentius munitam ut iam suam habe-
 bat, absens quidem ipse, sed vicaria sibi fidem illic degentium potestate
 regens. hos ut inde pelleret, et imperio restitueret iniuste usurpatam in-
 sulam, quem nominavi, cum exercitu navibus vecto imperator duces misit.
 ille, ut erat iussus, exposito in Thasum milite, illic iumoraus arcem
 amissam recuperare conabatur. fuerat autem illi praeterea impera-

Ἀμογαβάρους, ἐπεὶ καὶ οἱ περὶ τὸν Τζιμῆν, ὡς λέγομεν, ἐπὶ
 τὴν Αἶνον γενόμενοι ἐπολιόρχουν καὶ ἐνεργέστερον ἐπεχείρουν,
 ὥστε καὶ ἀνορύττειν ἐκ μέρους τὰ κείνης θάλασσα, εἰ καὶ πέτρα D
 συμφύτω προσαράζαντες οὐκ εἶχον ὅ τι καὶ πράττειν. τῶς δὲ
 5 καὶ οἱ ἔνδον, ἐνὸς τῶν τέχνην ὀρύττειν ἔχόντων προσφιγόντος
 κείνοις, ἀνώρυττον ἔνδοθεν ἀντικρῦ, καὶ προτερήσαντες αἴφνης
 τὸ ἀνορυττόμενον προσάζαντες τοὺς ἔξωθεν ἐκεῖ συνίσχον καὶ
 ἔξηφάνισαν. σιτηγεῖσθαι δ' ἤθελον, ὅτι καὶ λιμοῦ κινδύνεον
 γίνεσθαι παρανόμιον. ὅθεν καὶ μικρὰς τινὰς νῆας ἐξετομιασά-
 10 μνοι ἐς τὸ πέραν κατήπειγον τῆς Μαρτίτζης, ἐφ' ᾧπερ ἐκ Βολε-
 ροῦ σιταρκοῖντο. αἷς δὴ καὶ κατὰ θάλασσαν ἐντυχόντες οἱ τοῦ E
 ἐπὶ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὴν ἐπ' αὐτὰς ἐπέσπευσαν δλώξιν, λιχνευ-
 σάμενοι πρὸς τὸ θήραμα. τάχ' ἂν καὶ κατηυστόχουν τῆς ἄγρας
 εἰς τέλος· εἰ γὰρ ὑφεικότων τοῦτων τῆς ἑλισσίας κείνοι ἀνώϊστως
 15 καὶ εἰσέει τὸν ποταμὸν παρήλλαξαν, καὶ ἐπὶ τῶν πέραν τόπων
 ἐς ὅσον ἦν ἀποτίρω ἐγένοντο, τάχ' ἂν ἠφθύσαντες οὗτοι ἐντὸς
 ἀφύκτων ἀρκύων εἶχον κείνους, μηδὲν ἀφελήθησομένους, εἰ καὶ P 446
 τῇ χέρσῳ προσήρπυτον, ἀδυνάτου ὄντος ἐπανασώζεσθαι πρὸς

tum ut Aeni arcis ab Amogabaris obsessae, quoad inde posset, tutelae
 prospiceret. nam Tzines cum suis, ut nuper dicebamus, versus Aenum
 profecti eam munitionem oppugnabant, omni ope subigere satagentes, adeo
 ut cuniculis sub humum ductis ipsa eius penitus emoliri fundamenta con-
 tenderent. in quo magnus illis occurrit labor, quod petram subtus per-
 petuam repperunt ferramentis haud facile forabilem. tamen cum in-
 ceptum perseveranter instando proveberent, opportune obsessis accidit
 transfugere ad ipsos peritum quendam subterraneorum istiusmodi molito-
 rem operum, cuius sensu ductuque contrarium et ipsi cuniculum effodunt,
 quo progressi usque ad hostes caeca illa progredientes via nec opinato
 deprehensit interemerunt, labore ipsorum irrito reddito. istud obsiden-
 tium incommodum aggravabat penuria com meatuum, et hinc metus ne
 fame perirent. huic ut obviam malo irent, naviculas expediunt quibus in
 adversam Martitzae amnis delati ripam e Bolero et agris circumscitis ali-
 menta corradent, eisdem postmodum scaphis in castra ipsorum depor-
 tanda. talem ipsos traiectum administrantes forte conspicati nostrorum
 quidam classiariorum, e mari fluminis alveum ingressi, ruunt statim cu-
 pidi venatores in praedam visam; quam ne caperent nihil eis magis quam
 nimia obstetit aviditas. si enim lentiori pedetentim progressi remigis
 cymbas hostiles, quibus fluvium oblique secantibus, quippe cum non ad-
 versum recta littus sed aliud multo remotius peterent, longus erat per
 annum cursus emetiendus, eveli a ripa, unde solverant, paulo latius si-
 visent, deprehendissent utique illas in medio, et nec opinantibus super-
 venientes, quasi retibus undique inevitabilibus conclusas, cum suis uni-
 versas vectoribus in suam potestatem redigissent, nisi si quae, nihil pro-
 futuro ipsis effugio, in littus impactae ulterius vectores suos in hostilem

εἰ μὴδ' ἄλλοθεν, ἀλλ' ὅν νεῦρα πολέμου τὸν σφῶν πλοῦτον
B ἔχουσιν. ἀλλὰ χρόνῳ ὕστερον τῆς βασιλείας μεταπεσοῦσης Χα-
 δηνός τις, ᾧ δὴ καὶ τὸ τῆς ἐπαρχίας ἀξίωμα ἰσαῦθις ἐπέθηκεν ὁ
 κρατῶν, τὰ πολλὰ παρ' ἐκείνῳ δυνάμενος ἐξ αἰτιῶν ὅσον οὐκέτι
 ῥηθησομένων (ἐκείθεν γὰρ καὶ ὁ πυρῶν λόγος εἰς κατὰστασιν τὴν 5
 πρέπουσαν ἀναχθήσεται), ἐκείνος τοίνυν συμφέρον δοκεῖν ἐθέλων
 συμβουλεύειν τῷ βασιλεῖ (Παλαιολόγος δ' οὗτος ἦν Μιχαὴλ)
 βουλὴν εἰσάγει τήνδε καὶ λίαν ἐπισηφαλῆ, ὡς τὸ πρῶγμα ἔδειξεν
C ὕστερον. καὶ δεχθεὶς ὡς δῆθεν συμφερόντως λέγων, πέμπεται
 καταπρῶξαι ἢ φθάσας βεβούλευται. καὶ δὴ ἐπιστὰς ταχέως τοῖς 10
 τόποις (οὗ γὰρ ἦν πρὸς τὰ ἐπεσταλμένα βραδύνειν ὅλως αὐτὸν κα-
 ταρξάμενον), ἄνδρας βαθυπλούτους εὐρῶν καὶ κτήμασι καὶ
 θρήμμασι βριθόντας, στρατεύει τούτους ἐκ τῶν σφετέρων ἐκεί-
 νων καὶ οἷς ὁ ἐκάστου βίος συνεκεκρότητο, καὶ εἰς τεσσαράκοντα
 νομίσματα τῷ ἐνὶ συμποσώσας, καὶ τούτων τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν 15
D αὐτοῦ, τὸ λοιπὸν τοῦ τεθέντος τέλους, οὐκ ὀλίγον ὄν, τῷ βα-
 σιλικῷ ταμιεῖῳ εἰσκομιῆσθαι ἔταξεν. ὃ καὶ πραχθέν, πρώτως
 παθόντων τῶν ἀνδρῶν ἢ οὐκ ἤλπισαν πώποτε, ἐπέκλασέ τε τὴν
 προθυμίαν βουλομένοις, καὶ καθυφείκεσαν τῆς δυνάμεως.
E (6) ἐντεῦθεν καὶ τοῖς τῶν Περσῶν μυήμοις καὶ οἷς ἐν μαχαρᾷ 20
 τὸ ζῆν, τῶν ἄλλων ὑποκλιθέντων τοῖς Τοχάροις ἄρτι κατασχοῦσι
 τὴν τῆς Περσίδος ἀρχήν, συμφέρον ἐδόκει ἀφηνιάζουσι καταφεύ-

quam ea fide solverentur, qua tunc opus vel maxime fuerat ad excitandos militares animos, ut vellent atque auderent quantum iis locis, et temporibus publicae necessitates posebant. tamen aliquatenus huic incommodo medebatur, quod illis abundabant opes propriae, quae belli nervos subministrarent, donec posteriori tempore, in deteriorem statum imperio prolapsa, Chadenus quidam, cui et praefecturae dignitatem deinde imperator contulit, multum in aula pollens ex causis paulo post memorandis (ab huius enim mentione nostra in suum finem historia procedet) consilium suggestit imperatori (fuit is Michaël Palaeologus) valde perniciosum eventu deprehensum, cum ipse utile putaret; eoque probato, executor ipse missus est qui suaserat. quare is celeriter in illas Orientalis limitis profectus arces, cum degentes in iis reperisset praedivites homines latifundiis agrorum, gregumque atque armentorum proventibus opulentos, militari censu habito inique pecuniae cuiusque summa, stipendium singulis nummorum quadraginta constituit, quod reliquum erat, pretii non parvi, ex annuis illorum tractuum vectigalibus, fisco deinceps praecepit reddi. hinc evenit primum ut praesidiarii, quae minime timerant passi, frangerentur animo et antiquam alacritatem bellandi perderent, moxque, ut fit, minutis copiis multo infirmiores redderentur. (6) posthaec viris fortibus inter Persas, quibus omnis vivendi spes et conditio in armis erat, caeteris inclinatis ad Tocharos, qui nuper imperium Persarum occupant, rebellantibus, visum opportunum est refugere

γειν πρὸς τὰ τῶν ὄρων ὑγρῶτερα καὶ τὰ πλησίον κατατρέχοντας
 νόμῳ ληστῶν ἀποζῆν. ὃ καὶ γεγονὸς συνέστησαν κατ' αὐτοὺς P 9
 πλείστοι, καὶ συχνάκις ἰσχυροὶ ἐπετίθεντο ἀσθενέσι γενομένοις
 τοῖς ἡμετέροις, καὶ περιόντες κατ' ὀλίγον ἀδυνατούντων ὑπέκειν
 5 ἐποίουν. καὶ τάχα ἂν ἐσχωροῦντες ὁσημέραι τοῖς ἐναντίοις τῶν
 θρηγκῶν παρεχώρησαν, εἰ μὴ γε ταχθείσαις ῥόγαις (τὰ γὰρ σφέ-
 τερα οὐκ εἶχον κατέχειν) μόγις ὑπέϊκον προσοικοῦντες ἀντέχειν.
 καὶ ἀντεῖχον τέως, τὰ πλείστα μὲν καὶ ἕξ ἑαυτῶν, ἦν δ' οὐ καὶ
 πολλῶν ἐπισφρούντων τῶν ἐναντίων δῆλα τιθέντες τῷ ἡμετέρῳ B
 10 στρατεύματι καὶ ὑπρακτον πολλάκις τὴν ἐκείνων ἐπισύστασιν κα-
 θιστῶντες. καὶ ταῦτ' ἦσαν ἕως ἐδίδοντο ῥόγαι καιροῖς ὠρισμέ-
 νοις κατὰ τὸ σύνηθες. πλὴν φυλάσσεσθαι μόνον ἦν τὸ κακὸν
 ἐπιόν, καὶ μὴ προσχωρεῖν σφῶς ἕτι μηδὲ περιγίγνεσθαι, μηδ'
 αὐτοὺς ζητεῖν κακοῦν τὴν ἐκείνων καταστρέψαντας, ἀλλ' ἑαυ-
 15 τοὺς συντηρεῖν ἐπὶ τῆς οἰκίας μένοντας, ὡς μαχουμένων μὲν
 ὅτε ἐκείνοι ἐπὶ μέσου τῆς ἡμέτερας τὸν πόλεμον ἐξενέγκαιεν, μὴ
 μαχουμένων δὲ εἰ μὴ ἐκείνοι θέλοιεν πολεμεῖν. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ C
 ταύτας οἱ ἄρχοντες ἐγλισχρόντο, καὶ μόλις καὶ ὑπερήμερον
 καὶ παρὰ τὸ ἀρχαῖον μεῖον ἦν τὸ διδόμενον, ἐφ' ᾧπερ καὶ οἱ
 20 κατὰ καιροῦς τῶν στρατευμάτων ἡγεμόνες μερίτας ἐκ κλεμμάτων
 ἑαυτοὺς εἰσήγον, ἀπώλετο μὲν ἡ πληθὺς ἐκείνων, τῶν μὲν ἕρ-

17. δὲ deerat.

ad claustra castellaque montium, et inde vicina incursando raptu ac
 praedis victum quaerere. id consilium quo executioni mandarent, con-
 venerunt plurimi, validaque identidem conflata manu infirmiores iam no-
 stros sunt adorti, et paulatim circumveniendo tenues opibus et prioris
 parte haud modica potentiae destitutos facile coegerunt sibi cedere. et
 arces quidem ipsas quo minus quotidianis valentiorum insultibus fracti
 desererent hostibusque dederent, sola prohibuit stipendiorum ab impera-
 tore solutio, eatenus satis certa fide facta. cum enim propria iam non
 haberent quae defenderent, solo illo recte numerati stipendii vinculo ut-
 cumque in officio continebantur, eatenus tantum ut contra oppugnantes e
 vicino Persas propugnacula castellaque tuerentur; ac si quando maiori
 ea vi Persae coeuntes adorirentur, necessaria e nostrorum castris auxilia
 evocarent, quibus saepe in tempore adiuti conatus hostium reddide-
 runt irritos. res eo loco fuerunt, quamdiu processerunt ex imperatoris
 fisco statis pensionibus repraesentata stipendia de more. toto enim illo
 tempore praesidiarii non quidem ut quondam longe submovebant Persas
 et damna ipsis reponabant, excurrentes in terras eorum et illorum agros
 regionesque vastantes; tamen, ut dixi, loca obtinebant ipsis credita, cas-
 trisque ac vallo clausi fortiter obstabant oppugnantibus, cessantibus, et
 negotium non facessentibus de caetero non molesti. at postquam parcius
 deinde ac malignius coeperunt stipendia persolvi, et neque ad diem ne-

ζέλωνα, συνοικίσας αὐτῷ καὶ τὴν ἐκ Καντακουζηνῶν Θεοδώραν, τοῦ Παλαιολόγου οὖσαν ἀδελφιδῆν, τὸν δὲ μετ' ἐκείνον Ἀνδρόνικον μέγαν δομῆστικον, Κλοῖστᾶ τὴν τοῦ Ραοῦλ θυγατέρα οἱ συναρμόσας, τὸν δὲ τρίτον τῶν ἀδελφῶν προβάλλεται πρωθιερα-
 B κάριν, ἄνδρας οὐκ ἐγγενείας μὲν μετέχοντας τὸ παρῶπαν, εἰς 5
 παιδοποιίλους δὲ αὐθεντοπροβλεπομένῳ τεταγμένους αὐτῷ. δύο μέντοι γε τῶν μεγατέρων τῶν ὁμμάτων στερεῖ, ὧν ὁ μὲν εἰς νῆος ἦν τοῦ Σιρατηγηγοπούλου Ἀλεξίου, ὁ Κωνσταντῖνος, ὃς ἤξιούτο καὶ κήδους (τὴν γὰρ ἀδελφιδῆν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐκείνου δίδόντος εἶχε) περιφανοῦς καὶ μάλα λαμπροῦ, ἄτερος ὁ 10
 Φιλῆς ἦν Θεόδωρος. καὶ πόλλ' ἔττα ἐκαινοτόμει, τὴν ὄφρην τῶν πρὸς αἵματος καθαιρῶν, καὶ τὸ ἀσφαλὲς ἐντεῦθεν ἐαυτῷ,
 C ὡς ᾤετο, προμηθεύμενος· οὐ γὰρ ἀναπνεῖν εἶα ἐκείνον ἢ νόσος, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὰ μὴ καλὰ φανταζόμενον.

9. Τότε δὴ καὶ τοῦ Παλαιολόγου εἰς κεφαλὴν τεταγμένου 15
 D Μεσοθυνίας καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων ἐκείνου προστάξαντος, καὶ τὰ πολλὰ κατ' Ἰταλῶν πράττοντος, προσῆν τις τοῦ παλατίου, Κότυς ἐπώννημον τῷ ἀνδρί, καὶ εἰς τὰ μάλιστα οἱ τῶν φίλων ὦν, καὶ ἄλλος ἦν περὶ τούτῳ ἀγωνιῶν ἐξ ὧν πρὸς αὐτὸν διεξῆκει, καὶ “εἰ μὴ φρυαδεῖα χρήσαιο” ἔλεγεν, “ἡμερῶν ὀλίγων εἰς μέγα 20
 συμφορᾶς τὰ κατὰ σὲ προβήσεται. ἀλλ' οὐδ' ἐμοὶ τοῦντεῦθεν

17. προσῆει? an παρην?

mytthinum, cui et Theodoram e Cantacuzenorum gente, Palaeologi neptem ex sorore, dedit coniugem, huius quoque fratrem minorem Andronicum magnum domesticum creat, collocata ipsi in matrimonio Cloista Raulis filia. tertium denique horum fratrem prothieracarium sive summum accipitrariae venationis et regii aucupii praefectum nominat, homines patriariae nobilitatis prorsus expertes, sibi vero puerili familiaritate notos ac commendatos, quod ipsi ab infantia inter honorarios ephebos apparuissent. duos quin etiam ex optimatibus oculis privavit; quorum alter filius fuit Alexii Strategopuli, viri perillustris ac in primis splendidi, Constantianus nomine, dignatus ab ipso affinitate regia, siquidem neptem imperatoris Ioannis illo tradente uxorem habuit. alter Theodoros Philes erat. haec ille et alia multa nova exempla edebat in dies, intentus deprimendo supercilio principum regii sanguinis, inde securitatem sibi prudenti, ut quidem arbitrabatur, consilio parans. non enim respirare illum sinebat morbus diu noctuque prava imaginantem.

9. Tum enimvero Palaeologo Mesothyniae praefecto, praepositoque ipsis optimatibus iussu imperatoris ac strenue contra Italos rem gerenti, adfuit e palatio quidam cognomento Cotys, ex intimis eius, vultu qui significaret eum non parum angi iis quae dicturus veniebat; quibus expositis “ac nisi te fuga proripis” adiunxit, “paucis diebus in magnam calamitatem res tuae prolabantur. sed neque mihi tuta hic deinceps

ἀκίνδυνον μένειν, ἀλλ' αὐτομολητέον πρὸς Πέρσας καὶ ἀμφοτέ-
 ροις, εἴ σοι μέλει τῶν ὀφθαλμῶν." ταῦτα λέγει, καὶ πείθει πλη-
 ροφορῶν φίλος ὢν τὸν αἰεὶ περὶ ἑαυτῶ δεδιότα διὰ τὴν ὑποτρέ-
 χουσαν τῆς ἀρχῆς ὑποψίαν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸν θεῖον τοίτου εἰς
 5 μίγαν χαρτουλάριον τεταγμένον, Παλαιολόγον Μιχαὴλ καὶ αὐτὸν
 ἀκούοντα, ἀκίνδυνον εἶα ἢ ὑποψία, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐρω-
 τηθέντα ἀπλοϊκῶς φάναι λέγεται ὡς εἰ κεχρωσώσθηται τῷ πρὸς
 θεοῦ τὸ ἄρξαι, ἀννηπαίτιος ὁ καλούμενος· οὗ δὲ χάριν καὶ νημε- P. 13
 σθηθεὶς οἶον παρὰ τοῦ κρατοῦντος, εἰ τοιοῦτος ὢν τοιούτοις με-
 10 τεωρῶν τὸν νοῦν, τῇ φυλακῇ δίδοται δέσμιος. τότε τοῖνυν μα-
 θῶν καὶ ὡς εἰκὸς δεισας, εἰ μένων μὲν κινδυνεύοι, δευδὸν ἤγγετο
 καὶ λίαν ἐλεινόν, τὸ δ' αὐτομολεῖν αὐθις πρὸς ἀλλοτρίους σω-
 τήριον μὲν ἀλλ' ἐπιμωμον ἔκρινε. τέως δὲ δυοῖν νομιζομένοι
 κακοῖν, τοῦ φόβου προστεθέντος, αἰρεῖται τοῦλαττον. καὶ δὴ B
 15 ἐκ πολλῶν, ὡς εἶχε, προμηθενσόμενος τὸ ἀφώροτον, πυραλα-
 βῶν καὶ τινὰς τῶν οἰκείων καὶ τὸν ποταμὸν περαιοθεὶς Σάγγα-
 ρην, τὴν εὐθὺ Περσίδος ἀνὰ κράτος ἵεται καὶ τῷ σουλτὰν προσ-
 χωρεῖ. ὁ δ' ἀσμένως δέχεται τοῦτον καὶ τιμᾷ τοῖς προσήκοσι.
 τέως δὲ γε κὰν τῇ ἀλλοδαπῇ σημαίαις βασιλικαῖς παραταξόμενος
 20 οὐδὲν ἐκείνοις κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ σουλτὰν ἀριστεύει, τὸν βα-
 σιλέα, εἴ που ἀκούσοι, ἐντεῦθεν ἐκμειλισσόμενος. εἶτα μετα- C
 μέληθεὶς, οἶον καὶ παλινδρομεῖν προαιρούμενος, τῷ τηρικᾷδε

mora est, verum transfugiendum ad Persas pariter utriusque nostrum, si
 oculorum cura tibi est." haec ille; quae facile persuasit amicus amico,
 sibi semper timentī propter clam grassantem de se suspicionem affectati
 imperii. nam ne patrum quidem eius in magnum chartularium cooptatum,
 qui et ipse Michael Palaeologus vocabatur, sine periculo esse patie-
 batur suspicio. cum enim is interrogatus de imperio candide respon-
 disse diceretur, si cui divinitus deberetur, illum impune capessere qui
 vocaretur, eo dicto relato invisus exosusque imperatori, rem indignam
 nec ferendam arbitrato talem virum in eiusmodi cogitationes mentem at-
 tollere, custodiae vinculis traditur, quibus ille auditis, sibi que non im-
 merito metuens, hinc quidem grave et perquam miserandum putabat cum
 tanto periculo remanere, inde vero ad externos transfugere salutare qui-
 dem, ad probrosum iudicabat. quare cum utrumque malum videretur,
 urgente ad eligendum alterum periculo praesenti, quod minus e duobus
 est visum optavit. itaque multa adhibita ad latendum attentione ac dili-
 gentia, adscitisque quibusdam e familiaribus, transmisso flumine Sangari
 recta in Persidem magnis contendit itineribus, Sultanemque convenit, qui
 hominem cum gaudio et quibus par erat honoribus excipit. hoc interim
 spatium apud externos sub regis vexillis cum hostibus Sultanis congressus
 fortissime se gerit, imperatorem inde, si forte audiret, sibi concilian-
 dum aut saltem delinendum sperans, inde palam poenitens transfugii, ac

γισμοί. ὅσοι δὲ καὶ εἰς νοῦν ἔβαπτον τοῦ κρατοῦντος καὶ κατη-
 Β στόχουν τῶν ἐννοιωῶν, ἐκείνοις εἰς καὶ μόνος ἐδόκει ὁ εἰς τὴν
 προστασίαν ἐπιτήδειος ὁ καὶ θυμῆρης τῷ βασιλεῖ. κοινῶς γοῦν
 συνδιασκεψάμενοι τὸν Γαλησίου Ἰωσήφ ἐψηφίζοντο, ἄνδρα πνευ-
 ματικόν τε καὶ ἀγαθόν, ἀπλοϊκὸν καὶ εὐήθη τοὺς τρόπους, φέ- 5
 ροντα δὲ τινα καὶ ἐκ τῶν ἀνακτόρων, ἐπὶ γυναικὶ συζῶν τῷ τῆς
 μακαρίτιδος δεσποίνης Εἰρήνης συνετάττειτο κλήρω καὶ κατ' ἀνα-
 C γνώστιας ἐξυπηρέει, καὶ ἐλευθερίας ἱκανὰ δέγματα. ἡγάπα δὲ
 καὶ τὸ τῶν εἰς χεῖρας πεσόντων μεταδιδόναί τοις ἄλλοις, ὅσα
 καὶ ἀσφαλῶς ἀποσφίνασθαι, ὡς ἄλλοι δὴ οἱ κατ' ἡμῶς τὸ 10
 γλισχροῦντο. τὸ δὲ ξένον ὅτι καὶ τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ ἐνασ-
 μενίζων ἐν ψαλμοῦδαις, ἐν ἀγρουπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ὑδρο-
 ποσίαις, ὅτ' ἴδει, ἐν πραότητι καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἡθελῆ χρησιμῶ
 καὶ ἀπλότητι καὶ συνόλωσ ἀκατογνώστῳ διαγωγῇ, οὐδὲ τῆς κατ'
 D ἄνθρωπον ἀρετῆς ἡμέλει, τοῦ καὶ προεντυχεῖν τινὶ καὶ προσπτύ- 15
 ξασθαι καὶ τὰ φιλικὰ συλλαλῆσαι καὶ μειδιᾶσαι καὶ διαχεθῆναι
 πρὸς γέλωτα, εἴ που ἐλέχθη παρὰ τινος κατ' ἄνεσιν ἢ καὶ
 ἐπαράχθη εὐχαρι, καὶ ὑπελθεῖν ἄρχουσι δυναμένοις, καὶ ζητεῖν
 ὑπὲρ ἄλλων, καὶ ἄβραῖς τραπέζαις σὺν διαφόροις οἴνοις τε καὶ
 E τραγῆμασι τοὺς πολλοὺς ἐστιῶν, καὶ μᾶλλον ὅσοις ὁ βίος ὑπο- 20
 ρος καὶ ἀπύλαμος καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἀναδοχῆς ἔχρηζον. τοῦ

18. δυνάμενος?

non laterent imperatoris intimi affectus, unus et solus ad istam praefecturam aptus scilicet videbatur, quem praerogativa gratiae principis taciturnumque in id votorum commendaret. consilio igitur inter se habito concordibus calculis Iosephum Galesii praefectum elegerunt, virum spiritualem et bonum, simplicem natura facilemque moribus, nonnihil in usu vitae e palatina elegantia trahentem. nam uxorem habens in familia principis feminae vixerat, adscriptus olim clero domestico dominae Irenae piae memoriae, ibi ministrans in ordine lectorum; unde liberalis fiducia, qualis esse in aulis educatorum solet, multa in eius sermone ac conversandi forma vestigia extabant. communicare quietiam largiendo aliis ex in eius manus incidentibus, quaecunque secure ostenderentur, sic amabat, ut fere alii, quos novimus, talia recondunt et sibi avare servant. his eius moribus inopinatum admiscebatur quiddam, quod videlicet homo ex animo amplecti prae se ferens sanctimoniam monasticam in psalmodiis, in vigiliis, in ieiuniis frequenter, in potu abstemio, quando erat opus, in mansuetudine, in iustitia, in benigno animo et simplicitate, uno verbo in irreprehensibili conversatione, non tamen negligebat humanitatem consuetudinibus urbanae, frontem laetam exhibens occursibus, obvios complectens, blando sermone detinens, non renidens modo sed et in risum se effundens, si quid facete a quoquam forte diceretur aut lepide fieret ad gratiam. idem non ignorare artem insinuandi se ad principes, ab his pro

γούν τοιούτου καταδεξαμένου τὴν ψῆφον, ὁ βασιλεὺς εἰς πα-
 τριάρχην τοῦτον προβάλλεται, μηνὸς Σκιροφοριῶνος εἰκοσιῆ
 ἡμέρας τῆς δεκάτης ἐπιμεθήσεως τοῦ ἡσποῦ ἔτους, Ἐκατομβαιῶ-
 νος δὲ νομηθία χειροτονηθεὶς εἰς ἀρχιερέας τετέλειται. περὶ δὲ
 5 γε τὴν χειροτονίαν καὶ τοιούτον τι γίνεται. (24) ὁ γὰρ Πινα- P 206
 κῆς μοναχὸς παρὰ Γερμανοῦ τὴν χειροτονίαν δεξάμενος Ἡρα-
 κλείας τῆς κατὰ Θράκην ἦν ἀρχιεπίσκοπος, ὃ δὲ καὶ προνόμιον
 ἔστιν ἐκ παλαιοῦ δικαιομένω ἐκ Βυζαντίου, ὡς ἀνεκὰθεν τε-
 λοῦντος ὑπὸ τὴν Ἡράκλειαν, τὸν πατριάρχην χειροτονεῖν. ἀπε-
 10 προσποιεῖτο γοῦν τὴν ἀπ' ἐκείνου χειροτονίαν ὁ Ἰωσήφ. καὶ ὁ
 κριτῶν σοφὸν τι ποιῶν ἐκείνον τότε προσκυλεῖται πρὸς τὰ ἀνά-
 κτορα, ἐν τῷ κατ' ἐκεῖνα ναῶ λειτουργήσοντα. καὶ δὲ ἐκεῖνος B
 μὲν ὑπὸ πολλῷ μισθῷ τὴν λειτουργίαν ἐπλήρου, ὁ δὲ γε Μιτυλη-
 νης Γρηγόριος ἐκ παλαιοῦ φέρων τὴν χειροτονίαν χειροτονεῖν τὸν
 15 πατριάρχην ἐκλέγεται.

Ὅλον γοῦν τοῦ μηνὸς ἐκείνου ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ οὐκ ἦν
 ἐκείνω τῆς τοῦ ἀφορισμοῦ λύσεως προυργαίτερον, ἐδίδου τῷ
 πατριάρχει καιρὸν σὺν τοῖς ἀρχιερεῦσι σκέπτεσθαι πῶς ἂν καὶ
 κατὰ τρόπον γένηται, προλαμβάνων αὐτὸς ἐκάστης διὰ τοῦ

4. ἀρχιερέα?

aliis petendi, non refugere ad delicatas mensas, cum vini varii generis
 et bellariis, multos etiam vulgaris sortis adhibere, praesertim quibus ratio
 victus in arto esset nec per se habentibus nec parare aliunde gnaris ideo-
 que indigentibus hospitali benignitate amicorum. hunc talem iusto suffra-
 giorum comprobatum numero ad patriarchatum imperator evexit, mensis
 Decembris die octava supra vigesimam, Indictionis decimae, anni 6775.
 mox kalendis Ianuariis ordinationem idem episcopalem rite accepit; circa
 quam ceremoniam tale quiddam contigit. (24) Pinacis monachus, qui
 ordinationem a Germano acceperat, Heracleae Thraciae archiepiscopus
 erat, et ei ut tali competeat ex antiquo ius consecrandi Constantino-
 politani patriarchae, inde ducta ratione privilegii, quod urbs Byzantina
 primis ecclesiae temporibus sedi Heracleensi fuisset subdita. nolebat autem
 Iosephus impositionem manuum ab isto accipere. huius expediendi nodi
 rationem opportunam excogitavit imperator: Pinacam videlicet in aedes
 imperatorias acitum palatinis sacris praeficit, missae illic sacrificium so-
 lemni ritu peracturum; quem ille honorem quaestu ingenti coniunctum
 propter ditissima stipendia eiusmodi fungenti officio decreta dum libenter
 accipiens ibi celebrat, Mitylenensis Gregorius, adversus cuius ordinatio-
 nem utpote antiquam nulla erat exceptio, eligitur ad ordinandum pa-
 triarcham.

Totum porro reliquum Ianuarium mensem imperator, cui nihil erat
 magis optatum quam solutionem anathematis, cui subiacebat, rite ac
 modo nulli calumniae obnoxio consequi, concessit novo patriarchae ut
 per otium cum caeteris episcopis consideraret quam illa posset ratione
 optima confici, interim, quod ad se attineret, nulla die omittens studio-
 Georgius Pachymeres I.

ἀσφαλῶς κατέχειν τὴν πόλιν τοὺς Ῥωμαίους, ὡς αὐτὸς ἔλεγε,
 D μὴ τὸ πᾶν θαλασσοκρατοῦντας. (27) τῶν γὰρ κατὰ γῆν δε-
 σπότης Ἰωάννης ἐξηγούμενος πολλοὺς καὶ μεγάλους εἶχεν ὑφ' αὐ-
 τῷ στρατηγούς, τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἐν ἀλλαγίαις, ὡς αὐτοὶ
 φαῖεν ἂν οἱ ἐπὶ τῶν ταγμάτων κοινολογοῦμενοι, πλείστοις συνί-5
 σταντο. ἦν γὰρ τὸ Παφλαγονικὸν πολὺ τε καὶ μέγιστον, ἦν
 δ' ἐξ Ἀλιζώνων πλείστον καὶ τὰ εἰς πόλεμον ἀγαθόν, οὗς καὶ
 Μεσοθινίας ὁ κοινὸς εἶποι λόγος. ἦσαν ἔνθεν μὲν Θραῖκες
 E ἰκεῖθεν δὲ Φρύγες, ἔνθεν μὲν Μακεδόνες ἐκεῖθεν δὲ Μυσοί, καὶ
 Κῦρις ἄλλοι καὶ πολλοί. τὸ ἐκ Μαγεδῶνος καὶ γε τὸ Σκυθικόν 10
 προσῆν, καὶ τὸ ξενικὸν Ἰταλικόν, πλείστον ἄλλο. καὶ ἄλλῶς
 φάναι τὸ ὄλον ἐν ἀνυποστάτῳ δυνάμει συνεκροτεῖτο, οὗς κινῶν
 ὁ δεσπότης φοβερὸς ἦν ὅπηκερ ἐπισταίῃ, καὶ μᾶλλον τοῖς δυσι-
 P 210 κοῖς. παρ' ἦν αἰτίαν καὶ τὰ τῆς ἀνατολῆς ἐξησθένουν, τῶν
 Περσῶν ἐπιθυροῦντων καὶ ἐσβαλλόντων ταῖς χώραις παρὰ πᾶ-15
 σαν τοῦ κωλύσοντος ζοημίαν. ὕθεν καὶ Μαλανδρος μὲν ἐξω-
 κεῖτο, οὐκ ἀνδρῶν μόνον τῶν ἐν πλείστοις τε καὶ μεγίσταις χώ-
 ραις, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν μοναχῶν. ἄλλη γὰρ Παλαιστίνη ὁ χῶ-
 ρος ὁ περὶ Μαλανδρον ἦν, οὐ βοσκημάτων καὶ μόνον ἀΐξσαι
 ἀγέλας καὶ ποίμνια, οὐδ' ἀνδρῶν φορὰν ἐνεγκεῖν ἀγαθός, ἀλλὰ 20

ligens, quod et dicere solebat, nunquam in urbe securo Romanos fore, nisi toto late mari classe invieta dominarentur. (27) nam terra in tuto res videbantur, Ioanne ibi despota multis maximisque sub se ducibus numerosas et bonas copias regente. conflagatur hic exercitus ex differenti- bus corporibus et velut collegiis militum, quae Allagia solent appellare qui militarium vocabula ordinum lingua efferunt vulgari. unum erat Paphlagonicum, numerosum et maximum, aliud cum et ipsum multitudinae tum vi et arte praestans bellica ex Halizonibus, quos Mesothinitas vulgare dicat idioma. erant item hinc quidem Thraeces, inde autem Phryges, illinc Macedones, isthinc Mysi, aliunde Cares, et hi numerosi. tum qui ex Magedone venerant. super his Scythicae copiae et exterac Italiae, plurimaeque aliae, ex quibus membris unum, vere dicam, valentissimum et ineluctabilis potentiae coalescebat corpus; cuius quasi animus despota, dum illud movet et quocumque circumfert, terribilis ubique apparebat praesertim in Occiduis tractibus, ubi frequentius militabat; quae causa fuit cur limes Orientalis debilitaretur, Persis absentia praesidiorum eius vexandi fiduciam sumentibus, incurstantibus ac latrociniis vastantibus miseris illas regiones nullo plane prohibente. itaque Maeander domo, ut sic dicam, cedere coactus plane desolatus est, non aliis solum incolis plurimarum illarum amplissimarumque regionum, sed ipsis etiam inde passim migrantibus monachis, alia siquidem Palaestina terra illa undecumque Maeandro anni praetenta videri ac dici potuit, quippe non solum laeta pascuis et gregum armentorumque opima genitrix alitrixque, non solum hominum quoque multorum et egregiorum ferax, sed praeterea

καὶ μοναχῶν οὐρανοπολιτῶν ἐπιγείων συστῆσαι πληθύντας ἄριστος, B
 παρὰ τοσοῦτον ἐπ' ἄλλοις τὰ πρωτεῖα φέρων πρὸς Παλαιστίνην
 παρ' ὅσον ἐνὶ καὶ μεγίστῳ ἠτιῶτο, τῷ τὰς διατριβὰς ἐκείσε γε-
 νέσθαι τοῦ ἡμοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. καὶ οὕτω μὲν κατ' ὀλίγον
 5 Μαϊάνδρος ἤρημοῦτο, ἐσχωροῦντων ἐνδοτέρω τῶν ἐκείσε διὰ
 τὴν τῶν ἐθνῶν ἐπίθισιν, ἕπας δὲ ζυγὸς ἐκείνος τῶν Νεοκύστρων,
 Ἄβαλά τε καὶ Καῦστρου χῶραι καὶ Μαγεδῶν καὶ ἡ περίπυτος
 Καρρία πᾶσα τοῖς ἐχθροῖς κατετρέχοντο. ἔω λέγειν Τραχείαν καὶ C
 Στάδια Στρόβιλόν τε καὶ τὰ ἀντίπεραν Ῥόδον, ἃ χθρὸς καὶ πρῶην
 10 ὑπὸ Ῥωμαίους τελοῦντα ἐχθρῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐγένοντο ὀρη-
 τήρια. τὰ δὲ πρὸς θατέρω θαλάσση γῦλα, ἵνα μὴ τὰ μέσα
 λέγω, ὅσα τε ἐν Μαυρανθηνοῖς τε καὶ Μόσσυσι καὶ ὅσα ἐν τοῖς
 μεγαθύμοις Ἐνετοῖς ὄντα τῇ Ῥωμαίων ὑπήκουον, σὺν οἷς καὶ
 ἔτι τὰ ἔνδον μέχρι Σαγγάρειως, ἐπὶ τοσοῦτον ἠφάνιστο ὥστε καὶ
 15 Μαυρανθηνοῦ θρηνητῆρος χρῆζειν ἀξίως τὰκεῖ θρηνησόντος.
 τῶν γὰρ δυνάμειν, πολλῶν τε καὶ θαυμαστῶν οὐσῶν, συγκα- D
 τατριβομένειν τοῖς δυσικοῖς καὶ κατ' ὀλίγον δαπανωμένων, τοῖς
 κατ' ἀνατολήν τοσοῦτος ὁ κίνδυνος περιέστη, ὥστε μηδ' εἰς
 αὐτὴν Ἡράκλειαν τὴν τοῦ Πόντου βαδίξειν εἶναι περὶ τοὺς ὀρμη-
 20 μένους ἐκ πόλεως, τῶν ἐκείσε ὄριων τῷ Σαγγάρει περικλειοθέν-

18. τοσοῦτον P.

monachorum, hoc est coeli civium in terris peregrinantium, condendis et concursu lectissimorum conventuque frequentandis aptissima coloniis, tanto in caeteris Palaestina superior, quanto in uno ei, eodemque maximo, sine controversia cedit, quod haec nimirum vita et conversatione domini mei et dei Christi honorata prae cunctis fuerit. tale ob causam Maeander, ut dixi, paulatim desertus et in solitudinem redactus est, recedentibus in interiora qui prius illic habitaverant propter incursiones barbararum gentium. universum autem iugum illud arcibus nuper conditis antea insessum, Abula quoque et adsitae Caystro regiones et Magedon et in-clyta Caria, impune hostium grassationibus conculcabantur. mitto dicere Tracheam et Stadia, Strobilum et sitas e regione Rhodi terras, quae loca paulo antea Romanorum subiecta ditioni exiguo tempore latronum receptacula barbarorumque stativa facta sunt. obversae autem ex parte altera mari nationes, ut nihil de mediis dicam, ac quantum in Maryandenis, in Mosynibus, in magnanimis Enetis gentium locorumque censebatur, cuncta Romano subiecta imperio, simulque his interiora usque ad amnem Sangarim, ita universa vastata destructaque sunt, ut Maryandenum lugubris cantus artificem adhibere debeat qui haec volet pro dignitate deplorare. nam copiis Romanis, quae multae mirificaeque erant, morantibus in Occiduo tractu, et iis paucis quae relictae Orientalium praesidio fuerant sensim absumptis, in tantum infestantis itinera latrociniū periculum increvit, ut ne Heracleam quidem usque Ponticam via terrestri liceret ex urbe proficisci, finibus illinc imperii Sangari circumscriptis,

των, καὶ τῶν πέραν πάντων λείαν γεγονότων οὐ Μυσῶν ἀλλὰ γε Περσῶν. μόνα δὲ τὰ πρὸς Θάλασσαν φρούρια κατελείφθησαν, **E** τὰ περὶ τε Κροῶναν καὶ Ἀμαστριν καὶ Τιον καὶ Ἡράκλειαν, τόπων ὀνόματα μόνα σώζοντα· ἢ δὴ εἰ μὴ τῇ θαλάσῃ προσεχρῶντο, καὶ ταῦτα, τῶν χωρῶν κατεχομένων τοῖς Πέρσαις, **5** πάλαι ἂν ταῖς χώραις καὶ αὐτὰ συναπώλοντο. Ἐν δὲ τὸ συντελέσασθαι τῇ τούτων ἀπωλείᾳ καὶ τῶν ἄλλων μέγιστον, ὡς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ὕστερον ἔλεγεν, ὅτι μικρὸν πρὸ θανάτου πατῶν τὸν τόπον εἴωρα σὺν οὐκ ὀλίγῳ καὶ ταῦτα στρατῷ, καὶ τὰ πλεῖστα καταφκτιζέτο, ἢ τῶν πεμπομένων ἐκείσε ταξιαρχῶν γλισχροῦτης τε **10**

P 211 καὶ φειδωλία καὶ ἢ ἐπὶ τῷ λιμβάνειν σπουδῇ οὐ περιοριζομένη μέτρῳ καὶ κόρῳ, καὶ ἢ ἐκείθεν πρὸς τὸν κρατοῦντα ψευδολογία μηδὲν ἐκστρατεῖοντα, ὡς ὀλίγιστόν τι ἀπώλετο, ὡς ἐπὶ μικροῖς ἢ ζημίᾳ, ὡς τὸ πᾶν ἐπὶ κεφαλαίοις ἴσταται καὶ τὸ ἀφαιρεθὲν σπουδῆς ὀλίγης ἀνακαλεῖσθαι, καὶ ἄλλα οἷς συνεχέσι ποτίμοις **15**

B περιήντλουν καὶ γράφοντές τε καὶ διαμηνύομενοι. τὸ δὲ τῆς

ulterioribusque plane cunctis in praedam non Mysorum sed Persarum condonatis. maritimae tantum arces retentae utcunque sunt circa Cromnam et Amastrin et Tium et Heracleam, sola locorum nomina servantes; quae nisi prompto maris ad auxilia opportune accipienda commercio uterentur, dudum utique fortunam eandem urbium ac locorum quibus adjacent experirentur, cumque istis ditioni Persicae adiectis Romano imperio perlisent. quod autem in exitium harum provinciarum cooperatum vel maxime est, hoc fuit, prout ipse sero agnoscens confessus imperator est, quando paulo ante mortem ea loca cum exercitu non modico perambulans oculis omnia fidelibus subiecit et clare perspecta miseratus plurimum est praefectorum qui illuc mittebantur tenacitas et avara parsimonia cum ardentis immensa inexplebili undique capiendi ac congerendi aviditate coniuncta. quibus accedebat indidem nata circumventio principis mendacissimis decepti relationibus vaferrimorum hominum, qui privatis suis rationibus pernicie publica non dubitantes consulere, imperatorem ab expeditione in eas partes, ut erat necesse, suscipienda, deprehendi, si res coram paterent, et multari metuentes, avertabant, elevando fallacissime iacturas factas, et ut quaeque arces aut urbes captae a Persis erant, minimum id quiddam et momenti nullius esse dicendo: capita enim ipsa rerum et quasi claves limitis adhuc teneri, minuta ista nunc ablata quoties volumus exiguo conatu recuperanda. eiusmodi vanissimis commentis tum scripto procul missis, tum voce coram inculcatis, lactatum imperantis animum indormire malis facile initio curabilibus cogebant, nihil pensantes, dum res agerent suas, insidiari credulis principum auribus, et eis infundere quasi plenis poculis exitialia quidem venena, sed arte assentandi sic diluta conditaque ut virus eorum non sentiretur. porro istam, de qua dixi, seram perditis rebus in ista loca expeditionem imperatoris ipse fatabatur a se metu erumpentis iam in apertam perniciem ecclesiae schisma-

στρατείας αἴτιον, ὡς καὶ τοῦτο αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ὡμολόγει, τὸ
 συρραγὲν σχίσμα τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὸ πολλὸ τῶν ἀνυποτάκτων
 ῥακενδυτῶν τε καὶ σακκοφόρων πλήθος, καὶ ὁ πολλὸς ἐκείνων
 φοροτὸς τῶν εἰς αὐτὸν κατηγορημάτων, καὶ ἡ πρὸς ταῦτα τοῦ
 5 βασιλέως δειλία τὴν ἀποστασίαν ὑποπεύοντος. οὐ γὰρ ἦν ἡσυ-
 χάζειν αὐτούς, ἀλλ' εἰσδυομένοις τὰς τῶν ἀνθρώπων οἰκίας σφί- C
 σιν ἦν ἐκ προχείρου συνείρειν τὰ πολλὰ κατὰ βασιλέως, ὡς τὸν
 κληρονόμον ἀδικήσειεν, ὡς ἐξελάσειε τοῦ θρόνου τὸν πατριάρχην.
 ἀλλ' οἱ ὄρκοι, ἀλλ' αἱ συνθήκαι, ἀλλὰ τὸ καὶ τό, οἷς ἐκείνοι
 10 μὲν πορῖεσθαι εἶχον, πλείοσι τῶν ἀκουόντων ἀπολαμβάνοντες,
 ἐμὲ δέ, φησὶν, οἱ φόβοι καὶ αἱ δειλίαι περιίσταντο, μὴ καὶ τι
 τῶν ἀβουλήτων νεωτερισθείη. ἐξ ὧν συνέβαινον ὑποψία, ὡς
 ἀνάγκη φυλαττόμενον ἀποκεκλιῆσθαι καὶ ἡρεμεῖν, τὸ καθ' αὐτὸν D
 15 ταῦτ' ἔλεγε μὲν ὕστερον ὁ κρατῶν πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Ἀθα-
 νάσιον, ὡς αὐτὸς ἡμῖν ἀπήγγειλεν, ὅτε συνὼν κάκεινος ἐπὶ τῆς
 ἐκστρατείας κατὰ παραμυθίαν τῷ βασιλεῖ ἑώρα μὲν τὰς τῶν χω-
 ρῶν πέραν τοῦ Σαγγάρεως ἰσημιώσεις, κατήκουε δὲ τῶν τοιοῦτων

tis susceptam. cum enim timeret ne tanta colluvies claustris egresso-
 rum excusso iugo disciplinae vagantiumque quoquoaversum pannosorum
 quorundam et saccis cilicinis horrentium, insinuantium se obvisis, domuum
 intima penetrantium, cuncta implentium mormurationibus in principem,
 passimque invidiosissime criminantium ab illo tutore circumscriptum op-
 pressumque nefarie pupillum, ab eodem avitam patriamque hereditatem
 imperii legitimo successori et possessori Augusti filio intersersam ini-
 quissime, his additam eiectionem in exilium deturbati de throno patriar-
 chae, cunctaque ista periculis perfidiaque cumulata ab eo qui nullo iuris-
 iurandi quo se obstrinxisset, foederum quae sanxisset respectu haec et
 illa (plurima singillatim exaggerabant) attentasset, atque his vulgo plau-
 sibilibus populariter buccinantibus emungentium pecunia credulam plebem et
 largas corradentium praedas, quo minus illos abstuturos tam utili priva-
 tum coepto erat verisimile. — cum, inquam, haec intelligens Augustus
 formidaret ne tam vehementibus seditionum flabris apertae rebellionis et
 belli civilis incendium, aegerrime postea restinguendum, inflammaretur,
 ad necessariam praecautioem mali tanti, atque ad explorandam inspe-
 ctione praesenti eorum fidem quibus non satis sibi perspectis arces et
 provincias commiserat, istam se profectioem suscepisse deinde declaravit
 ipsemet familiari sermone Athanasio Alexandrino patriarchae, illius tum
 ipsi viae comiti, confidenter viro tali suas animi aegritudines et non va-
 nos metus suspicionesque aperiens, quas ille audiens non omittebat qua
 poterat consolatione delinire. porro ex isto ipso nos haec eadem Atha-
 nasio, audita tum sibi postea referente, cognovimus. addebatque ista
 occasione se oculis usurpasse miserimum plane ac meritissimo praesenti

ἐποικτιζομένου τοῦ κρατοῦντος ταῖς ἐρημώσεσιν. ἀλλὰ ταῦτα
μὲν καὶ ἡμεῖς κατὰ τόπον ἐροῦμεν πλατύτερον.

P 212

28. Τότε δὲ καὶ ταῖς ἀληθείαις τὸ σχίσμα τῆς ἐκκλη-
σίας ἠδῆάνετο, ὡς καὶ κατ' οἰκίαν τοὺς ἐντὸς διηρηθῆαι, καὶ
ἄλλως μὲν πατέρα διάγειν ἄλλως δ' υἱόν, καὶ μητέρα καὶ θυγα- 5
τέρα, καὶ νύμφην καὶ πενθεράν. ἦσαν δὲ πλείους καὶ οἱ περὶ
τὸν Ὑάκινθον μοναχοί, ἄστατοί τινες καὶ εἰς τόπους ἐκ τόπων
πλανάμενοι, ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου ζηλοῦντες ἐξορισθέντος. ἄ-
B λοι δὲ γε καὶ εἰς ἄρετὴν διαβεβοημένοι ἐκ τε τοῦ Γυλῆσιου καὶ
ἐτέρων μονῶν, ὡς οἱ τότε τῇ τοῦ Παντεπόπτου μονῇ προσκα- 10
θῆμενοι, ἀπορραγέντες τῆς ποιμνῆς ἕκαστος τῆς ἰδίας καθ'
ἑαυτοὺς διεζῶν, μηδ' ὀπωπτιοῦν τὸν Ἰωσήφ εἰς κοινωσίαν δεχό-
μενοι, τοῦτο μὲν ὡς καὶ αὐτοῦ ἐπιβάντος δῆθεν τοῦ θρόνου ἐπὶ
τῷ περὶνίσαι τὸν Γερμανόν, τοῦτο δὲ καὶ ὡς αὐτοῦ τὸ πρῶτον
ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου ζηλοῦντος καὶ τὴν τοῦ Γερμανοῦ κοινωσίαν 15
C ἀποτρεπομένου καὶ τοῖς ἄλλοις προτρέποντος. ἔγκλημα δ' εἶχε

1. ταῖς decret.

imperatorii deploratum statum regionum ultra Sangarim, extrema vastitate desolataram. verum ista nos quoque fusius exequemur suo loco.

28. Hoc porro tempore in quo enarrando versamur, minime iam dubiis iisdemque magnis incrementis schisma ecclesiae augescens quotidie gliscibat, utique iam in domum intima receptum funestis coniunctissimorum dissidiis. fervere ibi iurgiis cuncta, patre cum filio, filia cum matre, nuru cum socru commissis, declaratis in partes contrarias pertinacique contentione propugnatis iudiciis et studiis. valentissima erat Hyacinthi factio, ingenti promotam numero vagorum quorundam et hinc inde, rursus illinc huc, inquietissime cursantium monachorum. his intoleranda declamabatur Arsenii patriarchae iniusta in exilium eiectio, omnibusque modis eiusdem procuranda restitutio pro unico videbatur proposita scopo. exurgebant aliunde prodibantque, alia quaedam vociferantes emendanda, fama virtutis inclyti sodales Galesii coenobii nec non quorundam aliorum, uti qui ea tempestate in monasterio Pantepoptae dicto morabantur, a suo singuli avulsi grege et viritim consulentes, dux auctorque sibi quisque, commune his cunctis Iosephi recentis patriarchae plane communionem avversari, nec eum rite promotum agnoscere, tum quod et ipse invasisset scilicet alienum thronum, supplantato indeque detruso Germano; tum ob inconstantiam, qua miserari antea solitus Arsenii fortunam et eum restituendum patriarchatui dicere, ex eoque avversari communionem cum Germano et aliis avversandam suadere, adeo iam contraria prioribus illis dictis actisque facta ostenderet, in partem se inserens agnitae sibi quoque damnataeque palam iniuriae, et locum insidens unde iniique depulsum questus esset viventem adhuc patriarcham legitimum. verum hoc cum esset illi commune cum alio crimen, alia erat peculiaris quae illum vehementer gravabat invidia. ut enim Germanus supra iniuriam exclusi Arsenii propria laborabat infamia mutatae contra canones sedis et Constantinopolitani ex Adrianopolitano transcensi throni, sic et offendeat in

καὶ οὗτος ἴδιον μείζον τοῦ προλαβόντος· ἐκείνος μὲν γὰρ τῇ με-
 ταθέσει προσέκρουεν, ὁ δ' Ἰωσήφ τῷ ἀπὸ τοῦ πατριάρχου ἀφο-
 ρισμῷ, ὃν ἀφωρίσθαι ἐπὶ τῷ μὴ τὸν βασιλεῦς εἰς πνευματικὴν
 υἰότητα δέχασθαι. οἱ δ' ἐπὶ τῆς τοῦ Παντεπόπτου μονῆς μο-
 5 ναχοὶ καὶ ἀπειθάρρουν καὶ παρρησιαστικώτερον ἔβαλλον, ἅμα
 μὲν ὡς ἐπιβήτορι ἅμα δὲ καὶ ὡς ἀφωρισμένῳ τῷ πατριαρχοῦντι
 ἐπέχοντες. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ μέγα τι συνέλογίζοντο, τὸ καὶ D
 λύειν ἅλυστα, καὶ μᾶλλον εἰς κριμα καὶ εἰς ἐπίτασιν, οὐχ ὅπως
 ἀμετόχως, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ἐνεχόμενον τὸν λύοντα. πολλὴν
 10 δὲ καὶ τὴν ἐκ λόγων ἐπιφέρειν πιθανότητα ἅμα μὲν τῷ τῶν
 προσώπων σφῶν σεβασμῷ, ἅμα δὲ καὶ τῷ συζητοῦν ἐκείνοις E
 ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου τὸν Ἰωσήφ, ὃν καὶ ὡς ὑστράκον μεταπι-
 σόντος ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἤκουον ἐριζῶντα. τού-
 τους περὶ πλείστου ποιούμενος ἢ πείθειν ἢ ποιῶν ἐκποδῶν (ὄξειται
 15 γὰρ ἀκίδες κατὰ ψυχὴν εὐσυνειδητοῦσαν οἱ ἔλεγχοι) εὐπροσώπως

6. μὲν] καὶ P. 9. ἐνεχόμενοι P.

Iosepho probum illi uni conveniens idemque late diffamatum, quod illum aiebant in excommunicationem incurrisse, sub cuius interminatione vetitum ei olim a patriarcha fuisset habere deinceps imperatorem loco spiritualis filii et illius confessiones, ut antea consueverat, in posterum accipere, quod facere tamen perrexisset. atque hoc utroque nomine tum invasoris in veri antistitis viventis locum, contra fas intrusi, tum excommunicati propter conscitam culpam, cuius prohibitioni fuerat anathematis ipso facto incurrendi denuntiatio annexa, Pantepopteni praesertim monachi liberrime audacissimeque omnium Iosephum exagitabant, alteram in primis criminationem vehementer exaggerantes, eiusque indignitatem argumentis a iure ac disciplina ecclesiastica speciose collectis demonstrantes, quod non tantum absolvere absolutionis incapacem, privatus ipse nominatim talis iurisdictionis potestate, attentasset; sed praeterquam expers auctoritatis solvendi alterius, etiam ligatus ipse quoque et contracti conscientiae anathematis vinculo constrictus, istud ipsum praesumpsisset. in quo non tantum veniebat, eodem impellebant quo studia sponte plerorumque incurrebant, iam per se incredibiliter infensorum Iosepho ut subessori Arsenii, proque illo solo vero legitimoque, cuius oppressam innocentiam vindicare optabant, patriarcha momentanea conversione, velut temerario tegulae lapsu, repente supposito subintrusoque pseudoantistiti. quae Iosephus initia tumultus animadvertens, et minime contemnenda recte censens, talem eorum sopiendorum rationem iniit, quae multo vehementiorem in ipsum invidiae flammam accenderet. cum enim adhibito in consilium dolore contumeliae propriae, cuius acerrimi sunt stimuli erga sibi recte conscias mentes, omnino sibi faciendum statuisset ut auctores iniuriae qua conflictabatur, aut de sententia deduceret aut de medio tolleret, primo non succedente (quomodo enim homines capto communiter impetu

εἰς Νίκαιαν, ὡς ἐπ' εὐμενείᾳ δῆθεν εἰς τὴν τοῦ Ἰακίνθου ἀπο-
 στέλλων μονήν. οὐπω χρόνος τετέλειται, καὶ κινουμένων τότε

D δεξιόμενος καὶ κατηγορίας μὴ προσηκούσας ἐκείνῳ μηδ' ὑπόσσειν,
 II ἄλλοθεν καιρὸν νομίσας κακείνον μὲν τιμωρῆσαι ἡμᾶς δὲ δεδίζα- 5

σθαι ἐκείνον εἶναι τὸν πρέποντα, πέμπων ὑπὸ δεσμοῖς ἄγει, καὶ
 πρῶτον μὲν ἀπηνῶς προστάσει καὶ ἀπανδρώπως αἰκίζεσθαι,

ἔπειτα δὲ τὸν καιρὸν ἐκείνον θρίαμβον ἀπεργάζεται. σχολῆν γὰρ
 μακρῇ τῶν τραχίλων κελύσας ἐκῆσαι ἐκείνον τε πρῶτον καὶ

B τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνδρῶν ποσωθέντος, ὕστατον δὲ καὶ τὴν ἐκεί-
 νου ἀνεψιὸν εἰς τὴν τῶν μαγειῶν δῆθεν ἔνδειξιν, τοὺς μὲν δύο

τοὺς πρῶτους ὡς καὶ ἐπὶ τῇ ὑποδείσει μὴ κατανεύοντας καὶ ἐγκά-
 τοις προβάτων ἐπιφορτίζει σὺν αὐτοῖς τοῖς ἐκείνων διαχωρήμασι,
 τὸν ῥήτορα δὲ διαφερόντως καὶ ἤπασε προβάτων κατὰ στόμα κε- 15

C λεύει τύπτεισθαι συνεχέστερον, καὶ οὕτως ἀνὰ τὴν πόλιν ἀναστυ-
 θριαμβευομένους κύκλῳ τῆς ἐκκλησίας περιμαγαγῆν, ἀτιμοῦντας
 ἐκείσε πλέον εἰς φόβου καὶ ἀπειλῆς τοῖς κληρικοῖς ἔνδειξιν.

P 268 Εἰράντιτο μὲν οὖν ταῦτα Ἐλαφροβολιῶνος ἕκτη μηνὸς τοῦ
 ἐπιόντος ἔτους, τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου πρότερον ἢ ταῦτα γ' 20

delicet diversorium; quo facto hominem humane consulendi specie relegavit Nicaeam, ubi erat id monasterium situm. nondum annus effluerat, cum inter haec nostras de concordia ecclesiarum motas ardentius controversias, certis comperto nuntiis imperator Holobolus e priori quod alias ostenderat iudicio pacis istius consilium probante palam iam resiliisse, perindigne id ferens aures facile praebuit calumniatoribus indigna quaedam et a tali viro aliena de Holobolo deferentibus. quare occasionem eam commodam ratus simul invidi capitis ulciscendi, simul deducendi nos ab opinione, quam de eius ut viri praestantis auctoritate doctrinaque praeclaram habebamus, adduci cum vincum in urbem iubet. hic primum illum crudeliter immaniterque concidi flagris imperat, deinde novi huius spectaculi per civium ora pampam traducit. longum de collo trahentes funem primum Holobolus, secundo Iasites Melias, tum alii continua serie virorum decadem explentes, adiuncta undecima muliere, Holoboli eiusdem nepte, ostentui tracta, velut maga, per universam urbem et peculiariter circa ecclesiam foedo triumpho ducti sunt. et duo quidem priores, quasi videlicet obiecta sibi et satis probata crimina pertinaciter negarent, intestinis ovium ipso adhuc fimo refertis impliciti onustique procedebant, addito in singularem Holoboli debonestationem, ut per totam viam iecinoribus earumdem ovium e ventre recens extractis in facie continenter caederetur, quae sic acta sunt non magia ad ignominiam infelicis illius quam ad deterrendos perstantes adhuc in pacis reiectione clericos, quibus hoc exemplo luculenter ostentabatur quantum ipsis in tali proposito perstantibus impenderet mali.

Haece gesta sunt incunte anno die sexta Octobris, patriarcha Arsenio

νεσθαι ἡμειρῶν ἕξ κατὰ τὴν γῆσον μεταλλάξαντος, εἴτ' οὖν τρια-
 κόστῃ Γαμηλιῶνος μηνός. οἱ δὲ τοῦ κλήρου τὸν κίνδυνον σφί-
 σιν αἰωροῦμενον βλέποντες καθικέτεον τὸν κρατοῦντι ἀνείναι
 αὐτοὺς τῆς ὀργῆς ἐφ' ᾧ ἠσύνως καθῆσθαι, μέχρι ἂν οἱ πρό-
 5 σβεις ἐκ Ρώμης ἐπαγαγεῖν ἔξωσιν ἄλλ' οὐ πείθον πολλὰ λιπαροῦν- B
 τες, ἀλλ' ἄντικρυς ἐκρίνοντο τῆς πρὸς βασιλεία καθοσιώσεως,
 ἢν μὴ γε τὰ τῆς ὑπογραφῆς τελοῖεν. ὡς δὲ τινες εἰς φόβον κα-
 τίφενγον τοῦ μὴ τι καὶ πλεον προσβιασθῆναι, ὁ βασιλεὺς αὐτίκα
 προστάσει, καὶ λόγος ἐκτίθεται χρυσοβούλλειος, πλήρης μὲν
 10 φρικωδιστάτων ἀριῶν πλήρης δὲ καὶ ὄρκων πυλαμναιοτύτων, ἧ C
 μὴν μὴ ἐκβιάσασθαι πλεον, μὴ διαπράξασθαι, μὴ πυρεγγιρη-
 σαι μηδ' εἰς νοῦν βιάειν μέχρι καὶ ἐς κεφαλαίαν καὶ ἰῶτα τοῦ
 συμβόλου παραγαγεῖν, μὴ πλεον τῶν τριῶν κεφαλαίων, πρω-
 τείου καὶ ἐκκλήτου καὶ μνημοσύνου, καὶ τούτων ἐπὶ ψιλοῖς ὀνό-
 15 μασι κατ' οἰκονομίαν, ζητῆσαι, εἰ δ' οὖν, ἐξώλη τε καὶ προῦλη D
 γενέσθαι καὶ τὰ φοβερώτερα ὑποσχέιν. ταῦτα γράψας καὶ ὑπο-
 γράψας, προσέει δὲ καὶ βούλλῃ χρυσῇ κατασφαιλισόμενος, πέμ-
 πει τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ πρωτεύοντος Νεοκαισαριώτου Μι-
 χαήλ. ᾧ δὲ καὶ βεβαιωθέντες ὑπογράψουσιν, ἄνευ καὶ τότε τι-

12-13 ἄλλοι τινες ἢ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀπογραφὴν τῶν τριῶν κεφαλαίων

sex prius diebus quam ea fierent in insula mortuo: suprema enim illi dies fuit trigesima mensis Septembris. porro clerici tali edito specimine irae imperatoris, proprii haud vana imagine periculi territi, rogarunt imperatorem breves inducias, et ne in ipsos aut decerneret aliquid gravius aut omnino urgeret, quoad qui Romam missi fuerant inde legati rediissent. sed nihil impetrarunt, quantumvis ardentem orarent. quia eis severe denuntiatum est inexorabiliter damnandum laesae maiestatis, quicumque ipsorum non statim subscriberet capitulis concordiae quae tractabatur. quarum terror minarum cum quosdam in fugam egisset, veritos ne vi maiori cogerentur facere quod aversabantur, iussu imperatoris vulgatum statim eius diploma est, aurea munitum bulla, quo sub imprecationibus dirissimis et iuramentis horrificis contestabatur haud in animo sibi esse, ac ne prima quidem cogitatione tenus venisse in mentem, adigere ulterius quemquam aut urgere inducere ad admittendam vel unius iota minutissimique apicis adiectionem ad symbolum. contentum se omnino fore assensu cunctorum in tria dumtaxat capitula primatus provocationis et commemorationis, quae et ipsa nomine solum tenus, necessaria quieti ac securitati publicae accommodatione, concedi caperet. in haec ni obtemperarent, perniciosissima sibi quaeque ac prorsus exitialia mox a se ipsis eventura certum haberent. quas minas quam exaggeratissime atque asseverantissime inculcas intentabat in illo diplomate, quod scriptum et subscriptum, et aurea praeterea munitum bulla, mittit ecclesiae per primum a secretis Neocaesariensem Michaelem. eo plerique persuasi securique effecti subscripsere, quibusdam tamen adhuc tunc quoque id facere recusantibus; qui propterea in exilium missi, post aliquod tempus resi-

μέλλον μὴ προορώμενοι ἀφροντίστως εἶχον. ἤγνόουν δὲ ἄρα ὅτι Προμηθεὺς πολλῶν κρεῖττον Ἐπιμηθέως, καὶ τὸ κατ' ἀνάγκην ζυμβαῖνον διωρίαν οὐκ ἔχει βουλῆς.

P 323

21. Οὕτω τοίνυν ἔχουσι, καὶ οὕτω χρησταῖς ἀπρωρημέ-
νοις ταῖς ἐλπίσιν ὡς πολίταις διαφερόντως τοῦ βασιλέως διάξου-
5 σιν, ἐφίσταται σφίσι πλῆθος Περσῶν· πρὸς γὰρ τὸ ἐλπίζόμενον
ἀντιπράττειν καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν ἵστασθαι ἢ σπουδῇ τῶν ἀντι-
στιμύνων ἔρει. καὶ Σάλπακίς μὲν, ὃν ἂν ἡ ἐκείνων γλῶσσα
ἀνδρεῖον εἶποι, Μανταχίας τοῦνομα, πολλῶν τινὲ γαυριῶν τῶν
B πλήθει τῇ πόλει προσβάλλει καὶ περικάθηται, ὃ δὲ στρατηγὸς ὁ 10
μέγας χαρτουλάριος Λιβαδάριος ἐν ἀμηχανίαις παντοίαις ἦν, οἱ
δ' ἐντὸς ἐλλιωττον καὶ πλέον προσεταλαιπύρουν τῇ λειψυδρίᾳ,
ὡς ἐκεῖθεν μὲν καὶ τῶν ἀπηγορευμένων ὑπτεσθαι, ἐντεῦθεν δὲ
ὑδατι πονοῦντας ὄγροῦ τινὸς μηχανὴν ἐκζήτειν, καὶ συνεχῶς
φλέβας τῶν ἵππων τέμνοντας τοῦ αἵματος ἐκροεῖν. ἀλλ' οὐκ 15
C ἦν ἐντεῦθεν τὸ πᾶν τῆς δόξης λύσθαι, καὶ ἔθνησκον ἐπασσύτε-
ροι. πρὸς γὰρ τὸν λιμὸν καὶ μᾶλλον ἀντεῖχον· ἐπήρκουν γὰρ
σφίσι καὶ τὰ τῶν θνησκόντων ἀλόγων σώματα, καὶ γε αὐτῶν
θνησκόντων πολλάκις, οὕτως ἐνδεῶς εἶχον τῶν ἀναγκαίων ὡς

salubrius praevertantur impendunt mala sagacis praecautione providentiae, quam nil profuturis ad extremum lamentis serae poenitentiae deplorentur: verum quod fatali necessitate ingruit, nec averti nec differri consilio potest.

21. Novis enim Trallensibus in illa felicium auspicio gratulatione saecula sibi aurea spondentibus (nam quid non spe praesumerent iunioris Augusti, longum, ut erat verisimile, ac florens imperium inchoantis, peculiare clientes ac cives, inde praecipuo semper apud eum in loco gratiae futuri?) supervenit ecce inopinatissimus exercitus Persarum, quos eadem videlicet ad obstandum initis huius coloniae impellebant causae, quae Andronicum ad condendam eam movent: ut enim hic fraenum licentiae praedandi ac receptaculum copiarum in clades Persidis imminutum constitutum in ista vicinia voluerat, ita illi ea ipsa metuentes omni mature incumbendum conatu censebant ad excutiendum hoc iugum velut impositum cervicibus, et certam perniciem a suo limite removendam. ergo Mantachias quidam cognomento Salpacis, quae vox lingua Persica fortem sonat, innumeris quas ductabat succinctus copiis urbi Trallium se admovet, eamque undique obsidione amplectitur. statim, ut in improvisa re, magnis conflictatus angustiis est summus novae civitatis magistratus, magnus chartularius Libadarius. nam cives famis subito ac sitis incommoda tam gravia senserunt, ut et cibis immundis infandisque ora polluere, et cum arentes fauces humor omnis deficeret, sectis equorum venis eductum sanguinem avidae haurire cogerebantur. ac cibi quidem desiderium tolerabilis initio falebant substitutis in locum meliorum carnis morientium sponte iumentorum et omnis generis animantium brutarum; quarum non sufficientem copiam multi non raro supplebant vorandis

καὶ αὐτῶν ἕπτεσθαι. τῇ δὲ γε δίκη καὶ μᾶλλον οὕση βιαιοτέρα
 οὐκ ἦν ἐπινοῆσαι θεραπεῖαν, καὶ ταῦτα τὸ μεσημβρινὸν τοῦ
 ἡλίου φλέγοντος. ὕδεν καὶ προσεχώρουν ἐκόντες τοῖς πολεμίοις,
 ἀνεκτότερον ἡγούμενοι θανάτου τρόπον ἅπαντα τοῦ διὰ λιμοῦ τε D
 5 καὶ δάψης, καὶ καγκάνοις προσλιπαροῦντες τοῖς χεῖλεσιν, ὡς ἐν-
 τεῦθεν ἔλλους τύχαιεν, ἐκεντοῦντο καὶ ἐπιπτον ἀκηδεῖς, μηδὲ
 ταφῆς ἀξιούμενοι. Πέρσαι δὲ καὶ ἔτι τοῖς ἐντὸς ἀντίσχοισιν
 (ἡλιζὸν γὰρ ἀφίξασθαι ποθεν συμμαχίαν ἢ μὴν ἐπικουρίαν τῆς
 συμφορᾶς) ἐπειθοῦν τὰ χαλεπώτατα, καὶ πελταῖς σιγνοὶ τῶν
 10 θυρεαφόρων ἐριζάνοντες ἐκολλῶντο τοῖς τεύχεσιν. οὐ δὲ καὶ E
 ὑπόθεν πέτραις βαλλόμενοι τῶν βολῶν ἠλόγουν· πατύγῳ γὰρ
 καὶ μόνῳ περιῆν ἐκείνοις τὸ φοβερόν, κάτωθεν ὑπορούσσουσι μο-
 χλοῖς τε καὶ κατασείσταις. τοῦτο πόλλαχθ' ἡγενοῦτο τοῦ τεύχους
 ὑπεσπῶντο μὲν θεμέλια, τὸ δὲ γ' ἐπικείμενον τῶν κτισμάτων
 15 ἕξουσιν ἐταίοις εἰς ἄνασιν ὑπηρείδετο, καὶ μόνον ἦν πῦρ ἐμβα-
 λεῖν ὡς μηδὲ πρὸς ὀλίγον ἀνθίξουσι. καὶ δὲ πολλάκις ὁμολο-
 γίαις τὴν πόλιν παραστήσασθαι βουληθέντες, ὡς καὶ πέμποντες P 324
 ἤξιον, καὶ σώζειν τοὺς περιόντας, οἱ δ' ἀποκροουθέντες τῶν
 σφίσι βεβουλεμένων μάχαις αἰροῦσι καὶ κατασκάπτουσι, καὶ
 20 τὴν πρὶν ἐν χρησιμοῖς κειμένην περιφανέσι καὶ γ' ἔλλισιν ἀπρω-

hominum quoque fato absumptorum cadaveribus. sitis levandae difficillior
 erat ratio, quod illa quam dixi, cruoris equini potio nec satis ardorem
 restingueret, et tabem ingenerans mortes frequentaret. itaque destituti
 liquore omni, meridie praesertim sole flagrante, ultro ad hostes accede-
 bant, quamvis diram necem minus horribilem rati lento sitis ac famis
 viscera depascentium vivicomburio. at miseri siccis labris aquam suppli-
 citer petentes adeo non flectebant ad misericordiam barbaros, ut hasti-
 lium mucronibus confossi repellerentur; et qui plerique istis vulneribus
 occumbebant, foede inhumati iacerent, nec pulveris iniectioe dignati.
 in his tamen spe auxilii a Caesare venturi constantiam circumsessi obsti-
 nabant, qua Persae indignati oppugnare hactenus tantum obsessos omni
 ope decreverunt. moenibus igitur se densi admovent, illicque perstant
 scutis capita protecti, et sub tuta testudine casus omnes devolutarum ex
 alto molium excipientes innoxie. tum securi experta soliditate tegminis,
 omne aliud praeterquam strepitus et inanis soni delectorum superne ac
 citra damnum resilientium telorum incommodam arcantis, suffossioni muri
 per otium vacabant, terebris ferramentisque id genus emolientes locis
 subinde variis, et egerentes saxa, quoad fundamenta ipsa subvellerent
 molemque superiorem tibicinibus e ligno subditis suspenderent, certa mox
 secutura murorum strage, ubi subiiciendus in tempore ignis tigna con-
 sumpserit. inter haec crebris lacessabant invitationibus obsessos ad sa-
 lutem deditione paciscendam; quas cum illi repellerent, subruti undique
 muri ruinam fecerunt, aditus aperientes vastos irruentibus Persis. sic
 destructa mox ab ortu suo est infelix civitas, mendacibus ominibus vati-

- ρημένην χρησταῖς εἰς χοῦν καταβάλλουσι, καὶ πλῆθος ἐκείνο πᾶν οὐ ῥαδίως ἀριθμητὸν ἔργον μαχαίρας ποιοῦνται. τοῦτο ξυμβάν
- B** κατόρθωμα δεύτερον Πέρσαις μετὰ τὸ πρῶτον τὸ κατὰ Νύσσαν, ᾧ δὴ ὁ παρακοιμώμενος Νοστόγγος ἠλλελεμμένος μεγίστοις ἀναρ-
ροῖς τοὺς ἀμφ' αὐτὸν περιέβαλεν, ὥστε μετὰ τὴν σφῶν ὧν μὲν 5
σφαγὴν ὧν δ' ἄλωσιν καὶ αὐτὸν ἀλώναι, μεγάλως πρὸς θάρρος
ἐπῆρε, καὶ τὰ τῆς ἀνατολῆς κατέθειον κραταιότερον. βασιλεὺς
δὲ ὁ νέος ἠύλλεζτο τέως κατὰ τὸ Νύμφαιον, ἐμπρόθεσμος ὧν
- C** ἀπαντῶν πρὸς τὸν πατέρα κατὰ μικρόν.
- D** 22. Βασιλεὺς δὲ καὶ τὸν μετὰ τὸν βασιλέα πορφυρογέν- 10
νητον Κωνσταντῖνον γυμνάζειν οἷον θέλων πρὸς μάχας ἀρείκας,
ἄλλως τε δὲ καὶ τῶν Τριβαλλῶν κεινημένων, ὡς καὶ τινὶ Κοτα-
νίτζῃ ἀποστατήσαντι βασιλίως τὰ ἐκείνων στρατεύματα ἐγχειρί-
ζεσθαι καὶ μέχρι Σερρών δι' αὐτῶν κακοῦσθαι τὴν χώραν, πολ-
λοὺς καὶ μεγάλους ἄρχοντας παραδοὺς πρὸς δύσιν ἐκπέμπει· αὐ- 15
- E** τὸς δὲ τῶν καθ' ἑὸ κακῶς ἔχειν ἀγγελλομένων, ὅσον περὶ Σάγ-
γαριν ἦν ἔκ γε στομίον καὶ μέχρι Προύσης, ἔξ αὐτῆς ὡς εἶχεν
ἐνσκευασθεὶς διαπερᾶ τὸν Βόσπορον, καὶ πρὸς τοῖς πρόποσι τοῦ
ἁγίου Ἀύξεντιον βουνοῦ ἐκείσε που κατασκηνοῖ, ἀναμμένων στρα-
τευμα δυοικὸν ἐπὶ ῥητοῖς συλλεγόμενον ὥστε παρ' ἐκείνον ἵνα 20

ciniorum illustrium in spes vanissimas inflata; et ille non facile numera-
bilis populus gladii barbarici miserabilis victima concidit. alter hic suc-
cessus fuit armorum Persicorum a priori ad Nyssam relata victoria, qua
praefectus sigilli Nostongus cum suis circumventus et in maximis sine
auxilio derelictus angustiis, cunctis quos habebat secum aut morte affe-
ctis aut servituti addictis, ipse quoque captus multum et fiduciae et fa-
cultatis victoribus addidit universum deinceps Orientalem limitem impune
incursionibus vastandi. dum haec agebantur, iunior Augustus ad Nym-
phaeum diversabatur, constitutam propinquo ad patrem occursui diem
opperiens.

22. Imperator autem iunioris Augusti fratrem natu minorem Por-
phyrogenitum Constantinum imbuere rudimentis militaris artis et expe-
rientia iam tum formare ad fortitudinem bellicam cupiens, eius in expe-
ditionem mittendi occasionem sumpsit ex quodam motu Triballorum, eo
usque progresso ut ii adscito in ducem exercituum suorum quodam Cota-
nita, qui ab imperatore defecerat, regiones imperio subiectas incursare
usque ad Serras vexando vastandoque nuntiarentur. movit ergo Con-
stantinus in Occidentem iussu patris, qui viros ei primariae dignitatis
multos et magnos militiae comites istius et ministros potestatis assignavit.
ipse autem Augustus denuo comperto certis nuntiis periclitari vexarique
Orientalem quam late patet circa Sangarim tractum, ab huius ostio re-
tro usque ad Prusam, confestim instructus quam optime licuit ex copia
praesenti, transfretat Bosporum, et ad radices collis Sancti Auxentii fixis
tabernaculis moratur expectans Occidui limitis exercitum, qui locis in-
terim condictis congregabatur, quo deinde simul iunctus imperatori se

P E T R I P O S S I N I

E SOCIETATE IESU

OBSERVATIONUM

P A C H Y M E R I A N A R U M

AD HISTORIAM RERUM

MICHAELIS PALAEOLOGI

LIBRI TRES.

πρώτη, ὡς λέλεκται, θνήσκει δὲ Σκιρροφοριῶνος ἑνδεκάτῃ, ἡμέρῃ παρασκευῆ. καὶ οὕτω καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ σημεῖον ἐτελειοῦτο. ἦν γὰρ ἐκ πῆ στοιχείου τριγώνου τὸ ἐπ' ἐκείνῳ σύμβολον. δῆλωσις δ' οἶμαι ταῦτα τοῦ τε κατ' ἐπίκλην αὐτῷ λεγομένου (Παλαιολόγος γάρ), τοῦ τόπου καθ' ὃν ἔμελλε τελευτᾶν (τοῦ Ε Παχωμίου γὰρ τὸ χωρίον ἐλέγτο) καὶ τῆς ἐπιτελευτίου ἐπὶ τοῦ- τοις ἡμέρας· ἡμέρα γὰρ ἦν παρασκευῆ καθ' ἣν ταῦτ' ἐπράττετο, ἑνδεκάτῃ, ὡς εἴρηται, Σκιρροφοριῶνος τοῦ ςψζα' ἔτους.

est: obiit autem undecima Decembris, die Parasceue. et sic impletum eventu est quod significasse videri potuit sigillum, quod adhibere obsi- gnando consueverat. exprimebat autem id characterem formatum ex tri- bus figuris elementi Graeci ΠΙ, indicantem, quantum interpretor, primo cognomen familiae ipsius, quod erat Palaeologus; deinde locum ubi erat moriturus, qui Pachomii ager dicebatur; denique diem obitus quae Para- sceue fuit, undecima, ut dictum est, Decembris anni 6791.

συνεκατρατεύοντα. καὶ δὴ ἐπεὶ καὶ παρὰ τοῦ Ἰωσήφ, ὃς δὴ εἰς Χηλὴν ἐξώριστο, ἤξιοῦτο ἰφ' ᾧ μετοικίεσθαι (εἶναι γὰρ τὸν τόπον δυσχερῆ χειμεριοῦσιν, ὡς καὶ πείρη γνοὺς ἐμάνθανεν P 325 ἐκέισε τὸν χειμῶνα διενεγκῶν, κἂν εἴ τὸν ἐπιόντα διαγαγεῖν ἀναγκάζοιτο, μὴ ἂν ἀντισχόντα περιεῖναι), πύμψας μετακαλεῖται, καὶ γε παρ' ἑαυτοῦ κατέγειν ἐν ταῖς σκηναῖς. καὶ ταῦτα μὲν ἐπράττετο μηνὸς Μαιμακτηριῶνος, κακεῖνον ἔχων παρ' ἑαυτοῦ καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας βλέπων ὑποποιούμενος περιέθαλπεν, ἠδέως ἀκούων καὶ πολλοῖς ἀνύων δι' ἐκείνου μεσιτεύοντος τὰ αἰ- 10 τήματα. ἀπένεμε δὲ οἱ καὶ πρὸς τὴν ἑσαῦθις κατοικίαν τὴν τοῦ Β Κοσμιδίου μονῆν. καὶ διὰ ταῦτα καὶ ὁ γέρον ἠπίως καὶ προση- νῶς προσεφέρετό οἱ, ὥστε καὶ τὸν μὲν βασιλεῦα χαριεντιζόμενον ἐκεῖνον εἰς τὸ πατριαρχεῖον καλεῖν, κακεῖνον λέγειν ἔτοιμον εἶναι, εἰ μόνον ἀνυλνθεῖη τὰ γεγονότα. οὐκ ἦν δὲ ἄρα τότε λύεσθαι 15 ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὔθις νέον γεγονότος πάπα τοῦ Νικολάου ὁ μὲν κρατῶν καὶ πάλιν τοὺς παρ' ἐκεῖνον ἐλευσομένους ἐπέμπεν. ἀπέ- C στέλλε δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὸν τῆς ἐκκλησίας δομέστικον Μανδῶν ἢ καὶ Μερκούριον εἰς τὰ περὶ Ἀπουλίαν, ἔννοϊαν δώσων ἐκείνοις τὸν πάπαν, εἰ μὴ ποιοῖεν τὰ ἐπεσταλμένα· εἰς τοῦτο καὶ γὰρ 20 τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς χρῆσθαι πρέσβεισιν. ὅς καὶ περιπέσων τοῖς

adiungeret eumque in expeditione sequeretur. illic diversanti perlatae preces a Iosepho sunt, exulante, ut dictum est, apud insulam Chelen; unde transferri petebat, causatus inclementiam illius coeli per hiemem, cuius rigorem hibernis iam unis expertus affirmabat constare sibi certo hanc se posse aliam illic hiemem vita salva traducere; quare cogi manere illic nihil mitius esse quam occidi. his annuens Augustus statim accersitum senem apud se in tabernaculis habuit, Iunio qui tunc currebat mense, gratumque hospitem rursus veteri benevolentia dignatus humanissime fovebat, saepius in die visens, libenterque quae rogabat audiens; unde multis tunc contigit eius interventu impetrare ab imperatore quod optabant. assignavit autem ei in habitationem commodiorem, qua deinceps uteretur, monasterium Cosmidii. his delinitus senior placide amiceque, obliteratis offensionibus, cum Augusto agebat pari familiaritate respondente, adeo ut quodam inter eos eius generis colloquio quasi iocans imperator seni diceret velle se illum patriarchali sedi restituere; cui pariter renidens reposuit Iosephus paratum ad id se esse, modo iam acta revocarentur. at illa in eam iam firmitatem coaluerant, ut rescindi tunc quidem nequirent. quoniam potius nova tunc nuntiata creatione papae Nicolai, adstringendis fortius pactis imperator intentus legatos ad eum alios destinavit. misit et deinde domesticum ecclesiae Mandam sive Mercurium in partes Apuliae, confisus inviolatum fore ob perspectam imperatoris apud pontificem gratiam. et quia intelligebat pontificio favore protegendum efficacius ecclesiasticum, tali potius ad res etiam reipublicae tractandas quam saeculari utebatur. nec spes in hoc eum plane sua fefellit: nam cum Mandam rex

risimillimam reddat, qui panifices, pistores, opsonatores, caupones, coquos, propolas, pincernas, castrorum frumenti mensurandi dimensores, et caeteros id genus ad inserviendum militantibus auctoratos, in istum numerum compegerit. ego vero non parvam talium ministrorum partem fuisse arbitror aegrorum aut morbo aut vulnere corporum curatores, chirurgos, pharmacopoeos, valetudinarios; qualium assectari solitam exercitus Romanos numerosissimam multitudinem ex officio et publicis impensis extra omnem dubitationis aleam est. atque adeo ex hac observatione puto lucem affundi ad intelligendum locum quendam in Novella Iustiniani cxvii, ubi praescribens imperator qua certitudine debeat mulieri mors viri eius militatum profecti constare, ut rite possit ad alteras nuptias transire, decernit, *siquidem in scholariorum classe vir ille meruerit, a primis scholae in quam scriptus fuerat, et insuper ab actuario ministro, qui videlicet ei morienti adstiterit, testimonium iureiurando firmatum reddi de eius morte.* verba legis haec sunt: *εἰ δὲ σχολάριος εἴη ἐκεῖνος οὐ περὶ τελευτῆς ἢ ἀμφισβήτησις ἐστὶ, παρὰ τῶν πρώτων τῆς σχολῆς καὶ ἀκτουαρίου* etc. hosce generatim actuarios militarium nomine designatos a Trebellio Pollione crediderim equidem, dum in libro de Triginta Tyrannis de Victorino, cuius supra memini, sic scribit: *solus Victorinus in imperio remansit, qui et ipse, quod matrimonii militum et militarium corrumpendis operam daret, a quodam actuario, cuius uxorem stupraverat, composita factione Agrippinae percussus* etc. in his Trebellii verbis alterutram istarum vocem *militum et militarium* superfluum esse putavit Casaubonus, iure in hoc a Salmasio reprehensus, qui ipse Salmasius dum subiicit *militares* dici eos qui missionem a militia acceperant, ut consulares dicuntur qui consules fuerant, mihi quidem non persuadet rem ita semper habuisse, etsi non negem aliquando id usu venisse. non credo, inquam, quoties apud quemlibet scriptorem *militaris* aliquis dicitur, toties intelligi militem emeritum. nam saepe militaria ea vocantur quae ad milites pertinent, ut arma et vestimenta et equi; et calorum, lixarum, institorum, qui castra frequentant ut militibus inserviant, *militaris* turba dicitur. quidni ergo qui militibus quocumque nomine ministrant, quales erant actuarii, ut ostendimus, militares dici potuerint? sane ita vocem illam usurpatam a Pollione, attentius verba eius perpendenti patet. quia enim dicturus erat necis causam Victorino fuisse uxorem actuarii stupratam, praemittere illum oportuit non *militum* solum sed *militarium* etiam, hominum quovis officio militiam sequentium, ex quo genere *actuarii* erant, matrimonii corrumpendis eum operam dedisse. quare *militarium* vox ad paulo post inductam *actuariorum* mentionem digitum intendit. haec mihi fuere suspicandi causae, Casasilam

cuius hic meminit Pachymeres νοσοκόμον et valetudinarium curatorem Michaëli Palaeologo moribundo adhaesisse; cui cum intima eius temporis admoveret ministeria, facile signa mortis instantis observare potuerit. tales enim imperatoribus Constantinopolitanis per haec tempora ministrare consuevisse, qui actuarii nomine in Palatinae dignitatis honorem evectoro in aula versarentur curandae Augustorum valetudini, docet nos locus Georgii Acropolitae in Hist. p. 34 ed. Reg. ἀντιλέγει δὲ τοῖς λεγομένοις ὁ ἰατρός Νικόλαος, ἀνὴρ ἥκιστα μὲν φιλοσοφίας μετασχών, ἄκρος δὲ τὴν οἰκείαν τέχνην, καὶ μάλιστα τὴν διὰ πείρας γινωσκομένην. πάννυ δὲ οὗτος ἠγάπατο τῇ βασιλίδι, ἀκτουαρίου δὲ εἶχε τιμὴν. en Nicolaus medicus in arte sua excellens, et praesertim eius praxi atque usu dexter, in obsequio erat Irenes Augustae actuarii dignitate: quidni parem operam, pari auctoramento tituli, Michaëli Augusto memoratus hoc loco Cabasilas navaverit?

ἀλλ' ἀγία p. 310 v. 4. hic vocem ἀλλαγίαις Vaticanus in- P 368
terpolator, ut solet quando non intelligit, omittit. ne quaeramus originem huius vocabuli in Graeca lingua, deterret auctor ipse, qui non obscure indicat peregrinum id esse et usu illic vulgari militum plerorumque exterorum tritum. ego donec verisimilius aliquid asserat quispiam, suspicor Gallicum esse aut deformatum ex Gallico. nam Galli sive Franci, ut notissimum est, permulti ab annis ferme ducentis occasione sacrarum expeditionum in illis partibus militaverant. hi porro cum soleant sedes ad hibernandum attributas militibus in pagis aut oppidis *allogiamenta* sive *allogia* vocare (hodie dicunt *les logemens de gens de guerre*), ea Pachymeres unius literae mutatione *allagia* vocaverit. res autem satis suadet ipsa, ista corpora diversi generis militum contuberniis et hospitiiis fuisse divisa, ita ut Paphlagonēs verbi gratia uno in oppido stationem haberent, Thracēs in alio, Phrygēs Macedonēs Mysi Cares et reliqui similiter, atque adeo tot essent corpora quot *allogia* sive *hospitia* aut *loca hibernis* attributa, unde invaluerit ut ipsae illae legiones *allogia* sive *allagia* dicerentur. haec si minus cuiquam arriserint, remittam equidem eius causa non gravate de origine ac notatione: de notione quidem vocis vereor ut possim, cum eius auctorem habeam idoneum. Georgius Acrop. c. 59 Hist. p. 66 ed. Reg. de quodam Constantino Margarite, primum dicit fuisse illum ἄρχοντα ἀλλογιον αὐτοῦ, nimirum imp. Theodori; tum pag. sequente id ipsum explicans ait ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος ἄρχοντα τῆς αὐτοῦ κατωνόμακε τάξεως. Constantinum Margaritem quem ante dixerat ἀλλογιου βασιλέως ἄρχοντα, nunc vocat ἄρχοντα τῆς τάξεως βασιλικῆς. igitur idem τάξις et ἀλλάγιον. τάξεις autem et τάγματα legiones aut cohortes Graecis dietas quis nescit *)?

*) cf. Possin. Glossar. alterum (Andronic.) v. ἀλλαγῆ extr.

corum, quando vocatus est ad regnum Neapolitanum et Siculum, comes erat provinciae, unde *conte* ab Italis tunc vocabatur. quo etiam contentus titulo tunc erat, princeps licet in paucis opulentus et praepotens, dynasta Sabaudiae. Cantacuzenus l. 1 c. 40 p. 120 ed. Reg. ἐπύθοντο ὡς τοῦ τῆς Σαβωδίας ἀρχοντος, ὃν κόντον ἢ Λατίνων γλῶσσα καλεῖ etc.

Κοντοσκελίον p. 365 v. 14. reperio apud Petrum Gyllium in Topog. urb. Constant. l. 1 c. 20 mentionem portae condescalae, quae Graece κοντόσκελος dici potuit. forte illi vicinum et ex ea nomen ducens navale olim istud fuit Contoscelium dictum, quod tunc dirutum reaedificare voluisse Michaël Augustus hic dicitur.

Κορδοκούβας p. 430 v. 18. pronum suspicatu est lingua Mysorum cordocubae vocabulum aliquid ex oleris notione duxisse, propagatum forte ex quadam corruptione Graecae vocis κόρχορος notissimam designantis oleris speciem, et vulgari olim adagio celebratae, καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις.

κορτινάριοι p. 321 v. 3. quatuor genera palatinorum ministrorum gradatim dignitate crescentia memorat, Bardariotas ostii custodes instar Helvetiorum, cortinarios, cubicularios et admissionales. cortinarii fuisse in aulico satellitio ii videntur, quorum erat munus ad cortinam, extra velum intimum, *la Portiera* cubiculi regii, praestolari subitus nutus et fortuita imperia principis, et admissionibus ministrare.

Κορυνώ p. 508 v. 17. est hic Κορυνώ recentius nomen insulae Corcyrae, hodie et ex aliquot retro saeculis vulgo *Corfu* dictae; quod ideo retinere in interpretatione debui, quandoquidem id auctor sciens usurpat, veteri sibi non ignoto praeferens; uti etiam in *μορέω* vel *μορέα*, pro Peloponneso, et in similibus feci.

Κράλις l. 5 c. 6. saepe nominat Pachymeres Κράλιν Σερβίας; quam vocem etsi non ignoro a quibusdam pro appellativa accipi aequivalente vocabulo βασιλεύς, tamen cum et noster et Cantacuzenus et alii eam retineant, nec verbo βασιλεύς commutent, non est quod nos dubitemus idem facere: alioqui nec Sultanem Persidis nec Canim aut Canem Tocharorum nec Mepe Iberiae dicere deberemus, sed regis nomen pro istis vocibus ponere, quod nemo probaverit.

λαμπῖναι p. 156 v. 8. ἐν λαμπῖναις. ita uterque cod. B et A: nam Vat. haec omittit. λαμπῖνη quid sit, non reperio. P 397 nimirum ex usu fortasse linguae vulgaris Pachymeri obrepserit, ut *ι* pro *η* in hoc vocabulo poneret: nam λαμπῖνη nota iam vox est. Hesychius: λαμπῖνη εἶδος ἀμάξης ἐφ' ἧς ὀχοῦνται ξνιοί, ἀπήνη, ἢ ἄρμα σκεπαστόν. haec ille, congerens multa quae simul integram vocis quam explicat absolvunt notionem. et sane omnia quadrare videntur in hunc locum et in mente scriptoris

fuisse. illa porro verba: ταῦτα γὰρ ἦσαν τὸ πάλαι, videntur respicere festum scenopegiae aut tabernaculorum a Iudaeis olim celebrari solitum in memoriam vitae a patribus in tabernaculis transactae per annos quadraginta in deserto. etsi autem Scriptura ubi hoc festum praescribit, meminerit tantum diserte tabernaculorum erectorum extra domos, satis tamen pronum creditu est adhibita ad hunc usum plaustra ramis virentibus superne tecta, et caetero splendore varii ornatus agrestis festivitatis laetitiae celebrandae accommodata, quae hic noster λαμπίνας vocat.

λειτουργεῖν p. 374 v. 17. hoc loco res ipsa exigit ut τὸ λειτουργεῖν non simpliciter sonet missam sive sacram liturgiam celebrare, sed id facere simul cum Latinis, iis una communicando; in quo erat sita schismatis amotio: nam schismatici Graeci Latinos ut excommunicatos et haeticos in consortium sacrorum admittere recusabant.

λέπας p. 385 v. 10. ὡς λέπας πέτρας, vetus proverbium ex Aristophane in Pluto, ubi Chremylum sic loquentem facit sub finem

ὡς εὐτόνωσ, ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ γράδιον

ὥσπερ λέπας τῶ μειρακίῳ προσίσχεται.

ad quem locum sic annotat vetus scholiastes: λέπας κογγύλιον ἐφιζάνον ταῖς πέτραις ὅτ' αὐταῖς προσπήγνυται, δυσασπαστῶς ἔχον, ἐπειδὴν τις αὐτοῦ βονληθείη λαβεῖν, similia idem docet ad versum hunc alium eiusdem Aristophanis in Vespis, non longe a principio,

προκαθεύδει πρὸ πάνυ

ὥσπερ λέπας προσεχόμενος τῶ λίονι.

idem alii scriptores tradunt. *lepadem* hanc concham Plautus Latine vocat non semel. Plinius tamen videtur *buccinum* appellare. ubi enim l. 9 c. 36 *buccinum* dixit esse *minorem concham ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, unde est causa nominis*, paulo post addit: *buccinum non nisi petris adhaeret, circae scopulos legitur* *).

μακαρίτης p. 282 v. 16. ἐκ Γερμανοῦ τοῦ μακαρίτου. aliquando credidi designari hoc loco S. Germanum P. C. scriptis clarum, qui Christi anno 714, imperante Anastasio Augusto, ex Cyzicena sede in Constantinopolitanam est translatus. impellebat ad sic opinandum mentio antiquitatis bis hoc loco repetita, quasi indicans Germanum hunc patriarcham novum ex ultima vetustate exempla et praecepta emendandae ecclesiae inde usque ab actis et scriptis sancti Germani accersere studuisse. verum re attentius considerata probabilius existimavi agi hoc loco de Germano longe recentioris memoriae patriarcha, cuius mortem et elogium habes

*) cf. Glossar. alterum.

ii solebant qui erant ex monachis promoti. ex quo genere cum esset Arsenius ex Apolloniensi monasterio ad thronum patriarchalem olim assumptus, ut tradit Gregoras I. 3; non mirum si mandyam etiam extra sacras gestaret functiones. nam civili et ordinario vestitu fuisse tunc indutum illum cum privatim et familiariter imperatorem domi suae inviseret, res ipsa exigit. nondum me poenitet *μανδύαν* sacram penulam hoc loco vertisse; et qui perpenderit quae de penulae forma et usu a veteribus traduntur, et ea cum traditis de mandya contulerint, haud multum, ut spero, repugnabunt. vide et Codinum saepius vocem *μανδύας* usurpantem.

μαρμούτζας p. 282 v. 8. *μαρμούτζαν προσωνόμαζον, προσάπτοντες ὄνομα Περσικόν.* erat igitur *μαρμούτζας* nomen Persis familiare; quod in ea gente multi proprium haberent. Id autem idcirco a maledicis Germano imponebatur, quod is, ut paulo post dicitur, remotiorem originem generis a Gabra urbe Persidis, propinquiorem a Lazis duceret. codex Allat. *μαρκουτζάν* legit, Anonymus vero ms, quem Allatius exscribit in Exercit. contra Creyglonum p. 605, *μαλγουτζάν.* et fortasse *μαρκουτζάς* in Barberino legendum fuit, fallente in ms similitudine characterum μ et κ *).

Μάρπου p. 28 v. 9 et p. 102 v. 18. Dyrrhachiensi episcopo pro Michaële Palaeologo adhuc privato et tum periclitante ac sollicito deum oranti audita vox refertur incognita, nullam ad linguam pertinens, *Μάρπου*, quam sibi recitatam Manuël Disyripatus episcopus Thessalonicensis sic est interpretatus, ut portendi per eam imperium Michaëli diceret: indicari enim isto vocabulo, ex primis sex vocabulorum literis *ἀροστίως* conflato, hanc sententiam divinitus ostensam: *Michaël Augustus Romanorum Palaeologus ocyus vocabitur.* sic Latine expressimus servata elementorum veritate illa Graeca: *Μιχαήλ ἄναξ Ῥωμαίων Παλαιολόγος ὀξέως ὑμνηθήσεται.*

P 400 *ματρῶνα* p. 33 v. 20. matronae nomen id veteri usu Romanorum sonat mulierem patriciam et gente nobilem. Clemens in Actis Petri: *ὡς καὶ τῶν εὐγενῶν γυναικῶν τὰς περιφανεστέρας, καὶ ἂν ὁ λόγος ματρῶνας οἶδε καλεῖν.* ait ergo noster solitum Theodorum Augustum viris domo minime nobilibus, cacterum apud se gratiosis, conciliare matrimonia virginum patriciarum, quibus illi deinceps matronis ampli ac beati forent.

Μεγαλοβλαχῆτσι p. 83 v. 11. in his apponenda post *καλῶν* distinctiunculae notula fuit, quae mss deerat; ne dici videretur Achillem iam tum suo tempore Phthiotas suos Megaloblachitas appellasse. sed et cum participium *καλῶν* Ioanni adiungitur, id ita intelligendum, ut non solus ita eos vocaret: commu-

*) cf. Glossar. alterum.

inter enim ea tempestate invaluerat ut Thessaliae montana Magna Blachia vocarentur. Nicetas in Balduino Flandro p. 313 ed. Basil. an. 1557: ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ ἄλλος τις τὰ Θεσσαλίας κατέχων μετέωρα, ἃ νῦν μεγάλη Βλαχία κληίσκεται, τοπαρχῆς ἦν τῶν ἐκεῖ. huius, qui tempore Balduini Megaloblachitis imperitaverat, unus e successoribus fuit hic Ioannes Michaëlis despotaë nothus, de quo hic Pachymeres. meminit etiam μεγάλης Βλαχίας Georgius Acropol. Hist. sect. 15 p. 23 ed. Reg. et sect. 38 p. 33.

μέλεοι p. 478 v. 3. τὸ δὲ τῆς μάχης — μὲν ἐφείτο. haec valde perplexa sunt, more ac indole auctoris, non raro quaedam dimidiata congerentis. videtur autem hic summam et fastigia carpens indicare quae essent tunc hominum querelae de scriptis Vecci. porro vox μέλεοι sic ibi abrupta pendet, punctis clausa in utroque ms B et A: nam Vaticanus hunc locum, ut fere caeteros difficiles, securus transilit. μέλεον, ut notum est, significat *in cassum*; unde et nomen μέλεος est, vanum et supervacaneum sonans. si emendatione curandus hic locus esset, posset rescribi μέλεον, ut intelligeretur dogmata moveri frustra, incassum, intempestive. sed melius citra ullam in contextu mutationem intelligemus commemorari summarie et per inchoatas tantum sententias, quae tunc ore vulgi contra Veccum et ei adhaerentes iactabantur, haec nimirum, *moveri ab ipsis intempestive dogmata, vanos esse homines et inania miscentes iurgia* etc. explerique incompleta oratio posset repetendo τὸ ὅτι superius clausum, in hunc modum, ὅτι κινουῦνται δόγματα, ὅτι μέλεοί εἰσι etc. mox recitat verba ipsa reprehendentium Veccum et sequaces eius: εἶτα ὑμῖν ἐφείτο etc.

μεσάζων p. 352 v. 16. Chronicon Constantinopol. μεσάζοντα nomen dignitatis agnoscit, quam cum magni ducis, magni domestici et protostratoris et protovestiarii dignitatibus amphissimis comparat, et eam tunc tributam memorat cuidam Cantacuzeno, quae erat familia ex primariis. unde intelligimus magistratus id nomen fuisse in Constantinopolitana aula in primis splendidi, cui proportione similem apud suos Serbos hic memoratus Georgius gereret. sequestrum Latine dicere poteram: sed cum sit, ut dixi et Meursius observat, dignitatis propriae Graecorum nomen, usitatum ipsis vocabulum retinere satius est visum *).

Μεσοθινία καὶ Μεσοθινῖται p. 310 v. 8. Alizonas, P 401 sive ut Eustathius scribendum praecipit plerisque non obtemperantibus, Halizonos, memoratos Homero Herodoto Straboni Stephano et aliis, quamquam cum aliqua scripturae varietate, Scythiae Europaeae populos, communi Graeciae Byzantinae recentioris dialecto Mesothinitas dictos credendum scilicet Pachymeri est. ad intelligendam autem eius appellationis rationem affulgere

*) cf. Glossar. alter. v. μεσιτεύοντες.

ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ.
COMPOSITION MATHÉMATIQUE
DE CLAUDE PTOLÉMÉE,

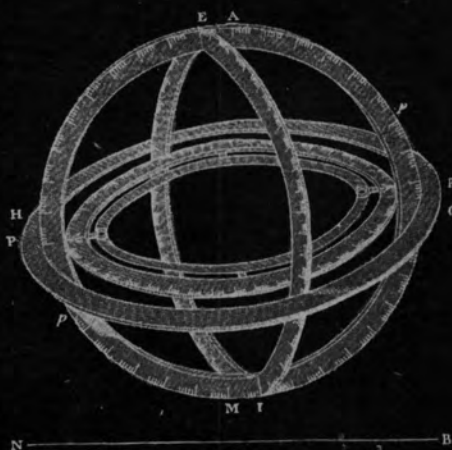
TRADUITE POUR LA PREMIÈRE FOIS DU GREC EN FRANÇAIS,
SUR LES MANUSCRITS ORIGINAUX DE LA BIBLIOTHÈQUE IMPÉRIALE DE PARIS,

PAR M. HALMA;

ET SUIVIE DES NOTES DE M. DELAMBRE,

CHEVALIER DE LA LÉGION D'HONNEUR, MEMBRE DU BUREAU DES LONGITUDES ET DE L'INSTITUT,
SECRÉTAIRE PÉPÉTUEL DE LA CLASSE DE MATHÉMATIQUES ET DE PHYSIQUE,
PROFESSEUR D'ASTRONOMIE AU COLLÈGE DE FRANCE, TRÉSORIER DE L'UNIVERSITÉ IMPÉRIALE, ETC.

TOME PREMIER.

A PARIS,

CHEZ HENRI GRAND, LIBRAIRE, RUE SAINT-ANDRÉ-DES-ARCS, N° 51.

1813.

*

CHA PITRE VI.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

DE L'ÉPOQUE DES MOUVEMENS MOYENS DU
SOLEIL.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΣΗΝ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ
ΠΑΡΟΔΩΝ ΕΠΟΧΗΣ.

Il nous reste à fixer l'époque du mouvement moyen du soleil, qui doit servir à trouver en tout temps le lieu moyen que cet astre occupe. Pour cela, nous avons d'abord cherché son lieu par nos observations les plus exactes de ses mouvemens et de ceux des autres astres, et nous l'avons ensuite rapporté à la première année de Nabonassar, en nous servant des moyens mouvemens déterminés par la comparaison de ces observations avec les plus anciennes de toutes celles qui nous ont été conservées depuis le temps d'où nous les avons, jusqu'à présent.

Soit donc ABC un cercle concentrique au cercle moyen du zodiaque, autour du centre D, EZH le cercle excentrique du soleil autour du centre T, et le diamètre EAHG passant par ces deux centres et par l'apogée E (α). Supposons que le point B du zodiaque est l'équinoxe d'automne, et joignons BZD et ZT. Menons la perpendiculaire TK de T sur ZD prolongée. Puisque le point B de l'automne est au commencement des serres, et que le périégée G tombe en cinq degrés et demi du sagittaire, il s'ensuit que l'arc BG est de 65^d 30'. Donc

ΛΟΙΠΟΥ δ' ὄντος τοῦ τὴν ἐποχὴν τῆς ὁμαλῆς τῷ ἡλίῳ κινήσεως συστήσασθαι, πρὸς τὰς τῶν κατὰ μέρος ἐκάστοτε παρόδων ἐπισκέψεις, ἐποησάμεθα καὶ τὴν τοιαύτην ἔκθεσιν, ἀκολουθοῦντες μὲν καθόλου πάλιν ἐπὶ τε τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ταῖς ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν ἀκριβέστατα τετηρημέναις παρόδοις, ἀναβιβάζοντες δὲ ἀπ' αὐτῶν τὰς τῶν ἐποχῶν συστάσεις εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ναβονασσάρου βασιλείας, διὰ τῶν ἀποδεικνυμένων μέσων κινήσεων, ἀφ' οὗ χρόνου καὶ τὰς παλαιὰς τηρήσεις ἔχομεν ὡς ἐπίπαν μέχρι τοῦ δεῦρο διασωζομένας.

Εἶω δὴ ὁ μὲν ὁμόκεντρος τῶν διὰ μέσων κύκλος ὁ ABΓ περὶ κέντρον τὸ Δ, ὁ δὲ ἕκκεντρος τοῦ ἡλίου κύκλος ὁ EZH περὶ κέντρον τὸ Θ, ἡ δὲ δι' ἀμφοτέρων τῶν κέντρων καὶ τοῦ E ἀπογείου διάμετρος ἡ EAHG. Τποκείσθω δὲ τὸ B σημεῖον τοῦ ζωδιακοῦ τὸ μετοπωρινόν. Καὶ ἐπεξέυχθωσαν μὲν ἡ τε BZΔ, καὶ ἡ ZΘ. Κάθετος δὲ ἀπὸ τοῦ Θ, ἐπὶ τὴν ZΔ ἐκβληθείσαν, ἤχθω ἡ ΘΚ. Ἐπεὶ τὸ μὲν B μετοπωρινόν σημεῖον περιέχει τὴν τῶν χιλιῶν ἀρχὴν, τὸ δὲ Γ περιγίον τὰς τοῦ τοξότου μοίρας ̄ 5'', ἡ BΓ ἄρα περιφέρεια μοιρῶν ἔστιν ζε' λ'.

Καὶ ἡ ὑπὸ ΒΔΓ ἄρα γωνία, τούτέστιν ἡ ὑπὸ ΘΔΚ, οἷον μὲν εἰσιν αἱ τέσσαρες ὀρθαὶ τξ̄, τοιούτων ξε̄ λ', οἷον δὲ αἱ δύο ὀρθαὶ τξ̄, τοιούτων ρλᾶ. Ὡστε καὶ ἡ μὲν ἐπὶ τῆς ΘΚ εὐθείας περιφέρεια τοιούτων ἐστὶν ρλᾶ οἷον ὁ περὶ τὸ ΔΘΚ ὀρθογώνιον κύκλος τξ̄. ἡ δὲ ὑποτείνουσα αὐτὴν εὐθεῖα ἡ ΘΚ τοιούτων ρβ̄ ἰβ' οἷον ἐστὶν ἡ ΔΘ διάμετρος ρκ̄. Οἷον ἄρα ἐστὶν ἡ μὲν ΔΘ εὐθεῖα ε̄, ἡ δὲ ΖΘ ὑποτείνουσα ρκ̄, τοιούτων καὶ ἡ μὲν ΘΚ ἔξαι δ' λγ', ἡ δὲ ἐπ' αὐτῆς περιφέρεια τοιούτων δ' κ' οἷον ἐστὶν ὁ περὶ τὸ ΘΖΚ ὀρθογώνιον κύκλος τξ̄. Ὡστε καὶ ἡ ὑπὸ ΘΖΚ γωνία, οἷον μὲν εἰσιν αἱ δύο ὀρθαὶ τξ̄, τοιούτων ἐστὶ δ' κ', οἷον δὲ αἱ τέσσαρες ὀρθαὶ τξ̄, τοιούτων β̄ ι'. Τῶν δὲ αὐτῶν ἦν ἡ ὑπὸ ΒΔΓ γωνία ξε̄ λ', καὶ λοιπὴ ἄρα ἡ ὑπὸ ΖΘΗ, τούτέστιν ἡ ΖΗ τοῦ ἐκκέντρου περιφέρεια μοιρῶν ἐστὶν ξγ̄ κ'. Ὅταν ἄρα ἐπὶ τῆς μετοπαρινῆς ἰσημερίας ἢ ὁ ἥλιος, τοῦ μὲν περιγείου, τούτέστι τῶν τοξότου μοιρῶν ε̄ ε", προηγείται μίσως κινούμενος μοίρας ξγ̄ κ'. Τοῦ δὲ ἀπογείου τῆς τῶν κατὰ τοὺς διδύμους μοιρῶν ε̄ λ', ἀπέχει μίσως εἰς τὰ ἐπόμενα μοιρῶν ρις̄ μ'.

Τούτου δὲ θεωρηθέντος, ἐπειδὴ τῶν ἐν ταῖς πρώταις ἡμῖν τετηρημένων ἰσημεριῶν, μία τῶν ἀκριβέστατα ληφθεισῶν γέγονεν ἰσημερία μετοπαρινὴ τῷ 17̄ ἔτει Ἀδριανοῦ,

l'angle BDG, c'est-à-dire l'angle TDK, est de 65° 30' des degrés dont 360 font la valeur de quatre angles droits, et de 131 des degrés dont 360 valent deux angles droits. Par conséquent l'arc soutendu par la droite TK est de 131 des degrés dont le cercle décrit autour du triangle rectangle DTK en contient 360. Mais la droite TK qui le soutend est de 109 12' des parties dont le diamètre DT en contient 120. Donc la droite DT étant de cinq parties, et l'hypoténuse ZT de 120, la droite TK sera de 4 33' de ces mêmes parties, et l'arc qu'elle soutend, sera de 4 20' des degrés dont le cercle circonscrit au triangle rectangle TZK en contient 360. Donc l'angle TZK est de 4 20' des degrés dont deux angles droits en valent 360, et de 2 10' de ceux dont 360 font quatre angles droits. Mais l'angle BDG étant de 65 30' de ces mêmes degrés, il s'ensuit que l'autre angle ZTH, c'est-à-dire l'arc ZH de l'excentrique, est de 63^d 20'. Donc quand le soleil est dans l'équinoxe d'automne, il a précédé le périégée, de 63 degrés 20', par son mouvement moyen, c'est-à-dire des 5 degrés 30' du sagittaire. Et il s'est éloigné de l'apogée, c'est-à-dire de 5^d 30' des gémeaux, de 116^d 40' suivant l'ordre des signes, par son mouvement moyen.

Cela posé, comme dans les premiers équinoxes que nous avons observés, un de ceux que nous avons pris avec le plus d'exactitude est celui d'automne de la

dix-septième année d'Adrien, le 7 du mois égyptien Athyr, environ à deux heures équinoxiales après midi, la distance du soleil à son apogée sur le cercle excentrique, étoit donc alors de $116^{\text{d}} 40'$ selon l'ordre des signes, par son mouvement moyen. Or, depuis le commencement du règne de Nabonassar jusqu'à la mort d'Alexandre, on compte 424 années égyptiennes; et depuis la mort d'Alexandre jusqu'au règne d'Auguste, il s'est écoulé 294 ans. Et depuis la première année égyptienne, du règne d'Auguste, laquelle commence le premier jour du mois Thoth à midi, parce que nous calculons les lieux pris à midi, jusqu'au septième jour de la dix-septième année d'Adrien, à deux heures équinoxiales après midi, il s'est passé 161 ans 66 jours et 2 heures équinoxiales. Donc depuis la première année de Nabonassar commencée suivant les égyptiens le premier du mois de Thoth à midi jusqu'au temps de l'équinoxe d'automne précité, on trouvera une somme de 879 années égyptiennes, 66 jours et deux heures équinoxiales. Mais pendant tout ce temps, le soleil par son mouvement moyen parcourt en sus des circonférences entières, $211^{\text{d}} 25'$ à très-peu près. Si donc aux $116^{\text{d}} 40'$ de la distance à l'apogée dans le cercle excentrique, lors de ce même équinoxe d'automne, nous ajoutons les 360 degrés d'une circonférence, et que de la somme nous retirions les $211^{\text{d}} 25'$ de mouvement de l'intervalle

κατ' Αἰγυπτίους Αθὺρ ζ', μετὰ δύο ἔγ-
γιστα ἰσημερινὰς ὥρας τῆς μεσημβρίας δη-
λοῦσι, κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ὁ ἥλιος μέ-
σως κινούμενος ἀπέχει τοῦ ἀπογείου κατὰ
τὸν ἑκκεντρον κύκλον εἰς τὰ ἐπόμενα μοί-
ρας 95 μ'. Ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῆς Ναβονασ-
σάρου βασιλείας μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου
τελευτῆς, ἔτη συνάγεται κατ' Αἰγυπτίους
υκδ'. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς,
μέχρι τῆς Αὐγούσου βασιλείας, ἔτη σδδ'.
Ἀπὸ δὲ τοῦ ᾱ ἔτους Αὐγούσου κατ'
Αἰγυπτίους τῆς ἐν τῷ Θῶθ ᾱ μεσημβρίας,
ἐπειδὴ τὰς ἐποχὰς ἀπὸ μεσημβρίας συν-
ισάμεθα, μέχρι τοῦ ιζ' ἔτους Ἀδριανοῦ
Αθὺρ ζ', μετὰ δύο ἰσημερινὰς ὥρας τῆς
μεσημβρίας, ἔτη γίνονται ρξα, καὶ ἡμέραι
ξς, καὶ ὥραι ἰσημεριναὶ β'. Καὶ ἀπὸ τοῦ ᾱ
ἔτους ἄρα Ναβονασσάρου κατ' Αἰγυπτίους
τῆς ἐν τῇ τοῦ Θῶθ ᾱ μεσημβρίας, ἕως τῆ
χρόνου τῆς ἐκκειμένης μετοπωρινῆς ἰσημε-
ρίας, συναχθήσεται ἔτη Αἰγυπτιακὰ ωθ
καὶ ἡμέραι ξς, καὶ ὥραι ἰσημεριναὶ β'.
Ἀλλ' ἐν τῷ τσοῦτω χρόνω ὁ ἥλιος μέ-
σως κινεῖται, μεθ' ὅλους κύκλους μοίρας
σιᾱ κ' ἔγγιστα. Εἰάν οὖν ταῖς τῆς κατὰ
τὴν ἐκκειμένην μετοπωρινῆν ἰσημερίαν
ἀποχῆς ἀπὸ τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐκκεν-
τρον μοίραις 95 μ', προσθῶμεν ἐνὸς κύ-
κλου μοίρας τξ', καὶ ἀπὸ τῶν γινομένων
ἀφέλωμεν τὰς σιᾱ κ' μοίρας τῆς κατὰ τὸν
μεταξὺ χρόνον ἐπουσίας, ἔξομεν εἰς τὴν
ἐποχὴν τῆς μέσης κινήσεως τῷ ᾱ ἔτει Να-
βονασσάρου κατ' Αἰγυπτίους Θῶθ ᾱ τῆς

Handbuch,
p. 184

μεισημβρίας, ἀφισῶτα μὲν τοῦ ἀπογείου
τὸν ἥλιον εἰς τὰ ἐπόμενα καθ' ὀμαλὴν κί-
νησιν μοίρας σξῆ ιε' ἐπέχοντα δὲ μέσως
τῶν ἰχθύων τῆς ᾠ μοίρας ἐξηκοσά μῆ.

de temps, nous aurons pour époque du
mouvement moyen du soleil dans la pre-
mière année égyptienne de Nabonnassar,
à midi du premier du mois égyptien
Thoth, le soleil à 265^d 15' de l'apogée,
en mouvement moyen, suivant l'ordre
des signes, ou le lieu moyen du soleil sur
45' du premier degré des poissons.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

CHAPITRE VII.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΛΙΑΚΗΣ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑΣ.

DU CALCUL DU MOUVEMENT DU SOLEIL.

ΟΣΑΚΙΣ οὖν ἐὰν ἐθέλωμεν τὴν καθ'
ἕκαστον τῶν ἐπιζητουμένων χρόνων τοῦ
ἡλίου πάροδον ἐπιγιγνώσκειν, τὸν συν-
αζόμενον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς χρόνον μέχρι
τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὴν ἐν Ἀλεξαν-
δρεία ᾠραν εἰσενεγκόντες εἰς τὰ τῆς ὀμα-
λῆς κινήσεως κανόνια, τὰς παρακειμένας
τοῖς οἰκείοις ἀριθμοῖς μοίρας ἐπισυνθή-
σομεν μετὰ τῶν τῆς ἀποχῆς σξῆ ιε' μοι-
ρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν γενομένων ἐκβαλόντες
ὅλους κύκλους, τὰς λοιπὰς ἀφήσομεν
ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς διδύμοις μοιρῶν ᾠ λ',
εἰς τὰ ἐπόμενα τῶν ζωδίων. Καὶ ὅπου
ἂν ἐκπέσῃ ὁ ἀριθμὸς, ἐκεῖ τὴν μέσιν τοῦ
ἡλίου πάροδον εὐρήσομεν. Εξῆς δὲ τὸν
αὐτὸν ἀριθμὸν, τουτέστι τὸν ἀπὸ τοῦ
ἀπογείου μέχρι τῆς μέσης παρόδου, εἰσ-
ενεγκόντες εἰς τὸ τῆς ἀνωμαλίας κανόνιον,
τὰς παρακειμένας τῷ ἀριθμῷ μοίρας ἐν
τῷ τρίτῳ σελιδίῳ, κατὰ μὲν τὸ πρῶτον
σελίδιον τοῦ ἀριθμοῦ πίπτοντας, τουτέ-
στιν ἕως ρπ' μοιρῶν ὅσας, ἀφελούμεν

(a) TOUTES les fois donc que nous vou-
drions déterminer le mouvement du so-
leil, pour quelque temps que ce soit,
nous porterons dans la table du mouve-
ment moyen tout le temps écoulé depuis
cette époque, jusqu'au moment en ques-
tion à Alexandrie, nous prendrons les
degrés et fractions de degré qui sont mar-
qués à côté de leurs nombres respec-
tifs, nous les ajouterons aux 265^d 15',
de la distance trouvée ci-dessus, et re-
tranchant de cette somme les circonfé-
rences entières, nous compterons le reste
depuis les 5 degrés 30' des gémeaux se-
lon l'ordre des signes; et où ce nombre
restant aboutira, là nous trouverons le
lieu moyen du soleil. Ensuite nous pren-
drons pour ce même nombre restant, c'est-
à-dire pour celui des degrés et minutes
trouvés depuis l'apogée jusqu'au lieu du
soleil, par son moyen mouvement, les
quantités marquées dans la table de l'ano-
malie, à la troisième colonne; et si ce
nombre est compris dans la première co-
lonne, c'est-à-dire, s'il ne passe pas 180

*

l'inégalité des co-ascensions et descensions correspondantes, la plus grande différence a lieu dans les demi-cercles qui sont entre les solstices. En effet, les ascensions de chacun de ces demi-cercles ont pour différences d'avec les 180 temps moyens, les différences du plus long ou du plus court jour à celui de l'équinoxe; et entr'elles, les différences du plus grand jour au plus petit, ou de la plus grande nuit à la plus petite. Mais quant à la différence que produit l'inégalité des passages au méridien, la plus grande a lieu aussi dans les intervalles qui embrassent les deux dodécatémoires qui sont de chaque côté des solstices et des équinoxes. Car les deux intervalles autour des solstices différeront des moyens, de 4 temps $\frac{1}{2}$; et comparés aux deux intervalles autour des équinoxes, ils en différeront de 9 temps, parce que ceux-ci sont moindres que suivant les mouvemens moyens, de la même quantité dont ceux-là au contraire sont plus grands (c). C'est pourquoi nous plaçons, dans les époques, (*lieux du soleil*) les commencemens des nychtémères aux passages du soleil par le méridien, et non aux levers ni aux couchers de cet astre. Car la différence qui se montre dans les divers horizons peut aller jusqu'à plusieurs heures, et n'est pas la même partout. Mais elle varie avec l'excès des plus longs ou des plus courts jours, selon que la sphère est plus ou moins oblique. Au contraire, la différence du temps du passage par le méridien, est la même pour

συνανατολῶν ἢ συγκαταδύσεων ἀνωμαλίας, τὸ πλεῖστον γίνεται διάφορον ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῶν τροπικῶν σημείων ἀφορίζομένων ἡμικυκλίων. Καὶ ἐνθάδε γὰρ αἰ ἐκατέρω τῶν τῶν ἡμικυκλίων συναναφοραὶ διοίσεισι τῶν μὲν ὁμαλῶς θεωρουμένων χρόνων ρπ, τοῖς διαφοροῖς τῆς μεγίστης ἢ ἐλαχίστης ἡμέρας παρὰ τὴν ἰσημερινήν, ἀλλήλων δὲ, οἷς ἡ μεγίστη τῶν ἡμερῶν ἢ νυκτῶν τῆς ἐλαχίστης διαφέρει. Παρὰ δὲ τὴν τῶν συμμεσουρανῆσεων ἀισιότητα, τὸ πλεῖστον πάλιν γίνεται διάφορον, ἐπὶ τῶν δύο μάλις α δωδεκατημόρια περιχευσῶν διαστάσεων, τὰ ἐκατέρωθεν ἅμα ἤτοι τῶν τροπικῶν ἢ τῶν ἰσημερινῶν σημείων. Καὶ τούτων γὰρ τὰ πρὸς τοῖς τροπικοῖς συναμφοτέρα τῶν μὲν ὁμαλῶς θεωρουμένων διοίσει χρόνοις δ' ε' ἔγγιστα, τῶν δὲ πρὸς τοῖς ἰσημερινοῖς συναμφοτέρων, πάλιν χρόνοις θ', διὰ τὸ ταῦτα μὲν ἐλλείπειν παρὰ τὴν μέσην ἐπιβολήν, ἐκεῖνα δὲ τῶ ἴσῳ σχεδὸν πλεονάζειν. Εἴθεν καὶ τὰς ἐν ταῖς ἐποχαῖς ἀρχὰς τῶν νυχθημέρων ἀπὸ τῶν μεσουρανῆσεων συνιστάμεθα, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ἢ δύσεων τοῦ ἡλίου, διὰ τὸ τὴν μὲν πρὸς τοὺς ὀρίζοντας θεωρουμένην διαφορὰν, καὶ μέχρι πολλῶν ὥρων δύνασθαι φθάνειν, καὶ μὴ εἶναι τὴν αὐτὴν πανταχοῦ, συμμεταβάλλειν δὲ τῇ καθ' ἐκάστην ἔγκλισιν τῆς σφαιρας ὑπεροχῇ τῶν μεγίστων ἢ ἐλαχίστων ἡμερῶν τὴν δὲ πρὸς τὸν μεσημερινόν, τὴν αὐτὴν τε εἶναι κατὰ πᾶσαν οἰκίσιν, καὶ μηδὲ τοὺς ἐκ τῆς ἡλιακῆς ἀνωμαλίας συναγομένους τοῦ διαφόρου χρόνου ὑπερβάλλειν. Συνίσταται δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀμφοτέρων τούτων μίξεως τῆς τε παρὰ τὴν τοῦ ἡλίου

ἀνωμαλίαν καὶ τῆς παρὰ τὰς συμμιεσσυρανήσεις τὸ διάφορον, ἐπὶ τῶν κατ' ἀμφοτέρας τὰς εἰρημίνας διαφορὰς ἦτοι προωδιτικῶν ἄμα ἢ ἀφαιρετικῶν διαστάσεων, ἀφαιρετικῶν μὲν ἐκάτερωθεν μάλιστα γινομένου τοῦ ἀπὸ ὑδροχόου μέσου μέχρι χηλῶν τμήματος, προσθετικῶν δὲ τοῦ ἀπὸ σκορπίου μέχρι μέσου ὑδροχόου, διὰ τὸ ἐκάτερον τῶν ἐκκειμένων τμημάτων τὸ πλεῖστον ἦτοι προστιθέναι ἢ ἀφαιρεῖν, παρὰ μὲν τὴν ἡλιακὴν ἀνωμαλίαν, μοίρας γ' ἑξήγισα καὶ τρίτον, παρὰ δὲ τὰς συμμιεσσυρανήσεις, χρόνους δ' καὶ τρίτον ἑξήγισα ὡς πλεῖστον ἐκ τῆς ἐκκειμένης μίξεως συνάγειται διάφορον τῶν νυχθημέρων καθ' ἐκάτερον τῶν εἰρημίων τμημάτων, πρὸς μὲν τὰ ὀμαλὰ χρόνοις η' καὶ γ', τούτῃσι μιᾶς ὥρας ε' ιη', πρὸς ἀλλήλα δὲ τῶν διπλασίων χρόνοις ις' καὶ τρίτον, τούτῃσιν ὥραν α' καὶ θ'. Τὸ δὲ τοσοῦτον ἐπὶ μὲν ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων παρορώμενον, οὐδεὶς ἀν' ἴσως αἰδητῶ καταβλάπτει τὴν τῶν περὶ αὐτὰ φαινομένων ἐπίσκεψιν. Ἐπὶ δὲ τῆς σελήνης, διὰ τὸ τῆς κινήσεως αὐτῆς τάχος, ἀξιόλογον ἀν' ἥδη τὴν διαφορὰν ἀπεργάζοιτο, καὶ μέχρι τριῶν πενητημοριῶν μιᾶς μοίρας.

Ἰνα οὖν καὶ τὰ καθ' ὅποιανδήποτε διάσασιν διδόμενα νυχθήμερα, λέγω δὲ τὰ ἀπὸ μισημβρίας ἢ μεσονυκτίου, ἐπὶ μισημβρίαν ἢ ἐπὶ μεσονυκτίον, εἰς ὀμαλὰ νυχθήμερα καθάπαξ ἀναλύωμεν, σκεψόμεθα κατὰ τε τὴν προτέραν ἔποχὴν καὶ τὴν ὑστέραν τῆς διδομένης τῶν νυχθημέρων διαστάσεως, κατὰ ποίαν ἐστὶ τοῦ διὰ μέσων τῶν ζωδίων κύκλου μοιρῶν ὁ ἥλιος

tous les lieux (*d*) terrestres, et n'excède pas les sommes des temps de la différence provenant de l'inégalité ou mouvement apparent du soleil. La plus grande différence se compose du mélange de ces deux, savoir, de celle qui est produite par l'inégalité du soleil, et de celle des passages simultanés par le méridien, dans les espaces additifs ou soustractifs, l'espace depuis le milieu du verseau jusqu'aux serres, se retranchant de chaque côté, et celui depuis le scorpion jusqu'au milieu du verseau s'ajoutant, parce que chacun de ces espaces augmente ou diminue, dans le mouvement apparent du soleil, d'environ $3^d \frac{1}{2}$ tout au plus; et dans les passages par le méridien, d'environ $4 \frac{1}{2}$ temps. De sorte que la plus grande différence des nychthémères qui provienne de ce mélange en chacun de ces arcs, comparée au temps moyen, est de $8 \frac{1}{2}$ temps égaux, c'est-à-dire de la moitié et du dix-huitième d'une heure, et-entr'eux du double $16 \frac{1}{2}$ temps, c'est-à-dire d'une heure et un neuvième. Cette différence négligée pour le soleil et les autres astres, ne nuirait pas sensiblement aux observations; mais si on la négligeoit pour la lune, elle deviendroit bientôt considérable, et de $\frac{1}{2}$ d'un degré, à cause de la célérité de son mouvement.

Ainsi donc, pour réduire en nychthémères moyens, les nychthémères temporaires pour un intervalle quelconque de temps donné, j'entends ceux qui commencent et finissent à midi ou à minuit, cherchons pour le commencement et pour la fin de l'intervalle donné, quels lieux le soleil occupe dans le cercle mitoyen du zodiaque, et par son

" In order now that we may release once and for all the given nychthemera for any specified interval, I mean those from noon or midnight to again noon or midnight for uniform days - we shall consider both according to the first epoch and the last of the given interval of the nychthemera, according to what degree of the circle through the middle of the Zodiac the sun is, going both uniformly and ununiformly, that is, then, the epoch from the interval of the anomaly difference."

mouvement égal, et par son mouvement inégal (e). Ensuite prenons la différence entre le premier lieu inégal ou apparent et le second, portons-la dans la table des ascensions dans la sphère droite, cherchons avec combien de temps de l'équinoxial passe au méridien cette différence des deux lieux vrais, voyons de combien les temps trouvés surpasseront les degrés de moyen mouvement ou en seront surpassés, calculons à quelles portions d'une heure équinoxiale répond cet excès, ajoutons cette fraction d'heure au nombre donné de nychthémères, si les temps trouvés surpassent le moyen mouvement, retranchons-la dans le cas contraire, et nos nychthémères inégaux seront convertis en nychthémères égaux. Nous nous en servirons particulièrement pour les sommes des mouvements moyens dans les tables de la lune. On voit par-là que les nychthémères moyens se réduisent aussi en nychthémères temporaires considérés simplement, par le moyen de la prostaphère des temps horaires appliquée d'une manière inverse à celle que nous venons de dire.

Or, selon notre époque, c'est-à-dire l'an premier de Nabonassar, selon les Égyptiens le premier jour de Thoth à midi, le soleil par son moyen mouvement étoit en $0^d 45'$ des poissons, comme nous l'avons montré un peu plus haut, et par son mouvement inégal en $3d 8'$ des poissons, à très peu près.

ὁμαλῶς τε κινούμενος καὶ ἀνωμάλως ἔπειτα τὴν ἀπὸ τῆς ἀνωμάλου, τούτῃσι τῆς φαινομένης ἐπὶ τὴν φαινομένην διάστασιν τῶν τῆς ἐπουσίας μοιρῶν, εἰσενεγκόντες εἰς τὰς ἐπ' ὀρθῆς τῆς σφαιράς ἀναφοράς, ἐπισκεψόμεθα πόσοις συμμασουρανοῦσι χρόνοις τοῦ ἰσημερινοῦ αἱ τῆς ἀνωμάλου διαστάσεως ὡς ἔφαμεν μοῖραι, καὶ λαβόντες τὴν ὑπεροχὴν τῶν τε εὐρεθέντων χρόνων, καὶ τῶν τῆς ὁμαλῆς διαστάσεως μοιρῶν, ἐπιλογισάμενσίν τε τὸ περιεχόμενον μέγεθος ἄρας ἰσημερινῆς, ὑπὸ τῶν τῆς ὑπεροχῆς χρόνων, τούτο, πλείονος μὲν εὐρισκομένου τοῦ τῶν χρόνων ἀριθμοῦ τῆς ὁμαλῆς διαστάσεως, προδήσομεν ἢ διδομένῳ τῶν νυχθημέρων πλίθει, ἐλάττονος δὲ, ἀφαιλοῦμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τὸν γεόμενον χρόνον ἔξομεν εἰς τὰ ὁμαλὰ νυχθημέρα διακεκριμένον, ὃ καὶ χρησόμεθα μάλιστα πρὸς τὰς ἐπισυναγωγὰς τῶν ἐν τοῖς κανόσι τῆς σελήνης μίσεων κινήσεων. Εὐκατατόπον δ' αὐτόθεν, ὅτι, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ὁμαλῶν νυχθημέρων ὑποστάσεως, τὰ καιρικὰ καὶ ἀπλῶς θεωρούμενα λαμβάνεται, τῆς προκειμένης τῶν ὀριαίων χρόνων προσθαφαίσεως ἀνάπαλιν γινομένης.

Ἐπιτοχὴ μέντοι κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐποχὴν ὁ ἥλιος, τῆσιν τῶν α' ἔτει Ναβονασσάρου κατ' Αἰγυπτίους Ὡθὼν α' τῆς μεσημβρίας, ὁμαλῶς μὲν κινούμενος, ὡς μικρῶν πρόσθεν ἀπεδείξαμεν, ἰχθύων ὁ μέ, ἀνωμάλως δὲ γ' μοιρῶν καὶ ἢ ἔγγιστα ἐξηκοστὰ τῶν ἰχθύων.

ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

BIBLION TETARTON.

QUATRIÈME LIVRE

DE LA COMPOSITION MATHÉMATIQUE
DE CLAUDE PTOLÉMÉE.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

CHAPITRE I.

ΑΠΟ ΠΟΙΩΝ ΔΕΙ ΤΗΡΗΣΕΩΝ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ
ΣΕΛΗΝΗΝ ΕΞΕΤΑΞΕΙΝ.

SUR QUELLES OBSERVATIONS IL FAUT ÉTABLIR
LA THÉORIE DE LA LUNE.

ΕΝ τῷ πρὸ τούτου συντάξαντες ὅσα ἂν
τις ἴδῃ συμβαίοντα περὶ τὴν τῆ ἡλίου κί-
νησιν, ἀρχόμενοί τε κατὰ τὴν ἐφεξῆς ἀκο-
λουθίαν καὶ τοῦ περὶ τῆς σελήνης λόγου,
πρῶτον ἠγούμεθα προσήκειν μὴ ἀπλῶς
μὴ δ' ὡς ἔτυχε προσεῖναι ταῖς τῶν εἰς
τοῦτο τηρήσεων χρήσεσιν, ἀλλὰ πρὸς
μὲν τὰς καθόλου καταλήψεις, ἐξείναις
μάλιστα προσίχθην τῶν ἀποδείξεων, ὅσαι
μὴ μόνον ἐκ τοῦ πλείονος χρόνου, ἀλλὰ
καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν κατὰ τὰς σεληνιακῶν
ἐκλείψεων τηρήσεων λαμβάνονται. Διὰ
μόνων γὰρ τούτων, ἀκριβῶς ἂν οἱ τόποι
τῆς σελήνης εὐρίσκοντο, τῶν ἄλλων, ὅσαι
ἦτοί διὰ τῶν πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς ἀστέρας
παρόδων, ἢ διὰ τῶν ὀργάνων, ἢ διὰ

ΑΠΡÈS avoir exposé dans le livre pré-
cédent, le mouvement du soleil et ses
particularités, nous continuerons par
l'examen du mouvement de la lune. Et
d'abord nous croyons qu'il est important
de ne pas s'attacher indifféremment et
comme au hasard, à toutes sortes d'ob-
servations; mais pour embrasser la théo-
rie générale de cet astre, il est surtout
important de se borner à celles qui
non seulement sont les plus anciennes,
mais encore qui sont fondées sur ses
éclipses. Car c'est par elles seules que
l'on peut trouver ses lieux véritables.
Les autres observations, soit celles des
rencontres de la lune avec les étoiles
fixes, soit celles qui sont faites au moyen

Imaginons dans la sphère de la lune, un cercle concentrique à l'écliptique ou cercle mitoyen du zodiaque et dans le même plan; et un autre cercle incliné à ce cercle concentrique, de la quantité dont la lune s'écarte en latitude, et emporté uniformément contre l'ordre des signes autour du centre de l'écliptique, d'une vitesse égale à l'excès du mouvement en latitude sur le mouvement en longitude (*a*). Nous supposons que sur ce cercle incliné est porté le cercle appelé épicycle qui se meut uniformément aussi, mais selon l'ordre des signes, suivant la restitution en latitude qui, rapporté à l'écliptique, constitue le mouvement en longitude; et enfin sur cet épicycle, la lune quelque part dans l'arc apogée, avançant contre l'ordre des signes, conformément à la restitution de l'anomalie. Nous n'avons pas besoin, pour cette explication, de nous embarrasser du mouvement en latitude, ni de l'inclinaison de l'orbite de la lune, qui n'affecte que d'une manière insensible le mouvement en longitude (*b*).

Des trois éclipses anciennes que nous avons choisies parmi celles qui ont été observées à Babylone, il est écrit que la première arriva dans la première année de Mardocempad, du 29 au 30 du mois égyptien Thoth. Elle commença, est-il dit, à s'éclipser, lorsqu'il y avoit déjà plus

Νοσίδω γὰρ ἐν τῇ τῆς σελήνης σφαίρᾳ κύκλος ὁμόκεντρός τε καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ κείμενος τῷ διὰ μέσων τῶν ζωδίων, πρὸς δὲ τοῦτον ἕτερος ἐγκυκλιμένος ἀναλόγως τῇ πληκίότητι τῆς κατὰ πλάτος παρόδου τῆς σελήνης, περιφερόμενος ὁμαλῶς εἰς τὰ προηγούμενα περὶ τὸ κέντρον τοῦ διὰ μέσων τῶν ζωδίων κύκλου τοσοῦτον, ὅσον ἢ κατὰ πλάτος κινήσεις ὑπέριχει τῆς κατὰ μῆκος. Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ λοξοῦ τούτου κύκλου φερόμενον ὑποτιθέμεθα τὸν καλούμενον ἐπίκυκλον, ὁμαλῶς πάλιν εἰς τὰ ἐπόμενα τοῦ κόσμου, ἀκολουθῶς τῇ κατὰ πλάτος ἀποκαταστάσει, ἥτις δηλονότι πρὸς αὐτὸν τὸν διὰ μέσων τῶν ζωδίων θεωρουμένην, τὴν κατὰ μῆκος ποιεῖται κινήσιν· ἐπὶ δὲ αὐτοῦ τοῦ ἐπικύκλου τὴν σελήνην ὡς κατὰ τὴν ἀπόγειον περιφέρειαν εἰς τὰ προηγούμενα τοῦ κόσμου τὴν μετέβασιν ποιουμένην ἀκολουθῶς τῇ τῆς ἀνωμαλίας ἀποκαταστάσει. Πρὸς μὲντοι τὴν ὑποκειμένην δεῖξιν οὐδὲν ἂν παραποδίζοιμεθα, μήτε τῆς διὰ τὸ πλάτος προηγήσεως, μήτε τῆς λοξώσεως τοῦ σεληνιακοῦ κύκλου συμπαραλαμβανομένης, οὐδεμιᾶς ἀξιολόγου διαφορᾶς τῇ κατὰ μῆκος παρόδῳ προσηγομένης ἐκ τῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἐγκλίσεως.

Ὡν τόπον εἰλήφμεν παλαιῶν τριῶν ἐκλείψεων ἐκ τῶν ἐν Βαβυλῶνι τετηρημένων, ἡ μὲν πρώτη ἀνεγέγραπται γεγοῦνα τῷ πρώτῳ ἔτει Μαρδοκεμπάδου, κατ' Αἴγυπτίου Θωῶθ καὶ εἰς τὴν λ'. Ἡρξάτο δέ, φησιν, ἐκλείπειν μετὰ τὴν ἀνατολὴν, μιᾶς ὥρας ἰκανῶς παρελθούσης,

καὶ ἐξέλιπεν ὅλη. Ἐπειδὴ οὖν ὁ ἥλιος περι-
τὰ ἑσχατὰ τῶν ἰχθύων ἦν, καὶ ἡ νύξ
ᾠρῶν ἰσημερινῶν $\beta\beta$ ἔργισα, ἡ μὲν ἀρχὴ
τῆς ἐκλείψεως ἐγένετο δηλοῦσι πρὸ δ' ϵ "
ᾠρῶν ἰσημερινῶν τοῦ μεσονυκτίου· ὁ δὲ
μέσος χρόνος, ἐπειδὴ περ τελέια ἦν ἡ ἐκ-
λείψις, πρὸ $\beta\beta$ ϵ " ᾠρῶν. Ἐν Ἀλεξαν-
δρείᾳ ἄρα, ἐπειδὴ περ πρὸς τὸν δι' αὐτῆς
μεσημβρινὸν τὰς ὀριαίας ἐποχὰς συνισά-
μεθα, κρονηεῖται δὲ ὁ δι' αὐτῆς μεσημ-
βρινὸς τοῦ διὰ Βαβυλῶνος ἡμίσει καὶ τρίτῳ
ἔργισα μιᾶς ὥρας ἰσημερινῆς, ὁ μέσος
χρόνος γέγονε τῆς προκειμένης ἐκλείψεως
πρὸ τρίτῳ καὶ τρίτου ᾠρῶν ἰσημερινῶν
τοῦ μεσονυκτίου, καθ' ἣν ᾠραν ὁ ἥλιος
κατὰ τοὺς ἐκτεθειμένους ἡμῖν ἐπιλογι-
σμοὺς ἐπέιχεν ἀκριβῶς τῶν ἰχθύων μοίρας
κδ' ϵ " ἔργισα.

Ἡ δὲ δευτέρα τῶν ἐκλείψεων ἀναγέ-
γραπται γεγонуῖα τῷ δευτέρῳ ἔτει τοῦ
αὐτοῦ Μαρδοκεμπάδου κατ' Αἰγυπτίους
Θωθ' ιβ εἰς τὴν ιβ . Εξέλιπε δέ, φησιν,
ἀπὸ νότου δακτύλους τρεῖς αὐτοῦ τοῦ
μεσονυκτίου. Ἐπεὶ οὖν ὁ μέσος χρόνος ἐν
Βαβυλῶνι φαίνεται γεγονῶς κατ' αὐτὸ
τὸ μεσονυκτίον, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὀφείλει
γεγονέναι πρὸ ϵ " καὶ γ'" μέρους μιᾶς
ὥρας τοῦ μεσονυκτίου, καθ' ἣν ᾠραν ὁ
ἥλιος ἐπέιχεν ἀκριβῶς τῶν ἰχθύων μοίρας
 $\text{ιγ}'$ ϵ " δ'.

Ἡ δὲ τρίτη τῶν ἐκλείψεων ἀναγέγρα-
πται γεγонуῖα τῷ αὐτῷ δευτέρῳ ἔτει τῷ
Μαρδοκεμπάδου κατ' Αἰγυπτίους Φαμε-
νώθ' ιε εἰς τὴν ις . Ἡρξαστο δέ, φησιν, ἐκλεί-
ψειν μετὰ τὴν ἀνατολὴν, καὶ ἐξέλιπεν ἀπ'
ἄρκτων πλείον τῷ ἡμίσει. Ἐπειδὴ οὖν ὁ

d'une heure qu'elle étoit levée (c), et l'é-
clipse fut totale. Puisqu'alors le soleil
étoit à l'extrémité des poissons, et que la
nuit étoit de douze heures équinoxiales
à peu près, l'éclipse commença donc
quatre heures et demie équinoxiales avant
minuit; et le milieu de l'éclipse, puis-
qu'elle fut totale, eut lieu à deux heures
et demie avant minuit (d). Par conséquent
pour Alexandrie, puisque c'est au méridien
de cette ville que nous rapportons
les temps, et que ce méridien est d'envi-
ron une demie et un tiers d'heure équinoxiale
à l'occident de celui de Babylone, ce milieu
répond à trois heures $\frac{1}{3}$ équinoxiales
avant minuit, heure à laquelle, suivant le
calcul que nous avons fait, le lieu vrai du
soleil étoit sur 24^{d} $\frac{1}{2}$ environ, des poissons.

La seconde éclipse arriva la seconde an-
née du même Mardocempad, dans la nuit
du 18 au 19 du mois égyptien Thoth.
On rapporte qu'elle fut de trois doigts
du côté austral. Ainsi, puisque le milieu
paroît être arrivé à minuit même à Baby-
lone, il doit avoir été vu à (e) Alexandrie à
une demie et un tiers d'heure avant mi-
nuit, le soleil étant précisément sur
 13^{d} $\frac{1}{4}$ des poissons.

(f) La troisième de ces éclipses est at-
tribuée à la même seconde année de
Mardocempad, dans la nuit du 15 au
16 du mois égyptien Phamenoth. On
dit qu'elle commença après le lever, et
qu'elle fut de plus de la moitié du côté
des ours. Comme le soleil étoit alors

au commencement de la vierge, la longueur de la nuit se trouvoit donc être à Babylone de onze heures équinoxiales à peu près, et la moitié de la nuit, de 5 heures et demie. Donc l'éclipse commença 5 heures tout au plus avant minuit, puisqu'elle commença après le lever, et son milieu fut à 3 heures $\frac{1}{2}$ avant minuit. Tout le temps de l'obscurcissement devant avoir été de trois heures à très-peu près, pour une éclipse de cette grandeur, il s'ensuit que pour Alexandrie, le milieu de cette éclipse fut à 4 $\frac{1}{2}$ heures équinoxiales avant minuit, heure où le soleil se trouvoit réellement sur 3^d $\frac{1}{4}$ à peu près, de la vierge.

(g) Il est clair maintenant que du milieu de la première éclipse à celui de la seconde, le soleil, et aussi la lune, ont parcouru en outre des circonférences entières, 349^d 15' ; et du milieu de la seconde éclipse à celui de la troisième (h), 169^d 30'. Mais les (i) intervalles de temps sont, du milieu de la première éclipse à celui de la seconde, de 354 jours 2 heures $\frac{7}{8}$ équinoxiales, ou de 2 heures $\frac{1}{4}$ de nychthémères moyens ; et du milieu de la seconde à celui de la troisième, de 176 jours et 20 $\frac{1}{2}$ heures équinoxiales estimées grossièrement, ou exactement de 20 heures $\frac{1}{4}$. Or, en 354 jours et 2 heures $\frac{1}{4}$ équinoxiales, le mouvement moyen de la lune, (car en suivant les mouvemens vrais, on n'y trouvera, pour cet espace de temps, aucune différence sensible), lui fait parcourir 306^d 25' d'anomalie, en

ἡλιος περὶ τὴν ἀρχὴν ἦν τῆς παρθένου, τὸ μὲν τῆς νυκτὸς μέγεθος ἐν Βαβυλῶνι ἰσ' ἔγχευα ὥρων ἐτύχχανεν ἰσημερινῶν, τὸ δὲ ἡμισυ τῆς νυκτὸς ἔς' ὥρων. Καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ ἄρα τῆς ἐκλείψεως γέγονε πρὸ πέντε μάλιστα ὥρων ἰσημερινῶν τοῦ μεσονυκτίου, διὰ τὸ μετὰ τὴν ἀνατολὴν ἦρχθαι, ὃ δὲ μέσος χρόνος πρὸ γ' ἔ' ὥρων. Ἐπειδήπερ ὁ πᾶς χρόνος τῆς τηλικύτου μεγέθους τῆς ἐπισκοπήσεως τριῶν ἔγχευα ὥρων ὀφείλει γεγονέναι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πάλιν ἄρα ὁ μέσος χρόνος τῆς ἐκλείψεως ἀπετελέσθη πρὸ δ' καὶ γ' ὥρων ἰσημερινῶν τοῦ μεσονυκτίου, καθ' ἣν ὥραν ὁ ἡλιος ἐπέτυχεν ἀκριβῶς τῆς παρθένου μοίρας γ' δ' ἔγχευα.

Φανερὸν οὖν ὅτι ἀπὸ μὲν τοῦ μέσου χρόνου τῆς πρώτης ἐκλείψεως ἐπὶ τὸν τῆς δευτέρας κελίηται ὁ ἡλιος, ταυτίσι καὶ ἡ σελήνη μεθ' ὅλους κύκλους μοίρας τμῶν ἰε', ἀπὸ δὲ τοῦ τῆς δευτέρας ἐκλείψεως μέσου χρόνου ἐπὶ τὸν τῆς τρίτης, μοίρας ρξθ' λ'. Ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν μεταξὺ χρόνων διάσασις, ἀπὸ μὲν τοῦ πρώτου ἐπὶ τὸν δεύτερον ἡμέρας περιέχει τνδ' καὶ ὥρας ἰσημερινὰς, ἀπλῶς μὲν οὕτω θεωροῦσι, δύο ἡμισυ, πρὸς δὲ τὸν τῶν ὀμαλῶν νυχθήμερων ἐπιλογισμὸν δύο ἡμισυ πεντεκαίδεκατον ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας ἐπὶ τὸν τρίτον, ἡμέρας ρσθ' καὶ ὥρας ἰσημερινὰς ἀπλῶς μὲν πάλιν κ' ε', ἀκριβῶς δὲ κ' καὶ πέμπτον. Κι νίται δὲ ὀμαλῶς ἡ σελήνη πρὸς γὰρ τὸν τοσῶτον χρόνον οὐδενὶ σιδητῶ διοίσει, καὶ ταῖς σύνεγγυς τῶν ἀκριβῶν περιόδων τις ἀκολουθήσει, ἐν μὲν ταῖς τνδ' ἡμέραις καὶ ὥραις ἰσημεριναῖς β' ε' ἰε', ἀνωμαλίας μὲν

μεθ' ὅλους κύκλους μοίρας τ $\bar{5}$ κ', μήκους δὲ μοίρας τμ $\bar{1}$ νά' ἐν δὲ ταῖς ρο $\bar{5}$ ἡμέραις καὶ ὄραις ἰσημέριαις π' καὶ ι', ἀνωμαλίας μὴν μοίρας ρ $\bar{7}$ κς', μήκους δὲ μοίρας ρ $\bar{0}$ ζ' ἔγγιστα. Δῆλον οὖν ὅτι αἱ μὲν τῆς πρώτης διαστάσεως τοῦ ἐπικύκλου μοῖραι τ $\bar{5}$ κ' προστιθείκασιν τῇ μέσῃ κινήσει τῆς σελήνης μοίρας γ' κδ', αἱ δὲ τῆς δευτέρας διαστάσεως μοῖραι ρ $\bar{ν}$ κς' ἀφηρήκασιν τῆς μέσης κινήσεως μοίρας ὀ λζ'.

Τούτων ὑποκειμένων, ἴστω ὁ τῆς σελήνης ἐπίκυκλος ὁ ΑΒΓ, καὶ τὸ μὲν Α σημεῖον ἴσως καθ' οὗ ἦν ἡ σελήνη ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ τῆς πρώτης ἐκλείψεως, τὸ δὲ Β καθ' οὗ ἦν ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ τῆς δευτέρας ἐκλείψεως, τὸ δὲ Γ καθ' οὗ ἦν ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ τῆς τρίτης ἐκλείψεως. Νοήσω δὲ ἡ τῆς σελήνης ἐπὶ τοῦ ἐπικύκλου μεταβάσεις, ὡς ἀπὸ τοῦ Β ἐπὶ τὸ Α, καὶ ἀπὸ τοῦ Α ἐπὶ τὸ Γ γινομένη, ἄσπε τὴν μὲν ΑΓΒ περιφέρειαν, ἢν ἐπιχεικίηται ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκλείψεως ἐπὶ τὴν δευτέραν, μοιρῶν οὔσαν τ $\bar{5}$ κ', προστιθέναι τῇ μέσῃ μοίρας γ' κδ', τὴν δὲ ΒΑΓ, ἢν κελίηται ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐκλείψεως ἐπὶ τὴν τρίτην, μοιρῶν οὔσαν ρ $\bar{ν}$ κς', ἀφαιρῆν τῆς μέσης, μοίρας ὀ λζ', διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ Β ἐπὶ τὸ Α πάροδον, μοιρῶν οὔσαν γ $\bar{ν}$ λι', ἀφαιρῆν τῆς μέσης τὰς αὐτὰς μοίρας γ' κδ', τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ Α ἐπὶ τὸ Γ, μοιρῶν οὔσαν 45 νά', προστιθέναι τῇ μέσῃ μοίρας β' μζ'. Ὅτι μὲν οὖν

autre des circonférences entières, et 345^d 51' de longitude; et pendant 176 jours 20 ; heures équinoxiales, 150^d 26' d'anomalie, et 170^d 7' environ de longitud (J). Il est donc évident que les 306^d 25' de l'épicycle ont ajouté au moyen mouvement de la lune, 3^d 24' dans le premier intervalle, et que les 150^d 26' dans le second, en ont ôté 0^d 37'.

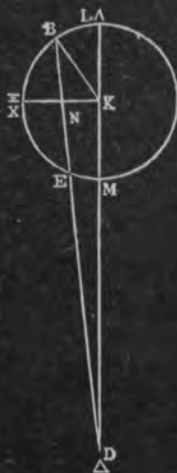

Cela posé, soit ΑΒΓ l'épicycle de la lune; Α, le point où se trouvoit la lune au milieu de la première éclipse, Β, celui où elle étoit au milieu de la seconde, et Γ dans la troisième. Concevez la lune allant de Β en Α et de Α en Γ, ensorte que l'arc ΑΒΓ qu'elle a parcouru depuis la première éclipse jusqu'à la seconde, étant de 306^d 25', ajoute 3^d 24' au mouvement moyen, et que

l'arc ΒΑΓ parcouru depuis la seconde éclipse jusqu'à la troisième, étant de 150^d 26', en retranche 0^d 37' (k). Pour cette raison, aussi, le mouvement de Β en Α étant de 53^d 35' (l), retranche du moyen mouvement 3^d 24'; et celui de Α en Γ, qui est de 96^d 51', ajoute au moyen mouvement 2^d 47'. Il est clair que le point le plus périégée de l'épicycle ne peut pas être

l'angle DKN est de $178^{\text{d}} 2'$ des degrés dont deux angles droits en valent 360 , et de $89^{\text{d}} 1'$ de ceux dont quatre angles droits en valent 360 . Donc l'arc XM de l'épicycle est de $89^{\text{d}} 1'$, et l'arc LBX restant du demi-cercle, de $90^{\text{d}} 59'$; or l'arc BX, moitié de l'arc BXE est de $78^{\text{d}} 35'$, car l'arc entier BE a été démontré de $157^{\text{d}} 10'$ à tres-peu près. Donc l'arc restant LB de l'épicycle, dont la lune étoit éloignée de l'apogée au milieu de la seconde éclipse, est de 12 degrés $24'$. Pareillement, puisqu'il est prouvé que l'angle DKN est de $89^{\text{d}} 1'$ des degrés dont 360 font quatre angles droits, l'angle restant KDN qui mesure l'arc du mouvement moyen en longitude, retranché de l'anomalie qui est LB de l'épicycle, donne le complément $0^{\text{d}} 59'$ de l'angle droit. Donc la longitude moyenne de la lune au temps du milieu de la seconde éclipse, étoit en $14^{\text{d}} 44'$ de la vierge, puisqu'elle étoit réellement à $13^{\text{d}} 45'$ qui répondent juste au même nombre de degrés que le soleil occupoit alors dans les poissons.

Maintenant, des trois éclipses que nous avons observées avec le plus grand soin à Alexandrie, la première est arrivée la dix-septième année d'Adrien, dans la nuit du 20 au 21 du mois égyptien Payni.

γωνία, οἷον μὲν εἰσιν αἱ δύο ὀρθαὶ τῆς τοιούτων ἐστὶν ῥοῦ β', οἷον δὲ αἱ τέσσαρες ὀρθαὶ τῆς τοιούτων πῶ α'. Καὶ ἡ μὲν ΣΜ ἄρα τοῦ ἐπικύκλου περιφέρειαι μοιρῶν ἐστὶν πῶ α', ἡ δὲ ΛΒΞ τῶν λοιπῶν εἰς τὸ ἡμικύκλιον ἔνθ' τῶν δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἡ ΒΞ, περιφέρειαι ἡμίσεια οὔσα τῆς ΒΞΕ, μοιρῶν οἷον λβ', ἐπειδὴ περ ἡ ΒΕ ὅλη ἀπεδείχθη μοιρῶν ἐνζ' ἰγγίσα καὶ λοιπὴ ἄρα ἡ ΛΒ τοῦ ἐπικύκλου περιφέρειαι, ἣν ἀπέδειχεν ἡ σελήνη τοῦ ἀπογιοτάτου κατὰ τὸν ἐκκείμενον μέσον χρόνον τῆς δευτέρας ἐκλείψεως, μοιρῶν ἐστὶ ββ' κδ'. Ομοίως δὲ ἐπεὶ ἡ ὑπὸ ΔΚΝ γωνία ἐδείχθη τοιούτων πῶ α', οἷον εἰσὶν αἱ τέσσαρες ὀρθαὶ τῆς, καὶ λοιπὴ ἔσται ἡ ὑπὸ ΚΔΝ γωνία, ἣτις ὑποτείνει τὴν ἀφαιρουμένην τῆς μέσης κατὰ μήκος παραόδου περιφέρειαν, ἐκ τῆς παρὰ τὴν ΛΒ τοῦ ἐπικύκλου γινομένης ἀνωμαλίας, τῶν λοιπῶν εἰς τὴν μίαν ὀρθὴν μοιρῶν ὅνθ'. Καὶ κατὰ μήκος ἄρα μέσως ἐπέδειχεν ἡ σελήνη, κατὰ τὸν μέσον χρόνον τῆς δευτέρας ἐκλείψεως, παρθέτου μοίρας ἰδ' μδ', ἐπειδὴ περ ἀκριβῶς ἐπέειχε μοίρας ἰγ' μέ, ὅσας καὶ ὁ ἥλιος ἐν τοῖς ἰχθύσι.

Πάλιν ὧν εἰλήφαμεν τριῶν ἐκλείψεων ἐκ τῶν ἐπιμελέστατα ἡμῖν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τετηρημένων, ἡ μὲν πρώτη γέγονε τῷ ἰζ' ἔτει Ἀδριανοῦ, κατ' Αἰγυπτίους Παῦν κ' εἰς τὴν κβ'. Τὸν δὲ μέσον

χρόνον ἀκριβῶς ἐπιλογισάμεθα γεγονέναι πρὸ ἡμῶν καὶ τετάρτου μῆρας ἰσημερινῆς τοῦ μισουκτίου· καὶ ἐξέλιπεν ὅλη, καθ' ἣν ὥραν ἀκριβῶς ἐπεῖχεν ὁ ἥλιος τοῦ ταύρου μοίρας $17^{\circ} 8''$ ἕγγιστα.

Ἡ δὲ δευτέρα γίγνεται τῶν ἱεῖς Ἀδριανοῦ κατ' Αἰγυπτίους Χοϊάκ β' εἰς τὴν γ'. Τὸν δὲ μίσον χρόνον ἐπιλογισάμεθα γεγονέναι πρὸ α' ὥρας ἰσημερινῆς τοῦ μισουκτίου. Καὶ ἐξέλιπεν ἀπ' ἄρκτων τὸ ε' καὶ γ' τῆς διαμέτρου, καθ' ἣν ὥραν ἐπεῖχεν ὁ ἥλιος ἀκριβῶς τῶν χηλῶν μοίρας $κ\bar{ε} 5''$ ἕγγιστα.

Ἡ δὲ τρίτη τῶν ἐκλείψεων γίγνεται τῶν κ' εἰς Ἀδριανοῦ κατ' Αἰγυπτίους Φαρμουθι ἱβ' εἰς τὴν κ'. Τὸν δὲ μίσον χρόνον ἐπιλογισάμεθα γεγονέναι μετὰ δ' ὥρας ἰσημερινῆς τοῦ μισουκτίου καὶ ἐξέλιπε τὸ ἡμισυ τῆς διαμέτρου ἀπ' ἄρκτων. Ἐπεῖχε δὲ καὶ κατὰ ταύτην τὴν ὥραν ὁ ἥλιος τῶν ἰχθύων μοίρας $1\bar{δ} 1\bar{β}'$ ἕγγιστα.

Φανερὸν οὖν ὅτι καὶ ἐνταῦθα κινῆται ἡ σελήνη μεθ' ὅλους κύκλους, ἀπὸ μὲν τοῦ μίσου χρόνου τῆς πρώτης ἐκλείψεως ἐπὶ τὸν μίσον χρόνον τῆς δευτέρας ἐκλείψεως, ὅσας καὶ ὁ ἥλιος μοίρας $ρ\bar{ζ}\alpha' ν\bar{ε}'$, ἀπὸ δὲ τοῦ τῆς δευτέρας ἐπὶ τὸν τῆς τρίτης μοίρας $ρ\bar{λ}\eta' ν\bar{ε}'$. Ἐστὶ δὲ καὶ ὁ μεταξὺ χρόνος τῆς μὲν πρώτης διαστάσεως ἐνιαυτοῦ αἰγυπτιακοῦ ἐνὸς καὶ ἡμερῶν $ρ\bar{ξ}\bar{ε}$, καὶ ὡρῶν ἰσημερινῶν ἀπλῶς μὲν $κ\bar{γ} 5''$ δ', ἀκριβῶς δὲ $κ\bar{γ} 5'' \eta'$. Τῆς δὲ δευτέρας διαστάσεως ἐνιαυτοῦ πάλιν αἰγυπτιακοῦ

Un calcul exact nous a donné le milieu de cette éclipse à trois quarts d'heure avant minuit; et l'éclipse a été totale quand le lieu vrai du soleil fut sur 13^{d} du taureau, à peu près.

La seconde est arrivée la dix-neuvième année d'Adrien, dans la nuit du 2 au 3 du mois égyptien Choïac. Un calcul exact nous en a donné le milieu à une heure équinoxiale avant minuit. La lune n'a été obscurcie vers les ourses que jusqu'à la moitié et au tiers de son diamètre, dans le temps que le lieu vrai du soleil étoit sur $25^{\text{d}} \frac{1}{2}$ des serres, à peu près.

La troisième de ces éclipses est arrivée la vingtième année d'Adrien, dans la nuit du 19 au 20 du mois égyptien Pharmouthi. Notre calcul nous a donné pour le temps du milieu de cette éclipse, quatre heures équinoxiales après minuit; il n'y eut d'éclipsé que la moitié du diamètre, du côté des ourses, lorsque le soleil étoit sur $14^{\text{d}} 12'$ des poissons, environ.

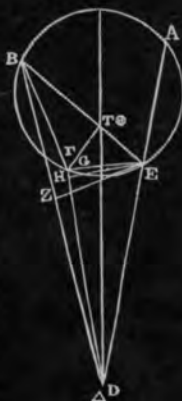
Il est évident qu'ici la lune a parcouru depuis le milieu de la première éclipse jusqu'à celui de la seconde, en outre des circonférences entières, $161^{\text{d}} 55'$, autant que le soleil; et depuis le milieu de la seconde jusqu'à celui de la troisième, $138^{\text{d}} 55'$. Or la durée du premier intervalle est d'une année égyptienne 166 jours et $23 \frac{1}{4} \frac{1}{4}$ heures équinoxiales à peu près, ou plus exactement 23 heures $\frac{1}{4} \frac{1}{4}$ (q). Celle du second est d'une année égyptienne de 137 jours et

Hand buch,
P. 228

5 heures équinoxiales environ, ou juste 5 heures 30'. D'ailleurs le mouvement moyen de la lune, pendant un an 166 jours et 23 heures 30' 8" équinoxiales, lui fait parcourir en sus des circonférences entières, à peu près $110^d 21'$ d'anomalie, et $169^d 37'$ en longitude; et dans un an 137 jours 5 heures 30' équinoxiales, $81^d 36'$ d'anomalie, et $137^d 34'$ environ en longitude. Il est donc clair que les $110^d 21'$ du premier intervalle, de l'épicycle, ont retranché du moyen mouvement en longitude, $7^d 42'$, et que les $81^d 36'$ du second intervalle ont ajouté au moyen mouvement en longitude, $1^d 21'$.

D'après cela, soit encore ABG l'épicycle de la lune, et A le point de la première éclipse où étoit la lune, B celui de la seconde, G celui de la troisième. Concevez la lune allant de A en B et de là en G, ensorte que l'arc AB, étant de $110^d 21'$, ôte $7^d 42'$ du mouvement moyen en longitude, suivant ce que nous avons dit, et que l'arc BG qui est de $81^d 36'$, ajoute $1^d 21'$ à la longitude, et qu'enfin l'arc GA qui est de $168^d 3'$ ajoute à la longitude les $6^d 21'$ qui restent. Il est clair que l'apogée doit être dans l'arc AB, parce qu'il ne peut être ni dans BG, ni dans GA, l'un et l'autre de ceux-ci étant additifs et

ἐνὸς καὶ ἡμερῶν ρλζ', καὶ ὠρῶν ἰσημερινῶν ἀπλῶς μὲν ε', ἀκριβῶς δὲ ε' ζ". Κινεῖται δὲ πάλιν ἡ σελήνη μείσως μισθ' ὅλους κύκλους, ἐν μὲν τῷ ἐνὶ ἔτει καὶ ἡμέραις ρξϛ' καὶ ὠραῖς ἰσημεριναῖς κγ' ζ' η", ἀνωμαλίας μὲν μοίρας ρι κα', μήκους δὲ μοίρας ρξθ' λξ' ἔγγιστα. Ἐν δὲ τῷ ἐνὶ ἔτει καὶ ἡμέραις ρλζ' καὶ ὠραῖς ἰσημεριναῖς ε' ζ', ἀνωμαλίας μὲν μοίρας πᾶ λς', μήκους δὲ μοίρας ρλζ' λδ' ἔγγιστα. Δῆλον οὖν ὅτι καὶ αἱ μὲν τῆς πρώτης διαστάσεως τῷ ἐπικύκλῳ μοίραι ρι κα' ἀφηρέκασι τῆς κατὰ μήκους μείσεως παρόδου, μοίρας ζ' μβ', αἱ δὲ τῆς δευτέρας διαστάσεως μοίραι πᾶ λς' προστεθείκασι τῇ κατὰ μήκους μείσῃ παρόδῳ μοίρας ᾠ κα'.

Τούτων οὖν ὑποκειμένων, ἔσω πάλιν ὁ ἐπικύκλος τῆς σελήνης ὁ ABΓ, καὶ τὸ μὲν A σημείον ὑποκείδω καθ' οὗ ἦν ἡ σελήνη ἐν τῷ μίσῳ χρόνῳ τῆς πρώτης ἐκλείψεως, τὸ δὲ Β τὸ τῆς δευτέρας ἐκλείψεως, τὸ δὲ Γ τὸ τῆς τρίτης. Νοίω δὲ ὡσαύτως ἢ μεταβάσει τῆς σελήνης ὡς ἀπὸ τοῦ Α ἐπὶ τὸ Β, εἴτα ἐπὶ τὸ Γ γινόμενη, ὥστε τὴν μὲν AB περιφέρειαν μοιρῶν οὔσαν ρι κα', ἀφαιρεῖν, ὡς ἐφάμεν, τῆς κατὰ μήκους μείσεως παρόδου μοίρας ζ' μβ', τὴν δὲ ΒΓ μοιρῶν οὔσαν πᾶ λς' προστεθεῖναι τῷ μήκει μοίραν ᾠ κα', λοιπὴν δὲ τὴν ΓΑ μοιρῶν οὔσαν ρξη' γ' προστεθεῖναι τῷ μήκει τὰς λοιπὰς μοίρας ϛ' κα'. Ὅτι μὲν οὖν

ἐπὶ τῆς AB περιφερείας τὸ ἀπογοιό-
 τατοι εἶναι δεῖ, φανερὸν ἐκ τοῦ μή τε
 ἐπὶ τῆς ΒΓ εἶναι δύνασθαι μή τε ἐπὶ τῆς
 ΓΑ, διὰ τὸ ἑκατέραν αὐτῶν περισσοδει-
 κήν τε εἶναι καὶ ἐλάσσοια ἡμικυκλίου. Εἰ-
 λήφθω δὲ ὁμοίως, ὡς μὴ ὑποκειμένου
 τούτου, τὸ κέντρον τοῦ ζωδιακοῦ, καὶ
 τοῦ κύκλου ἐφ' οὗ φέρεται ὁ ἐπίκυκλος,
 καὶ ἔστω τὸ Δ, ἑπεξεύχθωσάν τε ἀπ' αὐ-
 τοῦ ἐπὶ τὰ τῶν τριῶν ἐκλείψεων σημεῖα
 εὐθείαι αἱ ΔΕΑ, ΔΒ, ΔΓ· καὶ ἐπιζευχ-
 θείσης τῆς ΒΓ, ἤχθωσαν ἀπὸ τοῦ Ε ση-
 μείου εὐθείαι ἐπὶ μὲν τὰ Β, Γ αἱ ΕΒ, ΕΓ,
 ἐπὶ δὲ τὰς ΒΔ, ΔΓ εὐθείας κάθετοι αἱ
 ΕΖ καὶ ΕΗ· καὶ ἔτι ἀπὸ τοῦ Γ ἐπὶ τὴν
 ΒΕ, κάθετος ἤχθω ἡ ΓΘ. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ
 ΑΒ περιφέρεια ὑποτείνει τοῦ διὰ μέσων
 τῶν ζωδίων κύκλου μοίρας ζ' μβ', εἴη ἂν καὶ
 ἡ ὑπὸ ΑΔΒ γωνία, πρὸς τῷ κέντρῳ οὔσα
 τοῦ ζωδιακοῦ, οἷον μὲν εἰσιν αἱ τίσσαρες
 ὀρθαὶ τῆς τοιούτων ζ' μβ', οἷον δὲ αἱ
 δύο ὀρθαὶ τῆς τοιούτων ιβ' κδ'. Ὡστε καὶ
 ἡ μὲν ἐπὶ τῆς ΕΖ περιφέρεια τοιούτων
 ἐστὶ ιβ' κδ', οἷον ὁ περὶ τὸ ΔΕΖ τρίγωνον
 κύκλος τῆς ΕΖ, αὐτὴ δὲ ἡ ΕΖ εὐθεῖα τοιούτων
 ιβ' δ' μβ', οἷον ἐστὶν ἡ ΔΕ ὑποτείνουσα ρκ'.
 Ὁμοίως, ἐπεὶ ἡ ΑΒ περιφέρεια μοιρῶν εἰσιν
 ρβ' κα', εἴη ἂν καὶ ἡ ὑπὸ ΑΕΒ γωνία,
 πρὸς τῇ περιφερείᾳ οὔσα, τοιούτων ρβ'
 κα', οἷον εἰσιν αἱ δύο ὀρθαὶ τῆς τῶν δ'
 αὐτῶν ἦν καὶ ἡ ὑπὸ ΑΔΒ ιβ' κδ', λοιπὴ
 ἄρα ἡ ὑπὸ ΕΒΔ γωνία τῶν αὐτῶν ἐστὶν
 ἔδ' ιζ'. Ὡστε καὶ ἡ μὲν ἐπὶ τῆς ΕΖ περι-
 φέρεια τοιούτων ἐστὶν ἔδ' ιζ', οἷον ὁ περὶ
 τὸ ΒΕΖ κύκλος τῆς ΕΖ. Αὐτὴ δὲ ἡ ΕΖ

moindres que le demi-cercle. Prenons
 donc, comme s'il n'étoit pas supposé, le
 centre du zodiaque et du cercle sur
 lequel l'épicycle est porté, en D, joi-
 gnons-le aux points des trois éclipses par
 les droites DEA, DB, DG; et, après avoir
 joint BG, menons du point E les droites
 EB, EG, aux points B, G, et les perpendi-
 culaires EZ, EH, sur les droites BD, DG; et
 du point G soit abaissée la perpendiculaire
 GT sur BE. Puisque l'arc AB mesure 7^d
 42' de l'écliptique, l'angle ADB au centre
 du zodiaque vaudra 7^d 42' des degrés
 dont 360 font la valeur de quatre angles
 droits, et 15^d 24' des degrés dont deux
 angles droits en valent 360. Ainsi l'arc
 soutendu par EZ est de 15^d 24' des
 degrés dont le cercle circonscrit au
 triangle DEZ en contient 360, et la
 droite EZ elle-même est de 16^p 4' 42''
 des parties dont l'hypoténuse DE en
 contient 120. Pareillement, puisque l'arc
 AB est de 110^d 21', l'angle AEB inscrit
 sera de 110^d 21' des degrés dont 360 font
 deux angles droits; or l'angle ADB étoit
 de 15^d 24' de ces mêmes degrés, donc
 l'autre angle EBD est de 94^d 57' de ces
 mêmes degrés. Par conséquent l'arc sou-
 tenu par la droite EZ contient 94^d 57'
 des degrés dont le cercle circonscrit au
 triangle BEZ en contient 360. Mais la
 droite EZ est de 88^d 26' 17'' des parties

CHAPITRE VII.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

DE L'ÉPOQUE DES MOYENS MOUVEMENS DE
LONGITUDE ET D'ANOMALIE DE LA LUNE.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΩΝ ΟΜΑΛΩΝ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ
ΚΙΝΗΣΕΩΝ ΜΗΚΟΥΣ ΤΕ ΚΑΙ ΑΝΩΜΑΛΙΑΣ.

POUR réduire ces époques au midi du premier jour du mois égyptien Thoth de la première année de Nabonassar, nous avons pris l'intervalle de temps écoulé de ce jour au milieu de la seconde des trois premières et plus proches éclipses, laquelle est arrivée, comme nous l'avons dit, la seconde année de Mardocempad, du 18 au 19 du mois égyptien de Thoth, à $\frac{1}{4}$ et $\frac{1}{4}$ d'une heure équinoxiale avant minuit, ce qui fait une espace de 27 années égyptiennes 17 jours et 11 $\frac{1}{2}$, heures à très-peu près, tant simplement qu'exactement; et en rejetant les circonférences entières, 123^d 22' de longitude, et 103^d 35' d'anomalie. Si nous retranchons respectivement ces quantités, des lieux du milieu de la seconde éclipse, nous aurons pour la première année de Nabonassar au premier jour du mois égyptien de Thoth à midi, le lieu moyen de la lune sur 11^d 22' du taureau en longitude et à 268^d 49' d'anomalie depuis l'apogée de l'épicycle, c'est-à-dire à 70^d 37' d'elongation, le soleil, comme il a été prouvé, étant alors sur 0^u 45' des poissons.

ΙΝΑ δὲ καὶ τὰς ἐποχὰς αὐτῶν συσπώμεθα εἰς τὸ αὐτὸ πρῶτον ἔτος Ναβονασσάρου κατ' Αἰγυπτίους Θῶθ ᾗ τῆς μισημβρίας, ἐλάβομεν τὸν ἐνεῦθεν χρόνον μέχρι τοῦ μέσου τῆς δευτέρας ἐκλείψεως τῶν πρώτων καὶ ἐγγυτέρων τριῶν, ἧτις, ὡς ἔφαμεν, γέγονε τῷ δευτέρῳ ἔτει Μαρδοκιεμπάδου κατ' Αἰγυπτίους Θῶθ ἡ̄ εἰς τὴν ἰβ̄ πρὸς ε" καὶ γ" μιᾶς ὥρας ἰσημερινῆς τοῦ μεσονυκτίου. Συνάγεται δὲ οὗτος ἐτῶν αἰγυπτιακῶν κζ̄ καὶ ἡμερῶν ιζ̄ καὶ ὠρῶν ἀπλῶς τε καὶ ἀκριβῶς ἐγγίσα ἰᾶ ε". καὶ παρὰκείται τῷ τοσοῦτῳ χρόνῳ μεθ' ὅλους κύκλους ἐπουσίας μήκους μὲν μοῖραι ρκγ̄ κβ', ἀνωμαλίας δὲ μοῖραι ργ̄ λε' ἄς εἰς ἀφέλωμεν τῶν ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ τῆς δευτέρας ἐκλείψεως ἐποχῶν, ἑκατέραν ἀφ' ἑκατέρας οἰκίσεως, ἕξομεν εἰς τὸ πρῶτον ἔτος Ναβονασσάρου κατ' Αἰγυπτίους Θῶθ ᾗ τῆς μισημβρίας, ἐπέχουσιν μέσως τὴν σελήνην, κατὰ μὲν μῆκος, ταύρου μοίρας ἰᾶ κβ', ἀνωμαλίας δὲ ἀπὸ τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου μοίρας σξ̄η̄ μβ', ἀποχῆς δὲ δηλονότι μοιρῶν ὁ λζ', ἐπειδήτερ καὶ ὁ ἥλιος εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἀπέδειχθη τῶν ἰχθῦων ἐπέχων μοίρας ὁ με'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

CHAPITRE VIII.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΟΣ
ΜΕΣΩΝ ΠΑΡΟΔΩΝ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ
ΕΠΟΧΩΝ ΑΥΤΩΝ.

DE LA CORRECTION DES MOYENS MOUVEMENTS DE LA LUNE EN LATITUDE ET DE LEURS ÉPOQUES.

ΤΑΣ μὲν οὖν τοῦ μήκους καὶ τῆς ἀνωμαλίας περιοδικὰς κινήσεις, καὶ ἔτι τὰς ἐποχὰς αὐτῶν, διὰ τῶν τοιούτων ἐφόδων συνεσησάμεθα· ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ πλάτος, πρότερον μὲν διημαρτάνομεν καὶ αὐτοὶ συγχρώμενοι κατὰ τὸν Ἰππαρχον τῷ τὴν σελήην ἐξακοσιάκις μὲν καὶ πεντηκοντάκις ἐγγίσα καταμετρεῖν τὸν ἴδιον κύκλον, δις δὲ καὶ ἡμισιάκις τὸν τῆς σκιάς καταμετρεῖν κατὰ τὸ ἐν ταῖς συζυγίαις μέσον ἀπόστημα. Τούτων γὰρ ὑποκειμένων, καὶ τῆς πηλικότητος τῆς ἐγκλίσεως τοῦ λοξοῦ κύκλου τῆς σελήνης, οἱ τῶν κατὰ μέρος αὐτῆς ἐκλείψεων ὅροι δίδονται. λαμβάνοντες οὖν διαστάσεις ἐκλειπτικὰς, καὶ ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἐπισκοπήσεων τὰς ἀκριβεῖς κατὰ πλάτος ἐπὶ τοῦ λοξοῦ κύκλου παρόδους, ἀφ' ὁποτέρου τῶν συνδέσμων ἐπιλογιζόμενοι, διὰ τε τῆς ἀποδεδειγμένης κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν διαφορᾶς, ἀπὸ τῶν ἀκριβῶν παρόδων τὰς περιοδικὰς διακρίνοντες, οὕτω τὰς τε κατὰ τοὺς μέσους χρόνους τῶν ἐκλείψεων ἐποχὰς τοῦ περιοδικοῦ πλάτους εὐρίσκομεν, καὶ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ μεθ' ὅλους κύκλους ἐποουσίαν.

Νῦν δὲ χρυσάμενοι χαριεστέραις ἐφοδοῖς, καὶ μηδενὸς τῶν πρότερον ὑποτιθεμένων ἐπιδομένας, πρὸς τὴν τῶν

NOUS avons établi tout à la fois par ces méthodes les mouvemens périodiques tant de longitude que d'anomalie, ainsi que leurs époques; mais pour celles de la latitude, nous avons mal fait de supposer avec Hipparque, que le disque de la lune est la 650e partie de l'orbite de cet astre, et qu'il est contenu deux fois et demie dans le cercle de l'ombre, quand elle est à sa moyenne distance lors des conjonctions. Car cela suppose, ainsi que la quantité de l'inclinaison de l'orbite de la lune, les limites de ses éclipses sont données. En prenant donc les intervalles des éclipses, et en calculant par la grandeur des obscurations au milieu de chaque éclipse les mouvemens vrais en latitude sur l'orbite inclinée depuis l'un des nœuds, et distinguant par la différence que donne l'anomalie, les mouvemens périodiques d'avec les mouvemens vrais, nous trouvons les lieux de la latitude périodique, au milieu du temps de la durée de chaque éclipse, ainsi que le point où la lune s'est avancée dans l'intervalle d'une éclipse à l'autre, en outre des circonférences entières qu'elle a parcourues.

Aujourd'hui par des méthodes plus faciles qui n'ont pas besoin des suppositions précédentes, pour obtenir ce que l'on

est clair que dans l'une et l'autre éclipse, le centre de la lune (*précédoit*) étoit à égale distance en dedans du nœud descendant. Mais dans la première éclipse la lune étoit éloignée de l'apogée de l'épicycle, de $100^d 19'$; car son milieu fut pour Babylone à une demi-heure, et pour Alexandrie à une heure et un tiers d'heure équinoxiale avant minuit. Or l'intervalle de temps depuis l'époque de Nabonassar comprend 256 ans 122 jours et absolument $10 \frac{1}{7}$ heures équinoxiales, ou 10 heures $\frac{1}{4}$ en nyctithémères moyens. Le mouvement vrai fut donc plus petit de cinq degrés que le mouvement périodique. Dans la seconde éclipse la lune étoit à $251^d 53'$ de l'apogée de l'épicycle. L'intervalle de temps depuis l'époque jusqu'au milieu de cette éclipse, comprend 871 ans 256 jours et absolument $8 \frac{1}{2}$ heures équinoxiales, mais exactement 8 heures $\frac{1}{7}$. Par conséquent le mouvement vrai eut $4^d 53'$ de plus que le moyen. Donc dans l'espace de temps entre ces deux éclipses, qui fut de 615 années égyptiennes 133 jours et $21 \frac{1}{2} \frac{1}{7}$ heures, le mouvement vrai de la lune en latitude embrasse des circonférences entières, et le mouvement périodique a $9^d 53'$ de moins que les cercles entiers, nombre qui est la somme des deux anomalies. Or il y a environ $10^d 2'$ de moins que les restitutions entières, pour cet espace de temps, dans les tables de moyen mouvement construites d'après les hypothèses d'Hipparque. Par conséquent, le moyen mouvement en latitude est plus grand de 9 soixantièmes que celui qu'Hipparque a assigné pour le retour à une même latitude.

Divisant donc cette quantité par les

τῶ ἴσῳ προηγήτο τοῦ καταβιάζοντος συνδέσμου τὸ κέντρον τῆς σελήνης. Ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐκλείφιν ἀπέειχεν ἡ σελήνη τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου μοίρας $\bar{\rho}$ καὶ ἐξηκοστὰ $\bar{\beta}$: ὁ γὰρ μέσος χρόνος ἐν Βαβυλῶνι γέγονε πρὸ ἡμωρίου τοῦ μεσονυκτίου, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ πρὸ μοῖας καὶ τρίτης ὥρας ἰσημερινῆς. Καὶ ὁ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπὶ Ναβονασσάρου χρόνος συναγεί ἐτη $\sigma\bar{\nu}$ καὶ ἡμέρας $\rho\kappa\beta$ καὶ ὥρας ἰσημερινᾶς ἀπλῶς μὲν $\bar{\tau}$ γ', πρὸς δὲ τὰ ὀμαλὰ νυχθήμερα $\bar{\tau}$ δ'. Καὶ διὰ τοῦτο ἐλάττων ἦν ἡ ἀκριβὴς πάροδος τῆς περιδικῆς πέντε μοίραις, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐκλείφιν ἀπέειχεν ἡ σελήνη τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου, μοίρας $\sigma\bar{\nu}\alpha$ νγ'. Καὶ ἐνθάδε γὰρ ὁ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς χρόνος, μέχρι τοῦ μέσου τῆς ἐκλείψεως, συναγεί ἐτη $\omega\sigma\bar{\alpha}$ καὶ ἡμέρας $\sigma\bar{\nu}\zeta$ καὶ ὥρας ἰσημερινᾶς ἀπλῶς μὲν $\bar{\eta}$ καὶ δύο πέμπτα, ἀκριβῶς δὲ $\bar{\eta}$ καὶ δωδέκατον. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἀκριβὴς πάροδος πλείων ἦν τῆς μέσης μοιρῶν δ' νγ'. Ἐν τῷ μεταξύ ἄρα χρόνῳ τῶν δύο ἐκλείψεων περιέχοντι ἐτη αἰγυπτιακὰ $\chi\bar{\iota}\bar{\eta}$ καὶ ἡμέρας $\rho\lambda\gamma$ καὶ ὥρας ἰσημερινᾶς $\kappa\bar{\alpha}$ ε' γ', ἡ μὲν ἀκριβὴς κατὰ πλάτος πάροδος τῆς σελήνης ὅλους περιέχει κύκλους, ἡ δὲ περιοδικὴ ἐνέλειπεν εἰς ὅλους κύκλους ταῖς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἀνωμαλιῶν συναγομέναις μοίραις $\bar{\theta}$ νγ'. Ἐλλείπει δὲ ἐκ τῶν προεκθειμένων κατὰ τὰς τοῦ Ἰππάρχου ὑποθέσεις μέσων παρόδων ἐν τῷ τοσούτῳ χρόνῳ εἰς ὅλας ἀποκαταστάσεις μοίρας $\bar{\tau}$ καὶ ἐξηκοστὰ ἑγγίσι $\bar{\beta}$. Πλείων ἄρα γέγονε παρὰ τὰς ὑποθέσεις ἡ μέση κατὰ πλάτος πάροδος ἐξηκοσὶς $\bar{\theta}$.

Ταῦτα οὖν ἐπιμερίσαντες εἰς τὸ

πληθος τῶν ἐκ τοῦ προκειμένου χρόνου συναγομένων ἡμερῶν \bar{M} $\delta\chi\theta$ ἔγρισα, καὶ τὰ ἐκ τῆς παραβολῆς γεγενημέια $\delta\ \bar{o}\ \bar{o}\ \bar{h}$ $\lambda\theta$ $i\theta$, προδιέντες τῶ κατ' ἐκείνας τὰς ὑποθέσεις προαποδείχτην ἡμερησίῳ μέσῳ κινήματι, εὐρομεν τὸ διωρθωμένον μοιρῶν $i\gamma$ $i\gamma'$ $\mu\epsilon''$ $\lambda\theta$ $\mu\eta$ $\nu\sigma$ $\lambda\zeta$, αἷς πάλιν ἀκολουθῶν καὶ τὰς λοιπὰς τῶν κανονίων ἐπισυνθέντες εἰσεπραγματευσάμεθα.

Δειχθῆναι δὲ ἀπαξ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς περιοδικῆς κατὰ πλάτος κινήσεως, ἐξῆς καὶ εἰς τὴν τῶν ἐποχῶν αὐτῆς σύστασιν ἐζητήσαμεν πάλιν διάστασιν ἀδιδάκτων ἐκλείψεων δύο, καθ' ἃς τὰ μὲν ἄλλα τὰ αὐτὰ τοῖς πρότερον συνέβαινε, τούτοις τὰ τε ἀποσήματα τῆς σελήνης ἔγρισα ἴσα ἐγένετο, καὶ αἱ ἐπισκοπήσεις ἴσαι τε καὶ ἦτο πρὸς ἀρκτους ἢ πρὸς μισημβρίαν ἀμφοτέροι. Ὁ δὲ σύνδεσμος οὐκ ἐστὶ ὁ αὐτὸς ἀλλὰ ὁ ἐναντίος.

Καὶ τούτων δὲ τῶν ἐκλείψεων, πρώτη μὲν ἐστὶν ἡ κεκρήμεθα καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀνωμαλίας ἀπόδειξιν, γενομένη δὲ τῶ $\bar{\beta}$ ἔτει Μαρδοκεμπαδου, κατ' Αἰγυπτίους Θῶθ $i\theta$ εἰς τὴν $i\theta$, ἐν μὲν Βαβυλῶνι τοῦ μεσονυχτίου, ἐν δὲ Αλεξανδρείᾳ πρὸς ϵ' γ'' μιᾶς ὥρας ἰσημεριῆς, καθ' ἣν διασαφεῖται ἡ σελήνη ἐκλελοιπωτα ἀπὸ νότου δακτύλου $\bar{\gamma}$.

Δευτέρα δὲ, ἡ καὶ Ἰππάρχος συνεχρήσατο, γενομένη τῶ \bar{x} ἔτει Δαρείου τοῦ μετὰ Καμβύσην, κατ' Αἰγυπτίους Επειφὶ $x\eta$ εἰς τὴν $x\theta$, τῆς νυκτὸς προελθούσης ἰσημεριᾶς ὥρας $\bar{\sigma}$ γ'' , καθ' ἣν

224609 jours compris dans cet intervalle de temps, et ajoutant le quotient $8^{\text{m}} 39^{\text{m}} 18^{\text{m}}$ au moyen mouvement diurne résultant de ces hypothèses, nous avons trouvé que le mouvement corrigé étoit de $13^{\text{d}} 13' 45'' 39^{\text{m}} 48^{\text{m}} 56^{\text{m}} 37^{\text{m}}$, sur quoi nous avons composé le reste des tables, par des additions successives.

Du mouvement périodique en latitude, ainsi démontré, passant à ses époques, nous avons encore cherché l'intervalle de deux éclipses bien déterminées, dans lesquelles se rencontroit tout ce qui s'est trouvé dans ces premières, c'est-à-dire les distances à très-peu près égales de la lune, les obscurcissements égaux, et dans toutes deux vers les ourses ou vers le midi; et le naud non plus le même, mais l'opposé.

La première de ces éclipses est celle dont nous nous sommes déjà servis pour la démonstration de l'anomalie; elle est arrivée la seconde année de Mardocepad, pour Babylone à minuit du 18 au 19 du mois égyptien Thoth, mais pour Alexandrie à $\frac{1}{7}$ $\frac{1}{7}$ d'une heure équinoxiale avant minuit. On y vit la lune éclipsée de trois doigts du côté du midi.

La seconde éclipse employée par Hipparque, est arrivée la vingtième année de Darius successeur de Cambyse, dans la nuit du 28 au 29 du mois égyptien Epiphi, à $6 \frac{1}{7}$ heures équinoxiales de

Handbuch.
p. 241

cette nuit. La lune y fut également éclipsée du quart de son diamètre du côté du midi, et le milieu de cette seconde éclipse fut à $\frac{1}{4}$ d'heure avant minuit pour Babylone, puisque la moitié de la nuit étoit alors de $6 \frac{1}{4} \frac{1}{4}$ heures, mais pour Alexandrie il fut à une heure un quart avant minuit.

Ainsi chacune de ces éclipses est arrivée lorsque la lune étoit dans sa plus grande distance; mais la première, près du nœud ascendant, et la seconde près du nœud descendant, ensorte que le centre de la lune fut ici encore dans ces éclipses, plus boréal de la même quantité, que le cercle mitoyen du zodiaque.

Soit donc ABC l'orbite inclinée de la lune, et son diamètre AG, sur lequel prenez l'extrémité A pour le nœud ascendant, et G pour le descendant, et soit B le point le plus boréal. Prenez depuis chacun des nœuds A, G, vers le point boréal B, des arcs égaux AD, GE, ensorte que dans la première éclipse, le centre de la lune soit en D, et dans la seconde, en E. Pour la première, l'espace de temps écoulé depuis l'époque, est de 27 années égyptiennes 17 jours et $11 \frac{1}{2}$ heures équinoxiales tant absolument qu'exactement. La lune étoit donc à $12^d 24'$ de distance de l'apogée de l'épicycle, et son mouvement périodique surpassoit le vrai de 59 soixantièmes. Pareillement il s'est écoulé depuis la même époque jusqu'à la seconde éclipse, 245 années égyptiennes

ὁμοίως ἐξέλιπεν ἡ σελήνη ἀπὸ νότου τὸ δ' τῆς διαμέτρου, καὶ ἦν ὁ μέσος χρόνος ἐν μὲν Βαβυλῶνι πρὸ δύο πέμπτων μιᾶς ὥρας ἰσημερινῆς τοῦ μεσουρακτίου, ἐπεὶ τὸ ἡμινύκτιον ἦν τότε ὠρῶν ἰσημερινῶν $5' 5''$ δ' ἔγγιστα, ἐν Ἀλεξανδρίᾳ δὲ πρὸ \bar{a} δ' ὥρας ἰσημερινῆς τοῦ μεσουρακτίου.

Γέγονε δὲ καὶ τούτων τῶν ἐκλείψεων ἑκατέρα, τῆς σελήνης περὶ τὸ μέγιστον οὐσῆς ἀπόστημα· ἀλλὰ ἡ μὲν προτέρα περὶ τὸν ἀναβιάζοντα σύνδεσμον, ἡ δὲ δευτέρα περὶ τὸν καταβιάζοντα, ὡς καὶ ἐνταῦθα τῶ ἴσῳ βορειότερον εἶναι τοῦ διὰ μέσων τῶν ζῶδιων ἐν αὐταῖς τὸ κέντρον τῆς σελήνης.

Εἶσω δὴ ὁ λοξὸς αὐτῆς κύκλος ὁ ABC περὶ διάμετρον τὴν AG, καὶ ὑποκείσθω τὸ μὲν A σημεῖον ὁ ἀναβιάζων σύνδεσμος, τὸ δὲ Γ ὁ καταβιάζων, τὸ δὲ B βορειότατον πέρασ. Καὶ ἀπειλήφθασαν ἴσαι περιφέρειαι ἀφ' ἑκατέρου τῶν A, Γ συνδέσμων ὡς πρὸς τὸ B βορειον πέρασ αἱ AΔ καὶ ΓΕ, ὥστε κατὰ μὲν τὴν προτέραν ἐκλείψιν κατὰ τὸ Δ εἶναι τὸ κέντρον τῆς σελήνης, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν κατὰ τὸ Ε. Ἀλλ' ὁ μὲν ἐπὶ τὴν προτέραν ἐκλείψιν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς χρόνος ἐτῶν ἐστὶν αἰγυπτιακῶν κζ' καὶ ἡμερῶν ιζ' καὶ ὠρῶν ἰσημερινῶν ἀπλῶς τε καὶ ἀκριβῶς $1\bar{a} 5''$. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπεῖχεν ἡ σελήνη ἀπὸ τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου μοιρας ιβ' κδ', πλείων τε ἦν ἡ περιοδικὴ πᾶροδος τῆς ἀκριβοῦς ἐξηκοστοῦς νθ'. Ο δὲ ἐπὶ τὴν δευτέραν ἐκλείψιν

ὁμοίως ἐτῶν αἰγυπτιακῶν σμῆ καὶ ἡμερῶν τζ' καὶ ὥρῶν ἰσημερινῶν ἀπλῶς μὲν $\bar{\tau}$ ζ' δ'', ἀκριβῶς δὲ $\bar{\tau}$ δ'. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπέειχεν ἡ σελήνη ἀπὸ τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου μοιρῶν $\bar{\beta}$ μδ', πλείων τε ἢν ἡ περιοδικὴ πάροδος τῆς ἀκριβοῦς ἐξηκοστοῦς $\bar{\iota}\gamma'$. Καὶ ὁ μεταξὺ δὲ τῶν τμησεων χρόνος περιέχων αἰγυπτιακὰ ἔτη σπῆ καὶ ἡμέρας τθ' καὶ ὥρας ἰσημερινὰς κγ' $\bar{\iota}\beta''$ συνάγει, κατὰ τὴν ἀποδοειγμένην τοῦ παλάτους μέσην κίνησιν ἐπουσίαν, μοίρας ρξ' καὶ ἐξηκοστὰ δ'. Ἐσῶ οὖν διὰ τὰ ἐκκείμενα καὶ ἡ μέση πάροδος τοῦ κέντρου τῆς σελήνης ἐπὶ μὲν τῆς προτέρας ἐκλείψεως κατὰ τὸ Ζ, ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας κατὰ τὸ Η. Καὶ ἐπεὶ ἡ μὲν ΖΒΗ περιφέρεια μοιρῶν ἐστὶν ρξ' καὶ ἐξηκοστῶν δ', ἡ δὲ ΔΖ ἐξηκοστῶν νθ', ἡ δὲ ΕΗ ἐξηκοστῶν $\bar{\iota}\gamma'$, συναχθήσεται καὶ ἡ ΔΕ περιφέρεια μοιρῶν ρξ' ν' καὶ συναμφοτέραι μὲν ἄρα αἱ ΑΔ, ΕΓ, τῶν λοιπῶν εἰσιν εἰς τὸ ἡμικύκλιον μοιρῶν $\bar{\iota}\theta$ ι'. Ἐκατέρα δὲ αὐτῶν, ἐπεὶ ἴσαι εἰσὶ, τῶν αὐτῶν θ' λέ', ὅσοις ἡ ἀκριβὴς πάροδος τῆς σελήνης, κατὰ μὲν τὴν προτέραν ἐκλείψιν ὑπελείπετο τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τοῦ καταβιβάζοντος προηῆτο. Καὶ ὅλη μὲν ἄρα ἡ ΑΖ περιφέρεια μοιρῶν ἐστὶ $\bar{\tau}$ λδ', λοιπὴ δὲ ἡ ΗΓ μοιρῶν θ' κβ'. Ὡστε καὶ ἡ περιοδικὴ πάροδος τῆς σελήνης κατὰ μὲν τὴν προτέραν ἐκλείψιν ὑπελείπετο τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου μοιρῶν $\bar{\tau}$ λδ', καὶ ἀπέειχεν ἀπὸ τοῦ Β βορείου πέρατος μοίρας σπ' λδ' κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, προηῆτο τῆ καταβιβάζοντος μοίρας θ' κβ', καὶ ἀπέειχε τοῦ αὐτοῦ βορείου πέρατος μοίρας π' λη'.

327 jours et $10 \frac{1}{4} \frac{1}{4}$ heures équinoxiales à peu près, mais exactement 10 heures $\frac{1}{4}$. La lune étoit donc éloignée de l'apogée de l'épicycle de $2^d 44'$, et le mouvement périodique moyen surpassoit le vrai de 13 soixantièmes. En outre l'intervalle de ces deux observations comprend 218 années égyptiennes 309 jours et $23 \frac{1}{11}$ heures équinoxiales qui font $160^d 4'$ de moyen mouvement en latitude, tel que nous l'avons démontré, en sus des circonférences. Soit donc pour ces raisons, le lieu moyen du centre de la lune en Z dans la première éclipse, et en H dans la seconde. Puisque l'arc ZBH est de $160^d 4'$, (b) l'arc DZ de $59'$, et l'arc EH de $13'$, on en conclura l'arc DE de $160^d 50'$. Donc les deux arcs AD, EG contiennent les $19^d 10'$ restant du demi-cercle, et chacun d'eux, puisqu'ils sont égaux, contient les $9^d 35'$ dont le mouvement vrai de la lune, dans la première éclipse, étoit plus avancé en longitude que le nœud ascendant, et dont il étoit moins que le nœud descendant dans la seconde. Donc l'arc entier AZ est de $10^d 34'$, et l'autre HG est de $9^d 22'$. Ainsi, par son mouvement moyen, la lune, dans la première éclipse, avoit outre passé de $10^d 34'$ le nœud ascendant, et elle étoit à (c) la distance $280^d 34'$ du point B terme de la latitude boréale; et dans la seconde elle étoit moins avancée que le nœud descendant, de $9^d 22'$, et éloignée du même terme boréal, de $80^d 38'$ (d).

CHAPITRE X.

LA QUANTITÉ DONT HIPPARQUE S'ÉLOIGNE DE NOUS POUR L'ANOMALIE DE LA LUNE, NE PROVIENT PAS DE LA DIFFÉRENCE DES HYPOTHÈSES, MAIS DES CALCULS MÊMES.

APRÈS ces démonstrations, quelqu'un demandera probablement pour quelle raison les éclipses employées par Hipparque pour le calcul de l'anomalie ne donnent pas le même résultat que celui que nous avons trouvé, et pourquoi le premier rapport dans l'hypothèse de l'excentrique, ne s'accorde pas avec le second démontré dans l'hypothèse de l'épicycle. En effet, il trouve par la première démonstration, que le rapport du rayon de l'excentrique à la distance entre son centre et celui de l'écliptique, est à peu près de 3144 à $327 \frac{1}{7}$, raison qui est la même que celle de 60 à 6 15'; et par la seconde, que le rapport de l'intervalle des centres de l'écliptique et de l'épicycle au rayon de l'épicycle, est celui de 3122 $\frac{1}{2}$ à $247 \frac{1}{7}$, raison qui est celle de 60 à 4 46'. Or le rapport de 60 à 6 $\frac{1}{4}$, fait la plus grande différence d'anomalie de 5^d 49', et celui de 60 à 4 46' la fait de 4 34', tandis que, selon nous, le rapport de 60 à 5 $\frac{1}{7}$, porte cette différence à 5^d à très-peu près.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

ΟΤΙ ΟΥ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΑΛΛΑ ΠΑΡΑ ΤΟΥΣ ΕΠΙΛΟΓΙΣΜΟΥΣ ΔΙΗΝΕΓΚΕ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΠΠΑΡΧΟΝ Η ΨΗΛΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΙΑΚΗΣ ΑΝΩΜΑΛΙΑΣ.

ΤΟΥΤΩΝ οὕτως ἀποδεδειγμένων, εἰκότως ἂν τις ἐπιζητήσῃ, διὰ ποίαν αἰτίαν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰππάρχου παρατεθειμένων σεληνιακῶν ἐκλείψεων, πρὸς τὴν τῆς τοιαύτης ἀνωμαλίας ἐπίσκεψιν, οὔτε ὁ αὐτὸς γίνεται λόγος τὰ ὑφ' ἡμῶν ἀποδεδειγμένα, οὔτε σύμφωνος ὁ πρῶτος καὶ διὰ τῆς κατ' ἐκκενιρότητα ὑποθέσεως δείχθεις τῷ δευτέρῳ καὶ διὰ τῆς κατ' ἐπίκυκλον ὑποθέσεως ἐπιτελογισμένα. Κατὰ μὲν γὰρ τὴν πρώτην δειξίην, συνάγει τὸν λόγον τῆς ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ ἐκκεντροῦ πρὸς τὴν μεταξύ τῶν κέντρων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ διὰ μέσων τῶν ζωδίων κύκλου, ὃν ἔχει τὰ γρμδ' πρὸς τὰ τκζ' γ" ἔγγιστα· ὅ λόγος ὁ αὐτὸς ἐστὶν ὁ τῶν ξ' πρὸς τὰ ε' ἢ· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, συνάγει τὸν λόγον τῆς ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ διὰ μέσων τῶν ζωδίων μέχρι τοῦ κέντρου τοῦ ἐπικύκλου, πρὸς τὴν ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ ἐπικύκλου, ὃν ἔχει τὰ γρκβς" πρὸς σμζ' ε'· ὁ λόγος ὁ αὐτὸς ἐστὶν ὁ τῶν ξ' πρὸς τὰ δ' μς'. Ποιεῖ δὲ τὸ πλεῖστον τῆς ἀνωμαλίας διαφορὸν ὁ μὲν τῶν ξ' πρὸς τὰ ε' δ' λόγος μοιρῶν ε' μθ', ὁ δὲ τῶν ξ' πρὸς τὰ δ' μς' μοιρῶν δ' λδ', καθ' ἡμᾶς τῶν τῶν ξ' πρὸς τὰ ε' δ' λόγου ε' μοιρῶν ἔγγιστα ποιούντος τὴν ἐκκειμένην διαφορᾶν.

Ὅτι μὲν οὖν οὐ παρὰ τὴν τῶν ὑποθέσεων ἀσυμφωνίαν, ὡς οἴονται τινες, ἢ τοιαύτη παρηκολούθησεν ἀμαρτία, καὶ τῷ λόγῳ μικρῷ πρόθεν φανερόν ἡμῖν γέγονεν ἐκ τοῦ καθ' ἑκατέραν αὐτῶν τὰ αὐτὰ φαινόμενα συμβαίνειν ἀπαλλάκτως. Καὶ διὰ τῶν ἀριθμῶν δὲ εἰ θελήσαιμεν τοὺς ἐπιλογισμοὺς ποιεῖσθαι, τὸν αὐτὸν ἀν εὐροισμῶν γινόμενον λόγον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὑποθέσεων, εἰ τοῖς αὐτοῖς μέντοι φαινομένοις ἀκολουθήσαιμεν ἐφ' ἑκατέρας, καὶ μὴ διαφοροῖς, ὥσπερ ὁ Ἰππάρχος. Δυνατὸν γὰρ οὕτως ἔσται μὴ τῶν αὐτῶν ὑποθετίσεων ἐκλείψων, ἢ παρ' αὐτὰς τὰς τηρήσεις, ἢ παρὰ τοὺς τῶν διαστάσεων ἐπιλογισμοὺς, τὴν ἀμαρτίαν συμβεβηκέναι. Εὐρήσομεν γὰρ, καὶ ἐπ' ἐκείνων τῶν ἐκλείψεων, τὰς μὲν συζυγίας ὕψιως τετηρημένας, καὶ συμφώνως γεγενημένας ταῖς ὑφ' ἡμῶν ἀποδεδειγμέναις τῆς τε ὀμαλῆς καὶ τῆς ἀνωμάλου κινήσεως ὑποθέσεσι, τοὺς δὲ τῶν διαστάσεων ἐπιλογισμοὺς, δι' ὧν ἡ πληκίότης τοῦ λόγου δείκνυται, μὴ ἐπιμελῶς, ὡς ἐνι μάλις, γεγενημένους. Δείξομεν δὲ τούτων ἑκάτερον ἀπὸ τῶν πρώτων τριῶν ἐκλείψεων ἀρξάμενοι.

Ταύτας μὲν δὴ τὰς τρεῖς ἐκλείψεις παραθετίδαί φησιν ἀπὸ τῶν ἐκ Βαβυλῶνος Διακομιθεῖσων, ὡς ἐκεῖ τετηρημένας γεγονέναι δὲ τὴν πρώτην ἄρχοντος Ἀθηνῆσι Φανοστράτου, μηνὸς Ποσειδεῶνος, καὶ ἐκλειοπέσθαι τὴν σελήνην βραχὺ μέρος τοῦ κύκλου, ἀπὸ θεριπῆς ἀνατολῆς, τῆς νυκτὸς λοιποῦ ὅτος ἡμῶριον. Καὶ ἔτι, φησὶν, ἐκλείπουσα ἔδου. Γίνεται τοίνυν οὗτος

Cette erreur ne provient pas de la différence des hypothèses comme quelques personnes se l'imaginent, puisque nous avons évidemment montré que l'on obtient les mêmes résultats par l'une et l'autre hypothèse, en partant toutes fois des mêmes phénomènes, et en employant les mêmes données, au lieu d'en prendre de différentes pour bases des calculs, comme a fait Hipparque. Car il est possible qu'ayant supposé différentes éclipses, il se soit glissé quelque erreur dans les observations ou dans les calculs. Et effectivement nous trouverons dans ces éclipses, que les syzygies ont été bien observées et sont parfaitement d'accord avec les hypothèses que nous avons démontrées pour les mouvemens moyen et vrai; mais que les calculs des intervalles par lesquels on montre le rapport des deux rayons, n'ont pas été aussi bien faits qu'il eut été possible. Nous allons prouver chacune de ces choses, en commençant par les trois premières éclipses.

Hipparque dit que ces trois éclipses ont été prises d'entre celles qui ont été apportées de Babylone, comme y ayant été observées; que la première arriva sous l'archonte Phanostrate à Athènes, dans le mois Posidéon, qu'il n'y eut qu'un peu du disque de la lune qui fût éclipsé du côté du levant d'été, lorsqu'il ne restoit plus qu'une demi-heure de la nuit; et, dit-il, « la lune se coucha lorsqu'elle étoit encore éclipsée ». Or ce temps

tombe à la 366e (a) année depuis Nabonassar, dans la nuit du 26 au 27 du mois égyptien Thoth, comme il le dit lui-même, à 5 heures $\frac{1}{2}$ temporaires (b) après minuit, puisqu'il restoit encore une demi-heure de nuit. Mais quand le soleil est à l'extrémité du sagittaire, cette heure de la nuit à Babylone, est de dix-huit temps, car la nuit est de 14 $\frac{1}{2}$ heures équinoxiales. Donc 5 $\frac{1}{2}$ heures temporaires font 6 $\frac{1}{2}$ heures équinoxiales. Par conséquent l'éclipse commença à dix-huit heures équinoxiales et trois cinquièmes d'heure après midi du 26e jour. Puisqu'il n'y a eu qu'une petite partie d'éclipse, toute la durée de l'éclipse doit avoir été de 1 heure $\frac{1}{2}$ environ, et elle fut à moitié à 19 heures $\frac{1}{2}$: le milieu de cette éclipse a donc été pour (c) Alexandrie à 18 heures et demie équinoxiales passées et comptées depuis midi du 26. Or l'espace de temps écoulé depuis l'époque de la première année de Nabonassar jusqu'au temps dont il s'agit, est de 365 années égyptiennes 25 jours et à peu près 18 $\frac{1}{2}$ heures, mais plus exactement 18 heures $\frac{1}{2}$. Si d'après ce temps nous calculons suivant les hypothèses que nous avons posées, nous trouverons le soleil sur 28^d 18' du sagittaire, et la lune par son mouvement moyen sur 24^d 20', mais par son mouvement vrai sur 28^d 17', des gémeaux. Car par son anomalie, elle étoit éloignée de l'apogée de l'épicycle, de 227° 43'.

Hipparque dit ensuite que la seconde éclipse est arrivée lorsque Phanocrate

ὁ χρόνος κατὰ τὸ τξϛ̄ ἔτος ἀπὸ Ναβουασσάρου, κατ' Αἰγυπτίους δὲ, ὡς αὐτὸς φησι, Θωθ κϛ̄ εἰς τὴν κζ̄, μετὰ ε̄ ϛ̄ ὥρας καιρικὰς τοῦ μεσονυκτίου, ἐπειδήπερ λοιπὸν ἦν τῆς νυκτὸς ἡμιάριον. Ἀλλὰ τοῦ ἡλίου ὄντος περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ τοξότου, ἐν Βαβυλῶνι ἢ τῆς νυκτὸς ὥρα χρόνων ἐστὶ ἰπ̄ ἢ γὰρ νύξ ἐστὶν ἰσημερινῶν ὥρῶν ἰδ̄ καὶ β̄ πέμπτων. Αἰ ε̄ ϛ̄ ἄρα ὥραι καιρικαὶ συναΐουσι ἰσημερινὰς ὥρας ϛ̄ καὶ γ̄ πέμπτα. Ἡ ἀρχὴ ἄρα τῆς ἐκλείψεως γέγονε μετὰ ἰπ̄ ὥρας ἰσημερινὰς καὶ γ̄ πέμπτα τῆς ἐν τῇ κϛ̄ μεσημερίας. Ἐπεὶ δὲ βραχὺ μέρος ἐπεσκιάθη, ὁ μὲν πᾶς χρόνος τῆς ἐκλείψεως ὀφείλει γεγονῆναι ᾱ ϛ̄ ὥρας ἔγγιστα, ὁ δὲ μέσος δηλονότι μετὰ ἰδ̄ γ̄ ὥρας ἰσημερινὰς. Ἐν Αλεξανδρείᾳ πάλιν ἄρα γέγονεν ὁ μέσος χρόνος τῆς ἐκλείψεως μετὰ ἰπ̄ ϛ̄ ὥρας ἰσημερινὰς τῆς ἐν τῇ κϛ̄ μεσημερίας. Καὶ ἔστιν ὁ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος Ναβουασσάρου ἐποχῆς χρόνος μέχρι τοῦ ὑποκειμένου, ἐτῶν αἰγυπτιακῶν τξϛ̄ καὶ ἡμερῶν κϛ̄ καὶ ὥρῶν ἀπλῶς μὲν ἰπ̄ ϛ̄, ἀκριβῶς δὲ ἰπ̄ δ'· πρὸς ὃν χρόνον ἐπιλογιζόμενοι κατὰ τὰς ἐκκειμένας ἡμῶν ὑποθέσεις, τὸν μὲν ἥλιον εὐρίσκομιν ἀκριβῶς ἐπέχοντα τοξότου μοίρας κπ̄ ἰθ̄, τὴν δὲ σελήνην μέσως μὲν διδύμων μοίρας κδ̄ κ', ἀκριβῶς δὲ κπ̄ ιζ̄, ἐπειδήπερ καὶ κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν ἀπέχει τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου μοίρας σκζ̄ μγ'.

Handbuech, p. 248
 Πάλιν τὴν ἐξῆς ἐκλείψιν φησι γεγονῆναι ἀρχοντος Ἀθήνησι Φανοστράτου,

Σκίροφοριῶνος μηνὸς, κατ' Αἰγυπτίους δὲ Φαμενωθ̄ κδ̄ εἰς τὴν κε̄. Εξέλιπε δὲ φησιν ἀπὸ Θερμῆς ἀνατολῆς τῆς πρώτης ὥρας προεληλυθίας. Γίνεται δὲ καὶ οὗτος ὁ χρόνος κατὰ τὸ τξξ̄ ἔτος ἀπὸ Ναβονασσάρου, Φαμενωθ̄ κδ̄ εἰς τὴν κε̄, πρὸ ε̄ ς'' ὥρῶν μάλιστα καιρικῶν τοῦ μεσουκτίου. Ἀλλὰ τοῦ ἡλίου ὄντος περὶ τὰ ἔσχατα τῶν διδύμων, ἢ τῆς νυκτὸς ὥρα ἐν Βαβυλῶνι χρόνων ἐστὶ ἰβ̄· αἰ̄ ἄρα ε̄ ς'' καιρικῶν ὥραι ποιῶσιν ἰσημερινὰς δ̄ καὶ β̄ πέμπτα· ἢ ἀρχὴ ἄρα τῆς ἐκλείψεως γέγρονε μετὰ ζ̄ ὥρας ἰσημερινὰς καὶ τρία πέμπτα τῆς ἐν τῇ κδ̄ μισημερίας. Ἀλλ' ἐπεὶ ὁ πᾶς χρόνος τῆς ἐκλείψεως ὥρῶν τριῶν ἀναγράφεται, ὁ μέσος δηλονότι γέγρονε μετὰ ἐννία καὶ δέκατον ὥρας ἰσημερινὰς. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἄρα ὀφείλει γεγονέναι μετὰ ἡ δ'' ἔγγιστα ὥρας ἰσημερινὰς τῆς ἐν τῇ κδ̄ μισημερίας. Καὶ ἔστι πάλιν ὁ ἀπὸ τῶν ἐποχῶν χρόνος ἐτῶν αἰγυπτιακῶν τξξ̄ καὶ ἡμερῶν σγ̄ καὶ ὥρῶν ἰσημερινῶν ἀπλῶς μὲν ἡ δ'', ἀκριβῶς δὲ ζ̄ ε̄ ς'' γ''. πρὸς ὃν χρόνον εὐρίσκομεν τὸν μὲν ἡλίον ἀκριβῶς ἐπέχοντα διδύμων μοίρας κᾱ μς', τὴν δὲ σελήνην μέσως μὲν τοξότου μοίρας κγ̄ νη', ἀκριβῶς δὲ μοίρας κᾱ μῆ'· ἐπειδήπερ κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν ἀπέχετο τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου μοίρας κξ̄ λξ'. Συνάγεται δὲ καὶ ἡ διάστασις ἢ ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκλείψεως ἐπὶ τὴν δευτέραν, ἡμερῶν ροξ̄ καὶ ὥρῶν ιγ̄ καὶ τριῶν πέμπτων ἰσημερινῶν, μοιρῶν δὲ ἄς ὁ ἥλιος κεικίνηται ρογ̄ κη', τοῦ Ἰππάρχου πωτισαμένου τὴν δεΐξιν

étoit archonte d'Athènes, dans le mois Scirophorion, la nuit du 24 au 25 du mois égyptien Phamenoth. « La lune, dit-il, s'éclipsa du côté du levant d'été lorsque la première heure de la nuit étoit déjà passée ». Or cette année répond à la trois cent soixante-sixième de Nabonassar et à 5 $\frac{1}{2}$ heures temporaires tout au plus avant minuit du 24 au 25 Phamenoth. Mais le soleil étant alors à l'extrémité des gémeaux, l'heure de la nuit étoit donc pour Babylone de douze temps (*d*). Par conséquent 5 $\frac{1}{2}$ heures temporaires font alors 4 $\frac{1}{2}$ heures équinoxiales. Donc l'éclipse a commencé à 7 $\frac{1}{2}$ heures après midi du vingt-quatrième jour. Et puisque l'éclipse a duré trois heures (*e*), son milieu fut à 9 $\frac{1}{2}$ heures équinoxiales. Donc il doit avoir eu lieu pour Alexandrie à environ 8 $\frac{1}{2}$ heures équinoxiales après midi du vingt-quatrième jour. Or le temps écoulé depuis les époques est de 365 années égyptiennes 203 jours et à peu près 8 heures $\frac{1}{2}$, ou exactement 7 $\frac{1}{2}$ heures équinoxiales; temps où nous trouvons le lieu vrai du soleil sur 21^d 46' des gémeaux, et la lune par son mouvement moyen sur 23^d 58' du sagittaire, mais en longitude vraie sur 21^d 48' puisque suivant l'anomalie elle étoit à 27^d 37' loin de l'apogée de l'épicycle. Or l'intervalle de temps entre la première et la seconde éclipse est de 177 jours 13 $\frac{1}{2}$ heures équinoxiales; le nombre des degrés dont le soleil s'est avancé, est donc de 173^d 28', tandis qu'Hiparque a fait sa démonstration comme si l'intervalle de

temps eut été de 177 jours (f) $13 \frac{1}{2} \frac{1}{2}$ heures équinoxiales, et l'intervalle des degrés de 173^d moins un tiers.

Hipparque rapporte enfin que la troisième éclipse est arrivée pendant qu'Evandre étoit archonte d'Athènes, le premier jour du mois Posidéon, du 16 au 17 du mois égyptien Thoth. Cette éclipse, dit-il, commença du côté du levant d'été après quatre heures de nuit. Or ce temps répond à la 367e année depuis Nabonassar à $2 \frac{1}{2}$ heures au plus avant minuit du 16 au 17 de Thoth. Mais le soleil étant alors au deuxième degré du sagittaire, pour Babylone l'heure de la nuit est de 18 temps à très-peu près. Donc $2 \frac{1}{2}$ heures temporaires en font trois équinoxiales. Ensorte que l'éclipse commença passé neuf heures équinoxiales après midi du 16.e jour de ce mois. Mais parceque l'éclipse a été totale, tout le temps de sa durée a été de quatre heures équinoxiales environ, et son milieu fut à onze heures après midi. Donc le milieu de cette éclipse doit avoir été pour Alexandrie à $10 \frac{1}{2}$ heures équinoxiales après midi du 16. Or l'espace de temps depuis les époques est de 366 années égyptiennes 15 jours et $10 \frac{1}{2}$ heures équinoxiales encore absolument, ou exactement 9 heures $\frac{1}{2} \frac{1}{2}$. Nous trouvons qu'alors le soleil occupoit les $17^d 30'$ du sagittaire, et la lune par son moyen mouvement les $17^d 21'$ des gémeaux, mais plus exactement les $17^d 28'$, parce qu'en vertu de l'anomalie elle étoit à $18^d 12'$

ὡς τῆς διαστάσεως ἡμερῶν μὲν οὐσπερ ροζ̄ καὶ ὥρῶν ἰσημερινῶν 17 ε" δ", μοιρῶν δὲ ρογ̄ λειπουσῶν τὸ ὄγδοον μέρος μιᾶς μοίρας.

Τὴν δὲ τρίτην φησὶ γεγονῆναι ἀρχοντος Ἀθήνησιν Εὐάνδρου, μηνὸς Ποσειδεῶτος τοῦ προτέρου, κατ' Αἰγυπτίους Ὡθ 15 εἰς τὴν 17. Εξέλιπε δέ, φησιν, ὅλη ἀρξამίτη ἀπὸ Θερινῶν ἀνατολῶν δ' ἄρῶν παρὶ ληλυθιῶν. Γίνεται δὲ καὶ οὗτος ὁ χρόνος κατὰ τὸ τξζ̄ ἔτος ἀπὸ Ναβονασσάρου, Ὡθ 15 εἰς τὴν 17, πρὸ β' ε" μάλιστ' ἄρῶν τοῦ μεσοσηκτίου. Ἀλλὰ τοῦ ἡλίου ὄντος περὶ τὰ δύο μέρη τοῦ τοξότου, ἐν Βαβυλῶνι ἢ τῆς νυκτὸς ὥρα χρόνων ἐστὶ 18 ἡγγισα. Αἱ ἄρα β' ε" ὥραι καιρικά ποιῶσιν ἰσημερινὰς ὥρας γ. Ὡστε ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκλείψεως γέγοτε μετὰ θ' ὥρας ἰσημερινὰς τῆς ἐν τῇ 15 μισημερίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλη ἐξέλιπεν, ὁ μὲν πᾶς χρόνος ἡγγισα γέγονεν ἄρῶν δ' ἰσημερινῶν, ὁ δὲ μέσος χρόνος δηλονότι μετὰ 10 ὥρας τῆς μεσημερίας. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἄρα ὁ μέσος χρόνος τῆς ἐκλείψεως ὀφείλει γεγονῆναι μετὰ 17 ε" ὥρας ἰσημερινὰς τῆς ἐν τῇ 15 μισημερίας. Καὶ ἔστιν ὁ ἀπὸ τῶν ἐποχῶν χρόνος ἐτῶν αἰγυπτιακῶν τξς̄ καὶ ἡμερῶν 15 καὶ ὥρῶν ἰσημερινῶν ἀπλῶς μὲν πάλιν 17 ε", ἀκριβῶς δὲ θ' ε" γ'· πρὸς δὲ χρόνον εὐρίσκομεν τὸν μὲν ἥλιον ἐπέχοντα ἀκριβῶς τοῦ τοξότου μοίρας 17 λ', τὴν δὲ σελήνην μέσως μὲν διδύμων μοίρας 17 κα', ἀκριβῶς δὲ 17 κη', διὰ τὸ κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν ἀπέχειν τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου μοίρας ρπα 1β'.

Συνάγεται δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐπὶ τὴν τρίτην ἔκλειψιν διάσσεις ἡμερῶν μὲν ροζ̄ καὶ ἰσημερινῶν ὥρῶν β̄, μοιρῶν δὲ ροε̄ μδ', τοῦ Ἰππάρχου πάλιν ὑποθεμένου καὶ ταύτην τὴν διάσσειν ἡμερῶν μὲν ροζ̄, καὶ ἄρας ᾱ γ'', μοιρῶν δὲ ροε̄ η̄. Φαίνεται οὖν ἐν τοῖς τῶν διαστάσεων ἐπιλογισμοῖς διεψεύσμενος, ἐπὶ μὲν τῶν ἡμερῶν, γ' μίᾳ ὥρας ἰσημερινῆς, ἐπὶ δὲ τῶν μοιρῶν τρισὶ πέμπτοις ἔγγιστα καθ' ἑκατέραι μίᾳ μόρας, ἄπερ αὐτὴν τυχοῦσαν ἐν τῇ πληκίότητι τοῦ λόγου διαφωνίαν ἀπεργάσασθαι δύναται.

Μεταησόμεθα δὲ καὶ ἐπὶ τὰς ὕστερον ἐκτεθειμέναις αὐτῷ τρεῖς ἐκλείψεις, ἃς φησιν ἐν Ἀλεξανδρίᾳ τετηρηθῆσαι. Τούτων δὲ τὴν πρώτην φησὶ γέγονεαι τῷ νδ' ἔτει τῆς δευτέρας κατὰ Κάλιππον περιόδου, κατ' Αἰγυπτίους Μεσορῆ 15, καθ' ἣν ἤρξατο μὲν ἐκλείπειν ἡ σελήνη πρὸ ἡμιαρίου τῆς ἀνατολῆς, ἔσχατον δὲ ἀνεπληρώθη τρίτης ὥρας μέσης. Ο μῆσος ἄρα χρόνος γέγονεν ὥρας μὲν δευτέρας ἀρχομένης, πρὸ ε̄ δὲ ὥρῶν καιρικῶν τοῦ μεσουκυτίου, πρὸ τοσοῦτων δὲ καὶ ἰσημερινῶν ἐπειδήπερ ὁ ἥλιος περὶ τὰ τελευταῖα ἦν τῆς παρθένου. Ὡστε μετὰ ζ̄ ὥρας ἰσημερινῆς τῆς ἐν τῇ 15' μεσημβρίας ἐν Ἀλεξανδρίᾳ γέγονεν ὁ μῆσος χρόνος τῆς ἐκλείψεως. Ἐστὶ δὲ ὁ ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος Ναβοασσάρου ἐποχῶν χρόνος ἐτῶν αἰγυπτιακῶν φμς̄ καὶ ἡμερῶν τμῆ καὶ ὥρῶν ἰσημερινῶν ἀπλῶς μὲν ζ̄, ἀκριβῶς δὲ 5' 5'': καθ' ὃν χρόνον

de distance de l'apogée de l'épicycle. Or l'intervalle de la seconde à la troisième éclipse est de 177 jours et deux heures équinoxiales; et le mouvement du soleil de 175^d 44'; tandis qu'Hipparque encore suppose cet intervalle de 177 jours et 1 heure $\frac{2}{3}$ d'heure équinoxiale, et le mouvement de 175^d 8'. Il y a donc apparence que dans les calculs des intervalles il s'est trompé de $\frac{1}{3}$ d'heure équinoxiale sur les jours, et de $\frac{1}{4}$ environ sur les degrés; erreur assez forte pour produire la différence qui se rencontre dans la grandeur du rapport (g).

Passons maintenant aux trois dernières éclipses dont il a rendu compte, d'après les observations qu'il dit en avoir faites à Alexandrie. Il rapporte que la première est arrivée dans la 54e année (h) de la seconde période Calippique, le 16 du mois égyptien Mesoré, que la lune commença à être éclipsee une demi-heure avant son lever, et qu'elle recouvra entièrement sa lumière à la moitié de la 3e heure. Le milieu de l'éclipse coïncide donc avec le commencement de la 2e heure, à cinq heures tant équinoxiales que temporaires avant minuit; car le soleil étoit alors à l'extrémité de la vierge (i). Par conséquent le milieu de l'éclipse eut lieu pour Alexandrie à 7 heures équinoxiales après midi du 16. Or le temps écoulé depuis les époques prises de la première année de Nabonassar, est de 546 années égyptiennes 345 jours et environ 7 heures équinoxiales ou exactement 6 heures $\frac{1}{2}$,

temps où nous trouvons que le lieu vrai du soleil étoit sur $26^d 6'$ de la vierge; et celui de la lune par son mouvement moyen sur les 22^d des poissons, et par son mouvement vrai sur $26 7'$, à cause de sa distance de $300^d 13'$ à l'apogée de l'épicycle par son anomalie.

Il dit que l'éclipse suivante est arrivée dans la 5.e (k) année de la même période, le 9 du mois égyptien Méchir. Or elle commença passé cinq heures et un tiers de la nuit, et elle fut totale. Ainsi cette éclipse commença à onze heures un tiers équinoxiales après midi du 9 le soleil étant à l'extrémité des poissons; et le milieu de l'éclipse tomba à $13 \frac{1}{2}$ heures équinoxiales, puisque la lune fut entièrement éclipsée. Or l'espace de temps écoulé depuis les époques jusqu'à celui-ci, est de 547 années égyptiennes 158 jours et environ $13 \frac{1}{2}$ heures équinoxiales par le mouvement moyen et vrai; temps où nous trouvons pareillement le lieu vrai du soleil sur $26^d 17'$ des poissons; et la lune sur $1^d 7'$ des serres par son mouvement moyen, mais par son mouvement vrai sur $26^d 16'$ de la vierge; attendu que par l'anomalie elle étoit à $109^d 28'$ de l'apogée. Ainsi l'intervalle depuis la première éclipse jusqu'à la seconde est de 178 jours $6 \frac{1}{2}$ heures équinoxiales, et de 180 degrés $11'$; tandis qu'Hipparque a fait sa démonstration comme s'il y avoit eu 178 jours et 6 heures équinoxiales, et $180^d 20'$. (Ce qui fait une différence de 0 heure 50' de moins, et de 0 degré 9' de plus).

πάλιν εὐρίσκομεν τὸν μὲν ἥλιον ἐπέχοντα ἀκριβῶς παρθένου μοίρας $\kappa\bar{5} \epsilon'$, τὴν δὲ σελήνην μίσις μὲν ἰχθύων μοίρας $\kappa\bar{6}$, ἀκριβῶς δὲ μοίρας $\kappa\bar{5} \zeta'$, διὰ τὸ κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν ἀπέχειν τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου μοίρας τ καὶ ἐξηκοστὰ $\iota\gamma'$.

Τὴν δὲ ἐξῆς ἐκλείψιν φησι γιγνόμεναι τῷ $\epsilon\bar{6}$ ἔτει τῆς αὐτῆς περιόδου, κατ' Αἰγυπτίους μὲν $\rho\bar{6}$. Ἡρξάτο δὲ τῆς νυκτός προελθουσῶν ὥρῶν ϵ καὶ τριτημορίου, καὶ ἐξέλιπεν ὅλη. Γέγονεν ἄρα ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἐκλείψεως μετὰ $\iota\alpha$ καὶ γ'' ὥρας ἰσημερινάς τῆς ἐν τῇ θ μεσημβρίας· ἐπειδὴ περ πάλιν ὁ ἥλιος περὶ τὰ ἔσχατα ἦν τῶν ἰχθύων· ὁ δὲ μίσις χρόνος μετὰ $\iota\gamma$ καὶ γ'' ὥρας ἰσημερινάς, διὰ τὸ τὴν σελήνην ὅλην ἐκλειοπιναί. Καὶ ἐστὶν ὁ ἀπὸ τῶν ἐποχῶν μέχρι τούτου χρόνος ἐτῶν αἰγυπτιακῶν $\phi\mu\zeta$ καὶ ἡμερῶν $\rho\eta\eta$ καὶ ὥρῶν ἰσημερινῶν ἀπλῶς $\tau\epsilon$ καὶ ἀκριβῶς ἑξήμισα $\iota\gamma \gamma''$. πρὸς ὃν χρόνον ὡσαύτως εὐρίσκομεν τὸν μὲν ἥλιον ἀκριβῶς ἐπέχοντα τῶν ἰχθύων μοίρας $\kappa\bar{5} \iota\zeta'$, τὴν δὲ σελήνην μίσις μὲν χιλιῶν μοίραν $\alpha \zeta'$, ἀκριβῶς δὲ παρθένου μοίρας $\kappa\bar{5} \iota\epsilon'$ · ἐπειδὴ περ κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν ἀπέχει τοῦ ἀπογείου μοίρας $\rho\bar{\theta}$ καὶ η' . Συνάγεται δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκλείψεως ἐπὶ τὴν δευτέραν διάστασις ἡμερῶν $\rho\omega\eta$ καὶ ὥρῶν ἰσημερινῶν $\epsilon \epsilon'' \gamma''$, μοιρῶν δὲ $\rho\bar{\pi} \iota\alpha'$, τοῦ Ἰππάρχου ποισαμένου τὴν δεῖξιν, ὡς τῆς διαστάσεως ταύτης ἡμερῶν μὲν οὐσῆς $\rho\omega\eta$ καὶ ὥρῶν ἰσημερινῶν ϵ , μοιρῶν δὲ $\rho\bar{\pi} \kappa'$.

9 Mechir
Handbuch.
p. 252

Τὴν δὲ τρίτην φησὶν ἐκλείψιν γερονέ-
 ναι τῷ αὐτῷ νῆ ἔτει τῆς δευτέρας περι-
 ὄδου, κατ' Αἰγυπτίους Μεσορῆ ἔ. Ἡρξάτο
 δὲ τῆς νυκτὸς προελθουσῶν ὥρων 5 γ'',
 καὶ ἐξέλιπεν ὅλη. Καὶ τὸν μέσον δὲ τῆς
 ἐκλείψεως χρόνον φησὶ γερονένας περὶ
 ὥρας μάλιςα ἦ καὶ τριτημόριον, τουτ-
 ἔσι μετὰ δύο γ'' ὥρας καιρικᾶς τοῦ με-
 σουνυκτίου. Ἀλλὰ τοῦ ἡλίου ὄντος περὶ τὰ
 μέσα τῆς παρθένου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἡ τῆς
 νυκτὸς ὥρα χρόνων ἐστὶ ἰδ' καὶ δύο πέμπτων.
 αἱ β' γ'' ἄρα ὥραι καιρικαὶ ποιοῦσιν ἰση-
 μερινὰς ἐγγίσις δύο καὶ τέταρτον ὥστε
 γέγονεν ὁ μέσος χρόνος μετὰ ἰδ' δ'' ὥρας
 ἰσημερινὰς τῆς ἐν τῇ ἔ μεσημβρίας. Καὶ
 ἔσι πάλιν ὁ ἀπὸ τῶν ἐποχῶν μέχρι τού-
 του χρόνος ἐτῶν Αἰγυπτιακῶν φμζ' καὶ
 ἡμερῶν τλδ' καὶ ὥρων ἰσημερινῶν ἀπλῶς
 μὲν ἰδ' δ'', ἀκριβῶς δὲ ἰγ' ς' δ''. πρὸς δὲ
 χρόνον εὐρίσκομεν τὸν μὲν ἡλίον ἐπέχοντα
 ἀκριβῶς παρθένου μοίρας ἰε' ἰβ', τὴν δὲ
 σελήνην μίσως μὲν ἰχθῦών μοίρας ι' κδ',
 ἀκριβῶς δὲ μοίρας ἰε' ἰγ'. ἐπειδὴ περ
 κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν ἀπέιχε τοῦ ἀπο-
 γείου τοῦ ἐπικύκλου μοίρας σμβ' θ'. Συ-
 ἄγεται δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐκλεί-
 ψεως ἐπὶ τὴν τρίτην διάσσις ἡμερῶν μὲν
 ροσ' καὶ δύο πέμπτων μιᾶς ὥρας ἰσημερινῆς,
 μοιρῶν δὲ ρξη' νῆ', τοῦ Ἰππάρχου πάλιν
 ὑποθεμένου καὶ ταύτην τὴν διάσσις ἡμε-
 ρῶν ροσ' καὶ μιᾶς τρίτου ὥρας ἰσημερινῆς,
 μοιρῶν δὲ ρξη' λγ'. Καὶ ἐνθάδε ἄρα φαίνε-
 ται διεψευτμένος, ἐπὶ μὲν τῶν μοιρῶν ἔ' καὶ
 ς'' μιᾶς μοίρας, ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν ἡμίσει
 καὶ τρίτῳ καὶ δεκάτῳ ἐγγίσις μιᾶς ὥρας
 ἰσημερινῆς ἃ καὶ αὐτὰ δύναται διαφορᾶν

Il dit enfin que la troisième éclipse
 est arrivée la cinquante-cinquième année
 de la seconde période de Calippe, le cin-
 quième jour du mois égyptien de Me-
 soré. Elle commença à 6 $\frac{1}{7}$ heures pas-
 sées de la nuit, et fut totale. Il ajoute que
 le milieu de l'éclipse fut à 8 $\frac{1}{7}$ au plus,
 c'est-à-dire à 2 $\frac{1}{7}$ heures temporaires
 après minuit. Mais le soleil étant alors
 pour Alexandrie au milieu de la vierge,
 l'heure de la nuit est de quatorze $\frac{1}{7}$
 temps et les 2 $\frac{1}{7}$ heures temporaires
 font donc à peu près 2 $\frac{1}{2}$ heures équi-
 noxiales; ainsi le milieu de l'éclipse
 fut à 14 $\frac{1}{4}$ heures après midi du 5 de
 ce mois. Or depuis les époques il s'é-
 coula 547 années égyptiennes
 334 jours et environ 14 $\frac{1}{4}$ heures ou
 réellement 13 heures $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$, temps où
 nous trouvons le soleil exactement à
 15^d 12' de la vierge, et la lune par son
 moyen mouvement à 10^d 24' des poissons,
 et par son mouvement vrai à 15^d 13';
 puisque par l'anomalie elle étoit éloi-
 gnée de l'apogée de l'épicycle, de 249'
 9'; ainsi l'intervalle de la seconde à
 la troisième éclipse est de 176 jours $\frac{1}{4}$
 d'heure équinoxiale, et de 168^d 55'
 degrés; tandis qu'Hipparque encore le fait
 de 176 jours et 1 heure $\frac{1}{7}$ d'heure équi-
 noxiale, et de 168^d 33'. Il paroît donc
 s'être trompé ici sur les degrés, de $\frac{1}{7}$ et $\frac{1}{2}$
 de degré; et sur les jours, de $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{7}$ $\frac{1}{10}$
 d'heure à peu près; erreurs qui peuvent

qui nous ont précédés. En outre, nous avons trouvé les angles plus petits que ceux qu'on avoit donnés, non en calculant d'après la mesure que donnoit l'instrument, mais d'après quelques éclipses de lune. Car quand les diamètres des deux astres soutendent un angle égal, cela se voyoit aisément par le moyen de l'instrument, parcequ'il n'y a alors aucune mesure réelle. Quant à la grandeur absolue de ces diamètres, elle nous a toujours paru fort incertaine, la pinnule en parcourant la longueur de la règle depuis l'œil, pouvant causer une erreur par l'effet de la plus grande dimension (c). Au contraire, quand la lune dans son plus grand éloignement paroissoit faire à l'œil le même angle que le soleil, alors en calculant par le moyen des éclipses de lune observées lors de cet éloignement, la grandeur de l'angle que la lune soutend, nous avons par-là même le diamètre du soleil donné avec celui de la lune. Nous allons faire comprendre cette méthode, par le moyen des deux éclipses suivantes :

L'an cinq de Nabopolassar, qui est la 127e année de l'ère de Nabonassar, à la fin de la onzième heure du 27 au 28 du mois égyptien Athyr, on vit à Babylone la lune commencer à s'éclipser; et la plus grande phase de cette éclipse fut du quart du diamètre dans la partie méridionale de l'astre. Puisque l'éclipse commença à 5 heures temporaires après minuit, et que le milieu arriva à 6 heures environ qui

κατελαμβάνομεθα τῶν παραδεδομένων, οὐκέτι μίντοι διὰ τῆς ἐν τῷ κανόνι καταμετρήσεως ἐπιλογιζόμενοι τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ διὰ τιναν σεληνιακῶν ἐκλείψεων. Τὸ μὲν γὰρ πότε ἴσην ὑποτείνει γωνίαν ἑκατέρα τῶν διαμέτρων, ἀρόχειρον ἐκ τῆς τοῦ κανόνος κατασκευῆς ἠδύνατο γίνεσθαι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἐπακολουθεῖν ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου καταμέτρησιν τὸ δὲ καὶ πηλίκην, πᾶν ἡμῖν κατεφαίνετο διαζήμενον, τῆς ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς τοῦ ἐπιπροδῆσαντος πλάτους ἐπὶ τὸ μῆκος τοῦ κανόνος τὸ ἀπὸ τῆς ὄψεως ἐπὶ τὸ πρισματίον, πλείσσης οὐσης παραμετρήσεως, διαφευδῆναι τῆς ἀκριβείας δυναμένης. Ἐπεὶ δ' ἀπαξ ἡ σελήνη κατὰ τὸ μέγιστον ἑαυτῆς ἀπόστημα, τὴν ἴσην τῷ ἡλίῳ πρὸς τῇ ὄψει γωνίαν ἐφαίνετο ποιούσα, διὰ τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἀπόστημα τετηρημένων σεληνιακῶν ἐκλείψεων, τῆς ὑποτετεινομένης ὑπ' αὐτῆς γωνίας τὸ μέγεθος ἐπιλογιζόμενοι, καὶ τὴν τοῦ ἡλίου συναποδεδειγμένην ἔχομεν αὐτόθεν. Τὸν δὲ τρόπον τῆς τοιαύτης ἐπιβολῆς, διὰ δύο πάλιν τῶν ὑποτεταγμένων ἐκλείψεων εὐκατανόητον ποιήσομεν.

Τῷ γὰρ πέμπτῳ ἔτει Ναβοπολασσάρου, ὃ ἐστὶν ρϛ' ἔτος ἀπὸ Ναβονασσάρου, κατ' Αἴγυπτίου Αὐθὺρ κϛ' εἰς τὴν κῆ ὥραν ἰᾶ ληγούσης, ἐν Βαβυλωνίῳ ἤρξατο ἡ σελήνη ἐκλείπειν, καὶ ἐξέλιπε τὸ πλεῖστον ἀπὸ νότου δ" τῆς διαμέτρου. Ἐπεὶ οὖν ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἐκλείψεως γέγονε μετὰ ἑ ὥρας τοῦ μεσονυκτίου καιρικᾶς, ὃ δὲ μέσος χρόνος μετὰ ἑ ἔγγιστα, αἱ ἦσαν ἐν Βαβυλωνίῳ τότε ἰσημεριαὶ ἑ ς" γ', διὰ τὸ

Handbuch,
p. 306

τὸν ἥλιον ἀκριβῶς ἐπέχειν κριοῦ μοίρας κζ' γ', δῆλον ὅτι γέγονεν ὁ μέσος χρόνος τῆς ἐκλείψεως, ὅτε τὸ πλεῖστον εἰς τὴν σκιάν ἐμπεπτῶκει τῆς διαμέτρου, ἐν μὲν Βαβυλῶνι μετὰ ε' ς" γ' ὥρας ἰσημερινὰς τοῦ μεσουυκτίου, ἐν δὲ Ἀλεξανδρείᾳ πάλιν μετὰ ε' μόνας. Καὶ συνάγει ὁ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς χρόνος ἔτη Αἰγυπτιακὰ ρκς, καὶ ἡμέρας πς, καὶ ὥρας ἰσημερινὰς, ἀπλῶς μὲν ις, πρὸς δὲ τὰ ὀμαλὰ νυχθήμερα ις ς" δ". Ὡστε καὶ ἡ μὲν μίση κατὰ μῆκος πάροδος τῆς σελήνης ἐπέιχε χηλῶν μοίρας κβ' λβ', ἡ δ' ἀκριβῆς μοίρας κζ' ε' ἡ δ' ἀπὸ τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου μοίρας τμ' ζ', ἡ δ' ἀπὸ τοῦ βορείου πέρατος ἐπὶ τοῦ λοξοῦ κύκλου, μοίρας π' μ'. Καὶ φανερόν ὅτι, ὅταν θ' καὶ γ' μοίρας ἀφῆσκη τῶν συνδέσμων τὸ κέντρον, τῆς σελήνης ἐπὶ τοῦ λοξοῦ κύκλου περὶ τὸ μέγιστον οὐσης ἀπόστημα, καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ γραφομένου δι' αὐτοῦ πρὸς ὄρθας τῶ λοξῶν μεγίστου κύκλου τὸ κέντρον τῆς σκιάς, καθ' ἣν θέσιν αἱ μέγισται γίνονται ἐπισκοπήσεις, τὸ τέταρτον αὐτῆς εἰς τὴν σκιάν ἐμπίπτει τῆς διαμέτρου.

faisoient alors à Babylone $5 \frac{1}{2} \frac{1}{4}$ heures, le soleil étant exactement dans les 27^d 3' du bélier, il est clair que le temps du milieu de l'éclipse, dans le moment de la plus grande quantité de l'obscuratation, fut pour Babylone à $5 \frac{1}{2} \frac{1}{4}$ heures équinoxiales, et pour Alexandrie, à 5 heures seulement après minuit. Or le temps depuis l'époque est de 126. années égyptiennes, 86 jours, 17 heures équinoxiales grossièrement estimées, ou plus exactement $16 \frac{1}{2} \frac{1}{4}$ heures de temps moyen. Ensorte que par son mouvement moyen en longitude, la lune occupoit les 25^d 32' des serres, mais par son mouvement vrai les 27^d 5'; or elle étoit à 340° 7' de l'apogée de l'épicycle, et à 80° 40' depuis la limite boréale sur son orbite inclinée. Et il est évident que quand le centre étoit à $9 \frac{1}{2}$ (d) degrés d'un des pœuds, la lune étant alors dans sa plus grande distance sur l'orbite inclinée, et que le centre de l'ombre étoit sur le grand cercle qui passe par la lune perpendiculairement à cette orbite, (position dans laquelle arrivent les plus grandes phases des éclipses) le quart du diamètre tomboit dans l'ombre.

(e) Dans l'autre éclipse, arrivée l'an 7 de Cambyse, qui est la 225e année de Nabonassar, à une heure avant minuit du 17 au 18 du mois égyptien Phamenoth, on vit à Babylone la lune s'éclipser de la moitié de son diamètre dans la partie boréale. Donc cette éclipse arriva

Πάλιν δὲ τῶ ζ' ε' εἶτι Καμβύσου, ὃ εἶσι σκε' ἔτος ἀπὸ Ναβονασσάρου, κατ' Αἰγυπτίους Φαμενώθ ιζ' εἰς τὴν ιβ' πρὸ μιᾶς ὥρας τοῦ μεσουυκτίου, ἐν Βαβυλῶνι ἐξέλιπεν ἡ σελήνη ἀπ' ἀρκτων τὸ ἡμισυ τῆς διαμέτρου. Γέγονεν ἄρα καὶ αὕτη ἡ ἐκλείψις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸς α' ς" γ'

pour Alexandrie, à $1 \frac{1}{2} \frac{1}{4}$ heure équinoxiale avant minuit à très-peu près. Or le temps depuis l'époque, comprend 224 années égyptiennes, 196 jours et $10 \frac{1}{2}$ heures équinoxiales approximativement, mais 9 heures $\frac{1}{4} \frac{1}{4}$ réellement, parceque le soleil étoit dans les 18 degrés 12' du cancer. Ensorte que la lune, par son mouvement moyen en longitude, étoit dans les 20 degrés 22' du capricorne, mais par son mouvement vrai dans les 18^d 14'. Elle étoit à 28^d 5' loin de l'apogée de l'épicycle et à 262^d 12' loin de la limite boréale de l'orbite inclinée. Il est donc évident qu'alors que le centre est à $7 \frac{1}{4}$ degrés loin de l'un des nœuds, la lune étant encore dans son plus grand éloignement sur son orbite, et le centre de l'ombre étant aussi dans cette distance, la moitié du diamètre est dans l'ombre.

Or quand le centre de la lune est à 9 $\frac{1}{2}$ degrés loin des nœuds sur l'orbite inclinée, elle est à 48' $\frac{1}{4}$ loin de l'écliptique, sur le grand cercle qui passe perpendiculairement par l'orbite inclinée. Quand au contraire il est à $7 \frac{1}{4}$ degrés loin des nœuds sur l'orbite inclinée, alors elle est à $40 \frac{1}{2}$ soixantièmes d'un degré loin de l'écliptique sur le grand cercle qui passe à angles droits par l'orbite. Donc, puisque la différence des deux éclipses comprend le quart du diamètre de la lune, et que celle des deux distances de son centre depuis l'écliptique, c'est-à-dire depuis le centre de l'ombre est de $7 \frac{1}{4} \frac{1}{4}$

ώρας ἰσημερινῆς ἔρχισα τοῦ μεσονυκτίου. Καὶ συνάγει ὁ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς χρόνος ἐπι αἰγυπτιακὰ σκδ', καὶ ἡμέρας ρς', καὶ ἄρας ἰσημερινὰς ἀπλῶς μὲν τ' καὶ σ'', ἀκριβῶς δὲ θ' σ'' γ'', διὰ τὸ τὸν ἥλιον ἐπέχειν κερκίνου μοίρας ιη' ιβ'. Ὡστε καὶ ἡ σελήνη κατὰ μῆκος, μέσως μὲν ἐπέχειν αἰγύκρω μοίρας κ' κβ', ἀκριβῶς δὲ ιη' ιδ'. Ἀφεισῆκει δὲ καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ ἀπογείου τοῦ ἐπικύκλου, μοίρας κη' ε', ἀπὸ δὲ τοῦ βορείου πέρατος τοῦ λοξοῦ κύκλου, μοίρας σξβ' ιβ'. Καὶ ἐντεῦθεν ἄρα δῆλον ὅτι, ὅταν ζ' μοίρας καὶ τέσσαρα πέμπτα τῶν συνδέσμων ἀπέχει τὸ κέντρον, τῆς σελήνης ἐπὶ τοῦ λοξοῦ κύκλου περὶ τὸ αὐτὸ μέγιστον οὐσῆς ἀπόστημα, τοῦ κέντρου τῆς σκιᾶς τὴν εἰρημένην ἔχοντας πρὸς αὐτὸ θέσιν, τὸ ἥμισυ μέρος εἰς τὴν σκιὰν ἐμπίπτει τῆς σεληνιακῆς διαμέτρου.

Ἀλλ' εἰ μὲν θ' γ'' μοίρας ἀπέχη τῶν συνδέσμων ἐπὶ τοῦ λοξοῦ κύκλου τὸ κέντρον τῆς σελήνης, μη' ε'' ἔξηκοςτὰ μιᾶς μοίρας ἀπέχει τοῦ διὰ μέσων τῶν ζωδίων, ἐπὶ τοῦ πρὸς ὀρθὰς τῷ λοξῷ δι' αὐτοῦ γραφομένου μεγίστου κύκλου. Ὅταν δὲ ζ' μοίρας καὶ τέσσαρα πέμπτα ἀπέχη τῶν συνδέσμων ἐπὶ τοῦ λοξοῦ κύκλου, κ' καὶ γ'' ἔξηκοςτὰ τοῦ διὰ μέσων ἀπέχει μιᾶς μοίρας ἐπὶ τοῦ πρὸς ὀρθὰς τῷ λοξῷ δι' αὐτοῦ γραφομένου μεγίστου κύκλου. Ἐπεὶ οὖν ἡ μὲν τῶν δύο ἐκλείψεων ὑπεροχὴ τὸ δ' περιέρχει τῆς σεληνιακῆς διαμέτρου, ἡ δὲ τῶν ἐκκειμένων τοῦ κέντρου αὐτῆς δύο διαστάσεων ἀπὸ τοῦ διὰ μέσων τῶν

ζωδίων, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς σκιάς, ἐξηκσὰ μιᾶς μοίρας ζ' ε" γ", φανερὸν ὅτι καὶ ὅλη ἡ διάμετρος τῆς σελήνης ὑποτείνει μεγίστου κύκλου περιφέρειαν ἐξηκσῶν μιᾶς μοίρας λ' α' γ".

Εὐκατανόητον δ' αὐτόθεν ὅτι καὶ ἐκ τοῦ κέντρου τῆς σκιάς τῆς κατὰ τὸ αὐτὸ μέγιστον ἀπόστημα τῆς σελήνης, ὑποτείνει μὲν μιᾶς μοίρας ἐξηκσὰ μ' καὶ γ', ἐπειδὴ πρὸς ὅτε τὰ τοσαῦτα ἐξηκσὰ τὸ κέντρον τῆς σελήνης τοῦ κέντρου τῆς σκιάς ἀπέχον, ἐφήπτετο τοῦ κύκλου τῆς σκιάς, διὰ τὸ τὸ ἡμισυ τῆς σεληνιακῆς διαμέτρου ἐκλειοπένας. Αδιαφόρῳ δ' ἐλάττων ἐστὶν ἢ διπλασίον καὶ ἔτι τοῖς τρισὶ πέμπτοις μείζων, τῆς ἐκ τοῦ κέντρου τῆς σελήνης ἐξηκσῶν οὔσης ιε' γ". Καὶ διὰ πλειόνων δὲ τοιούτων τηρήσεων συμφώνους ἐγγίσει τὰς ἐκκειμένας ἀληθειᾶς καταλαμβανόμενοι πρὸς τε τὰ ἄλλα τὰ περὶ τὰς ἐκλείψεις θεαρούμενα, συγκιχρήμεθα αὐταῖς, καὶ νῦν γε πρὸς τὴν δεῖξιν τοῦ ἡλιακοῦ ἀποστήματος κατὰ τὰ αὐτὰ ἐσομένην, ἢ καὶ ὁ Ἰππαρχος ἠκολούθησε, καὶ ὡς τῶν περιλαμβανομένων ὑπὸ τῶν κώνων κύκλων ἡλίου καὶ σελήνης καὶ γῆς, ἀδιαφόρῳ ἐλαττόνων ὄντων τῶν ἐν ταῖς σφαίραις αὐτῶν γραφομένων μεγίστων κύκλων αὐτῶν τε καὶ τῶν διαμέτρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΗΛΙΑΚΟΥ ΑΠΟΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ
ΣΥΝΑΠΟΔΕΙΚΝΥΜΕΝΩΝ ΑΥΤΩ.

ΤΟΥΤΩΝ ΤΟΙΟΥΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ, ΚΑὶ ὅτι

soixantièmes d'un degré, il s'ensuit que le diamètre entier de la lune soutend un arc de grand cercle de $31 \frac{1}{2}$ soixantièmes d'un degré (f).

Il est aisé de conclure de ceci que le rayon de l'ombre, lors du plus grand éloignement de la lune, soutend $40' \frac{1}{4}$ de 1^d : car quand le centre de la lune étoit éloigné du centre de l'ombre, de ce nombre de soixantièmes, il touchoit le cercle de l'ombre, puisque la moitié du diamètre de la lune étoit éclipsee. Ainsi, le rayon de l'ombre est de très-peu moindre que le double et $\frac{1}{4}$ du rayon de la lune, celui-ci étant de $15' \frac{1}{2}$. Nous avons toujours trouvé par plusieurs observations semblables, des quantités à très-peu près d'accord avec celles-ci, et nous nous en sommes servi tant pour ce qui concerne les éclipses que pour la démonstration de la distance où sera alors le soleil, comme Hipparque l'a fait; les cercles du soleil, de la lune et de la terre qui sont compris dans les cônes d'ombre étant de très-peu plus petits que les grands cercles décrits sur les surfaces de ces globes, et les diamètres de ces cercles interceptés par l'ombre, différant très-peu des diamètres de ces corps (g).

CHAPITRE XV.

DE LA DISTANCE DU SOLEIL ET DES CONSÉ-
QUENCES QUI S'EN DÉMONTRENT.

Avec ces données, et persuadés que

TABLE DES ÉCLIPSES DE SOLEIL.							
PLUS GRANDE DISTANCE.							
1. ARGUMENT DE LATITUDE.				3. DOIGTS.		4. PARTIES D'INCIDENCE.	
Degres		Min.		D.	Min.	Se- condes.	
84	0	276	0	0	0	0	0
84	30	275	30	1	12	32	
85	0	275	0	2	17	19	
85	30	274	30	3	20	43	
86	0	274	0	4	23	27	
86	30	273	30	5	25	38	
87	0	273	0	6	27	8	
87	30	272	30	7	28	29	
88	0	272	0	8	29	32	
88	30	271	30	9	30	20	
89	0	271	0	10	30	54	
89	30	270	30	11	31	15	
90	0	270	0	12	31	20	
90	30	269	30	11	31	15	
91	0	269	0	10	30	54	
91	30	268	30	9	30	24	
92	0	268	0	8	29	32	
92	30	267	30	7	28	29	
93	0	267	0	6	27	8	
93	30	266	30	5	25	38	
94	0	266	0	4	23	27	
94	30	265	30	3	20	43	
95	0	265	0	2	17	19	
95	30	264	30	1	12	32	
96	0	264	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	

KANONION HAIΩY EKAEITEΩN.							
ΜΕΓΙΣΤΩ ΑΠΟΘΗΜΑΤΩ.							
Α.		Β.		Γ.	Δ.		
ΠΑΑΤΩΣ		ΑΡΙΘΜΟΙ.		ΔΑΚ- ΤΥ- ΑΟΙ.	ΕΜΠΝ- ΣΕΩΣ ΜΟΡΙΑ		
Μοιρ.	Α.	Μοιρ.	Α.	Δ.	Α.	Β.	
πθ	θ	σος	θ	θ	θ	θ	θ
πθ	λ	σοε	λ	α	ιβ	λβ	
πει	θ	σοι	θ	β	ιζ	ιθ	
πει	λ	σοδ	λ	γ	κ	μγ	
πζ	θ	σοδ	θ	δ	κγ	κζ	
πζ	λ	σ'γ	λ	ε	κι	λη	
πζ	0	σoγ	θ	ς	κζ	η	
πζ	λ	σ'β	λ	ζ	κη	κθ	
πκ	θ	σ'β	θ	η	κθ	λβ	
πκ	λ	σoα	λ	θ	λ	κ	
πς	θ	σoα	θ	ι	λ	νθ	
πς	λ	σo	λ	ια	λα	ιγ	
ι	θ	σo	θ	ιβ	λα	κ	
ι	λ	σ'εθ	λ	ια	λα	ιγ	
ιz	θ	σ'εθ	θ	ι	λ	νθ	
ιz	λ	σ'εη	λ	θ	λ	κ	
ιβ	θ	σ'εη	θ	η	κθ	λβ	
ιβ	λ	σ'εζ	λ	ζ	κη	κθ	
ιγ	θ	σ'εζ	θ	ς	κ'ς	η	
ιγ	λ	σ'ες	λ	ε	κε	λη	
ιθ	θ	σ'ες	θ	δ	κγ	κζ	
ιθ	λ	σ'ει	λ	γ	κ	μγ	
ιι	θ	σ'εε	θ	β	ιζ	ιθ	
ιι	λ	σ'εδ	λ	α	ιβ	λβ	
ιτ	θ	σ'εδ	θ	θ	θ	θ	
θ	θ	θ	θ	θ	θ	θ	
θ	θ	θ	θ	θ	θ	θ	

ΚΑΝΟΝΙΟΝ ΗΛΙΟΥ ΕΚΛΙΠΕΩΝ.							
ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ ΑΠΟΣΤΗΜΑΤΟΣ.							
Α. Β. Γ. Δ.				Ε. ΣΤ. Ζ.			
ΗΑΤΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟΙ.				ΔΑΚ- ΤΙ- ΑΟΙ.	ΕΜΗΤΩ- ΣΕΩΣ ΜΟΡΙΑ		
Μοίρ.	Α.	Μοίρ.	Α.	Α.	Α.	Β.	
πγ	λγ	σογ	κδ	δ	δ	δ	
πδ	γ	σοε	νδ	α	ιβ	νζ	
πθ	λγ	σοι	κδ	β	ιζ	νδ	
πε	γ	σοδ	νδ	γ	κκ	κη	
πει	λγ	σοδ	κδ	θ	κδ	ιθ	
πζ	γ	σογ	νδ	ε	κγ	κζ	
πζ	λγ	σαγ	κδ	ς	κη	ιγ	
πξ	γ	σοβ	νδ	ζ	κς	μζ	
πξ	λγ	σοβ	κδ	η	λ	νε	
πη	γ	σοα	νδ	θ	λα	να	
πη	λγ	σοα	κδ	ι	λβ	λγ	
πθ	γ	σο	νδ	ια	λγ	α	
πθ	λγ	σο	κδ	ιβ	λγ	ιγ	
ι	δ	σο	δ	ιβ θ'	λγ	κθ	
ι	κδ	σεδ	λγ	ιβ	λγ	ιγ	
ι	νδ	σεδ	ς	ια	λγ	α	
ια	κδ	σεη	λγ	ι	λβ	λγ	
ια	νδ	σεη	ς	ιβ	λα	να	
ιβ	κδ	σεζ	λγ	η	λ	νε	
ιβ	νδ	σεζ	ς	ξ	κθ	μζ	
ιγ	κδ	σες	λγ	ς	κη	ιγ	
ιγ	νδ	σες	ς	ε	κγ	κζ	
ιδ	κδ	σεε	λγ	θ	κδ	ιθ	
ιδ	νδ	σεε	ς	γ	κκ	κη	
ιε	κδ	σεδ	λγ	β	ιζ	νδ	
ιε	νδ	σεδ	ς	α	ιβ	νζ	
ις	κδ	σεγ	λγ	δ	δ	δ	

TABLE DES ÉCLIPSES DE SOLEIL.						
MOINDRE DISTANCE.						
ARGUMENT DE LATITUDE.				PARTIES D'INCIDENCE.		
1.		2.		3.		4.
Degres	Min.	Degres	Min.	D.	Min.	Sec.
85	36	276	24	0	0	0
84	6	275	54	1	12	57
84	36	275	24	2	17	54
85	6	274	54	5	21	28
85	36	274	24	4	24	14
86	6	273	54	5	26	27
86	36	273	24	6	28	16
87	6	272	54	7	29	45
87	36	272	24	8	30	55
88	6	271	54	9	31	51
88	36	271	24	10	32	55
89	6	270	54	11	33	1
89	36	270	24	12	33	16
90	0	270	0	12 1/2	33	29
90	24	269	6	12	33	16
90	54	269	6	11	33	1
91	24	268	36	10	32	55
91	54	268	6	9	31	51
92	24	267	36	8	30	55
92	54	267	6	7	29	45
93	24	266	36	6	28	16
93	54	266	6	5	26	27
94	24	265	36	4	24	14
94	54	265	6	3	21	28
95	24	264	36	2	17	54
95	54	264	6	1	12	57
96	24	263	36	0	0	0

ΣΕΛΗΝΙΑΚΩΝ ΕΚΛΙΨΕΩΝ.

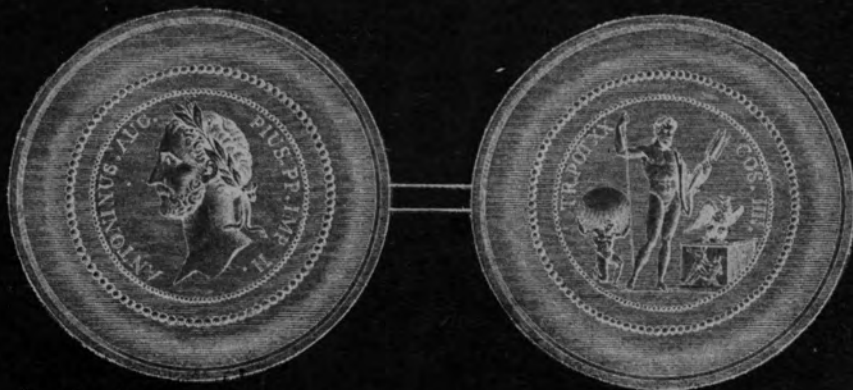
ΕΛΛΗΝΙΣΤΟΥ ΑΠΟΣΤΗΜΑΤΟΣ.

Α.		Β.		Γ.		Δ.		Ε.	
ΠΑΛΑΙΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟΙ.				ΔΑΚ ΤΥ-ΑΟΙ.	ΕΜΠΟ-ΣΤΟΣ ΜΟΡΙΑ		ΜΟΝΗΣ ΗΜΙΣΥ.		
Μοιρ.	Α.	Μοιρ.	Α.	Δ.	Α.	Β.	Α.	Β.	
05	μν	ππβ	ιβ	6	6	6	6	6	
06	νβ	πππ	λη	α	15	9	6	6	
07	ντ	σππ	δ	β	κτ	μζ	6	6	
08	λ	σπ	λ	γ	15	κ	6	6	
09	δ	σπδ	ντ	δ	17	νγ	6	6	
10	λη	σπθ	ιβ	ε	μ	ρβ	6	6	
11	ιβ	σπκ	μν	ς	μγ	25	6	6	
12	μτ	σπκ	λν	ζ	μτ	νγ	6	6	
13	κ	σπς	μ	η	μδ	κτ	6	6	
14	νδ	σπς	ς	θ	νκ	25	6	6	
15	κν	σπς	λβ	ι	νγ	25	6	6	
16	β	σπς	νη	ε	νε	25	6	6	
17	νδ	σπς	ς	ς	νκ	25	6	6	
18	λς	σπς	ιβ	νς	νδ	6	6	6	
19	ι	σπδ	ν	17	μκ	μς	15	20	
20	μδ	σπδ	ες	19	μβ	ε	ες	15	
21	1α	σπγ	μβ	ε	μ	κν	κ	15	
22	ιβ	σπγ	κ	10	λη	κν	κβ	νη	
23	ντ	σπς	λδ	15	1ς	κ	νδ	μδ	
24	α	σπβ	6	10	λς	νς	κτ	κ	
25	λδ	σπκ	κτ	10	λη	νς	κς	17	
26	η	σπ	ιβ	κ	λε	λδ	κτ	μβ	
27	μβ	σπ	1κ	κκ	1ς	ιβ	κν	ιβ	
28	σπ	σπ	1λ	λς	κ	κν	κν	ς	
29	ε	σπς	μβ	κκ	κ	κν	κν	ιβ	
30	κς	σπκ	λδ	10	λς	νς	κς	17	
31	6	σπκ	6	10	λς	νς	κς	κ	
32	λδ	σπς	κτ	10	λς	κ	κδ	μδ	
33	η	σπς	ιβ	15	λη	κν	κβ	νη	
34	μβ	σπς	1η	15	μ	β	κ	λβ	
35	1ς	σπς	μδ	10	μδ	ε	15	15	
36	ν	σπς	1ν	17	μς	1δ	10	6	
37	κδ	σπδ	λς	19	νς	6	6	6	
38	νς	σπδ	β	12	νε	κς	6	6	
39	σπβ	σπγ	κν	10	νγ	μ	6	6	
40	τ	σπβ	νδ	10	νκ	μ	6	6	
41	μ	σπβ	κ	κ	μδ	κς	6	6	
42	εγ	σπκ	μς	ς	μγ	νγ	6	6	
43	μη	σπκ	ιβ	ς	μτ	νδ	6	6	
44	μη	σπκ	ιβ	ς	μτ	νδ	6	6	
45	ιβ	σπς	λη	ε	μ	μβ	6	6	
46	νς	σπς	δ	δ	λς	νγ	6	6	
47	λ	σπς	γ	γ	λς	κ	6	6	
48	δ	σπκ	ντ	β	κτ	μς	6	6	
49	1η	σπκ	ιβ	α	εθ	6	6	6	
50	ιβ	σπς	μν	6	6	6	6	6	

TABLES DES ÉCLIPSES DE LUNE.

MOINDEZ DISTANCE.

1.		2.		3.		4.		5.	
ARGUMENT DE LATITUDE.				DOIGTS.		PARTIES D'INCIDENCE.		MOITIÉ de la DUREUR.	
Degres	Min.	Degres	Min.	D.	Min.	Secondes	Min.	Secondes	
77	48	282	12	0	0	0	0	0	
78	22	281	58	1	19	9	0	0	
78	56	281	4	2	26	45	0	0	
79	50	280	50	5	32	20	0	0	
80	4	279	56	4	36	53	0	0	
80	58	279	22	5	40	42	0	0	
81	12	278	48	6	43	59	0	0	
81	46	278	14	7	46	55	0	0	
82	20	277	49	8	49	25	0	0	
82	54	277	6	9	51	40	0	0	
83	28	276	52	10	53	39	0	0	
84	2	275	58	11	55	25	0	0	
84	56	275	24	12	56	59	0	0	
85	10	274	50	13	45	47	12	34	
85	44	274	16	14	42	15	17	17	
86	18	273	42	15	40	2	20	52	
86	52	273	8	16	38	28	22	58	
87	26	272	54	17	37	20	24	49	
88	0	272	0	18	36	37	26	1	
88	34	271	26	19	35	55	27	15	
89	8	270	52	20	35	34	27	42	
89	42	270	18	21	35	22	28	12	
90	0	270	0	comp.	35	20	28	6	
90	18	269	42	21	35	29	28	12	
90	52	269	8	20	35	34	27	42	
91	26	268	34	19	35	55	27	15	
92	0	268	0	18	36	37	26	1	
92	34	267	26	17	37	20	24	49	
93	8	266	52	16	38	28	22	58	
93	42	266	18	15	40	2	20	52	
94	16	265	44	14	42	15	17	17	
94	50	265	10	15	45	47	12	34	
95	24	264	56	19	56	59	0	0	
95	58	264	2	14	35	25	0	0	
96	32	263	28	10	33	29	0	0	
97	6	262	54	9	31	40	0	0	
97	40	262	20	8	49	25	0	0	
98	14	261	46	7	46	53	0	0	
98	48	261	12	6	43	59	0	0	
99	22	260	58	5	40	42	0	0	
99	56	260	4	4	36	55	0	0	
100	30	259	30	3	32	20	0	0	
101	4	258	26	2	29	15	0	0	
101	38	258	22	1	19	9	0	0	
102	12	257	48	0	0	0	0	0	

Sous le règne de ce sage Empereur, l'astronomie prit une nouvelle face, Ptolémée en rassembla les principes et les démonstrations dans un ouvrage excellent auquel il donna le titre de Composition Mathématique .

D. Casirini, disc. sur l'orig. et les prog. de l'Astr.

THE
NATURAL HISTORY
OF
PLINY.

TRANSLATED,
WITH COPIOUS NOTES AND ILLUSTRATIONS

BY THE LATE
JOHN BOSTOCK, M.D., F.R.S.

AND
H. T. RILEY, Esq., B.A.,
LATE SCHOLAR OF CLARE HALL, CAMBRIDGE.

VOL. I.

LONDON:
HENRY G. BOHN, YORK STREET, COVENT GARDEN,
MDCCCLV.

London

1855

as it rises in either direction, it sprinkles everything with its genial dew, and not only matures the productions of the earth, but stimulates all living things². It completes the circuit of the zodiac in 348 days, never receding from the sun more than 46 degrees, according to Timæus³.

Similarly circumstanced, but by no means equal in size and in power, next to it, is the star Mercury, by some called Apollo⁴; it is carried in a lower orbit, and moves in a course which is quicker by nine days, shining sometimes before the rising of the sun, and at other times after its setting, but never going farther from it than 23 degrees⁵, as we learn from Timæus and Sosigenes⁶. The nature of these two stars is peculiar, and is not the same with those mentioned above, for those are seen to recede from the sun through one-third or one-fourth part of the heavens, and are often seen opposite to it. They have also other larger circuits, in which they

¹ Aristotle informs us, that it was called either Phosphorus, Juno, or Venus; De Mundo, cap. 2. t. i. p. 602. See also Hyginus, Poet. Astr. lib. iii. p. 76, 7; and Apuleius, De Mundo, § 710.

² It will be scarcely necessary to refer the reader to the well-known commencement of Lucretius's poem for the illustration of this passage; it is remarkable that Pliny does not refer to this writer.

³ The periodical revolution of Venus is 224.7 days, see note ³, p. 27. Its greatest elongation is 47° 1'; Somerville, § 641. p. 391.

⁴ According to Aristotle, this planet had the three appellations of Stilbon, Mercury, and Apollo; De Mundo, cap. 2. p. 602; see also Apuleius, De Mundo, § 710. Cicero inverts the order of the planets; he places Mercury next to Mars, and says of Venus, that it is "infima quinque errantium, terræque proxima;" De Nat. Deor. ii. 53. Aristotle places the stars in the same order, *ubi supra*, and he is followed in this by Apuleius, *ubi supra*; this appears to have been the case with the Stoics generally; see Enfield's Phil. i. 339.

⁵ For the periodical revolution of Mercury see note ³, p. 27. Its greatest elongation, according to Playfair, p. 160, is 28°. Mrs. Somerville, p. 386, states it to be 28° 8'. Ptolemy supposed it to be 26.5 degrees; Almagest, ix. 7. We learn from Hardouin, Lemaire, i. 246, that there is considerable variation in the MSS. with respect to the greatest elongation of Mercury.

⁶ Sosigenes was an Egyptian mathematician and astronomer, who is said to have assisted Caesar in the formation of his Kalendar, as our author informs us in a subsequent part of his work, xviii. 25; see also Aikin, Gen. Biog., *in loco*; Enfield's Phil. ii. 96; Whewell, p. 210; and Hardouin's "Index Auctorum," in Lemaire, i. 213.

make their complete revolutions, as will be described in the account of the great year¹.

(9.) But the Moon², which is the last of the stars, and the one the most connected with the earth, the remedy provided by nature for darkness, excels all the others in its admirable qualities. By the variety of appearances which it assumes, it puzzles the observers, mortified that they should be the most ignorant concerning that star which is the nearest to them. She is always either waxing or waning; sometimes her disc is curved into horns, sometimes it is divided into two equal portions, and at other times it is swelled out into a full orb; sometimes she appears spotted³ and suddenly becomes very bright; she appears very large with her full orb and suddenly becomes invisible; now continuing during all the night, now rising late, and now aiding the light of the sun during a part of the day; becoming eclipsed and yet being visible while she is eclipsed; concealing herself at the end of the month and yet not supposed to be eclipsed⁴. Sometimes she is low down, sometimes she is high up, and that not according to one uniform course, being at one time raised up

¹ Concerning the "magnus annus" Cicero remarks, "efficitur cum solis et lunæ et quinque errantium ad eandem inter se comparationem, confectis omnibus spatiis, est facta conversio." De Nat. Deor. ii. 51. See the remarks of Marcus in Ajasson, ii. 281-3.

² For the various appellations which the moon has received in the ancient and modern languages, and their relation to each other, the reader is referred to the learned remarks of Marcus in Ajasson, ii. 283-5.

³ Marcus conceives that the epithet *maculosa* does not refer to what are called the spots on the moon, but to the circumstance of the edge of the disc being not illuminated when it is near the full; Ajasson, ii. 286. But, from the way in which the word is employed at the end of the chapter, and from the explanation which is given of the cause of the "maculæ," I think it ought to be referred to the spotted appearance of the face of the moon.

⁴ "Quam laborare non creditur." It was a vulgar notion among the ancients, that when the moon is eclipsed, she is suffering from the influence of magicians and enchanters, who are endeavouring to draw her down to the earth, in order to aid them in their superstitious ceremonies. It was conceived that she might be relieved from her sufferings by loud noises of various kinds which should drown the songs of the magicians. Allusion is frequently made to this custom by the ancient poets, as Virgil, Æn. i. 742, Manilius, i. 227, and Juvenal, vi. 444; and the language has been transferred to the moderns, as in Beattie's *Minstrel*, ii. 47, "To ease of fancied pangs the labouring moon."

to the heavens, at other times almost contiguous to the mountains; now elevated in the north, now depressed in the south; all which circumstances having been noticed by Endymion, a report was spread about, that he was in love with the moon¹. We are not indeed sufficiently grateful to those, who, with so much labour and care, have enlightened us with this light²; while, so diseased is the human mind, that we take pleasure in writing the annals of blood and slaughter, in order that the crimes of men may be made known to those who are ignorant of the constitution of the world itself.

Being nearest to the axis³, and therefore having the smallest orbit, the Moon passes in twenty-seven days and the one-third part of a day⁴, through the same space for which Saturn, the highest of the planets, as was stated above, requires thirty years. After remaining for two days in conjunction with the sun, on the thirtieth day she again very slowly emerges to pursue her accustomed course⁵. I know not whether she ought not to be considered as our instructress in everything that can be known respecting the heavens; as that the year is divided into the twelve divisions of the months, since she follows the sun for the same number of times, until he returns to the commencement of his course; and that her brightness, as well as that of the other stars, is regulated by that of the sun, if indeed they all of them shine by light borrowed from him, such as we see floating about, when it is reflected from the surface of water. On this account it is that she dissolves so much moisture, by a gentle and less perfect force, and adds to the quantity of that which the rays of the sun con-

¹ We have some interesting remarks by Marcus respecting Endymion, and also on the share which Solon and Thales had in correcting the lunar observations; Ajasson, ii. 288-290.

² "Lucem nobis aperuere in hac luce."

³ "Cardo."

⁴ Astronomers describe two different revolutions or periods of the moon; the synodical and the sidereal. The synodical marks the time in which the moon passes from one conjunction with the sun to the next conjunction, or other similar position with respect to the sun. The sidereal period is the time in which the moon returns to the same position with respect to the stars, or in which it makes a complete revolution round the earth. These numbers are, for the synodical period, 29^d 12^h 44^m 2^s 87^a, and for the sidereal, 27^d 7^h 43^m 11^s 5^a; Herschel, pp. 213, 224.

⁵ Our author, as Marcus remarks, "a compté par nombres ronds;" Ajasson, ii. 291; the correct number may be found in the preceding note.

sume¹. On this account she appears with an unequal light, because being full only when she is in opposition, on all the remaining days she shows only so much of herself to the earth as she receives light from the sun². She is not seen in conjunction, because, at that time, she sends back the whole stream of light to the source whence she has derived it. That the stars generally are nourished by the terrestrial moisture is evident, because, when the moon is only half visible she is sometimes seen spotted, her power of absorbing moisture not having been powerful enough; for the spots are nothing else than the dregs of the earth drawn up along with the moisture³. (10.) But her eclipses and those of the sun, the most wonderful of all the phænomena of nature, and which are like prodigies, serve to indicate the magnitude of these bodies and the shadow⁴ which they cast.

Conjunctio
videtur

¹ It was a general opinion among the ancients, and one which was entertained until lately by many of the moderns, that the moon possessed the power of evaporating the water of the ocean. This opinion appears to have been derived, at least in part, from the effect which the moon produces on the tides.

² "quantum ex sole ipsa concipiat;" from this passage, taken singly, it might be concluded, that the author supposed the quantity of light received by the moon to differ at different times; but the succeeding sentence seems to prove that this is not the case; see the remarks of Alexandre in Lemaire, ii. 249. Marcus, however, takes a different view of the subject; Ajasson, ii. 291, 292. He had previously pointed out Pliny's opinion respecting the phases of the moon, as one of the circumstances which indicate his ignorance of astronomy, *ut supra*, ii. 245, 246.

³ This doctrine is maintained by Seneca, *Quæst. Nat. lib. ii. § 5. p. 701, 702.* From the allusion which is made to it by Anacreon, in his 19th ode, we may presume that it was the current opinion among the ancients.

⁴ I may remark, that Poinset, in this passage, substitutes "umbra" for "umbræque," contrary to the authority of all the MSS., merely because it accords better with his ideas of correct reasoning. Although it may be of little consequence in this particular sentence, yet, as such liberties are not unfrequently taken, I think it necessary to state my opinion, that this mode of proceeding is never to be admitted, and that it has proved a source of serious injury to classical literature. In this account of the astronomical phænomena, as well as in all the other scientific dissertations that occur in our author, my aim has been to transfer into our language the exact sense of the original, without addition or correction. Our object in reading Pliny is not to acquire a knowledge of natural philosophy, which might be better learned from the commonest elementary work of the present day, but to ascertain what were the opinions of the learned on such subjects when Pliny wrote. I make this remark, because

The eclipse of the moon affords an undoubted argument of the sun's magnitude, as it also does of the small size of the earth¹. For there are shadows of three figures, and it is evident, that if the body which produces the shadow be equal to the light, then it will be thrown off in the form of a pillar, and have no termination. If the body be greater than the light, the shadow will be in the form of an inverted cone², the bottom being the narrowest part, and being, at the same time, of an infinite length. If the body be less than the light, then we shall have the figure of a pyramid³, terminating in a point. Now of this last kind is the shadow which produces the eclipse of the moon, and this is so manifest that there can be no doubt remaining, that the earth is exceeded in magnitude by the sun, a circumstance which is indeed indicated by the silent declaration of nature herself. For why does he recede from us at the winter half of the year⁴? That by the darkness of the nights the earth may be refreshed, which otherwise would be burned up, as indeed it is in certain parts; so great is his size.

CHAP. 9. (12.)—AN ACCOUNT OF THE OBSERVATIONS THAT HAVE BEEN MADE ON THE HEAVENS BY DIFFERENT INDIVIDUALS.

The first among the Romans, who explained to the people at large the cause of the two kinds of eclipses, was Sulpicius Gallus, who was consul along with Marcellus; and

whether, in this passage, Pliny refers to the Ida of Crete or of Asia Minor. But the discussion is unnecessary, as the statement of the author is equally inapplicable to both of them. Mela appears to refer to this opinion in the following passage, where he is describing the Ida of Asia Minor; "ipse mens orientem solem aliter quam in aliis terris solet aspici, ostentat." lib. i. cap. 18.

¹ "Ut dictum est superiore capite, quo Plinius falso contendit Terram esse Luna minorem." Alexandre in Lemaire, ii. 253. The words of the text, however, apply equally to the comparative size of the earth and the sun, as of the earth and the moon.

² "turbo rectus;" literally an upright top.

³ "meta."

⁴ This has been pointed out as one of our author's erroneous opinions on astronomy. The earth is really about $\frac{1}{10}$ nearer the sun in our winters than in our summers. The greater degree of heat produced by his rays in the latter case depends upon their falling on the surface of the earth less obliquely. This is the principal cause of the different temperatures of the equatorial and polar regions.

when he was only a military tribune he relieved the army from great anxiety the day before king Perseus was conquered by Paulus¹; for he was brought by the general into a public assembly, in order to predict the eclipse, of which he afterwards gave an account in a separate treatise. Among the Greeks, Thales the Milesian first investigated the subject, in the fourth year of the forty-eighth olympiad, predicting the eclipse of the sun which took place in the reign of Alyattes, in the 170th year of the City². After them Hipparchus calculated the course of both these stars for the term of 600 years³, including the months, days, and hours, the situation of the different places and the aspects adapted to each of them; all this has been confirmed by experience, and could only be acquired by partaking, as it were, in the councils of nature. These were indeed great men, superior to ordinary mortals, who having discovered the laws of these divine bodies, relieved the miserable mind of man from the fear which he had of eclipses, as foretelling some dreadful

¹ This eclipse is calculated to have occurred on the 28th of June, 168 B.C.; *Brewster's Encyc. "Chronology,"* p. 415, 424. We have an account of this transaction in *Livy*, xlv. 37, and in *Plutarch*, *Life of Paulus Æmilius*, *Langhorne's trans.* ii. 279; he however does not mention the name of Gallus. See also *Val. Maximus*, viii. 11. 1, and *Quintilian*, i. 10. *Val. Maximus* does not say that Gallus predicted the eclipse, but explained the cause of it when it had occurred; and the same statement is made by *Cicero*, *De Repub.* i. 15. For an account of *Sulpicius*, see *Hardouin's Index auctorum*, *Lemaire*, i. 214.

² An account of this event is given by *Herodotus*, *Clio*, § 74. There has been the same kind of discussion among the commentators, respecting the dates in the text, as was noticed above, note ¹, p. 29; see the remarks of *Brotier* and of *Marcus* in *Lemaire* and *Ajasson*, *in loco*. Astronomers have calculated that the eclipse took place May 28th, 585 B.C.; *Brewster*, *ut supra*, pp. 414, 419.

³ *Hipparchus* is generally regarded as the first astronomer who prosecuted the science in a regular and systematic manner. See *Whewell*, *C. 3.* p. 169 *et seq.*, 177-179. He is supposed to have made his observations between the years 160 and 125 B.C. He made a catalogue of the fixed stars, which is preserved in *Ptolemy's Magn. Const.* The only work of his now extant is his *commentary on Aratus*; it is contained in *Petau's Uranologie*. We find, among the ancients, many traces of their acquaintance with the period of 600 years, or what is termed the great year, when the solar and lunar phenomena recur precisely at the same points. *Cassini*, *Mem. Acad.*, and *Bailly*, *Hist. Anc. Astron.*, have shown that there is an actual foundation for this opinion. See the remarks of *Marcus* in *Ajasson*, ii. 302, 303.

events or the destruction of the stars. This alarm is freely acknowledged in the sublime strains of Stesichorus and Pindar, as being produced by an eclipse of the sun¹. And with respect to the eclipse of the moon, mortals impute it to witchcraft, and therefore endeavour to aid her by producing discordant sounds. In consequence of this kind of terror it was that Nicias, the general of the Athenians, being ignorant of the cause, was afraid to lead out the fleet, and brought great distress on his troops². Hail to your genius, ye interpreters of heaven! ye who comprehend the nature of things, and who have discovered a mode of reasoning by which ye have conquered both gods and men³! For who is there, in observing these things and seeing the labours⁴ which the stars are compelled to undergo (since we have chosen to apply this term to them), that would not cheerfully submit to his fate, as one born to die? I shall now, in a brief and summary manner, touch on those points in which we are agreed, giving the reasons where it is necessary to do so; for this is not a work of profound argument, nor is it less wonderful to be able to suggest a probable cause for everything, than to give a complete account of a few of them only.

CHAP. 10. (13.)—ON THE RECURRENCE OF THE ECLIPSES OF THE SUN AND THE MOON.

It is ascertained that the eclipses complete their whole revolution in the space of 223 months⁵, that the eclipse of the sun takes place only at the conclusion or the commencement of a lunation, which is termed conjunction⁶,

¹ Seneca, the tragedian, refers to this superstitious opinion in some beautiful verses, which are given to the chorus at the termination of the fourth act of the *Thyestes*.

² We have an account of this event in Thucydides, Smith's trans. ii. 244, and in Plutarch, Langhorne's trans. iii. 406. It is calculated to have happened Aug. 27th, 413 B.C.; Brewster, *ut supra*, p. 415, 421.

³ The elegant lines of Ovid, in his *Fasti*, i. 297 *et seq.*, express the same sentiment: "Felices animos, quibus hoc cognoscere primis," &c.

⁴ I have already remarked upon the use of this term as applied to the eclipses of the moon in note ⁴, p. 31.

⁵ According to the remarks of Marcus, it appears probable that this sol-lunar period, as it has been termed, was discovered by the Chaldeans; Ajasson, ii. 306, 307.

⁶ "coitus."

while an eclipse of the moon takes place only when she is at the full, and is always a little farther advanced than the preceding eclipse¹. Now there are eclipses of both these stars in every year, which take place below the earth, at stated days and hours; and when they are above it² they are not always visible, sometimes on account of the clouds, but more frequently, from the globe of the earth being opposed to the vault of the heavens³. It was discovered two hundred years ago, by the sagacity of Hipparchus, that the moon is sometimes eclipsed after an interval of five months, and the sun after an interval of seven⁴; also, that he becomes invisible, while above the horizon, twice in every thirty days, but that this is seen in different places at different times. But the most wonderful circumstance is, that while it is admitted that the moon is darkened by the shadow of the earth, this occurs at one time on its western, and at another time on its eastern side. And farther, that although, after the rising of the sun, that darkening shadow ought to be below the earth, yet it has once happened, that the moon has been eclipsed in the west, while both the luminaries have been above the horizon⁵. And as to their both being invisible in the space of fifteen days, this very thing happened while the Vespasians were emperors, the father being consul for the third time, and the son for the second⁶.

¹ "Hoc enim periodo (223 mensium) plerumque redeunt eclipses, non multum differentes, denis tamen gradibus zodiaci antecedentes;" Kepler, as quoted by Alexandre, in Lemaire, ii. 238.

² The terms "sub terra" and "superne" are interpreted, by most of the commentators, below and above the horizon respectively; see Marcus in Ajasson, ii. 307.

³ "globo terræ obstante convexitatibus mundi." The term *convexus*, as applied to the heavens, or visible firmament, simply signifies *arched*; not opposed to *concave*, like the English word *convex*.

⁴ This point is discussed by Ptolemy, Magn. Const. vi. 6; "De distantia eclipticorum mensium." See also the remarks of Hardouin in Lemaire, ii. 260, 261; and of Poinset, i. 67.

⁵ These are styled horizontal eclipses; they depend on the refractive power of the atmosphere, causing the sun to be visible above the horizon, although it is actually below it. Brotier states, that eclipses of this description occurred on the 17th July, 1590, on the 30th November, 1648, and on the 16th January, 1660; Lemaire, ii. 260.

⁶ This is supposed to have been in the year 72 of our æra, when it is said that the sun was eclipsed, in Italy, on the 8th, and the moon on the 22nd of February; see Hardouin and Alexandre, in Lemaire, ii. 261.

him at their morning setting, they become invisible and pass beyond him. They then rise in the evening, at the distances which were mentioned above. After this they return back to the sun and are concealed in their evening setting. The star Venus becomes stationary when at its two points of greatest elongation, that of the morning and of the evening, according to their respective risings. The stationary points of Mercury are so very brief, that they cannot be correctly observed.

CHAP. 13.—WHY THE SAME STARS APPEAR AT SOME TIMES MORE LOFTY AND AT OTHER TIMES MORE NEAR.

The above is an account of the aspects and the occultations of the planets, a subject which is rendered very complicated by their motions, and is involved in much that is wonderful; especially, when we observe that they change their size and colour, and that the same stars at one time approach the north, and then go to the south, and are now seen near the earth, and then suddenly approach the heavens. If on this subject I deliver opinions different from my predecessors, I acknowledge that I am indebted for them to those individuals who first pointed out to us the proper mode of inquiry; let no one then ever despair of benefiting future ages.

But these things depend upon many different causes. The first cause is the nature of the circles described by the stars, which the Greeks term *apsides*¹, for we are obliged to use Greek terms. Now each of the planets has its own circle, and this a different one from that of the world²; because the earth is placed in the centre of the heavens, with respect to the two extremities, which are called the poles, and also in

from the sun at which Venus and Mercury become stationary, and when they attain their greatest elongations; Ajasson, ii. 328, 329. According to Ptolemy, Magn. Constr. lib. viii. cap. 7, the evening setting of Venus is at 5° 40' from the sun, and that of Mercury at 11° 30'.

¹ "Αψις, ligneus rotæ circulus, ab ἄπρω νεκτο;" Hederic *in loco*. The term is employed in a somewhat different sense by the modern astronomers, to signify the point in the orbit of a planet, when it is either at the greatest or the least distance from the earth, or the body about which it revolves; the former being termed the apogee, aphelion, or the higher apsis; the latter the perigee, perhelion, or lower apsis; Jennings on the Globes, pp. 64, 65.

² "mundo."

that of the zodiac, which is situated obliquely between them. And all these things are made evident by the infallible results which we obtain by the use of the compasses¹. Hence the apsides of the planets have each of them different centres, and consequently they have different orbits and motions, since it necessarily follows, that the interior apsides are the shortest.

(16.) The apsides which are the highest from the centre of the earth are, for Saturn, when he is in Scorpio, for Jupiter in Virgo, for Mars in Leo, for the Sun in Gemini, for Venus in Sagittarius, and for Mercury in Capricorn, each of them in the middle of these signs; while in the opposite signs, they are the lowest and nearest to the centre of the earth². Hence it is that they appear to move more slowly when they are carried along the highest circuit; not that their actual motions are accelerated or retarded, these being fixed and determinate for each of them; but because it necessarily follows, that lines drawn from the highest apsis must approach nearer to each other at the centre, like the spokes of a wheel; and that the same motion seems to be at one time greater, and at another time less, according to the distance from the centre.

Another cause of the altitudes of the planets is, that their highest apsides, with relation to their own centres, are in different signs from those mentioned above³. Saturn is in the 20th degree of Libra, Jupiter in the 15th of Cancer, Mars in the 28th of Capricorn, the Sun in the 19th of Aries, Venus in the 27th of Pisces, Mercury in the 15th of Virgo, and the Moon in the 3rd of Taurus.

The third cause of the altitude depends on the form of the heavens, not on that of the orbits; the stars appearing to the eye to mount up and to descend through the depth of the air⁴. With this cause is connected that which depends

¹ "ratione circini semper indubitata."

² In consequence of the precession of the equinoxes these points are continually advancing from W. to E., and are now about 30 degrees from the situation they were in when the observations were first made by the modern astronomers.

³ Our author here probably refers to the motions of the planets through their epicycles or secondary circles, the centres of which were supposed to be in the peripheries of the primary circles. See Alexandre in Lemaire, ii. 270.

⁴ It is to this visible appearance of convexity in the heavens that Ovid

Biblica, Vol. 9: Fasc. 1 pp 57-77 P. Joh. Schaumberg

Biblica "14th Nisan the Day of the Crucifixion and the Synoptists"

Biblica, Karl Schoch, "The Crucifixion of Christ on 14 Nisan" 1927
Page 5 important - early new moons seen in Berlin and Jerusalem.

Hebrew prayer = Maimonides, p. 372.

Biblica, Vol. 9. Fasc. 1. pp. 48-56

1837 Mar. 6

Pliny

Aratus

Pachymer

on the latitude of the planets and the obliquity of the zodiac. It is through this belt that the stars which I have spoken of are carried, nor is there any part of the world habitable, except what lies under it¹; the remainder, which is at the poles, being in a wild desert state. The planet Venus alone exceeds it by 2 degrees, which we may suppose to be the cause why some animals are produced even in these desert regions of the earth. The moon also wanders the whole breadth of the zodiac, but never exceeds it. Next to these the planet Mercury moves through the greatest space; yet out of the 12 degrees (for there are so many degrees of latitude in the zodiac²), it does not pass through more than 8, nor does it go equally through these, 2 of them being in the middle of the zodiac, 4 in the upper part, and 2 in the lower part³. Next to these the Sun is carried through the middle of the zodiac, winding unequally through the two parts of his tortuous circuit⁴. The star Mars occupies the four middle degrees; Jupiter the middle degree and the two above it; Saturn, like the

refers in the story of Phaëton, where he is describing the daily path of the sun; *Metam.* ii. 63-67.

¹ "quam quod illi subjacet;" under this designation the author obviously meant to include the temperate zones, although it technically applies only to the part between the tropics. It is scarcely necessary to remark, that modern discoveries have shown that this opinion respecting the Arctic zone is not strictly correct.

² The breadth of the zodiac, which was limited by the ancients to 12 degrees, has been extended by the modern astronomers to 18, and would require to be much farther extended to include the newly discovered planet. *Herschel's Astronomy*, § 254.

³ There is considerable difficulty in ascertaining the meaning of the terms employed by our author in describing the course of the planet Mercury through the zodiac; "medio ejus," "supra," and "infra." *Hardouin's* comment is as follows: "Duas zodiaci partes seu gradus pererrat, quum ipse per medium incedit signiferum: supra, quum deflectit ad Aquilonem, per quatuor alias ejusdem partes vagatur: infra, quum descendit ad Austrum, discedit duabus." *Lemaire*, ii. 271, 272. But *Marcus* has shown that the opinion of *Hardouin* is inadmissible and inconsistent with the facts; *Ajasson*, ii. 338-341. He proposes one, which he conceives to be more correct, but we may probably be led to the conclusion, that the imperfect knowledge and incorrect opinions of our author on these subjects must render it impossible to afford an adequate explanation.

⁴ "flexuoso draconum meatu;" *Poinsinet* remarks, "Les Grecs appelloient dragons les bracelets, les hausse-cols, les chainettes, et généralement tout ce qui avait une figure armillaire;" i. 79, 80.

sun, occupies two¹. The above is an account of the latitudes as they descend to the south or ascend to the north². Hence it is plain that the generality of persons are mistaken in supposing the third cause of the apparent altitude to depend on the stars rising from the earth and climbing up the heavens. But to refute this opinion it is necessary to consider the subject with very great minuteness, and to embrace all the causes.

It is generally admitted, that the stars³, at the time of their evening setting, are nearest to the earth, both with respect to latitude and altitude⁴, that they are at the commencement of both at their morning risings, and that they become stationary at the middle points of their latitudes, what are called the ecliptics⁵. It is, moreover, acknowledged, that their motion is increased when they are in the vicinity of the earth, and diminished when they are removed to a greater altitude⁶; a point which is most clearly proved by the different altitudes of the moon. There is no doubt that it is also increased at the morning risings⁷, and that the three superior planets are retarded, as they advance from the first station to the second. And since this is the case, it

¹ As this remark appears to contradict what was said in the last sentence respecting the sun, we may suspect some error in the text; see Poinset, Alexandre, and Marcus, *in loco*.

² The following comparative statement is given by Alexandre of the geocentric latitudes of the planets, as assigned by Pliny, and as laid down by the moderns. Lemaire, ii. 273:—

	Pliny.	Moderns.		Pliny.	Moderns.
Venus	8°	9° 22'		Mars	2° 0' . . 1° 51'
Moon	6	6 0		Jupiter . . .	1 30 . . 1 30
Mercury . . .	5	6 54		Saturn . . .	1 (or 2°) 2 30

³ It appears from the remark at the end of this chapter, that this explanation applies to the superior planets alone.

⁴ It is not easy, as Marcus observes, Ajasson, ii. 344, 345, to comprehend the exact meaning of this passage, or to reconcile it with the other parts of our author's theory.

⁵ "Ecliptica," called by the moderns the nodes; i. e. the two points where the orbits of the planets cut the ecliptic. See the remarks of Marcus on this term; Ajasson, ii. 345, 346.

⁶ We may presume that our author here refers to the apparent motion of the planets, not to their actual acceleration or retardation.

⁷ The editors have differed in the reading of this passage; I have followed that of Lemaire.

extremities of their orbits on either side, the stars are then supposed to have proceeded to their greatest distance; when they have been a certain number of degrees within their orbits, they are then supposed to return more rapidly, since the extreme point in each is the same. And on this account it is that the direction of their motion appears to be changed. For the superior planets are carried along the most quickly in their evening setting, while these move the most slowly; the former are at their greatest distance from the earth when they move the most slowly, the latter when they move the most quickly. The former are accelerated when nearest to the earth, the latter when at the extremity of the circle; in the former the rapidity of the motion begins to diminish at their morning risings, in the latter it begins to increase; the former are retrograde from their morning to their evening station, while Venus is retrograde from the evening to the morning station. She begins to increase her latitude from her morning rising, her altitude follows the sun from her morning station, her motion being the quickest and her altitude the greatest in her morning setting. Her latitude decreases and her altitude diminishes from her evening rising, she becomes retrograde, and at the same time decreases in her altitude from her evening station.

Again, the star Mercury, in the same way, mounts up in both directions¹ from his morning rising, and having followed the sun through a space of 15 degrees, he becomes almost stationary for four days. Presently he diminishes his altitude, and recedes from his evening setting to his morning rising. Mercury and the Moon are the only planets which descend for the same number of days that they ascend. Venus ascends for fifteen days and somewhat more; Saturn and Jupiter descend in twice that number of days, and Mars in four times. So great is the variety of nature! The reason of it is, however, evident; for those planets which are forced up by the vapour of the sun likewise descend with difficulty.

CHAP. 15.—GENERAL LAWS² OF THE PLANETS.

There are many other secrets of nature in these points, as

¹ "utroque modo;" "latitudine et altitudine;" Hardouin in Lemaire, ii. 279.

² "Catholica."

well as the laws to which they are subject, which might be mentioned. For example, the planet Mars, whose course is the most difficult to observe¹, never becomes stationary when Jupiter is in the trine aspect, very rarely when he is 60 degrees from the sun, which number is one-sixth of the circuit of the heavens²; nor does he ever rise in the same sign with Jupiter, except in Cancer and Leo. The star Mercury seldom has his evening risings in Pisces, but very frequently in Virgo, and his morning risings in Libra; he has also his morning rising in Aquarius, very rarely in Leo. He never becomes retrograde either in Taurus or in Gemini, nor until the 25th degree of Cancer. The Moon makes her double conjunction with the sun in no other sign except Gemini, while Sagittarius is the only sign in which she has sometimes no conjunction at all. The old and the new moon are visible on the same day or night in no other sign except Aries, and indeed it has happened very seldom to any one to have witnessed it. From this circumstance it was that the tale of Lynceus's quick-sightedness originated³. Saturn and Mars are invisible at most for 170 days; Jupiter for 36, or, at the least, for 10 days less than this; Venus for 69, or, at the least, for 52; Mercury for 13, or, at the most, for 18⁴.

CHAP. 16. (18.)—THE REASON WHY THE STARS ARE OF DIFFERENT COLOURS.

The difference of their colour depends on the difference in their altitudes; for they acquire a resemblance to those planets into the vapour of which they are carried, the orbit of each tinging those that approach it in each direction. A colder planet renders one that approaches it paler, one more hot

¹ " . . . quæ (stella Martis) ut maxime excentrica volvitur, motus etiam maxime dissonos habere diu visa est . . . ;" Alexandre in Lemaire, ii. 180.

² " . . . qui numerus sexangulas mundi efficit formas."

Lynceus was one of the Argonauts and was celebrated for the acuteness of his vision; Val. Flaccus, i. 462 *et seq.*

⁴ The relative situation of these astronomical phenomena has changed since the time of Pliny, in consequence of the precession of the equinoxes. For an illustration and explanation of the various statements in this chapter I may refer to the remarks of Marcus in Ajasson, ii. 368-370.

renders it redder, a windy planet gives it a lowering aspect, while the sun, at the union of their apsides, or the extremity of their orbits, completely obscures them. Each of the planets has its peculiar colour¹; Saturn is white, Jupiter brilliant, Mars fiery, Lucifer is glowing, Vesper refulgent, Mercury sparkling, the Moon mild; the Sun, when he rises, is blazing, afterwards he becomes radiating. The appearance of the stars, which are fixed in the firmament, is also affected by these causes. At one time we see a dense cluster of stars around the moon, when she is only half-enlightened, and when they are viewed in a serene evening; while, at another time, when the moon is full, there are so few to be seen, that we wonder whither they are fled; and this is also the case when the rays of the sun, or of any of the above-mentioned bodies², have dazzled our sight. And, indeed, the moon herself is, without doubt, differently affected at different times by the rays of the sun; when she is entering them, the convexity of the heavens³ rendering them more feeble than when they fall upon her more directly⁴. Hence, when she is at a right angle to the sun, she is half-enlightened; when in the trine aspect, she presents an imperfect orb⁵, while, in opposition, she is full. Again, when she is waning, she goes through the same gradations, and in the same order, as the three stars that are superior to the sun⁶.

CHAP. 17. (19.)—OF THE MOTION OF THE SUN AND THE CAUSE OF THE IRREGULARITY OF THE DAYS.

The Sun himself is in four different states; twice the night

¹ Ptolemy's account of the colours of the planets is nearly similar to that of our author; "Candidus color Jovialis est, rutilus Martius, flavus Veneris, varius Mercurii;" De Jur. Astrol. ii. 9.

² This effect cannot be produced by any of the planets, except perhaps, to a certain extent, by Venus. ³ "mundi."

⁴ It is scarcely necessary to remark, that the method which Pliny employs to explain the different phases of the moon betrays his ignorance, not only of the cause of these particular phenomena, but of the general principles which affect the appearance of the heavenly bodies.

⁵ "seminani ambitur orbe." According to the interpretation of Hardouin, "Orbe non perfecto et absoluto;" "major dimidia, minor plena;" Lemaire, ii. 284.

⁶ As Alexandre justly remarks, our author refers here to the aspects only of the planets, not to their phases; ii. 284.

is equal to the day, in the Spring and in the Autumn, when he is opposed to the centre of the earth¹, in the 8th degree of Aries and Libra². The length of the day and the night is then twice changed, when the day increases in length, from the winter solstice in the 8th degree of Capricorn, and afterwards, when the night increases in length from the summer solstice in the 8th degree of Cancer³. The cause of this inequality is the obliquity of the zodiac, since there is, at every moment of time, an equal portion of the firmament above and below the horizon. But the signs which mount directly upwards, when they rise, retain the light for a longer space, while those that are more oblique pass along more quickly. Ferguson, I, pp. 244, 251.

CHAP. 18. (20.)—WHY THUNDER IS ASCRIBED TO JUPITER.

It is not generally known, what has been discovered by men who are the most eminent for their learning, in consequence of their assiduous observations of the heavens, that the fires which fall upon the earth, and receive the name of thunder-bolts, proceed from the three superior stars⁴, but principally from the one which is situated in the middle. It may perhaps depend on the superabundance of moisture from the superior orbit communicating with the heat from the inferior, which are expelled in this manner⁵; and hence it is commonly said, the thunder-bolts are darted by Jupiter. And as, in burning wood, the burnt part is cast off with a crackling noise, so does the star throw off this celestial fire, bearing the omens of future events, even the part which is

¹ "centrum terræ;" the equator, the part equally distant from the two poles or extremities.

² It may be remarked, that the equinoxes did not actually take place at this period in the points mentioned by Pliny, but in the 28th degrees of Pisces and Virgo respectively; he appears to have conformed to the popular opinion, as we may learn from Columella, lib. ix. cap. 14. The degrees mentioned above were those fixed by the Greek astronomers who formed the celestial sphere, and which was about 138 years before the Christian æra. See the remarks of Marcus in Ajasson, ii. 246 & 373, 374.

³ The same remark applies to this as to the former observation.

⁴ "siderum."

⁵ The hypothesis of the author is, that the excess of moisture in the orbit of Saturn, and the excess of heat in that of Mars, unite in the orbit of Jupiter and are discharged in the form of thunder.

strong and powerful, beans. Vetches should be grown in a soil as free from water and weeds as possible; while wheat and winter wheat are best adapted to an open, elevated locality, fully exposed to the warmth of the sun. The lentil thrives best in a meagre, red earth, free from weeds. Barley is equally suited for fallow land and for a soil that is not intended to be fallow, and three-month wheat, for a soil upon which a crop of ordinary wheat would never ripen, but strong enough to bear."

The following, too, is sound advice:⁴⁴ Those plants should be sown in a thin soil which do not stand in need of much nutriment, the cytisis, for instance, and such of the leguminous plants, with the exception of the chick-pea, as are taken up by the roots and not cut. From this mode of gathering them—"legere"—the legumina derive their name. Where it is a rich earth, those plants should be grown which require a greater proportion of nutriment, coleworts for instance, wheat, winter-wheat, and flax. The result, then, will be, that a light soil will be given to barley—the root of that grain standing in need of less nutriment—while a more dense, though easily-worked soil, will be assigned to wheat. In humid localities spelt should be sown in preference to wheat; but where the soil is of moderate temperature, either wheat or barley may be grown. Declivities produce a stronger growth of wheat, but in smaller quantities. Spelt and winter-wheat adopt a moist, cretaceous soil in preference to any other.

(18.) The only occasion on which there ever was a prodigy connected with grain, at least that I am aware of, was in the consulship of P. Ælius and Cneius Cornelius, the year⁴⁵ in which Hannibal was vanquished: on that occasion, we find it stated, corn was seen growing upon trees.⁴⁶

CHAP. 47.—THE DIFFERENT SYSTEMS OF CULTIVATION EMPLOYED BY VARIOUS NATIONS.

As we have now spoken at sufficient length of the several varieties of grain and soil, we shall proceed to treat of the methods adopted in tilling the ground, taking care, in the very

⁴⁴ From Varro; *De Re Rust.* i. 23.

⁴⁵ A. U. C. 553.

⁴⁶ There is nothing wonderful in a few grains of corn germinating in the cleft of a tree.

first place, to make mention of the peculiar facilities enjoyed by Egypt in this respect. In that country, performing the duties of the husbandman, the Nile begins to overflow, as already stated,⁴⁷ immediately after the summer solstice or the new moon, gradually at first, but afterwards with increased impetuosity, as long as the sun remains in the sign of Leo. When the sun has passed into Virgo, the impetuosity of the overflow begins to slacken, and when he has entered Libra the river subsides. Should it not have exceeded twelve cubits in its overflow, famine is the sure result; and this is equally the case if it should chance to exceed sixteen; for the higher it has risen, the more slowly it subsides, and, of course, the seed-time is impeded in proportion. It was formerly a very general belief that immediately upon the subsiding of the waters the Egyptians were in the habit of driving herds of swine over the ground, for the purpose of treading the seed into the moist soil—and it is my own impression that this was done in ancient times. At the present day even, the operation is not attended with much greater labour. It is well known, however, that the seed is first laid upon the slime that has been left by the river on its subsidence, and then ploughed in; this being done at the beginning of November. After this is done, a few persons are employed in stubbing, an operation known there as “botanismo.” The rest of the labourers, however, have no occasion to visit the land again till a little before the calends of April,⁴⁸ and then it is with the reaping-hook. The harvest is completed in the month of May. The stem is never so much as a cubit in length, as there is a stratum of sand beneath the slime, from which last alone the grain receives its support. The best wheat of all is that of the region of Thebais, Egypt⁴⁹ being of a marshy character.

The method adopted at Seleucia in Babylonia is very similar to this, but the fertility there is still greater, owing to the overflow of the Euphrates and Tigris,⁵⁰ the degree of irrigation being artificially modified in those parts. In Syria, too, the furrows are made extremely light, while in many parts of

⁴⁷ In B. v. c. 10.

⁴⁸ First of April.

⁴⁹ *I. e.* Egypt Proper, the Delta, or Lower Egypt, Thebais being in Upper Egypt.

⁵⁰ The overflow of these rivers is by no means to be compared with that of the Nile.

to the people of Assyria, and on the fourth⁰⁰ before the calends the Dog. On the sixth before¹ the nones of May, the *Suculæ* rise in the morning, according to the calculation of Cæsar, and on the eighth before² the ides, the She-goat, which announces rain. In Egypt the Dog sets in the evening of the same day. Such are pretty nearly the movements of the constellations up to the sixth before³ the ides of May, the period of the rising of the *Vergiliæ*.

In this interval of time, during the first fifteen days, the agriculturist must make haste and do all the work for which he has not been able to find time before the vernal equinox; and he should bear in mind that those who are late in pruning their vines are exposed to jibes and taunts, in imitation of the note of the bird of passage known to us as the cuckoo.⁴ For it is looked upon as a disgrace, and one that subjects him to well-merited censure, for that bird, upon its arrival, to find him only then pruning his vines. Hence it is, too, that we find those cutting jokes,⁵ of which our peasantry are the object, at the beginning of spring. Still, however, all such jokes are to be looked upon as most abominable, from the ill omens⁶ they convey.

In this way, then, we see that, in agricultural operations, the most trifling things are construed as so many hints supplied us by Nature. The latter part of this period is the proper time for sowing panic and millet; the precise moment, however, is just after the barley has ripened. In the case of the very same land, too, there is one sign that points in common both to the ripening of the barley and the sowing of panic and millet—the appearance of the glow-worm, shining in the fields at night. “*Cicindelæ*”⁷ is the name given by the country people to these flying stars, while the Greeks call them “*lamproyrides*,”—another manifestation of the incredible bounteousness of Nature.

CHAP. 67. (27.)—WORK TO BE DONE AFTER THE RISING OF THE VERGILÆ: HAY-MAKING.

Nature had already formed the *Vergiliæ*, a noble group of

⁰⁰ Twenty-eighth of April.

¹ Second of May.

² Eighth of May.

³ Tenth of May.

⁴ “*Cuculus*.” See B. x. c. 11.

⁵ “*Petulantiae vales*.” Perhaps “indecent,” or “wanton jokes:” at least, Hardouin thinks so.

⁶ By causing quarrels, probably. ⁷ See B. xi. c. 34.

stars, in the heavens; but not content with these, she has made others as well for the face of the earth, crying aloud, as it were:^{7*} "Why contemplate the heavens, husbandman? Why, rustic, look up at the stars? Do not the nights already afford you a sleep too brief for your fatigues? Behold now! I scatter stars amid the grass for your service, and I reveal them to you in the evening, as you return from your work; and that you may not disregard them, I call your attention to this marvel. Do you not see how the wings of this insect cover a body bright and shining like fire, and how that body gives out light in the hours of the night even? I have given you plants to point out to you the hours, and, that you may not have to turn your eyes from the earth, even to view the sun, the heliotropium and the lupine have been made by me to move with his movements. Why then still look upwards, and scan the face of heaven? Behold, here before your very feet are your Vergiliæ; upon a certain day do they make their appearance, and for a certain time do they stay. Equally certain, too, it is that of that constellation they are the offspring. Whoever, then, shall put in his summer seeds before they have made their appearance, will infallibly find himself in the wrong."

It is in this interval, too, that the little bee comes forth, and announces that the bean is about to blossom; for it is the bean in flower that summons it forth. We will here give another sign, which tells us when the cold is gone; as soon as ever you see the mulberry⁸ in bud, you have no occasion to fear any injury from the rigour of the weather.

It is the time, now, to put in cuttings of the olive, to clear away between the olive-trees, and, in the earlier days of the equinox, to irrigate the meadows. As soon, however, as the grass puts forth a stem, you must shut off the water from the fields.⁹ You must now lop the leafy branches of the vine, it being the rule that this should be done as soon as the branches have attained four fingers in length; one labourer will be sufficient for a jugerum. The crops of corn, too, should be hoed over again, an operation which lasts twenty days. It is generally thought, however, that it is injurious to both vine and corn to begin hoeing directly after the equinox. This is the proper time, too, for washing sheep.

^{7*} A quotation from some unknown poet, Sillig thinks.

⁸ See B. xvi. c. 41.

⁹ See Virgil, Ecl. iii. l. 111.

proprietors, whose avarice had now taught them to repent, thinking it quite sufficient to have thus proved how easy it was for him to acquire riches whenever he pleased. At a more recent period, again, Sextius,⁶⁴ a Roman philosopher residing at Athens, made a similar application of his knowledge. Such, then, is the utility of science, the instruction provided by which it shall be my aim, as clearly and as perspicuously as possible, to apply to the various occupations of a country life.

Most writers have said that it is the dew, scorched by a burning sun, that is the cause of mildew⁶⁵ in corn, and of coal-blight in the vine; this, however, seems to me in a great measure incorrect, and it is my opinion that all blights result entirely from cold, and that the sun is productive of no injurious effects whatever. This, in fact, will be quite evident, if only a little attention is paid to the subject; for we find that the blight makes its appearance at first in the night time only, and before the sun has shone with any vigour. The natural inference is, that it depends entirely upon the moon, and more particularly as such a calamity as this is never known to happen except at the moon's conjunction, or else at the full moon, periods at which the influence of that heavenly body is at its greatest height. For at both of these periods, as already⁶⁶ stated by us more than once, the moon is in reality at the full; though during her conjunction she throws back to the heavens all the light which she has received from the sun. The difference in the effects produced by the moon at these two periods is very great, though at the same time equally apparent; for at the conjunction, that body is extremely hot in summer, but cold in winter; while, on the other hand, at the full moon, the nights are cold in summer, but warm in winter. The reason of this, although Fabianus and the Greek writers adopt another method of explaining it, is quite evident. During the moon's conjunction in summer, she must of necessity move along with the sun in an orbit nearer to the earth, and so become warmed

⁶⁴ Mentioned by Seneca, Ep. 59.

⁶⁵ It was reserved for the latter part of the last century to discover that mildew operated on vegetation through the medium of minute, parasitical fungi. It is mostly attributed to defects in the light or the atmosphere, or else humidity in excess. See c. 44 of this Book.

⁶⁶ In B. ii. c. 6, for instance.

by the heat which she receives by reason of her closer vicinity to the sun. In winter, again, at the time of the conjunction, she is farther off from us, the sun being also removed to a greater distance. On the other hand, again, when the moon is at the full in summer, she is more remote from the earth, and in opposition with the sun; while, in winter, she approaches nearer to us at that period, by adopting the same orbit as at her conjunction in summer. Naturally humid herself, as often as from her position she is cold, she congeals to an unlimited extent the dews which fall at that period of the year.

CHAP. 69.—CAUSES OF STERILITY.

But we ought always to bear in mind, more particularly, that there are two varieties of evils that are inflicted upon the earth by the heavens. The first of these, known by us under the name of "tempests," comprehends hail-storms, hurricanes and other calamities of a similar nature; when these take place at the full moon, they come upon us with additional intensity. These tempests take their rise in certain noxious constellations, as already stated by us on several occasions, Arcturus, for instance, Orion, and the Kids.

The other evils that are thus inflicted upon us, supervene with a bright, clear sky, and amid the silence of the night, no one being sensible of them until we have perceived their effects. These dispensations are universal and of a totally different character from those previously mentioned, and have various names given to them, sometimes mildew, sometimes blast, and sometimes coal blight; but in all cases sterility is the infallible result. It is of these last that we have now to speak, entering into details which have not hitherto been treated of by any writer; and first of all we will explain the causes of them.

(29.) Independently of the moon, there are two principal causes of these calamities, which emanate more particularly from two quarters of the heavens of but limited extent. On the one hand, the Vergiliæ exercise an especial influence on our harvests, as it is with their rising that the summer begins, and with their setting, the winter; thus embracing, in the space of six months, the harvest, the vintage, and the ripening of all the vegetable productions. In addition to this, there is a circular tract in the heavens, quite visible to the human eye even, known

to employ two, however large the single ones may be. It is the length of them that is of the greatest consequence, and not the thickness: if wide, however, they press the fruit all the better. The ancients used to screw down the press-boards with ropes and leather thongs, worked by levers. Within the last hundred years the Greek press has been invented, with thick spiral grooves running down the⁴⁸ stem. To this stem there are spckes attached, which project like the rays of a star, and by means of which the stem is made to lift a box filled with stones—a method that is very highly approved of. It is only within the last two-and-twenty years, that a plan has been discovered of employing smaller press-boards, and a less unwieldy press: to effect this, the height has been reduced, and the stem of the screw placed in the middle, the whole pressure being concentrated upon broad planks⁴⁹ placed over the grapes, which are covered also with heavy weights above.

This is the proper time for gathering fruit; the best moment for doing so is when it has begun to fall through ripeness, and not from the effects of the weather. This is the season, too, for extracting the lees of wine, and for boiling defrutum:⁵⁰ this last must be done on a night when there is no moon, or if it is a full moon, in the day-time. At other times of the year, it must be done either before the moon has risen, or after it has set. The grapes employed for this purpose should never be gathered from a young vine, nor yet from a tree that is grown in a marshy spot, nor should any grapes be used but those that are perfectly ripe: the liquor, too, should never be skimmed with anything but a leaf,⁵¹ for if the vessel should happen to be touched with wood, the liquor, it is generally thought, will have a burnt and smoky flavour.

The proper time for the vintage is between the equinox and the setting of the Vergiliæ, a period of forty-four days. It is a saying among the growers, that to pitch wine-vessels after that day, in consequence of the coldness of the weather, is only so much time lost. Still, however, I have seen, before now, persons getting in the vintage on the calends of January⁵²

⁴⁸ "Mali rugis per cocleas bullantibus." The whole of this passage is full of difficulties.

⁴⁹ "Tympana;" literally, "drums."

⁵⁰ Grape juice boiled down to one half; see B. xiv. c. 9.

⁵¹ Virgil mentions this in the Georgics, B i. 295. Of course, it is nothing but an absurd superstition.

⁵² First of January.

even, in consequence of the want of wine-vessels, and putting the must into receivers,⁵³ or else pouring the old wine out of its vessels, to make room for new liquor of a very doubtful quality. This, however, happens not so often in consequence of an over-abundant crop, as through carelessness, or else the avarice which leads people to wait for a rise in prices. The method that is adopted by the most economical managers, is to use the produce supplied by each year,⁵⁴ and this, too, is found in the end the most lucrative mode of proceeding. As for the other details relative to wines, they have been discussed at sufficient length already;⁵⁵ and it has been stated on a previous occasion,⁵⁶ that as soon as the vintage is got in, the olives should at once be gathered, with other particulars relative to the olive after the setting of the Vergiliæ.

CHAP. 75. (32.)—THE REVOLUTIONS OF THE MOON.

I shall now proceed to add some necessary information relative to the moon, the winds, and certain signs and prognostics, in order that I may complete the observations I have to make with reference to the sidereal system. Virgil⁵⁷ has even gone so far, in imitation of Democritus, as to assign certain operations to certain days⁵⁸ of the moon; but my sole object shall be, as, indeed, it has been throughout this work, to consult that utility which is based upon a knowledge and appreciation of general principles.

All vegetable productions are cut, gathered, and housed to more advantage while the moon is on the wane than while it is on the increase. Manure must never be touched except when the moon is on the wane; and land must be manured more particularly while the moon is in conjunction, or else at the first quarter. Take care to geld your boars, bulls, rams, and kids, while the moon is on the wane. Put eggs under the hen at a new moon. Make your ditches in the night-time, when the moon is at full. Cover up the roots of trees, while the moon is at full. Where the soil is humid, put in seed

⁵³ Piscinis.

⁵⁴ *I. e.* before getting in the next year's crop. Of course, he alludes only to wines of an inferior class, used for domestic consumption.

⁵⁵ In B. xiv.

⁵⁶ In B. xv. c. 3.

⁵⁷ Georg. i. 276.

⁵⁸ In contradistinction to the two periods of full moon, and change of the moon, the only epochs in reference to it noticed by Pliny.

at the moon's conjunction, and during the four days about that period. It is generally recommended, too, to give an airing to corn and the leguminous grains, and to garner them, towards the end of the moon; to make seed-plots when the moon is above the horizon; and to tread out the grape, to fell timber, and to do many other things that have been mentioned in their respective places, when the moon is below it.

The observation of the moon, in general, as already observed in the Second Book,⁵⁹ is not so very easy, but what I am about here to state even rustics will be able to comprehend: so long as the moon is seen in the west, and during the earlier hours of the night, she will be on the increase, and one half of her disk will be perceived; but when the moon is seen to rise at sun-set and opposite to the sun, so that they are both perceptible at the same moment, she will be at full. Again, as often as the moon rises in the east, and does not give her light in the earlier hours of the night, but shows herself during a portion of the day, she will be on the wane, and one half of her only will again be perceptible: when the moon has ceased to be visible, she is in conjunction, a period known to us as "interlunium."⁶⁰ During the conjunction, the moon will be above the horizon the same time as the sun, for the whole of the first day; on the second, she will advance upon the night ten-twelfths of an hour and one-fourth of a twelfth;⁶¹ on the third day, the same as on the second, and * * * so on in succession up to the fifteenth day, the same proportional parts of an hour being added each day. On the fifteenth day she will be above the horizon all night, and below it all day. On the sixteenth, she will remain below the horizon ten-twelfths of an hour, and one-fourth of a twelfth, at the first hour of the night, and so on in the same proportion day after day, up to the period of her conjunction; and thus, the same time which, by remaining under the horizon, she withdraws from the first part of the night, she will add to the end of the night by remaining above the horizon. Her revolutions, too, will occupy thirty days one month, and twenty-nine the next, and so on alternately. Such is the theory of the revolutions of the moon.

⁵⁹ In Chapters 6, 7, 8 and 11.

⁶⁰ Or "between moons." The "change of the moon," as we call it.

⁶¹ 51½ minutes.

CHAP. 76. (33.)—THE THEORY OF THE WINDS.

The theory of the winds⁶² is of a somewhat more intricate nature. After observing the quarter in which the sun rises on any given day, at the sixth⁶³ hour of the day take your position in such a manner as to have the point of the sun's rising on your left; you will then have the south directly facing you, and the north at your back: a line drawn through a field in this direction⁶⁴ is called the "cardinal"⁶⁵ line. The observer must then turn round, so as to look upon his shadow, for it will be behind him. Having thus changed his position, so as to bring the point of the sun's rising on that day to the right, and that of his setting to the left, it will be the sixth hour of the day, at the moment when the shadow straight before him is the shortest. Through the middle of this shadow, taken lengthwise, a furrow must be traced in the ground with a hoe, or else a line drawn with ashes, some twenty feet in length, say; in the middle of this line, or, in other words, at the tenth foot in it, a small circle must then be described: to this circle we may give the name of the "umbilicus," or "navel." That point in the line which lies on the side of the head of the shadow will be the point from which the north wind blows. You who are engaged in pruning trees, be it your care that the incisions made in the wood do not face this point; nor should the vine-trees⁶⁶ or the vines have this aspect, except in the climates of Africa,⁶⁷ Cyrenæ, or Egypt. When the wind blows, too, from this point, you must never plough, nor, in fact, attempt any other of the operations of which we shall have to make mention.⁶⁸

That part of the line which lies between the umbilicus and the feet of the shadow will look towards the south, and indicate the point from which the south wind⁶⁹ blows, to which, as already mentioned,⁷⁰ the Greeks have given the name of Notus. When the wind comes from this quarter, you, husbandman, must never fell wood or touch the vine. In Italy

⁶² Many of his statements are drawn from Aristotle's Treatise, "De Mundo."

⁶³ Our mid-day.

⁶⁴ From due north to due south.

⁶⁵ *Cardo*.

⁶⁶ "Arbusta." The trees on which the vines were trained.

⁶⁷ *I. e.* the north-west of Africa; the Roman province so called.

⁶⁸ In the next Chapter.

⁶⁹ *Ventus Auster*.

⁷⁰ In B. ii. c. 46.

horns are obtuse, they are portentous of a frightful tempest. If, when the west wind prevails, the moon does not make her appearance before her fourth day, there will be a prevalence of stormy weather throughout the month. If on the sixteenth day the moon has a bright, flaming appearance, it is a presage of violent tempests."

There are eight different epochs of the moon, or periods at which she makes certain angles of incidence with the sun, and most persons only notice the prognostics derived from the moon, according to the places which they occupy between these angles. The periods of these angles are the third day, the seventh, the eleventh, the fifteenth, the nineteenth, the twenty-third, the twenty-seventh, and that of the conjunction.

CHAP. 80.—PROGNOSTICS DERIVED FROM THE STARS.

In the third rank must be placed the prognostics derived from the stars. These bodies are sometimes to be seen shooting to and fro;⁸⁹ when this happens, winds immediately ensue, in that part of the heavens in which the presage has been afforded. When the heavens are equally bright throughout their whole expanse, at the periods previously mentioned,⁹⁰ the ensuing autumn will be fine and cool. If the spring and summer have passed not without some rain, the autumn will be fine and settled,⁹¹ and there will be but little wind: when the autumn is fine, it makes a windy winter. When the brightness of the stars is suddenly obscured, though without⁹² clouds or fog, violent tempests may be expected. If numerous stars are seen to shoot,⁹³ leaving a white track behind them, they presage wind from that quarter.^{94*} If they follow in quick succession from the same quarter, the wind will blow steadily, but if from various quarters of the heavens, the wind will shift in sudden gusts and squalls. If circles are seen to surround any of the planets, there will be rain.⁹⁴ In the constellation

⁸⁹ See B. ii. c. 6 and c. 36.

⁹⁰ In c. 59 of this Book

⁹¹ "Densum." Fée says that this is in general confirmed by experience.

⁹² This results, Fée says, from the presence of thin, aqueous vapours, which portend a change in the atmosphere.

⁹³ Fée attributes this phenomenon to hydrosulphuric gas, ignited in the air by an electric spark. The notion that these meteors are stars, was prevalent to a very recent period.

^{94*} To which they proceed.

⁹⁴ This, Fée says, is confirmed by experience.

of Cancer, there are two small stars to be seen, known as the Aselli,⁹⁵ the small space that lies between them being occupied by a cloudy appearance, which is known as the Manger;⁹⁶ when this cloud is not visible in a clear sky, it is a presage of a violent storm. If a fog conceals from our view the one of these stars which lies to the north-east, there will be high winds from the south; but if it is the star which lies to the south that is so obscured, then the wind will be from the north-east. The rainbow, when double, indicates the approach⁹⁷ of rain; but if seen after rain, it gives promise, though by no means a certain one, of fine weather. Circular clouds around some of the stars are indicative of rain.

CHAP. 81.—PROGNOSTICS DERIVED FROM THUNDER.

When, in summer, there is more thunder than lightning, wind may be expected from that quarter; but if, on the other hand, there is not so much thunder as lightning, there will be a fall of rain. When it lightens in a clear sky, there will be rain, and if there is thunder as well, stormy weather; but if it lightens from all four quarters of the heavens, there will be a dreadful tempest. When it lightens from the north-east only, it portends rain on the following day; but when from the north, wind may be expected from that quarter. When it lightens on a clear night from the south, the west, or the north-west, there will be wind and rain from those quarters. Thunder⁹⁸ in the morning is indicative of wind, and at midday of rain.

CHAP. 82.—PROGNOSTICS DERIVED FROM CLOUDS.

When clouds are seen moving in a clear sky, wind may be expected in the quarter from which they proceed; but if they accumulate in one spot, as they approach the sun they will disperse. If the clouds are dispersed by a north-east wind, it is a presage of high winds, but if by a wind from the south, of rain. If at sunset the clouds cover the heavens on either side of the sun, they are indicative of tempest; if they are black and lowering in the east, they threaten rain in the night, but if in the west, on the following day. If the clouds spread in

⁹⁵ Or "Little Asses."

⁹⁶ Præsepia.

⁹⁷ This, as Féé remarks, is consistent with experience.

⁹⁸ This, Féé remarks, appears to be consistent with general experience.

earth which cures all wounds¹. About Assos, in Troas, a stone is found, by which all bodies are consumed; it is called Sarcophagus². There are two mountains near the river Indus; the nature of one is to attract iron, of the other to repel it: hence, if there be nails in the shoes, the feet cannot be drawn off the one, or set down on the other³. It has been noticed, that at Locris and Crotona, there has never been a pestilence, nor have they ever suffered from an earthquake; in Lycia there are always forty calm days before an earthquake. In the territory of Argyripa the corn which is sown never springs up. At the altars of Mucius, in the country of the Veii, and about Tusculum; and in the Cimmerian Forest, there are places in which things that are pushed into the ground cannot be pulled out again. The hay which is grown in Crustuminiū is noxious on the spot, but elsewhere it is wholesome⁴.

CHAP. 99. (97.)—CONCERNING THE CAUSE OF THE FLOWING AND EBBING OF THE SEA.

Much has been said about the nature of waters; but the most wonderful circumstance is the alternate flowing and ebbing of the tides, which exists, indeed, under various forms, but is caused by the sun and the moon. The tide flows twice and ebbs twice between each two risings of the moon,

¹ Perhaps the author may refer to some kind of earth, possessed of absorbent or astringent properties, like the Terra Sigillata or Armenian Bole of the old Pharmacopœias.

² Α σάρξ, caro, and φάγω, edo. We may conceive this stone to have contained a portion of an acrid ingredient, perhaps of an alkaline nature, which, in some degree, might produce the effect here described. It does not appear that the material of which the stone coffins are composed, to which this name has been applied, the workmanship of which is so much an object of admiration, are any of them possessed of this property.

³ Alexandre remarks on this statement, "Montes istæ videntur originem dedisse fabulæ quæ in Arabicis Noctibus legitur . . .;" Lemaire, i. 425. Fouché, indeed, observes, that there are mountains composed principally of natural loadstone, which might sensibly attract a shoe containing iron nails. Ajasson, ii. 386. But I conceive that we have no evidence of the existence of the magnetic iron pyrites having ever been found in sufficient quantity to produce any sensible effect of the kind here described.

⁴ We may remark generally, that of the "miracula" related in this chapter, the greatest part are entirely without foundation, and the remainder much exaggerated.

always in the space of twenty-four hours. First, the moon rising with the stars¹ swells out the tide, and after some time, having gained the summit of the heavens, she declines from the meridian and sets, and the tide subsides. Again, after she has set, and moves in the heavens under the earth, as she approaches the meridian on the opposite side, the tide flows in; after which it recedes until she again rises to us. But the tide of the next day is never at the same time with that of the preceding; as if the planet was in attendance², greedily drinking up the sea, and continually rising in a different place from what she did the day before. The intervals are, however, equal, being always of six hours; not indeed in respect of any particular day or night or place³, but equinoctial hours, and therefore they are unequal as estimated by the length of common hours, since a greater number of them⁴ fall on some certain days or nights, and they are never equal everywhere except at the equinox. This is a great, most clear, and even divine proof of the dullness of those, who deny that the stars go below the earth and rise up again, and that nature presents the same face in the same states of their rising and setting⁵; for the course of the stars is equally obvious in the one case as in the other, producing the same effect as when it is manifest to the sight.

There is a difference in the tides, depending on the moon, of a complicated nature, and, first, as to the period of seven days. For the tides are of moderate height from the new moon to the first quarter; from this time they increase, and are the highest at the full: they then decrease. On the seventh day they are equal to what they were at the first

¹ "Mundo;" the heavens or visible firmament, to which the stars and planets appear to be connected, so as to be moved along with it.

² "Ancillante;" "Credas ancillari sidus, et indulgere mari, ut non ab eadem parte, qua pridie, pastum ex oceano hauriat." Hardouin in Lemaire, i. 427.

³ Not depending on the time of the rising and setting of the sun or the latitude of the place, but determinate portions of the diurnal period.

⁴ By a conjectural variation of a letter, viz. by substituting "eos" for "eas," Dalechamp has, as he conceives, rendered this passage more clear; the alteration is adopted by Lemaire.

⁵ "In iisdem ortus occasusque operibus;" "Eodem modo utrinque orientibus occidentibusque sideribus," as interpreted by Alexandre in Lemaire, i. 428.

quarter, and they again increase from the time that she is at first quarter on the other side. At her conjunction with the sun they are equally high as at the full. When the moon is in the northern hemisphere, and recedes further from the earth, the tides are lower than when, going towards the south, she exercises her influence at a less distance¹. After an interval of eight years, and the hundredth revolution of the moon, the periods and the heights of the tides return into the same order as at first, this planet always acting upon them; and all these effects are likewise increased by the annual changes of the sun², the tides rising up higher at the equinoxes, and more so at the autumnal than at the vernal; while they are lower³ about the winter solstice, and still more so at the summer solstice; not indeed precisely at the points of time which I have mentioned, but a few days after⁴; for example, not exactly at the full nor at the new moon, but after them; and not immediately when the moon becomes visible or invisible, or has advanced to the middle of her course, but generally about two hours later than the equinoctial hours⁵; the effect of what is going on in the heavens being felt after a short interval; as we observe with respect to lightning, thunder, and thunderbolts.

But the tides of the ocean cover greater spaces and produce greater inundations than the tides of the other seas; whether it be that the whole of the universe taken together is more full of life than its individual parts, or that the large open space feels more sensibly the power of the planet, as it moves freely about, than when restrained within narrow bounds.

¹ It is scarcely necessary to remark, that both the alleged fact and the supposed cause are incorrect. And this is the case with what our author says in the next sentence, respecting the period of eight years, and the hundred revolutions of the moon.

² "*Solis annuis causis.*" The circumstances connected with the revolution of the sun, acting as causes of the period and height of the tides, in addition to the effect of the moon.

³ "*Inanes;*" "*Depressiores ac minus tumentes.*" Hardouin in Lemaire, i. 429.

⁴ According to the remark of Alexandre, "*Uno die et dimidio altero, 36 circiter horis, in Gallia.*" Lemaire, i. 429.

⁵ Alexandre remarks on this passage, "*Variat pro locis hoc intervallum a nullo fere temporis momento ad undecim horas et amplius;*" Lemaire, i. 429.

On which account neither lakes nor rivers are moved in the same manner. Pytheas¹ of Massilia informs us, that in Britain the tide rises 80 cubits². Inland seas are enclosed as in a harbour, but, in some parts of them, there is a more free space which obeys the influence³. Among many other examples, the force of the tide will carry us in three days from Italy to Utica, when the sea is tranquil and there is no impulse from the sails⁴. But these motions are more felt about the shores than in the deep parts of the seas, as in the body the extremities of the veins feel the pulse, which is the vital spirit, more than the other parts⁵. And in most estuaries, on account of the unequal rising of the stars in each tract, the tides differ from each other, but this respects the period, not the nature of them; as is the case in the Syrtes.

CHAP. 100.—WHERE THE TIDES RISE AND FALL IN AN UNUSUAL MANNER.

There are, nowever, some tides which are of a peculiar nature, as in the Tauromenian Euripus⁶, where the ebb and flow is more frequent than in other places, and in Eubœa, where it takes place seven times during the day and the night. The tides intermit three times during each month, being the 7th, 8th and 9th day of the moon⁷. At Gades, which is very near the temple of Hercules, there is a spring

¹ Our author has already referred to Pytheas, in the 77th chapter of this book.

² It is scarcely necessary to remark, that the space here mentioned, which is nearly 120 feet, is far greater than the actual fact.

³ "Ditioni paret;" "Lunæ solisque efficientiæ, quæ ciet æstum." Hardouin in Lemaire, i. 430.

⁴ The effect here described could not have depended upon the tides, but upon some current, either affecting the whole of the Mediterranean, or certain parts of it. See the remarks of Hardouin in Lemaire.

⁵ Pliny naturally adopted the erroneous opinions respecting the state of the blood-vessels, and the cause of the pulse, which were universally maintained by the ancients.

⁶ The name of Euripus is generally applied to the strait between Bœotia and Eubœa, but our author here extends it to that between Italy and Sicily. A peculiarity in the tide of this strait is referred to by Cicero, *De Nat. Deor.* iii. 24.

⁷ "Æstum idem triduo in mense consistit." "Consistentia, sive medicritas aquarum non solum septima die sentitur, sed et octava, ac nona durat," as Hardouin explains this passage, Lemaire, i. 431.

enclosed like a well, which sometimes rises and falls with the ocean, and, at other times, in both respects contrary to it. In the same place there is another well, which always agrees with the ocean. On the shores of the Bætis¹, there is a town where the wells become lower when the tide rises, and fill again when it ebbs; while at other times they remain stationary. The same thing occurs in one well in the town of Hispalis², while there is nothing peculiar in the other wells. The Euxine always flows into the Propontis, the water never flowing back into the Euxine³.

CHAP. 101. (98.)—WONDERS OF THE SEA.

All seas are purified at the full moon⁴; some also at stated periods. At Messina and Mylæ a refuse matter, like dung⁵, is cast up on the shore, whence originated the story of the oxen of the Sun having had their stable at that place. To what has been said above (not to omit anything with which I am acquainted) Aristotle adds, that no animal dies except when the tide is ebbing. The observation has been often made on the ocean of Gaul; but it has only been found true with respect to man⁶.

CHAP. 102. (99.)—THE POWER OF THE MOON OVER THE LAND AND THE SEA.

Hence we may certainly conjecture, that the moon is not

¹ Now called the Guadalquivir.

² The modern Seville.

³ This circumstance is noticed by most of the ancients, as by Aristotle, *Meteor.* ii. 1; by Seneca, *Nat. Quæst.* iv. 2; and by Strabo. It has, however, no relation to the tide, but depends upon the quantity of water transmitted into the Euxine by the numerous large rivers that empty themselves into it.

⁴ It has been suggested, with some plausibility, that the greater height of the tides at this period will cause a greater quantity of matter to be cast on shore. This circumstance is referred to by Seneca, *Nat. Quæst.* iii. 26; and by Strabo.

⁵ Alexandre observes on this supposed fact, "*Algarum molles quædam species intelligendæ sunt, quæ convolutæ et marcidæ in littus ejiciuntur.*" Lemaire, i. 432.

⁶ It may cause some surprise to find that such an opinion has been entertained even in modern times; but more correct observation has shown it to be without foundation. Lemaire.

unjustly regarded as the star of our life¹. This it is that replenishes the earth²; when she approaches it, she fills all bodies, while, when she recedes, she empties them. From this cause it is that shell-fish grow with her increase³, and that those animals which are without blood more particularly experience her influence; also, that the blood of man is increased or diminished in proportion to the quantity of her light; also that the leaves and vegetables generally, as I shall describe in the proper place⁴, feel her influence, her power penetrating all things.

CHAP. 103. (100.)—THE POWER OF THE SUN.

Fluids are dried up by the heat of the sun; we have therefore regarded it as a masculine star, burning up and absorbing everything⁵.

CHAP. 104.—WHY THE SEA IS SALT.

Hence it is that the widely-diffused sea is impregnated with the flavour of salt, in consequence of what is sweet and mild being evaporated from it, which the force of fire easily accomplishes; while all the more acrid and thick matter is left behind; on which account the water of the sea is less salt at some depth than at the surface. And this is a more true cause of the acrid flavour, than that the sea is the continued perspiration of the land⁶, or that the greater part of the dry vapour is mixed with it, or that the nature of the earth is such that it impregnates the waters, and, as it were,

¹ "Spiritus sidus;" "Quod vitalem humorem ac spiritus in corporibus rebusque omnibus varie temperet." Hardouin in Lemaire, i. 433.

² "Terras saturet;" as Alexandre interprets it, "succo impleat;" Lemaire.

³ This circumstance is alluded to by Cicero, De Divin. ii. 33, and by Horace, Sat. ii. 4, 30. It is difficult to conceive how an opinion so totally unfounded, and so easy to refute, should have obtained general credence.

⁴ Lib. xviii. chap. 75.

⁵ Aristotle, Meteor. ii. 1, remarks, that as the sun is continually evaporating the water of the sea, it must, eventually be entirely dried up. But we have reason to believe, that all the water which is evaporated by the solar heat, or any other natural process, is again deposited in the form of rain or dew.

⁶ "Terræ sudor;" according to Aristotle, Meteor. ii. 4: this opinion, was adopted by some of the ancients.

2
Plinius Secundus, C.

14694
4619D
39

THE
NATURAL HISTORY
OF
✓
PLINY.

TRANSLATED,
WITH COPIOUS NOTES AND ILLUSTRATIONS

0,976
BY THE LATE
JOHN BOSTOCK, M.D., F.R.S.,

AND
H. T. RILEY, Esq., B.A.,
LATE SCHOLAR OF CLARE HALL, CAMBRIDGE.

VOL. IV.

LONDON: GEORGE BELL & SONS, YORK STREET,
COVENT GARDEN.

1890.

The Land of Israel;

A

JOURNAL

OF

TRAVELS IN PALESTINE,

UNDERTAKEN WITH SPECIAL REFERENCE
TO ITS PHYSICAL CHARACTER.

BY

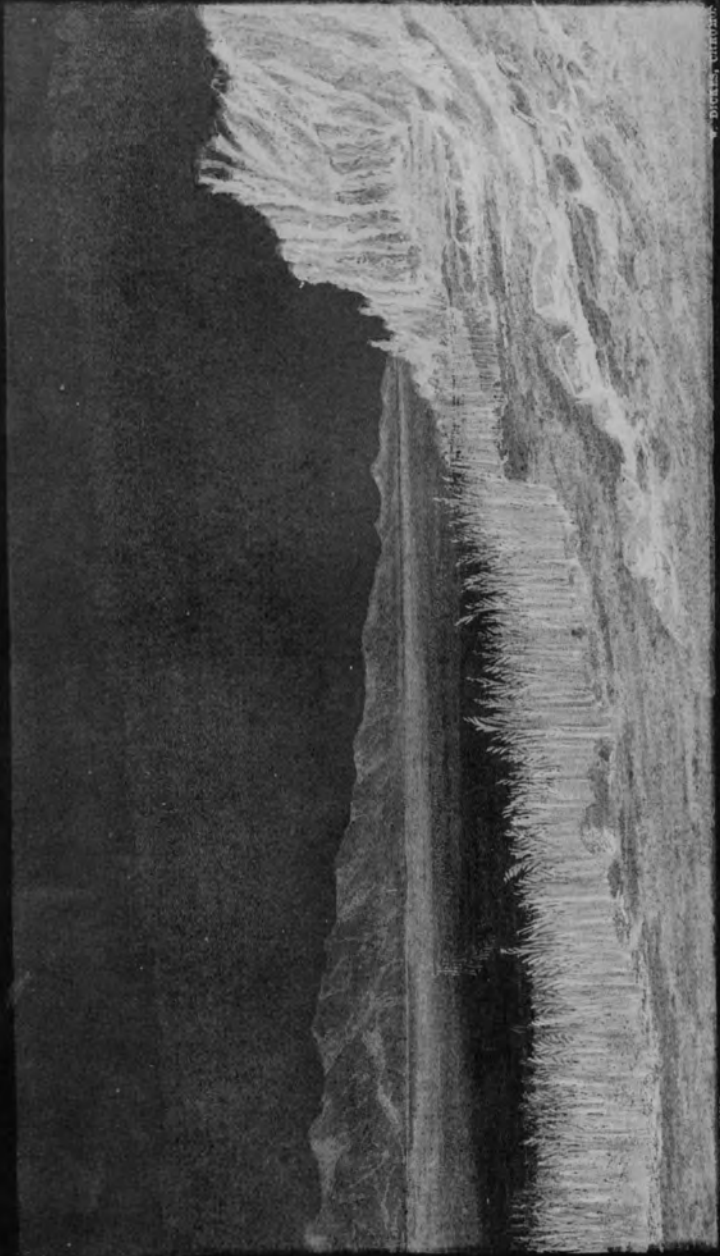
H. B. TRISTRAM, M.A. F.L.S.

ETC.

PUBLISHED UNDER THE DIRECTION OF
THE COMMITTEE OF GENERAL LITERATURE AND EDUCATION
APPOINTED BY THE SOCIETY FOR PROMOTING
CHRISTIAN KNOWLEDGE.

LONDON :
SOCIETY FOR PROMOTING CHRISTIAN KNOWLEDGE ;
SOLD AT THE DEPOSITORIES :
77, GREAT QUEEN STREET, LINCOLN'S INN FIELDS ;
4, ROYAL EXCHANGE ; 48, PICCADILLY ;
AND BY ALL BOOKSELLERS.

1865.

© BIRCH, WILSON

AT AIN FESHKHA,
NORTH WEST SIDE OF DEAD SEA.

F. HILLGOTT, F.R.S.

Ages. We should have liked to see the pupils sitting at the feet of some of these modern Gamaliels, but did not venture to intrude so far on their privacy.

We afterwards walked along the shore towards the south, and visited the old Roman baths (the Hammath of Josh. xix. 35), now sadly decayed, and patched with fragments of Roman marble sculptures. Crowds of patients were enjoying their ablutions; and the hot sulphurous water, bursting from four different springs at a temperature of 140° Fahr., is highly prized as a curative for the rheumatisms so common in the hill country. Thence a walk of three miles brought us nearly to the southern end of the lake, where we saw the Jordan emerging quietly in the middle of a flat marshy plain, left by the enclosing ridges, which still run parallel to each other. On the west side, where we stood, were the indistinct ruins of Kerak (Tarichea); while opposite, in the same flat plain, we could see the still populous village of Semakh. No feature marked the exit of the Jordan, as tame and obscure here in its second birth as in its final entrance to its grave beyond Jericho.

February 29th.—We early visited the fish market, for the fishermen here, as elsewhere, toil all night; but though they reckon fourteen species of fishes as inhabiting the lake, they reject most of them as uneatable. There had been but one boat out, and the trays of fish were spread in the streets, having been bought, by the retailers, in baskets-full. It was cheap and abundant, but of only four species—the two we had already obtained, and two barbels (*Barbus longiceps*, Cuv. and *Labeobarbus canis*, Cuv.), very bony, and all of them poor eating, even in comparison with Mediterranean fish. The houses are placed without order or arrangement, as though they had been pitched down from a sand cloud, but for the most part looked clean within, as striving to falsify the proverb that “the king of the fleas holds his court at Tiberias.”

Having secured our fishes, and seen the camp in motion for the plain of Gennesaret, we bargained with the fishermen

to take us in their boat for the day to survey the upper end of the lake. The sun beat fiercely down, and one after another of the party landed, unwilling to endure the heat, till I was left the last. We had just put B. ashore near Mejdél, when, rounding the point, a fresh breeze sprang up from the western shore. We spread sail, and ran to the north. Suddenly, as we passed a slight opening in the hills, the breeze increased, and the little boat dashed merrily up to the head of the lake. I put in for a few minutes to visit the pretty stream and mill of Ain et Tabighah, conjectured by Dr. Robinson to be Bethsaida, and afterwards landed at the projecting point of Tell Hâm, strewn with fragments of capitals, friezes, and sarcophagi, and claimed by some geographers for Capernaum, by others for Chorazin. Thence we put across, and landed under a clump of palm-trees, which on the east side mark the entrance of the Jordan into the lake. Its banks were low and grassy, and the stream rapid and muddy in contrast with the clear blue water below. In the marshy ground were some herds of buffaloes, standing half-buried in the mud, the descendants of the bulls of Bashan; and near the shore were the wattled huts and tents of large parties of Ghawarîneh, who have here a fine and fertile pasturage. Tobacco fields, and patches of millet, cucumber, rice, maize, and sesame were scattered unfenced over the plain. I found these Arabs civil and obliging, and they conducted me to the ruins of two villages near the shore, Mesadiyeh and Araj, at neither of which were there any decipherable remains. We were very near the scene of the miracle of the feeding the 5,000, which was probably on the grassy slope about a mile behind; but I did not like to trust myself alone so far from the boat. We put out again for Mejdél, and I obtained two or three of the great crested grebe, and a magnificent specimen of the royal eagle gull (*Larus ichthyaëtos*, Pall.), by far the most magnificent species of its kind in the world. We touched at two or three points on the eastern shore, where I saw there was but a very narrow strip of beach below the limestone cliffs which rise steeply behind. But now the wind continued

JERUSALEM

THE TOPOGRAPHY, ECONOMICS AND HISTORY
FROM THE EARLIEST TIMES TO A.D. 70

1199
3678

BY
GEORGE ADAM SMITH

D.D., LL.D.

PROFESSOR OF OLD TESTAMENT LANGUAGE, LITERATURE
AND THEOLOGY, UNITED FREE CHURCH COLLEGE, GLASGOW
AUTHOR OF "THE HISTORICAL GEOGRAPHY OF THE HOLY LAND," ETC.

IN TWO VOLUMES

VOL. I

WITH MAPS AND ILLUSTRATIONS

NEW YORK
A. C. ARMSTRONG AND SON

3 AND 5 WEST 18th STREET

1908

Τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ
δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια. Οἶδαμεν
γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία
τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομῆν ἐκ
θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον
αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

2 CORINTHIANS IV. 18, V. 1.

Greek version gives a better and a wholly different account.¹ But the Chronicler mentions tribute of wheat and barley. Ezekiel, in recounting the exports of Judah to Tyre, mentions wheat, not her own,² but from Minnith on the east of Jordan.³ So that pre-exilic Jerusalem imported wheat not only for her own use—it is clear from many passages of the Old Testament that the people, and especially the landless poor, had to purchase wheat,⁴—but in order to sell it again to the Phœnicians; the proof that in those days she was a centre of exchange, *the gate of the peoples*, as Ezekiel himself calls her.⁵ The business gave rise to speculation. *He that withholdeth corn*, says one of the Proverbs, *the people curse him, but blessing is on the head of him that selleth it.*⁶ Prices, as often in the East, rapidly fluctuated, and the farmer or dealer held his stores against a rise. The same is done to-day, as I learned, among the farmers of Sharon.⁷ Ordinary fellahin will store great quantities of corn in ancient cisterns or cemented pits. One fellah, I was told, kept his wheat for ten years; another sold at one time '100,000 bushels, or two shiploads.' But there are risks, for the grain is liable to spontaneous combustion; if this has just begun, the fellahin say that even the chickens refuse it.⁸ In times of general drought these stores and these imports from other parts of Palestine

¹ 2 Sam. iv. 6. Read with Wellh. and Driver after the LXX. : *and lo! the portress of the house was cleaning wheat, and she slumbered and slept and Rechab and Ba'anah slept past.*

² The wheat which Solomon exported to Tyre (1 Kings v. 11) would come not from Judah but from other parts of the then extended kingdom of Israel.

³ Ezek. xxvii. 17.

⁴ e.g. Amos viii. 5; Prov. xi. 26.

⁵ Ezek. xxvi. 2; LXX.

⁶ Prov. xi. 26.

⁷ Cf. Robinson, *Phys. Geog.* 252, with further references.

⁸ This last from a communication by Mr. R. A. Macalister at Gezer.

failed. Herod the Great brought corn from Egypt not only for bread 'for the cities of Jerusalem,' but for seed; and Queen Helena of Adiabene, to meet a similar necessity, had it imported from Egypt and Cyprus.¹ In Moslem times, as we have seen, grain was imported from 'Ammân. Whence the kings of Judah obtained their means of purchase we shall inquire later.

An important article of diet in Jerusalem was Fish. The evidence for the post-exilic period is found in Nehemiah xiii. 16, where it is said that a colony of Tyrians brought in the fish and sold it both to the citizens and the country folk. From their market the Fish Gate on the northern wall, the natural entrance for Phœnicians to the City, took its name. But this name is also pre-exilic,² and the Deuteronomic code had already directed what kinds of fish might be eaten.³ The sources of supply, the Jordan, the Lake of Galilee, the Mediterranean coast and the Delta, are too distant for the fish to be brought to the city either alive⁴ or fresh. The arts of drying and salting fish were practised in Egypt and along the Syrian coast from a high antiquity. In Egypt 'dried fish were a great feature of housekeeping. They were the cheapest food of the land, much cheaper than corn, of which the country was also very productive. The heartfelt wish of the poorer folk was that the price of corn might be as

¹ Jos. xv. *Ant.* ix. 2; xx. *Ant.* ii. 5.

² Neh. iii. 3 ff.

³ Deut. xiv. 9. Cf. in the J. document of the Pentateuch, Num. xi. 5, the people's desire in the wilderness for the fish of Egypt.

⁴ Fishponds were unknown among the Jews till Roman times; *teste*, the Talmudic name for them, בַּיְבֵר, i.e. βιβήριον, *vivarium*; A. R. S. Kennedy, *Enc. Bib.* 1529. There were, of course, fishponds much earlier in the sanctuary at Ashkelon and elsewhere.

low as that of fish.¹ There were also saltpans and villages of fishermen upon the lagoons of the desert coast between Egypt and Palestine,² and further north the Phœnicians preserved part of the harvest of their fisheries. The Phœnician fish seem not to have been so good³ as those of Egypt, which had a great reputation in Israel,⁴ and in later times were largely imported to Jerusalem.⁵ From all these sources the Tyrian dealers brought to the City's markets what must have been one of her cheapest and most abundant supplies of food. Dried fish formed a convenient ration for journeys and pilgrimages. They were a staple nourishment of the hosts which visited the City for the great festivals. The enormous rise in the demand for food upon these periodic occasions was most suitably met by supplies which came so abundantly from so many sources and were capable of being stored. After the Greeks introduced the art of curing fish to the Lake of Galilee,⁶ a large proportion of the supplies would come from its prolific waters. The rights of fishing on these were granted during the Latin Kingdom of Jerusalem to the Canons of the Holy Sepulchre before Easter.⁷ In Mohammedan times a favourite pickle was made at Jericho from the fish of Jordan.

Another constant article of import into Jerusalem was Salt. The nearest sources—except for a few precarious

¹ Erman, *Life in Ancient Egypt*, E.T., 239, with references to Wilkinson and others.

² *H.G.H.L.* 157.

³ Rawlinson, *Hist. of Phœnicia*, 45.

⁴ Num. xi. 5.

⁵ *Mishna*, 'Makshirin,' vi. 3, quoted by Kennedy *ut supra*, speaks of Egyptian fish that come in baskets (barrels?).

⁶ Cf. the Greek name *ταριχεται*, which in Pliny's time gave the lake its name; *H.G.H.L.* 450-455.

⁷ Röhricht, *Regesta Regni Hieros.* 36, No. 142, A.D. 1132.

'salt-licks' east of Bethlehem¹—were, of course, on the Dead Sea coasts: Jebel Usdum, the mountain of rock-salt,² the deposit at Birket el-Khalil, south of 'Ain Jidy,³ the pools and deposits round the northern end of the sea,⁴ and on the south-eastern coast.⁵ So long as the Kings of Judah held sway on the western shores, their own caravans would bring up the salt to Jerusalem. It may have been a royal monopoly, as it was, in the times of the Seleucids and during the Latin Kingdom, when King Fulke gave liberty to the peasants of Teḳoa' to gather bitumen and salt from the Dead Sea.⁶ But when the influence of the City was limited to her immediate neighbourhood, the salt supplies would be furnished precariously by the citizens themselves bringing it up on their asses,⁷ or by the Arabs of the Judæan wilderness, or later by the Nabatean traders. But the Dead Sea salt is much mixed with earth, and it is probable that, as at the present day, purer qualities were imported to Jerusalem from more distant sources. When in Moab, I found that the salt used by the villagers was not all brought from the Dead Sea coasts, near as they lie, but mainly from the salt-pans of the Wâdy Sirhân in Arabia, which Mr. Forder describes in the account of his journey to Ej-Jôf.⁸ With the salt came nitre,⁹ alum,¹⁰ and asphalt.

¹ Cf. the W. el Mâlha, S.E. of Herodium.

² Robinson, *Bib. Res.* ii. 481-485.

³ *Ibid.* 226; *Phys. Geog.* 199.

⁴ Ezek. xlvii. 11.

⁵ Irby and Mangles, *Travels*, ch. viii. p. 139. Cf. p. 107.

⁶ Röhricht, *Regesta Regni Hierosolymitani*, No. 174, A.D. 1138.

⁷ Robinson, *Phys. Geog.* 199, mentions that he saw it brought up on asses by the inhabitants of villages near Jerusalem.

⁸ *With Arabs in Tent and Town*, chaps. v.-viii. Cf. Burckhardt, p. 662.

⁹ Irby and Mangles, *Travels*, ch. viii. p. 139.

¹⁰ *στυπτηρίας μέταλλα*, Jos. vii. B.f. vi. 3.

REGESTA

140
—
158

REGNI HIEROSOLYMITANI

(MXCVII—MCCXCI)

EDIDIT

REINHOLD RÖHRICHT.

OENIPONTI

LIBRARIA ACADEMICA WAGNERIANA

1893.

1132, ind. X. — Willelmo patriarcha et Fulcone rege Willelmus de Buris consensu regis ac nepotum suorum Radulfi de Ysis et Simonis canonicis S. Sepulchri, confratribus suis, casalia Gebul¹⁾ et Helkar²⁾ donat et totam terram adjacentem concedit; hujus autem longitudo a montanis per planum usque ad Jordanem elongatur, latitudo a divisione Bethsan et Tiberiadis usque ad cavam casali Huxenia vicinam et dirigit rectitudinis lineam ad praedicta montana et flumen. Insuper piscarias per VIII dies scilicet a Septuagesima usque ad Pascha, angariam, auxilium piscatorum suorum et navem in mari Galilaeae concedit et suo ac regis sigillo confirmat. — Willelmo patriarcha, Fulco rex, Willelmus, archiepiscopus Nazarenus, Anselmus, episcopus Bethleemi, Petrus, S. Sepulchri, Achardus, Templi, Arnaldus, Montis Syon, priores; de Tiberiade et confinio: Goffridus, capellanus Tiberiadis, Guala vicecomes, Guarmundus, Paganus de Monte Regali, Mangoth, Ricolf, Hugo de Badalona, Thomas de Bethsan (Rozière, p. 148 — 150, No. 74; Lois [ed. Beugnot] II, p. 490—491, No. 12; Migne, p. 1180—1181, No. 74). 142

¹⁾ Rozière, p. 298: Jebul. ²⁾ Rozière, p. 280: Hecar; p. 104: Herchar; p. 236, 298: Lo Cara (et domum juxta Gayfas).

1133 Maj. 27. Romae. — Innocentius II precibus Romani, episcopi Gabulensis, ejusdem ecclesiae bona in Sedis Apostolicae protectionem suscipit (v. Pflugk-Harttung, Iter, p. 223, Acta pontif. Roman. inedita II, p. 275, No. 314; Jaffé-Löwenfeld, No. 7627). 143

„ Sept. 26. Hierosolymis in domo Hospitalis. — Balduinus, episcopus Berutensis, domum suam Hierosolymis inter furnum et molendinum Hospitalis sitam post ipsius mortem libere possidendam Hospitali donat et sigillo confirmat, quam dignitatem episcopalem nondum adeptus a Balduino I rege acceperat et cum alia domo urbis Beriti a fratre Rogerio Pagano accepta commutaverat. — Haec carta edita est Willelmo patriarcha, Fulcone rege, coram episcopo Berutensi, Bernardo, primo Francorum episcopo Sydoniensi, R(aimundo), Hospitalis magistro, et fratribus: Willelmo Bertrando diacono, Gerardo subdiacono, Willelmo Aimerico, Rodulfo et Ricardo, Dominici Templi canonico, Mainardo, Berutensis ecclesiae clericorum doctore, Lamberto, S. Sion canonico, Gaucilino, Templi Domini clerico (Paoli I, p. 15, No. 14; cf. p. 473). 144

¹⁾ De quo Röhricht in ZDPV. X, p. 30.

„ , ind. VI (corr. XI). — (Guillelmus I), patriarcha Hierosolymitanus, et Petrus, S. Sepulchri prior, canonicis varia de officiis pro mortuo fratre ejusque anniversario celebrandis statuunt (Giovane, Kalendaria vetera mss., Napoli 1828, I, p. 64—65, No. 1). 145

„ , ind. XI. — Petrus, S. Sepulchri prior, Bernardo ejusque uxori in fraternitatem conventus susceptis domum quandam cum statione, exceptis tamen II cameris et stabulis Lamberto Ptolomensi ejusque uxori reservatis, quibusdam conditionibus concedit. — Umberto aurifaber, Holdreus, Turstanus Angelus, Johannes Galiga, Milo Curvesarius, Petrus Petragoricus, Helias, frater ejus, Robertus Cocus, Petrus de Ramata, Bernardus aurifaber, Giraldus, diaconus et canonicus S. Sepulchri, qui chartam scripsit (Rozière, p. 203—205, No. 104; Migne, p. 1204—1205, No. 104). 146

1133. — Hugo, dominus Joppensis, consensu uxoris Emmae Hospitali ejusque magistro Raimundo donat casale, quod vocatur Bulbus,¹⁾ et molen-
dina trium pontium, insulam totam et X terrae carrucatas, quas Godofredus
de Parentei et uxor ejus dederant, sigillo confirmat. — Dominus Balianus,
Girardus Areae, Gerulfus Asnerii, Paganus Osche,²⁾ Robertus Crassus,
Gibertus Piscis, Halelmus dapifer, Odo Caravanna, Rainaldus, nepos epis-
copi, Hugo marescalcus, Odo cancellarius, inscriptionis intextor, Romanus
de Podio, Garinus, filius Bartholomaei; de fratribus Hospitalis: Petrus
Galatianus presbyter, Pontius presbyter, Girardus clericus, Girardus Job
Barro,³⁾ Thomas, Garinus. Factum Willelmo patriarcha, Fulcone rege
(Paoli I, p. 201, No. 157). 147

¹⁾ Alias Bulbul, Bufles, Buflis, casale Bubalorum. ²⁾ Alias Osca. ³⁾ Idem
ac Geraldus Jebarrus (Guill. de Tyro XIV, c. 9).

„ Jan.—1134. Laodiceae. — Adelasia principissa¹⁾ Hospitali domum
Laodiceae sitam et gastinam Bessilis prope Gibelletum et II carrucatas
terrae donat (cum puteo, qui est in via apud Gibellium et unam domum).
— Radulfus de Fontanellis,²⁾ Radulfus, filius Rogerii, Willelmus de Cur-
sibus abas, dux Gibelli, Theobaldus de Corizo, dux Laodiceae, Gottafredus
(Delaville le Roulx, p. 71—72, No. 3 [cf. p. 14]; Prutz, p. 86, No. 3 [ad
1135]). 148

¹⁾ Alias Haalis vel Halis vocata, filia Balduini II, quae Boamundo II, principe
Antiocheno marito mortuo, filiam exheredare tentavit (Guill. de Tyro XIII, c. 27;
XIV, c. 4, 20). ²⁾ Alias Fontenei, Foritaneto (Guill. de Tyro XI, c. 12).

„ (post Sept.—1134 Sept.), ind. XII, epact. XXIV (corr. XXIII). In
palatio Antiochiae. — Fulco, rex Hierosolymitanus, rector ac bajulus prin-
cipatus Antiocheni filiaeque Boamundi II junioris sigillo confirmat, Osmun-
dum de Monte Garou, canonicum S. Petri Antiochiae, S. Sepulchri canonicis
domum cum bordello vicino juxta balneum dictum Tancredi sitam dona-
visse. — De baronibus: Rainaldus Ma(n)suerius constabularius, Leo, dux
Meopoli, Wido de Merlon, Thomas vicecomes, Godofredus, filius Renbauth.
Scriptum per manum F(ranconis) cancellarii (Rozière, p. 165—166, No. 85;
Lois [ed. Beugnot] II, p. 491, No. 13 [ad 1133]; Migne, p. 1181—1182,
No. 85). 149

1134 (1135) Jan. 2, ind. XIII.¹⁾ Laodiceae. — Gualterius de Surda-
valle constabularius pro salute sua et uxoris Sibyllae concessu dominae
principissae Adeliciae Hospitali ejusque magistro Ramundo domum suam
Laodiceae sitam, quam ipsi Balduinus II rex, pater Adeliciae, dedit, et Boa-
mundus II, filius Boamundi I magni, confirmavit, sigillo principali apposto
donat. Datum per manum Roberti, cancellarii principissae. — Radulfus
de Fontanellis, Theobaldus de Corizo,²⁾ Rogerius de Baste,³⁾ Hugo Ber-
nardus, Hugo de Buleirre, Gislibertus S. Victoris, Sibilla, uxor Gualterii
de Surdavalle, Robertus de Surdavalle. Adelia principissa confirmat et
donum tradit in manus Raimundi magistri, cujus testes: Bocellus,⁴⁾ Man-
sellus, Willelmus, filius Manselli, Radulfus, filius Rogerii, Goffridus Catt.⁵⁾
Paludis, Gualterius Biruti, Joannes Neapolis. Appendet sigillum Raimundi
magistri (Paoli I, p. 202, No. 158). 150

¹⁾ Fuit XII. ²⁾ Korykos, urbs Ciliciae. ³⁾ Sebaste? ⁴⁾ Borellus?
⁵⁾ Cattus, vel Catalanus?

Studies in Galilee

By

ERNEST W. GURNEY MASTERMAN, M.D., F.R.C.S., F.R.G.S.

Jerusalem

WITH A PREFACE

By

GEORGE ADAM SMITH, D.D., LL.D.

Professor of Old Testament Literature, United Free Church College, Glasgow

CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1909

under the *tchiflik*—the management of the Sultan's private property. There are no government taxes, and the fishing rights are let annually to a Christian for 260 napoleons. He engages his own fishermen—from the Bedawin in the neighborhood—and pays all expenses.¹

Fishing off Tiberias is only followed to a considerable extent during the winter and early spring months. It is not nearly so important as that along the northern shore from Mejdél to el Bataihah. The bay at et Tabighah is, during the early months of spring, a wonderful place for fish; they swarm there, attracted by the copious hot springs which, loaded with vegetable débris, here pour their waters into the lake. For about three months—mid-January to mid-April—the fishermen make this their headquarters, erecting a few tents or reed huts on the shore, close to the mills. While the water a few yards out teems with larger fish, the shallows close in shore swarm with small fish-fry.

The fishing off el Bataihah is by far the most valuable on the whole lake. Here, close to the mouth of the Jordan, as well as in the waters of that river, fish may be taken all the year round—though varying in kind according to the season. The fishermen, whose homes are in Tiberias, make temporary reed-mat shelters for themselves while on shore, beside which they spread out their nets along the beach to dry (cf. Ezek. 24:5, 14; 47:10). It is interesting to notice that this, the richest fishing-ground, is close to the ruin et Tell, which is generally acknowledged to be the site of the village of Bethsaida, the "place of fishing," which, according to Josephus, was afterward officially renamed Julias.²

At el Hüleh and the 'Ain el Mellāhah stream (which flows into this lake) fishing is carried on by very primitive methods. The Bedawin fishermen occupy a mat hut, made of papyrus, on the western shore, close to the Jewish settlement of Ezbaid.³ During the day they catch fish by means of the "cast net," as will be described; but at night they employ boats and use the *m'bañen*.⁴

From the Lake of Galilee fish is carried fresh to Safed, Nazareth, and other places in Galilee, and is dried and salted for the Damascus and Jerusalem markets. From el Hüleh and 'Ain el Mellāhah fish

¹ This was in 1907.

² See chap. v.

³ Really, *ez zubbaid*.

⁴ More correctly written *mūbañen*.

is sent to Safed, to Merj 'Ayûn (five or six hours away), and to Damascus. In the case of the latter special precautions have to be taken; the fish (*musht* and *barbût*) is caught toward the evening, is sorted out on reed mats, and packed and dispatched the same night. Salted fish is also sent from here to Zahleh and other places in the Lebanon. During the summer months fish cannot be sent, in a fresh state, far from the lakes; most of it goes to Safed, and in this season almost all of it consists of carp and barbel.

The average price of the best fish in Safed is from ten to fourteen piastres a *roll*, or about four pence a pound. Catfish, which is always cheaper, may be as low as a third of this when there is a glut in the market.

Almost all the fish are caught by means of nets, of which there are three kinds: the "cast net" or *shabakeh*, the "draw net" or *jarf*, and the *m'batfen*. The old-fashioned method of poisoning fish is still at times resorted to by amateurs. At Tiberias crumbs of bread mixed with cochineal (which appears to be a fish poison) are thrown on the water, and I am told that even 'arak (spirits of wine) is also sometimes used. The Arabs at 'Ain el Mellâhah sometimes capture the fish in that pool by means of poison, and they also, when the weather is getting colder, and the fish by instinct make for the deeper waters, stretch nets across the stream and make big hauls. Yet another method employed at times at Tiberias is that of using a weighted string of sharp, unbaited hooks which are rapidly drawn through the water, and, if skill is used, often come up with several impaled victims. This may have been the method referred to in Matt. 17:27. It is, however, the regular fishing with nets which alone is of commercial importance.

The "cast net" is a small circular net with small bars of lead attached all round its margin: to the center is usually fixed a small cord. It is apparently the ἀμφίβληστρον of Matt. 4:18, and Mark 1:16. Three sizes are used, differing in wideness of spread and in fineness of mesh. The smallest size, used for *sardinnen*, is known as *el mukheiyer*; the second, the most commonly used, is called *esh shabakeh* (a name usually applied by the public to all "cast nets") or 'Ashranēyeh *Kajājeh*; while the largest, used only in midwinter for the largest *musht*, is called 'Ashranēyeh *Sarosēyeh*, or simply

es sarosēyeh. It may be of interest to give the dimensions of samples of the two latter which I have recently measured. The *shabakeh* measured in length, from the center cord attachment to the lead weights, 11 feet 6 inches. When spread out fully the circumference was 39 feet 3 inches. There were seventeen meshes to the lineal foot. The *sarosēyeh* measured: length, 11 feet 6 inches; circumference, 61 feet 4 inches; mesh, ten to a lineal foot. The method of using the "cast net" is as follows: The fisherman carefully arranges the net on his right arm, the weights hang free but the net is wound up. As the fine mesh gets readily in a tangle he critically examines the weights to see that none are out of place. He then advances into the water up to his waist, having gathered his scanty garments well out of the way; he cautiously looks around till he sees some indication of fish—a few fins showing, a troubled surface, or a fish jumping—and then with a bold swing of his arm he deftly lets his net fly through the air so that it spreads out flat and descends into and through the water with its weighted edges in a complete level circle. As it does so, it necessarily shuts in all the fish in the area over which it falls. The fisherman knows the lie of the net by means of the cord in his hand. He then walks over the net, feeling with his feet the nature of its contents, and flattening it down in his progress so that the fish become well entangled in its meshes. He now draws it up again by means of the center cord, and as he carefully twists it up over his arm he disentangles the captives one by one. He may in this way capture several dozen fish in one throw, indeed (specially when the net is used in conjunction with the *jarf*, as described below), so great may be the mass of fish that the net cannot be raised but must be dragged on shore. It is seldom that the skilled man casts with no result whatever. It is delightful, as I have repeatedly done both along the north shore of the Lake of Galilee and at el Hūleh, to watch the skill and precision with which the net is flung.

The *jarf* or "drag net" is as much as 400 meters long. In mesh it is as fine as the *shabakeh*. It is used at the lake chiefly during daylight, but along the Bay of Akka many of these nets are employed after sunset with lanterns and torches to illuminate the scene. The net is paid out of a boat in an immense semicircle, the two ends being near the shore. The upper side floats by means of corks, the lower

is kept down by small lead weights. As soon as the net is in position the men on the shore commence the process of hauling it in. Four men, if possible, take charge of each extremity; they have long ropes fixed to the lower and upper corners so that they drag in the bottom at the same time as the top. In dragging in the net they fix the ropes to their belts, and in order that a steady and uninterrupted pull may be kept up each man nearest the landward end of the ropes, as soon as there is room, leaves off his hold there and runs forward to seize the ropes at the net-end as they come in shore. The fishermen consider it a matter of importance that when once the net has commenced to come in, there should be no pause in its progress. As the center parts begin to come into shallow water some of the fishermen assist its progress by jumping or diving into the water and lifting the weighted lower side over the large stones. This is particularly necessary at Tiberias, where there are many large stones all over the bottom. Finally the net reaches the shore, having "gathered of every kind" (Matt. 13:48). Clearly the net (*σαγήνη*) here described was the draw net.

The *m'batten* (really *مِبْطَن*, meaning "lined," a word used for the lining of clothes) is a compound net about 200 meters long, made of three nets of equal length and breadth all fixed to one suspending rope. The two outermost nets have a wide, that in the center a fine, mesh. Like the *jarf*, one long side is floated near the surface by means of corks, while the other is weighted down with lead. In order to distinguish its situation in the dusk or dark a floating empty petroleum tin is fixed to the two ends. A fish coming in contact with the net passes easily through the nearest outer net, but the middle one he, in his struggles, pushes in front of him, *through the meshes of the third net*, in such a way that when he tries to retreat he finds himself hopelessly entangled in a kind of bag of netting—covering his broad end.

The *m'batten* can be laid in any depth of water as it does not touch the bottom, but, as a matter of experience, the fishermen find that the biggest hauls are made usually not far from the shore. The net is paid out in a long line parallel to the shore; the fishermen then row their boats slowly along its whole length and back again—particularly on the landward side—in order to frighten the fishes. If there is a large catch, the net, weighted down with its contents, sinks in the middle. When this happens it is immediately hauled on board

the two boats.¹ If there is no such result, the net may be left out from the middle of the night till daybreak. Before paying out the nets, the fishermen are often able, even in the darkest nights, to locate a shoal of fish by the sound of the fishes opening and shutting their mouths at the surface.

Off Tiberias yet another method has been adopted in recent years. It was found that the *mushṭ*, who are a very wily fish and the most difficult to catch, frequently managed to jump over the floating edge of the draw-net after they had been surrounded, so a new device was contrived. Two boats, as usual, act in concert, their movements being directed by a man stationed on a point of the shore high above the water, who, from this vantage ground, is able to detect the presence of a shoal of *mushṭ*. Proceeding to the spot indicated, the fishermen of one boat quickly drop the long *jarf* in a circle round the shoal, while those in the second boat pay out an *m'baṭṭen*—without its lead weights—all round the circle, keeping it stretched out flat on the level of the water by means of wooden rods, and loosely fixing it at points to the floating edge of the *jarf*. The *mushṭ*, finding the circle closing in round them, jump the edge and land on, and are entangled in, this floating net. The *jarf* may now be dragged to land. As the bottom of the lake is full of great stones, some of the fishermen dive in and assist the progress of the weighted side over these obstructions. When the circle is very full of fish the *shabakeh* is used again and again to partially clear the *jarf* by securing the inclosed *mushṭ*; under such circumstances this net is often brought up an almost solid mass of fish.

The Tiberias fishermen are quite a class by themselves; fine, stalwart men, mostly Moslems, with a few Christians. The business is hereditary in certain families. The nets are usually made and mended by the women of their households. Irregular fishing with the "cast net" is carried on by Bedawin living near the Lake of Galilee, and particularly near the Hūleh.

Although it does not do to argue too conclusively from modern customs to the ancient ones, there are one or two which throw some light on the narrative in John, chap. 21. There is, first of all, the unknown Stranger (vs. 4) on the shore who tells the disciples where

¹ In these maneuvers two boats always work together; cf. Luke 5:7.

to cast the net. If then, as now, fishermen were accustomed to have their movements directed from the shore—at times, at any rate—it will explain the fishermen's ready response to the directions. Then, it will be noticed that it is at dawn that the nets, if left out all night, are usually hauled in. The condition of Simon (vs. 7) is readily understood if the fishermen were accustomed to dive into the water to assist the progress of their nets along the bottom; and so, too, his plunging in with his "fisher's coat" to meet his Master, appears, also, all the more natural and in keeping with the surroundings. The fishes described (vs. 11) as "great" would probably be members of the carp (*Cyprinidae*) family, which often exceed two feet in length. These, today, are particularly taken in the "drag net" (vs. 8).

With regard to the varieties of fish it is unnecessary here to give a list of all the forty-three kinds found in the inland waters of Palestine. Many of them are quite small and others extremely rare. I shall here almost exclusively refer to the important food fishes of the two lakes of Galilee and the adjoining streams.

Zoologically these fishes belong to three families—the *Chromidae*, allied to the wrass; the *Siluridae*, or catfishes; and the *Cyprinidae*, or carps. A small blenny (*Blennius varus*) is also found in the lake, but it is too small to be of commercial importance.

The *Chromidae* are the most characteristic fish of Palestine. In appearance they are somewhat like their allies—the wrass. They are broad from back to belly, but somewhat narrow from side to side. They have a long dorsal fin running the greater part of their length, the front part of which is supported by fifteen or sixteen strong sharp spines, while a broader part behind incloses about a dozen softer and more flexible spines, lying close together. The eight known species are distinguished largely by differences in the numbers of these spines. It is on account of the comb-like back that the fishermen have named this fish *muṣṣṭā* (مُشَط), a comb. These prickly spines are, no doubt, formidable weapons of defense, and may possibly (though this has never been proved) be poisonous to smaller fish, as is the case with the weaver fish, but they, more than anything else, are the cause of their entanglement in the fine meshes of the fishermen's net. It is the male members of this family of fish which have the remarkable habit of carrying the spawn and the young fry in their mouths until they

BIBLICA

Commentarii editi
a Pontificio Instituto Biblico

VOLUMEN 5

ROMA 1
PIAZZA DELLA PILOTTA 35
—
1924

das Netz zusammen und in das Boot hinein, wo sie es entleeren. Man kann auf diese Weise bis zu zwei Kantar, also 600 kg. auf einen Wurf fangen. Oft aber ziehen die Fischer aber auch nach langen, bangen Stunden vergeblichen Wartens und Versuchens das Netz immer leer heraus. So versuchen sie es wohl bis zum Morgengrauen, wo sie dann müde, abgespannt und traurig nach Tiberias zurücksegeln, ohne etwas gefangen zu haben. Dann können sie auch sagen: « Wir haben die ganze Nacht gearbeitet und nichts gefangen ». Mit dem *mbaffan* arbeitet man nämlich meist bei Nacht, nur sehr selten bei Tage. Die Fischarten, die man damit fängt sind *Muschl*, *Kersin* und *Kischri*.

4) Die vierte Netzart, der *scharak*, ist eine Zusammensetzung aus *ğarf* und *mbaffan*, nur mit dem Unterschiede, dass der *mbaffan* an der unteren Seite keine Bleistücke hat. Das *ğarf*-Netz (ohne Zugstricke) wird im offenen Meere in Kreisform ausgebreitet. Auf den oberen äusseren Rand dieses Kreises wird sodann das dreifache *mbaffan*-Netz in horizontaler Richtung aufgelegt. Es wird in dieser Richtung erhalten durch zahlreiche Rohrstöckchen (*kuşêb*), die das Netz in der Breite gespannt halten und mit dem einen Ende auf dem äusseren *ğarf*-Rande ruhen. Die im Kreise des *ğarf* eingeschlossenen Fische werden von den Fischern gejagt; sie schwimmen erschreckt nach dem Rande des *ğarf*-Netzes, stossen gegen dasselbe und suchen sich durch einen Sprung über den Rand dieses Netzes zu retten und verfangen sich dadurch in dem nebenliegenden *mbaffan*, dem sie zur Beute anheimfallen. Das *scharak*-Netz gilt besonders für den *Muschl*-Fang; es werden aber auch andere Fische damit erbeutet.

5) Diese erwähnten vier Netzarten sind die hauptsächlichsten zum Fischfang im Grossen. Es gibt aber noch eine andere Art, die wir nur der Vervollständigung wegen anführen. Dieses Netz ist das sogenannte *ʿöb*. Es ist unserem Schmetterlingsnetze ähnlich. Der Ring ist meist ein Weidenstock von 30-50 cm. Durchmesser. Das Netz läuft unten spitz zu und hat eine Länge von ungefähr $1\frac{1}{2}$ m. Die Fischer gebrauchen es ohne Stock zwischen grossen Steinen am Ufer. Mit Blitzesschnelle werfen sie es über einen solchen Stein, unter dem sie einen Fisch vermuten und jagen mit der Hand den Fisch aus seinem Versteck, der sich dann im Netz verfängt. Oder sie bilden aus Steinen einen engen Kanal, vor den sie das Netz legen und treiben alle Fische in diesen Kanal und fangen sie so ab.

Neben dem Fischfang mit dem Netze kennt man auch den Fang mit der Angel (*şinâra* صتارة). Die Angelschnur ist frei in der Hand

des Fischers (nicht an einem Stock). Der Fischer angelt entweder vom Boote aus, oder von einem über den Meeresspiegel hervorragenden Felsen, ziemlich weit im Meer, wo das Wasser schon eine beträchtliche Tiefe hat. Die Schnur ist meist sehr lang, oft bis zu 10 und 15 m. Er wirft einfach diese Angel weit aus lässt sie durch die Strömungen auslaufen und zieht sie darauf gleich wieder langsam ein. Beim Fang gebraucht man gern einen Köder: Würmer, Fliegen oder Heuschrecken, oft auch ganz kleine Fischchen. Man fängt damit *Kischri* bei stürmischem Wetter.

Es gibt auch eine ganze Zusammensetzung von Angeln, die mitten in Meere an einem langen Stricke befestigt ausgelegt werden, etwa 30-50 Angeln, die tief im Meere liegen und als Köder kleine Fischchen tragen. Man legt sie nachts aus und gegen Morgen zieht man sie ein. Sie dienen auf diese Weise hauptsächlich zum *Barbut*-Fang. Meistens findet man 5 10 oder mehrere *Barbut* daran. Zuweilen wird aber auch die ganze Angelschnur fortgezogen und verschwindet auf Nimmerwiedersehen.

Die beste *Fischzeit* ist die Zeit von *Mitte Dezember bis Mitte April*. Die Fischarten, die in dieser Zeit gefangen werden, sind: Sardinen, *Kischri*, *Muscht*, *Kersin*, *Barbut*. Die beste und beliebteste Art ist der *Muscht*. Von Mitte April bis Mitte Dezember ist der Fischfang sehr gering; es gibt aber immerhin noch *Muscht*, *Kersin*, *Kischri* in kleinen Mengen.

Die *hauptsächlichsten Fischplätze* sind: 1) bei *Tiberias*; doch ist hier ungünstiger Fischplatz. Zuweilen kommt ein Schwarm *Muscht* vorbei, der wenn er beobachtet wird, von den zahlreichen Fischern regelmässig abgefangen wird.

2) Bei *den heissen Bädern* bei *Tiberias* ist ebenfalls ungünstiger Fischplatz, doch finden sich in der Regenzeit immer wieder *Muscht* in kleinen Mengen, der hier von dem heissen Wasserabfluss angelockt wird.

3) Im *Ghowér* ist günstiger Fischplatz in allen Fischarten.

4) Das Ufer von *°Ain-et-tine* und bei *Tabgha* ist besonders günstiger Fischplatz für *Muscht*.

5) Nördlich von *Tabgha* bei *Dschirnis*, *Tell Hûm*, bis *Butme* (*el-°Esche*) günstige Fischplätze für Sardinen, *Kischri*, *Kersin*, *Adade*, aber weniger günstig für *Muscht*.

6) An der *Blêha* bis *el-Kûrsi* sind alle Fischarten sehr reichlich vorhanden.

erhalten werden können. Ebenso gehören sie nicht zu den «stummen» Fischen, sondern geben zuweilen einen quiekenden Ton von sich. Tristram erzählt, wie er im April 1887 den kaum einen Fuss tiefen schmalen Wasserlauf überschreiten wollte, der von einem der Quellwasser bei Et-Tabgha wie ein Faden zum See führte, da sah er eine ununterbrochene Prozession dieser Fische durch diese Wasserrinne vom See heraufkommen, offenbar zum Laichen. «Unbekümmert um meine unmittelbare Nähe drängten sie vorwärts, der Kopf des einen jedesmal bis an den Schwanz des andern; stellenweise war das Wasser so gering, dass die obere Körperhälfte stetig über das Wasser hinausragte; an zwei Stellen verschwand sogar das Wasser völlig unter Sand und Steinchen. Trotzdem drängten sie immer vorwärts, wie im Wasser, so ausserhalb desselben. Ich ergriff einige mit der Hand und schleuderte sie seitwärts. Sie quiekten und gaben Töne von sich, die an Katzenschrei erinnern, und suchten mit Eifer wieder an Wasser zu kommen über Gras und Steingeröll hinweg. Ich wählte sechs Stück von mehr als drei Fuss Länge, steckte sie in einen mit meinem Mantel improvisierten Sack, warf diesen auf mein Pferd und brachte sie zu meinem drei Stunden entfernten Lagerzelt, während welcher Zeit sie fortfuhren, diese eigentümlichen Laute von sich zu geben, wie um die Wette. Nach dem dreistündigen Ritte waren sie nicht nur lebendig und munter, sondern sie lebten auch noch volle zwei Tage nachher. Der letzte der überlebenden wurde wieder ins Wasser gelassen. Das Fleisch des Fisches, an Aal erinnernd, war überaus wohlschmeckend, wie kaum eines anderen Fisches des Sees Genesareth». Da ihn die Juden nicht essen dürfen, so ist er billiger als alle anderen Fische in Tiberias. Freilich über den Geschmack lässt sich streiten; Tristram findet ihn wohlschmeckender und besser als irgend einen anderen Fisch vom See; andere dagegen ziehen den *Muschl* vor.

Das *Neue Testament* erzählt uns an verschiedenen Stellen vom Fischfang und von den Fischen des Sees Genesareth. Zunächst im Bericht über die Berufung der vier ersten Jünger, Mt. 4, 18-23 und Mk. 1, 16-20; sodann in der Schilderung des ersten wunderbaren Fischfanges, Lk. 5, 1-11. Den Fang mit der Angel erwähnt Mt. 17, 27, und den Fang mit dem Netze Mt. 13, 47 f. in der Parabel vom Fischnetz. Joh. 21, 1-14 erzählt uns den zweiten wunderbaren Fischfang nach der Auferstehung des Herrn.

Bei genauer Betrachtung dieser Stellen finden wir drei Ausdrücke für das Fischernetz: 1) τὸ δίκτυον bei Mt. 4, 20; Mk. 1, 16; Lk. 5,

2. 4-6; Joh. 21, 6. 8. 11; 2) ἀμφίβληστρον bei Mt. 4, 18; Mk. 1, 16;
3) σαγήνη bei Mt. 13, 47⁽¹⁾).

Der erste Name δίκτυον ist die allgemeine Bezeichnung für jedes Netz überhaupt ohne Unterschied, ob gross oder klein. Welches Netz dabei gemeint ist, ergibt sich aus dem Zusammenhange.

Das ἀμφίβληστρον, das nach Matthäus und Markus die beiden Apostel Petrus und Andreas am Ufer des galiläischen Meeres auswarfen, ist wie schon der Name andeutet (v. ἀμφιβάλλω) nur das Wurfnetz, das heutige *schabakah*. Die Apostel warfen es entweder am Ufer stehend oder etwas tiefer im Wasser watend aus. Die Evangelisten berichten dies zwar nicht ausdrücklich, aber es ist auch kein Grund vorhanden, sie sich im Boote stehend vorzustellen, zumal man heute noch das *schabakah* nur vom Ufer aus wirft. Rein zufällig wird es wohl auch heute das eine und andere Mal von der Barke aus geworfen, wenn gerade ein Schwarm von Fischen sich der Barke nähert, während man in ihr beschäftigt ist; dann machen die Fischer zuweilen den Versuch auch von der Barke aus den Schwarm mit dem Wurfnetz abzufangen. Von den beiden anderen Aposteln Jakobus und Johannes dagegen heisst es ausdrücklich: « und diese waren *in dem Boote* » (Mk. 1, 19).

Einige übersetzen zwar dies καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ mit: « diese waren *auch* im Boote » und schliessen sodann daraus, dass demnach Petrus und Andreas auch in einem Boote das Netz werfend angegriffen wurden⁽²⁾. καὶ αὐτὸς muss aber nicht notwendig immer als vergleichend angenommen werden und mit « auch » übersetzt werden⁽³⁾ und deshalb dürfte wohl die Übersetzung: « diese aber (Jakobus und Johannes) waren in der Barke mit ihrem Vater Zebedäus und besserten ihre Netze aus » vorzuziehen sein. Auszubessern pflegt man die Netze meist am Ufer (cfr. Lk. 5, 1-11), zuweilen aber auch in der Barke, weshalb es der Evangelist hier ausdrücklich erwähnt.

Die σαγήνη, mit der der Fischfang im Grossen betrieben wurde und

(1) Vgl. L. FÖNCK, *Die Wunder des Herrn* 1², Innsbruck 1907, 204 f.

(2) So z. B. P. LAGRANGE in seinem Mc. Comm., wo er sogar noch hinzufügt: « Ceux qui jetaient le filet y étaient normalement (d. h. en barque) mais on eût pu raccommo-der les filets sur le rivage ». Man wirft aber am Ufer das Wurfnetz nicht von der Barke aus, sondern im Wasser watend, und auszubessern pflegt man die Netze meist am Ufer sitzend, zuweilen aber auch in der Barke, weshalb es der Evangelist ausdrücklich hervorhebt.

(3) Cfr. KNABENBAUER.

Fische aller Art gefangen wurden, ist heute das Zugnetz (*ğarf*). Nur das *ğarf*-Netz wird ans Ufer gezogen und dort ausgeleert, indem man die guten Fische in Gefässe sammelt, die schlechten aber weg, d. h. ins Meer zurückwirft.

Der wunderbare Fischfang, Lk. 5, 1-11.

Nach P. Fonck, S. J. hätten wir die Zeit des ersten wunderbaren Fischfanges im Dezember oder Januar des ersten Jahres der öffentlichen Lehrtätigkeit Jesu, und den Schauplatz des Wunders auf der westl. Ufer zu suchen, und zwar auf der Strecke zwischen Chan Minje und Tell Hum. Wie der Evangelist Lukas erzählt, geschah es auf offener See: « Fahre hinaus auf die hohe See und werfet eure Netze aus zum Fange! » (1).

Auf hoher See fischte man aber damals wohl wie heute; also nicht mit dem Wurfnetz oder *schabakah* (ἀμφίβλητρον), was nach Art der Beschaffenheit dieses Netzes ja ganz unnütz wäre. Das *Schabakah* gebraucht man nur am Ufer und nicht von der Barke aus, am allerwenigsten auf hoher See. Nur einer wirft dieses Netz und nicht zwei, wie VIGOUROUX im Dictionnaire de la Bible sagen lässt. Unter dem Artikel « filet » S. 2249 heisst es nämlich dort: « l'ἀμφίβλητρον ce qu'on jette autour est un épervier que deux (!) hommes peuvent très bien (!) manœuvrer dans une barque (!) ». Auch die grosse Menge Fische, die man fing, spricht gegen das Wurfnetz (2).

Auch mit dem Zugnetz, *ğarf* (συγήνη) dürfte wohl der Fang nicht geschehen sein, da man dieses immer ans Ufer zieht. Somit bleibt für unseren Fang nur das *mbaffan* (oder *scharak*) Netz übrig. Nur dieses « lässt man ins Meer hinab » wie das griechische χιόσαστε andeutet, und nur von diesem kann man auch als von « Netzen » im Plural sprechen (τὰ δίχτυα), da sie, wie wir gesehen haben, aus drei Netzwänden bestehen, also wirklich als « Netze » angesprochen werden können.

Wir können uns somit nach dem, was über den Fang mit dem

(1) So übersetzt man gewöhnlich. Doch das « *duc in altum* » dürfte vielleicht nicht allzusehr zu pressen sein, wie man es zuweilen tut. Es heisst wohl weiter nichts als: « Fahre etwas tiefer in den See ». Auf hoher See fängt man keine Fische, sondern meist nicht gar zu weit vom Ufer, höchstens 1-1 1/2 km. weit. « *Bilna nilla 'al bahr* » « Lasst uns hinausfahren auf die hohe See », sagen noch heute die Fischer (على = aufsteigen, auf die hohe See fahren), und dabei fahren sie doch nur zuweilen 100 m. von Ufer ab. So wird es wohl auch hier gewesen sein.

(2) L. FONCK, Wunder des Herrn 1², 216.

mbaffan-Netz (oder *scharak*) gesagt worden ist, die ganze Szene lebhaft vorstellen. Auf das Wort des Heilandes fährt Petrus mit einigen Genossen hinaus auf die hohe See. Das *mbaffan*-Netz liegt wohlgeordnet auf dem Schiffe. Auf hoher See angelangt, lassen die Fischer das Netz vorsichtig ins Meer hinab, während die Barke, parallel mit der Küste fahrend, sich langsam entfernt. Bald schwimmt das ganze Netz im Meer und nun fahren die Apostel in der Barke in einiger Entfernung an der Längsseite des herabgelassenen Netzes entlang und treiben durch starke Ruderschläge auf das Wasser, oder durch sonstiges lautes Geräusch, die Fische zum Netze hin, indem sie sich dem Netze immer mehr nähern. Die erschreckten Fische schwimmen gegen das Netz und durch die weiten Maschen des äusseren Netzes hindurch, stossen aber gleich auf das innere Netz mit den engen Maschen. Weiterdrängend geraten sie so, das innere Netz vor sich herstossend, in das hintere Netz, durch dessen weite Maschen sie hindurchkommen, wobei sie sich aber unrettbar in den engen Maschen des Mittleren Netzes wie in einem Beutel verfangen. Mit Erstaunen sehen die Apostel, wie sich das Netz schon bald in der Mitte zusammenfaltet und unter dem Wasser verschwindet. Rasch wollen sie das Netz zusammenziehen und den wunderbaren Fang in der Barke bergen. Doch wegen der grossen Menge der Fische bringen sie es allein nicht fertig, das Netz droht zu zerreißen. Da winken sie ihren Gefährten in der anderen Barke, dass sie kommen und ihnen helfen möchten. Diese eilen rasch herbei und mit vereinten Kräften gelingt es jetzt, das Netz einzuziehen. Sie füllen beide Barken mit dem Inhalt, so dass sie beinahe versinken. Die Verwunderung des Petrus und das Staunen der übrigen Apostel kann man leicht verstehen. Ist es doch unerhört, dass nach einem erfolglosen, wiederholten Auswerfen des Netzes während der Nacht, d. h. der zum Fischfang geeignetsten Zeit, irgend ein Fischer es noch einmal am Tage versuchen würde, mit dem Netze auf hoher See Fische zu fangen, da er von vornherein aus Erfahrung von der Erfolglosigkeit eines solchen Unterfangens überzeugt ist. Ein so reicher und unerwarteter Fischfang, das war den Aposteln keinen Augenblick zweifelhaft, konnte nur ein Werk desjenigen sein, auf dessen Wort hin sie gläubig ihre Netze ausgeworfen hatten, und der durch dieses Wunder von neuem seine Herrlichkeit offenbarte, so dass sie in ihm mehr als einen blossen, wenn auch noch so heiligen Menschen sehen mussten. Die Apostel fühlten sich der Nähe eines so erhabenen Gastes unwürdig und ihr Wortführer Petrus gibt diesen Gefühlen beredten Ausdruck

mit den Worten: Herr geh weg von mir, denn ich bin ein sündiger Mensch »⁽¹⁾.

Der Heiland belohnte das demütige Bekenntnis des Petrus, indem er ihn zu seinem Jünger macht, der von nun an in seinem neuen Berufe die Menschen für das Himmelreich gewinnen soll. « Fürchte dich nicht! Von nun an sollst du Menschen fischen ». Willig folgt Petrus (und mit ihm auch Andreas, Jakobus u. Johannes) dem Rufe Jesu. « Sie führen ans Ufer zurück, verliessen alles und folgten ihm nach ».

Jerusalem, 28. Mai 1924.

P. FRANZ DUNKEL, C. M.

⁽¹⁾ Wenn P. LAGRANGE in seinem neuen Kommentar zu Lukas meint, der Ausdruck: « Geh weg von mir » sei unter den gegebenen Umständen schlecht gewählt, wohin hätte denn Jesus aus der Barke gehen können?, und dann hinzufügt: « Luc n'a pas toujours le don de voir la situation concrète », so übersieht er ganz, dass solche überwältigende Seelenschütterungen, wie der wunderbare Fischfang sie bei den Jüngern hervorrief, an keine festen Sprachregeln gebunden sind. « Il est impossible de poser des règles aux émotions » gilt auch hier. Uebrigens hat P. Fonck in seinen « Wunder des Herrn » auf diese auch schon von anderen gestellte Frage die richtige Antwort gegeben.

RES BIBLIOGRAPHICA

RECENSIONES

CARLO BERNHEIMER, *Paleografia ebraica*. Firenze 1924, Olschki. XIX, 423 p.; 30 tavole fototipiche fuori di testo. Edizione di 300 esemplari numerati. L. 500.

Frutto principalmente di lunghe e diligenti indagini sopra un grandissimo numero di manoscritti ebraici, specialmente della collezione di Livorno e della Derossiana a Parma, il libro, che il Sig. Bernheimer presenta al pubblico, vuol servire anzitutto allo studio del codice medievale (più esattamente dal 9° al 17° secolo); è una paleografia nello stretto senso della parola, come distinta in particolare dalla epigrafia. Per il periodo, o meglio i periodi precedenti si hanno già buoni trattati nel Corpus del Chwolson e nel Manuale del Lidzbarski; ed anche il B. non trascura al principio (p. 1-15), di tratteggiarci a grandi linee l'evoluzione della scrittura, e di indicare, per uno studio più penetrante, una copiosa *Letteratura* (p. 33 sg.), nella quale peraltro vorremmo non mancasse l'importante articolo di A. Gardiner « The Egyptian Origin of the Semitic Alphabet » in *Journal of Egyptian Archeology* 3 (1916) 1-16, che diede un passo decisivo nella prova della derivazione dell'alfabeto cananeo dai geroglifici egiziani. Più urgente sentivasi il bisogno d'una guida esperta e sicura per addentrarci nella massa immensa e ancora sì male esplorata dei manoscritti ebraici, che in tanta copia e varietà ci legarono le età passate; e tale guida ce la offre ora il Sig. Bernheimer nel suo libro, che, se nel suo campo è il primo del genere, può già stare a paro coi migliori trattati di paleografia greca o latina, pur sì progredite. Abbraccia, com'essi, non soltanto le varie forme di scrittura, parte precipua della paleografia propriamente detta, ma altresì la forma esterna del libro, la materia, la disposizione del contenuto, il colofone, l'età usata nelle date, l'ornato, le miniature, occorrendo, ecc. Intento principale e costante del ch. autore appare essere stato di fornire allo

The Andrews University Center for Adventist Research is happy to make this item available for your private scholarly use. We trust this will help to deepen your understanding of the topic.

Warning Concerning Copyright Restrictions

This document may be protected by one or more United States or other nation's copyright laws. The copyright law of the United States allows, under certain conditions, for libraries and archives to furnish a photocopy or other reproduction to scholars for their private use. One of these specified conditions is that the photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. This document's presence in digital format does not mean you have permission to publish, duplicate, or circulate it in any additional way. Any further use, beyond your own private scholarly use, is your responsibility, and must be in conformity to applicable laws. If you wish to reproduce or publish this document you will need to determine the copyright holder (usually the author or publisher, if any) and seek authorization from them. The Center for Adventist Research provides this document for your private scholarly use only.

The Center for Adventist Research

James White Library
Andrews University
4190 Administration Drive
Berrien Springs, MI 49104-1440 USA
+001 269 471 3209
www.andrews.edu/library/car
car@andrews.edu

Disclaimer on Physical Condition

By their very nature many older books and other text materials may not reproduce well for any number of reasons. These may include

- the binding being too tight thus impacting how well the text in the center of the page may be read,
- the text may not be totally straight,
- the printing may not be as sharp and crisp as we are used to today,
- the margins of pages may be less consistent and smaller than typical today.

This book or other text material may be subject to these or other limitations. We are sorry if the digitized result is less than excellent. We are doing the best we can, and trust you will still be able to read the text enough to aid your research. Note that the digitized items are rendered in black and white to reduce the file size. If you would like to see the full color/grayscale images, please contact the Center.

Disclaimer on Document Items

The views expressed in any term paper(s) in this file may or may not accurately use sources or contain sound scholarship. Furthermore, the views may or may not reflect the matured view of the author(s).